PETRINI BELLI
ALBENSIS
IVRISCON. INCLITI
ET SERENIS. EMANVELIS
Philiberti Sabaudiæ Ducis
Conſiliarij,

DE RE MILITARI ET DE BELLO
Tractatus diuiſus in partes vndecim.

PARS PRIMA.

SVMMARIVM.

1 *Primus in vrbe frater fratrem occidit.*
2 *Prælium in cœlo factum.*
3 *Bella vigebunt vſque in finem ſeculorum.*

De belli origine & antiquitate. Titulus primus.

Bellvm antiquum eſſe hominibus
negotium, & cum ipſo penè humano
genere exortum, ſatis in comperto
1 eſt. † Cùm enim duo eſſent tantum ex
communi illo omnium parente geniti
fratres, alterum in alterum inſurrexiſſe
narrant ſacræ literæ Gen. iiij.
Ita vt verè dici cum poeta quodam
poſſit,
Fraterno primę maduerũt ſanguine glebę.
Quòd alibi de Romæ conditoribus
2 ſcribitur. † Imo & ante orbem ipſum à ſummo illo opifice perfectũ,
factum eſſe prælium in cœlo ſcribitur Apoc. xij. vſque adeò terræ

ac cęlo difficilem & inconceſſam pacem eſſe, quam non antecedat bellum, placuit Deo. Nihil eſt igitur quod admiremur omnibus ſeculis ab ipſo orbis initio, populos, Reges, ac cæteros Principes bella vſque in hanc noſtram ætatem produxiſſe, quòd ſacræ Bibliæ,
3 Gręcorumque, ac Latinorum annalia teſtantur. † Neque eſſe hoc malum deſiturum, donec orbis ipſe deficiat monemur ſacro eloquio, prout habetur Matth.24. & Luc.13. De bello igitur & re ipſa militari quædam ſcripturus, ipſam prius nominis vim & proprietatem perſcrutabor.

SVMMARIVM.

1 *Bellum vnde dictum.*
2 *Duellum.*
3 *Perduelles.*
4 *Milites cur dicti & Militia.*
5 *Exercitus vnde appellatus.*

Bellum vnde dictum. Titulus II.

1 BELLVM à Belluis dictum credidit Feſtus Pomp. quaſi ipſum belluis magis quàm hominibus conueniat: vnde & Cicero, Cum ſint, inquit, duo genera decertandi, vnum per diſceptationem, alterum per vim; cumque illud ſit proprium hominis, hoc belluarum, confugiendum eſt ad poſterius, ſi vti
2 ſuperiore non licet. † Duellumque prius vocitatum idem Feſtus
3 dixit, † non quaſi duorum, ſed duarum partium: vnde & hoſtes perduelles, ceu pertinatius duellantes, ac repugnantes: Hinc alibi Cicero, Qui proprio nomine, inquit, perduellis erat, hoſtis vocabatur, lenitate verbi triſtitiam rei mitigante, cùm prius hoſtis diceretur, qui nobis peregrinus dicitur. Sed neque ineptè deriuabitur à bello quòd eſt pulchrum, cùm ſit formoſa, & terribilis caſtrorum acies ordinata: ſiue etiam ita per antiphraſim dictum malis, quaſi minimè bellum aut pulchrum, prout & Militiam à mollitie dictam idem Feſtus autumat, quamuis aliud viſum ſit Iuriſcon
4 ſulto in l.j.in fi.ff. de mil.teſt. † Miles vero à malo eſt dictus, quòd à ſuis arcet, vel à millenario, vt eſt in l.j.in fi.ff.de teſta. mili. vbi
5 & † exercitum ab exercitio nuncupatum dicitur: vnde & infert Vegetius nunquàm debere eum obliuiſci vnde ſit dictus. Nihil verò

verò aliud eſt exercitus, ſecundum eundem Vegetium, quàm peditum atque equitum ad gerendum bellum multitudo collecta, cui applaudet tex. in l. ij. §. exercitum. ff. de his qui not. infa.

SVMMARIVM.

1 *Calamitates hominum à bello exortæ.*

Bella vnde exorta. Titulus III.

1 ORIGINEM ipſam bellorum inter homines ab iniuria proceſsiſſe credendum eſt, ſiue inferenda, ſiue propulſanda: Nam vt Paul. de Caſt. exorditur in conſi. cccxcix. cuius initium eſt, Priuſquàm iura fierent, lib. j. Illo rudi ſeculo, ante iura condita, nullo iudiciali ordine ſuum quis conſequebatur, ſed aut Regia manu, ſi Regis erat facultas, vel auctoritate propria & bello ſuſcepto: ꝙ tam diuino, quàm naturali, ac gentium iure concedebatur: quòd ibi latius Pau. proſequitur, ſed & omnes hominum calamitates à bello ortas dixit Bal. in l. j. in j. oppo. C. de ſer. fugit.

SVMMARIVM.

1 *Bellum triplex.*
2 *Bella quinque modis iniuſta.*
3 *Bellum internum & externum.*
4 *Arma militiæ internæ.*

Belli ſpecies. Titulus IIII.

1 TRIPLEX eſſe bellum dixit Bal. in l. ij. nu. 71. C. de ſerui. inuaſionis ſcilicet, defenſionis, & recuperationis, quòd ad inſtar interdictorum poſſeſſoriorum deſumpſiſſe credi poteſt, quæ ſunt adipiſcendæ, retinendæ, & recuperandæ poſſeſsionis, quando & pro his ab initio cęptum eſt diſceptari. At gl. in c.
2 quòd autem. xxiij. q. ij. quinque modis dixit †bella iniuſta fieri, ex perſona, vt in ſacerdote: ex re, pro qua non deceat: ex cauſa, quia voluntaria, non neceſſaria: ex animo & intentione, vt vindictæ & vltionis gratia: ex auctoritate ſi ea deſit: & iſta quinque proſequi-

tur idem Bald. in conſil.ccccxxxix.ad bellum iuſtum, lib.v. Hoſt. vero in ſumm.de treu.& pa.& in c.j. de homici.in vj. ſeptem enurat belli ſpecies: ſimplicius autem multò Panor.in c.ſicut, col.iij.
3 de iureiur. † duas facit ſpecies: proprium, & improprium: ſunt & externa, atque interna bella. Illa quidem de quibus ſum tractaturus. Altera autem de quibus ſcriptum eſt Iob. 7. militia eſt
4 vita hominis ſuper terram: & in epiſtola Iac.cap.4. † bella ſunt in nobis ex concupiſcentijs noſtris: huiuſmodi milites hortatur Pau. Ephe.6.eodemque vltimo, vt induant armaturam fidei & Dei, ſumant loricam iuſtitiæ, ſcutum fidei, galeam ſalutis, & gladium ſpiritus. Illam verò loricam fidei, & charitatis, & galeam, ſpem ſalutis dixit in epiſtola ad Theſalon, c. v. licet & hoc bellum externum etiam dici poſsit: cum idem Apoſtolus Ephe. 6. moneat non eſſe nobis colluctationem aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus Principes, & poteſtates tenebrarum harum: ſed iſto prætermiſſo, cum non ſit noſtri propoſiti, prius proſequar quis poſsit bellum indicere.

SVMMARIVM.

1 *Princeps quilibet poteſt bellum indicere qui alium non recognoſcit.*
2 *Venetia communis patria.*
3 *Populus qui non recognoſcit ſuperiorem, poteſt bellum indicere.*
4 *Seruitutes, & poſtliminia iure gentium inducta ſunt, non iure Romano.*
5 *Qui ſuperiorem habet, debet Domino ſuo referre, non ſua auctoritate bellum indicere.*
6 *Princeps non poteſt bellum indicere ei qui ſuperiorem recognoſcit, niſi prius ſupremo Domino denuntiet cauſas.*
7 *Bellum poteſt indici pro vendicanda iniuria, & vlciſcenda.*
8 *Prælatis an liceat bellum indicere.*
9 *Poteſt Princeps, etiam inferior, bellum facere contra vaſallum ſuum rebellem.*
10 *Hoſtis aliud eſt quàm rebellis.*
11 *Capti inter Chriſtianos non ſunt ſerui.*
12 *Cum prædonibus iure gentium non agitur.*
13 *Cum rebelli non agitur iure gentium.*

Quis

Quis poſsit bellum indicere. Titulus V.

QVVM ſuprà dictum ſit in indicendo bello auctoritatem requiri, operæpretium eſt videre quis poſ-
1 ſit bellum indicere, † & proculdubio Princeps, ita Inno.in c.olim,el.j.de reſt.ſpo.& Panor.d. c. ſicut, col.iij.qui exemplum ponunt in Papa & Imperatore, Regibusque Hiſpaniarum & Galliæ. Eſtque ibi additio hanc eandem tribuens facultatem Duci Mediolani, cùm in ſtatu ſuo vice ſit ſuprèmi Principis, & habeat poteſtatis plenitudinem, ſicut Imperator. Quod multo prius dixit Oldra. conſi. lxx.vbi latè materiam iſtam pertractat, & diſtinguit inter ius poli, & ius fori,& in hoc vltimo adhuc ſubdiſtinguit an qui indicit, & cui indicitur, alium in ſuperiorem recognoſcat, an non: & ſi quidem recognoſcat, eius licentiam dicit requiri, alias iure ſuo vtatur, cùm deſit qui iuſtitiam miniſtret. Iure autem poli, conſiderandam inquit voluntatem, & cauſam: quòd eò pertinet nè tan tam rem Princeps temerè moliatur. Hac eadem poteſtate vſuros Venetos dixit Bar.in l.hoſtes,ff.de cap.& Bal.in rub.ff.de re.diui.
2 Hancque vrbem nouam Romam dixit Fulg.in conſ.lxij.col.ij. †Et communem patriam vocat eam Comen. in conſi. lxxij.in fine, & iterum in conſi.cxl.vbi addit non regi eam Imperialibus legibus, ſed naturali iuſtitia, & iure à ſe condito. Eamque & nos non immerito culmen, & decus Italiæ dicemus, cum ſola, vel exoriens, contra Barbaricas gentes, & rapinas, ac vaſtationes, tutiſsimum præbuerit Italis refugium, ſolaque hodie Italam libertatem, & di
3 gnitatem conſeruet & tueatur. † Ego vero ſimplicius puto populum quemlibet, ac gentem, quæ ſuis viuat legibus, atque arbitrio, aut etiam Regem, aut alium Principem ſui omnino iuris, poſſe cùm libeat, & cauſa ſubſit, bellum indicere: quòd tenuit Cald. in conſi.j.de treu.& pa.circa prin.& eſt de mente Card. Caiet.in ſua ſum.in ver.bellum,in prin.verſi. Principis autem nomine: ſic tota prima Liuij decade legimus, Sabinos, Faliſcos, Veientes, Equos, Volſcos, Samnites, Latinos, Ethruſcos, Tarentinos, Lucanos, Brutios, Gallos, Ligures cum Romanis dimicaſſe, ipſosque Romanos cum Cartaginenſibus, Acheis, Etolis, cum Macedonum Regibus, cum Antioco, cum Mitridate certaſſe. Malè igitur reprehendit Bartolum Ang. in diſputatione ſua, quæ incipit, renouata guerra, dicitque quòd ſi Ciuitates quæ ſuperio-

rem non recognoſcunt inter ſe belligerent non erit locus inter eas captiuitatis iuri, neque poſtliminij, propterea quòd deſit belli indicendi auctoritas: Et qui vult contrarium dicere, alleget legem quæ hoc probet: cuius contrarium voluit Bar. eius præceptor: ſed contra Angel. tenet Are. in l. qui à latronibus. ff. de teſta. in ij. col. verſic. ſuper ſecundo. Poſſet tamen ſeruari dictum Ang. ex ijs quæ dicam infrà titulo iſto. In alio tamen errat Are. ibi, dum præſupponit ius poſtliminij ſolum eſſe inductum inter Po. Ro. & eius

4 hoſtes, vt ibi verſi. præterea dato. † Certum eſt enim ꝙ ipſo gentium iure inductæ ſunt ſeruitutes, & poſtliminia, vt in l. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iur. in c. iuſgentium, prima diſtin. Neque quiſquàm arbitrabitur Athenienſem, vel Spartanum captum à Perſis, ſi ad ſuos reuerſus ſit, non ſtatim priſtinum ſtatum recuperaſſe, itidemque Perſam à Grecis captum & ad ſuos reuerſum: cùm tamen eo tempore neque Iura Romanorum, neque forte ipſa Roma eſſent condita: ſeruari tamen poſſet Aret. vt dicamus, prout dicitur de contractibus, quòd licet ſint iuriſgentium, ſunt tamen etiam iuris ciuilis Romanorum, propter ſolennitates, & approbationem eorum: & ſicut dicitur de poſſeſsione, quę ſimpliciter ſumpta eſt de iure gentium, ſed diſpoſitione eſt de iure ciuili: vt per Bar. & alios in l. j. in prin. ff. de acquir. poſſ. quòd poſſet alijs ſimilibus confirmari.

5 † Sciendum eſt etiam, ſi ſuperiorem habeat is qui bellum denuntiat, liber verò cui denuntiatur, quòd adhuc ſupremi Domini eſt aſſenſus requirendus, quòd, præter Old. volunt Inn. & Pan. in locis ſupra citatis. Neque huius eſt obſcura aut incerta ratio, ne ſcilicet contemnatur Dominus, cùm ſua præſertim valde poſsit intereſſe, cùm ſerpant ſæpè bella in finitimos, & cum teneatur Dominus ſuum tueri vaſallum ab opprimentibus, vimque atque iniuriam ab eo arcere, vt dixit Iſer. in c. j. §. item qui dominum, in tit. quæ fuit prima cauſa bene. amit. Debeatque pro eo pugnare, etiam extra regnum, vt per eundem Iſer. in c. j. col. j. qui. mod. feu. amitt. quòd etiam habetur in c. j. ver. contra omnes, vbi Afflic. nu. 38. in tit. hic finitur lex. vbi fortius auſus eſt idem Afflic. dicere, ꝙ ſi dominus hoc facere omittat, amittit omne ius ſuum: Nimirum igitur ſi non licet vaſallo tantam rem moliri irrequiſito domino. Bal. verò in conſi. cccclxxxiij. cuius initium eſt, mag. D. Nannus, nu. 3. li. j. dicit ꝙ propter tres cauſas non licet mouere arma inſcio, aut inuito Domino, quia armorum vſus eſt per ll. interdictus, quia bella ſunt contra ius naturale, niſi adſit defenſionis neceſsitas, & quia deſtruuntur territoria, quæ ſunt Dominorum, pro eorum directo

dominio

dominio: vnde ſi vaſallus eum non requirat, inquit Bald. amittit feudum: Sal. tamen in l. ab hoſtibus, col. pe. verſ. ſi autem è conuerſo, C. de poſtli. re. dicit, quòd habens ſuperiorem, eo non requiſito poteſt bellum indicere ei qui ſuperiorem non habet, quòd ego puto minus bene dictum, propter ea quæ dixi ſupra. † Conſimili ratione debet is qui bellum indicit requirere ſuperiorem aduerſarij ſui: qui ſi ſit paratus de ſuo vaſallo iuſtitiam facere, bello eſt abſtinendum: cum enim pro repetendis rebus, vel pro repellenda, ſiue etiam vindicanda iniuria moueantur arma. Quid eis eſt opus, ſi ſit parata iuſtitia, & ſatisfactio? Quod ſi hæc deſit, ferro agi poteſt. Ita eſt de mente Hoſt. in d. tit. de treu. & pac. in ſum. §. quid ſit iuſtum, col. iiij. & Bar. in tract. repreſa. in iij. q. ij. q. principalis, & probatur in c. Dominus, cum glo. xxiij. q. ij. vbi ponitur exemplum de Rege Angliæ, cui fuit indictum bellum, quia noluit de quibuſdam ſubditis ſuis iniurioſis iuſtitiam facere. † Neque debet abſurdum videri ꝙ proximè dixi, pro vindicanda iniuria licere bellum mouere, cuius contrarium dicitur in glo. xxiij. q. ij. c. quòd autem: refert enim qualis iniuria, qualiſúe ſit vltio. Alias enim iniuſtum fuiſſet bellum, quod Dauid Rex intulit Regi Ammonitarum propter deriſos legatos ſuos, vt habetur 2. Regum c. 10. cum duob. ſeq.

6 (marginal, at "to minus bene dictum") · 7 (marginal, at "dam ſubditis ſuis")

Quòd ſi vterque tam qui indicit, quàm cui indicitur ſuperiorem habet, fortius erit concludendum prius eum eſſe admonendum, alias forte incidunt in crimen læſæ maieſtatis, ita Cald. in d. conſi. j. col. v. verſ. interdum vnus Dominus. Quinimo ſi quis proprium vaſallum ſuum, præpotentem forte atque audacem, velit caſtigare, conſultius eſt, vt ſuperior, & communis Dominus adeatur: Ita Hoſt. in d. §. quid ſit iuſtum, col. j. verſi. quid ergo, & verſi. vlt. quòd & voluit Bar. in l. ex hoc iure, in j. q. ff. de iuſt. & iur. reprobata opi. Gul. de Cun. aliter tenentis, de quo tamen vide quòd ſequitur in ſeq. verſ. Et præmiſſa intellige in Principibus laicis, † in eccleſiaſticis verò, quod attinet ad Papam, iam ſupra reſponſum eſt: in cæteris verò inferioribus prælatis dicunt Doc. licere & eis bella facere, ſeruatis diſtinc. ſupradictis: licere etiam † contra ſubditos rebelles: quia non tam dicuntur bellum gerere quàm iuſtitiam facere, & ſuam iuriſdictionem exercere: vt per Inno. in d. c. olim, el. iij. de reſt. ſpo. & in d. c. ſicut, de iureiur. Quòd tamen repugnare videtur ijs quæ dixi in verſi. præcedenti ex mente Hoſt. & Bart. niſi pro ſolutione dicas, referre an aperta vi, & virtute bellica vtendum ſit, forte propter potentiam rebellis, & procedet dictum Hoſtien. vt adeatur ſuperior, maxime ſi hoc fieri poteſt non incommode

mode, vt per Bar. in d.l. ex hoc iure. Aut poteſt res geri abſque pe-
riculo grauis belli, & procedet alia opinio, ita etiam Luc. de Pen.
in l.j.col.ix.C.vt armo.vſus, lib.xj.& hoc etiam dixit Calder. in d.
conſi.j.in iiij.col. Addens tamen quòd melius eo caſu facerent Do
minus & vaſallus ſi ſe committerent iudicio arbitrorum. Non
tamen, vt id obiter dicam, Prælato licebit, etiam cùm poteſt bel
lo intereſſe, qui caſus notantur per Inno. & Panor. in d.c. olim, &
d.c. ſicut, non inquam licebit ei manum conſerere, aut dimicare,
imo neque iubere ſuis, vt hoſtes trucident: hortabitur tamen vt
fortiter ſe gerant. Alias ſi clericus quicunque etiam in iuſto bel-
lo hominem mutilet, vel occidat, irregularis fit. Verùm ad id
quòd dixi non tam dici bellum gerere, quàm iuriſdictionem ſuam
exercere eum qui aduerſus rebelles ſuos arma capiat, obſtant quæ
dixit Bar. in l. hoſtes, ff. de cap. in vlt. col. verſi. tertio modo indici-
tur bellum, vbi tenet quòd ſi Imperator bellum indixit liberis ci-
uitatibus Italiæ, puta Florentiæ, aut Venetijs, illæ dicuntur ve-
rè hoſtes Imperij, & capti efficiuntur ſerui, quòd etiam dixit in
l. qui à latronibus, de teſta. cum enim præſupponat iſtas ciuitates
eſſe ſub Imperio & de Pop. Rom. iuxta glo. in d.l. hoſtes, vbi & ipſe
Bar. no. in j. col. & ij. non video quomodo hoſtes veniant vocandi,
10 iuxta d.l. hoſtes, & l. hoſtes, ff. de verbo. ſigni. † Lungè enim aliud
hoſtis, aliud rebellis, vt dictis ll. iuncto tit. qui ſint reb. neque vi-
deo quomodo iura captiuitatis, & poſtliminij poſsint eis congrue
re, cum ſint quæ cum extraneis, id eſt hoſtibus, vel exteris exer-
centur, vt l. poſtliminium, in prin. ff. de capti. Niſi Imperator ho-
ſtes eos declarauerit, vt per Inno. in d.c. ſicut, e l. iij. licèt Bar. in d.
tit. qui ſint reb. in glo. in verſi. rebellando, dicat quòd ſi capiatur
ciuitas vel populus rebellis, non efficientur ſerui. Allegat gloſ. in
auct. de hære. & ſal. in principio, in verſi. antiquum, quòd puto in-
telligendum, & reſtringendum ſecundum illud dictum Inno. Ca-
ue tamen dum exemplum datur de Venetijs, cùm illa Ciuitas non
ſubſit Imperio, vt dixi ſuprà. De ſubdito verò bellum mouen-
te Domino ſuo, hæc Cald. dixit in d. conſi.j. col. v. Quòd rectè fa-
ciet ſi Domini iniuriam perferat; ſiue perſonalem, iuxta illud
Apoſtoli, Non vos defendentes, ſed date locum iræ: ſiue realem,
iuxta illud, ſi quis contendat tecum de tunica, præbe ei & pallium:
verùm cùm hæc ſint conſilij, & non præcepti, ſtricto iure adeat
ſupremum Dominum, aut ſi ille deeſt, Epiſcopum: ſi hæc non pro
ſunt, tutari ei armis licebit cauſam ſuam, faciunt quæ no. in c. vni,
per illum tex. in fi. de mil. vaſ. qui contu. eſt.

Verùm

11 Verum † quamuis ſupra dixerim ciuitates liberas non minus poſſe bella indicere quàm Reges aut cæteros Principes, non puto tamen (ſi ipſæ inter ſe hodie decertent) puta Veneti cum Florentinis, quòd inter eas locum habeant iura captiuitatis & poſtliminij, quàmuis Bart. id tenuerit in d.l.hoſtes in fin. com. verius eſt enim iſtam eſſe quandam ciuilem diſſenſionem, in qua ceſſant dicta iura, iuxta l. ſi quis ingenuam.ff. de capti. Et propterea Bal. in l.in adoptionem in vlt.col.C.de adop. merito falſam dicit opi. illam Bar. lateque eam confutat, & eſt etiam contra glo.in d.l. hoſtes, in ver. prædones, quæ dicit, quòd ſi Fauentia & Aretium bellum inuicem faciunt, non propterea dicuntur hoſtes, de quo eſt tex.cum gl.vbi etiam Bal.no.in l.cum cognatum.C.de inge.& huc reſpicit ꝙ dixit idem Bal.in l.j.col.viij.q.xiiij.C.de ſacroſan.eccl. ꝙ ſi ciuitates duæ belligerantur, etiam ſi bellum ſit iuſtum, capti non fiunt ſerui, neq; obſides mutant ſtatum. Minus tamen puto bene dixiſſe Bal.in d.l.in adoptionē, in vlt.col. ꝙ ſi Sarraceni, & Barbari cæteræque gentes exteræ, quæ neque Principem, neque Apoſtolum fatentur, bellum inuicem habeant, non habent inter eos locum dicta iura ſeruitutis, & poſtliminij, neque enim video quid obſtet quo minus eæ gentes, cùm ſint liberæ, iure & ipſæ gentium
12 vtantur, ꝙ eſt perpetuum, & perenne omnium ſeculorum. † Poſſet tamen defendi dictum Bal.in ſeruili bello, vt cum Spartacus ille ſeruile bellum in Italia conflauit, aut cum Tacfarinas Numida in Affrica ſub Tiberio, vel cum Matho, & Spendius in Cartaginenſes, poſt ſecundum bellum Punicum; prout habentur hæc apud Plutar.in vita M.Craſsi, qui Spartacum deuicit; apud Corn.Ta. cuius hec ſunt verba, cum Tacfarinas ſedem ſibi & exercitui ſuo peteret, indoluit Imperator, quòd deſertor, & predo hoſtium more ageret, cum neque Spartacus, cùm Italiam vreret, magnas implicitam bellis Sertorij, & Mitridatis, obtinuit vt pacto in fidem acciperetur.
13 † Quibus verbis oſtenditur cum huiuſmodi prædonibus, & rebellibus, ſeu deſertoribus iura belli & gentium, ac pacis federa non eſſe in vſu; quòd infra latius comprobabitur; vidimus tamen noſtro æuo Principem quendam, cum rebellem ac deſertorem ſuum bello perſequeretur, aliud feciſſe; & ſecum bene actum putaſſe ſi pactionibus & fęderibus res tranſigeretur, etiam collatis in illum donis, & dignitate. Adde poſtremo ꝙ ſi is cui bellum indicitur, offerat ſe paratum ſuper querimonia ſtare iuri, & iuditio arbitrorum, bello eſt abſtinendum; quia bellum debet eſſe neceſsitatis, ita dixit Cal.in d.conſi.j.col.vj.ver.& ſimiliter.

SVMMARIVM.

1 *Delectus unde dictus.*
2 *Iuramentum militum Ro. quale eſſet.*
3 *Decuriati & Centuriati.*
4 *Stigmata militum.*
5 *Matricula militum.*
6 *Matricula non inſcripti priuilegijs non gaudent.*
7 *Veterani pro tironibus non debent recipi.*
8 *Serui militia arcentur.*
9 *Scholæ xi. militares.*
10 *Primicerius, ſecundicerius, tertiocerius, & quartocerius qui.*
11 *Primicerij in omni ſchola militum.*
12 *Gradus in ſcholis.*
13 *Tirones non debent veteranis anteferri.*
14 *Milites Romani ex gente qualibet delecti.*

Qui militare poſsint aut non. Titulus VI.

VISO qui poſsint bella mouere, videndum eſt qui
poſsint eis intereſſe, præmittendum eſt autem Ro-
mano florente Imperio, non paſsim neque pro cu-
iuſque libidine licuiſſe nomen dare militiæ, ſed ſo-
lennibus quibuſdam ſeruatis deligebantur, vnde
1 † & delectus, quòd tangit glo. in auc. de man. Prin.
§. penul. examinabantur enim ſecundum illam gl. aſſumendi, vt in
l. j. C. qui mil. non poſ. lib. xij. vbi dicitur, ſi militare vultis, offerte
vos ijs qui probandi ius habent: iurabant enim quædam, & inter
cætera, vt putat gl. mortem ſe non euitaturos pro Republica, vt in
l. penul. ff. ex quib. cau. man. &c. vbi glo. ſex requirit in milite de-
2 ſignato. † Verùm aliam fuiſſe ſacramenti huius formulam docet
» Liui. lib. ij. 3. Dec. cuius hæc ſunt verba, Milites, inquit, tunc, quòd
» nunquàm anteà factum erat, iureiurando a Tribunis militum ada
» cti, iuſſu Conſulum conuenturos, neque iniuſſu abituros. Nam ad
» 3 eam diem nihil præter ſacramentum fuerat. † Et vbi ad decuria-
» tum, vel centuriatum conuenerant, ſua voluntate ipſi inter ſe equi
» tes decuriati, pedites centuriati, quòd eſt dicere, deni, atque cente
» ni, coniurabant, ſe ſe fugæ & formidinis cauſa non abituros, neque
» ex ordine receſſuros, niſi teli ſumendi, aut hoſtis feriendi, vel ciuis
ſeruandi

ſeruandi cauſa. Id ex voluntario inter ipſos fœdere, a Tribunis,ad ,,
legitimam iuriſiurandi adactionem tranſlatum eſt,hęc ille. Aliam ,,
etiam iuramenti formulam, videbis apud Vegetium lib. ij. cap. v.
in fi. Iurabant enim per Deum, & Chriſtum, & Spiritum ſanctum,
& per maieſtatem Imperatoris,cui,inquit, tãquàm corporali Deo
fides,& deuotio eſt præſtanda,iurabant inquam, omnia ſtrenuè ſe
facturos quæ Imperator iuſſerit,militiam nunquàm deſerturos,ne
4 que mortem recuſaturos pro Romana Republica. † Signabantur & milites quibuſdam notis,aut ſtigmate,vt in l.iij.C. de fabricen.lib.xij.vbi Luc.de Pen.dicit hoc ſignum vocari cingulum. allegat Archid.in c. quòd quidam.j.q.j.cùm tamen cingulum pro dignitate,atque ipſo ordine militari Accurſius exponat in auct. iuſiur.quòd præſta.ab his,§.j.in gl.in ver.cinguli, & in auct.de quæſt. §.j.Alibi verò exponit pro adminiſtratione,vt in auc.de iud.§.omnis,& §.ſancimus,in §.etiam ſancimus,in auct. de armis.& in auct. de admin.in prin.Alibi verò expoſuit cingulum,id eſt, enſem,alludens ad vocabulum noſtri temporis, licèt ex illomet text.appareat eſſe dignitatis inſigne,quo vti permiſit Imperator perfunctos honeſta militia,de quo & in l.vlt.C.de præpo. ſa.cub.lib.xij.notæ verò vel ſtigmata illa militaria puncti erant cuti militis inuſti, & picti,vt Vegetius docet lib.ij.de re mil.cap.v.quòd ſi hodie obſeruaretur,facilius innoteſceret trãsfugæ. Deſcribebantur poſtre
5 mo in militũ numeris & † matricula, vt in l.ex eo,ff.de mil.teſt.vbi
6 dicitur † ꝙ etiam electus Tiro,& iam publico ſumptu iter faciens, ſi tamen nundum ſit in numeros militum relatus, priuilegijs non gaudet militaribus: Neque a ſignis vagabimur ſi quo ordine, qua cura & diligentia ſacris conſtitutionibus militares viri aſſumi iuberentur,inueſtigabimus. Prima autem erat cura in deligendis, & deſcribendis Tironibus, vnde & de eis eſt ſpecialis titu. in C.li.
7 xij.vbi in l.j.iubent Cæſares † nequis vagus,aut veteranus, aut cen ſitus, ad Tirocinium aſſumatur. Quòd eſt notandum contra morem noſtri temporis, in quo dum nouæ conſcribuntur cohortes, quas vulgo ſocietates,ſeu compagnias vocant,multi ex conſcriptis in alijs veteribus cohortibus,conſcribuntur,ſpe recentis pecuniæ.
8 † Arcebantur,& Tirocinio ſerui,eratque pœna auri libra ſcriben-
9 ti,vt eo.tit.l.ij.Erant †& ſcholæ vndecim in quibus Tirones exercebantur,prout dicitur in l.vlt. C. locati.& aliquas ex eis recenſet Luc.de Pen.in rub.C.de comit.& tribu.ſchol.Quibus erant & quædam conceſſa priuilegia, inter quæ erat ne eos comites (ij erant ſcholarum Præfecti) verberarent,aut gradu deijcerent, vt eod.tit.

l.j.item vt abſolutis ſtatuti temporis ſtipendijs ad Primiceriatus
10 gradum peruenirent.Erant vero, vt id obiter dicam,† & Primicerij & ſecondicerij,imo & Tertiocerij,ac Quartocerii. Ad Primicerium verò notariorum pertinebat cura & notitia omnium dignitatum,& adminiſtrationum tam militarium quam ciuilium, ſcholas & numeros tractabat,officium non habebat, ſed Adiutorem de ſchola notariorum,vtebaturque proprijs inſignibus, vt poſt trac. Alcia.ſub trac.de mag. ci. & mil. Roma. incerto quodam auctore videbis: quem libellum Alcia.ipſe Breuiarium appellat ad Theodoſium Imperatorem, de quo mox plura ſubijciam, Et eſt de eis ſpecialis titulus d. li.xij. vbi Lu. de pen. dicit eſſe & Primicerios notariorum,non horum vulgarium,ſed eorum qui tunc in aula Imperiali ſub hoc nomine militabant, de quibus etiam fit mentio in l.pen.§.Comites C.de meta.cumque eſſet, vt dixi, Primiceriatus melioris gradus promotio, nihil mirum ſi erant in qualibet militiæ ſpecie Primicerii,vt de Fabricenſibus habetur in l. ij.C. de fabricen. & multos recitat Imperator in l.ſcrinijs. C. de pala.ſacra. largi.li.xij.Primicerium etiam menſorum dicit Imperator in l.j. C.de menſ.eo.li. qui poſt biennium,agentium in rebus militiæ aggregabatur. vt ibi de Primicerio, ac ſecundicerio hæc ſcribit Io. Pirri in trac. de Magiſt. Roma. j. parte,num. xxxii. Primicerius
„ & Secundicerius,inquit,dicti a pugilaribus cereis quos habebant.
„ Pauloque poſt ſub nu.xxxiiij.ſubdit,Sed de Primicerio,qui in pri-
„ ma notariorum decuria præerat,& Secundicerio adde huc vt apud
„ bonos auctores extat,primam ceram fuiſſe tabulam in qua teſtato
„ ris nomẽ,ſecundam in qua hæredis ſcriptum erat:ego ferè vniuſcuiuſque ſcholę,quę principi militaret Primicerios inuenio quòd longe alio ſenſu quàm duobus prænarratis intelligendum arbitror, & vt ingenue fateor me non benè intelligere vim nominis, ſic audacter dico me huic declarationi Pirri non acquieſcere.

11 † Quòd omnium ſcholarum eſſent Primicerii dicitur in l.ſcriniis. C.de pallati.ſacra.larg.li.xii.in principio, ibi Primicerius omnis ſcholæ.Alcia.in Anno.ſuis ad tres libros vl.C.apertius quàm alius quem viderim de Primicerio loquitur,recitatque verba Caſiodori in vi.libro Epiſtolarum,per quæ,vt dicit, oſtendit quæ eſſet huius officii dignitas,quæ tamen mihi magis ad Comitem rerum priuatarum , vel ſacræ veſtis pertinere videntur, inter quos forté erant & Primicerii,poſtquam vt dixi, habebantur in omni ſchola;vel forte ad Comitem ſacrarum largitionum pertinent verba illa Caſiodo.Cuius quanta eſſet dignitas & poteſtas ipſa illa Caſiodo.

do.verba demonſtrãt,& alia quæ ego mox dicam,dum de hoc ipſo comite ſacra.larg.verba faciam,Quòd etiam dicit Alcia. Primicerium eſſe primum non ſolum notariorum,ſed & aliarum dignitatum,repugnat tex.in l.ij C.de Fabricen.vbi Primicerius,poſtquam biennio ſeruiuit, collocatur inter Protectores eiuſdem fabricæ,quòd debet vtique in maius eſſe promotio, & tex.in l.ij.C. de domeſt.& protec.vbi Primicerius eorum, poſt adeptum tribunatum,ſpectabili inter eos dignitate perfruitur, Alciato tamen fauet tex.in l.ij.C. de pri.ſchola. ibi, qui poſt emenſa ſtipendiorum curricula ad primiceriatus gradum perueniunt, in l. j. C. de Decu. in l. j. de menſo. eodem lib. Gaudebat verò hic ordo Primiceriatus, comitum priuilegio, vt ſolis magiſtris officiorum in ciuilibus cauſis ſubeſſent, vt l. viros,illo eodem tit.alijs etiam priuilegijs donabantur, de quibus in d. l. ſcrinijs, & in l. pa-
12 latinos, ac l. pen. & fi. eodem titu. † Erant & in ſcholis gradus, & poſtremi omnium ponebantur Tirones, vt eodem titu. de Ti-
13 ro.dicitur, in l. iii. vbi notabilis redditur huius dicti ratio, † Ne videlicet Nouitii iis præferantur quibus laborum aſsiduitas,& ſtipendioru n prolixitas ſuffragatur. Quod hodie male ſeruant Duces,qui pro qualitate natalium,& vitorum ſtemmate,magis quàm
14 pro bellica virtute gradus conferunt. † Sciendum eſt etiam illo quo cuiuſcunque gentis quæ eſſet ſub Imperio,viros militiæ aſcriptos & in ordinibus receptos ac pro virtutis,& fortitudinis merito ad ſummos,& maximos honores promotos, ipſum ad vſque Imperiale faſtigium,vt de Maximino Thrace, & Alexandro Syro legitur vnde,& apud Corn.Taci.legitur rebellaſſe Thracas, quòd pati delectus,& validiſsimum quemque ſuæ gentis nomen dare militiæ Romanorum recuſabant.

SVMMARIVM.

1 *Pueri à militia excuſantur.*
2 *Senes à militia excuſantur.*
3 *Pueri & ſenes non excuſantur cum magna eſt neceſsitas.*
4 *Aetas militiæ apta.*
5 *Colloni excuſantur à militia.*

Qui

Qui militia excuſentur, & de ætate militiæ apta. Titulus VII.

1 MILITIAM verò detrectant, ſi magna non vrgeat
2 neceſsitas, † ſenes & pueri vnde & apud Liuium legitur iuſsiſſe Cincinnatum Dictatorem, vt præſto
3 eſſent quicunque ætate eſſent militari; † at laborantibus Romanis contra Veios, delectu habito, non modo iuniores conſcriptos dicit, ſed & ſeniores coactos nomina dare, vt vrbis interea cuſtodiam facerent; quòd & Camillus iuſsit vt j. Dec. ſcribit Liui. li. v. & vj. Rurſumque poſt Cannenſem cladem Decius Iunius Dictator etiam iuniores ſeptem, & decem annis, imo & prætextatos militiæ aſcripſit, vt le-
4 gitur iij. Dec. lib. ij. † Quam ætatem annorum decem & ſeptem vt poſtulando, ita, & militiæ aptam cenſuit C. Grachus in ſuis legibus; vnde, & li. v. iij. Dec. dicitur, Lectos qui ſatis roboris habebant ad ferenda arma, & ſi non ætate eſſent militari, ſtatutumque vt qui minores annis xvij. ſacramentum dixiſſent, eis procederent ſtipendia ac ſi maiores eſſent, imo & notati ſunt, poſt dictam Cannenſem cladem, qui maiores annis ſexdecim bello illo non militaſſent, atque inter ærarias reiecti, vt lib. vij. ſcribit Liuius iij. Dec. gl. tamen in c. j. in prin. de pa. iur. fir. in vſi. feu. dicit quòd minor annis decem & octo non eſt aptus pugnæ, ſed loquitur in duello. Conſtitutio tamen regni, quæ fuit Federici Imp. quæ incipit conſuetudinem, ſub rub. de quali. & æta. pugna. in fi. dicit quòd maior lx. & minor xxv. annis nõ tenetur per ſe ipſos pugnare. licèt alias per ll. Longobardas quis nõ dicatur minor niſi vſque ad xviij. annum, vt in conſtitu. eiuſdem Fede. quæ incipit, minorum, ſub rub. de reſti-
5 tu. mino. † Colonos etiam maritimos ſacroſanctam habuiſſe vacationem militiæ, & nihilominus compulſos nomen dare, dicitur eodem lib. vij. vnde & docemur, ſi maxima vrgeat neceſsitas, nullam, etiam ſacroſanctam, prodeſſe excuſationem, quia neceſsitas non paret legibus.

SVMMARIVM.

1 *Qui ſtatus controuerſiam patiuntur à militia arcentur.*
2 *Mercatores à militia arcentur.*

Clerici

3 *Clerici à militia arcentur.*
4 *Arma Clericorum orationes & lacrimæ.*
5 *Clerici arma capientes gradum amittunt.*
6 *Etiam Epiſcopi hodie armis intendunt.*
7 *Hæretici militare prohibentur.*
8 *Aſſcripticij militare prohibentur.*
9 *Infames militia arcentur.*

Qui militare prohibentur. Titulus VIII.

1 NON excuſabantur, ſed arcebantur militia qui ſta-
tus controuerſiam patiebantur, ſiue ex ſeruili con-
ditione ad libertatẽ prouocarentur, ſiue è contrà à
libertate in ſeruitutem reuocarentur, aut qui ex
hoſtibus redempti nundum ſuo redemptori ſatisfe-
2 cerant, vt ff.de re mil. l. qui ſtatus. † Prohibeban
tur,& mercatores,vt l.agentes C.de agen.in re.& toto tit. C.nego.
3 ne mil.†Prohibentur,& cletici,de quibus,& de ſe ipſo,dicebat Am
4 bro.Non pila quęrunt ferrea,non arma Chriſti milites,†ſed dolor,
fletus,lachrimæ, & orationes fuerunt, inquit, mihi arma aduerſus
milites,c.nõ pila.xxiij.q.viij.et propterea in c.clerici, ca cauſa,&
5 q.ſtatuitur, † quòd ſi in quacunque factione arma ſumpſerint,gra
dum amittant,quòd etiam ſtatuitur in c.ſtatim poſt ſupradictum,
in ca. reprehenſibile ea q.dicitur non attinere Epiſcopis,& Chri-
6 ſti militibus,niſi vt vacent orationibus,† vidimus tamen inter Gal
lorum Duces,& Pręfectos,Epiſcopos arma tractantes,eoſque trucu
7 lentos & ſæuos. † Reijciebantur etiam hæretici,vt l.quicunque C.
de hære.Item & qui nomen militiæ in fraudem dabant,vt ij qui ad
8 publicas functiones detrectandas;† Aſcripticij, qui rura deſerunt;
Curiales qui curiam;ſerui qui dominos;item & is,qui litem habe-
bat,& qui ſe duriorem aduerſarium,ac precioſiorem prebere vole-
bat, vt de his omnibus habetur in l.ij. & iij. & per totum tit.C.qui
9 mil.poſ.& l.qui cum vno.§.non omnis. ff.de re mil. † Omnes deni
que infamia laborantes militia prohibebantur,vt in l.ij.§.miles.ff.
de infa. & ff. de re mil. d.l.qui cum vno.§.adulterij. Quòd eſt ho-
die ſuperuacuo ſcriptum, cum quodlibet hominum genus, &
vt eſt quiſque turpiſsimus & deterrimus, ad militiam tanquam
ad aſylum confugiat.

S V M-

SVMMARIVM.

1 *Eunuchi exercitibus præpoſiti.*
2 *Narſetes Longobardos in Italiam induxit.*
3 *Officium Ducis.*
4 *Commeatus.*
5 *Commeatus difficillime militi dantur.*
6 *Milites vagabundi,& ſine cõmeatu debent a Præſide prouinciæ detineri.*
7 *Miles abſens a ſignis, etiam ex commeatu, non dicitur abeſſe cauſa Reipublicæ.*
8 *Xenophon in pædia Principem effinxit.*

De militum Imperatore. Titulus IX.

DE IPSO verò militum Duce, nihil queri oportet,
1 cum pro Principis nutu eligatur, † qui etiam Eunu
chos aliquando Italiæ,& exercitibus præpoſuit,ſi-
cut Iuſtinianus Narſetẽ:hic eſt Narſetes,qui (reuo
cato dicti Imperatoris iuſſu Belliſario)bello atque
Imperio Oſtrogottorum in Italia finem impoſuit:
vt latè ſcribit Procop. qui dicto Belliſario erat a ſecretis: neque
Narſeti illi debet multum Italia aut Imperium,quòd Oſtrogottos
2 expulerit: † quando Longobardos ſeuiorem gentem,& barbariſ-
ſimam induxit, vt Auguſtam vlciſceretur, quæ eum ad lanam, &
penſa reuocaturam iactauerat.Leges igitur de militum Imperato-
3 re deligendo in nullo, aut perexiguo nobis hodie ſunt vſu. † Non
pauca tamen quæ ad eius officium pertineat, conſcripſit Martia-
nus in l.officium,ff.de re mil.non minuſque in danda, quàm in ſer
uanda diſciplina dixit conſiſtere: propter quòd & monet, vt par-
4 ciſsime militibus det commeatum, † ea eſt abeundi aliquò licen-
tia, quo ſenſu accipitur toto illo tit. & C.de domeſt.& protect.l.ſi
quis,quod & boni auctores vſurparunt, ſic & in mea patria vulgus
licentiam,quam ab heris petunt famuli cum abire volunt, vocant
commeatum, quamuis alio ſenſu capiatur in l.cuiuſque. ff. ad leg.
5 Iul.maieſt.Neque eſt obſcura ratio,†cur difficillimè ſit militi com
meatus dandus, ne ſcilicet a ſignis atque exercitu aberret. Idque
exiguo interuallo temporis congruit fieri, cum neque piſcatum,
neque venatum liceat militem mittere,vt in d.l.officium dicitur.
Hincque legitur apud Cæſarem, queſtum eum eſſe quòd cohor-
tes,

tes,contra ꝙ ipſe iuſsiſſet,frumentatum eſſent egreſſæ,cum ne mi nimo quidem caſu locum,inquit,hoſti dari cõueniat,ſed neq; priuati ſui commodi gratia licet tribuno,ſiue etiam Duci milites à ſignis emittere, pœna quinque auri librarum conſtituta ſi ſecus fecerit,vt in l.nemo,C.de re mil.Imo etiam ſi ex cauſa militem ad ipſum mittat Cęſarem,iubetur ſtatim ſe comitibus,quorum ea eſt cura præſentare,cauſaſq; itionis exponere, vt celerem remeandi fa-
6 cultatem accipiat.Perperam verò, † & abſq; commeatu vagantes, iubentur prouinciæ Præſides cuſtodire, ipſumq; admonere Cæſarem,quid facto opus ſit reſponſurum,vt habentur hæc vtraq; in d.
7 l.nemo,†Quòd vſq; adeò receptum eſt ne aberret,neq;vagetur,vt etiam ſi ex commeatu abſit,non dicatur Reipub.cauſa abeſſe,vt in l.j.ff.de re mil.Quòd quàm hodie ſit contemptui, quanta ſit eis vagandi licentia. Imo & deſerendi,& transfugiendi,pudet dicere.

Vſq; adeò verò illis ſeculis curæ erat,vt nihil aliud quàm arma & rem bellicam tractarent milites, vt etiam agrum in prouincia in qua militabant,vetarẽtur emere,ſiue ſuo ſiue ſuppoſito alterius nomine;ne ſtudio agricolationis rem contemnerẽt publicã, quod infrà latiùs tractabitur. Qui verò plura de officio Ducis ſcire volet videat ex iuriſconſultis Barto. Veron. in trac.de Impe.mil.del. & Lu.de Pen.in l.tribuni.C.de re mil.lib.xij.& Fla.Frõt.de re mil.
8 li.iiij.ac Xenophontem in Cyri Prædia, † vbi cum ab ipſis cunabulis ſuſceptum ad ſenectam vſque perducit, Regemque atque Imperatorem effingit veriùs quàm ſcribit.

SVMMARIVM.

1 *Militia togata ſiue ciuilis.*
2 *Militia armata.*
3 *Milites togati non abſunt à puluere, & labore caſtrorum.*
4 *Cubicularij Principum.*
5 *Notarij Principum.*
6 *Silentiarij.*
7 *Silentiarij cur dicti.*
8 *Secretarij.*
9 *Silentiarij,id eſt,conſiliarij Principis.*
10 *Silentiarij ſunt ſpectabiles.*
11 *Silentiarij idem quòd decuriones Principis.*
12 *Silentiarij vacabant excubijs Principis.*
13 *Domeſtici,& de eis vide vſque ad nu.16.*

14 *Protectores.*
15 *Primicerius moriens ad hæredem tranſmittit ſalarium anni cœpti, et etiã ſequentis primi.*
16 *Præpoſitus laborum.*
17 *Præpoſitus libellis.*
18 *Memoriales.*
19 *Antiquarij.*
20 *Adiutores.*
21 *Libellenſes.*
22 *Proximi, & cur dicti.*
23 *Meloproximi.*
24 *Numerarij.*
25 *Actuarij.*
26 *Cartularij.*
27 *Scriniarij.*
28 *Antiquarij.*
29 *Agentes in rebus.*
30 *Præpoſiti agentium in rebus.*
31 *Cenſuales.*
32 *Pallatini ſacrarum largitionum.*
33 *Theſaurenſes.*
34 *Comites theſaurorum.*
35 *Palatini rerum priuatarum.*
36 *Stratores ſiue ſtatores.*
37 *Caſtrenſiarij.*
38 *Miniſteriani.*
39 *Decani.*
40 *Cornicularij.*
41 *Curioſi.*
42 *Menſores.*
43 *Metate.*
44 *Apparitores.*
45 *Cohortales.*
46 *Fabricenſes.*
47 *Exactores.*
48 *Aduocati militant.*
49 *Numerarij.*
50 *Opinatores ſiue opimatores aut optiones. Et quæ ſit verior lectio.*
51 *Coactores.*
52 *Omnes in palatio Principis famulantes militare dicuntur.*

Militiæ

Militiæ ſpecies,& de ciuili ſeu togata militia. Titulus X.

1 DISTINGVEBANTVR Romanis militiæ † in toga
2 tam ſiue inermem † atque armatũ, Togatam enim
vocat Imper. in l.j. C. de commit. rei mil. lib. xij.
quam,& literatam dixit in l.proximos.C.de proxi.
ſacro.ſcrin.in l.vni, C. de caſtren. om. pala.pecu.
3 † vbi etiam dicitur non eſſe alienos à puluere & la
bore caſtrorum eos qui ſigna Imperialia comitantur,& quos itine
rum prolixitas,& expeditionum difficultas exercet;Porro inermis
iſta penè innumeras eſt redacta in ſpecies,quarum aliquas recenſe
4 bo;† Et in primis ipſos,cubicularios Principis,vt in l.ij. in l. pen.
5 & vlt.de prepo.ſa.cub. † Item notarios vt in l.j. & ij.C.de primi
ce.quòd tamen nolim intelligas de his, quos vulgo notarios dici-
mus,vt per Luc.de pen.in rub.d.tit.de primice.& in l.j.C.vt nemo
6 ad ſuum patroci.quòd iam dixi ſupra. † Item ſilentiarios † quod à
7 ſilentio tractum crediderim † quo exemplo ſecretarios vocamus,
8 qui à ſecretis ſunt dominorum;vt l.fi.C.de ſilentia. Accur. tamen
9 in rub.C.de ſilen. † dicit omnes eſſe conſiliarios Principis,quòd &
paſsim doct.dicunt in l.vlt.C.de excu. tu. quòd ſi verum eſſet cla-
riſsimi eſſent, non ſpectabiles, vt l. illa. Hi etiam ſilentiarij cum
tredecim continuis annis meruerint,Senatoriam Illuſtrem nanci
10 ſcuntur dignitatem,vt l.j.& iij.§.vltimo C. de ſilen. † ſilentiarios
tamen ſpectabiles dicit Imper.in l.omnimodo.§. vlti. C. de inoff.
11 teſt.vbi & Accur.intelligit eos eſſe qui ſunt à ſecretis. † Coniun-
guntur ij in rub.& nigro,Decurionibus Principis,& perfuncti of-
ficio etiam inter Illuſtres cenſentur, vt ibi l.j. alijs etiam gaudent
priuilegijs vt in l.ij.& iij. quòd tamen de ſolis triginta ſilentiarijs,
12 & tribus decurionibus in d.l.iij.ſtatuitur; † atque etiam ijs, ſi per
xxx. annos, alia lectio habet xiij. excubias peregerint; quo fit vt
opiner eorum officium circa excubias principi fiendas eſſe verſa-
tum;Alcia.tamen eos dicit miniſtros ad ea quę ſunt quietis in pa-
13 latio; † Domeſticos & † Protectores eiſdem annectimus, vt l. fi. &
14 toto tit. Cod. de dom.& protect. eratque vtrorumque ſchola, in
qua eminebant Primicerius,& Tribunus,vt l.Primicerius eod.tit.
erantque ſpectabiles, ſicut Duces. Ceteri eos conſequentes vſque
ad decem,Clariſsimi dicuntur,& ſic ſunt ad inſtar Præſidum, vt ea

l.j. Qui verò ſint domeſtici,& qui Protectores, declarat Lu. de Pen. ibi in Rub. Domeſtici quidem ſunt qui ſine ſpeciali alio nomine vel titulo principi famulantur, Alciatus tamen cenſet eos fuiſſe ar canorum Principis conſcios Protectores verò qui eius perſonæ & cuſtodiæ aſsiſtunt vtrunque ab etymologia nominis coniectura
15 ſumptum; militaſſe eos in equitum ſchola probat l. vlt. eo. tit. † vbi etiam ſtatuitur, quòd qui locum ſecundocerij eſt adeptus, & ſequenti anno primiceriatum expectabat, ſi prius mortuus ſit, hæres eius etiam ſequentis anni, Primiceriatus ſalaria & emolumenta cõſequitur; Doc. tamen communiter l. illam aliter intelligunt, vt vnum idemque eſſet officium quod gerebat & quod ſequenti anno expectabat, colliguntque eſſe ſpeciale in caſu illo, vt nedum anni cepti conſequatur hæres ſalaria, quod & in l. diem functo, de offi. aſſeſſ. dicitur, ſed etiam anni ſequentis, quod nullibi, in iure reperitur expreſſum præterquam in l. illa. Ego Protectores in multis ſcholis fuiſſe exiſtimo, ita vt eſſet officij generale nomen, non particulare quod arguitur ex l. ij. C. de fabricen. vbi primicerium poſt biennium inter protectores illius fabricæ collocat, quod tamen Doc. ibi longè aliter interpretantur. Ad vnum ex his protectoribus in epiſtola, ſi eius eſt, cuius eſt initium, Et ſi ignotus tibi ſim facie, ſcribens Di. Hieronymus. dum eum hortatur vt ſeculi militia comtempta ſequatur militiam Chriſti, tu qui alijs, inquit, es protector, Chriſtum incipies habere protectorem; erat igitur inditum nomen ex re, prout de deffenſore dicitur, vt C. de deffen. ciuitatum. l. deffenſores, Domeſticique non electione Comitis, ſed militiæ gradu,& quinquennali ſeruitio fiebant; vt l. j. circa fin. C. de pri. ſcol. Militiæ
16 etiam huic togatæ connumerantur † Prępoſiti laborum, forte hinc dicti quòd in partem ſolicitudinis & laborum per Principem ſumerentur, quales hodie Papa Cardinales dicit, quamuis aliter exponat Lu. de Pen. in Rub. de præpo. labo. Neque tamen velim te arbitrari eos Cardinalibus æquari, cum clariſsimi tantum ſint, vt l. j.
17 C. eodem titu. Item & † præpoſiti libellis & cæteris Diualibus ſcriptis vt l. ij. & iij. C. de prox. ſacr. ſcrin. qui omnes erant in no-
18 mina, & gradus, ac loca diſtincti, Alij enim † Memoriales, Alij
19 † Antiquarij, Alij † Adiutores, † Libellenſes, alij † Proximi,
20 Meloproximi nuncupabantur; vt l. hac parte, & l. vnicuique eo-
21 dem titu. † Meloproximos dicit Alcia. Proximos gradu ſequi,
22 & Nihil vltra declarat,& quamuis Accurſius credat ideò Proxi-
23 mos dictos quia ſe Principi proximant, vt in Rub. illius tit. dic ta

men

men quòd nomen erat militiæ, Nam qui biennium in ſcrinijs meruerant, gradum proximorum acquirebant, quod poſtea ad annum eſt redactum, vt l. pro biennio. C. de proximis ſac. ſcrin. Comparanturque vicarijs, Præfectorum, atque Ducibus, vt eodem titu. l. j. Imo & expleto militiæ ſuæ tempore Comitibus Conſiſtorianis æquantur, vt eo. tit. l. Proximos, Nihil ſupra modum adepti, poſtque Principis arcana eis committuntur, vt ibi dicitur; quibus verbis oſtenditur quale eſſet eorum officium, Neque deerant alia no-
24 mina, † Numerarij, † Actuarij, † Cartularij, † ſcriniarij, qui & ex-
25 ceptores, † Antiquarij, qui antiqua Principi ſugerebant quod in
26 libro Heſter. ſcribitur Artaxerſem, qui & Aſſuerus, dum non poſ-
27 ſet dormire, iuſsiſſe ſibi legi antiqua, vnde & bene ſucceſsit Mar-
28 docheo, quorum omnium valde conſimilia, vt puto, erant officia, quamuis ſub diuerſis titulis collocentur, Primi ſub Rubr. de proxi. ſacr. ſcrin. Cæteri ſub Rubr. de Numera. Sed neque errauerit qui eos armatæ etiam militiæ aſcripſerit. Cum Veg. in titu. de re mil. li. ij. c. xix. hæc de iſtis dicat. Sed in quibuſdam militibus notarum peritia, & computandi vſus exigitur, Totius enim legionis ratio ſiue obſequiorum ſiue militarium numerorum, ſeu pecuniæ quotidie actis aſcribitur; A quibus quidem, inquit, actis & numeris indita ſunt eis Actuariorum, & Numerariorum nomina. Adnotabant etiam excubitus ſiue Angarias quas viciſſim faciunt milites per centurias, ne alij plus alijs grauentur, Item & nomina eorum qui vices ſuas, quas hodie factiones vocant impleuerant, ſcribebant, Et breuia commeatuum qui militibus dabantur, nè pro libito vagarentur, qui neque dabantur niſi iuſtiſsimis ex cauſis atque probatis, ita Vege. Adiutores autem in clariſsimos inſcribi videbis in l. in ſacr. §. ſi verò. C. de prox. ſacra. ſcrin. Quot verò in ſacris ſcrinijs deberent eſſe dicitur in l. comperimus C. eodem & in l. vlt. circa finem, vbi etiam videbis quibus ex eis liceret alios ſui loco ſubrogare; Militabant, &
29 † Agentes in rebus, quos Lu. de Pen. in Rubr. de Agen. in rebus credidit eos eſſe qui preſto ſunt publicis actibus qui eis committantur, eorumque pariter diſtincta erant nomina; numerus, & dignitas, vt l. ij. cum duabus ſequ. eo. tit. Et multo ma-
30 gis ſunt inter milites cenſendi horum † Agentium Præpoſiti, vt in titu. de Præpo. agen. in re. atque etiam eorum Princeps, l. ex agētibus, cum duab. ll. ſeq. de prin. agen. in re. eorum erat prærogatiua, ne quis in iudicio exhiberetur ex militaribus viris niſi ipſo auctore, Ita vt neque cauſarū patroni quemquam poſtulet eo incōſulto,

vt

vt eo.tit.l.j. Debentque omnia citatoria ædicta contra quoſcunque,etiam ſenatorię amplitudinis,per Principes confici,licet cæte
31 ri actus per † cenſuales expediri valeant,quod ſtatuitur eo.tit.l.ij. quam tamen Accur.aliter intelligit;Decorantur,poſtremo Principes cum inter honorarios ceperint numerari, vt vicarianæ dignitati exæquentur,quod & Adiutoribus eſt indultum;non omnibus,ſed qui ſub magiſtro officiorum militauerint, vt l. eos.C.eod. Exceptorum etiā erat diuerſa a Principibus militia, atque etiam dignior,quòd elicitur ex l.quidem,C.de pala.ſa.larg.Et de horum
32 omnium officijs,& gradibus habetur in l.ſcrinijs,eo.titu.Item † &
33 Pallatini ſacrarum largitionum, inter quos numerabantur † The
34 ſaurenſes,† Comites Theſaurorum,& eorum officiales,vt l.ij.de pala.ſacra.larg.qui & ipſi gradu,numero,dignitate,& nomine diſtin
35 guebantur,vt d.l.ſcrinijs, eo. tit. † Palatini etiam rerum priuata
36 rum Cæſaris,in militum erant numero,vt eo.tit.l. fi. † Item & ſtratores,in cuius officij declaratione laborant gl.& Lu.de pen.in rub. C.de ſtrato.& glo.in l.in eadem cauſa, in princ. ff.ex qui.cau.ma. Sed correctior lectio habet ſtatores,quorum officium parum abeſt a curſoribus, ſeu viatoribus, quos hodie nuncios curiarum dicimus,& qui in ius vocant quos prætor iubet,de quibus, & Cice.loquitur in quadam epiſtola ad Appium, quæ eſt inter familiares: glo.vero in l.obſeruare,in prin.in ij.glo.ff.de offi.procon. intelligit eos eſſe,qui vulgo Birroarij nuncupantur, quòd valde proxime accedit ad officium quòd dixi, male tamen arbitratur Accur. ex ea l.prohiberi ſtatoris officium. et in l.vni.C.de ſtato.concedi; nam in d. l. obſeruare non prohibetur Proconſul habere ſtatores, ſed prohibetur habere ſuos ſtatores, iubeturque militum miniſterio fungi vice ſtatorum.Magna autem horum militum pars prohibetur in ſuam Prouinciam,vnde eſt oriundus,aut in qua lares conſtituit, pati ſe ad officium in ea exercendum transmitti, militia ipſa,ſi ſecus fecerit,ſpoliandus,l.iij.C.de diuer. offi.lib. xij.Alcia. tamen legendum putat ſtratores, quos ſternendis itineribus dicit incumbere;ſiue etiam pro tabellarijs, quos parum diſtare putat a nuncijs curſoribus,vulgo equitantes Principis dictos,quibus equos eſſe a Prouincialibus ſubinde dandos dicit, vt velocius iter pera-
37 gant,ſunt & inter milites † Caſtrenſiarij,† Et Miniſteriani, de qui
38 bus in l.hi qui.C.de caſtren.& miniſter.quam vocem Alciatus declarat, & intelligit pro militibus in aulicum miniſterium deſumptis. Et ex eis, vt puto, deligebatur ordo alius militum quos
39 † Decanos qui decem preeſſent,ac Primicerios vocat Imperator

in

in l.j. & ij.C.de Deca.Niſi verius erant hę dignitates Miniſteriano rum, & non ſeparata militia, Decanum tamen alio nomine caput Contubernij dictum cenſuit Vegetius,qui decem militibus eſſent
40 præpoſiti,vt li.ij.c. viij.& c.xiij.in fi.† Item Cornicularij,vt puto nomen generale,qui Adiutorem deſignat vt Alcia.declarat, forte idem erant Cornicularij,qui & Cornicines: erant enim in exercitu Tubicines,Cornicines, & Bucinatores, quorum quamuis perſimilia videantur munia atque officia, vere tamen in aliquibus diſcrepant,vt eſt apud Vegetium lib.ij.c.vij.& lib.iij.c.viij.Alij cor nicularium,gradum eſſe dicunt militiæ,vt Aſconius: Alij vero, vt Maternus, offitium eius in re ſcriptoria & potiſsime in damnato-
41 rum ſententijs conſcribendis verſatum volunt.† Curioſi quibus cu re erat crimina exquirere,& denunciare, ſiue quę vbiuis comitte rentur vt Accur.ſentit,ſiue in curia tantum, prout Alcia. Item for te etiam Curioſi alio nomine ſunt Circitores dicti,de quibus fit & mentio in iure. Dicti vero ſunt Circitores per ſincopam,quaſi circuitores.Idoneos,inquit Veg.d.c.viij.Tribuni & probatiſsimos eli gunt qui circumeant vigilias, & renuncient ſi qua emerſerit culpa hodie in caſtris,preſertimque intra preſidia,nuncupatur la ronda.
42 † & Menſores,ſiue ij caſtra metarentur, qui & † metati dicuntur,
43 vt in tit.de met.& epid.ſiue ligna,atque annonam,vt credidit gl. in rub.de menſo, quam ibi Lu. de pen. ſequitur; verius tamen eſt Metatoris eſſe officium pręcedere exercitū, & locum caſtris eligere,quòd hodie valde eſt curæ Magiſtro,quem vocant, Campi,ſiue exercitus;At Menſores, caſtris iam poſitis, ad podiſmum loca dometiebantur,in quibus milites tentoria figerent, & in opidis domos eis ſignabāt & preſtabant,quòd eſt hodie officium eius quem vulgo forerium maiorem nuncupant.Et ij quoque habebant ſuum Primicerium,vnoque gradu cedebant agentibus in rebus vt oſtenditur in l.j.de menſo.quando & hic Primicerius,expleto biennio, Militiam ſortiebatur Agentis,vt ea l.ſcandebantque ordine ad ſu premos honores,non per ſaltum vt hodie fieri videmus. Sunt & in
44 numero militum † Apparitores Prefecti, tā vrbi quàm Pretorio, item,& Magiſtri militum,proconſulis,& legati, Comitiſque oriē tis,qui ſinguli habent in C.ſpeciales titulos.Item & apparitores or dinariorum Iudicum,l.ordinariorum C.de Cohartal.vbi etiam fit mentio de Apparitore Præfecti Annonæ, cui officio præfecit aliquando Allexander Imperator Vlpianum Iuriſconſultum eximiū, qui poſtea ab hac Pręfectura cōſcendit ad Pretorianam quòd pro batur in l.iiij. C. de contrahen.ſtip. iuncta l.iiij. C.loca.in prima

quidem

quidem vocat eũ Imperator amicũ,in altera parentem; Hodie verò noſtri Duces loco Præfecti Annonæ deputant Comiſſarium ge
45 neralem;†Cohortales tamen ipſi,vt id obiter dicam,omni alia mi litia arcebantur,vt l.ſi Cohortalis,C.de Cohortal.dictoſq; à cohorte arguitur ex tex.antedicto in prin.licet Gl. in l.ij. C.vbi quis de curię vel cohor.&c.dicat cohortalẽ ideò dici,quia magis ſint coarctati quàm curiales, quod etiam dixit in rub. C. de cohort.melius tamen intellexit in l.j.in Glo. in ver. militare. C. vbi quis de cur. vel cohor.vbi dicit ꝙ erat de curia vel cohorte, Cohortales ſunt à Cohorte dicti,cui erãt addicti,vt Alc. ſiue ꝙ tributa per cohortes exigerent,vt Io.Pirri intellexit;magis tamen Alcia.adſtipulatur l. iiij.C. de Cohortalibus, officium eius verſatum eſſe in re cartaria, & ſcriptoria arguitur ex l. quicunque,& l. vlt. eo tit. Nihil tamen prohibet eſſe & horũ cohortes grauiorẽ eorum fuiſſe militiam arguitur ex l.ſi cohortalis,eo. ti.vbi ea militia non ſoluitur niſi poſt emerita triginta ſtipendia,& eorum filij eiuſdem perhibentur eſſe fortunæ;vnde parum differunt ab Aſcripticijs;vnde etiam arguitur ſpecialem illam militiam fuiſſe,quæ & Principem,& primipilum haberet,& alia officia,vt eo.tit.l.penul. Erant & inter milites Baſtagarij,vt l.æternam,C.de murileg. forte qui Annonam aut veſtem ſeu quid aliud Principis vſui neceſſarium deferrent, eſt enim Baſtazo Græcis, id quod latinis porto, quod etiam elicitur ex l.
46 æternam,de murileg. Item & militabant † fabricenſes, vt l. iij. & iiij.C.de fabricen.his autem demandata erat armorum confectio, & cura,vt in l.j.eo.tit. inter quos erant Primicerij,& Protectores, quæ erant officiorũ,& dignitatum nomina,vt iam dixi;Exequuto-
47 res quoque atque † exactores milites eſſe dicunt iura in l.iij. & in
48 l.vlti.C.de exequutoribus,& exac. Ipſos denique † fori aduocatos & Patronos cauſarum militare dixit Imperator in l. Aduocati,C. de Aduo. diuer. Iu. Quòd minus mirabitur quòd l.j. C. de comit. Archia.lib.xij.conſiderabit, in qua vel medici Imperialis aulæ militare dicuntur,æquãturque dignitate Vicarijs, & Ducibus qui adminiſtrauerũt,ſi tamen Comitiuam primi ordinis meruerint,Neque iniuria decorantur,quibus Principis ſalus & vita ipſa eſt curę, ſed & ipſis Comitibus qui prouincias rexerunt æquantur, ſi d. l.
49 cum alia quæ ſtatim ſequitur coniungas;Militabant & † Numerarij,vt l.iij.C.de nume.lib.xij.Eorum tamen vorax officium,& fraudulentum dixit Imperator eo.tit.l.j.propter quod noluit eos immunes eſſe à quæſtionibus & tormentis, ſi ſe offerret occaſio,vt ea. l.Quę autem eis incumbant officia & curę,dicitur ibi in l.ij.vbi &

in tabularios ſormantur & denominantur; Ad eas etiam pertinet
officium fiſcalis arcæ in prouincia,& tituli largitionales,vt eo.tit.
50 l. in prouincijs. Item & militabant † Opinatores, de quibus in l.
miſsi opinatores.C.de exac.Tribu.lib.x.in l.excellentia,& l.Opi-
natoribus. C. de erog. mil. anno. ij. erant militaris annonæ
exaſtores, Io.tamen Pirri corrigit Opimatores,quorum cura ver-
ſatur vt Opima ſint caſtra,vulgo viuanderios dictos.vt per eum in
trac.de Mag.Ro.j.parte in fin.Haloander verò dictas ll. correxit,
Optiones,non autem Opinatores,forte motus ex l. pen. C.de apo.
pu.eo.lib.vbi optio inter exactores genere maſculino ponitur for
te verior eſt prima lectio Opinatores, ſiue pro exactoribus poſiti,
ſiue etiam pro his qui prædia ęſtimant quę in cenſum rediguntur
quòd ex l.vlt colligitur C.de præd.Nanicul;Ibi ſecũdum agri opi
nionem,ideſt cenſualem profeſsionem,vt Accur.ibi exponit,hinc
forte dicti quòd pretia imponat Prædijs quanti æquum opinantur
Alcia.verò Optiones dicit qui ęgrum militẽ antecedunt vt pro eo
pugnent,à cooptãdo dictos,quòd à Vegetio deſumpſit, Optiones,
inquit ille lib.ij.c.vij.ab optando appellati,quòd antecedentibus,
ægritudine præpeditis, hi tanquàm adoptati eorum atque vicarij,
ſolent vniuerſa curare.Optionum mentio habetur in l.pe.de iu.fi.
li.x. vix tamen ex ea colligitur quòd eſſet eius officiũ.Quòd eſſent
exactores,probat d.l.miſsi optiones,ſi Haloandrũ ſequamur;quod
& apertius cõprobat d.l.pen.de apo.pu.& l.optionibus.C.de erog.
mil.an.ex qua lege.videtur oſtendi ꝙ non à prouincialibus,ſed ab
ipſis Ducibus officijsque prouincialibus exactã eam à prouinciali
bus pecuniam,recipiebant;de eis etiam mentio habetur in l.j.C.de
excoc.& tranſl.mil.anno,vtrobique tamen legitur in vulg.còdici-
bus opinator,non optio,vt correxit Haloander,cui valde refragan
tur Vegetij verba ſupra relata,exigebãt autem,in caſu d.l.j.opina
tores illi,vel pro ſua familia,quam non habebant,vel verius,à fami
lijs defectis,& extinctis,alios Prouinciales pro eis grauando, non à
priuilegiatis vt Accur.exponit.cum in l.ij.eo.tit. prohibeatur im
munitas omnis,ne domus quidem. Auguſtæ, de optionibus etiam
fit mentio,ſed alio ſenſu,in l.vlt.C.locat.ibi,ſub diuerſis optioni-
bus fœderatorum, & in auct. vt neque mil. neque fed. §. ſcienti-
bus, ibi, fęderatos ad proprias optiones transmittant, & his
duobus vltimis locis oſtenditur Romanos quidem milites fuiſ-
ſe in proprios numeros redactos, fęderatos verò in proprias
51 optiones, ſunt & inter milites togatos † coactores, ideſt Rece-
ptores particulares, quos hodie vocant, vt tribuni ærarij, qui &

generales. Et vt tandem modum huic cathalogo togatorum mi-
52 litum imponam, † militare dicuntur omnes quotquot in ſacro palatio famulantur, & ſeruiunt, vt habetur in toto titulo de priuile. eo. qui in ſac. pala. mil. ſpecialius etiam fiet de alijs multis ſermo ſequenti cap. Dum gradus & nomina militum armatorum recenſebimus.

SVMMARIVM.

1 *Caligatus miles.*
2 *Tribunus.*
3 *Centurio.*
4 *Ducenarij.*
5 *Ordo militum.*
6 *Haſtati.*
7 *Manipuli.*
8 *Leuis armaturæ pedites.*
9 *Principes.*
10 *Antepilani.*
11 *Primipilus.*
12 *Vexillum.*
13 *Triarij.*
14 *Rorarij.*
15 *Accenſi.*

De militibus armatę militię. Titulus XI.

LIBET poſt recenſitos togatos tot milites, armatos aliquot recenſere, quamuis non ignorem non paucos ex ſupra relatis debuiſſe in hanc ſecundam claſſem reponi, prout, & non paucos, & potuiſſe in prima collocari; quod aliquanto altiùs repetam.

Romana florente rerumque potiente Republica, ſortiebantur prouincias Conſules, Proconſules, Prætores, aut Proprætores, qui & exercitibus præerant: vixque alios inuenies ſuprema auctoritate, ad prouincias tranſmiſſos: rebus verò ad vnius poteſtatem tranſlatis, non multa immutauit Auguſtus, neque alij poſt eum in Imperium ſuffecti, vſque ad Adrianum. Hic verò multa innouauit: Diocletianus poſtea & Maximilianus multò plura adinuenerunt: vt ſunt leges, ac correctores plurimi vbi commiſſa

plurima;

plurima;Poſt Biſantium in nouam Romam excitatum, & traſlatas
in exteras gentes Imperiales ſedes, Ante Gotticas illas cęterasq;
Barbaricas vaſtationes, longè lateq; in Diœceſes & Prouincias di
uiſus eſt orbis,in ciuiliumq; ac militariũ rectorum gradus, in di-
gnitates Palatinas,atq; officia, quod latiſſimè videbis in opuſculo
quodam innominati auctoris quod Alci.edidit poſt ſuum tract.de
mag. Ciuilique ac mil. Iu. nuncupatq; illud ipſe, Breuiarium ad
Theodoſium. Armatę verò militiæ nomina,& gradus nõ tam ſi-
1 gillatim iura nominant, fit tamen mẽtio de † Caligato,qui eſt in-
fimus eorum gradus, in l.à Caligato.C.de nup. De Tribuno Cen-
turione, atq; hoc ipſo caligato, & alijs officijs in l.ij.ff. de ijs qui
2 no.infa. † Tribunũ à tribu tribuẽdoq; iure,dixit Vegetius, vnũq;
ex eis maiorem,qui ſacro Imperatoris ſcripto præficiebatur,mino
3 res verò ſuis laboribus ad illum conſcendebant. † Centuriones ve
rò erant qui Centurias curabãt,ideoq; cõtenarij ab alijs dicti,De
4 † Ducenarijs in multis legibus C.habetur,qui vt puto, vel ducen-
tum præerant,vel erant ipſi ducẽtum in ſua ſchola aut ordine.Ve-
ge.etiam de ducenario hæc dixit. Primus haſtatus duas centurias
ideſt ducentos homines ducebat,quem nunc, inquit,Ducenarium
vocant,quæ indago parum attinet ad legalem materiam; Neq; ta-
men ſilentio præterire eſt animus qualiter Romani,dum maximè
florerent reſpublicæ & militia, ſuos diſtribuebant milites, prout
recitat Liuius prima Dec.li.viij.Plures in ordines inquit,Romani „
5 milites inſtruebantur; † Ordo ſexaginta habebat milites, centu- „
6 riones duos,vexilarium vnum;Prima acies † Haſtati erant. † Mani „
7 puli quindecim,paulum inter ſe diſtãtes, Manipulus vicenos mi- „
8 lites habebat leues,& aliam turbam ſcutatorum, † Leues autẽ di- „
cebantur quia haſtam tantum & geſſa ferebant; Hæc prima frons „
pubeſcentium iuuenum; Robuſtior exinde ætas totidem manipu- „
9 lorum,quibus † Principibus erat nomen;Hos ſequebãtur, ſcutati, „
10 omnes armis inſignibus,triginta manipulorum, † Antepilani di- „
cti ſub ſignis alij ordines quindecim locabantur,ex quibus quiſq; „
11 ordo tres partes habebat, & vnam quanq;. † Primipilum appella- „
12 bant,tribus ex vexillis conſtabat, † Vexillum centum octuaginta „
13 tres homines erant,Primum vexillum.† Triarios dicebant, vetera „
14 num militem ſpectatæ virtutis, Secundum † Rorarios, Tertium „
15 † Accenſos,minimæ fiduciæ,& in vltimam aciem reijciebant, Ac- „
cenſorum mentionem facit Io.Pirri in trac.de mag.Ro.parte pri-
ma,num.5.qui mihi in manum venit perfecto iam hoc meo quali-
cunq; labore,neq; tamen declarat, ſed remittit ad ſua commen-

taria in iij.lib.C.tit.de appa.Proconſ. quæ nundum mihi contigit legere,vt, caſtra ſequenti. Neq; ocium,neq; cõmoditas affuit amplioris bibliothecæ parandæ, & vt vocarunt me mea fata vt nunc hos ſequerer Principes & Duces nunc illos, alienisq; potius viuerem,vt poeta inquit.Auſpitijs,quàm meis. Alcia.autem eos dicit miniſtros maioris magiſtratus, quaſi ad cenſum additos; nemo tamen eorum locum hunc Liuij citat.Haſtati omniũ primi pugnam inibant; Alibi etiam Liuius primipilum primum dicit eſſe Centurionem,vt Li.vij.primæ Dec. Primipilum dixit Io. Pirri,dicto loco,parte iij.nu.7.fuiſſe legionis caput;ſed decimæ;quæ erat nobilisſima,vel primæ,quod ei magis placet; quòd ex Liuio Arguitur lunge aliter ſe habere, ac etiam ex Cæſ. in commen. Li. S.T. Baluentio,inquit,qui ſuperiore anno primipilũ duxerat,viro forti,& magnæ auctoritatis vtrunq; femur tragula traijcitur, Q. Lucanius,eiuſdem ordinis,interficitur,l.Pupius, (Li.j.de bello ciuili inquit)Primipili Centurio,adducitur,qui hunc eundem ordinem in exercitu Gn. Pompei anteà duxerat, rurſum Li.iij. ſcuto Sænæ Centurionis ad Cæſarem relato, inuenta ſunt in eo foramina ducenta triginta,eum ab octauis ordinibus ad Primipilum traduxit, item Li.eo.erat Craſtinus euocatus in exercitu Cæſaris, qui ſuperiore anno Primipilum in legione decima duxerat; quid enim dixiſſe opportuit in legione decima,ſi ſola ea habebat Primipilum? quòd & Pyrrhum intellexiſſe apparet ex ibi dictis qui etiam locũ illum recitat ex Cæſare, de Craſtino illo euocato, Ego euocatos, (vt id obiter dicam) puto eſſe qui magnæ virtutis atq; experimenti viri poſt misſionem à Ducibus, grauisſimis vrgentibus occaſionibus,vocabãtur,vel de hoc ipſo Craſtino eodem loco legitur, ſequimini me, inquit, ad milites commilitones mei qui aliquando fuiſtis,in fi.Li.j.de bello ciuili, quòd ſuperioribus, inquit, bellis probati ad obtinẽdos exercitus euocentur,& eo.Li.Erant,inquit, Senatorij ordinis L.Domicius & P.Lentulus, Vibulius Rufus,Sex. Quintilius, Lu.Rubrius;Præterea filius Domicij, alijq; complures Adoleſcentes,& magnus numerus equitum Ro.& decurionũ,quos ex municipijs Domicius euocauerat; Item eo. Li. Cæſar legiones in Hiſpaniam præmiſerat,ad ſex millia auxilia peditum,equitum tria millia,& parem ex Gallia numerum,quẽ ipſe petiuerat, nominanti ex omnibus ciuitatibus nobilisſimo quoq; euocato. Pyrrhus tamen vbi ſupra aliter intelligit. Sub Cęſaribus verò curæ Primipilarium nõ pauca acceſsiſſe demonſtrant iura, quę volunt etiam vxoris dotem eſſe pro debitis Primipili fiſco obnoxiam, vt.l.ſatis

notum

notum.C.in qui.cau.pig.ta.contraha.l.iij.C.de Primip. Li.xij. Et no.in.l.ſi non verum.C. de don.inter vir.& vx. filij etiam pro eiſdem debitis vſq; adeò obligabantur, vt neq; poſſent paterna hæreditate abſtinere; aut ſaltem cogebantur etiam abſenti paternum æs perſoluere;vt.l.vlt.C. de Primipi.vnde & credi debet eum pecuniam publicam ex ipſo officij genere adminiſtraſſe,illā fortè quæ in ſtipendia militum qui primipilo parebant erogabatur, cui ſenſui parum differunt quę de hoc ipſo primipilo ex Vegetio notauit Alcia.in tit.de primipi.apud quē Vegetium lib.2.cap.8. latè quæ ad Primipili dignitatem atq; officium pertineant intelliges.

SVMMARIVM.

1 *Præfect. prætorio orientis.*
2 *Præfect. prætorio Illirici.*
3 *Præfect. prætorio Italiæ.*
4 *Præfect. prætorio Galliarum.*
5 *Præfect. prætorio Affricæ.*
6 *Præfect. prætorio, cui comparetur ex hodiernis magiſtratibus.*
7 *Præfecti prætorio prærogatiuæ.*

De præfecto Prętorio. Titulus XII.

1 SVPREMI oīum magiſtratuū,erant Pręfecti Prætorio,ij erāt numero quatuor;† Præfectus Oriētis,† Il
2 lirici,† Italiæ,† Galliarum. Aditus eſt poſtremo à
3 Iuſtiniano quintus,qui † Præfectus fuit Affricæ,de
4 quo eſt in C. ſpecialis titulus; De Præfecto prętorio,hæc Tacitus ſcribit, vim præfecturæ,de Seiano
5 loquens,modicam antea,intēdit,diſperſas Cohortes vnā in caſtra conducendo,vt ſimul Imperia acciperent,numeroq;,& robore, & viſu inter ſe,fiducia ipſis,metus cæteris crederetur, vt ibi latius vi
6 debis l i.iiij. † Hos aliqui vice ea apud Imperatores functos putāt, qua apud dictatores fungebantur Magiſtri Equitum; Alij eum comparant illi quem hodie Magnum appellant Cancellarium, vt Budeus:Aliqui vero Magno conteſtabili, quæ dignitas habetur ſolum in Hiſpania,& in Gallia.Ego vix poſſe eos alicui ex noſtri æui magiſtratibus comparari cenſeo,cum ſint in aliquibus ſimiles & in multis abſimilimi: Habetur & de quatuor Præfectis mētio in Auc.vt ordin.Præfec.§.renouamus,colla.5.videlicet Oriētis Illirici,Heſpiæ,& Libię,quos & carpētis vehi, & pconū vocibus excipi,

ac

ac in iudicialibus ſedibus conſiſtere conceditur. Neque enim, vt id
obiter dicam, quòd hodie per Italiam, præſertim, Mediolani, vſur-
pant etiam de plebe, & de fabris ditiores. curribus per vrbem vehi
paſsim melioribus illis ſeculis licebat, ſed maximis, & principibus
7 viris. † Præfecti præto. erat inter cætera pruilegiũ ne ab eius ſenten
tia prouocetur, cum non ſecus eum credat Princeps iudicaturum
quàm ipſe giudicaret; Item ne minores, per eius forte ſententiam
læſi ab alio quàm ab ipſomet reſtituantur, niſi forte à Principe, vt
l. vni. ff. de offi. præfec præto. Quod maniſeſtam habet rationem,
ne magioris magiſtratus factum inferior cognoſcat; Habet etiam
poteſtatem condendæ legis, ſi non ſit ambitioſa, ſed generalis, &
quæ ius anterius non corrigat, l. ij. C. eod. titu. Eſt etiam ei data po
teſtas ſubmouẽdi iudicis, ſi cauſa ſubſit, vt eo. ti. l. iij. cognoſcitque
de ipſius iudicis iniuria, & iniuſticia, etiam ſi militari viro ſit fa
cta, neque de ea cognoſcet Magiſter militum, vt eodem tit. l. iiij.

SVMMARIVM.

1 *Præfectus vrbi quando primò inſtitutus.*
2 *Præfecti vrbi poteſtas.*
3 *Præfectus ærarij.*
4 *Præfectus vigilum.*
5 *Præfectus fabrum.*
6 *Præfectus caſtrorum.*
7 *Præfectus laborum.*
8 *Præfectus operum.*
9 *Præfecti nomen generale.*

De præfecto vrbi. Titulus XIII.

SEQVITVR præfectum præto. & dignitate, & titulo
rum ordine. ff. & C. præfectus vrbi. De eo hæc ſcri-
bit Tacitus, † Antea profectis domo regibus ac mox
1 magiſtratibus, ne vrbs ſine imperio foret, in tempus
deligebatur qui ius redderet, ac ſubitis mederetur,
feruntque à Romulo, Dentẽ Romulium, poſt à Tul-
lo hoſtilio Numam Marcium, & ab Tarquinio ſuperbo ſpurium
Lucretium impoſitos; Dein. Conſules mandabant, Duratque ſimu-
lacrum, quoties ob ferias latinas proficiſcitur qui conſulare mu-
nus vſurpet. Cæterum Auguſtus bellis Ciuilibus Cillinium Mecæ-
natem

natem equeſtris ordinis cunctis apud Romam, atque Italiam præpoſuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legũ auxilia, ſumpſit è conſularibus qui coherceret ſeruitia, & quòd ciuium audacia turbidum; niſi vim metuat, Adiunctusque eſt in cura annonæ Præfectus Annonæ, Ita tamen vt hic nouerit ſuperioris gradum agnoſcere quod in l. j. dicitur C. de off. præfec. vrbi.
2 † Cognoſcebat hic præfectus de omni crimine intra centeſimum lapidem commiſſo; ſic in Mediolanenſi prouincia concurrit hodie Capitaneus, quem vocant iuſtitiæ, cum prętore quolibet atque ordinario omnium Ciuitatum Iudice, ſolum inſpecto quis in cognoſcendo præuenerit, vt in l. j. in prin. ff. de offi. præfec. vr. cognoſcebat & de querimonijs libertorum in Dominos, viciſsimque dominorum in libertos. De eorum in ſeruos ſæuitia vel impudicitia, de tutorum maioribus fraudibus. De numulariorum fide. Curam etiã habebat carnis, tum & quietis popularis, maximè dum fiebant ludi, & publica ſpectacula; vnde & ſtationes militum per loca apta diſponebat; Negotiatione etiam atque exercitio, ex cauſa, interdicebat; Quæ tamen omnia cum intra terminos ſibi conceſſos adminiſtraret, extra eos nihil expediebat; poterat tamen delegare his qui intra limites erant vt ea gererent; vt in l. vlt. ff. eo. tit. Infra vrbem verò cunctis erat magiſtratibus excelſior, & in omnia corporatorum, & collegiatorum corpora cognitionem habebat, vt legitur in l. iii. & iiij. illo eo. tit. Conſtituerunt poſtremo Principes
3 † Præfectum ærarij, cuius fit mentio in l. Arrianus, in princ. ff. de iu.
4 ri. Et † Præfectum vigilum, de quo habetur in tit. & l. vni. C. de off.
5 præfec. vigil. Hos à Græcis perfectos Noctium vocitatos miratur
6 Imperator in nouella conſtitu xiij. tit. de plebeis præto. in princ.
7 Erant, & † Præfecti fabrum; † Præfecti caſtrorum, † laborum.. † ope
8 rum; at atque aliorum conſimilium, † Cum ſit nomen generis, vt
9 præpoſitus, atque alia eiuſmodi.

SVMMARIVM.

1 *Magiſter militum præſentalis.*
2 *Pręfec. Præto. vrbi & magiſtri equitum, & peditum equalis dignitas.*
3 *Præcedit quis cæteris paribus, ne qui prius eſt dignitatem adeptus, aut qui prior literas obtinuit.*
Præpoſitus ſacri cubiculi æqua eſt dignitate cum præfecto pręto.

De

De officio magiſtri militum. Titulus XIIII.

1 PRAEFECTOS ſequebantur † Magiſtri militum præſentales, qui & multi erant, tum equitum, tum peditũ; alijque in Illirico, & Thracijs, alij per Orientem, per Occidentem etiam alij, ſcripſit de eis, cęteriſque Romanis magiſtratibus antiquis, is de quo ſupra eſt habita mentio in Breuiario ad Theodoſiũ. & eſt in operibus Alciati poſt trac. de Magiſtra. ciui. & Mil.
2 † Præfectorum verò omnium, tam Prætorio, quam vrbi, Peditumque atque equitum Magiſtri, par fermè erat & æqualis dignitas,
3 † ita vt cùm ad priuatam contingebat eos redire fortunam, is eſſet potior qui prior in promotione, & codicillorum adeptione inueniebatur, iuxta l.j.C.de præfec.præto. li.xij. Et ille eſt facultate ſedendi, loquendi, prius decernendi potior, cui eſt ſplendor adepti magiſtratus vetuſtior, quod eſt no. ad omnes qui æqualis ſunt offi-
4 cij, & dignitatis; vt dicitur in l.ij. illo eo. tit. † Sacri etiam Cubiculi Præpoſitus vt id obiter, dicam quem hodie magnum Cambellanum vocãt, antedictis Magiſtris atque etiã Præfectis, eſt dignitate æqualis, Ita vt inter eos ſit ille, officio depoſito, dignior, qui prius eum adeptus ſit. Alterque ſit poſterior quem recentius examen probauerit, quod dicitur in l.j.C.de præpo.ſa.cub.

SVMMARIVM.

1 *Magiſter ſcriniorum.*
2 *Magiſter Memoriæ.*
3 *Magiſtri epiſtolarum.*
4 *Magiſter epiſtolarum Græcarum.*
5 *Magiſtri libellorum.*
6 *Magiſter officiorum.*
7 *Magiſtri officiorum officium quale.*

De officio mag. ſcriniorum & aliorum mag. Titulus XV.

1 POST ſupradictos, magnæ erant auctoritatis † Magiſtri ſcriniorũ, de quibus eſt tit. & l. vni. C. de mag. ſacro. ſcrin.
2 lib. xij. ſub quorum poteſtate erant † Magiſter memoriæ qui

qui annotationes omnes dictabat,& emittebat,ac precibus reſpon
3 debat: † Magiſter epiſtolarum,cuius erãt curæ legationes,cõſulta
4 tiones,& preces ciuitatum: † Magiſter alter epiſtolarum Græcarũ,
5 qui vel Græca dictabat,vel ea latina reddebat:†Magiſter libellorũ
qui cognitiones tractabat,& earum preces: de quibus magiſtris fit
mentio in l. eos,C.de excuſ.mu.li.x.vbi & de eorum priuilegio tra
ctatur,quod & fit in l.iij.C.de prox.ſacr.ſcrin.Quot verò in quoli
bet ſcrinio ſeruirent:habetur in l.hac parte,illo eo.ti. Magnę,&
6 poteſtatis,& dignitatis erant † Magiſtri officiorum,quem & vocat
7 Imperator virũ excellẽtiſs.in l.vlt.C.de off.mag.off.†Eius verò officio ſpectabat, inter cætera, admonere Principem quemadmodũ ſe haberet militum numerus.Item & caſtrorum,ac clauſurarum cura,vt dicitur in l.iiij.C.eo.tit.ſub eius etiam cura erat ſchola omnis ſcutariorum prima & ſecunda.Item & gentilium ſeniorum,ſagitariorum omnium,ſcutariorum, Clibanariorum Armaturarum, Iuniorum,Gentilium Iuniorum,Agentium in rebus,ac deputatorum eiuſdem ſcholæ:Menſores etiam,lampadarij,ſcrinium memoriæ,ſcrinium epiſtolarum,ſcrinium libellorũ,ſcrinium diſpoſitionum,officium admiſsionum, omnes ij dicto officiorum Magiſtro parebant,vt in d.libello poſt Alcia.de magiſt.videbis in dicto Breuiario ad Theodoſium.

SVMMARIVM.

1 *Comitatus quid.*
2 *Comitum dignitas.*
3 *Comes ſacrarum largitionum.*
4 *Comites commerciorum.*
5 *Comites metallorum.*
6 *Comites,& rationales ſummarum.*
7 *Præfecti theſaurorum.*
8 *Magiſtri veſtis lineæ.*
9 *Magiſtri veſtis priuatæ.*
10 *Procuratores gineciorum.*
11 *Procuratores lanificiorum.*
12 *Procuratores baffrorum.*
13 *Procuratores monetarum.*
14 *Præpoſitus baſtagarum.*
15 *Comes veſtiarij.*

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

16 *Comes auri.*
17 *Comites titulorum largitionalium.*
18 *Comes rei priuatæ ſacræ domus.*
19 *Baſtaga priuata.*
20 *Præpoſiti gregum.*
21 *Præpoſiti ſtabulorum.*
22 *Procuratores ſaltuum.*
23 *Rationales rerum priuatarum.*
24 *Primiſcrinius beneficiorum.*
25 *Primiſcrinius canonum.*
26 *Primiſcrinius ſecuritatum.*
27 *Primiſcrinius priuatarum largitionum.*
28 *Comes ſacrarum largitionum.*
29 *Comes ſacri pallatij.*
30 *Comes ſacri ſtabuli.*
31 *Comites prouinciarum.*
32 *Comites conſiſtoriani.*
33 *Comites villularum non merentur hoc nomen.*
34 *Comites domeſticorum.*
35 *Comites domorum.*
36 *Comites ſcholarum.*
37 *Comites primi ordinis.*
38 *Archiatri.*
39 *Comes militaris an maior vicario?*
40 *Præferri an debeat qui plnries eundem geſſit magiſtratum, ei qui ſemel tantum?*
41 *Præferri an debeat, qui prior honorarium officium eſt adeptus, an qui poſterior, prior in adminiſtratione?*
42 *Honorarium qui ſemel ſoluit pro officio honorario, non ſoluit iterum pro adminiſtratione.*
43 *Reliquię honoris geſti remaneat.*
44 *Iunior longè pręſtantior, præcedit ſeniorem.*
45 *Præferri an debeat emeritus ex priuilegio, an emeritus ex re.*
46 *Comites domeſticorum equitum, & peditum.*

De varijs Comitibus. Titulus XVI.

1 COMITATVS locus dicitur in quo Imperator vitam ducit, vt pluribus locis Alcia. declarat. vnde, & Comitatenſes dicti, qui continuò in pallatio verſantur, ac commorantur

2 rantur,vnde & Comites. Comitum,† & dignitas,& poteſtas ma
3 gna erat,Primiq́; omnium erant †Comites ſacrarum largitionum,
4 qui ferè per ſingulas erant prouincias diſpoſiti:parebant enim eis
5 † Comites commerciorũ vbiq;,† Comes etiam metallorum, †Co-
6 mes & rationalis ſummarum Aegipti. Item & ſub eius cura erant
7 † Præfecti theſaurorũ, †Magiſtri veſtis lineæ,†Veſtis priuatę,†Pro
8 curatores ginęciorum, †Lanificiorum, †Baffiorum, †Monetarum,
9 & † Propoſitus Baſtagarum,Inſuper ſuberat ei Comes alius largi-
10 tionum per Illiricum,†Comes veſtiarij,†Comes auri,†Comes lar-
11 gitionum Italicarum, †Comes titulorum largitionalium per Affri
12 cam,& rationales vbicunq; per prouincias deſtituti. Comitem
13 etiã habebat Imperator,†qui rebus præerat priuatis ſacræ domus:
14 de quo fit mentio in rub.& ing.C.de Comit.rei priu.ſa.do. Erãtq́;
15 ſub eius diſpoſitione † Baſtaga priuata,†Propoſiti gregum,†& ſta
16 bulorum, † ac Procuratores ſaltuum,atq; etiam † Rationales rerũ
17 priuatarum. Habebat etiam in officio Primicerium totius officij,
18 † Primiſcrinium beneficiorum,†Primiſcrinium canonum,†Primi
19 ſcrinium ſecuritatum, † Primiſcrinium ſcrinij priuatarum largi-
20 tionum,cæteroſq́; omnes ſcriniarios horum ſcriniorum. Item &
21 ſecundocerium totius officij, qui tractat chartas eiuſdem officij,
22 quod latiùs videbis,ex antedicto Breuiario ad Theodoſiũ. Sunt
23 † & ſpeciales,tit.in C.& leges multæ tractãtes de officio.co.ſacra.
24 larg.†de off.co.ſa.pal.de off.Co.re.pri.de off.Co.orien. In quibus
25 tamen leuia quædam ſtatuuntur,parum ad legalem ſcientiam ſpe
26 ctantia,neq; ad rem militarem. † Comitis etiam ſacri ſtabuli,
27 † Comitumq́; Aegipti, & Ponticæ diœcęſeos mentio habetur in l.
28 vni.C.de Comit.& trib.†Item & de comitibus cõſiſtorianis,in tit.
29 de Comit.conſiſt.Qui & in l.j.eiuſdem tit.ſpectabiles dicuntur,&
30 Proconſulibus ęquantur,ij Principis conſiſtorium,& tribunal co-
31 mitabantur:cuiuſmodi hodie ſunt conſiliarij, quos vocant,ſtatus.
32 De his loquens Lu.de Pen.in rub.C.de Com.conſiſt.li.xij.dicit,ꝙ
Comes,nomen eſt dignitatis, qui nunquàm debet ornamento ca-
rere,potiſsimę virtutis,aliàs, nedum debent à Principis comitatu
arceri,ſed neq; poſſunt iuxta eius pallatium habitare.l. quicũque,
de op.pu.Hodie verò,inquit,propter copiam,tot Comites reddun
33 tur ignobiliores,†& præſertim,qui ex viculis,& caſtellulis Comi-
tes intitulantur.Hos autem conſiſtorianos, ſpectabiles dicit Impe
rator in l.j.& ij.C.eo.tit. Erant & Comites ſcholarum,Comites,
ſacri pallatij,rei militaris,qui prouincias regunt, ſinguliq́; ſuos ha
34 bent titulos poſt d.ti.de Comi.conſiſt.†Erant & Comites domeſti

35 corum,vt C.de ſilentia.l.j.†Comites domorum,vt C.de pala.ſacr.
36 larg.l.iij. † Comites ſcholarum,de quibus in l.j.C.de comit.ſcho.
37 Item,& † Comites primi ordinis, quibus & milites committeban-
tur in remotas prouincias deducendi,aut in eis regendi, quibus,&
loco cedunt qui proconſulatus habent inſignia: Ducibusque ęquā
tur qui prouincias adminiſtrauerunt,præter Aegyptiam, & Ponti
38 cam:vt l.j.& ij.C.de comi.rei mil. † Archiatros etiam,qui inter
comitiuam primi ordinis meruerint, Ducibus, & Vicarijs æquari
legitur in l.vni,C.de comit.& Archia.& ij omnes ſunt ſpectabiles,
illis exceptis quos ſupra Illuſtres dixi. & de quibus loquitur Impe
rator in l.prouincialium.C.de eroga.mil.anno.eos etiam dignita-
te inæquales eſſe animaduertit Accur.in rub.C.de comit.qui pro-
39 uin.re.& de Archiatris dixi in præcedenti cap. † Comites verò
militares Vicarijs Præfecti prætorio præponit Imperator in l.j.C.
de off.vic.ſi tamen negotium militare tractetur, in ciuilibus enim
præfertur Vicarius:vt in ea l.dicitur:quæ & in argumentum deſu-
mitur vter præcedat Eques, an Doctor. Et poſtquàm ſermo de
40 maioritate, & præcedentia incidit, † quæro vter præferatur, qui
magiſtratum primo ſemel tātum geſsit,an is qui pluries, depoſita
ab vtroque dignitate:& in l.j.C.de conſu.li.xij.dicitur quòd repe
titi faſces ſæpe meritam virtutem comprobant, ſed non augent:re
41 ſtat ergo vt qui prior eſt tempore potior ſit iure. Quæro†etiam
an qui prior honorariam eſt dignitatem adeptus, & poſterius eius
eſt cō ſequutus adminiſtrationem, illi præferatur qui poſterius ob
tinuit,prior tamen geſsit:& in l.pen.d.tit.de conſul. dicitur hono
rarium illum priorem præferri, vt ibi, cunctis Conſulum honori-
bus, & priuilegijs ex anteriori tempore prouectionis ordinem ſi-
42 bimet nouerit vindicandum. Eſtq; lex illa ad aliud no.†quòd qui
honorariam dignitatem adipiſcitur:& ſoluit id quòd pro adeptio
ne ſolui conſueuit, ſi alio tēpore eandem adipiſcatur dignitatem,
cum adminiſtratione,non ſoluet iterum eandem ſummam. No
tatur etiam ex dictis legibus, quòd qui notabili aliquando fuere
dignitate conſpicui,veniunt adhuc poſt eam depoſitam honoran-
43 di, † propter reliquias geſti officij,ad quod etiā facit tex. in l.vlt.
C.de mag.ſac.ſcrin.quod Glo. latiùs proſequitur in l.ij. in Glo.ij.
C.de Præfec.præto.li.xij.ad quod etiam poteſt induci. l. vlt. C.de
præpo.ſa.cub. prout eam ſummat Bal. & prout etiam ibi Glo. in-
nuit,licet alius forte ſit ſenſus illius.l.nempe præpoſitos ſacri cubi
culi,etiam Auguſtæ,poſt finitam militiam illam poſſe vti carruca,
& cingulo,non propter reliquias geſti officij, ſed ſi fuerint ſenato

riam dignitatem adepti. Niſi dicas eo ipſo quòd legitimo tẽpore ſeruierunt, ſenatoriam eos dignitatem conſequi, quòd innuit l.iij. C.de ſilen.lib. xij. Quo verò ordine procedant qui honorariam ſunt dignitatem adepti, & qui verã, & realem, qui rei prius aut poſterius vacationem habuerunt, habetur, & no.in l.ij.C. vt dign.or. ſer.li. xij. Alíud etiam ſuper hac prælationis materia adnotandum puto, vt ita verum ſit, vt qui tẽpore eſt prior, ſit dignitate po-
44 tior, † niſi iunior ſit longè præſtãtior: idque quindecim teſtibus eiuſdem dignitatis atque profeſsionis comprobetur: vt probatur vtrunque in l.vnicuique, C.de proxi.ſa.ſcrin.d.lib.xij. quod videtur contrarium his quæ dixi ſupra verſ. quæro etiam an qui prior, & ſolui poteſt, aliud in honoraria dignitate quam effectus poſtea ſequatur, aliud in honoraria vacatione, quæ non iuuetur effectu ſeruitij præſtiti. Non præferuntur tamen qui aliquando ſeruierũt, & excuſati honorariam vacationem impetrauerunt, his qui militia per debitum tempus ſunt perfuncti, quãuis actu poſterioribus, vt l.iiij. C.de prin.agen. in re. quod & probatur in l.ij. in fi. C de
45 prim.lib.xij. † Preferuntur tamen emeriti, & qui miſsionem meruerunt, his qui eandem dignitatem actu exercent, l.vlt.C. de pri. eo.qui in ſa.pal.mil. li.xij. quod enim tu conſequi niteris iam ego
46 conſecutus ſum. Aderant & † Comites duo domeſticorum æquitum, & peditũ, quibus tam æquites q̃ pedites domeſtici parebant.

SVMMARIVM.

1 *Vicarij nomen generale.*
2 *Vicarius eſt quaſi imago alterius.*
3 *Vicarius alter à Principe datus, alius qui à Magiſtratu.*
4 *Neque æquali gaudent prærogatiua.*
5 *Vicarius poteſt reuocari, etiam ſi ſit perpetuus.*
6 *Vicarij perpetui prouinciarum ſimiles Præfecto prætorio.*
7 *Vicarij perpetui poteſtas pendet à commiſſione ei facta.*
8 *Vicarij Imperiales qui.*
9 *Vicarium Imperialem, an poſſit Imperator alij ſubijcere.*
10 *Et an eum poſſit reuocare.*
11 *Vicarius nolentis nemo eſſe poteſt.*
12 *Vicario poteſt Imperator dare correctorem, & ſuperintendentem.*
13 *Quod maximè poteſt cum enormiter grauat ſubditos.*
14 *Imperator in terra Ducis, Marchionis, & Comitis, eſt Dux, Comes, & Marchio.*

De

De officio vicarij. Titulus XVII.

VICARIORVM erat nõ multo à Comitibus abſimi
1 lis poteſtas,atq; auctoritas: † Eſt autem Vicarij no
men valde generale , cum & ſeruus Vicarium habe
re poſsit,l.quis ſit fugitiuus,§.idẽ ait,ff.de ędil.edi.
cum ſim. & eſt etiam generale omnium magiſtra-
tuum,vt C.de off.eius qui vicem alte. obti.ſed titu.
qui eſt in C.de offi. vic. eum eſſe Vicarium per antonomaſiam for-
tè dicit,qui vicem præfecti prætorio habet:hoc declarat l.j. eo.tit.
licet gl.j.ibi aliter intelligat, quæ eum Comitis militaris Vicariũ
dicit,quod eſt valde incongruum legi illi,qua ſtatuitur alterum al
teri in aliquibus anteferri,quod de Comite,& eius Vicario dici nõ
2 debet : † Cum qui vice eſt alterius ſit veluti imago illius, & conſe-
quenter eo inferior.l.iij.ff.de off. eius cui manda. eſt iuriſd. fortè
etiã ab ipſo Principe dabatur Præfecto Vicarius,quando ad ipſum
ſuo nomine relationes tranſmittebat, vt eo.ti.l.ij.cum alias Præfe
3 cto ipſi referre deberet,aut Principi,eius nomine: † Quòd verò tã
ipſe Princeps quàm Magiſtratus ipſe Vicarium conſtitueret,pro-
batur in l.ij.C.de off.eius qui in vicem alt.iud.ob: ibi, qui præce-
ptione principali,vel veſtræ ſedis ampliſsimæ. Hinc dixit Car.in
4 cle.j.in vj.oppo. de off. vic. † quòd licet eadem regulariter præro-
gatiua non gaudeat Vicarius,qua principalis,id reſtringitur,cum
eſt ab eo datus,non ſi à ſuperiore.& ibi in iij.q.dicit , quatuor eſſe
5 Vicariatus ſpecies: † Vicarium poſſe reuocari dixit Bal. in l.ſolẽt.
§.j.ff.de off.Proconſ.Card.verò in d.cle.j.in xiij.q. dicit hoc cõt in
gere etiam Vicario perpetuo.Pau.de Caſ.in conſ.xx.viſis & ponde
6 ratis omnibus ſupra narratis,li.ij. † Comparat hos Vicarios perpe
tuos prouincijs per Papam præpoſitos,præfecto prætorio : & con-
ſequenter non poſſunt,ſecundum eum, ſtatuta facere quæ ſint iu-
ris communis correctiua.Dixit etiam Card.in d. clem.j. in xvj. q.
7 quòd eorum poteſtas pendet à comiſsione eis data.Hoc etiã,vt pu
to,intereſt inter Vicarium datum à Principe,& datum à Magiſtra
tu,vt hic non poſsit alij demandare:Ille autem poſsit.l.vlt.ff.de of.
eius cui man.eſt iur.iuncta l.more maiorum,cum l.ſeq.& Gl.ibi in
ver.alieno beneficio.ff.de iur.om.iud. Præfectus etiam legionis
proprius erat in ea iudex, hic abſente legato tanquàm Vicarius ip
ſius poteſtatem habebat maximam: De eo autem,atq; ipſo legato
tractat Vegetius li.ij.de re mil. c.ix. Multa de legato tractãt Cano
niſtæ,

niſtæ, ſed aliò ſpectant, & longè à materia hac noſtra differunt.
Cum verò paſsim præfecti, comites, aliiq; maiores magiſtratus,
vſurpaſſent Vicarios ſibi ſubrogare, vetuit Iuſtinianus id fieri, præ
terquàm in prouincijs Oſdroena, & Meſopotamia, cunctis alijs in
terdicens magiſtratibus: vt habetur in nouella conſtitutione
cxxxiiij. ſub ti. de Vic. ſeu Locũte. §. j. & §. in ſummam. De multi
plici vicariorum ſpecies, vide latas remiſsiones Fel. in c. poſtulaſti.
8 col. ij. de reſcrip. Sunt, & hodie † Vicarij perpetui ab Imperato
re in multis prouincijs conſtituti, de quibus multa tractat Bald. in
conſi. cccxxviij. quod incipit, Quæritur ſi Rex Romanorum, lib. j.
9 † Ibi autem quærit an Vicarium perpetuum poſsit Imperator al-
10 teri ſuo Vicario ſupponere, † aut etiam eum reuocare, & tenet ſu-
per vtroq; quòd ſic. In quãtum enim Vicarius, eſt merus officialis,
11 † & nemo inuitus habet Vicarium, eſſet enim contra naturam, vt
quis nolenti præbeat officium, & miniſterium: & cum idem ſit audi
torium, nemo ſedebit in meo auditorio me inuito: Nam ſicut Papa
poteſt, inquit, deponere Cardinalem, ſic poteſt Imperator ſuũ Ba-
12 ronem: multò ergo magis poteſt eum alteri ſubijcere. † Poſſet etiã
(dicit Bal.) ſuperaddere Baroni, aut Vicario ſuo perpetuo vnũ cor
13 rectorem, aut viſitatorem, † cum pati non debeat Vicarium ſuum
diſcipare illam partem ſibi commiſſam: imponendo fortè ei noua
grauamina, & inſupportabilia. Aliàs poſſet eum reuocare: & poſſet
etiam iubere ne abſq; viſitatoris conſenſu onera imponat, neq; bel
14 la indicat. † Additq;, quòd Imperator eſt Dux, Marchio, & Comes,
quod eſt dicere, quòd poteſt in terra Ducis aut Marchionis, idem
quod Dux, & Marchio ipſe: ita Bal. ibi.

SVMMARIVM.

1 *Duces ſpectabiles.*
2 *Duces multi.*
3 *Duces prius officiorum nomina, nunc dignitatum.*

De Ducibus. Titulus XVIII.

NON abſimili poteſtate, & dignitate comitali, aut vi
1 caria erat † Ducalis, ſpectabili, & ipſi dignitate, l. j.
C. de comit. & tribu. l. viros. C. de diuerſis off. li. xij.
2 † Ducum multorum fit mentio in d. §. ſancimus, &
in l. ij. C. de offi. præfect. præto. Aff. Duces etiam,
præter eos, qui in l. illa enũtiãtur, quamplures no-
minatos

minatos videbis in d.opere poſt Alcia.de magiſtr.vj.Duces tamen aliquos fuiſſe illuſtres,probatur in l.pen.C.de appella. Ducum verò nomine, & rectorum Prouinciæ ſæpè mitebant Imperatores ad regendas prouincias,commiſſa etiam eis cura exercituũ, vt eſt in tit.C.de off.rec.prouinc.& in d.opere poſt trac. Alcia. vt dixi, quamplurium Ducum variarum prouinciarum mentio habetur.

Duces verò ac maxima pars Comitum ſpectabiles erant, non etiam illuſtres, vt in nouella conſtit.xxiij.§.ſed ad illuſtriſsimum,
3 &§.vlt.quod tamẽ intellige,vt dixi ſupra. † Ea verò ætate proculdubio hæc erant officiorum nomina,hodie verò effecta ſunt dignitatum, vt habetur in decima colla.in tit. de feu. Marchię &c.& in tit.quis dicatur Dux,Comes &c.& de prohi.feu.alie.per Frid.§. præterea Ducatus,vbi & prohibentur diuidi,& alia ſtatuũtur,quæ enarrare nimis eſſet prolixum,& à re noſtra iſta alienum.

SVMMARIVM.

1 *Conſules quando exorti.*
2 *Conſularis exercitus quantus eſſet.*
3 *Proconſulis qualis poteſtas.*
4 *Proconſul extra prouinciam ſuam iuriſdictionẽ nõ exercet,niſi voluntariã.*
5 *Proconſul tenetur de delictis vxoris quam in prouinciam ſecum duxit.*
6 *Proconſul non delegat cauſas meri Imperij.*
7 *Delegat tamen vnum articulum.*
8 *Munera capiet Proconſul modeſtiſſimè.*
9 *Proconſul in ſua prouincia maior eſt omnibus.*
10 *Proconſul curare debet ne quis in ſua prouincia,propter nimiam potentiã ſit horrori cæteris.*
11 *Proconſul prouincia non excedit ante aduentum ſucceſſoris.*
12 *Proconſul ſyndicatui ſtabit in prouincia per quinquaginta dies.*

De officio & poteſtate Conſulis & Proconſulis. Titulus XIX.

1 CONSVLAREM dignitatem, ac poteſtatem, poſt exactos Reges à Romanis exortam dicitur in l.ij. ff. de orig. iu. idque teſtantur annalium omnium ſcripta,& præſertim Liuij.Neq; minus bello quàm pace, aut domi quàm foris valebant: Rerum quidem à ſe intra vrbem conſulatu ſuo geſtarum teſtis

ſtis eſt vbique Cicero, qui ſe Conſule natam Romam paſsim inculcat, Pater propterea patriæ dictus, Alij ferè omnes foris ac bel-
2 lo magis quàm domi, & pace clari; † Singulos Conſules aduerſus hoſtes duabus fuiſſe contentos legionibus, totidemque aut paulo minus auxilijs, certum eſt, ea erant peditum milia viginti, equitum quattuor, Quòd ſi tanta erat hoſtium manus vt vtroque Conſule egeret in bello Reſpublica, duplicabatur ea quantitas; ita Vege-
3 tius lib.ij. de re mil. cap.iiij. rurſumque libro iij. cap.j. † Proconſules verò, Florentæ Republica & ante inuenta ac conſtituta tot officia per Principes, magno poſt conſules erant in honore, vt quibus & exercitus, atque Imperia & Prouinciæ comitterentur, nihilque à Conſulibus differebant niſi quòd aut iam functi erant illo officio, & magiſtratu, & erat eis poteſtas prorogata, aut ſaltem Conſulari poteſtate mittebantur; ſed neque ſub ipſis imperatoribus ignobilis erat eorum dignitas, & poteſtas; De eius officio videbis latè in titu. de offi. proconſ. per multas leges, & l. vnicam. C. eodem tit. Hic proconſularia habet inſignia, quæ ad viuum effictа videbis in breuiario Theodoſiano, iam pluries ſupra Citato, quòd &
4 in l.j. dicitur. ff. de offi. proconſ. † Poteſtatem non exercet proconſul, niſi poſtquàm in prouinciam ſuam venerit, vt ea l. voluntariam tamen extra eam Iuriſdictionem exercet, vt dicitur in l. ij.
5 † Recte etiam fecerit ſi vxorem in Prouinciam non traduxerit, quod ſi fecerit, commiſsionem eius tenebitur, vt eodem tit. l. iiij. §. proficiſci, ſed neque legato ſuo iuriſdictionem demandabit, niſi iam in prouinciam appulerit, Cum non prius alij eam tribuere poſsit quàm ipſe nanciſci, vt dicitur in ea l. §. vlt. Niſi neceſſariam
6 ipſe moram in itinere patiatur, vt eo. tit. l. aliquando † Non delegabit tamen ea, quæ ſunt meri Imperij, vt in l. ſolet, & l. ſi quid,
7 † licet vnum delegare poſsit articulum, vt examen rei, vt d. l. ſo-
8 let, in princip. † Modum ſuper omnia proconſul, adhibere debet in recipiendis xenijs: valde eſt enim in humanum à nemine accipere, paſsim verò viliſsimum, at omnia auariſsimum, vt ea l. §. non verò. Ad ipſius etiam curam ſpectat publica opera inſpicere, curareque vt ſeruentur, reficiantur etiam aut conſumentur, & curatores operum præponere, militari etiam
9 adhibito miniſterio, ſi opporteat. vt ea l. † In ſua autem prouincia maior eſt quocunque alio magiſtratu, vt ea l. in fin. & l. ſequen. vnde, & omnes cauſas ſuæ prouinciæ expediet, Recte tamen faciet ſi pecuniariam fiſci cauſam Cæſaris procuratori remiſſerit, vt l. nec quicquàm, in principio eodem titu.

F Debet

Debet & ſe circunſpectum præſtare in aduocatis audiendis,vt ne-
que ſeuerus ſit ſupra modum,neq; tamen patiatur eos cauſas con-
cinnare, redimere, aut præuaricari,vt d.l.nec quicquam.§. circa.
10 & † ſuper omnia proſpicere nedum potentiorum cauſæ agùntur
aliorum contemnantur,præſertim miſerabilium, quibus & aduo-
catos,ſi egeant prouidebit: Curabitq; vt nemo ſit in prouincia me
tui atq; horrori cæteris ob nimiam ſuā potentiam,vt ea l.in fi.cau-
ſas etiam parentum cum liberis,dominorum ſeu patronorum,cum
11 libertis de plano tractabit,vt d.l.§.de plano. Non decedet † Pro
conſul prouincia,neque cauſas deferet ante ſucceſſoris aduentum,
etiam ſi tempus aliàs ei lapſum ſit ſui officij,neq; legatum ſuum de
cedere niſi ſecum patietur,peracto magiſtratu. l. meminiſſe.eo.ti.
vtitur verò proconſul inter inſignia ſex tantum faſcibus,vt eo tit.
12 l.Proconſules. Manere † etiā eum in prouincia per quinquagin-
ta dies oportet, peracti officij rationem redditurum,publicè ſe mō
ſtrantem,& querimonijs reſpōdentem:vt in auc.vt iu.ſine quo.ſuf-
fra.§.damus autem.Ipſe Proconſul vir eſt ſpectabilis: vt in nouella
conſt.dicitur,quæ eſt.xxx.§.ipſi verò,& §.porrò.

SVMMARIVM.

1 *Prætor unde dictus.*
2 *Prætoris creandi formula.*
3 *Prętoris poteſtas annalis.*
4 *Prætor debet in loco maiorum ius dicere.*
5 *Barbarius fuit uerè Prætor.*
6 *Iaſon reprehenſus.*
7 *Error communis facit ius,& qualiter intelligatur.*
8 *Prætor ſpectabilis.*

De officio Prætoris. Titulus XX.

1 PRAETOREM à præeundo,ſiue à præeſſendo dictū
Zaſius dixit in l.ij.nu.52.de off.pręto.ſecundum ta
men (meam ſententiam) pręſidi magis cōgruit:pri
mum verò cōprobatur ex tex.nouellę conſt.xxiiij.
quæ inſcribitur,de Præſide Piſidię,appellatione,in
quit ibi Imperator,ex eo indita,quòd cęteris omni
2 bus præirent, & præponerentur. Creādi † Prætoris formulam ex
legis xij.tabularum,verbis recitat Oldēdor.in trac.de locis cōmu.

car.

car.4.nu.7. Qualis eſſet prætorius exercitus videbis apud Vege
tium.li.iij.cap.j.iam ſupra allegato,erant autem dena peditũ mil-
lia,& bina equitum. Quæſitum aliquando Romæ fuit, poſſet ne
Prętor cum abeſſent Conſules,cõſularia comitia habere,& negatũ
eſt poſſe:cum indecens ac contra maiorum morẽ eſſet, vt inferior
magiſtratus maiore creando auctoritatẽ impartiretur: vt ex Cice.
3 refert Zaſ.vbi ſupra. Vt verò † annalis erat Prætoris poteſtas,ſic
annales erant pleræq; actiones eius:quæ verò hæ ſint, & quæ perpe
tuæ,vide per Rog.antiquiſsimum Doct.in trac.de diuer. & tẽp.ac.
in prin. Prætorias prouincias fuiſſe Romanis ſicut Conſulares,&
4 Proconſulares omnibus bonis auctoribus oſtenditur. Prætor † ve
rò,cùm ius dicit,ſedere in loco maiorum debet,alias perperam iu-
dicat l.ſi vt proponis,la ij.C.quo.& quan.iu.l.cũ ſententiã.vbi Gl.
C.de ſen.& interlo.om.iu.no.Bal.in l.vlt.ff.de iuſt.& iu. Prętorẽ
appellare poſſe eum qui ſe ab alio prætore grauatũ putet locus vni
cus,quòd meminerim oſtendit, is eſt apud Cæſarem in commenta
rijs belli.Ci.li.iij.M.Cęlius Ruffus Prętor,inquit,cauſa debitorum »
ſuſcepta,tribunal ſuum iuxta Trebonij Prætoris Vrbani ſellã collo »
cauit,Et ſi quis appellauiſſet de æſtimatione, & de ſolutionibus fo »
re auxilio pollicebatur.videbis etiam ibi poteſtatem habuiſſe Præ »
torem nouarum legum ferendarũ.Quod edicta tot locis in ff.ſpar-
5 ſa ſatis comprobant. Prætorem † ſeruum eſſe poſſe,ſi ignorãte po
pulo eligatur,ſtatuitur in l.Barbarius.ff.de off.prætò.Mirumq; eſt,
quòd communis Doc. opi.ibi habeat non fuiſſe eum verè Prætorẽ,
cùm verba legis repugnẽt,Nihil ei ſeruitutẽ obſtitiſſe,inquit Põ- »
ponius,quaſi Prætor non fuerit.Additq;, At qui vera etiam prętu- »
ra eum functum,quæ verba veritatem deſignant non fictionem.
Neque dicendum eſt Barbarium illum propterea liberum factum,
cum neq; ſubeſſet cauſa priuandi Dominum ſuo iure,cui nõ debet
eſſe damno ſerui nequitia:& cùm eum,etiam in fuga, nihilominus
poſsideret.l.iij.§.ſi ſeruus,ff.de acqu.poſ. & l.ſi is qui pro emptore,
§.ſi ſeruus.ff. de vſucap.neq; populus hoc cogitauerit, quãuis poſ-
ſet ſi voluiſſet:& eſt de hoc tex.in l.non mutat. C. de libe.cau.& in
l.pen.& vlt.C.qui mil.poſ.li.xij. quæ licèt non eſſet tunc lata, de-
6 clarat tamen quid eſſet ſtatuendum. Mirum eſt etiam quòd † du
bitauerit Iaſ.ibi,de dicto Bal.in l.ij.C.de ſer.& acq.dũ voluit, etiã
ſi à ſolo Imperatore fuiſſet Barbarius ille electus, quòd prætura va
lide eſſet functus,cõtra quod arguit Iaſ.ſatis leuiter,ibi in xiij.col.
in iiij.extenſione,cum hoc expreſsim ſtatuat ibi Pomp. in fi.l. Ibi, »
7 quod ius in Imperatore multo magis obſeruandũ eſt. Hoc † autẽ »

operantur multa,auctoritas eligẽtium,confidentia eorum qui electioni, & electo crediderunt, & publica vtilitas, quę licèt videatur ſingulorum,tot tamen per annum veriſimiliter Prætorem adierunt,talia etiam potuit ſtatuiſſe,quòd omnino interſit Reipub. ea non reſcindi.male igitur lex illa ad alias traheretur quæſtiones,in quibus iſta non concurrerent:in quo tamen Iaſ.ibi multũ ſe effundit. Prætorẽ eſſe ex maioribus magiſtratibus, probat locus Auli Gel.li.xiij.c.xiiij.Hos enim dicit eſſe,Conſules, Cenſores, Prætores:† Spectabilem cum dicit tex.in auct.de appel.§.ſimili.Eiuſmo
8 di ſunt etiam Proconſul,Præfectus Vigilum,Pręfectus Auguſtalis, Præfectus Aegypti:Vicarij,Duces,Comites ferè omnes,vt per Spe. in tit.de iur.om.iud.§.j.verſi.medij. Prætoris verò officiũ,& poteſtatem intelligere poterit,qui percurret titulum.ff. & C. de offi. præto.qui & iteratus eſt in li.xij.hi in vrbe tres erant,annali tantũ poteſtate,iudicio Senatus ordinati, quos & lares proprios in ea habere oportet,non autem prouinciales deligi, quæ omnia habentur in l.ij.C.eo.ti.Edicta verò omni larẽ in ff. enumerata, & per Vlp. expoſita ad Pręturum curam,vigente tamen adhuc Republica pertinuiſſe,nemo eſt qui neſciat.

SVMMARIVM.

1 *Præſes & officium eius.*
2 *Aedificia reficere quis cogitur,aut vendere.*
3 *Furioſus debet à ſuis cuſtodiri.*
4 *Negligentia non debet eſſe impunita cum damno alij cedit.*
5 *Præſes prouincia ne exeat.*
6 *Præſes cognoſcet de ſua familia.*
7 *Vaſallus an cognoſcat de ſua offenſa.*
8 *Eſculenta qualiter capienda.*
9 *Præſes non poteſt deportare.*
10 *Alia ei interdicta,uide ibi.*
11 *Nobiliſſimi viri non ſubſunt Pręſidi quoad pęnam.*
12 *Artificis egregij pœna differtur conſulto interim Principe.*

De officio Præſidis. Titulus XXI.

1 PRAESIDIS officium,nomenq; ipſum generale eſt,quòd omnes prouincias regentes eo nomine poſſint appellari, vt dicitur in l.j.& ij.ff.de offi.præſi.hic proprium poteſt

filium

filium apud ſe emancipare, atque adoptare, ac ſuum ſeruum manumittere, vt eodem titu. l. ij Habet regulariter auctoritatem, in ſuæ tantum prouinciæ homines, ſi quid tamen exteri in ea commiſerint, non ſinet inultum, & curabit malis hominibus, eam purgare, vt eodem titu. l. iij. Ad eius etiam officium ſpectat illicitas, violentasque exactiones, & contractus prohibere. Et ne quis iniquum lucrum, aut damnum ſentiat, ne humilioribus potentiores iniuriam inferant, ne qui licita negociatione prohibeantur, aut illicitas attemptent, ne quòd ſępè eſt in vſu noſtro hoc æuo, tenuiores homines ad militaria obſequia, & collationes, ditioribus immunibus, prægrauentur: quæ omnia habentur in di-
2 cta l. illicitas. Compellet etiam † Præſes collabentia ædificia reficere, cauſa tamen cognita, vt l. Prę́ſes, la. v. eodem titu. Quod tamen dicitur cauſa cognita, intellige vt diſtinguunt Docto. in l. ſingularum. C. de ædi. priuat. Curialis enim cogitur, & reficere, & conſtruere: cæteri autem ſolum coguntur reficere, quod Bald. in dicta l. ſingularum, reſtringit ad potentiam, cum impoſſibilium nulla ſit obligatio: fortè tamen, eo caſu, cogetur vendere, ne ciuitas ruinis ſit deformis, & in ea materia aliam pleniorem diſtinctionem facit Alb. in l. ſi vt proponis. C. eodem titu.

Officio etiam eius congruit pacatam (vt dixi) tenere prouinciam, quod facilè faciet, ſi malos viros diligenter conquiret, & puniet: quinimmo, & eorum receptatores, cùm ſine eis latere nequeant latrocinia, & alia pleraque crimina. l. congruit, eod. titu.

3 Sed † & furioſos, qui & in alios ſæuiunt, ſi tales ſint qui per ſuos cuſtodiri non valeant, fortè ob paupertatem, vt ego vidi, Præſes carcere cuſtodiet, quod ego de illo quem dixi admonui vaſallum cui erat ſuppoſitus, vt ipſe faceret, ne aliàs cogerer ego in ſuum hominē manum inijcere, cū eſſet ſæuus, & maleficus in meos: Verum quia ſimulatur quandoq; furor, vt eo ſub clypeo tuti ſint à maleficio Præſes, iſque ad quem ſpectat, inſpiciet veritatem rei, & ſecundum eam proſpiciet futuris caſibus, aut veteres caſtigabit, & puniet, vt d. l. congruit, in fi. cum l. ſeq. vbi etiam iubetur, in eo qui interualla habet furoris, inſpici quo tempore actum ſit, inſpici etiā
4 quis cuſtodiret, cur neglexit, quando † & negligentia horum impunita eſſe non debeat, ſiue illi in ſe ipſos commiſerint, ſiue in alios,
5 vt ea. l. in fin. Prouinciam † verò ſuam Præſes ne exeat niſi voti
6 ſoluendi cauſa, & vt extra non pernoctet. l. illud. Præſes † an de familiarium ſuorum cauſis, aſſeclarum, Comitum, ſeruorumque cognoſcat variè prouiſum eſt, & quod attinet ad crimina,

præſertim

præſertim quæ deffendi, aut excuſari nequeant, rectè fecerit ſi ea impunita, ſiue etiam per ſucceſſorem vindicanda, non dimiſerit, l.quis fortè.§.ſi quos comitum,ff.de pę.Bar. tamen diſtinguit inter ea commiſſa quæ ad officium pertinent,& ea quæ ſunt ab eo extranea,per l.illã.& l.ij.C.de ſportu. Item, ſi quid in eos ſit cõmiſſum, diſtinguit inter notoria crimina,& alia,quę non ſint notoria, Canoniſtæ tamen,etiam in notorio crimine,ſubdiſtinguunt,an pęna ſit à iure declarata, an verò ſit arbitrio iudicantis commiſſa, hoc enim ſecundo caſu poſſet modum excedere. Ideoque iuſtè recuſabitur,vt in c.cum veniſſent,de iud.vbi Feli. in ij. col. Et iſta in-
7 ducunt ibi ad caſum,†cum vaſallus eſt offenſus à ſuo ſubdito, vtrũ poſſit contra eũ procedere,& allegant Old.conſi.vij. qui reſpõdet quòd non,de qua materia tractat etiam Bru.conſ.xxx.concludens iure quidem mero non tenere proceſſum,ſiue vaſalli,ſiue etiam iudicis ab eo dati,pro quo multa allegat,ſuſtinetur tamen in illo caſu ſuo propter contrariam conſuetudinem, & quia reus paſſus erat iudicari,& verè magna æquitate ſuadetur,ne quis in ſua,ſuorumúe cauſa iudicet.l.qui iuriſdictioni.ff.de iur.om.iu. Abdicãdo ſe præſes officio,non amittit imperiũ,l.pe.eo.tit.ratio eſt, vt puto, quia non tam ſui commodi gratia,quàm prouincialium collatum fuit.

Abſtinere autem muneribus Præſidem oportet, prout ſupra de
8 Proconſule eſt dictum. † poteſt tamen eſculenta, ac poculenta capere,quæ die proxima conſumantur,l.plebiſcito,eo. tit. fortè non perperam adderetur ne ſint adeò continuata hæc ipſa eſculẽta, vt dies diem pręoccupet,ita vt fiant ordinaria,ne fiat fraus legi: Modum verò ſtatuat,ſuæ conuerſationi,ita vt neq; ſit moroſus,& difficilis nimium aditu,& alloquio. Neq; facilis vſque ad vilitatem & contemptum:neq; etiam prædurus atq; aſper: neq; contrà miſeri-
9 cors nimium.l.obſeruandum,illo eo.ti. Sciant verò†Præſides deportationis pœnam ſuæ iuriſdictionis non eſſe,l.rei,§.j.ff. de pœ.
10 Neq; pœnam †carceris,aut temporalis,aut perpetui,l.aut damnum.§.ſolent,eo. tit. interdictum eſt etiam ei ne ſuam ſententiam
11 retractet,l.diui,in prin.ff.de pœ. Item,& ne in †decuriones,aut principales homines ſuæ prouinciæ, etiam ſontes magnorum criminum,iudicent, minusúe exequantur, ſed Principi factum referant,& quid ſuæ ſit ſentẽtiæ expectent: Interim tamen vinctum ho
12 minem habebunt,vt ea.l.§.pen.& vlt. Idem faciet ſi† magni alicuius roboris,aut rari artificij ſit reus: vel ſi eum populus enixe liberatum velit,vt eo.tit.l.ad beſtias. Relegare Præſides poſſunt in loca quæ ſint ſuę poteſtati ſubiecta: ſed extra ea non:niſi impetrẽt

à Prin-

à Principe,l.relegatorum.§.j.ff.de interdic.& releg.poteſt tamen ſua prouincia facinoroſo interdicere, vt ea l.§. ſicut, & §. interdicere. Præſides triginta,& vnum per occidentem ſeriatim enumerat libellus,quem ſupra pluries citaui, in Breuiario Theodoſiano.

Præſides multarum prouinciarum enumerat Iuſtinianus in nouella conſtitut.viij.quæ inſcribitur, vt Præſides abſque vlla datione pecuniarum.& in vulg.codicibus,habetur in auđen.vt iud.ſine quo.ſuffra.ſed lungè pleniùs eum reſtituit Haloander d.conſt.viij. Neque mirum cuiquam videatur ſi eandem in prouinciam inueniat miſſos Rectores,Duces,aut Comites,atque etiam Præſides,aut Proconſules,vel Prætores:quando illi magiſtratus erant militares, ij verò ciuiles: et ſinguli ſua peragebant munia,quod tamen Iuſtinianus vſu cōperit non expedire prouincialibus, vt in nouella conſtitutio.dicit,quæ eſt iiij.ſub tit.de Præſide Piſidiæ.§. hæc nos.vidimus tamē nos noſtro hoc æuo miſſos à Carolo Imperatore in Inſubribus, qui tam militaribus quàm ciuilibus negotijs præeſſent, Vaſti Marchionem, vt Ferdinandum Gonzagam, vt poſtremò Sinueſſæ Ducem : aliquando etiam diuiſas poteſtates, vt vnus eſſet cui ciuilia negotia curæ eſſent, alter qui rebus præeſſet bellicis, quibus parum abſuit quin contingeret, quod in illa conſtitutio.dicitur : Diciturque in conſtitutio. illa,in §.obtemperet autem, quòd hæc habebat Prætor inſignia, ſellam currulem ex argento faſces.

SVMMARIVM.

1 *Quæſtores unde dicti.*
2 *Quæſtor illuſtris.*
3 *Quæſtor magnificus.*
4 *Quæſtorum uariæ ſpecies.*
5 *Quæſtoris cura & officium.*
6 *Quæſtura in Præfectum ærarij tranſlata.*
7 *Quæſtores parricidij.*
8 *Parricidium pro ſimplici homicidio.*
9 *Clauſula ſi preces ueritate nitantur,debet apponi in reſcripto, aliàs culpatur Quæſtor.*
10 *Quæſtor idem quòd magnus Cancellarius.*
11 *Quæſtores candidati,& cancellarij.*
12 *Quæſtoris dignitas.*

De

De Quæſtore. Titulus. XXII.

QVAESTOREM Vetuſtiſſimum Romæ Magiſtratum dixit Vlp. in l. j. ff. de off. Quæſt. & ab ipſo Romulo, aut indubiè à Tullo Rege in Rempub. inue-
1 ctum. Quæſtores † à quærendo dictos ipſum nomen indicat. pecuniæ nempè quærēdę atq; etiam conſeruandę erat eius munus, vt. l. ij. §. Idemq;. ff. de orig. iur. ſecundum quem modum non erit abſimile eius officium ei quem hodie Principis Theſaurarium dicunt; In d. etiam l. j. dicitur quòd hic eſt quaſi ingreſſus & primordium gerendorũ honorum; verum in auct. de manda. Prin. quòd ad Tribonianum
2 inſcribitur, Quæſtorem & exconſulem, in. §. j. decoratur † Illuſtri titulo: Et pariter in. l. comperimus, & l. peu. & vlt. C. de prox. ſa. ſcrin. li. xij. Rurſum in auct. vt diui. ius §. j. vocat eum Imperator,
3 † magnificum, ſed Illuſtrem vocat in. l. vlt. C. de pe. bo. ſubla. li. x. Iaſ. in. l. j. nu. 6. ff. de off. eius cui man. eſt iur. allegando Bal. facit
4 tres ſiue etiam quatuor † differentias Quæſtorum, aliquos ve inter illuſtres reponit, alios inter ſpectabiles, vide ibi; At in libello iam ſæpius ſupra citato, de Mag. Rò. & Breuiario ad Theod. vbi & eorum inſignia effinguntur, illuſtres vocantur. Diciturq; quòd ad eo
5 rum † curam pertinebat leges dictare, & preces, & quòd officium non habent, ſed Adiutores de ſcrinijs quos volebant, prout, & ſubadiuuas, & memoriales: & in nouella conſtit. xxxv. quæ inſcribitur de Adiuto. Quæſto, dicitur quòd licet Quæſtori ſui loco Adiutores cõſtituere: & ꝙ ſunt numero viginti ſex. In nouella etiã conſtitit. lxxx. quę eſt de quęſtore, & habetur etiam ſub eo. tit. in auct. in vj. collat. Quęſtor alius ab Imperatore eſt inductus qui præſit perquirendis ruſticis, cæteriſq; aduenis in Ciuitatem illam confluentibus. Quæſtori curæ fuiſſe rem pecuniariam declarat, præter loca ſupradicta, locus Cor. Taciti, is enim libro xiij. ita, inquit,
,, creati primi Valerius Poſthumius, & Emilius Mamereus vt rem
,, militarem comitarẽtur, dein gliſcentibus negotijs duo additi, qui
,, Romæ curarent, mox duplicatus numerus, ſtipendiaria iam Italia,
,, & accedentibus prouinciarum vectigalibus, cuius loci meminit Zaſ. in. d. l. ij. in verſ. Quęſtores, vbi & locum Gellij citat in nocti-
6 bus Atticis. † Quæ eſt li. xiij. c. xxiij. qui, & ærarij curam à quæſtore poſtea ad ęrarij præfectum tranſlatam dicit. Cuius præfecti, vt ſuo dixi loco, fit mentio in. l. Arrianus. ff. de pœnis, & in. l. Senatus. §.

quòd

quòd ſi tribus,& §.vlt.ff.de iu.ſi. Hos Io. Pyrrhi,ex Budeo,eſſe dicit eos qui hodie generales finantia tum vocantur; Quæſtores
7 etiam erant † parricidij, prout dixit Zaſ.in.d.l.ij. Quo nomine
8 † quodlibet homicidium veteres intellexiſſe etiam dicit; Quo fortè ſenſu dixit Virgil.

Quæſitor Minos vrnam mouet.

Eo vero ſenſu quo dixi ſupra, curæ eſſe quæſtori leges & præces
9 dictandas,capitur in.l.vlt.C.de diuer.reſcript. † vbi Quæſtor reprehenſioni ſubijcitur ſi patiatur reſcripta de curia prodire quibus non ſit adiecta clauſula, ſi preces veritate nituntur. Et Gl.
10 ibi dicit † eum eſſe qui hodie canzellarius vocatur; Quod de magno canzellario, quem ſolent curis præficere maximi Principes, intellexit Io. Montaygne in tract. de auct. concil.numero 5. quo etiam ſenſu capitur in.d.l.j.ff. de quęſto.verſ.hi etenim: Qua ex l. oſtenditur alios alijs fuiſſe maiores: vnosq; Prouincias ſortitos alteros non:quòd etiam dixit Gl.in.d.l.vlt.C.de pe.bo.ſubla. Qui
11 verò non ſortiebantur † Principis candidati erant, vt.d.l.j. Alio autē reſpicit quod Vegetius li.ij.cap.vij.de cādidatis dixit: Erant & ſecundum annonam candidati duplares,& candidati ſimplares, Hi ſunt, inquit, milites Principales, qui priuilegijs muniuntur, Nam reliqui milites munifices appellantur: quòd munera ſubire cogantur,fortè & candidati Quęſtores, erant Quæſtorijs muneribus ſoluti,ſed non etiam commodis,atq; honoribus: Qui plura de eis ſcire cupient videāt tract. Io.Pyrrhi de magiſtratibus Ro.par. ij.videant potius Lu.de Pen.in Rub.C.de Quæſto.li.xij. qui ſum-
12 mis hoc officium extollit præconijs: ſi tamen dignę collocetur: † eſt enim,inquit, Aſſeſſor Principis,frenum,& Dux conſilij eius, vocem deniq; eum appellat linguæ Principis,quæ propriè quod ille ſentit poſſit dicere: Hunc conſilia Principis dicit Principi ſubminiſtrare,eſtq; in eius verbis poſita conſcientia Principis, lausq; & fama ipſius.Cogitent igitur quibus hi ſunt collati honores vt tales ſe pręſtent quòd honori eis non oneri ſit eis eſſe functos.

SVMMARIVM.

1 *Procurator Cæſaris.*
2 *Procurator fiſci.*
3 *Rationalis.*
4 *Aduocatus fiſci.*

5 *Diſpenſator.*
6 *Rationalis eſt Præſes computorum.*
7 *Procuratoris Cæſ. poteſtas in iure reddendo.*
8 *Procurator Cæſ. de quibus cauſis cognoſcat.*
9 *Lex.iij. C. quando fiſ. uel pri. declarata.*
10 *Lex pen. C. de fi. inſtr. & iu. ba. fiſ. li. x. aliter declarata quàm ab Accurſio, & cæteris doctoribus.*
11 *Procuratori Cæſaris quæ ſint interdicta.*
12 *Aduocatus fiſci debet adeſſe cum fiſcales cauſæ aguntur.*
13 *Iudicium quandoq; claudicat.*
14 *Fiſcales habent retia.*
15 *Fiſcalium pœna ſi ſint contumelioſi, & iniurij.*
16 *Fiſcus lieni ſimilis.*
17 *Aduocati Fiſci neceſſarium malum.*

De officio Procur. Cæſ. Titulus XXIII.

1 DVBITAVI an de ꝓcuratore Cæſaris aut fiſci verba facerem quando vix ſint in militum numero receſendi, de quibus ſolis mihi eſt ſermo, verèq; de eis dici poſſet cum Glo. ꝙ militant ſicut catuli in ſyluis; verum cum dixerim iam ſupra militare omnes quotquot Imperatori aſiſtunt & famulantur, neq;
2 ipſe erit ſilentio prætereũdus. Hunc ego etiam † procuratorem
3 fiſci in legibùs vocatum inuenio. Alibi † Rationalem. † Aduo
4 catum fiſci, † Diſpenſatorem, quamquàm non neſciam varia ac
5 diſtincta eorum fuiſſe officia, præſertim fiſci, & Cæſaris, quod dixit Gl. in l. vlt. C. ſi aduer. fiſc. in. l. ij. & in. l. iij. eo. tit. ſæpius tamen Rationalem pro Cæſaris ꝓcuratore vſurpatũ inuenies, vt in l. ad fiſcum. C. vbi cau. fiſ. in. l. vlt. C. ſi aduer. fiſ. in. l. iij. C. de conue. fi. debi. li. x. Aduocatũ etiam fiſci pro fiſci Procuratore accipi, & è contra, dixit Gl. in. l. iij. §. diuus, lo vlt. ff. de iur. fi. vſurpâtur tamen
6 & alij promiſcue. † Rationalem eſſe hodie Præſidem computorũ dixit Io. Pyrrhi loco ſupra citato, & eos Iuſtiniano dictos Præfe
7 ctos ſeu Præſides erarij. Scribit hæc † de procuratore Cæſ. Corn. Tacitus, Auguſtus, inq̃t, apud equeſtres qui Aegypto pręeſsẽt lege agi, decretaq; eorum perinde haberi iuſſerat, ac ſi magiſtratus Romam conſtituiſſent: Mox alias per Prouincias & in vrbe plæraq; conceſſa quæ olim à Prætoribus cognoſcebantur, Claudius omne ius tradidit, libertosq; quos rei familiari præfecerat, ſibi & legibus adęqua-

adæquauit, Paremq; vim eſſe iuſſit rerum à procuratoribus ſuis iudicaturum ac ſi ipſe ſtatuiſſet:Idq; eſt quòd in d.l.j.de off. ꝓcur.
8 Cæſ.Vlp.dixit. Cognoſcit †procurator Cæſaris de priuatorũ cũ fiſco cauſis,l.j.& iij.C.ſi aduer.fiſ.l.ſi debitor & l.pen. C. de pri.fi. in.l.iij.vbi Rationalis vocatur,C.de conuen.fi.debi.li.x. Non tamen cognoſcit de cauſis inter priuatos vertentibus, l.j. C. de iuriſd. omnium iu.vtrunq; probatur in.l.ij.C.ſi aduer. fiſ. poteſt tamen eorum iuriſdictio prærogari, vt ibi. Et forte hoc eſt quod
9 ſtatuit Imperator † in.l.iij.C.quando fiſc. vel priua. vt ſi debitum non inficiatur debitoris fiſcalis debitor, poſsit ad ſolutionem per procuratorem Cæſaris diſtringi,ſed ſi controuerſiam faciat, concedi id non opportet.Licet Bal.ibi aliter intelligat, qui notat illam.l.quòd fiſcus,etiam ex perſona ſui debitoris, addit proprium Iudicem,quod eſt tamen contra tex.iũcta Gl.in.l.iiij.C.vbi cauſæ fiſc. Cognoſcit etiam cauſas merè fiſcales, vt l.ad fiſcum, C. vbi cauſę fiſ.vnà tamẽ cũ pręſide, vt ibi vult Gl.per.l.ij.C.ſi aduer.fiſ. quæ etiam vult adeſſe Aduocatum fiſci. Item cognoſcit colonorum dominicalium ac patrimonialium cauſas, vt l. dominicis,C. vbi cauſę fiſ.ſi vera eſt inſcriptio.l.ad Rationalem,quãuis Glo. ibi intelligat de Præfecto, niſi contra ipſum hunc colonum ſit criminaliter agendum,tunc enim cognoſcit Rector prouinciæ,pręſente tamẽ Rationali,vt.l.cum aliquid C. vbi cauſæ fiſ.Dixit etiam Gl. in d.l.vlt.ff.de off. procurator. Cæſ.quòd officium eius eſt de cauſis maximis, aliàs dicit quòd officium eius eſt de negotijs maximis. Dicitur autem in d.l.j.de off. procura. Cæſ. quòd alienare res Cæſaris non eſt eis conceſſum,ſed diligenter gerere, Contrarium tamen videtur ſtatui in l.j.C.de vendi.re.fiſ.li.x. & in l.j. C. cre.euic.non de.Gl.in.l.j.C.de fi.inſt.& iu.ha.fiſ.li.x.ſoluit,quòd procurator Cęſaris nõ poteſt vẽdere,fiſci procurator poteſt,quod ſubinnuit Gl.in.d.l.j.C.cred.euic. non de;dum exponit procurator meus,id eſt fiſci:Ego puto poſſe ſimplicius dici & indiſtinſte, neutrum eorum poſſe vendere rem principis aut fiſci,res verò debitorum fiſcalium vtrunq; poſſe,vt in caſu dictarum.ll. de ven.re.
10 fiſc.& cre.euic.non de; † Et etiam in caſu l.pen.C.de fide.inſtr. & iu.ha.fiſ.vbi iubẽtur vendi bona pro reliquis prodigorum,quos ego arbitror eos eſſe qui cum annonarios titulos atque exactiones curarent, prodigaliter ea cõſumpſerunt, licet Gl.aliter intelligat
11 verba illa,prodigorum. † Prohibetur etiam procurator vendere res quæ ſunt in controuerſia, vt l. res quæ,in prin.ff. de iu. fi. & res nexas aut datas pignori, vt ea.l.§.res autem, ſed & ſi cum ven-

dit duplum aut triplum pro euictione promittit in ſimplum tan-
tum obligatur,vt eo.tit.l.ſi procurator.fortè tamen vendet res tē-
pore perituras,argumento l.mulier quæ,§.ſed etenim,ff.ad Treb.
idem crederem in ſeruo inutili,niſi eſſet actor,l.bonorum , & l.ne
procuratores,de iu.fi.ratio colligitur in l.aufertur,§.actores, e.ti.

Non cognoſcit tamen procurator Cæſaris de cauſa criminali,ſi
de pœna agatur, ſecus ſi de bonis rei , vtrunque probatur , C. vbi
cauſæ fiſ.l.j. & ij. neque cognoſcit de cauſa ſtatus, l.ij.C.vbi cauſa
ſta.& l.ſi pater.C.ne de ſta.defunc.Contrarium tamen videtur ſta
tui in l.pe.illo eo.tit.Gl.in d.l.j. ſoluit quatuor modis,& commu-
niter tenetur vltima ſolutio, quòd ſi agitur de ingenuitate ipſa
vel ſeruitute non cognoſcit procurator, ſecus ſi de libertinitate &
ſeruitute:Et fortè eſt ratio,quia qui fatetur ſe libertum fatetur vti
que ſe aliquando ſeruitutem ſeruijſſe,vnde non de tanto præiudi-
cio agitur. Ius etiam mulctandi non habet.l.ij. C.de mo.mulct.
& lungè minus poteſt deportare,vt l. vlt.ff.de offi. procu.Cæſ.po-
teſt tamen aliquibus perſonis,& ex cauſa, certo loco interdicere,
ſed cui acceſſum prohibuit,& regreſſum non poterit impartiri,vt
12 ea l.dicitur. De fiſci †Aduocato dicitur quòd debet adeſſe cum
cauſa fiſci criminalis agitur.l.iij.§.diuus,de iu.fi.l.j.& l.iij.C.ſi ad-
13 uer.fiſ.l.vlt.C.de bo.va.li.x.l.vlt.C.de Aduo.fi.quòd † ſi nō affuit;
ſententia valet pro fiſco,ſed contra eum eſt nulla.l.ſi fiſcus, de iu.
fi.l.iij.§.diuus,cum Glo.eo.titu. Neque ſine fiſci Aduocato poteſt
recipi delatio.l.omnes,C.de bo.vacan. Cogitur Aduocatus ceptā
fiſcalem cauſam proſequi,etiam ſi ſibi non ſit de ſalario conuento
ſatisfactum , vt l.j.C.de aduo.fi.poteſtque cōtra fiſcum aduocare ,
etiam ſi aliàs Aduocatus fiſci fuerit, dum ne in eademmet cauſa,
vt eo.tit.l.ij.Cauere etiam debet,ne fiſcalia commoda occultet,ne
ue priuatis,fiſci nomine,calumnias commoueat,vt eod.titu.l.pen.

In curiarum fiſcales,quorum bona pars nedum (vt aiunt) in ſcir
po quærunt,inuehitur Iac.de Belui.in ſua prac.iud.nu. 15. vbi eos
14 vocat Craſſatores. † Hos etiam retia habere (quæ tamen tēdant co
lumbis,& non miluis)dixit Clau.Cantiun.in trac. de off. iu.tit.de
mero Imperio,nu.29.alludens ad vulg.carmen,

Dat ueniam coruis,uexat cenſura columbas.

15 Caueant † tamen omnes ſupraſcripti procuratores,ne cōtume-
lias,neque deprædationes in prouinciales intētent,conuicti enim
pœnam ignis viui ſubire condemnantur,vt l.vniuerſi. C.vbi cauſa
16 fiſ. Imitentur verò Principes Traianum, † qui fiſcum lieni com
probat, qui quanto plus iuſto augetur, tanto magis contabeſcunt

17 membra cætera. Habeant autem † fiſci Aduocatos exemplo Alexandri Seueri, tanquam neceſſarium malum.

De Referendarjis. Titulus XXIIII.

MILITABANT denique in Aula Cæſaris Referendarij, de quibus habes titulum in auct. de Referen. Quale verò eorum eſſet officium, dignoſcitur ex text. in auct. vt litigan. iurent. §. quia verò, vbi ſic legitur. Nihil enim aliud eos facere concedimus niſi ſolas noſtras iuſsiones, aut ex ſcripto, aut ex non ſcripto prolatas competentibus, aut deputatis inſinuare iudicibus, ſi quid autem contrarium præſumpſerint, cinguli amiſsionem incurrunt. Eſt igitur eorum officium nomini valde conſimile, vt cum ſint Referendarij referant, & hoc ſedulo carent. Cætera ad eorum & numerum, & curam videbis cum voles in d. titu. de Referen. Adnotabis etiam ibi Imperatoris modeſtiam, cum enim plures cerneret Referendarios, quàm eſſet expediens, neminem tamen dimitti voluit, ne immerentes notaret, & iniuriam afficeret, tãtum neminem in demoriẽtium locum ſuffici permiſit, donec ad prę ſtitutum numerũ redacti eſſent.

*

FINIS PRIMAE PARTIS.

INCIPIT SECVNDA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Bella iniuſta ſunt latrocinia.*
2 *Bello iuſto neceſſaria quę ſint.*
3 *Pax non eſt abſque Iuſtitia.*
4 *Salus non eſt in gladio neque in haſta.*
5 *Defenſio iniuſta non eſt permiſſa.*
- *Capta in bello iniuſto non fiunt capientium.* ibidem.
6 *Sedium quęrendarum cauſa mouentur Bella.*
7 *Bellum pro Imperio, & gloria.*
8 *Galli vini & fructuum cauſa Italiam ingreſſi.*
9 *Bellum ad iniuriam propulſandam.*
10 *Vim vi licet repellere.*
11 *Chriſtianis licitum eſt bellari.*
12 *Militum Chriſtianorum præcepta.*
13 *Bellum pro patria, & Principe licitum.*
14 *Militare propter prædam non eſt licitum.et nu.15.*

Quæ ſint belli indicendi cauſæ Titulus primus.

BELLA niſi ex magna cauſa non ſuſci
pi, eaque iuſta, & neceſſaria, cenſent
boni omnes.hinc dixit Bal. in c.j. ſub
nu.6.in tit. hic fi.lex, in vſi. feu. quòd
1 † iniuſta bella ſunt manifeſta latroci-
nia.Idemque Bal.in conſi. ccccxxxix.
2 Cuius initium eſt: † Ad bellum iuſtũ,
lib.v. quinque dicit eſſe neceſſaria ad
bellum iuſtum.Hęc ſunt Perſona,Res,
Cauſa, Animus, & Auctoritas quod
ſumpſit ab Hoſt. qui hoc idem dixit
in ſumma.in tit.de treu.& pa.§. quid ſit iuſtum, verſ. ſunt tamen
qui dicunt. Hæc tamen ad tria reduxit Haſten. in ſua ſum. lib. j. c.
xxix.

xxix.& Car.Caiet.etiam in ſua ſum.in ver.bellum, in prin.Ad per. ſonam videlicet,cauſamque & animum;quod latius vterque in dictis locis proſequitur.Et Can.omnes in dd.cc. olim, & ſicut; poſſet, & reſtringi ad duo illa, Perſonam, & Cauſam; illa enim animum atque auctoritatem continet; Hæc verò & Rem, & Cauſam. Quamuis enim dicat Bal.in d.c.ſicut,quòd alia poteſt eſſe in Bello iuſticia poteſtatis,alia verò iuſticia cauſæ,non puto alteram poſſe ab alia diuidi;cùm neque fiat bellum ſi deſit poteſtas, neque deceat fieri ſi deſit cauſa, & iuſticia: Cùm neque aliud quæratur in
3 bello quàm pax,† neque eſt pax abſque inſtitia;iuxſta illud pſalmographi,Iuſtitia,& Pax oſculatæ ſunt. Debentque habere ante occu
4 los Principes, atque in corde quod ſcriptũ eſt.1 Regum 17.† quòd Domini eſt bellum,et quòd neque in gladio,neque in haſta ſeruat. præliãtes: Scire etiam debent,& cordi figere, quòd Deum ſunt habituri iudicem: & quòd qui iniuſtum mouet bellum tenetur dãna omnia tam ſuis quàm hoſtibus illata ſarcire,& ſatisfacere,quod dixit Inn.in d.c.ſicut,& in c.ſi.quod me.cau.quem refert & ſequitur Mar.de Lau.in trac.de bello.q.xiiij. Quòd non minus procedit in eo qui ſe iniuſtè defendit,quàm in eo qui iniuſtè prouocat, vt bene dixit Bal.in d.c.j.nu.5.hic finitur lex.Dixitq; Cald. in conſil.j.
5 de treu.& pa.col.ij.verſ.ego dico, †quòd eo caſu neque propriam patriam licitum eſt defendere.Cogitent denique quantis, & animum,& animam deſpondeant curis & periculis,propter difficiles atq; incertos bellorum exitus, habeant etiam ante oculos quæ dixit Card.poſt Hoſt.in c.ſuper his,de voto, quòd capta in bello iniuſto,ſiue ſint vrbes,ſiue alia,non fiunt capientium,& debent reſtitui. Et propterea infert quòd confeſſores eos abſoluentes male faciunt,& omnes cateruatim vadunt in infernum. Additq; quòd nulla valet in hoc tẽporis præſcriptio. Hoc amplius,cũ ſint principes Chriſtiani, ſciant quòd etiam cum bellum iuſta ex cauſa ſuſceperunt,ſi tamen tantũ ex ipſo bello acquiſiuerunt,quòd eis ſufficit pro ſatisfactione cauſæ quæ impulit ad bellũ,debent ab eo abſtinere;de quo eſt Glo.in c.dominus.xxiij. q.ij. quam latè examinat ſum.Tabia.in ver.bellum,§.vij.poſt medium, quòd tamen non firmo,quia Bal.in tit.de mil.vaſ.qui contu.eſt.nu.8.verſ.ſed nunquid quod capitur,aliter loquitur,etiam de mẽte Theologorum.

Dixitq; Cald.in d.conſi.j.col.ij.quòd etiam cùm ex iuſta cauſa bellum indicitur,ſi tamen geratur ex rancore, & vltionis intuitu, efficitur illicitum,ita vt capta licitè non retineantur.Nemo tamẽ audet aduerſari Principi.Eſtq; gratior,atq; vtilior adulatio quàm

veritas

veritas:nihil igitur mirũ ſi ſępiſsimè pro iuſta eſt cauſa,ipſa Princi pis libido. Verũ vt ad cauſas bellorũ deſcendamus,quis eas facile quærat enarrare,quis vel omnium populorũ meminerit,qui per tot
6 retroacta ſæcula,quærendarum † Sedium nouarum cauſa,dum vel faſtidiunt veteres & conſuetas,vel deſerere coguntur, velut apum examina vagantes in quoſcunque obuios ſæuierunt,Cùm idſibi iure gentium licere arbitrarentur,quod & in d.c. iuriſgentium dicitur; ſic Iudæorum gens ex Aegipto Syriam Paleſtinam inuaſit, ſic Cimbri lungo poſt tempore Galliam,atq; Italiam, licèt fęlicius repulſi,ſic poſt paulò Heluetij eandem Galliam, eodem penè fato;ſic Arioniſtus,ſic eadem ętate Vſipetes,atq; Teneterij;ſic maiori Italię immò,& orbis damno Gotti,Vuãdali,Alani,Hunni,Longobardi,quàm plurimis prouincijs vaſtitatem ac ſolitudinem induxerunt;ſic Tamerlanes ille proauorum noſtrorum memoria rapidiſsimi torrentis Inſtar Aſiam omnem conſpurcauit atque obtexit,Quod fęlicius,maximo chriſtiani nominis malo atque dedecore, Othomano contigit, Is enim ſiue è Scythia, ſiue è Perſide egreſſus multis gentibus comitantibus,& prædarum,ac rapinę dulcedine allectis, tantum armis effecit, eòque rem perduxit vt regnum nullum poſt Rom.Imperium maius viſum neque auditum ſit.Suntque hæc bella omnium ſęuiſsima,Cùm neque pro imperio neque pro gloria, ſed pro aris, pro focis, pro liberis & coniugibus, pro vita denique ipſa ſit decertandum.Neque enim, vt Cice. inquit,vtri vincant,ſed vtri ſint,dimicatur.Neque his multo fuere diſsimilia quę Aſsyrii illi Reges in Iudæos mouiſſe narratur Regũ
7 iiij.c.xvij.cum victos in remotiſsimas terras tranſtulerint, † Non pauca etiam leguntur geſta pro imperio,& pro gloria;qualia primi illi orbis dominatores Caldei atq; Aſsyrij,Medi poſtea,& Perſæ;ac gens Macedonum atque Græcorum: Reges quidem tollentes,atque alios inducentes,Cęteris verò parcentes. Qua & lege ſic, cum Romanis Pyrrhus, hoc ſolùm, iuxta Ennium,tentans(vos ne velit an me regnare Hera.)ſic Romani ipſi cùm latio,Cęteriſq; Italis,cum Gallis,Cartaginenſibus,Macedonibus,Antiocho Mithridate dimicauerunt,ſed quid vltra cauſas proſequor, Cum vel mulierculæ cauſa Europam, atque Aſiam magno flagraſſe incendio plena ſit Ilias.Scribatque alius poeta in hęc verba.

Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli,
Cauſa,ſed ignotis perierunt uiribus. &c.

8 † Cumque vel fructuum vinique dulcedine captos Gallos primi
9 tus in Italiam traieciſſe dicat Liui.pe.dec.lib.v.Exoriuntur † iu-

ſtiora

ſtiora bella propellendæ iniuriæ gratia ſiue etiam vlciſcendæ, vt habetur xxiij.q.ij.c.iuſtum,ſiue quis propriam proſequatur offen-
10 ſam,ſiue alienam,ſocij, amici, vel fœderati. † Natura quippe ipſa docemur vim vi. & arma armis repellere,l.vt vim. ff. de iuſt. & iu.
11 c. niſi bella xxiij.q.j.quod non minus licet †Chriſtianis quàm cęteris gentibus: Neque aliàs vir ille Deo acceptiſsimus Ioannes
12 Romanos milites ad ſe venientes † Et de ſalute ſolicitos monuiſſet contentos eſſe ſuis ſtipendijs,neminem cõcutientes, neminem calumniantes:niſi iſta ſeruantes ſeruarētur & ipſi. vt legitur Lucę iij.& c.paratus.§.nam ſi Chriſtiana,xxiij.q.j.lex quidem breuis, & dictu facilis, militibusq; cõueniens,quibus ſunt longe leges & mãdata exoſa,verùm vſu perdificilis,atque à paucis recepta. Nam noſtri milites,à ſalute abhorrentes,quaſi qui Deum aut nõ credant, aut non metuant,rapinis & cunctis ſceleribus ſtudent,meritóque in eos inuehitur Lu.de pen.in l.j.C.de re mil. lib. xij. ſint ſemper
13 boni excepti. Quum † verò ſuarum rerum cauſa decertare liceat,multo magis ob ſalutem publicam, pro libertate, pro patria: hinc poeticum illud.

Aeneadæ in ferrum pro libertate ruebant, Et alterius Poetę.

Dulce,& Decorum eſt pro patria mori.

Et ſapientis vulgatius,

Pugna pro patria.

Quod emiſtichion non eſt dedignatus allegare Bal.in c.j.§. Vaſal
14 li qui tempore, de pa. conſtan. Neque minus † pro Rege, pro Principe, & Domino ſuo ſunt arma ſumenda, ipſe enim publica gerit & tuetur poſteaquam viſum eſt Reipu. per vnum conſuli, vt dicitur in l. ij.§.nouiſsimè. ff. de origin. iur. Et in l.j.de conſti. princ. non ſecus igitur quàm patriam quis eum, & reuerebitur, & defendet, cum ſit omnibus comunis parens,vt dicitur in aucto. neq; vi, quòd ex do. in fi. neque eius fruſtra eſt inſtituta poteſtas, c.non fruſtra,c.Principes.& c.regum. xxiij. q. 5.Neq; erit homicidij reus apud Deũ qui in tali bello hominē occiderit, c.miles,ea cauſa,q.j.vt & Aug.ſcribens ad Boniſa.dixit, prout legitur in cap. noli, ea cauſa, & q. Noli inquit exiſtimare neminem Deo placere qui armis bellicis miniſtret, cum & Dauit Deo acceptiſsimus, Et centurio ille cuius fides diuino teſtimonio extollitur, Et alij multi Sanctiſsimi viri operam militię dederint, Ruſumque idem Aug.in c.quid culpatur,ea q.& cauſa inquit militare non eſt deli-
15 ctum † Sed propter prædam militare peccatum eſt, Neque culpatur, inquit in bellis etiam mors ipſa,moriuntur quippe aliquando

H moritur

morituri,vnde qui eam reprehendit,aut exhorret non tam eſt reli
gioſus quàm timidus,At culpanda ſunt,inquit,nocendi cupiditas
vlciſcendi crudelitas, implacatus animus, libido dominandi, &
cætera conſimilia.

SVMMARIVM.

1 *Principi vacanti ad bellum quando obediendum ſit.*
2 *Principi non eſt obediendum contra pręcepta Dei.*
3 *Vaſallus an teneatur ſeruire domino in bello iniuſto.*
4 *Miles ſeruiens in bello iniuſto tenetur ad damna illata aduerſarijs.*
5 *Milites qui ad ſonitum timpani currunt ad bellum nihil curantes de Iuſtitia ſunt in manifeſto ſtatu damnationis.*
6 *Defenſio non eſt licita ei contra quem bellum eſt licitè indictum.*
7 *Princeps non poteſt cogere ſubditum, aut vaſallum ad ſeruiendum ſibi in bello ſi ſit euidenter iniuſtum.*

An ſemper parendum ſit Principi ad militiam vocanti. Titulus II.

1 EXORITVR autem hic quæſtio ,† an parendum ſit
omnino Principi,etiam ſi iniuſtum faciat bellum ,
& Aug.quidem in d.c.quid culpatur,hæc dicit , Su
ſcipiendi belli conſilium, atq; auctoritas eſt penes
Principes,quòd ſi humana cupiditate bellū gerant,
non nocent Sanctis.Additq; poſt paulò,Non eſt po
teſtas niſi à Deo,iubente vel ſinente,ergo vir iuſtus,ſi fortè ſub Re
ge,homine ſacrilego militat , rectè poteſt illo iubente bellare, cū
Regem facere poſsit reum iniquitas imperandi , At militem inno
2 centem oſtēdit ordo ſeruiendi:Addit tamē, †Niſi quod iubet Rex
ſit contra Dei præceptum;facit etiam pro hac parte tex. in c.Iulia
nus,ij.q.iij.vbi dicitur,quòd licèt Iulianus eſſet apoſtata, habebat
tamen ſub ſe Chriſtianos,qui ei parebant cùm iubebat,vt arma ca
perent,& eſt impertinens quod dicit ibi Glo.quòd tolerabatur ab
Eccleſia,ne ſuſcitaretur ſcandalum,cum nulla eſſet eo tēpore in ſe
cularibus curis poteſtas Eccleſiæ,vt patet ex Cronicis,quod etiam
dixit Fel.in c.inter quatuor,in j.col.de maio.& obe.Iuris verò con
3 ſulti,ſequentes Glo.in c.j.qui.mo.feu.amit.dicunt quòd †quando
Domini iniuſtitia eſt certa,& nota,nō tenetur vaſallus iuuare do-
minum

minum,vt in d.c.j.no.omnes,Et quamuis facilè ſit vt vaſallus ſe ponat in diſcrimine, cum tractetur de conceſſo,aut inconceſſo, non de vtili vel inutili, Procedit tamen quod dicitur Actuum v.Deo eſt obediẽdum magis quàm hominibus. ſi verò iuſtitia ſit in incerto, ſi quidem loquimur de milite ſubdito Regi,ſi is iubeat,parẽdũ eſt ei,ſed ſi nõ ſubſit,tutius eſt abſtinere bello,ita Bal.in d.c.j.col.
4 iij.nu.4.ita etiã Abb.in d.c.ſicut,el iij.de iureiur.in vj.col.† Aliàs verò miles tenetur parti aduerſę ad damna quæ ei intulit, per ea quæ no. in c.fi.de eo quod me.cau.pręter etiã quòd nullam habeat actionem contra eum cui auxiliatur,ſi quid paſſus eſt: cùm vterq; det operam rei illicitæ,& non detur actio pro re turpi, & incõceſſa,l.ſi mandauero,§.qui pedem,ff.manda.& l.ſi remunerandi,§.rei turpis:vt etiam per Abb.d.c.ſicut,nu.16.quòd ſi in bello iuſto operam impendiſſet,actionem mandati haberet contra dominum pro damno paſſo,vt per Inn.in d.c.ſicut,vbi etiam Abb.in q.v.Caueãt igitur voluntarij milites, cuiuſmodi maxima pars eſt hodie, ne ſe ponant in diſcrimine, nõ tam propter periculum amiſsionis actionis,quod hodie non eſt in vſu,quàm propter periculũ animæ,cùm non liceat,vt dixi,ſeruire in bello iniuſto;vtanturq; potius cõſilio Alcia.in l.neminem,C.de ſacro.eccle.dum hortatur, vt infructuoſam deſerant militiam potiuſquàm furari,& Deo diſplicere,quòd vtinam ne pr̨dicemus ſurdis.Caueant etiam iſti mercenarij milites,qui, vt dicit Car. Caiet. in ſum.ſtatim audito belli nomine, & ſtrepitu currunt ad pecuniæ ſonitum,nihil curantes Iuſtitiam,vel
5 iniuſtitiam,†quia tales,inquit,ſunt in manifeſto ſtatu æternę dãnationis,donec reſipiſcant.& hoc idem dixit Archiep. Flor. in ſua ſum.iij.par.tit.iiij.c.ij.§.j.& refert ac ſequitur ſum. Tabia.in verſ. bellum,§.vj.in fi.dicentes,quòd huiuſmodi milites non debent abſolui,niſi artem dimittant,vel ſaltem diſponant ſe ad ſeruiendum iuſtitiæ. Sunt tamẽ qui etiã in iniuſto bello arbitrãtur teneri vaſallos,& ſubditos iniuriam à domino propellere,eumq; defendere, non tamen ad inferendam auxiliari,quod Bal.dixit in d.c.j.nu.4. qui.mo.feu.ami.de quo etiam per Iac.à San. Geor.in ſua inueſt.in Glo.& promiſerunt domino præſtare debita ſeruitia, in q.v.cum duabus ſeq.de quo etiam videtur text.in c.j.in prin.hic fi.lex,vbi Ober.de Orto.& Gerar.Cagapiſti dicũt, Adiuuet dominũ ad eius
6 defenſionem, ad offenſionem verò alterius. † Adiuuet eum ſi vult. Ego tamen vereor ne hoc verum non ſit, propter confuſionem bellorum quę inuicem vim inferunt,& repellunt,inuadunt,& tuẽtur, & vix eſt,cum de conceſſo agatur , vel prohibito , vt ius ſuum iure

 gentium

gentium perſequenti liceat reſiſtere,vixque vllam ob cauſam iniu rioſi Regis populi prædæ ſunt hoſtibus, niſi quia opem ferunt impio,& iniquam tutantur cauſam. Cum non minus malus ſit qui fauet mala committenti,quàm quis cõmittit, c.dominus.xxiij.q.ij. & c.ita planè,ea cauſa,q.iiij.vnde & in c.qui conſentit.ij.q.iij.dicitur,eum qui peccantem defendit acrius, quàm peccantem ipſum eſſe coercendum:Et denique quia eſt impoſsibile, vt duobus Regibus,aut populis decertantibus vterque iure agat, quod dicitur argumentum ab oppoſitis,facit quod in q.de bãnito, dixit Bar.in d. l.vt vim,poſt Gl.ibi,quòd vbi licita eſt offenſio, non poteſt eſſe licita defenſio. Et quamuis in oppoſitione quam ibi facit de tex.in l.j.§.cum arietes,ff. ſi qua.pau.fe.di. diſtinguat inter ius naturale, & gentium. Et primò quidem caſu dicat licere vti defenſione, & vim repellere, Secundò verò caſu non licere, puto eum in priore membro loqui,non de eo iure quod æquum ſecernit ab iniquo,ſed de iure,id eſt,inſtinctu naturali animantibus indito,vt conſeruari cupiant,& propterea ſibi,vt poſſunt, conſulant. Et in hanc partem inclinare videtur Bal.in d.c.j.in prin.hic fin.lex,num.5.& 6. inferens propterea,quod Ober.& Gerar.ſupra dicti, fuerunt duo peccora,neque habuerunt in conſideratione ius ciuile vel gentiũ, aut diuinũ, quia iniuſta bella,inquit,ſunt aperta latrocinia, quod & ſupra retuli,& confirmatur ex his quæ dixi ſuprà allegando Cal de.in d.conſil.j.de treu.& pac.vbi dicit quòd neque patriam licet defendere contra iuſtitiam belli. quod dixit etiam Cardi.in clem. paſtoralis,§.cæterum,de re iud.allegat c.qui reſiſtit,xj.q.iij.Quid quid tamen diſtinguant Doct.periculoſum eſſet vaſallis,& ſubditis cauſas perquirere, tutiusque eſt vt dominorum iuſsibus acquieſcant,ſiue inferant bella,ſiue propulſent, in quã opi. inclinat Afflic.poſt Iſer.in d.c.j.col.iij.qui.mo.feu.amit.in ver.quid autem ſi eſt dubium:& quamuis Lu.de Pen.in l.j.col.iij.in fi. C. vt ruſti.ad mil.obſe.deuo.li.x.quem idem Afflic.citat in c.j.in princ.hic fin. lex, vbi etiam tractat hanc materiam, videatur diſtinguere inter vaſallos,& ſubditos, & inter caſus cùm regna Barbarica inuaſione offenduntur,Et cùm alia ſubeſt cauſa minus periculoſa, tutius tamen puto ſequi indiſtinctè quod ſupra concluſum eſt,vt pareãt dominis,iuxta ſententiam Di.Aug.in d.c.quid culpatur, facit quod dicit Bal.in conſi.ccclviij.licet latrunculis,li.ij. quòd præſumẽdũ eſt in dubio,quòd Reges iure gentium inter ſe belligerent,& quã uis non ſit iuſtum in capite,id eſt,in ipſo Rege,neceſsitas tamẽ facit licitum in ſubditis, quia dominus eſt perſona publica, cui ne-

ceſſe

ceſſe eſt parere: Dicit tamen hoc eſſe verum in foro fori, ſed in foro conſcientiæ ſecus eſſet, quando ſubditi haberent conſcientiam læſam, ita Bal. ibi, ſed idem ipſe Bal. in conſi. cccclxxxiij. magnificus, nu. 4. li. j. dicit † quòd quando bellum eſt iniuſtum non poſſunt domini cogere ſubditos, vt ſibi auxilientur, ſed vt puto non errauerit qui domino quidem ita conſulat, ſubdito verò vt tertiò dicam ſimpliciter ſuadeat quod obediat, niſi ſit notoria Principis iniuſtitia.

7

SVMMARIVM.

1 *Vaſallus quibus caſibus excuſetur à ſeruitio in bello.*
2 *Vaſallus duorum inuicem belligerantium cui ſeruiet.*
3 *Vaſallus ligius dominum cunctis præferat.*
4 *Vaſallus habens feudum, non poteſt ab alio domino accipere feudum ligium.*
5 *Vaſallus quid faciet quando ignorat quis ſit prior Dominus, & antiquior.*
6 *Vaſallus vaſalli quando ſeruiat primo Domino.*
7 *Vaſallus vaſalli mei non eſt vaſallus meus, qualiter intelligatur.*
8 *Subditi vaſalli non tenentur iurare fidelitatem ſupremo domino.*
9 *Fallit tamen vt ibi.*
10 *Vaſalli hæredes non obligantur omnes inſolidum domino ſeruire.*
11 *Vaſalli Ducis ſeruient Regi domino Ducis, & non Duci contra Regem.*
12 *Vaſallus in vniuerſali bello debet ſeruire domino ſupremo, In particulari verò ſeruiet immediato.*

Qualiter Vaſallus obligetur domino in bello. Titulus tertius.

1 SCIENDVM eſt tamen non paſsim, neque indiſtinctè teneri vaſallum domino ſeruire in bello. †Nam hoc fallit primo in feudo francho, vt per Bal. in c. j. in princ. nu. 17. de capi. qui. cu. ven. quia franchum dicit ipſe, idem importat quòd ſui iuris, his ſaluis quæ ſunt in inueſtitura comprehenſa, ſi tamen aliquo caſu teneretur, ſeruiret expenſis domini, non autem proprijs, ita Bald. ibi, & ſequuntur alij, & fuerunt originalia dicta Oldr. in conſil. ccxxxiiij. factum tale eſt quidam miles. Et de materia feudi

franchi

franchi habetur per Cur. in trac. feud. in j. parte. q. viij. col. ix. Se-
2 cũdò † fallit ſi ab alio domino fuit prius inueſtitus de alio feudo,
Et ij inter ſe certent, tunc enim de perſona, & conſilio ſeruiet pri
mo domino, non autem ſecundo. Quia conſilium non eſt diui-
ſibile. Et vtriq; ſeruiet de burſa pro natura & qualitate feudorum,
ita Bal. C. de cadu. tol. l. vni. §. nc autem, circa fi. verſ. habeo duo
feuda, & in. §. fi. hic fi. lex, vbi tamen vnum dicit non obliuiſcen-
dum, quòd vaſallus qui ſecundo Domino facit fidelitatem de feu-
do debet eum certiorare de priori Domino, & proteſtari quòd ſit
ſaluum ius illius, quod etiam tãgitur ibi in Gl. Aliàs tenetur ei ad
intereſſe, & de vaſallo habente varios dominos pro diuerſis feudis
tractat idem Bal. in conſ. cccxiij. iſta quęſtio, li. iij. vbi dicit quòd
tenetur vtriq; domino conferre pro qualitate feudorum & patri-
monij quod habet ſub vtroq;. De perſona verò ſua, inquit, ſeruiet
ſecundum ſuam conſcientiam, vel ei qui habet apertam iuſtitiam,
vel ei qui eſt ſupra alium, prout aliquando contingit, ſed in feudis
ſeruiet antiquiori domino. Idem tamen Bal. hanc materiam latius
tractat in conſ. ccxci. ad euidentiam pręmittendum, li. ij. in. ij. col.
3 circa fi. † & dicit quòd ſi feudum ſit ligium vaſallus non poteſt de
ſerere dominum, etiam ſi non ſit antiquior, aliàs poſſet ei dominus
dicere qui non eſt mecum contra me eſt, & ibi late vide de mate-
ria feudi Ligij. Aliquid etiam tangitur de hac. q. per eum in conſ.
cccxiij. iſta quęſtio, li. iij. vbi in vlt. verbis dicit quòd duorum equa
lis vaſallus de perſona ſua præferet illum cuius iuſtitia eſt notior.
4 Sed hic incidit quæſtio, quis eſt inueſtitus à Duce de vno feudo,
poſteà contingit ei ſuccedere agnato ſuo in alio feudo quod erat
antiquum in agnatione ſua, & pro eo præſtat Iuramentum al-
teri domino, contingit iſtos dominos inuicem bellari, vter dice-
tur prius iuraſſe & obligari ratione antiquioris feudi, & videtur di
cẽdum, quòd Duci, ipſi enim prius eſt iuratum, & tẽpore eſt prior
ergo, & iure potior. In contrarium eſt veritas, ita Afflict. in. d. §.
fi. hic fi. lex. numero 47. qui allegat Iac. de Ardiz. in tit. de ſucceſſ.
feu. §. conuenit etiam, & tex. in. c. ij. §. quidam ſatis. de extraordi.
cap. in vſi. feu. poterat allegare tex. in. c. ſatis bene, de prohi. feu.
alie. per Loth. vbi eſt conſimilis caſus, in eo qui duo feuda habebat
à duobus dominis, & reſeruauerat ius prioris, duoq; eius filij caſtra
diuiſerant, & quilibet ſuum à ſuo domino in feudum ligium ſeu
contra omnem hominem recognouerat, ſi altero moriente reuer-
tatur feudum ad ſuperſtitem, reuertetur, cum illa primæua natura
qua vtrunq; erat apud patrem, nullo habito reſpectu ad poſterius
iura-

iuramentum filiorum. Item fallit ſi alterum tantum ex feudis ſit ligium,id eſt,vt dixi,quòd neminem excipit, vt Bal.dicit in pro-
4 œm.feu.nume. 52.† Non debet tamen vaſallus qui iam habet priorem Dominum,feudum ab alio hac lege accipere,cum non poſsit
5 ius prioris domini lædere,vt p Bal.ibi,& in.d.§.fi. † Sed vbi vtrũq; feudum eſt adeo antiquũ quòd ignoratur quis ſit Prior dominus, ſeruiet maiori, & vbi eſſent æquales, locus erit gratificationi,ſecundum Afflict.in.d.§.fi.numero 45.Bal.verò in.l.quæritur,in prima lect.ff.de ſta.ho. dicit quòd ſeruiet illi à quo habet maius feudum,quod videtur mihi rationabilius quàm quod dicit Afflict.de maiori Domino: Cum enim afficiatur pro re, quod maius eſt,debet præualere.Eſt etiam conſimilis quæſtio cum multi filij ſuccedunt directo domino, cui eorum vaſallus ſeruiet, ſi inuicem disſideant,& dicit Bal.quòd ſeniori,vel digniori,vel nemini,cum ſibi inuicem obſtent,vt per eum in.l.j.in xxiij.q.ff.de re.di.& ſequitur Alua.in.§.omnes col.7.ſi de feu.fue.contro.inter do.& agna. Quæ omnia intellige in indiuiduis,vt in perſona & conſilio, vt dixi ſupra,ſecus verò in diuiduis,vt p Bal.ff.loca.l.in operis,quę omnia latius tractantur in Sp.in tit.de feu.§.quoniam.q.xij.cum multis ſe-
6 quen. † Item fallit in vaſallo vaſalli,is enim non tenetur ſeruire primo domino,ſecundum Gl.fi.in.§.fi.de contro. inueſti. vbi Bal. allegat rationem quare vaſallus vaſalli mei non eſt vaſallus meus & tamen hæres hæredis eſt hæres primi, quia in hęrede hoc opatur vniuerſitas quæ in eum tranſit, at in vaſallum non tranſit, inquit, ius niſi ex prouidentia & contractu concedentis, & quia à me non habet primam cauſam,neq; ſecundam.Ipſe tamen Bal.ibi aliter loquitur: quem ibi Alua. ſequitur, dicens, quòd primus Dominus
7 per ſubtractionem feudi coget eũ ſibi ſeruire.† Ad id tamen quòd dixi, quòd vaſallus vaſalli mei non eſt vaſallus meus. Aduertas & intelligas ratione diuerſorum feudorum,nõ enim ſequitur,vt Gl. dicit in.l. de acceſsionibus.ff.de perpe. & tẽpo. excep. Si ego ſum vaſallus tuus, & tu alterius, quòd & ego ſim alterius, At ſi pro eodem feudo ego te recognoſco,& tu alium, iam & ego alium,prout cõſtat ĩ ſubinfeudatione,ita declarat Bar.in.d.l.de acceſsionibus, & apertius in.l. Claudius felix.ff.qui po.in pi. ha. & eſt tex. in.c.j. §. illud,de prohi. feu. alie. per Fed. Andr. tamen de Iſer. in commento conſti. Regni ſuper.l.j. de aſſecura. dom. latè hunc Artic. examinat, & concludit quòd quo ad quædam eſt vaſallus primi do-
8 mini,& quo ad quædam non,etiam pro eodem feudo,† vnde iurabit,ſecundum eum,fidelitatem primo domino ſed immediato, &

im-

immediatus cognoſcet de feudo non autem ſupremus: vbi etiam dicit quòd Rober. de Campis, qui feudum tenebat ab eccleſia, prohibuit valuaſoribus ſuis ſub debito fidelitatis ne iurarent Eccleſiæ. Bal. etiam in. l. j. col. iij. ver. quæro teſtator. C. comu. de lega. dicit ꝙ ex lege conuentionis non eſt vaſallus primi, ſed re inſpecta
9 ſic. Idemq; Bal. de pa. conſtan. §. ſi col. j. dicit quòd † Dominus ſupremus non exigit iuramentum fidelitatis à ſubditis ſui vaſalli, niſi ita ſit expreſſum in inueſtitura ex pacto, vel niſi habeat generalem iuriſdictionem in territorio: allegat Sp. in. d. §. quoniam, ver. xiiij. quæritur & verſ. ſeq. & ipſum Bal. citat ſimpliciter, more ſuo, Iac. à ſancto Georg. in. d. inueſt. in Gl. qui quidem inueſtiti præſtite. iur. numero 14. quod eſt no. ad ſubditos vaſallorum Ducum, & Marchionum, aut aliorum Principum qui ſunt vniuerſales Domini Prouinciæ. Et etiam iſtud fuit originale dictum Oldr. d. conſ. ccxxxiiij. numero 4. vbi dicit quòd vaſallus Baronis qui iuit ad ſeruiendum Regi ex generali mandato, dicitur parere maiori magiſtratui, & propterea excuſatur erga Baronẽ: & in dicto conſ. verſ. non videtur, dicit quòd nulla ſubeſt ratio per quam Baro compellat vaſallum ſuũ, vt ſeruiat domino & ſuperiori ſuo, id eſt
10 ſupremo ipſius Baronis. † Quid vero in pluribus eidem vaſallo ſuccedentibus, an omnes teneantur; Dic quòd ſi ſeruitium conſiſtit in dando tenebuntur viritim, & pro partibus ſibi ex feudo debitis, ſi verò in faciendo, quilibet tenebitur inſolidum, quia ea eſt natura obligationis indiuiduæ: vnus tamen ſoluet pro omnibus, Aut cõcordabunt inter ſe quis ſeruiat, ita Spe. in. d. §, quoniam. q.
11 ix. Conferunt verò prædicta ad quæſtionem aliam, † Si Dux rebellet à Rege cui debeat ſeruire vaſallus Ducis, Regi an Duci? quã q. tractat Sp. in d. tit. de feu. §. quoniam verſ. xiiij, quæritur, vbi tenet, quòd ſeruiet Regi, ſed Iac. à ſancto Georg. in. d. inueſt. in Gl. & promiſerunt præſtare debita ſer. in. x. q. tenet contrarium, diſtinguendo tamen, an ille ſupremus Dominus ſit etiam immediatus dominus Prouinciæ an non: qui caſus contigit diebus noſtris, nam quidam nobilis vaſallus Ducis ſeruiebat Cæſari, & Dux inijt fœdus contra Cæſarem, cum alijs Principibus, iſte autem nobilis tradidit ciuitatem ſuam Duci, rebellando contra Cæſarem, propter quod fuit prouocatus ad Duellum ab alio nobili, comilitone ſuo, qui eum appellauit proditorem, de quo tamen, ſe in campo defendit, & nõ fuit victus, poſſet tamen dici cum lõgobarda, quòd multos vidimus ſub iuſto clipeo perire, quia re vera iuditiũ Duelli nõ eſt iudicium veritatis, ſed temeritatis & fortunæ. Quòd tamen attinet

attinet ad dictum nobilem ipſe etiam ab ipſis Cæſareanis fuit poſtea tentus pro fideli, & forti viro, fueruntq; ei commiſſæ validæ Arces,& præſidia, in quibus ſe probè geſſit, Priorem tamen partem tenet Mar.Lauden. in tract.de bello.q.xl. quę incipit ſi Baro, vbi dicit quòd non excuſat vaſallum præceptum domini ſui, quia debet parere maiori magiſtratui,vt ibi latius probatur, quam partem puto veriorem, quando mediatè pendet feudum à primo do-
12 mino. Quærit etiam Sp. in.d.§. quoniam in xv.q. † Si Baro habeat particulare bellum, & Rex aliud,cui debeat vaſallus immediatus Baronis ſeruire?& concludit quòd Regi, quia publica vtilitas verſatur in defenſione Regni, & eſt præponenda priuatæ. Quòd ſi bellum Regis eſſet & ipſum priuatum, puta contra Baronem alium ſibi rebellem,præualebit ius immediati Domini, & illi ſeruiet,ita diſtinguit Iac.à ſancto Georg.in.d.inueſt.& Gl.numero 12.vbi latè tractat hanc materiam.

SVMMARIVM.

1 *Vaſallus ſequitur Dominum ad bellum extra prouinciam.*

2 *Vaſallus an ſequatur Dominum in bello,ita in remotum ſicut in vicinam prouinciam.*

3 *Vaſallus an ita in inuadendo ſicut in defendendo, vel recuperando ſequatur Dominum extra prouinciam.*

An Vaſallus teneatur ſequi Dominum ad externum Bellum. Titulus. IIII.

1 NVNQVID † verò teneatur vaſallus Dominũ ſuum comitari extra prouinciam quærit Bal. in dicto cap.j.in prin.nume. 4. qui.mo.feu. amit? & concludit teneri, inferens quòd ſi Rex Francorum vadat in Hiberniam ad gerendum bellum, ſi vaſallus recuſet ſequi,amitet feudum Afflict.tamen ibi in.iij. & iiij.col.hoc reſtringit ad caſum cum agitur de iniuria Regi illata vindicanda: ſimplicius meo iudicio dixiſſet.
2 † et melius hoc procedere in bello quod habet cauſam neceſſariam,non ſi voluntariam, Allegat Iſer. in capit.primo. §. Similiter de cap. qui cu. ven.& in capitu.primo.§.Sed nec eſt iuſtior, quæ fuit prima cauſa bę.amit. de quo etiam per Iaco. in dicta Gl. & promiſerunt, &c.

3 nu.3.& dictum eſt ſupra. †Hoc etiam reſtringitur,cum parum di-
ſtat prouincia ad quam vaſallus ducitur,& ſi de ea recuperãda agi
tur,non ſi de acquirenda,de quo per Iſer.Alua.& alios in d. cap.j.
quib.mo.feu.amit.ſed & ſi bellum ſit in remotis locis adhuc vaſal-
lus tenebitur dominum ſequi, ſi eſt conſuetus dominus, etiam in
conſimilibus locis pergere,quia ita cenſetur tacitè ab initio actũ,
& ponit exemplum in Rege Franciæ, quòd poteſt hodie magis cõ
gruere Imperatori, & Regi Hiſpaniæ qui in omnẽ Europam, atq;
etiam in Africam conſueuit expeditiones facere,& ſe ac exercitus
ſuos transferre,& fuit originale dictum Spe.in tit.de feu.§.quoniã
ſuper homagijs,verſi.xxiij.

SVMMARIVM.

1 *Vaſallus non debet in prælio dominum ſuum deſerere.*
2 *Fallit ſi cum videat mortuum vel lętaliter uulneratum.*
3 *Quid ſi præſentia eius non erat domino profutura?*
4 *Vaſallo grauiter uulnerato licitum eſt recedere.*
5 *Quid ſi fuga eius domino nihil nocuit?*
6 *Quid ſi dominus mortuus eſt ex mala cura cum uulnera non eſſent lęta-*
lia an excuſetur fuga uaſalli?
7 *Et quid ſi metu aufugit ignorans quòd dominus eſſet ita uulneratus?*
8 *Vaſallo an liceat deſerere dominum in prælio uel bello iniuſto?*
9 *Differentia quæ ſit deſerere in bello uel in prælio.*
10 *Societatis intempeſtiua ſolutio non conceditur.*
11 *Vaſallus qui non poteſt conſulere domino,licitè conſulit ſibi ipſi.*

An liceat Vaſallo Dominum in prælio deſerere. Titulus quintus.

1 VSQVE adeò verò †tenetur vaſallus dominum ſuum
comitari,vt neque ei liceat ipſum in prælio deſere
2 re,& fuga ſibi conſulere, †niſi eum viderit mortuũ,
aut lætaliter vulneratũ,vt eſt tex.in d.c.j.in princ.
3 qui.mo.feu.amit. †Quòd tamen reſtringitur, ſi eũ
iuuare,& liberare potuit,vt in c.ij. in fin. de feu.ſi.
cul.non amit.quod verbum, ſi potuerit, dicit ibi Bal. eſſe notabi-
liſsimum.Debet tamen,inquit,eſſe impedimentum graue,& quòd
culpa non præceſſerit,aliàs enim non excuſaretur. Eſt etiam text.
conſi-

conſimilis in l.iij.§.fi.& in l.omne delictum,§.fi. ff. de re mil.dicit
4 etiam Glo.in d.c.j. † quòd ſi vaſallus diſceſsit è prælio malè mulctatus,puta attritus plagis,aut truncis manibus,excuſatur:Quod ſi dominus æquè erat moriturus.puta, quia iam erat atrociter vulneratus,& poſt fugam vaſalli vulneribus illis eſt confoſſus, Bal.ibi diſputat,& tandem concludit quòd vaſallus excuſatur, quæ tamé diſputatio,propter illum tex.redditur ſuperuacua, poſtquàm parificantur ibi caſus,quòd derelinquat eum mortuum , ſiue moribun-
5 dum .In tantum etiam punitur vaſallus propter hãc culpam† quòd etiam ſi fuga ipſius nihil domino nocuit, nihilo tamẽ minus amittat feudũ,cuius dicti non eſt ratio obſcura. Cùm enim fuga ſit crimen,& dignum pœna,iam per eam conſumatum eſt delictum,neque aliud quæritur,eſt enim in milite graue,etiam aliunde, crimẽ fugere ex acie , & aliquando dignum morte , vt in l.omne crimen, §.qui in acie,ff.de re mil. propter quòd dubitabile redditur dictũ
6 Bald.in d.c.j.in vj. q. † quòd ſi dominus ex malo regimine,aut per chirurgi incuriam,vel inſcitiam mortuus eſt,non plectetur vaſallus qui aufugerat in toto,ſed in tanto: verius enim puto eum de to
7 to teneri , cum perfectè deliquerit : † poſſet fortè mitigari pœna quando dominus verè erat ad mortem cæſus , vaſallus tamen hoc ignorans aufugit. Excuſabitur enim, quia error cedit veritati , ita Iac.in d.inueſt.in Glo.& promiſ.præſta.debita ſerui.nu. 21.Quamuis ſtricto iure poſsit dici contrarium , quia ſecundum vaſalli intẽtionem:fuga eius verſata eſt in ſolo metu,& ſegnitie,quæ in milite ſunt crimina,vt in d.l.omne delictum,in prin.neque conſideratur quid interſit domini,ſed quid vaſallus in animo geſſerit,prout dictum eſt,cum fuga non nocuit domino,vt per Bal. in d.q. iiij. & ferè omnes quæſtiones iſtas examinat Cur.in trac. feudo.in iiij.parte principali,in tredecim primis quæſtionibus , & in multis aliter concludit,quàm ego hic dicam:Lectoris erit iudicium quid ſequa
8 tur , Idem quoque Iac.dicit , † quòd quando bellum eſt iniuſtum , eſtq; hoc certũ,impunè licebit vaſallo deſerere dominum , ita ipſe in d.Gl.& promiſ.&c. Ego verò hoc inſtar proditionis exiſtimo, vbi hoc nõ ex metu faciat,ſed ex propoſito,& Glo.& Doc. quos al-
9 legat Iac.d.c.j.qui.mo. feu. amit. † non lquuntur de eo qui deſeruit in prælio,ſed in bello,qui caſus longè differunt,neque iura dicunt quòd vaſallus deſerẽs dominum in bello amittat feudum, ſed ſi deſerat in prælio,id eſt , in ipſo conflictu , & certamine : Poſſunt enim in bello alia parari auxilia,poteſtq; parum,aut nihil intereſſe domini.At in prælio res nõ expectat moras,quia agitur per mo-
I 2 do

do conſtat,modo agatur:facit in arg.tex.ſi benè inducatur,in l.nō omnes.§.ſi in pace,ff.de re mil. licet præterea ſe non ingerere negotijs alienis, præſertim cum quis ad id non tenebatur, at ſuſcepta non licet deſerere,l.nam & ſeruius.§.ſi verò,ff. de neg.ge. Imò etiam in bello ſeruandam puto diſtinctionem Bal. in d.c.j.interſit domini an non,puta, quia alia ſibi non parauit auxilia fretus iſtis.
10 † Et ſi in ſocio non eſt licita intempeſtiua ſocietatis ſolutio,& reſciſio,vt l.ſi conuenerit.ff. pro ſo. quanto minus erit conceſſa in vaſallo?& conferunt quæ dicam infra in materia transfugæ,verſ.non ſubditi verò.neque,vt puto, excuſabitur propter domini iniuſtitiam,maximè ſi ab initio potuit eam ſcire, fortè enim poſſet in aliquo excuſari,ſi detegeretur ex poſt facto,arg.l.rē non nouam.§.patroni.C.de iud. quod intellige ſaluo eo quod dictum eſt ſupra tit.
11 prece.ne inducatur repugnantia ex ibi dictis. † At vbi nullo modo poteſt vaſallus ſalutem domini ſua pręſentia defendere,licet ei cogitare de propria,& ſibi ipſi conſulere,cùm non ſemper fuga ſit dedecori,iuxta illud Demoſthenis.

Qui fugit rurſum reintegrabit prælium.

Quamuis enim qui prior fugā fecit,capite puniatur, vt dicitur in d.§.qui in acie,longa tamen eſt diuerſitatis ratio in eo qui deploratis rebus ſaluti conſulit.

SVMMARIVM.

1 *Vaſallus an ſua impenſa domino auxilietur, & titu. ſequen. nume.* 10. *verſi.quòd verò.*
2 *Vaſalli debent ſuo ſumptu Comitari Imperatorem ad Coronationem.*
3 *Aliàs mittant ſubſtitutum idoneum.*
4 *Aliàs dent dimidium annalis reditus feudi.*
5 *Subſtitutus debet eſſe æquè idoneus.*

Cuius impenſa Vaſalli ſeruiant domino in bello. Titulus ſextus.

VAERIT etiam Iaco.in d.Glo.& promiſe. debita ſer.
1 † Cuius impenſa debeat vaſallus dominum ſequi, ſua an aliena? vt ibi in ſecunda quæſtione,& dicit ſi de hoc ſunt pacta quòd ſtandum eſt eis, aliàs, aut feudum eſt

potens

potens ad ſumptus ſuſtinendos, & aut bellum eſt in prouincia, & vaſallus ſeruiet de ſuo, Aut feudum eſt tenuè, vel eſt exeundum è prouincia,& fiet impenſis domini,quod etiam dixit Aluar. in c.j.
2 col.vij.de no.for.fid. † ſed cùm Imperator vadit Romam ad coronam ſuſcipiendam,&Barones eum comitantur,tunc eſt expreſſum
3 quòd vadant, † vel ſubſtitutum domino acceptum mittant, vel
4 † dimidiũ annalis reditus feudi perſoluant, ita habetur in c.j.§.ſimiliter,de cap. Corra.& in c.j.§.firmiter,de prohi.feu.ali.p Frid.

Eritque in electione Baronis quid ex ſupradictis præſtet,& fa-
5 ciat,vt in d.§.firmiter. & quod † dicitur de ſubſtituto domino accepto,debet intelligi ſecundum boni viri arbitrium, vt ibi declarat Bal.Debet igitur & prudentia, & comitatu eſſe par ſubſtituenti,prout etiam elicitur ex his quæ dicit Iac. in d.Glo. & promiſerunt &c.quæſt.xx.cum ij.ſeq.& ibi in xxiiij.q.ponit ſexdecim cauſas,in quibus vaſallus excuſatur etiam ſi domino non præſtitit debita ſeruitia,quæ ibi poterunt videri.

SVMMARIVM.

1 *Subditi quando poſſint grauari propter Bellum.*
2 *Domino debent ſufficere ſui redditus,& vectigalia.*
3 *Dominus licitè grauat ſubditos cùm magna vrget neceſſitas.*
4 *Dominus grauat ſubditos Vaſallorum quando magna urget neceſſitas.*
5 *Fallit ſi in alio grauentur à dominis immediatis.*
6 *Subditi ſeruient Domino de perſona & bonis in caſu neceſſitatis.*
7 *Bellum non debent facere Principes cum damno ſubditorum.*
8 *Princeps debet conſumere ærarium ſuum priuſquàm mittat manum in burſam ſubditorum.*
9 *Princeps debet æqualiter omnes grauare,& proportionabiliter.*
10 *Periculum ubi eſt in mora capitur pecunia, vbi eſt magis parata,ſed debet poſteà fieri peræquatio.*
11 *Fœderatus cui ex multis fœderatis debet primo ſubuenire quando concurrunt?*
12 *Vrgere aliud eſt quàm vrgeri.*
13 *Equius eſt ſubuenire defendenti quàm offendenti.*
14 *Princeps non debet parcere ſuo ærario grauando populares ſuos.*
15 *Princeps abutens ſua pecunia illicitè extorquet à ſubditis, etiam cum imminet neceſſitas.*
16 *Neceſſitas quatenus extenditur, eatenus, & ſubſidium, & nihil vltra.*

Diſcretio

17 *Diſcretio militum.*
18 *Populos alienos propter ſuam neceſſitatem non poteſt Princeps grauare, & ſi de facto poſſit:*

An poſsit Dominus grauare ſubditos propter cauſam Belli. Titulus. VII.

1 QVERI etiam poteſt, an poſſit Princeps propter
cauſam belli grauare ſubditos & populos ſuper in
dictis & alijs extra ordinarijs exactionibus? & quòd
attinet ad vaſallos iam ſupra reſponſum eſt: Quod
2 verò ad populares, † ſatis eſt quòd domino ſeruiāt
de gabellis & alijs ordinarijs præſtationibus, abſq;
3 eo quòd vltra in perſonā grauentur aut bona, † Tanta tamen poſ-
ſet eſſe neceſsitas quòd excuſaretur etiam ſuperindicta exigendo,
ita Panor. in. d. c. ſicut, de iureiur. & Iac. in. d. Gl. & promiſ. in. xviij
q. ac in tit. de homag. numero 36. verſ. ſed hic cadit alia dubitatio,
4 vbi dicit † quòd etiam poteſt grauare ſubditos vaſallorum quan-
do maxima imminet neceſsitas: quod tamen ibi in verſ. & ad id
5 quòd dixi, † reſtringit niſi tales ſubditi grauentur in alio erga im-
mediatos dominos ſuos. Tunc enim non debent duplici onere gra-
uari, quod tamen male obſeruatur; Bal. etiam in præallegato conſ.
6 ccccclxxxiij. li. j. in. iij. q. dicit, † quòd ſi bellum eſt iuſtum tenentur
ſubditi iuuare dominos de perſona & de patrimonio, in caſu tamē
neceſsitatis, eo ſaluo quòd poſſunt ſeruire per ſubſtitutum æqua-
lem; Quia ire in exercitum eſt munus, dicit ipſe, publicum & ne-
ceſſarium ſuadente iuſtitia, ſicut Angaria & perangaria, imò & ſi
egeat Dominus ipſa perſona & præſentia ſubditi cógere eū pote-
rit perſonaliter & præciſe, vt ibi in iiij. dubio, ſed ſi nō indiget per
ſona ſufficit quòd mittatur ſubſtitutus; Dicit etiam Gui. Pap. in
7 deciſ. cxiij. in fi. † quòd Princeps non debet facere bellum cū præ-
8 iudicio ſubditorum. † Sed debet prius expendere aurum ſuum, po
ſtea verò, in ſubſidium, poteſt ſumere à ſubditis, allegat Cy. C. de
9 ſacro eccle. l. Neminem, vbi Cy. hoc dicit; † Subiciens quòd non
debet Princeps, eo in caſu, vnam tantum Ciuitatem vel prouinciā
10 grauare, ſed omnes, † Niſi tanta immineret celeritas & neceſsitas
quòd periculum eſſet in mora, licet enim eo in caſu capere vbi eſt
magis imprompt, etiam ex auro eccleſiæ, ita tamen vt diſtribua-
tur exinde pro rata, & reſtituatur vnde eſt ſumptū, hæc Cy. Quòd

verò ſubditi teneantur ſeruire domino de perſona,& de bonis, dixit ſimpliciter, & indiſtinctè Marti. Lauden. in tract. de bello.q. xli.Sed nimis perfunctoriè pertractat. Quod verò dixi ſupra ſeruire vaſallum domino expenſis domini: Dic aliud eſſe ſi ex pacto vel ex fœdere debeat quis ſeruire, puta de vnò æquite, vel pedite in bello,nā in dubio hoc faciet ſuo ſumptu, ita Bal.in cōſ.ccccvij.
11 ſuper facto domini Cortonen. col.j. circa fi.li.v. †Itē quòd etiā ſupra tactum eſt cui debeat vaſallus ſeruire ex multis dominis,inducitur ad quæſtionem quando multæ ciuitates vel principes amicitiam & fœdus inierunt, ita vt ſe inuicem in bello iuuare teneantur,ſi duobus ex eis,eodem tempore, moueatur bellum, neq; poſſint eorum fœderati vtriſq; ſuccurrere,quem præponent? & Ang. in.l.ſi quis in graui.§.ſi quis moriens, ff. ad Syllan. dicit quòd locus erit gratificationi,ſeruato tamen ſemper tenore capitulorum & fœderis, hoc idem dicit ibi Albe. in. §. ſi cum omnes; inferens & ipſe ad vaſallum plurium dominorum,ſed Io. An.in Add.ad Sp. in rub.de treu.& pa.in vltimis verbis,dicit quòd ſeruiet ei qui habet ius potentius;de quo etiam per Roma.in conſ.xlvij.In quo caſu puto Ro.bene conſuluiſſe.Nam comes ille prius pepigerat cum Rege Franciȩ,quàm cum Rege Angliæ, ſed in fœdere multarum ciuitatum vel Principum ſi ſit eodem tempore factum, non video quis dici poſsit habere ius potentius,niſi is fortè,cui primo eſt indictum bellum, vel qui primo interpellauit, ſed ſi ſunt contracta fœdera diuerſo tempore qui prior eſt tēpore potior eſt iure, iuxta d.conſ.Roma. Sed alibi nō lunge à materia iſta dixit Bal. quòd
12 † aliud eſt vrgere aliud vrgeri, propter quòd infert quòd priuilegiati, qui non conferunt etiam in bellicis oneribus, ſi graue bellum inſurgat,collectabuntur priuilegio non obſtāte; quod tamen dicit intelligi ſi Princeps aut ciuitas vrgeatur, non ſi ipſa vrgeat,
13 ideſt † in defenſiuo bello, non in offenſiuo, quaſi in offenſiuo ſit quòd imputetur ciuitati illi quæ mouit bellum,malè penſatis ſuis viribus. Quod poſſet induci ad præcedentem caſum vt æquius ſit fȩderatum auxiliari ei,qui vrgetur, quàm ei qui vrget. Ita Bal. in conſ.ccccclviij.lata fuit ſententia, li.iiij. quod eſt repetitum in.v. li. conſ. ccccvi. Cum igitur ſubditorum facultates ſint Principi
14 quȩdam velut ſubſidiaria actio, & extremum refugium in bello, † caueant ne,dum parcunt ſuo ærario,conſumant & ſpolient prouinciales,habebunt enim Deum vltorem, qui in perſcrutādis viribus ȩrarij ipſius liberius & certius pernoſcet veritatem, quàm liceat
15 facere ipſiſ miſeris ſubditis. † Caueant etiam ne abutātur ſua pecunia

cunia, neq; enim erunt eo caſu tuti ſi conuolabunt ad alienam, iuxta carmen ſapientis.

Qui ſua conſumunt &c.

16 Caſus enim non excuſat, quando culpa præcedit caſum; † inſuper caueant ne ſupra neceſsitatem ipſam grauent, ſi enim neceſſaria ſunt illis dena, & capiunt vicena, non excuſantur. Sed neq; debent indulgere militibus vt grauent prouinciales etiam cum deſunt pecuniæ in ſtipendia, ſaltem pro eorum libidine; Quod ſem-
17 per faciunt viuendo, vt falsò dicunt, ad diſcretionem. † Diſcretio enim eſſet ſi quod facerēt domi ſuæ, ſiue etiam quod faciunt cum ſuo viuunt ſumptu, facerent & in miſeros hoſpites, ſed dum volunt lautiſsimas epulas, inſuperq; & pecuniam, neq; milites, neq; Præfecti, neque ipſi Duces, aut Reges, quibus hæc ſunt nota, & qui ea tolerant ſunt tuti apud Deum, & ipſe non permittit diu virgam
18 peccatorum ſuper ſortem iuſtorum. Longè verò minus † debet licere dominis, etiam Regibus, grauare populos alienos, & qui neque mediatè ſubſunt eis, ſatis eſt enim quòd iuuentur eorum territorijs & viribus, quando eo decurſum eſt, vt etiam eas occupent, abſque eo quòd ipſos prouinciales loco habeant non ſolum propriorum ſubditorum, ſed etiam ſeruorum, abutendo eorum ſubſtantia, & perſonis, etiam vſque ad rapinam; Quod fieri vidimus in tota patria Pedemontana, Aſtenſi, Monteferratenſi, & tota Liguria quæ prouinciæ prædæ fuerunt militibus, atque vtinam non etiam eorum Præpoſitis & Ducibus, ſine vlla pietate aut miſericordia. Quòd neque Turcæ faciunt dum bellantur.

S V M M A R I V M.

1 *Bellum magna conſideratione præmiſſa indicendum.*
2 *Bellum prius indicendum quàm mouendum.*
3 *Feciales & feciale ius.*
4 *Sp. poſthumus ſamnitibus deditus.*
5 *Mancinus Nummantinis deditus.*
6 *Proditionis inſtar eſt bellum mouere ſine diffidatione.*
7 *Deditus hoſtibus an remaneat Ciuis.*
8 *Tempus quantum intercedere debeat à diffidatione ad bellum.*

De

De Belli denuntiatione. Titulus octauus.

LVNGA ſerie ad ipſam Belli denuntiationem velut
1 quodam omine deuenimus † multa animo voluere,
multa penſare diuque militare opportere qui bellum machinatur & parat. Res eſt enim cui maximè
congruit Poeticum illud?

Facilis deſcenſus Auerni,
Sed reuocare gradum, ſuperaſq; euadere ad auras
Hoc opus, hic labor eſt.

Vtinam ſecum bene cogitarent Reges ſuas curas, populorum ærumnas, & ſtrages, euentus bellorum varios, cum ſæpius, quæ facilia videbantur initio, difficilimos exitus inueniant: Neque enim fruſtra de Aenea dixit illuſtris Poeta.

Hic magnus ſedet Aeneas, ſecumq; volutat
Euentus belli uarios.

Lentius profecto ſi ſaperent feſtinarent. Ego quidem, pro tenuitate mei ingenij, cum hæc mecum reputo, cernoque, quàm facile, quàm leui ex cauſa, ſit verbo venia, quàm inconſulto ſæpe renouentur bella his noſtris infelicibus diebus, facile adducor vt credam populorum ſimul, & Principum reatus, mentem, diuina accedente iuſtitia, eripere Principibus ipſis, vt ſuæ, atque alienæ quietis immemores, in tam vaſtum & patens pellagus ſe demittant, vnde vix, niſi diuina ope, poſſint eripi, & reduci, verum ceptum opus
proſequar. Poſtquàm igitur decretum eſt ius ſuum bello proſe-
2 qui, † non eſt mouendum priuſquàm denuntiandum, ſic per Græcos Principes Menelaum, atque Vlyſſem Troiam miſſos Helenam repetitum ſcribit Home. Antèquàm diutinum illud inchoarent
3 bellum. † Hi erant Romanis feciales, iuſque hoc feciale vocabatur, Quo iure, inquit Cice. nullum poteſt eſſe iuſtum bellum, niſi quòd aut repetitis rebus geratur, aut denuntiatum prius ſit atque indictum. Quo autem ritu repeterent, atq; indicerent docet Liui. primo ab vrbe condita ſub Tullo enim Rege legatos eum ad repetenda ablata Albam miſiſſe ait: Neq; vllā vetuſtioris fœderis memoriā extare, quod & ſub Anco, eius ſucceſſore factū dicit, & ius iſtud à gēte antiqua Equiculis acceptū. Quo etiā iure (ne ſolis Romanis feciale ius fuiſſe arbitremur) vſos etiā ſamnites idē Liu. eſt auctor, eos enim, nedū ablata, ſed & ipſum ſuę gentis Ducē, induciarū violatorē, Romanis reſtituiſſe & dedidiſſe ſcribit lib. j. dec. viij.

4 viciſsimque Romani eiſdem Samnitibus, † Sp. Poſthumiũ, quo Duce famoſa illa pax Caudina facta fuerat, per feciales & ipſi dediderunt, libet ipſius Poſthumij verba recitare, dedamur, inquit, per feciales nudi, vinctique, exoluamus religione populum, ſi qua obligauimus, ne quid diuini aut humani obſtet, quo minus iuſtum de cætero ineatur bellum. Sed & ipſam deditionis huius formulam à fecialibus factam non erit abſonum referre: Quãdoquidem hiſce homines, inquiunt, iniuſſu popu. Roman. Quiritium fœdus ictum iri ſpoponderunt, neque ob eam rem noxam nocuerunt, ob eam rem quo populus Roman. noxa ſit ſolutus, hoſce homines vobis dedo.
5 † Aliò etiam poſteriore ſeculo Numantinis eadẽ ex cauſa, Romani Mancinũ dediderunt: Meritò igitur dixit Bal. in l. ſi manumiſ-
6 ſor. C. de obſe. à li. pa. præſt. † quòd ſpecies eſt proditionis arma mouere ſine difidatione, quod etiam dixit in l. ij. nu. 20. C. de ſer. & aqua. in auc. item nulla, C. de epiſ. & cle. & in c. j. in princ. nu. 16. qui. mo. feu. ami. quod prius dixerat Io. An. in c. pro humani, de homici. li. vj. Alio tamen quàm ad denuntiationem Bellicam pertinet quod dixi de Poſthumio, & Mancino, ipſi enim ſponte ſua, & non pop. iuſſu pacem inierunt, propter quòd hoſtibus dediti fuerunt, qui de eis, vt vellent ſtatuerent, Ne aliàs argueretur populus Ro. iniuſtitiæ, quod fœdus reprobaret, ipſos verò autores fœderis
7 retineret, vnde & quæſtio eſt exorta. † Cum hoſtes neutrum eorum receperint, an ciues Romani manſerint, & mihi quidem *viſi ſunt* non remanſiſſe, paſsi ſunt enim capitis diminutionem *maximam*, per quam & ciuitas amittitur & libertas, vt in l. fi. ff. de capi. dimi. Deſijtque ciuitas ſuum poſsidere, aut habere ciuem quem repudiauit, atque abiecit, etiam ſi eum hoſtes non receperint, argumento tex. in l. iij. § ſi vir, ff. de acquiren. poſſeſ. Contrarium tamen Alcia. dixit in lib. Parergon iij. capit. xiij. qui allegat Cicer. in Topicis, & quæſtio iſta inter Brutum, & Scęuolam variè tractata eſt. Modeſtinus tamen cenſuit, ſi ij non ſint à ſuis recepti cum reuerſi ſunt, non adipiſci ciuitatem. vt in l. iiij. ff. de capti. & poſt li. re. quod etiã dicitur in l. fin. in fin. ff. de legatio. quod mirum eſt Alcia. non adno-
8 taſſe, vel ſpreuiſſe loco ſupra nominato. Quæri etiã poſſet, † quę temporis dilatio debeat intercedere ab indicto bello, ad motum, & geri ceptum? Ego, vt ingenuè fatear, nullibi ex annalibus comperi, aut adnotaui ſtatos eſſe dies, ipſam tamen naturalis ratio dictat ęquum eſſe, vt aliquid intercedat temporis, quo quis ſe præmuniat, & defenſioni præparet, vix enim à dolo & perfidia excuſaretur qui eodem ferè momento, & indiceret, & aggrederetur: ſ[illegible]

in argumentum text. in l. & qui aliter, §. ſi quis ſe denunciauerit, ff. quod vi aut clam. Ibi, neque tam arctare aduerſarium, vt intra diem occurrere ad prohibendum non poſsit: ſed & cauſas bellorum puto intuendas, paratum enim ſe præſtare oportet, qui cauſam belli ſibi indicendi præbuit, maximè ſi ſit recens, ſi ardua, ſi inexcuſabilis. Inuenio etiam quòd Guid. Pap. in deciſio. ſua cxcj. cuius initium eſt, eos qui de cætero, recitat ad verbum vnam conſtitutionem Imperialem in hac materia omnino videndam his qui hæc curant, quam & ipſe ibi commentatur, atque interpretatur. Diciturque in ea inter cætera, tridui dilationem requiri.

SVMMARIVM.

1 *Fœminæ Bellum patiuntur.*
2 *Item & pueri.*
3 *Pueri non deberent captiuari.*
4 *Presbyteri aliique eccleſiaſtici ſunt hoſtibus tuti inter Chriſtianos.*
5 *Peregrini ſunt tuti à captiuitate.*
6 *Mercatores tuti & ipſi.*
7 *Ruſtici tuti ab hoſtibus vnà cum eorum animalibus.*
8 *Abutentes priuilegio illud amittunt.*
9 *Armorum ſtrepitus leges audiri non ſinit.*
10 *Legati hoſtium tuti a à bello.*
11 *Legati aliquid hoſtile machinantes non ſunt ſecuri.*

An ſint aliqui à Bello tuti, & immunes. Titulus IX.

BELLO AVTEM indicto, cum ſint belli ſicut & pacis iura, quæritur primò poſsitne paſsim in quoſcunque exerceri, cuiuſcunque ſint ordinis, ſexus, ætatis, profeſsionis? † Et quod attinet ad fœminas, & eas captiuas ductas probant iura in l. prima, C. de poſtlim. re. quam ad hoc citat Bartol. in tracta. repræſa. in quarta quæſt. tertiæ quæſt. principalis, probatur etiam in l. fœdiſsimè, in l. præſes, in l. ſi is qui te, cum l. ſequen. & l. commertio, illo eodem titu. & ff. eoden. l. mulier, & l. non vt à patre, cum l. ſequen. quod & hodie cum ijs hoſtibus, quibus cum

vigent nobis antiqua iura, Turcis nempè, & Mauris, in vſu eſt.
2 † Neque tutiores ſunt pueri, vt probant iura in l. lex Cornelia. ff. de vulga. ſubſtitutio. in l. pater, in princip. & l. quod ſi filius, ff. de
3 capt. † Abſtinuit tamen pueris, raro & laudabili exemplo, Camillus, cui cum ludi magiſter nobiliſsimos Faliſcorũ, quos obſidebat, pueros in caſtra per aſtum perduxiſſet, Nobis, inquit Camillus, quæ pacto fit humano, Cum Faliſcis ſocietas non eſt, quam ingenerauit natura eſt, eritque, ſunt & belli ſicut & pacis iura, Arma habemus non aduerſus eam ætatem, cui etiam captis vrbibus parcitur, ſed aduerſus armatos: hæc ille. Quantò ergo æquius atque decentius parceretur inſontibus pueris in bellis, quæ inuicem Chriſtiani faciunt? Cauendas tamen ſuadeo militum rapaces manus, propter extremam eorum auaritiam, cum maior pars nihil
4 penſi habeat præter pecuniam. † Parci autem iubent Canones,
5 presbyteris, Monachis, conuerſis, † Peregrinis, † mercatoribus,
6 † ruſticis, eorumque animalibus, vt in cap. ij. de treug. & pac. ibi
7 tamen Panormi. dixit hoc priuilegium malè obſeruari, quod hoc noſtro æuo ſatis in comperto eſt, propter quod non ab re dixit etiam ibi Panormi. illa iura contrario eſſe vſu abrogata? cum diſtinctione tamen, de qua per eum: Crederem tamen non eſſe abrogata quo ad ipſos eccleſiaſticos viros, nempè presbyteros, monacos, aliosque huiuſmodi, in quos manuum iniectio eſt interdicta ſub graui anatematis pœna, capit. ſi quis ſuadente diabolo. xvij. quęſtio. iiij. qui Canon proculdubio non eſt abrogatus. Qui milites igitur Deum verentur manum continento, & à viris Deo dicatis abſtinento, Moneo etiam vt militum Magiſtri, Auditores, & qui inter milites præſunt iuri redundo, vt eos compellant abſtinere hoc ſacrilegio. Caueant tamen & ipſi eccleſiaſtici viri ne ſuo abutantur priuilegio, neúe ingerant ſe rebus bellicis,
8 † quia priuilegium amittit qui eo abutitur, cap. vbi, lxxiiij. diſtin. l. liberam, ff. de pecul. cum vulg. Aliàs incident, non immeritò in promptum ſui periculum: Neque confidant de fori priuilegio, non enim ſolent fieri, in his atrocioribus, remiſsiones: vtuntur enim Principes, & exercituum Ductores, in conſimili-
9 bus, Mariano illo dicto, † quòd armorum ſonitus, & rumor leges non ſinit exaudiri. Idem etiam cenſeo in verè peregrinis, iuxta text. in cap. ſi qui Romipetas. xxiiij. quæſt. iij. vbi Arch. no. quòd huiuſmodi perſonæ ſunt ſub protectione, & de foro eccleſiæ, & eius intereſt illas ab omni iniuria defendere, allegat cap. ij. xxxvij.
10 diſtin. Sunt & † tuti legati hoſtium, quod dixit Glo. in l. con-

uentionum

uentionum, ff. de pac.cenſeri tacitè actum inter Duces, verius eſt
tamen quod hoc ſit iure gentium inductum, vt d.cap.ius gentium,
j.diſtin.& l.fina.ff.de legatio.Quod vſque adeò erat primis illis ſe
culis inuiolatum, vt cùm Romam veniſſent Tarquinij, iam Re-
gno pulſi, legati, res ablatas repetitum, occultèque cum nobiliſ-
ſimis adoleſcentibus de Rege reducendo tractarent, re detecta,
quanquam viſi eſſent commeriti, vt hoſtium loco haberentur, va-
11 luit tamen (vt ait Liuius) Ius gentium. † Quo tamen exemplo non
putarem tutos hodie legatos conſimilia molientes, quia fines man
dati non ſunt egrediendi.l.in re mandata, ff.manda.Hincque ma-
lè contigit Romanis à Senonibus Gallis, nam cum ij Cluſinos
inuaſiſſent, Romanique legatos miſiſſent qui peterent ne Cluſi-
nos fœderatos ſuos offenderent, vidiſſentque Senones legatos ip-
ſos, poſt exequutam legationem, inter Cluſinos in acie verſantes,
& cum eis dimicantes, miſsis Romam legatis ſuis petierunt le-
gatos illos qui ius gentium violaſſent ſibi dedi, & cùm non impe-
traſſent, Romam recta, relictis Cluſinis, petierunt, captámq;, poſt
Allienſem pugnam, fœde dirripuerunt, prout legitur apud Liui.
li.v.j.Dec.apud quem & legitur li.j.Taticum, qui cum Romulo Re
ge regnabat, à Laurentibus interemptum, quòd eorum legatos,
contra ius gentium, pulſari paſſus eſſet.

SVMMARIVM.

1 *Dies quibus eſt à bello abſtinendum.*
2 *Treuga Canonica.*
3 *Treuga conuentionalis.*
4 *Præliares Dies.*

An liceat omni tampore bellari. Titulus X.

1 SED neq; omni tempore licet bella gerere, & hoſti-
lia tractare, Canõ enim primus de tre.& pa. † quoſ-
dam dies interdicit, Iouis, ſcilicet, veneris, ſabbati,
& dominicæ, cuius reddit ibi Abb. rationem, quæ
fuit prius Arch. licèt eum non alleget, in c.illi ora-
tores.xxiiij.q.iij.ad quos me remitto, Prohibentur
& bella cunctis diebus qui ſunt inter Aduẽtum domini, & octauam
Epiphaniæ, & à Septuageſima, vſque ad octauam Paſchæ, appel-
2 laturque † hæc treuga Canonica, ſiue legalis, ad differentiam eius
quæ

3 quæ eſt ex † conuentione Ducum; ſed de canonicá iſta parum eſt curandum, cum Gl. & Doc. ibi concludant. l. illam non eſſe moribus vtentium receptam: Et quamuis in. c. ſi nulla, xxiij. q. viij. dicatur licere dimicare quocũq; tempore, intelligendum eſt tamen ſi vrgeat neceſsitas, vt legitur Machab. primo c. ij. & tranſumptiuè in c. ſi nulla, de reg. iu. Neque tamen nouum eſt aut Pontificio iure inductum vt ſint certi dies, & tempora bello abſtinendi, quando
4 & apud feſtum legitur † Prę̨liares dies Antiquis dictos, quibus eſſet, citra omnem conuentionalem treugam, atque inducias, bello parcendum, publicis ceu ferijs, à pugna; Noſtro tamen ęuo, vt ſunt ludibrio ſacra prophanaq; omnia, nulli ſunt à prę̨lio feſti dies, cũ vel ipſo ſanctiſsimo paſchę die, Pontificis Iulij. II. ac Hiſpaniarum Regis Ferdinandi milites contra Gallos apud Rauennam ſæuum prælium commiſerint; Rurſumq;, ijſdem Paſchæ diebus ſanctiſsimis, apud Cereſolas, quòd eſt vicus in Haſtenſi Comitatu, atrox prælium inter Hiſpanos & Gallos eſt factum

SVMMARIVM.

1 *Piratis non denunciandum bellum.*
2 *Piratæ poſſunt impunè à quocunq; offendi.*
3 *Bellum poteſt exerceri in omnes ſubditos diffidati, ſi iuuant eum de perſona vel bonis.*
4 *Bellum non exercetur in eum qui origine eſt hoſtis, ſed non incolatu.*
5 *Hoſtes non ſunt qui ſunt ex locis occupatis, etiam ſi omnes ſubditi habeantur pro hoſtibus.*

In quos diffidatio & denuntiatio belli exerceatur quoſuè comprehendat. Titulus. XI.

IAM dixi non eſſe mouenda arma niſi pręcedat denuntiatio, ſiue vt dicunt, diffidatio, ſolent tamen
1 excipi † Piratæ; ij enim ſunt ipſo iure & facto diffi-
2 dati, † qui enim omnes habent pro hoſtibus, debent ab omnibus expectare rependi vices, & omnibus licere debet in eos inſurgere, quòd Bal. dixit in Auth. nauigia. C. de fur. Poſſunt & à quocunque offendi ij quos Papa vel Imperator hoſtes pronunciauit publicos, cum ſint extra omne legum præſidium, ita no. Can. in. c. j. de homi. in vj. & Ang. in

in conſ.xiiij.Dicens quòd etiam priuata perſona in eiuſmodi con
3 ſurget,etiam vſque ad internitionem. Sed incidit quæſtio, † an denuntiato, bello liceat illud exercere in omnes diffidati ſubditos,vaſallos & fęderatos,& Anto.de Bu.in.d.c.olim,de reſt.ſpo. in v.col.verſ.ſed eſt dubium,dixit quòd licet, quod & dixit Bal.in.l. ij.col. antepen. verſ. & no. quòd quando aliquis, C. de ſeruitu. & Alex. in Add. ad Bar.in.l. ſi quid in bello.ff. de capti. ac Ang. de claua.in ſum.in verſ.bellum.§.xiij. qui tamen hoc dictum reſtringit ad ſubditos qui iuuãt dominum de perſona vel bonis: quod eſt etiam de mente Archiep.Floren.in ſum.in iij.parte, tit.iiij.§.j. in fin.&.§.ij.col.pen.Quæ reſtrictio neſcio quomodo procedat cum omnes ſubditi,ſi non actu, ſaltem habitu & potentia, præſto ſint
4 domino ſi egeat,iuxta ea quæ dicta ſunt ſupra; † Niſi eſſent ſubditi origine,qui aliò domicilium ſuum,& fortunas tranſtulerunt, in quos fortè bellica non exercebuntur neque hoſtilia,ſicut in ſimili dicit Bar.quòd in huiuſmodi non exequuntur repreſalię. Et vide quæ dicam infra in tit.pacis fœdera,per totum primum cap.parte
5 vltima. † Vnum tamen omniuo eſt in hoc propoſito notandum, quòd quamuis liceat ſubditos hoſtiles prędari & captiuos ducere, ſi tamen aliqua hoſtes occupent loca ex noſtris, & ea per vim vti propria poſſideant, non ideò licebit noſtris militibus ius belli in illos municipes exercere,aut eos, eorumque res hoſtium loco habere, cum non poſſint dici rebelles niſi paſſiuè: Et cum in nulla ſint culpa vel dolo,ſi bello tamen abſtineant, & rebus ſuis intendant,ita Bal. reſpondit in conſ.xcvi. proponitur quòd conſuetudo ciuitatis Haſtenſis,li.iij. in vltimis verbis. Quamuis enim illa loca conferant inuaſori ad rem bellicam, præſumitur tamen idem metus & vis continuari,arg.l. qui neque, in fi.ff. de verſ. ſig. & eorũ quę per illam.l.dicit Bar.in.l.qui in carcere.ff. de eo quod me.cauſa.Et Panor.in.c. accedens, extra de procnr.quòd in eo qui non eſt priſtinę libertati reſtitutus ſemper pręſumitur durare idẽ metus,& verè de eis dici poteſt quod Bal.in.d.conſ. dixit de mente Azo.tolle voluntatem de medio & omnis actus erit indifferens. Hoc tamen militaris licentia & rapacitas malè ſeruauit in hac patria Pedemontana,in qua Galli multa opida & vicos Ducis,occupauerant, quę nihilominus patebant prædæ & rapinis militibus Cæſareis quàm ſi de antiquo fuiſſent Gallorum dominio,quòd tamen puto iure factum.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Capta in bello fiunt capientium.*
2 *Agri hoſtiles fiunt capientium, videlicet Principis.*
3 *Agrarię leges.*
4 *Captiuitas abſque bello poteſt eſſe licita.*
5 *Indi ab Hiſpanis ſubacti licitè fiebant ſerui capientium.*
6 *Capti à piratis non amittunt libertatem.*
7 *Serui à ſeruando dicti.*
8 *Captiui occidi non poſſunt.*

Capta an capientium fiant. Titulus XII.

1 BEllo † quęſita capientium fieri probant iura in
d.c.Iuſgentium in d.l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iure,
in.§.item quæ ex hoſtibus, Inſt.de re.di.in l.natura
2 lem, in fi.ff.de acqui.re.do. † Et nedum mobilia aut
ſe mouentia, ſed & immobilia, quod probatur in l.
3 ſi captiuus.§.j.de capti. † Hinc leges illæ Agrariæ
4 exortę, diutina Romanis diſſidij ſemina. Et nedum † bello contingit captiuitas ſed & eo ceſſante; ſi quis enim ad gentem eat cum qua ſuis nulla ſunt hoſpicij neque amicitiæ fœdera, aut ſi quis ex illis ad nos venerit, capientis fiet ſeruus. Ita probat tex. *in l.poſtli-*
5 minij.§.j.ff.de capti. Meritò igitur † Hiſpani Indos *illos* occidentales ab orbe noſtro diuiſos, & Græcis ac Latinis incognitos, periculoſa, atque audaci nauigatione noſtro æuo inuentos, Auſpicijs quidem Hiſpanicis & Ferdinandi, atque Iſabellę Regum, demumque Caroli quinti huius nominis Cæſaris ac Regis, opera tamen & labore Italici viri Chriſtofori Colloni Ianuēſis, meritò inquam Hiſpani, Indos illos in ſeruitutē trahebāt, lege illa, poſtliminij, ita cō cedēte; Niſi dicas legē illā loqui in extero capto, dum vadit ad extraneos, non autem in extraneis alieno orbe quęſitis, qua fortè ratione moti dicti Reges, pro Chriſtiana pietate quam ſummè colunt, iuſſerunt illas gentes, ſi Chriſto inicientur, ſuis legibus liberas
6 viuere: † Non erunt tamen à Piratis, aut latrunculis capti ſerui capientium, neque libertatem aut Ciuitatem amittent, l. poſtliminium.§. à Piratis ff. de capti. Quid autem latrunculi ab hoſtibus differant habetur & not.in l.hoſtes.ff.de cap.& l.hoſtes.ff. de verb.
7 ſig. † Serui verò proculdubio à ſeruando ſunt dicti, natura ipſa monente

nente humanum eſſe hoſtem captum ſeruare & non occidere, vt
8 l. libertas. ff. de ſta. ho. & inſt. de iu. perſo. §. ſerui † Neque enim fas eſt in dediticium ſęuire, aut eum occidere, longeque minus eſt inhumanum deditionem ipſam reiicere, & iure belli agere, vnde, & apud Cornelium Tac. legitur, cum Romani Soracorum vrbem viſpen aggrederentur offerrentque oppidani decem milia ſeruitiorum, aſpernati, inquit, ea ſunt victores, quia trucidare deditiCios ſæuum, cuſtodire tantam moltitudinem arduum, præſtare igitur vt iure belli caderent: ſęuum quippe eſt, & barbarum ſęuire in captos. Sed hoc etiam quandoque factum legimus, Tarquinienſes enim, vt eſt apud Liuium lib. vii. primæ Dec. Trecentos ſeptem Romanos captos immolauerunt, quod tamen eis non ceſsit impunè: victis enim eis Romani trecentos quadraginta octo captiuos ex maiore numero ſelectos, virgis cęſos, ſecuri percuſſerunt, Idem que factum contra Cluuianos, ij enim Præſidium Rom. in Samnio, quòd expugnare nequiuerant, famę ad deditionem compulſum verberibus cęſſum, necauerũt, Romani verò viciſsim oppido eorum per vim capto, puberes omnes ad vnum occiderunt. Sed & apud eximium Poetam legitimo in Pallantis funere.

Vinxerat & poſt terga manus, quos mitteret vmbris.
Inferias, cæſo ſparſuras ſanguine flammas.

Sed & noſtris bellis vidimus quandoque in captos ſęuitum, fędiſſimo tamen more, niſi capiantur transfugæ: de quo latius dicetur infra ſuo loco.

SVMMARIVM.

1 *Fœderati qui dicantur.*
2 *Dediticij.*
3 *Deditionis formula.*
4 *Captiui à Capiendo dicti.*

Fœderati, Deditiicij, Captiui quid differant. Titulus XIII.

POSTQVAM fœderatorum, deditiorum, captiuorum, ſermo incidit, operę pretiũ eſt videre quid interſint,
1 † fœderati ſunt qui nobis amicitia & ſocietate ſunt iũcti, Liberi tamẽ & ipſi, ſiue ęquo iure in fędus venerint,

ſiue etiam conuenerit vt alteri alterius maieſtatem comiter obſer
2 uent, vt dicitur in l.non dubito.§.j. ff. de capti. † At deditícij Romano Iure medio quodam erant diſcrimine, vt neque omnino liberi, neque tamen eſſent regulariter captiui vel ſerui, Quod vel formula ipſa deditionis declarat, quam Refert Liui.j. primę Dec.
3 Interrogauit enim Collatinos Rex Tarquinius, his verbis, † Eſtis
,, ne vos legati, oratoreſque à Populo Collatino vt vos Pop. que Col
,, latinum dederetis? ſumus, inquit illi, Eſtne Pop. Collatinus in
,, ſua libertate? Eſt, deditis ne vos Pop. Collatinum vrbem, agros
,, aquam, terminos, delubra, vtenſilia diuina humanaque omnia in
,, meam Pop. quę Romani deditionẽ? dedimus, & ego recipio: hęc Liuius. Propius tamen accedere deditios ad captiuos quàm ad fęderatos vel hinc licet conijcere, quòd quandoque & ipſi ſeruorum inſtar venierunt, quod multis locis poſſet oſtendi, nam vt eſt apud Liui.li.iiij. cùm Fidenis captis populus ſe Dictatori Mamerco dedidiſſet, ipſe poſtero die ſingulis captiuis ab equite ad centurionem ſorte ductis, & pro cuiuſque virtute donatis, cęteros ſub corona vendidit. Sed & humanius agitur cum ſpõte deditis, quàm ſi vi & virtute bellica: quamuis vtrique in hoſtium poteſtatem trãſeant quod vel locus ille Liuij, oſtendit li.vij. primę Dec. cùm Campani enim Romanorum auxilium implorarẽt aduerſus Samnites, excuſarent verò Romani non licere tueri eos contra Samnites, etiam amicos, Quandoquidem rñderunt legati noſtra tueri aduerſus vim atque iniuriam non vultis, certe veſtra defendetis, Itaque Pop. Campanum vrbem Capuam, agros, delubra, Deum humanaque omnia in veſtram Pop. que Romani ditionem dedimus, quidquid deinde patiemur deditij veſtri paſſuri, hęc Liui. declarat, & alter eius locus, Cum M. valerius Coruinus Satricum cępiſſet, quatuor milia deditiorum vendidit, Additque Liuius, ſunt qui hanc multitudinẽ captiuã ſeruorum fuiſſe dicunt, id magis veriſsimile eſt quàm deditos veniſſe, vt per eum li.vij. Durius igitur cũ deditícijs agebatur pro re, & cauſa, Qui verò plura de his volet ſcire videat Alcia.lib. Parergon j.c.xiiij. cum ij. ſeq. Aliquid per Bald. in rub. C. de dediti.li.tol. vbi etiã hoc notabiliter dicit quòd ſi hodie aliqua Ciuitas exẽplo antiquę deditionis ſe alteri dederet, poſſet victor de ea facere quidquid liberet, nõ deberet tamen vitã adimere. quod no. ad eos qui etiã hodie ſe dedunt ad diſcrettionẽ, quod
4 infra dicã plenius, † Captiuos verò a capiendo dictos declarat vox ipſa, quod & dixit Bal. in l. adoptio. C. de adoptionibus. Eos autem ſeruos fieri declarant Iura in pręcedẽti capitulo allegata in princ.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Fides ſeruanda hoſtibus.*
2 *Fides prędonibus non eſt ſeruanda.*
3 *Inſidiæ quæ nihil habent perfidiæ, bonæ.*

Fidem hoſti eſſe ſeruandam. Titulus XIIII.

1 ADIVS gen.pertinet,† ne fides violetur, ſed quod conuenit etiam inter hoſtes, ſeruetur: vt dicitur in c.noli, xxiij.q.i. quod tractat bea. Tho. ii. ſecundæ q.xl. Sic & Cicero. ius hoc ait eſſe bellicum, & fidē
2 iuſiurandumque hoſti ſeruandum, † At ſi prædoni bus, inquit, pactum pro capite aurum non attuleris nulla fraus eſt neſi iuratus quidem id feceris: Nam Pirata non eſt ex perduelium numero deſtinitus. Sed cōmunis hoſtis omniū, vt & ſupra dixi, vnde & paſsim in hiſtoria taxantur Pęni perfidię, contra quę iuſticię, & fidei laudatur Fabricius qui oblatum graui hoſti venenum repudiauit. Reprenditur, & Ladiſlaus Imper. qui cum pacem feciſſet cum Amurato Turca, male perſuaſſus quòd fidem quam inconſulto Papa dederat ſeruare non teneretur, pacē violauit, quod tamen ei male ceſsit, acie enim victus interiit.
3 Inſidiis † verò quæ nihil habeant perfidiæ, vti, fas eſt, & decet, quę vocantur ſtratagemmata, huc tendit Leonidæ dictum, cum non prodeſſet pellis leonina induere ſe vulpinā, Vergilianūque illud.

Dolus an virtus quis in hoſte requirat.

De quo eſt textus in c.Dominus, xxiiii. q.ii. & pleni ſunt annales his ſtratagemmatibus, & commendantiſs. ſunt ac laudatiſsimi qui eis vti nouerunt in tempore, quamuis ea referre nihil ad hanc rē noſtrā conferat. Ingenio igitur atque armis pugnetur cum hoſte, dolis etiam, ſi nihil habeant fraudis, neque perfidiæ, cum in his nihil eſſe poſsit virtutis, & gloriæ, Sed neque veneno vtetur quis aduerſus hoſtem, ſi ſit etiā accerrimus, Et periculoſus, etiam ſi perſuga id offerat aut proditor, vt iam dixi comprobatum, in Fabricio quanto igitur minus procurandum, aut emendum. Nōn deſunt tamen quibus hodie hæc via videatur ad victoriam compendioſior atque commodior.

SVMMARIVM.

1 *Romulus dimicauit ſingulari certamine cum Tacio Sabinorum Rege.*
2 *Alexander dimicauit ſingulari certamine.*
3 *Duci an liceat ſingulari uti certamine.*
4 *Regnum non eſt comittendum ſingulari pugnæ.*
5 *Carolus Andegauenſis pepigit de dimicando cum Petro Aragonēſe, vtri cederet regnum Neapolis.*
6 *Mora quæ noceat prima, an ultima.*

An Duci ipſi liceat vti ſingulari certamine. Titulus XV.

QVAESITVM eſt liceatne Duci & Principi, aut etiam Regi ipſi, ſingulare inire cum aduerſo Rege certamen? aut paciſci, aut victori cędat Re-
1 gnum? quòd quidam comprobant † exemplo Romuli, qui dimicauit aduerſus Tacium Sabinorum
2 Regem. Sicut † & Alexander Macedo, cum Poro Indorum, Sic Egregius Poeta Aeneam, & Turnum dimicaſſe ſcribit de Lauinia. Oldr. hoc tractat in conſi.cxcj.quod incipit, nil-
3 lo modo. † dicitque quòd iſta eſſet magna abuſio, quia inuitat ad delicta, & ad arma, & quia Deus tentatur, quia res ſorti committitur, quod fieri non debet. tractat hoc idem Paris de Pu. in tract. de re mil.li.vij.c.ij.cum duob.ſeq.& ſibi videtur repugnans, & malè conſtans, Nam in ij.& iiij.c. concludit non licere, In tertio autem dicit Regem poſſe prouocare Imperatorem, quorſum enim
4 prouocatio ſi eſt interdicta pugna. † Ego omninò cenſeo non licere, ſiue ſint Reges ſiue etiam Imperator, tum per rationes Oldr. tum & quia ſunt certi modi à iure & moribus introducti dandi Regna, vel per electionem, vt in Rege Ro. vel per ſucceſsionem, vt in cæteris Regibus, quos non poteſt Rex ipſe tollere, neq; reſcindere, ſicut dixit in ſimili Bar. ꝙ ſunt certi modi à Iure adinuenti deferēdæ hæreditatis, extra quos non defertur, etiam ſi ita ſit cōuentum, & actum, vt per eū in cōſ.ccxij. promitto tibi, quē ſequitur Dec. in conſi.ccc.col.j.& ij.ccxxv.col.iij.ccxxxvj.col.pe.nu.16.& DCLV.& idē Bar. in cōſ.lxxij. Itē quia hoc eſſet pręiudiciale filijs ac cęteris ad quos defertur Regnum ex ſucceſsione, quorum iura non poteſt

Rex

Rex tollere, prout ſtatuunt iura, & conſuetudines feudorum, etiam in minoribus feudis, vt in tit. de prohi. feu. alie. per Lotha. & per Fed. Intereſt & populorum ne ſubiciantur nouo & inconſueto domino, vnde & dicitur quòd neque vnam Ciuitatem poſſet Rex transferre in alium ea inuita, vt per Cano. in c. dilecti de maio. & obe. per Inno. in c. auditis de præſcrip. per Abb. in c. cum deputati, col. vij. de Iudi. & in c. expoſuit, col. vj. de dila. vbi tamen ſupremi domini, ſi eum habeant Reges, accederet auctoritas, & conſenſus, & parum intereſt populorum, ſecus dicerem ſic Auorum memoria
5 † cùm Carolus Andegauenſis Comes Prouinciæ, & Petrus Aragonum contenderent de Regno Neapolitano ſiue Siciliæ, de conſenſu Martini. v. huius nominis, Pontificis, conuenit vt vterque Rex, centum ſuis æquitibus comitatus, certarent, & Regnum victori cederet, & in Ciuitate Burdegalenſi, quæ erat tunc ſub Rege Angliæ, pugna fieri debebat. In eaque, ſtatuta die, ſummo mane comparuit Carolus cum ſuis centum comilitonibus, & expectato hoste vſque in vigeſimam ſecundam horam, diſceſsit, Qua hora ſtatim comparuit Petrus, qui non inuento aduerſario, teſtatus eſt per ſe non ſtare quin pugna comitteretur. Diuque poſtea diſputatum eſt vter eſſet in mora, qui ſummo venerat mane, ſed non expectauerat. An is qni vltimis horis comparuerat; quaſi vltima mora magis noceret quàm prima; Contrarium tamen euentus comprobauit, reuerſi ſunt enim Reges prædicti ad arma, quod tandem infeliciter ceſsit Petro.

SVMMARIVM.

1 *Duci Belli capto an parci debeat.*
2 *Homo mortuus nòn ciet bellum.*
3 *Corradino fuit abſciſum caput.*

An duci hoſtium capto parci debeat. Titulus XVI.

QVOD verò dixi ſupra non eſſe in captos ſæuiendum, & quod proxime dictum eſt de Carolo Rege; ad memoriam traxit quæſtionem aliã, † an ipſi duci hoſtium, ſi
1 capi eum contingat, parcendum ſit, & tex. eſt quòd ſic, in c.

in cap.noli,ad fi. xxiij. quæſt.j. maximè ſi in eo pacis perturbatio non timetur,vt eſt ibi in tex.vbi Archi.exponit maximè,id eſt,dũ taxat,inferens, eo dumtaxat caſu parci debere cum non timetur
2 belli renouatio,prout eſt in vulgari prouerbio. † Homo mortuus non renouat bellum. At ſi de bello dubitetur,videtur inferri vt tu
3 tius ſit perdere hominem funditus: † Et propter illam expoſitionem Archidiaconi, dixit Mart.Lauden.in tracta.de mil. quæſt.lj. quòd Carolus Andegauẽſis amputari fecit caput Corradino Sueuo.Refert tamen Fely. quòd cùm recitaretur ſententia illa coram ipſo damnato,vt eſt plerunque moris, conuerſus ad iudicem dixit Serue nequàm, ſerue nequàm, Neſcis quòd par in parem non habet Imperium? Quod & recitat Collenutius in Neapolitana ſua hiſtoria.

SVMMARIVM.

1 *Dauid diuertit ad infideles.*
2 *Solomon contraxit affinitatem cum infideli.*
3 *Aſſa Rex conduxit Regem infidelem contra populum Hebræum.*
4 *Fœdera fidelis Principis cum infideli aduerſus infidelem ſunt licita.*
5 *Machabæi iunxerunt fœdus cum Romanis.*
6 *Abraham etiam duxit ſecum extraneos in pugnam.*
7 *Infidelium auxilio vti non debent fideles inter ſe bellantes.*
8 *Fœdera, quòd amicos habeant pro amicis inimicos pro inimicis debent intelligi ſalua iuſtitia.*
9 *Iuramentum illicitum non eſt ſeruandum.*

An Chriſtiano Regi liceat auxilio vti infidelis Principis. Titulus XVII.

TACTVM eſt etiam aliquid ſupra de dominorum, & Principum fœderibus, Quærendum eſt igitur, an etiam infideles liceat fidelibus, & Chriſtianis Principibus aſſumere in fœdera, eorumque vti ope
1 ra atque auxilio? Et † quòd liceat videtur in argumen.Dauid vir ille Deo acceptiſsimus,qui cũ Saulem fugeret,diuertit ad Regem Geth.vt legitur Regum j. c.xxvij. Acceſsitque cum eo, cum iret cum cæteris Paleſtinis dimicaturis contra Saulem,vt habetur Reg.j.c.xxix. Miſit etiam Dauid legatos

tos ſuos, vt conſolarentur Hanon Amonitarum Regem ſuper mor te patris eius, eo quòd eſſet ei amicus, & feciſſet cum eo miſericor-
2 diam, vt habetur Regum ij. cap. x. Eius † quoque filius Solomon, & amicitiam, & affinitatem contraxit cum Rege Aegypti, quod factum legitur antequàm peccaret, & antequàm templum illud miraculoſiſsimum conſtrueret, vt legitur iij. Regum. Iunctus eſt etiã
3 fœdere Tyriorum Regi, vt iij. Reg. c. v. † Aſſa etiam Rex inter bonos aſcriptus, & de quo ſcribitur, quòd fecit rectum ante conſpectum Domini, ſicut Dauid pater eius, mercede conduxit Regem Syriæ, vt dimicaret contra Baſſa Regem Iſrael, vt legitur Regum iij. c. xv. Regum etiam iiij. c. xvj. dicitur miſiſſe Achaz Regem Iudæorum nuncios cum theſauris ad Aſſyriorum Regem, vt pro eo dimicaret contra Reges Syriæ, & Iſrael, qui ei bellum intulerant.
4 Ego puto diſtinguendum, † Aut iungitur fœdus cum infideli contra alium infidelem, aut aduerſus alium fidelem. Primò caſu, vt cũ Imperator Carolus quintus fœdus iniuit cum Rege Tuneti contra Aenobarbum Archipiratam, qui Tunetum cœperat, & Regnum illud inuaſerat, Aut ſi quandoque conſilio aut armis iuit Perſarum Regem, quem Sophi vocant, cõtra Turcam, puto id licuiſſe, & licere. quid enim magis expedit Chriſtianis, quàm vt Satan in ſe ipſum diuiſus ſit, & pariter omnia membra eius? quales ſunt Maumetani omnes, ſicut enim nobis fidelibus expedit, vt vnum ſimus, & ſentiamus, vt dicitur Ioannis xvij. vnde & monet Pau. Epheſ. iiij. vt ſoliciti ſimus ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, vnde, & omnes nos vnum eſſe dicit in Epiſtola ad Gal. c. iij. ſic expedit il-
5 los eſſe ſeiunctos, & ſciſſos, vt contrariorum ſit ratio contraria. † Et huc ſpectat quòd Machabei fœdus iunxerunt cum Romanis, neq; enim illud inierunt contra ſuos, ſed contra Antiochum, qui eos ad
6 idolatriam cogebat. † Sic & Abraham ſecũ duxit Mãbre, & alios ex Amorreis fœderatos ſuos, dum liberauit nepotem ſuum Loth, & gẽtem Sodomorum ab alijs Regibus, vt legitur Gen. xiiij. At ſe-
7 cundò caſu, † cùm res eſt inter fideles, omnino abſtinendum puto à tali fœdere & auxilio. Quod probatur illiſmet auctoritatibus quæ ſunt ſupra in contrarium adductæ, Aeſſa enim Regem increpuit, pro inuocato auxilio illo. Hanani Propheta dixitque ei, ſtulte egiſti, & propterea ex hoc tempore in te bella conſurgent, vt habetur Parali. ij. c. xvj. Achaz verò peſsimus Regum fuit, neque ei profuerũt, inuocata auxilia, imò ab illiſmet quos ſibi inuocauerat eſt ſpoliatus, vt habetur Paralip. ij. c. xxviij. Debẽt igitur Chriſtiani Reges habere in corde, quod Regi optimo Ioſaphat Propheta reſpõdit,

dit,impio prębes auxilium; Et ijs qui oderunt dominum amicitia
iungeris, iccirco iram domini merebaris, &c.vt habetur Paralip.
ij.cap.xix.Item & id quòd Amaſię Regi,Propheta alius dixit, Nõ
egredidiatur ò Rex exercitus Iſrael tecum, non eſt enim dominus
cum eo.Quòd ſi putas in robore exercitus bella conſiſtere,ſupera-
ri te faciet Deus; Dei eſt quippe,inquit,adiuuare, & in fugam con
uertere;Quod verò dictum eſt de Dauid qui venerat inter Paleſti-
nos,contra Saulem, non fatua fuit eorum ſuſpicio,dum iuſſerunt
eum dimitti,ne fieret eis aduerſarius in prælio, hoc enim credi po
teſt eum fuiſſe facturum, ſi alia conſideremus quæ fecit, cùm eſſet
apud dictum Regem Geth.vt legitur Regum primo cap.xxvij.fin
gens enim ſe prędari ſuam gentem,irruebat in ſuos hoſtes Amale-
chitas Regis amicos,Alioſq; finitimos,& omnes ad vnum trucida-
bat,ne ſupereſſet qui eum doli,& noxę argueret; Quod tamen di-
cendum eſt eum iure feciſſe,cum eſſent omnes hoſtes gentis ſuę.&
occuparent prouinciam à Deo eis conceſſam. Cætera verò exem-
pla magis pertinent ad ſuperius membrum; Hanc ipſam quæſtio-
8 nem tractauit etiam Io.Lupi hiſpanus ſub tit.de confed.Prin. † Et
eam confundit cum alia,an teneant Ligæ,& fœdera,quę inter Prin
cipes Chriſtianos fiunt, etiam adiecto Papa, pacto vt amicos ha-
beant omnes pro amicis, & inimicos pro inimicis, vbi concludit
non valere hęc fœdera,quia inuitant ad delinquendum,maximè ſi
fœderatus meus in iuſtum bellum, aut inferat aut defendat, vt ibi
latius; Poterat tamen ſimplicius dicere tenere quidem ipſa fœde-
ra,ſed reſtringenda ſalua iuſtitia, quando iam ſupra eſt conclu-
ſum iuſtas eſſe oportere bellorum cauſas, & quando etiam fideli-
bus & gẽtilibus,ſola ipſa naturali ratione ductis,ipſo feciali,quòd
dictum eſt,iure,æquitas ſanctiſſimè eſt attendenda,& amplecten-
9 da; † Qui enim promiſit alium defendere non propterea ei obliga
tur ad rem illicitam,maximè ſi nota & euidens ſit iniuſtitia, præ-
ſtat enim tali caſu non ſtare pactis,ſicut dicitur in.c.quòd Dauid,
in.c.Iurauit,xxij.quæſtione iiij.Et in.c,in malis,ea cauſa, &.q. lun
gè enim iuſtius Dauid fecit,quòd non ſtetit iuramento quod fe-
cerat de perdendo Nabal, quàm Herodes qui propter iuſiurãdum
occidit virum ſanctiſſimum,vt ea.q.dicitur c.eſt etiam, & c.ſi ali-
quid,habetur & no.in c.cũ iuramento, de homi.in c.j. de iureiur.
in.vj.in c.Quintaualis,& c.veniẽs,eo.tit.facit quod dicit Ang.in
l.ſi quis in graui,in prin.ff.ad Syllan.quòd in iſtis fœderibus, etiã
ſi ſit promiſſum generale & amplum auxilium,non tamen extendi
tur ad iniuſtum, quod Specialius infra tractabitur, tit. Iterum de

varijs

varijs quęſt.quę bello contingunt.verſ.quęro etiam duo Principes, Hanc eandem quæſtionem tractat Old.in conſ.lxxj.Incipiente,nũ quid Chriſtophorus,quod ad verbũ tranſcripſit Corſ.in tra.de poteſt.Regia.q.lxxxiij. & vterque dicit, Quòd hę colligationes ſunt permiſſę,& licitę,quod etiam dixit Marti.de Lau. in trac.de bello, ſed valde ieiunę omnes & perſunctoriè,neque reſpõdent ad dictas auctoritates Paralip.xvj.& xxviij.neque de eis fuerunt recordati, quod non multo latius tractat Alb.in l.j.ad fi.com.C.vnde vi,tran ſiens ſimpliciter cum Old. Ideò non puto dicendum colligationẽ illam conceſſam,niſi cùm diſt.de qua ſupra.

SVMMARIVM.

1 *Capti in bello contra Imperatorem inter Chriſtianos non ſunt ſerui.*
2 *Capta debent conſignari Duci Belli.*
3 *Dux belli debet ſpolia hoſtilia diuidere pro virtute militum.*
4 *Pręda aliquando abſolutè fit Capientium.*
5 *Mos ex lege Moſaica diuidendæ prædę hoſtilis.*
6 *Capta ex hoſtibus qualiter diuidantur per legem Moſaicam.*
7 *Decima Præda Deo dicata.*
8 *Immobilia ſunt Principis.*
9 *Et dux non poteſt ea donare.*
10 *Milites non debent damno afficere inſontes, & ſi damnum dant prouinciali bus in tranſitu,licitè offenduntur.*
11 *Homo captus in bello redigitur ad inſtar rei inanimæ.*
12 *Chriſtiano non licet ſeruum facere captum ex hoſtibus Chriſtianis.*

Additio ad capitulum de quo ſupra capta an capientium fiant. Tit. XVIII.

QVOD verò ſupra dictum eſt capta in bello capientium fieri,tam animata quàm inanima; dixit Sali.
1 in l.ab hoſtibus,nu.7.C.de poſtli.re.quòd † hodie Chriſtiani non fiunt ſerui capientium, vbi fortius dixit hoc verum eſſe etiam ſi Imperator ipſe Bellum indixerit, Cuius tamen contrarium dixit Bar. in l.hoſtes,colum.iij.verſi.& ideò puto quòd Ciuitates.ff.de capti. quòd ſequitur Bal.in l.iiii.C.de inge.& ma.dicens quòd tempore ſuo,cùm mòrtuus eſſet in captiuitate Comes Bergaminus de Martiano,& in ea condidiſſet teſtamentum,fuit ſuper eo magna quæſtio , quia protendebatur quòd prius mortuus erat Imperator,

M cùm

cum quo erat bellum antequam dictus Comes caperetur, Et propterea erat finitum bellum, propter quod fuerat licitum dicto Comiti teſtari, quòd ſi fuiſſet captus ante mortem Imperatoris proculdubio mortuus eſſet in ſeruitute, Et non valuiſſet teſtamentũ, Pręſupponit igitur Bal. ibi duo, primum quòd mortuo Imperatore finiatur bellum quod indixerat, alterum quòd captus in eo bello eſſet ſeruus, quorum vtrunque habeo pro valde dubio, & dicetur de vtroque aliquid alio loco, hoc eodem tractatu. Idẽ etiã, in caſu d. comitis, tenuit idem Bald. in l. j. col. viii. q. xiiij. C. de Sac. Eccle. vbi dicit ſe ab antiquis Aduocatis audiuiſſe quòd de hæreditate illius Comitis fuit magna quæſtio, Et tenet, quòd fuiſſet indubitanter ſeruus capientium ſi captus fuiſſet viuo Imperatore, ſed dubitatur de validitate teſtamẽti, cum captus eſſet eo iam mortuo, & ſic, vt præſupponebatur, finito bello, Ad id etiam quod dixi captos in bello ꝙ Cęſar indixit ſeruos fieri, faciunt ea, quę dixi ſupra tit. in quos diff. belli exerce. & quę dicam infra titu. an inter Chriſt. capti fiant ſer. in principio. Alcia. tamen in l. hoſtes ff. de ver. ſig. nouam conatus eſt hęreſim inducere, vt neque captiui fiant ſerui inter Chriſtianos, neque etiam capta fiant capiẽtium, inuehiturque in Theologos aliud dicentes, quos & matęologos vocat, id eſt vani
2 loquos. Item quod dictum eſt † capta Capientium fieri, dubitari poſſet propter tex. ĩ c. dicat, xxiij. q. v. vbi dicitur quòd ſunt Ducis belli, hoc tamen intelligi debet quantum ad tuitionem, quod
3 dixit Glo. in d. c. ius militare, j. diſt. † ſeu verius vt poſteà diuidat ſpolia inter milites pro vnius cuiusque virtute, & merito, vt etiam in d. Glo. & habetur nu. 31. & Ioſue 8. & in c. dicat aliquis, xxiij. q. v. ſuper quo tamen Sali. in d. l. ab hoſtibus, col. ij. C. de poſtli. re. di
4 ſtinguit, Aut † præda facta eſt in hoſtico ſine vlla dimicatione, & efficirur capientium, Aut cum dimicatione, puta quia pars militum certat, & altera pars eſt in inſidijs vel ſtat firma in acie vt ſit dimicantibus pręſidio, aut etiam remanſit ad cuſtodiam ſarcinarum, & conſignatur Duci, qui Diuidet pro merito militum etiam eorum qui non certauerunt, quod etiam eſt de mente Bal. ibi, vbi dat exẽplum Dauit Regis, vt ſcribitur Reg. j. capit. xxx. dixit etiam idem Bald. in l. ſi quis pro redemptione, C. de dona. quòd capta fiunt capientium, conſignanda tamen Duci, & per eum diuidenda pro virtute militum, Ita quòd fortiores habeant meliorem partem, & ignaui aut fugientes nihil, Et ratio huius eſt æquiſsima. viri enim ſtrenui incumbunt pugnæ & fugandis ac ſternendis hoſtibus, Interim verò ignaui vacant prædę, & ſpolijs, quòd ſi omnes vacarent

prædę

prædę,& ſtuderent, lucro,reſtitueretur forte pugna, magno victorum damno,Nam ob hanc cauſam victrices acies non raro profligatę fuerunt,& excedit eis è manu certa victoria, Hunc etiam morē ſeruaſſe Romanos oſtendunt Vergilij verſus in ij.

Et iam porticibus vacuis Iunonis Aſylo
Cuſtodes lecti phœnix,& dirus Vliſſes
Prædam aſſeruabant,huc vndique Troia gaza
Incenſis erepta adytis,menſæque Deorum.
Crateresque auro ſolidi.Captiuaque veſtis
Congeritur:

Non debent igitur pati Duces hanc iniquitatem, neque hoc pati
5 diſcrimē & periculum veteris † tamen legis iure legitur aliter ſer
6 uatum,† Animalia enim omnia Duci conſignabantur,qui ea diuidebat inter eos qui ad prælium proceſſerant, & aliam turbam quæ remanſerat,Dimidium quidem illis,reliquum verò alijs,Inanima verò capientium erant,Ita habetur Num.c.xxxj. Niſi enim ita intelligas illum tex.repugnarēt vltima verba Ibi,vnusquiſque enim quod in præda rapuerat ſuum erat, his,quę prius ibi dicuntur.
7 Vnumque obiter hic dicam † quòd eo Iure ſeponebatur ex præda illa animantium quingenteſima in primitias Deo, ex parte verò obuenta turbæ, quæ non dimicauerat,ſeponebatur quinquageſima in decimas ſacerdotum & leuitarum. Quod non ſolum in eo populo qui verum colebat Deum factum legitur loco ſupra allegato,ſed & ij qui Deum ignorabant & colebant idola,Herculi plerunque vt fortis iuuaret fortes,Decimam captorum vouebant,aliquādo verò Apollini,vt Camillus cùm cepit Veios,aliquando ipſi Vulcano:At noſtri Duces quantum humana curent, quantumque etiam diuina,nimis in cōperto eſt,vidi ego ex manubijs hiſtrioni centena aureorum dari, At forti militi debilitato etiam in acie, paucos regales,Ipſi verò Deo aut miniſtris eius,ne obolum quidē Imò cùm eis bene ageretur ſi in vrbium expugnationem,quas, ēt militum noſtrorū culpa amiſſas,recuperamus,& expugnamus Deo ſacriſue eius parceretur : Nimirum igitur ſi malos malè perdit ,ſi de inimicis vindicat inimicos ſuos,ſed ad particularia procedere vt eſt in prouerbio,vetat Plato:Materiam etiam qualiter capta in bello fiant capientium,& intra quod ſpatiū tēporis,& etiam qualiter diuidantur,tractat Iaſ.poſt.alios in l.j.in prin.ff.de acquiren.
8 poſſeſ.† At immobilia ſunt Principis, vt l.ſi captiui.§.i.ff.de capti. & per Bartol. in l. ſi quid in bello, eodem titul. vbi Alexand. in
9 add. dicit quòd † Dux belli non poteſt ipſa immobilia diſtribue

re:Et hoc facit ad caſum qui fuit frequentatus diebus noſtris,Gallorum enim Duces nedum bona eorum qui ſeruiebant Duci, aut Cæſari,ſed & quorumcumq; qui apud eos poſſiderent,& alibi incolerent,etiam ſi erant eccleſiaſtici, etiam clauſtrales, inuaſerunt & publicauerunt,ac ſuis militibus dono dederunt,ſi enim pace facta milites illi ad fructuum reſtitutionem interpellarentur malè defendi poſſent, cum enim Dux belli ea donare non potuerit, non fecerunt ipſi fructus ſuos, niſi capitula fœderis & pacis ſint adeò latè concepta vt faciant eos tutos. Sed quamuis in hoſtico liceat
10 militibus prædari, ſecus † tamen cum per alienas terras exercitus pertranſit vadens in hoſtem, tunc enim non debet damna inferre prouincialibus, prout legitur numeri xx. via Regia gradiemur, neque ad ſiniſtram,neque ad dextram gradientes, donec tranſierimus terminos ſuos non ibimus per agros neq; per vineas,& ſi biberimus aquam tuam dabimus quod iuſtum eſt & non erit in pretio difficultas.quod repetitum legitur, ibi.c.xxi. & ex iuris cõſul. hoc dixit Ang. in.l.qui ſella.in fi.prin.ff.de ſer.ruſti.præ. Addens quòd ſi damna inferant in tranſitu licet eis reſiſti, ipſoſque offendere. vnum etiam eſt no. ad materiam captiuorũ quod dixit Bal.
11 in conſ.ccclviij.li.ij.quòd † homo qui in bello capitur de perſona fit res,& vice cuiuſdã Aſini vel alterius rei mobilis cenſetur:Quod etiam eò pertinet vt fiant ſerui capientium: Quòd in bello quod eſt à Cęſare indictum tenebant omnes antiqui Doct. vt per Cald. in conſ.pri.de treu.& pa.col.iij.ver.& dicit Inn.quod tamen Sali.
12 in d.l.ab hoſtibus dicit hodie non eſſe in vſu,† ſed loco captiuitatis & ſeruitutis imponi taleã capto,quę opi.hodie inualuit, & probatur in tex.l.ſi quis ingenuam.ff.de capti.in.§. fi. quod infra dicam latius. Quærit Sozi.in.l.j.in prin.col.j.verſ.Item prędicta, an liceat captiuum facere hoſtem in tertio territorio inuentum, videlicet extra territorium ipſorum belligerantium, & arguit ad partes,tandemq; concludit non licere,allegat Ang.in ſua diſputatione quæ incipit renouata guerra,& iura in.l.denunciamus, &.l. præſenti.C.de his qui ad Eccle.confu. facit quod dixit Bar. in.l. ſi cui.§.vltimo,ver.ij.quæro.ff.de accuſa.quòd captus in alieno territorio, etiam per familiam extranei Iudicis, non eſt iure captus. Et poteſt repeti,quod dictum reſ.& ſequitur Pano.in.c.inter alia, col.viij.extra de immu.eccle.In contrariũ facit quod dicitur bannitum qui ex forma ſtatutorum poteſt impune occidi poſſe occidi etiam extra territorium ſtatuentium, vt per Bal. in.l. cunctos populos.C. de ſum. Tri.in.vij.col. verſ.ſed hic quæritur ſi bannitus.

tus.

tus.Nam in Aretino occidente bannitum Aretinum in territorio Florentino dixit Bal. eſſe quidem liberum & tutum territorium Florentinum reſpectu Florentinorum,ſed non reſpectu Aretinorum, & inimicorum à quibus eſt diffidatus, & ſic mens Bal. eſt vt quo ad ipſas partes licuerit,licet non quo ad Florentinos, quorum poſſet propterea Iudex homicidam illum, ſi in eius manum deueniat,punire,quod etiam dixit Feli.in.c.quę in eccleſiarum,col.iij. ver.octauus caſus,de conſti.Bal.etiam idem voluit in.l.ij.ver.quid ergo ſi Iudex,C.de ſer.fug.dixit enim ibi quòd valet proceſſus agitatus contra eum qui fuit captus in alieno territorio,& pariter valet executio:poteſt tamen,inquit,iudex territorii,in quo facta eſt captura,ſuam proſequi iniuriam,Ad idem facit quod dicitur vbicunque ſit Dux cum exercitu ibi eum habere territorium Bart. in l.pupillus.§.territorium. ff. de verbor. ſignificatio. vnde, & dixit Bald.in l.præſes,la.ij.verſicu.quęrunt Doc. vtrum Dux exercitus, ff.de offi.præſi.quòd poteſt Dux, qui eſt in alieno territorio ſontem punire. Quibus tamen non obſtantibus tutius puto tenere cum Angel.& Sozi.quòd non liceat, illud enim de bannito eſt quid facti, inter priuatos conceſſum, & prohibitum, pro locorum varietate, nos loquimur de conceſsis iuregentium & belli,& vbi ſunt diſtinctę iuriſdictiones,& territoria,non eſt æquum pati Ducem exercitus violari, aut turbari quietem alieni territorii,cum quo bellum non vigeat. Quòd ſi non valent capi hoſtes in alieno territorio cogita quomodo capi poſsint miſeri prouinciales dum depopulantur vrbes,in eccleſiis,quę nō minus ſunt alieni territorii quàm loca extranea, prout videmus de eis in hac eadem quæſtione,arguere Sozi.in d. l.j.dum allegat d.ll. pen.& vlt. C.de his qui ad eccle.confu.Quidquid tamen ius dictet, militaris rapacitas, & barbara impietas parum has curat immunitates, atque vtinam abſtineretur ipſis perſonis,& vaſis ſacris:Confirmantur ſupradicta ex his quę voluit Io.de Imo.in conſi.lj.quod incipit in caſu præmiſſo, quòd etiam cum Bellum eſt licitum non tamen poteſt exerceri in alienos ſubditos à caſu repertos in territorio hoſtili,qui tamen nihil ſe intromittant in rebus bellicis, Neque poterit hoſtis captus duci ad loca capientium pertranſeundo territorium tertium,quia illud debet eſſe omnino tutum,etiam per tranſitum Ita Imo.ibi.

HIC INCIPIT TERTIA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Poſtliminium eſt de iure gentium.*
2 *Poſtliminium quid.*
3 *Poſtliminium quibus competat.*
4 *Deditis non competit poſtliminium.*
5 *Liber magis peccat quàm ſeruus.*
6 *Præſcriptio nulla currit contra ius poſtliminij.*
7 *Arma non habent poſtliminium.*
8 *Poſtliminium pacis & belli.*
9 *Intellectus ad l.in bello,in prin.ff.de capti.*
10 *Intellectus ad l.poſtliminij.§.in pace, & l.in bello.§.in pace, ff. de cap. & poſtli.reuerſis.*
11 *Inuentus cùm bellum renouatur,poteſt captiuari,etiam ſi venerit cum ad huc eſſet pax.*
12 *Capta quando hoſtium fiant,& quando in priorem ſtatum reuertantur.*
13 *Bona recuperata ex hoſtibus, quando ſint prioribus dominis reſtituenda.*
14 *Genitus apud hoſtes, etiam inter coniugatos, non eſt legitimus quantum ad leges.*
15 *Neque habet ius poſtliminij.*
16 *Neque patri hæres eſſet niſi ei eſſet per conſtitutiones ſubuentum.*
17 *Mortuus apud hoſtes hæreditatem paternam tranſmittit, maternam non.*
18 *Filius qui habet patrem apud hoſtes non poteſt paterna bona diſtrahere.*
19 *Aditio hæreditatis ſtat in pendenti dum quis eſt apud hoſtes.*
20 *Idem etiam ſi ſit redemptus, ſed nundum redemptori ſatisfecit.*
21 *Hæres redempti non tenetur pretium redemptori reſtituere.*
22 *Fideiuſſor pro talea captiui,ſi is interim moritur,nõ tenetur ad ſolutionẽ.*
23 *Venditio rei hoſtilis non valet.*
24 *Venditio rei occupatæ per hoſtes valet.*
25 *Tabulæ pupillares quãdo valeãt patre ſeruo hoſtiũ effecto,& quid ſi filio.*
26 *Intellectus ad l.quod ſi filius,ff.de cap.& poſtli.re.*
27 *Hoſtes habent & ipſi poſtliminium, ẽt in his quæ ex nobis quæſierant.*
28 *Quæſita ꝑ hoſtes & recuperata ſi iterũ eis q̃rãtur,an ĩ priorẽ ſtatũ ĩcidãt.*

De

De poſtliminio reuerſis. Titulus primus.

1 QVo Ivre bella inducta ſunt, † & ca
ptiuitates, ac ſeruitutes, eodem fue-
runt introducta & poſtliminia, vt in
2 d.c.Iuſgentium. † Eſt autem poſtlimi
nium ius amiſſæ cum hoſte rei recu-
perandæ, l. poſtliminium, in prin. ff.
de capti. Hoc tamen ius neque ad om
nes neque ad omnia bello amiſſa per
tinet, ſed his dumtaxat quibus legi-
3 bus aut moribus eſt conceſſum † Et ꝗ
ad homines attinet omnibus regula-
riter competit, ſeruis æque ac liberis, vt d. l. poſtliminium, in fin.
4 † Excipiuntur autem qui ſe hoſtibus dediderunt, Tantum refert
capi per vim, aut per metum dedi; Ita eſt tex. in l. poſtliminia. ff.
eo. tit. hinc dixit Bal. in l. Adoptionem, col. fi. C. de adop. quòd ca-
uere debent milites ne ſe dedant quia amittunt Ius poſtliminij, &
eſt eis valde ignominioſum; Sed hæc ignominia, vt ipſe dicit, Vſq;
tunc parum curabatur. Excipiuntur ſecundo transfugæ, vt d. l. po-
ſtliminium. §. transfugæ. Quod tamen ſub limitatur in ſeruo, ne fu
5 ga & fraus eius damno ſit Domino cum recuperatur, † Eritque
melior in hoc conditio domini, quàm patris. Is enim filium per-
fugam, ſi recipiatur, in patriam poteſtatem non recuperat; ratio
quæ eſt, ni fallor, quia in eum animaduertitur quòd liber patriam
contempſerit, & tantum flagitium ac ſcelus commiſerit; Caſtro-
rum namque diſciplina, Romanis etiam ipſa patria caritate fuit
antiquior, vt dicitur in d. l. poſtliminium. §. filius; Neque enim tan-
tum ſcelus committit hoc caſu ſeruus, quantum liberi, qui erit de
caſibus in quibus grauius punitur nobilis quàm ignobilis, de quo
in l. quędam. ff. de pęn. & quod dicit Bal. in l. pen. C. de ſumma. Tri.
quòd quando dignitas auget crimen, grauius peccat nobilis quàm
plebeius, quis enim à ſeruo alios mores exigat quàm ſeruiles? Exi-
piuntur etiam quibus ex fœdere licebat ad ſuos redire, ſi manere
apud hoſtes maluerint, l. ſi captiuus, eo. tit. quòd habet rationem,
quando neque ſi ad ſuos reuertantur hoc ius recuperent, niſi ani-
mo remanendi venerint; vnde neque habuit Atil. Regu. ius teſtan-
di. aut aliud quippiam, etiam dum Romæ manſit, cum Cartaginē
eſſet reuerſurus, vt dicitur in l. in bello. §. manumittendi, & d. l.
poſtli-

poſtliminij.§ captiuus,ac l. nihil intereſt, d.ti.de capti. Reuertuntur igitur omnes, extra ſupraſcriptos caſus, in eundem ſtatum quo erant cum capti ſunt, vt dicitur in l. mulier, in l. in bello, §.ſi quis capiatur, §.ſi ſtatuliber, §.ſi pignori, & §.ſi deportatum, ac etiã in l. cum duo, §.j.ff.de capti.& C.eo.tit.in multis legibus, neq; minus competit, hoc ius ijs qui per fallatiam aut per gratiam euaſerũt, quàm ijs qui per vim & virtutem bellicã, vt d.l. nihil intereſt.

Agris etiam hoc ius competit, vnde quem agrum hoſtes ceperunt, recuperabit prior dominus ſtatim cum per bellum, aut fœde
6 ra recuperabitur, vt d.l.ſi captiuus, §.j.†Quod verum puto quocunque temporis lapſu non obſtante, etiam ſi longiſsimum vel antiquum, quæ enim actio ad vẽdicandum toto eo tempore competijt domino? aut quæ potuit decurſa eſſe præſcriptio non valenti agere? & eſt de hoc tex. in cap.prima actione.xvj.q.iij.in vltimis verbis. Quomodo autem conſulatur domino poſtquam recuperatum eſt, an per reſciſſoriam, an per in integrum reſtitutionem, not.in l. ſi.ff.ex qui. cau.ma. licet autem varientur modus & ſolennitates, nõ deſinit tamẽ effectus, vt in ea.l.dicit Bal.quæ lex eſt appoſitiſsima quo ad hoc vt ſuccurratur non obſtante temporis lapſu. Et hic caſus poſſet de facili contingere cum Rex prouinciam, aut Regnũ quæſiuit, & donauit ſuis caſtra & terras, vt aliquando Galli fecerũt in Regno Neapolis, & in Ducatu Mediolani, Si amiſerint prouinciam, & iterum, lũgo etiam interuallo, requiſiuerint, poſſent enim illi priores donatarij, & eorũ hęredes iterum redire ad antiqua bona. Datur etiam poſtliminium nauibus, non quibuſcunque, ſed militaribus, vt l.ij.de capti.itẽ & equis, vt ea.l.ſi igitur equus meus perueniat in manus hoſtium, iterumq; ad nos reuertatur, mihi erit reſtituendus. Niſi pretio redemptus fuerit, tunc enim recuperabitur reſtituto redemptori pretio, arg l.mulier, & l.in bello, §.ſi quis ſeruum, de capti. Idem etiam cenſeo in eo equo quem famulus ſubtraxit, & forte cum eo ad hoſtes tranſiuit, per l.latrones, eo.titu.de cap.ſed vbi in hoſtium poteſtatem tam equus, quàm dominus per deditionem venerint, redeatq; caſu aliquo dominus in libertatem & ſubinde equus ad nos reuertatur, non habebit hoc ius poſtliminij, cum iam dictum erit, illud dediticiis non competere, per d. §.
7 poſtliminio. Arma † verò, quia plerunque ſine flagitio non amittuntur: Itemque militaris veſtis, negantur poſtliminio reuerti ad priores dominos, l.ij.& iij.de capt. Hinc Lacenæ ad filium admonitio, cum ſcutum ei porrigeret, aut cum hoc, aut in hoc. Sciendũ eſt etiam, vt eſt ſeruitus belli, & pacis, quod iam ſupra oſtẽſum eſt,

Ita

8 †Ita eſt vtriuſq; temporis poſtliminium, Non eſt tamẽ eorum qui bello capiuntur & eorum qui in pace par aut ęqua conditio, nam bello capti tam in bello quàm in pace habent poſtliminium, At qui in pace capitur, ſi bellum poſteà inter eas gentes exoriatur, fœderibusque exinde à bello diſcedant, nõ includent fędera captum illum pacis tempore, niſi tam latè ſint concepta vt aliud dicendum
9 ſit; Et ratio huius differentiæ habetur † in l. in bello, in princ. ff. de cap. quia ſpem reuertendi in virtute bellica magis quàm in pace Romani repoſitam eſſe voluerunt, Glo. tamen ibi intelligit quòd recuperati in bello ſemper habent poſtliminium, neque valent contraria fœdera, ſed recuperati in pace poſſunt hoc ius amittere, ego tamen non intelligo quomodo, priore membro, egeant fœdere, aut qui illud metuant qui iam ſunt recuperati; meliusque diſtinxiſſet Gloſſ. inter amiſſos bello, & amiſſos pace. Cui tamen diſplicebit prior meus ſenſus vtatur ſuo, vel Gloſſ. Et quamuis iu-
10 ra † in d. l. poſtliminij. §. in pace, & in l. in bello. §. in pace, videantur inuicem pugnare, verè tamen nihil contrariatur, Nam. §. in pace, loquitur in eo qui gentem ignotam adiuit cum qua nulla erat pacis aut amicitiæ fœdera, At in d. §. item qui in pace, apparet quòd cum ea gente iam erat pax facta, Eſt tamen no. caſus ille. §. Item qui in bello, & contingit mihi ſuper eo iudicare, Quidam enim ditionis Gallicæ induciarum tempore venit in Cæſareum præſidium, & cum bellum eſſet ex inſperato exortum, & illum hominem præfectus præſidio feciſſet captiuum, & cogeretur per taleam ſe redimere, reſpondi eum iure captum, motus per illum
11 textum. Inſuper ſciendum eſt † ab hoſtibus captos non ſtatim in eorum poteſtatem tranſire, Idemque in rebus, Sed poſtquam vt vulgus militum exiſtimat, per viginti quatuor horas in capientium poteſtate fuerunt, quòd Ang. refert in d. l. ab hoſtibus. C. de poſtli. re. vbi dicit quòd ſodales dicunt quòd præda nũquam perfectè facta eſt ſua niſi in eorum manu pernoctauerit, Iura tamẽ hoc non dicunt, Neque hoc videtur mihi rationabile, cũ fieri poſſint vt minoris temporis ſpatio prædę dominium nanciſcantur, itẽ & vt longe maiori illud non acquirant. Quid enim ſi vel triduò in ſyluis latitent non valentes ad ſuos reuerti? aut quid ſi intra horam ſe cũ præda intra ſua præſidia reduxerint, an priore caſu dicerentur effecti domini, aut poſteriore non ſtatim dicentur? rationabilius eſt igitur quòd lex ſtatuit, vt præda ſit eorum effecta cũ primũ ſunt intra ſuas munitiones reducti, vt d. l. poſtliminij, in prin. Et hoc põt in his quæ poſtliminiũ non habent magni eſſe momẽti.

11 † Quid enim ſi hoſtes, meos boues capiant, ſtatimque intra ſua præſidia perducant, poſtque paulo, curatis & refectis equis, ante horas illas viginti quatuor, aliò ituri diſcedant, Et in noſtrorum manum incidant qui eis boues eripiant? certè erunt recuperantium, neque mihi reddentur, cum mei eſſe deſiiſſent: Hoſtium effecti ſtatim cum ingreſsi ſunt eorum præſidia: Aut quid ſi vel quatriduo hoſtes, meos boues, in ſyluis vel alibi latitantes, retinuerunt, cùm timerent reuerti ad ſuos, & interim capiantur à noſtris? mei erunt boues, quando nundum in nouorum hominum dominium tranſiuerunt, quam materiam Iaſ. poſt alios tractat in l. j. in princ. col. iij. ff. de acqui. poſ. licet, aliter quàm ego hic diffiniat, Et etiã Ripa ibi in ij. col. qui facit aliam diſtinctionem, videlicet an recuperetur à ſtipendiarijs militibus an à voluntarijs, quæ diſtinctio iure non probatur, & errat etiam ipſe in intellectu l. ab hoſtibus. C. de poſtli. re. & l. ſi captiuus. §. expulſis. ff. eo. non animaduertens quòd illis iuribus fit reſtitutio propter ius poſtliminij, & diſtinctio ſua de ſtipendiarijs vel non, fuit Calde. in d. conſi. j. de treu. & pa. col. iij. verſi. aut talis capiens. Sicut verò capti, ſtatim cum intra capientium clauſtra ſunt perducti, tranſeunt in poteſtatem capientium, & ita & cum eorum manus effugiunt non ſtatim ſui iuris fiunt neque priſtinum in ſtatum reuertuntur, ſed cum & ipſi intra noſtra præſidia ſunt reuerſi, aut ſaltem ad Regem vel gentem nobis fœderatam atque amicam peruenerint, vt d. l. *poſtliminij*, in prin. & d. l. poſtliminium. §. poſtliminio. Cuius dicti ratio, dicitur in l. Pomponius, in prin. ff. de acquir. rer. do. Ad id tamen quòd dixi bona quæ nundum tranſierint in dominium Capiẽtium reſtituí debere dominis quorum erant ante capturã, obſtat quòd dixit Io. An. relatus ab Alex. in l. j. in prin. ff. de acqui. poſ. quòd imò debent indiſtincte eis reſtitui, & allegant iura in d. l. Pomponius, & in l. ab hoſtibus. la. ij. C. de poſtli. re, Et conferunt exempla non pauca ex annalibus, vbi capta per hoſtes, & per multos dies etiam retenta, ac etiam intra præſidia ducta, reſtituta ſunt tamen antiquis dominis, ſic Lucræ. Tricipitinus prædam quam Volſci, atque equi in Romanorum agro & in Hernico eis fœderato fecerant, in campo Martio expoſuit, & quòd quiſque ſuum intra triduum cognouit reſtitui iuſsit, vt per Liui. lib. iii. ſic & Au. Poſthumius Dictator Latinis atque Hernicis prędam per eoſdem Volſcos multis ante diebus ablatam, & intra eorum clauſtra reductam, vt per Liuium lib. iiij. ſic Aure. Poſthumius & L. Iulius, biduo dato ad agnoſcenda bona per Tarquinienſes capta reſtituerunt, vt habetur libro

bro eiuſdem v.ſic & Voluminius per Sãnites capta, vocatis per edi ctum dominis,die data ad res agnoſcendas Campanis Romanorũ ſocijs, vt habetur lib.x.Imò & bello. Punico, ij. Gracus Proconſul triginta diebus datis ad res agnoſcendas,prædam & ipſe voluit re ſtitui, vt habetur lib. iij.terciæ Dec. eiuſdem operis. Sed quod obiicitur de l. Pomponius, apparet capta fuiſſe ſtatim recepta,d. verò lex ab hoſtibus,loquitur in homine,qui habet poſt quodcun que tempus poſtliminium,exempla autem illa ius non conſtituũt. poſtquã iure aliter cautum reperitur. Et quamuis Marti.de Laude in d.trac.de bello q.vii.dicat indiſtinctè quòd ablata ſunt prioribus dominis reſtituenda, nimis perfunctoriè loquitur, Et repugnant d.Iura,ſecundum quæ omnino res debet diſtingui, & decidi. Quamuis autem in bellis quæ inter Chriſtianos ſæpè nimium geruntur raro poſsint eſſe in vſu,extra ſupradictos caſus, iura poſt liminij,maxime ea quę de homine ſunt conſcripta,poſſunt tamen eſſe in his quæ cum Turcis & Mauris geruntur, Cum quibus antiquum iuſgentium ſeruatur, vnde & multi poſſunt caſus continge-
13 re in quibus ad hæc poſtliminii iura recurri opportebit, † Quid enim ſi duo coniuges ex Pannonia, quam Vngariam dicunt, captiui ſint in Traciam ducti,& ibi captiua ex marito filium habeat qui & in patriam,bono euentu, reuertatur,an non ad hæc iura recurremus, & diſtinguemus an cum patre reuertatur, an cum ſola matre, vt primo quidem caſu patri agnaſcatur,ideoque ei poſſit eſſe hæres,ſecũdo verò caſu nequaquã, ſed matris tãtum condi-
14 tionem ſequatur, † Idque ea ratione, quia cum ex propria quidem perſona ſua poſtliminium non habeat,cum ſit ad priorem ſtatum reuerſio, quem hic nunquàm habuit, neque patris vllum ſit poſtliminium quod ei poſsit filium reſtituere, nullum neque acti-
15 uum, neque paſsiuum,neque ex paterna,† neque ex propria perſona poteſt habere poſtliminium,qui eſt caſus vnicus in l.j.C.de po ſtli.re.Imò hunc filium vocat Iuriſcon.ſpurium & ſine patre in l.di uus.ff.de capti.vnico exemplo,vt ſit ſpurius ex legitimis coniugi-
16 bus natus,† Non erit igitur huic naturali patri hæres,tantum obſtant ei ciuilia iura,& ſunt fortiora hoc caſu quàm naturalia. Niſi ei per Principem extra ordinem ſubueniatur,exemplo Prætoris emancipato ſubuenientis,vel niſi dicamus ei iam prouiſum ex reſcripto Di.Antonini,& Di.patris eius,de quo ĩ l.apud hoſtes.ff.de capt. Aut quid ſi captiua mater filiũ rẹlinquat in ciuitate qui ante eã naturaliter moriatur, an non matri erit hæres is qui erit gradu proximus cum ea moritur, non autem filius vel hæres eius? quòd

ſtatuitur in l.nec nos.C.de poſtli.re.Cui eſt cõſimilis caſus,de quo in l.ſi quidem,C.ſol.ma.vbi dicitur.quòd ſi vxor ducta eſt captiua non tenetur maritus ante naturalem eius mortem dotem reſtituere.Neque valde eſt abſimilis alius caſus de quo in l.iij.C.de poſtli. re. dum huiuſmodi captiuorum bonis, ficté quidem mortuorum veré tamen & naturaliter adhuc viuentium, iubetur de curatore
17 prouideri. Et quod dixi ſuprà non † tranſmittere filium maternam hæreditatem ad hæredem quamuis ſi apud hoſtes moriatur, ipſa præambula hora captiuitatis mortua fingatur, nihil mirandum eſt, tum quia ipſa naturalis mors in hoc attenditur, tum & quia eam etiam in fortiore caſu non tranſmitteret etiam ſi veré mortua eſſet cum ipſe moritur, ſi tamen ipſe de eius morte nõ erat certus,vt d.l. nec nos. Quod tamen ſecus eſt in patre, nam ſi is ſit apud hoſtes,& filius quem in ciuitate reliquit,cum moritur ignorat patrem vita functum,tranſmittet tamen hæreditatem ipſius ad hæredem,ſi veré mortuus erat,quod operatur ius ſuitatis,vt habetur in l.apud hoſtes.C. de ſuis & leg. quæ non poteſt aliter concordari cum dicta l.nec nos,vt no.ſcrib.omnes in l. qui ſe patris,C.vn de lib.Fatentur tamen quòd etiam ſuus hæres ante habitam noticiam paternæ mortis,non habet plenam admiuiſtrationem, vnde neque valebunt contractus quos geſſit de paternis bonis, quod dixit Bal.eſſe notatu dignum in d.l.apud hoſtes,ver.ſed opponitur, & verſ.& ideò contigit. Et ſicut ſtat in pendẽti,ſupradicto caſu,
18 † hæreditatis aditio,& immixtio,ſic ſtabit, Et ipſa bonorum poſſeſſio quæ emancipatis dabatur,vt in l.j.§.ſi ex tribus.ff.de bo.poſ. ſec.tab. Et propterea ſi patronus erat apud hoſtes, & libertus in ciuitate moritur, patroni filius qui et ipſe eſt in ciuitate, non habebit bonorum eius poſſeſſionem,vt dicitur in l.ſi necem.§.ſi deportatus.ff.de bo.lib.quod & dixit Gl. in l. propter ſpem.ff.fam.erciſ.
19 & non † ſolum capti ſtat hæreditas in ſuſpenſo,ſed quod eſt mirabile, etiam redempti & ad ſuos reuerſi,ſi is nundum redemptori ſuo ſatisfecit,vt in l.j.§.ſi filius.ff.de ſuis & legi. Vnum etiam eſt
20 no.dignum † circa hunc redemptum,vt ſi interim, & ante reſtitutum pretium,moriatur,liberetur morte ab ipſo redemptore,vt neque eius hæres teneatur,tex.eſt not. in l. ſi patre,in fi. ff. de poſtli.
21 re. Quod etiam † hodie poſſet vſu contingere, vt in captiuo qui fecit taleam, & dedit fideiuſſorem de ea ſoluenda ad certam diem ſi interim moriatur,non teneatur hæres,neque fideiuſſor,per d. l.
22 quod non eſt obliuiſcendum. Conferre etiam † poteſt hodie poſtliminium ſi quæratur an quis poſsit rem ſuam, prędium forté vr-

banum

banum aut ruſticum,nunc ab hoſtibus occupatum, vendere, & an teneat venditio,& poſſet videri quòd non poſsit,propter tex. in l.
23 liber homo la.j.ff.de ver.ob.vbi dicitur† quòd res quæ ſunt hoſtiū non ſunt in comertio,noſtro, Contrarium tamen eſt verius, quia valet cõtractus,propter ſpem poſtliminij,vt l.Item labeo.§.fi. cùm
24 l.ſeq. ff.fam. er. & in l.id quòd apud. ff. de leg. j.† Hinc apud Liuium legitur quòd cum Hanibal. ad quartum lapidem Romam acceſsiſſet,& tanti venditum eſſe agrum audiſſet in quo caſtra habebat quanti ante aductum eius valebat, ira percitus vocato præcone, tabernas argentarias quæ in foro Romanorum erant vendi iuſsit,vt eſt ibi lib. v. tertiæ Dec. & agri quidem venditio valuit,per d.l.Item labeo,& propter ſpem poſtliminii, non autem tabernarum, quia erant hoſtium proprię,& ceſſabat ratio dictę ſpei Confert & poſtliminium ad pupillares tabulas, ſi pater poſt eas confectas capiatur, & apud hoſtes moriatur, qui caſus in alios multos ſubdiuiditur, Aliquando enim pater apud hoſtes moritur, & filius Impubes in Ciuitate, ac ſuperſtes patri, & ſuſtinentur tabulæ ipſæ,vt l.pater,in princi.ff.de capt. & l. lex Cornelia,in princip.ff.de vulg.ſub. Aut filius non fuit patri naturaliter ſuperſtes, & corruunt tabulæ,l.quòd ſi filius,de capti. Aliquando verò è contrà filius ipſe capitur,& pater in Ciuitate moritur, & diſtingue,quia aut filius viuo patre fuit captus, & intereunt tabulæ, quia præãbula Captiuitatis hora vt dixi,fingitur mortuus,& quia nulla bona in ciuitate reliquit,& conſequenter neque hæredem, Aut captus fuit patre iam mortuo,& ſuſtinentur tabulæ, vt d.l.lex Cornelia.§.j.Quod an ſit mero iure an prætoris æquitate,diſputãt Doc.in d.l.pater,& in Glo.ibi,in ver.teſtamento,de capti.& in d. l.lex Cornelia. Aliquando verò vterque capitur tam pater quàm filius,primo tamen pater, & mox filius, tunc ſi vterque ibi moritur pereunt tabulæ,quod tamen mirum poteſt videri, cum vterq; præambula hora captiuitatis mori fingatur,vnde pater primò captus,primò mori fingitur,& maximè ſi etiam verè, & naturaliter primò deceſſerit,vnde ſuſtinendæ videntur pupillares tabulæ, ſed Glo.in d.l.lex Cornelia,in ver.ex ea.l. in fi.ſoluit hoc obiectum,dicens quòd ad hoc vt tabulæ illæ ſuſtineantur cum filius capitur mortuo patre,debet intelligi de naturali morte,nõ de ficta: quia licet fingatur mortuus,poteſt tamẽ reuerti,vt ẽt dicit Gl.in d.l.ſi pater,in Glo.vlt.ff.de vulg.vbi eſt caſus de hoc,quæ Glo. dicit quòd licet filij ſtatus qui eſt in ciuitatem ſit interim liber,eſt tamẽ in ſuſpenſo,pp dictam ſpẽ paternæ reuerſionis,de quo eſt bonus tex.in

l.bona

l.bona §.quod ſi filius,ff.de capti.vnde cum eum mori verè & naturaliter contingit,quod tempus neceſſariò inſpicitur,cunque tunc non reperiatur filius paternæ ſucceſsionis capax,nimirum ſi pater num teſtamentum deficit,deficiuntque,& cõſequenter ipſę ſecun-
26 dæ tabulæ, vt Inſt.de pu.ſub.§.liberis. † Hoc tamen videtur contra tex.in l.quod ſi filius,in fi.ff.de capti.Niſi intelligas ſufficere legem Corneliam ſubſtituto nõ aliter,id eſt,ita demum,ſi apud hoſtes patre mortuo filius in ciuitate reuerſus moriatur,quo caſu verba illa,non aliter,non ſtabunt exemplificatiuè, ſed illatiuè, quod tamen Doct.non tangunt. Sed & conferunt iura iſta poſtliminij in caſu de quo in d.l.in bello,§.codicilli, vt ſuſtineantur codicilli captiui qui teſtamentum fecerat, priuſquàm hoſtium potiretur, ſi tamen ad ſuos reuertatur:Item & ad caſum cum captiuus qui prius teſtamentum fecerat,filiumque poſtea ſuſceperat qui & prædeceſſerat apud hoſtes moritur,tunc enim hæres ſcriptus in teſtamento illo non admittetur, ſed erit nullum teſtamentum propter ſuperuenientiam filij,quamuis poſtea mortui, licet ſi in ciuitate pater mortuus eſſet,reconualuiſſet ex æquitate teſtamentum ipſum, ita eſt tex.in d.l.bona,§.fi.de capti.& in l.qui vxorem, ff.de iniu.rup.
27 iuncta l.poſthumus,illo eo.ti. Et vt†modum imponam huic ſermoni,de poſtliminio,illud ſciendum eſt,quòd vt nobis in recuperatis ex hoſtibus hoc ius competit, ita & viciſsim competit eis in his quæ recuperant à nobis,quo enim iure fiunt noſtra quæ ex hoſtibus acquirimus,eodem etiã fiunt eorum quæ ex noſtris capiunt. quod Areti.dixit in l.qui à latronibus,col.ij.in fi.ff. de teſta.vbi allegat Hoſt.& Anchar.quod etiam dixit Alb. in l.cunctos populos,
28 col.vj.ver.ex prædictis ſatis patet,C.de ſum.Tri. † Ne dum igitur recuperabit hoſtis agrum ſuum, aut rem aliam nobiſcum bello amiſſam, ſed & ſi quid ex noſtris quæſiuerat,ſi illud nos recuperauerimus,atque exinde ad eos reuertatur; habetque hoc manifeſtã rationem,cum enim illud hoſtis iure belli, nihilo ſecus eſſet effectum,quàm ſi ex contractu quæſijſſet,l.naturalem,in fi. cum l.ſeq. de acqui.re.do.& d.§.item in bello capta, illud recuperat propter poſtliminium ſicut & nos.Hoc tamẽ fallit,niſi cum finitum eſt bellum,inter pacis fœdera,cautum ſit,vt captiui reddãtur, tunc enim remanet vſq; adeò liberi vt renouatò bello, ſi iterũ ij captiui fiant, non reincidant in manum prioris domini,neque in priorem illam captiuitatem,& ſeruitutem,ſed fiant capientis, vt eſt text. vnicus in l.ſi quid in bello,in fi.ff.de capt. & poſtli.re. Hincque mihi inferendum videtur, vt ſi ex fędere, puta quòd Galli cum Hiſpanis,

& Cæ-

& Cæſare contraxerunt anno 1544. quod nomen habuit pacis, pa ctum eſt, vt exulibus, & rebellibus reſtituantur bona, ſi exinde renouetur bellum, prout contigit anno ſeptimo poſt dictam pacem, certè rebellio illa antiqua nihil nocebit, neque eo prætextu bona illa per fiſcum, aut eos quibus erant donata vendicabuntur.

Dico etiam quòd ſi quid medio illo tempore inter pacem, & vltimum bellum rebelles illi (ita eos impropriè libet nuncupare) neque enim ſunt vltra rebelles, quibus parcitum eſt, etiam ſi domum non ſint reuerſi, ſi inquam medio illo tempore aliquid quæſierunt, puta, quia vni ex eis mortua eſt vxor, cuius dos ex forma ſtatutorum cedit viro, quæſita ſunt ei irreuocabiliter, neq; enim dici poteſt non gaudere beneficio ſtatutorum ſuę patrię, eum qui plenam eſt adeptus ſui reatus remiſsionem, ita vt ſi nouam committat rebellionem, ex noua cauſa fiſco diferantur, non antè agna tis defunctæ vxoris, De quo vidi Mediolani diſceptari contra Bernardum de Comite. ita eſt text. in dicta l. ſi quid in bello, in fine.

Secus tamen dicerem, ſi idē caſus cōtigiſſet in fędere icto anno 1555. quod nomen habuit induciarum quinquennalium, licet paulò plus quinquemeſtri durauerint, Ex iſto enim fędere ſolus bonorum fructus, & perceptio fuit exulibus conceſſa, ſuſpenſio etenim hęc magis fuit quàm abolitio reatus, & reſtitutio, nimirum ſi finita ſuſpenſione, reincidimus in priorem ſtatum. Bal. in conſi. xcvj. proponitur quòd conſuetudo ciuitatis Aſt. lib. iij. tractat materiam, an is qui rebellat à ſua ciuitate perdat eius priuilegia, & dicit eſſe inſpiciendum an eſſet rebellis eo inſtanti quo mortua eſt vxor, vt ſciamus an gaudeat eius ſucceſsione, & lucro dotis beneficio ſtatuti, vide ibi latius.

*

HIC INCIPIT QVARTA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Chriſtiani capti à Chriſtianis hoſtibus, an ſerui fiant.*
2 *Capti in bello per Papam, vel Imperatorem indicto fiunt ſerui capientium, fallit de conſuetudine.*
3 *Chriſtiani ſunt inuicem fratres.*

An inter Chriſtianos capti in bello ſerui fiant. Titulus primus.

VERVM vt & nos ceu poſtliminio ad
ceptam reuertamur captiuitatum ma
teriam, quod dixi ſupra parum ad bel
la quæ inter Chriſtianos fiunt perti-
nere hæc iura poſtliminij, hoc eò ſpe
1 ctat, vt videamus, † an capti inter eos
fiant ſerui capientium, vbi enim ſer-
ui fierent pertinentiſsima adhuc eſ-
ſent iura iſta, & vt iam ſupra dixi ſer-
uos eos fieri dixit Inn. in d.c. ſicut, de
iureiur. & Bar. in d.l. qui à latronibus,
de teſta. & apertius in d.l. hoſtes, col. vlt. verſi. tertiò modo. Vterq;
tamen intelligit in bello indicto à Cæſare vel Papa, quod eſt etiã
de mente Bal. in d.l. cum cognatum, C. de inge. & Io. An. in Spe. de
inſtr. edi. §. compendiosè, verſi. xv. vbi ponit quæſtionem de Hen-
rico filio Federici Imperatoris, capto à Bononienſibus, qui apud
eos teſtatus, & mortuus eſt, & dicit illud teſtamentum fuiſſe inua-
lidum

lidum,prout etiam ref. Are.in d.l.qui à latronibus,col.ij.vbi tamē
dicit ſtandum eſſe conſuetudini,& facit quod dixit Bal.in d.conſ.
cclviij.li.ij.quòd tales captiui ſunt ad inſtar pecudis, vel alterius
rei mobilis,quia de perſona fit res.quod etiā tenuit Cal.in d.conſ.
2 j.de treu.& pa.in iij.col.verſi.& dicit Inno. †Sed contrarium,etiā
in bello à Cæſare indicto,voluit Sal.in d.l.ab hoſtibus,& eſt de mē
te Bart.in d.l.hoſtes,in vlt. verbis, & hic mos prævaluit, vidimus
enim ſæpiſsimè huiuſmodi captiuos remanere liberos, imponi ta-
men eis iugum redemptionis, quanti poſſunt, aut quanti conue-
nit,& interim ſunt apud capiētes iure pignoris,arg.l.ij. C.de poſt
li.re.& l.cum & poſtliminij,l.præſes,& l.fi.illo eo.tit.quod etiam
tenuit Are.in d.l.qui à latronibus,de teſta.Et ſi nolunt ſe redime-
re,poſſunt ad hoc compelli,quòd faciunt milites etiam per tormē
ta, quod dixit Salyce in l.ab hoſtibus,C. de poſtlimi. reuer.

Neque hoc caſu iuuabitur captiuus edicto de eo,quod metus
cauſa,vt per Sal.ibi col.pen.vbi dicit,quòd edictum illud nō pro-
cedit in actu bellico,& publicæ guerræ, & aliter dicere eſſet bella
in infinitum proferre,& eorum cauſas nunquam ſubmouere.Hinc
etiam dixit Alb.in l.qui in carcerem,ff.de eo quod met.cau.quòd
iuſtè carceratus,licitè cōtrahit cum carcerante, Dixit etiam Bal.
in rub.C.de dediti.lib.tol.quòd iſte metus eſt de natura victoriæ,
ideoq; eſt licitum illud inferre, ſed & quod dixi prævaluiſſe hunc
morem, defendi poſſet eſſe etiam ex iure, lex enim, ſi quis inge-
nuam,§.fi.ff. de capt.dicit quòd in ciuilibus diſſenſionibus qui eſt
alterutrius partis non eſt hoſtis loco, ideòque neq; captiuus effici
3 tur,neque poſtliminio eget, † non ſunt enim minus Chriſtiani,
quàm Romani inuicem,& conciues,& fratres,quod comprobatur
auctoritate ſacrarum literarum, Paralip.ij.cap.xxviij. Cum enim
Iſraelitæ captiuorum magnum numerum traherent de Hieruſa-
lem,occurrit eis Propheta valde increpans captiuitatem illā, Iuſ-
ſitque omnes dimitti,quia magnus (vt dixit) furor Domini eis im
minebat,vt ſunt igitur fratres, & non hoſtes, etiam ſi diſsideant,
non efficiuntur ſerui capientium. vide tamen quod dixi ſupra tit.
in quos diffid.belli exer.& tit.add.ad cap.capta an cap.fiant.nu. 1.

SVMMARIVM.

1 *Commilitones an captiuos ſibi inuicem rapere poſſint.*
2 *Et quid de reliqua præda hoſtili.*
3 *Rapiens à Commilitone prædam tenetur,etiam ſi poſſidere deſierit.*

Quid agendum victoribus de captiuò contendentibus. Titulus ſecundus.

SED VT tandem ad ipſam bellicam materiam re-
uertamur,cum iam dictum ſit captiuos non tranſi-
re in capientium dominium donec ſint intra eo-
1 rum præſidia perducti,quęritur an † liceat interim
commilitoni per vim eripere hunc captiuum de
2 manu capientis, quod ſępè vſu venit † tam in acie
quàm in dirreptione vrbium,digladiantur enim inter ſe milites
3 de pręda,& captiuis, eosque ſibi inuicem extorquent,† Ego quam
uis dixerim non tranſire capta in poteſtatem capientium donec
loco tuto ea traxerint:non ideò tamen cenſeo licere ſuis de eis cō
trouerſiam mouere,facit in argumen. l. naturalem. §.j. de acqui-
ren. rerum domi. Inſtitu.de rerum diuiſio.§. illud quæſitum, Imò
dici poteſt raptorem huiuſmodi, furti obligari, aut de vi.publi-
„ ca,vt in d.l.Pomponius.§.fina.& l.in laqueum,in fin.de acquiren.
„ rerum domi. Imò & hoc erit vitium reale afficiens eum ad quem
res ipſa tranſierit, vt l.iij.§. his qui neſcit. ff. de lib. ho. exhi. Ibi,
ſi certioratus retinet dolo malo non caret, tenebitur etiam ſi eum
non retineat, ſed dimiſerit, vt l. Iulianus in prin.ff.de rei ven-
di.Et nedum tenebitur ſi dolo deſierit poſsidere, imò etiam ſi Du
cis iuſſu, ſi tamen aliquid ad eum peruenit, l. Item ſi verbera-
tum.§.j. de rei vend.& ſi mala fide dimiſit tenebitur etiam inſoli-
dum & quanti intereſt, vt per Gloſſ. ibi & Doctor. vide quę-
ſtio.iſtam latius tractatam infra titu. Captiui an poſsint iterum
capi per diſcurſum.

SVMMARIVM.

1 Captiuus cedi an poſſit vel vendi alteri.
2 Taleæ ius in captiuum,an cedi alteri poſſit.
3 Ceſſionarius an poſſit taleam ceſſam ſuo arbitrio imponere.
4 Cedere quilibet poteſt iura ſua.
5 Arbitrium an cedi poſſit,& nu.7.
6 Talea hodie ſucceſſit loco ſeruitutis.

An captiui cędi aut vendi poſsint. Tit. III.

1 QVAERITVR & de quæſtione alia,† Incidunt ſępè in cō
flictu in manus gregariorum militum nobiliſsimi capti-
ui ex hoſtibus, qui eos vendunt vt poſſunt, vel vt conue-
nit,emptores verò exigunt poſteà à captiuis illis immenſum redē
ptionis pretium,etiam ad multa millia ſcutorum,quamuis paucis
2 centenis emerint,quæritur an hic contractus ſit permiſſus, † Et an
liceat maiorem taleam exigere à captiuo quàm ſit pretium quo ve
3 nijt?† Et quòd non liceat neque valeat contractus allegabatur tex.
in l.j. ſecundum vnum intellectum.C. de epiſco.au. vbi etiam Gl.
& videtur tex.planior,in l.poſtliminium.§.ſi is qui emerat, ff. de
capti.vbi dicitur quòd nō licet plus à redempto extorquere quàm
ſit pretium quod impenſum eſt in redemptionem eius, quod pro
ſing.allegat Fran. Cremen. ſing. ſuo clxvj. qui tamen allegat not.
d.§.is qui emerat,ſed d.l.j.& l.vlt.C.de poſtli.re.quod etiam teti-
git Fely.in c.ſignificauit,iij.no.de iudi.quod ſuadetur tertio quia
liberum corpus non eſt in commertio,l.liberi hominis.ff. de con-
trahen.emp.l.liber homo,la.j.ff.de ver.ob.Cum igitur, hi non fiāt
ſerui,vt iā dixi, ſequitur eos non eſſe promercales,facit.& quarto,
ratio,Nam capiens iā declarauit ſe contentum illo pretio quod ac
cepit,non poteſt igitur hic captiuus ad inſtar ſtatuliberi, in durio
rem cauſam obligari,vel diſtrahi.l. ſtatuliberis,C.de teſta. manu.
l.ſtatuliberum,in prin.l.ſtatuliberi à cęteris,& l.generaliter. §.la-
4 tius.ff. de fideico.lib. † In contrarium facit quòd vnicuique licet
ius ſuum vendere ſeu qualitercunque cedere,poterat autem cedēs
pro ſuo arbitrio taleam imponere,hoc eſt enim ius belli,quod ſuc
ceſsit loco ſeruitutis,Idem ergo poterit, & ceſsionarius, quando,
5 † & ius arbitrandi cedi poteſt,vt voluit Bal.C.de fideicom.l.volun
tatis,col.fi.ver.pone teſtator,& in l.fin.in v.q.vbi etiam Sali.C.de
cont.emp.Et quamuis Alex.poſt Imo. in l.ſi ſic, ff. de leg. j.dubitet
de hoc dicto Bal.non audet tamen ab eo recedere,Quod fortius in
caſu iſto videtur dicendum quando arbitrium ipſum non eſt abſo
lutè conceſſum cedenti:quia ſi iniquè arbitretur,& immoderatam
exigat taleam,moderabitur per Ducem belli, quod dixit Sal.in d.
6 l.ab hoſtibus,C.de poſtli.re.Idem igitur fiet cum ceſsionario.† Cō
currit quia talea,vt dictum eſt,ſuccedit loco ſeruitutis, debet igi-
tur ſubrogatum eſſe eiuſdem facultatis & iuris,ſerui autē illi pro-
7 culdubio erant in commertio,† Dubium tamen in hoc verſatur an

iſtud arbitrium ſit ceſsibile,& Bar. dixit non eſſe,in l.ſi ſtipulatus fuerim illud,aut illud,de ver.ob.allegat iura,in d.l. generalitèr,& d.l.is qui,de fideicom.lib.Alcia. tenet in ter. priorem partem in l.pacta,quæ contra,car. j.C.de pac. dicens quòd huiuſmodi mangonium non multum diſtat à plagio,& eſt contra bonos mores,tractat hanc eandem quæſtionem Ripa in l.obligatione generali, nu. 18.de pigno.& dicit ius cedi poſſe,fieri tamen debere ſine captiui prȩiudicio,vnde non poterit,inquit,augeri talea facta cum cedente, Neque in plus grauari poteſt quàm fuiſſet à cedente grauatus, quia talea debet eſſe humana, hæc ille. Ego tamen vidi magnos viros in Caſtris non abſtinentes hoc contractu,& maximas taleas cōſequutos,etiam ad quinquaginta ſcutorum milia, cũ captiuus vix quingentis aut mille veniſſet,Et propterea dubito quòd difficillimum eſſet ſuccurrere captiuo quin ſtaretur vſui caſtrorum, licet ȩquiorem & iuſtiorem credam priorem contrariam partem.

SVMMARIVM.

1 *Talea ſemel Impoſita non poteſt augeri.*

An talea poſsit augeri. Titulus IIII.

1 QVAERITVR etiam† an liceat taleam *immutare* atque augere poſtquã ſemel ſuper ea *pactum & con* uẽtum eſt,cum captiuo,forte quia melius innotuit eius qualitas aut nobilitas.& diuitiȩ,& Gui.pa.deciſ.cxiij.in facto guerrarum,dicit quòd in illa curia iudicatum fuit non licere,quæ opi. habet ȩquitatem, ſibi enim imputet qui melius non inueſtigauit,male tamẽ hoc ſeruatur in facto, propter corruptam militarem diſciplinam rationes verò vide ibi.

SVMMARIVM.

1 *Prouinciales an licitè dimicent cum militibus hoſtibus.*
2 *Ruſtici in milites atrociſs.*
3 *Miles eſſe non potes qui eſt iuramento ſolutus.*
4 *Vim vi repellere licet.*
5 *Vltio non eſt permiſſa.*
6 *Militia ſoluti non debent pugnare.*

Iuſtitia

7 *Iuſtitia in iuſtorum.*
8 *Prouinciales iuſſu Ducis licitè pugnant.*
9 *Iniuſſi rei ſunt ſanguinis effuſi.*

An liceat Prouincialibus cum hoſtibus dimicare. Titulus quintus.

EXORITVR etiã ex ſupradictis aliã nõ vulg. quęſ.
1 Dictum[†] eſt enim licere militibus prędari etiam
ipſos Prouinciales hoſtium, nũquid viciſsim liceat
ipſis prouĩcialibus facere captiuos milites, Et vt eſt
in prouerbio par pari referre? Quod non raro con-
2 tingit, † Incidunt enim ſępè milites, dũ eunt pręda
tum, in manus ruſticorum, qui ſunt quandoque in eos atrociſsimi,
3 Et eſt in argumentum Ciceronis auctoritas, † refert enim in offi-
cijs, quòd dum Pompilius legionem vnam certis de cauſis dimiſiſ-
ſet in qua militabat Catonis filius, Cumque is amore pugnandi in
exercitu remanſiſſet, ſcripſit Cato ad Pompilium vt ſi filium pate
retur in exertu remanere, ſecundò eum obligaret militiæ ſacramẽ
to, quia priore amiſſo iure pugnare cum hoſtibus non poterat, Mo
nuitque filium ne ante renouatum iuramentum prælium iniret, ne
gabat enim ius eſſe ei qui miles non ſit pugnare cum hoſte, hæc Ci
ce. Hinc videmus grauiter indignari Duces ſi audiuerint prouin-
ciales aliquid in ſuos auſos, licet parum, aut nihil curent quantum
uis mali inferri Prouincialibus per milites. In cõtrarium vrget
ipſa naturalis ęquitas, Cur enim ego te hoſtem ſentiam, & tu non
viciſsim me? Nam & ipſa diuina iuſtitia videtur hoc concedi, iux
ta illud quæcunque vultis vt vobis faciant homines, hæc vos facitè
& illis, In hac quæſtione non reuoco in dubium quòd dixi ſupra ſi
bellum ſit iniuſtum, neque ipſam defenſionem eſſe conceſſam, ſed
4 id tantum quæro, quid liceat prouincialibus, † Cenſeo ergo licere
5 vim repellere, † non tamen vlciſci, aut inferre, requiri etiam in de
fenſione puto debitum moderamen, argum. l. vt vim, cum ibi no. ff.
6 de iuſti. & iu. † Aliàs ſolutis militia non licet pugnare, quod dicit
Glo. in c. quid culpatur xxiij. q. j. in ver. princeps, et in c. ſi homici
7 dium, ea. cauſa q. v. † Ratio enim illa vt hoſtilia hoſti rependan-
tur, extra debitam defenſionem, eſt iuſtitia iniuſtorum, vt dicitur
in cap. ſex differentiæ, xxiij. q. iij. Sufficitque quòd defendantur à
militibus ſuæ partis, abſque eo quòd ipſi arma capiãt iuxta tex. in
c. noſtri

8 c.noſtri,ea cauſa & q. † Si autem iuberet Princeps vt prouinciales in eiuſmodi verius prędones quàm hoſtes inſurgerent id facere liceret,arg.tex.in c.ille gladium,xxiij.q.iiij. & eorum quæ di-
9 xi ſupra tit.in quos diffid.belli exer. † At ſi hoc faciant propria au ctoritate in reatum incidunt effuſi humani ſanguinis, vt habetur ea cauſa.quæſt.v.cap.miles,& cap.lex æterna,& ea cauſa.quæſt. vl tima.cap.quicunque,Caueant igitur omninò Prouinciales à tanto flagitio, repugnare tamen videtur quod dixi ſupra in titu.add. ad cap.capta an fiant capien.allegando Ange.in l. qui ſella.de ſer uitu.ruſt.prædio.Sed puto illud dictum eſſe ſecundum hanc diſtin ctionem intelligendum.

SVMMARIVM.

1 *Hoſtilia loca licet adire ex cauſa.*
2 *Eſt tamen de genere prohibitorum regulariter.*
3 *Dominus poteſt prohibere ſubditis ne vadant ad loca hoſtilia.*
4 *Subdito non poteſt prohiberi ne vadat quo vult.*

An liceat adire loca hoſtilia. Titulus VI.

1 INCIDENTER etiam quæro, † an ipſis Prouincialibus liceat, tuto à ſuis dominis, accedere ad loca hoſtilia, vel literas aut nuntios ad ea tranſmittere, & Iſer.atq; Affli.in tit.quæ fuit pri.cau. bene.amit. §.porrò,nu.Afflicto 25. concludũt quòd licet poſsit ex aliquibus cauſis eſſe permiſſum,putavt cõſulatur peritiſs.Aduocatus vel medicus, ſiue etiam vt viſat amicum vel co
2 gnatum,vel vt æs alienum exigat à ſuo debitore. † Cùm tamen res ſit de genere prohibitorum,vt in l.j.& ij.ff.ad leg.Iul.ma. oportebit cauſam iuſtæ itionis comprobare,& interim in vinculis cuſtodiri.Caueant igitur ne ſe ponant in diſcrimine, Minus eſt propte reà mirum quod dixit Bal.in conſi.cccclxxxiij.mag. dominus Nã
4 nus.nu.5.li.j. † quòd Dominus habens guerram poteſt prohibere ſubditis ſuis ne accedant ad loca hoſtilia, vt tollatur omnis ſuſpicio, & proditionis occaſio, licèt ſint aliàs liberi, & ingenui,
3 † quantumcunque ſubditi, neque poſsint eis abſque cauſa interdici commercia, neque loca.

SVMMARIVM.

1 *Captiuus an poſſit iterum ab alio eiuſdem partis capi.*
2 *Captiuus an fiat is qui enſem aut galeam dedit in ſignum deditionis.*
3 *Captiuus ſuæ relictus fidei in acie aut prælio, an licitè ad ſuos reuertatur?*
4 *Captiui à capiendo dicti.*
5 *Fides ita obſtringit ſicut carcer.*
6 *Talea ſuccedit loco ſeruitutis.*
7 *Vſu eſt comprobatum, vt captus & fidei commiſſus, nō poſſit ab alio capi.*
8 *Talea ſecundum Bal. eſt reiterabilis.*
9 *Bal. opi. reprobatur.*

Captiuus an poſsit iterum capi. Titulus VII.

1 QVOD etiam dixi ſupra † non licere victoribus ca-
ptiuos ſibi inuicem eripere, trahitur ad quæſtio-
nem aliam. Miles in pugna hoſtem cepit, & dum
alios inſequitur, alius hunc eundem captiuum fa-
2 cit, quæritur vtrius ſit dicendus captiuus. † Ego di-
ſtinguebam aut ſuæ ipſius eſt commiſſus fidei, &
tunc ſi ſui præualeant, eumque recuperent, licitè apud eos rema-
neat, etiam promiſsione illa ſua non obſtante, aut vltra conuentū
eſt de non fugiendo, etiam ſi ſui præualeant, & tunc non licet ei fi-
dem fallere, etiam ſi præualeant ſui. ita Sal. in d. l. ab hoſtibus, col.
3 pen. verſi. aut dixit, C. de poſtli. re. † Cum igitur caſus eueniſſet, vt
captiuus vni ex noſtris in ſignum deditionis enſem tradidiſſet, &
promiſiſſet non aufugere, remanſit tamen armatus in ſuo equo, cū
claua, incidiſſetque poſt paulò in alium noſtrum equitem, qui cla-
ua ei erepta, & dimiſsis de equi ceruicibus habenis ipſum captiuū
ducebat, occurriſſent verò hoſtibus, qui præualuerunt, & Turmā
omnem noſtrorum longè latèque inſequuti ſunt, Equus verò ille
effrenis curſim ſponte ſua inſequutus ſit noſtros fugientes, donec
inciderunt in pedites noſtros, qui & fugam noſtrorum compreſſe
runt, & hoſtes repulerunt, captiuum verò illum, quem equus ſuo ar
bitrio ducebat, ceperunt, quærebatur cuius diceretur verè capti-
uus, primi, cui enſem & fidem dederat, Secundi qui clauam ei eri-
puerat, & infrenem in equo fecerat, an peditis qui tertio ipſum
vagantem ceperat, Dicebam ego pro pedite pronunciandum, Cū
enim ſuis ingruentibus (quod ad eos attinebat qui ipſum primo &
ſecundo

ſecundo loco ceperant, erat priſtinæ libertati reſtitutus, vt eſt tex. in l.iij.in fi.& l.Pomponius, in prin.ff.de acqui.re.do.& §.ferè igitur beſtiæ, Inſt.de re.di.& quod naturali libertati relinquitur poſſideri non dicitur, vt in l.iij.§.item feras, de acqui.poſ. & facit dictum Sal.ſupra allegatum, in d.l.ab hoſtibus, erit igitur, vt dixi, pe ditis, per rationem dicti §.feræ igitur beſtiæ, & §.item ea quæ ex ho ſtibus, illo eo.tit. quia quod in nullius bonis eſt, id primo occupanti conceditur. Cauendum eſt tamen, quia Bal. in l.adoptionem, col.iij.verſi.ſubſequenter quæro, C.de adop.videtur tenere contrarium, quãuis enim liber meus, & alij quos vidi, ſit valde corruptus, pro quanto tamen elicitur, ipſe ponit caſum in eo qui fuit à pluribus pluries captus in eodem certamine, et quærit quid ſtatuendũ, & in hoc pulchro, vt ait, dubio, diſtinguit, quia aut primus capiẽs eum actu retinuit, aut ſuæ fidei commiſit, primò caſu eſt verè, &
4 inſolidum illius primi, quia cum ducebat, † Captiui enim, inquit, ſunt à capiendo dicti, ſicut mancipia, quia manu capiuntur, Aut non fuerat ductus, ſed ſub fide relaxatus, & eius verba, & promſsio non curantur, poſtquàm virtute bellica per alium captus, & ductus fuit: veruntamen adhuc iſto ſecundo caſu ſubdiſtinguit, quia aut etiam poſterior capiens, & ipſe reliquit eum ſub fide, & tunc aut ob reuerentiam eorum qui prius eum ceperãt, & amittit ius ſuum, & remanet captiuus primorum, aut per vim primorum fuit liberatus à manu ſecundi, prout videmus ſæpè inter Commilitones contingere, & iſto etiam caſu dicendum eſt, quòd remaneat captiuus illorum primorum eripientium, quia non dicitur, inquit, captus qui non durat captus.l.in laqueum, ff.de acqui.re. do. & C.de fideiuſſo.l.ſi barſatorem. Et licet d.l.in laqueum, videatur obſtare, cum dicat agi poſſe contra eum qui aprum, qui in laqueum meum inciderat, ſoluit, vel cepit, ſoluitur tamen, dicit ipſe, quia aliud in beſtia, quæ ſtatim cùm eſt capta, tranſit in dominium capientis, aliud in iſtis captiuis, in quibus dominium non quæritur, niſi tales eſſent qui capti efficerentur ſerui, vt cùm Imperator, vel Papa bellum, inquit, indixit rebellibus ſuis, Dicit tamen quòd iſto caſu, cũ primus extrahit per vim captiuum de manu ſecundi, agi poteſt contra eũ actione infactum ad intereſſe, per d.l.in laqueum, Sicut ſocius tenetur ſocio de damno dato.l.cum duobus, §.damna, ff. pro ſo. & ita tenebitur miles erga hunc Commilitonem ſuum, & hæc dicit vera eſſe de iure armorum, conſuetudine circunſcripta, quæ vbi aliud vellet, eſſet obſeruanda, ita Bald. Cuius licèt ſit magna auctoritas, mihi videtur indiſtinctè concludendum captiuum iſtum ſiue manu ductum

nu ductum,ſiue ſuæ fidei cõmiſſum,non poſſe per alinm illius partis capi,ſiue enim ſeruus fiat, iam non poteſt qui ſui iuris amplius non eſt,ſed primi occupantis eſt factus,de illius poteſtate exire, niſi virtute bellica recuperetur à ſuis, aut ſaltem poſtliminio reuertatur,vt l.iij.in prin.& per totam l.ff.de acqui.re.do.id enim quod
5 cepi,eouſq; durat meum,donec mea cuſtodia coercetur,†Et nihilò minus mea cuſtodia coercetur,quem fides obſtringit quã is quem manus aut vincula,quia animo meo, & fide ipſius poſſeſsionem retineo, non ſecus quàm ſerui, cuius per momenta, quibus non eſt apud me nõ amitto poſſeſsionem,l. peregrè,in prin.de acqui.poſſ. ſiue etiam non fiat ſeruus capientis, Succedit tamẽ ius redemptio
6 nis, † & taleæ,quæ eſt loco ſeruitutis, & debet eodem iure cenſeri, arg.l.eum qui,§.qui iniuriarum,ff.ſi quis cau.& l.j.§.hæc actio,ff.ſi
7 quis teſta.lib.eſſe ius fue.†Et hanc partem vidi moribus,atque vſu receptam,ſtatim enim cùm quis ſe dedit, & in ſignũ deditionis cõſignat & tradit enſem,vel quod aliud armorum genus,ita trãſit in poteſtatem illius,vt nemo alius qui ſit eius partis ius in eum poſsit acquirere,niſi à ſuis eſſet fortè recuperatus.Neq; dux belli pati debet aliter fieri,ne oriantur rixæ inter ſuos,& ne cogantur pugnam deſerere qui captiuos faciunt. Minus etiam puto bene dixiſſe Bal. in eadem l.in ij.col.verſi.quęro quidam ſunt capti,dum diſtinguẽdo dicit,aut qui capitur ſeruus fit capientis, & non poteſt per aliũ eius partis capi,etiam ſi ſit ſuę fidei commiſſus,cum nõ poſsit duorum ſeruus inſolidum eſſe. l.ſi vt certo, §.cum duobus vehiculum,
8 ff.commo. Aut non fit ſeruus, †ſed eſt taleæ obnoxius,& cum iſtud ſit reiterabile,poteſt & ipſa captura eſſe reiterabilis, vnde ne dum vnius,aut duorum,ſed etiam multorum poteſt quis eſſe inſolidum captiuus,ad inſtar vaſalli,qui poteſt multorũ eſſe vaſallus, & liber
9 tus multorum libertus fieri. † Nam & hoc ſecundo membro puto contrarium dicendum,per eã quæ ſupra dixi,Imò & ratio iſta Bal. procederet in eo qui captus ducitur ita vt in ſuæ commiſſo fidei, cùm enim actus ſit reiterabilis,non facio tibi iniuriam, ſi & ego captiuum facio,& in eum manum inijcio, quem ita ducis,poſtquàm vtrique poteſt ſatisfacere,Cuius tamen ipſe contrarium dicit, Sequeretur etiam,vt cum quis ſe redemerit quanti debuit,vel quanti primo placuit,idem faciet cum ſecundo, & tertio, ac deinceps,& eſſet proceſſus in infinitum, ſed vt dixi contrarium ſeruatur, quia primus ius habet in captiuo priuatiuè ad omnes alios, quòd eſt etiam iuſtius, cùm talea ſucceſſerit, vt dixi, loco ſeruitutis, cum vnius tantum poſſet ſeruus effici.

SVMMARIVM.

1 *Captiuus ſub fide reuertendi liberatus an reuerti debeat.*
2 *Captus à latrunculis non tenetur fidem ſeruare.*
3 *Iuramentum tam de iure quàm ex vſu armorum eſt ſeruandum.*
4 *Iuramentum an ſeruandum ſit ſi timor mortis,aut cruciatus immineat,in quo reprobatur opi.dicentium quòd non.*
5 *Captiuus qui promiſit reuerti in carcerem hoſtis an fidem ſeruare debeat ſi Princeps contrarium iubeat.*
6 *Glo.& Doc.in l.conuentionum,de pactis,quòd Dux belli debet fidem hoſti ſeruare ſed non miles,reprobatur.*
7 *Pacta contra publicum bonum non ſunt ſeruanda.*
8 *Pacta contra prius iuramentum non obligant.*
9 *Aequitas in iudicijs multum eſt attendenda.*
10 *Militares cauſæ debent decidi ex bono,& æquo.*
11 *Brauium debetur domino equi commodati in alium vſum,non deſultori.*
12 *Equum commodans militi an participet de lucro facto in excurſione.*
13 *Pactiones,& ſocietas militum ſuper prǽda hoſtili ſunt conceſſæ.*
14 *Cauſa ſi ad non cauſam redierit ſoluta repetuntur.*
15 *Capientes monaſterium an dicatur cepiſſe etiam ſingula loca intra eum,& omnes in eo reconditos.*
16 *Continens,& contentum à pari procedunt.*
17 *Fera vulnerata non efficitur vulnerantis.*
18 *Animo non acquiritur quod corporali aliquo miniſterio apprehenditur.*
19 *Domum qui poſsidet non poſſidet omnia quæ ſunt intra eam.*
20 *Viſus quando ſufficiat ad poſſeſſionem acquirendam.*
21 *Loca ſacra debent eſſe tuta etiam in vrbium conceſſa direptione.*
22 *Goti eccleſiis abſtinebant in direptione vrbium.*
23 *Direptio vrbium non eſt licita niſi vniuerſitas peccauerit.*

Captus ſub fide reuertendi dimiſſus an debeat fidem obſeruare Titulus VIII.

1 QVAERIT etiam Bald. in d. l. in adoptionem, de adop. in iij. col. verſi. quæro an iſti, † Captiuus ſub fide admiſſus debeat ne reuerti, & dicit quòd ſi captiuus eſt hoſtis Reipublicę non eſt ei fides ſeruãda, non igitur obligatur quis reuerti, poteſt tamẽ
2 ſi vult, & quia liber eſt valde corruptus, † ſi ipſe intelligit

telligit de hoſtibus, id eſt latrunculis, credo eum rectè loqui, propter Glo. in l. nam & ſeruius, in prin. vbi etiam Doc. ff. de neg. geſt. vbi Ang. dicit quòd prudenter facit ita liberatus ſi nõ reuertitur, poſtquam non erat iuſtè captus neque ab hoſtibus, vnde neque debetur talibus talea etiam ſi promittatur, vt per Ange. ibi in j. no. & per Bar. in fi. com. ſed ſi intelligamus propriè de hoſtibus, iuxta l. hoſtes, de cap. et de ver. ſig. certè ſunt nobis cùm eis iura captiuitatis, & poſtliminij, ſicut & eis nobiſcum, vt d. l. hoſtes, Et ſunt obſeruanda, Idemque dico in bello inter Chriſtianos, quamuis capti nõ fiant ſerui, Nam & captus debet reuerti ſi promiſit, Et pariter taleam perſoluere ſi promiſit, quidquid ibi dicat Bald. in verſicu. Sed ſi non eſſent captiuantes de numero ſoldalium Neque ob. Gloſſ. in clem. paſtoralis, quam allegat, quia loquitur in eo qui ſi reuertitur ſubit periculum capitis, & vitæ per iniuriam, quo caſu etiam ſi iurauit reuerti non cogitur, vt ibi, in verſi. per violentiam, quod ſecus eſt cum agitur de periculo ęris & crumenæ. Tractat hanc eandem quæſt. Bal. in conſi. ccclviij. licet latrunculis, ſupra etiam citato, li. ij. & concludit latrunculis non eſſe ſeruandam fidem, etiam ſi ſit promiſſum & iuratum, ſed ſi ſit iuſtum bellum
3 ibi & prædę & pactiones ſunt licitę, † Et iuramentum tam de iure, quàm de vſu armorum eſt ſeruandum, Concludit etiam ibi Bald. quòd non dicitur liberatus is, qui ſub fide vel obſidibus fuit dimiſ-
4 ſus, quòd facit ad ſupradicta. † Tanta tamen poſſet imminere ſęuitia, vt ſi ipſius vitę eſſet diſcrimen ſubeundum, quòd liceret fidem fallere, quia etiam per dolum licet vitę conſulere, ita Bal. in d. cõſ. Hęc autem vltima neſcio an vera atque honeſta ſint; quando, & gẽtes quę ſolo naturali lumine regebantur, dixerint, ſi quid ſinguli, temporibus adducti, hoſti promiſerunt eſt in eo ipſo fides ſeruanda Addit etiam Cicero. cuius hæc eſt ſententia, primo bello Punico captus à Pœnis Regulus, cùm de captiuis commutandis Romã miſſus eſſet Iuraſſetque ſe rediturum primum vt venit captiuos eſſe reddendos non cenſuit, Deinde cùm retineretur à propinquis & ab amicis, ad ſupplicium redire maluit, quàm fidem hoſti datã fallere, Quid igitur Chriſtiano viro iuranti cõueniat cẽſeant alij, Tractat etiam hanc quæſt. Paris de Pu. in trac. de duello ſiue de re mil. & diſtinguit inter captum in duello, & captum in bello, pri-
5 mum membrum non proſequor, ſecundò † verò dicit eſſe ſeruandam fidem, etiam ſi Princeps ipſe aliud iubeat, quia ex ipſo iure gentium, & belli conuenit vt iura belli ſeruentur, & princeps qui bellum ſuſcepit obligat tam ſe, quàm ſuos, vt ibi latius per eum, li.

ix.c.iij.ſub ti.an captus in duello.& propterea dico quòd ſi captiuus ſuę ipſius cuſtodiæ relinquitur cum fide,& promiſsione non fugiendi vel reuertendi,quòd tenetur ſtare promiſsis,& taleam ſoluere,vel declaratam,& cõuentam,vel quę declarabitur, etiã per arbitros,ſi aliter non conueniat inter eos,vt dicit Bal.in fi.d. conſ.& maximè quando ſęuitia magna non timetur,ſecundum eum,& ſecundum ſupraſcriptam diſtinctionem debet intelligi quòd in facto reſpondet Fulg.quem ref.Iaſ.in l.conuentionum.ff.de pac.in quæſtione de medico qui captus à Germanis & compoſita ac promiſſa talea & redẽptionis ſuæ pretio in mille aureis, dimiſſus fuit ſub fide vt iret Bononiã captum pecuniã, & reſponſum fuit quòd non tenebatur reuerti,neque pretium ſoluere, ſi enim Germani illi erant latrunculi,& cum quibus non eſſet bellum, rectè conſultũ fuit,aliàs vbi verè fuiſſent hoſtes,conſultum fuit pecuniæ & non fi
6 dei neque veritati,† Et quamuis Gloſ.& Doc. in d.l.conuentionũ, & in l.j.§.non fuit. ff. de dolo,dicant quòd Dux belli debet fidem ſeruare,ſecus verò in priuato milite contra quod eſt dictum Cice. ſupra relatum,ſi quid ſinguli tẽporibus adducti hoſti promiſerint eſt in eo ipſo fides conſeruanda.puto tamẽ diſtingui poſſe,Nã aut miles aliquid promiſit ad ſui prǫiudicium,& ius belli reſpiciẽs, &
7 debet illud obſeruare ,† Aut ad Reipublicę præiudicium aliquid promiſit,non concernens conſuetũ ius belli,& non tenebitur,fortius enim obligatur Reipublicę,quàm proprię promiſsioni. Et propterea cùm Gallorũ Duces in deditione Carignani exegiſſent à Pyrrho Columna & militibus Germanis &Hiſpanis,qui poſt diutinã obſidionem coacti fuerũt inopia cibariorũ dedere illud præſi
8 diũ,promiſsionẽ † & forte iuramentũ,de non ſeruiendo Cęſari toto illo bello,cùm ad id prius tenerẽtur ex debito fidelitatis & iuramenti,uiſum fuit non obligare ſecũdũ illud iuſiurandum maximè inſuetũ bello,vt eſt Glo.vbi ẽt Doc.no.in c.licèt mulieres, de iureiur. in vj. Et quia ſuperioris auctoritas eſt ſupra hoc iuramentũ, can.in c.venientes,eo.ti.in antiquis,Fely.latè in c.conſtitutus,col. v. in ij.amplia. de reſcrip. Fui & de alia quęſtione interrogatus cùm eſſem Bruxelis in curia Sereniſsimi Hiſpaniarum Regis.Turmę equitum Hiſpanorũ præfectus,quẽ Capitaneũ vocant,cũ prę lij tuba caneret,obuiũ habuitvnũ ex equitibus ſuę turmę,pedeſtrem, & magna parte corporis armatũ,qui dũ cõquereretur quòd paucis ante diebus equũ ſuũ in certamine amiſerat,propter quod non poterat imminenti prælio intereſſe,iuſsit Præfectus vt vnum ex ſuis equis conſcenderet & ſequeretur ac committaretur, cũ eſſet ipſe

febricitans

fębricitans, Et vix poſſet in equo conſiſtere, Miles verò ille equo conſcenſo, aliò diuertit, & inter fugandũ hoſtes, incidit in ipſum Ducem hoſtiũ, quẽ captũ conſignauit Duci ſuo, atque exercitus, a quo vicena aureorũ nũmũ milia eſt cõſequtus: Dicebat Præfectus partẽ ſibi huius redẽptionis deberi, qñ ille ſuo equo dimicauerat. non aliàs prælio interfuturus, Dicebã pro præfecto facere ęquitatẽ
9 † quę multũ poteſt in iudicio, vt l. placuit. C. de iud. & quã debet iudex ſolicitè ſequi, l. at ſi quis. §. idẽ Labeo, de relig. cum vulg. quòd
10 pręſertim recipitur inter milites, † quorũ controuerſię ex bono & ęquo dirimuntur, propter quod dr̃ quòd ẽt extra cõuenta obligatur quis ex eo quod alterum alteri pręſtare opportet, l. cõſenſu, in fi. ff. de ac. & ob. vnde & ſubueniet eo caſu iudex, ẽt ſi quis actione deſtituatur, l. ſi & me, & Titium, vbi omnes, no. ff. ſi cer. pe. quę ęquitas in præſenti caſu eſt euidens. Dicebã etiam videri agi poſſe ex commodato, cũ enim ego tibi ea lege equũ cõmodauerim vt me ſequereris eſſemque comitatior, & ſecurior, non aliàs fortè commodaturus, ſi quem quęſtũ ex re mea vel propter eã feceris id mihi pręſtare debes, l. ſi is qui cõmodatũ. §. j. ff. cõmo. Præſcriptis ẽt verbis dicebã agi poſſe, habet enim cõuentio iſta, vt me ſequaris, negociũ aliquod, prout in ſimili dicit iuriſcõ. in l. ſolent, ff. de præſcri. ver. aut ẽt de dolo agitur vt ibi ẽt dr̃, Et magis proximè ad hũc caſum accedit tex. in l. apud Labeonem, in prin. ff. de præſcrip. ver. vbi dr̃
11 † quòd ſi venales equos experiundos tibi tradidero, Tuque deſultor in eis cucurreris & viceris, mihi, non tibi viciſti, propter quod & mihi præſtas quòd eo nomine accepiſti. Sed hic miles equũ acceperat vt pręfectũ cõmittaretur, aliò igitur pergens fuit in dolo, nõ pertinet igitur ad eũ lucrum propter equum factum, Etiam ſi ad eum pertinuiſſet equi periculum, Ita Barto. in l. ſi is qui. §. ſi quem quæſtum, quem. §. legit cum princip. d. l. ff. commo. quòd etiam no.
12 ibi Bald. † Proponebat etiam præfectus conſuetudinem caſtrorum, vt qui equum commodat admittatur in partem lucri, hanc litem recedens è curia reliqui indeciſam, poſtea audiui fuiſſe pronũtiatum contra Præfectum, iure, an iniuria non eſt nunc quærendi locus, credendum eſt tamen iudicantem ratione motum & iure.

Quæro & de alia quæſtione, Quidam commilitones conuenerunt
13 inter ſe de communicando ſibi inuice lucra quæ facient, † Quæ pactiones ſunt conceſſę, vt per Bald. d. conſi. ccclviij. li. ij. fecerunt quendam prouincialem captiuum, qui fecit taleam, & compoſuit ad ducenta ſcuta, vnus ex ſocijs vendidit partem ſuam commilitoni viliori pretio, & præſenti, Dux belli iuſsit poſteà captiuũ illũ

gratis

gratis dimitti.Quæritur an miles pretium repetat à cõmilitone? Reſpõ.ꝙ repetit,per l.bona fides,ff.de ac.emp.vbi Bar. no.& Bal.
14 in l.vlt.C.de peri.& com.rei vẽ.ver.ſed pone,vbi dicitur † ꝙ ſi cau ſa reuertitur ad non cauſam ſolutum condicitur. Item quæro de
15 alia, † Ciuitas quędã,Ducis permiſſu diripitur,Cõtingit ꝙ quidã ſignifer cum aliquot ſuis cõmilitonibus ingreſſus eſt vnũ monaſte riũ.Illudq́; ſecundum militarẽ licentiam,diripuit,erat autẽ in illo monaſterio abſconſus in quadã camera, ſeu cubiculo nobilis qui dam, qui anteq̃ perueniret in manũ ſigniferi,& anteq̃ aperiretur ei illa cella,quia non inueniebatur clauis, peruenit in manum cuiuſdam Capitanei, qui & ipſe ingreſſus erat illud monaſterium ad monitus de iſto nobili à quodam eius famulo, quæritur cuius ſit ca ptus, ſigniferi,an Capitanei:& omiſſa immunitate eccleſię,de qua fruſtra ſit ſermo,propter corruptam diſciplinam,& contemptam, religionem,videbatur pronunciandum pro ſignifero, qui primus ingreſſus eſt monaſterium,primus perquiſiuit ingredi illam cellã, & iam animo ceperat,& poſsidebat captiuum in ea incluſum,facit in argu.l.ſuccurritur,in fi.ff.ex qui.cau.ma.ibi, quia nihil intereſt parietibus an compedibus quis detineatur,& in l.j.§.ſi iuſſerim, de acqui.poſ.ibi,non enim corpore, & actu neceſſe eſt apprehendere poſſeſsionem,ſed etiam oculis,& affectu,& tex.melior in l.iij.§.Ne
16 ratius,eo.ti.Item pro eo facit,quia † cùm ſit poſſeſſor continentis, id eſt,monaſterij,videtur & poſſeſſor contentorum,d.l.iij.§. Nerua,declarat Pau.de Ca.in l.qui vniuerſas,in prin.eo.tit. quæ lex ta men multum facit,primo intuitu,pro parte cõtraria, & pro eadem contraria parte fuit iudicatum,per tex.in l.naturalẽ,in prin.verſi.
17 proinde,ff.de acqui.re.do.quia † etiã in fera vulnerata,& quã vulnerans perſequitur,multa poſſunt contingere,per quæ ab eo nõ ca piatur,nimirum igitur ſi alius præoccupet eam capere ſi eius effici tur,vt ibi,& l.in laqueum,verſ.ſummam,eo.ti. & in l.iij.in prin.de
18 acqui.poſ. † Neq; rem quæ,neq; oculis cõſpicitur,neq; corpore cõ prehenditur, poſſumus animo acquirere,vt eo.ti.l.quemadmodũ. Ad allegata verò in contrarium reſpõdetur, nam d.l.ſuccurritur, loquitur in capto,& incluſo,non in abſconſo,& d.§. Neratius,ſecũ dum Sabini ſentẽtiam,quæ eſt recepta,facit in contrarium, prout etiam facit in contrarium d.l.qui vniuerſas, quamuis enim poſsit
19 verum eſſe quod ibi dicit Pau.de Ca. † quòd is qui domũ poſsidet, non propterea dicatur poſsidere columnas vel aſſeres, aut tegulas domus,hoc tamen aliò ſpectat,vt in l.rerum mixtura, ff.de vſucap. ſed nihilo eſt minus in ſe vera litera illa & ſententia in d.l. qui vniuerſas

uerſas, quòd qui domum aut nauem poſsidet non ideo omnia poſsi
det quæ in eis ſunt, Alex. tamen in d.l. iij. in prin. nu. 27. poſt Bar.
ibi aliter intelligit, & ſequitur eum Iaſ. nu. 33. qui allegat l. ſi ergo.
§. dotis, ver. quid enim intereſt. ff. de iur. do. quam l. allegauit prius
ad hoc Bal. C. de fur. l. de his, ſed meo iudicio poteſt ſolui, licet Iaſ.
ibi in ſol. iſta hæreat, quia aut concurrit animus tradentis qui &
20 poſsidebat, † & ſufficit viſus, & conſpectus qui ſit coram re ipſa,
neque requiritur vera, & corporalis apprehenſio, vt d.l. ſi ego, verſ.
quid enim, & in l. clauibus. ff. de contrah. emp. Aut non concurrit
animus poſsidentis, ſeu aliàs res per neminem poſsidebatur, & re-
quiritur vera, & realis apprehenſio, ita Bar. in l. j. in prin. in iiij. q.
prin. de acqui. poſ. Soluitur etiam per Iaſ. in d. §. Neratius, nu. 4. quod
in quibus requiritur actualis apprehẽſio nõ ſufficit apprehẽſio cõ-
tinẽtis tãtũ. Allegat ẽt capitaneus ille pro ſe cõſuetudinẽ militarẽ quod
licet in priuata domo is qui eam ingreditur cẽſeatur quęſiſſe om-
nia in ea exiſtentia. ſecus tamen in eccleſijs, & monaſterijs, fortè
propter multiplices & diuerſas habitationes quæ ſunt in eis, quæ
21 eſt tamen differẽtia facti magis quàm iuris. † Et ſanctius multo eſ-
ſet ac iuſtius abſtinere penitus ab ingreſſu, & rapinis locorum ſa-
crorum, quia ita ſacrilegium committitur prò re profana in ſacro
rapta, ſicut pro re ſacra, xij. q. iiij. c. quiſquis, & c. ſacrilegium, in
22 Glo. † Nam ſi Gotti gens effera, & barbara, atq; etiam tum infidelis
cùm Romam cepit, & diripuit, parci iuſsit baſilicæ Diuorum Petri
& Pauli, omnibusq; in ea inuentis, quod ſcribit Bea. Aug. in lib. de
Ciui. Dei. li. j. c. ſi rectè memini etiam primo. quanto magis debẽt
Chriſtiani milites pij eſſe, & reuerẽtes ſacrorum? quanto etiam de-
berent eſſe circa id vigilantiores, & prouidentiores Duces? Eo etiã
magis cum huiuſmodi rapinæ, & direptiones vrbium ſint ex magna
23 parte iniuſtæ, † quia non deberent vrbes diripi niſi pro magno fla
gitio, & ſcelere, in quod omnis populus conſpirauerit, vel maior
pars, quod maximè dicendum eſt de oppidis illis quæ hoſtes furti
uè nobis eripiunt, etiam quandoq; ſomnolentia, & incuria noſtro-
rum Præfectorum, & militum, etiam ſi ea poſtea per vim ex hoſti-
bus recuperemus: quia non poſſunt eiuſmodi vocari rebelles, vt di
cit Bar. in tit. qui ſint rebelles, in Glo. in ver. rebellando, verſ. Do-
mino quædam ſunt ciuitates. Caueant igitur Duces belli, nedum
militibus fauere ſtudent, & eos ſibi beniuolos reddere, in Dei in-
dignationem incidant. De quo eſt aliquid dictum ſupra alio loco.

HIC

HIC INCIPIT QVINTA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

1 *Treuga, & treugare voces barberæ.*
2 *Induciæ quid.*
3 *Inducias, an licitè faciat Dux belli.*

De Inducijs. Titulus primus.

INCIDVNT bello induciæ, quam hodie vocant Treugam, vox tamen inſolẽs, & minimè Latina, vſi ſunt tamen ea Canones, vt in ru. & nigro, de treu. & pa. vſus eſt autem Archid. non ſolũ hoc treugæ nomine, ſed etiam verbo, treugare, vt in c. illi oratores, xxiiij. q. v. vnde & Treugarium dixit eum,
1 qui Treugam facit, vt ibi, †quę ſunt tamen voces barbaræ. Non eſt etiam (vt puto) comprobanda differentia, quã facit Gl. in l. conuentionũ, ff. de pact. quòd treuga ſit lõgi temporis, induciæ verò breuis, cum etiam breuis temporis treugam viderim, Et qualemcunque, ita vocãt hodie, prout antiqui qualemcunque, vocabant nomine induciarum.
2 Quæro igitur primò quid ſunt induciæ. † Et dicit lex poſtliminium, §. induciæ, ff. de capti. & poſtli. re. quòd eſt ſuſpenſio armo-
3 rum ad breue tempus facta. Quæro ſecundò, † An ad Ducem belli pertineat inducias facere, Et ſi quidem ſit ipſe Princeps, nulli dubium eſt poſſe, ſed ſi ſit alius per eum exercitui præpoſitus, dixit

xit Bar. in d.l.conuentionum,de pac. quòd poteſt inducias facere, ſed non pacem. At Pau.de Ca.ibi dicit vtrunq; ei interdictum: niſi liberam habeat adminiſtrationem,& hæc eſt communis Doc. opi. limitat tamen ibi Fulg.& Alex.tacitè cõprobat, niſi ſit treuga breuis tẽporis, ſic legimus inter Duces Græcos factas ſæpè à ducibus ĩducias bidui, aut tridui,ad ſepulturã cęſorũ militũ:Sic tamẽ eſſet vera opi.Bar.cum induciæ fiant ad breue tempus,vt d.§.induciæ,vidimus etiam his noſtris bellis,anno 1540. Marchionem Vaſti menſtruas inducias paciſci cum Domino de Anguiẽ.Gallorum Duce, rurſumq; alias,etiã mẽſtruas, contraxit Ferdinandus Gonzaga cũ Domino de Briſac,anno(ni fallor) 1553. fortè tamen habebant hi Duces ampliorem,& liberam poteſtatem:quo caſu, vt dixi, ita eis licet,vt per Iaſ.poſt alios in d.l.conuentionum,col.fi.in iij.limi.

SVMMARIVM.

1 *Induciæ an accedant paci, an bello.*
2 *Pax aliud quàm induciæ.*
3 *Obliuio inducitur ex curſu longi temporis.*
4 *Vectigalia læduntur etiam propter belli ſuſpicionem.*

Induciæ cui magis comparentur bello, an paci. Titulus ſecundus.

1 QVAERITVR etiam cui magis accedant induciæ, paci, an bello: Arch. in d.c.illi oratores, xxiiij. q. iij. dicit ꝙ treuga (ſecundum Hoſt.) eſt pax. Dicit etiam Abb. in c.nouit, nu. 10. de iudi. quòd ad tempus facta, poteſt dici pax, Quod ibi inducit ad quæſtionẽ de eo qui conduxerat, Pręfectũ equitum quandiu vigeret bellũ, ſiue etiã donec ſequatur pax, & quærit an dicatur finita conductio per huiuſmodi inducias, quę fuit quæſtio diſputata, prius per Io.An. & concludit eſſe finitam, & propterea non teneri eum ad ſtipendium temporis induciarum, Ego tamen in caſu, cùm eſt facta conductio, donec pax ſequatur, dubitarem ne contra eſſet ſtatuendum, cùm aliud ſit pax, aliud treuga, vt mox dicam, & verba in cõtractibus ſtrictè, & propriè ſint intelligenda, per iura ad hoc vulg. putarem etiã inſpiciendum, an conductor ſtatim factis inducijs Præfectum illum admonuerit, & dimiſerit, an verò retinuerit. Exauctorantur enim, & dimittuntur, cum non eſt neceſſaria amplius militum opera, arg. l. milites

agrum,§.miſsionum,ff.de re mil.in ipſa autem principali quęſtione ſolet allegari tex.in c.nouit,de iudi.vbi probari videtur, quòd dicatur pax: dicitur enim ibi, pacis fœdera violaſſe, qui violauit treugam, quod etiam probatur in d. c. illi oratores, Pacem vocat etiam eam Virgilius,dum inquit,

Bis ſenos pepigere dies, & pace ſequeſtra.

Contrarium verò no.Glo.& Doct.in c.ſignificauit, de iudi. verius videtur quod dixit Pet.de Ancha.in conſi.lxxxviij. quod incipit, præmiſſa facti ſerie,quòd tria ſunt, quorum vnum nõ eſt aliud bellum,treuga,pax:quam materiam latè etiam explicat Fel.in d.c.ſi-
2 gnificauit, & concludit, † quòd treuga bello magis accedit quàm paci,quod ego puto verum in propria treuga,id eſt,quæ iuxta diffinitionem ſuam,de qua in d.§.induciæ,ad breue tempus eſt facta, Sed in ea quæ eſſet ad longum tempus,qualis facta fuit anno 1538. apud Niceam,inter Carolum Imperatorem,& Franciſcum Francorum Regem, quæ erat in decem annos, crederem eam eſſe ad inſtar pacis,& ea finita,noua eſſe opus denuntiatione, & diffidatio-
3 ne: † quia tanto tempore creduntur partes belli oblitæ, & pariter Prouinciales,arg.l.furtum,§.fi.cum l.ſeq.ff.de vſucap. Licèt poſſit in contrarium argui, quòd neq; ex diutino temporis lapſu obliuio præſumitur,cùm factum eſt memorabile,& graue, per tex.qui ſolet allegari pro ſing.in c.cùm illorum,de ſen.excom. qui tamen loquitur de ſimplici obliuione.Et nihil dicit de decennio. Neque in caſu tam longeuæ treugæ crederem verum quod dixit Anchar.
4 in d.conſi.lxxxviij. † quòd ita fieri debeat remiſsio cõductori propter bellum per tempus treugę,prout fieret in ipſo ardore belli, licet ſecus ſit ſi treuga ſit modici temporis.Quo caſu rectè conuenit
„ quod dixit Cice.in oratione pro lege Manilia.Cæteris in rebus,in
„ quit,cum venit calamitas,tum detrimentum accipitur, at in vecti
„ galibus,non ſolum aduentus mali,ſed etiam metus, ipſe affert cala
„ mitatem.Et vide infra ſub titu.de multis quæſt.&c.verſicu. an verò ipſe timor.

SVMMARIVM.

1 *Inducias violanti an debeant obſeruari.*
2 *Conditionis melioris non debet eſſe fedifragus quàm fidelis.*
3 *Paria delicta mutua compenſatione quando tollantur.*
4 *Frangenti fidem,fides frangatur eidem.*
5 *Fœdera & pactiones cauillari non debent.*

Poſſeſſio

6 *Poſſeſſio ſolo animo, aut ſolo corpore non acquiritur.*
7 *Pauci milites in loco reperti non dicuntur eum iure belli quæſiuiſſe.*
8 *Vicus an accedat ciuitati ſuæ captæ in bello.*
9 *Naturale factum attenditur magis quàm ciuile, cum de acquirendo quæritur vi bellica.*
10 *Poſſeſſio quare magis à corpore, quàm ab animo ſit dicta.*
11 *Iuramentum fidelitatis non operatur rei traditionem, aut acquiſitionem.*
12 *Recognitio vaſalli non afficit poſſeſſionem Domini.*
13 *Obedientia poſſeſſionem non transfert ad priuationem antiquioris domini ſi & ipſe poſſideat.*
14 *Domini non pendent à ſubditis.*
15 *Dominus non perdit poſſeſſionem ſubditi ſui per alium detenti.*
16 *Initium capturæ eſt inſpiciendum.*
17 *Captus etiam blandicijs, in pace, ab eo qui ſciebat bellum iri renouatum, non poteſt dici iure captus.*
18 *A, & Ab, an ſtent incluſiuè, an excluſiuè.*
19 *Momentum attenditur.*
20 *Abſurdum omninò eſt vitandum.*
21 *Diſſidatio noua an requiratur lapſa treuga.*
22 *Bal. varius in ſuis deciſionibus.*

De varijs queſtionibus quæ incidunt in Inducijs. Titulus III.

1 QVAERO etiam †an violatis ex altera parte inducijs liceat eas violare etiam ex altera. Et Vincent. Hiſpanus Doct. antiquus dixit non licere: quem refert & ſequitur Arch. in dicto cap. illi oratores, nume. 4. idem volunt Ioan. And. & Anto. de Butr. in capitu. ſicut, el iij. de iureiuran. Idemque Ioan. And. in Sp. in rub. de treug. & pac. & idem Ant. de But. in cap. peruenit, de iureiuran. quem ad hoc ſimpliciter, vt ei mos eſt iſta tractare, allegat Martin. Lauden. in tractat. de confeder. & pa. quæſt. xvj. In quam ſententiam accedunt Alexand. & Iaſ. in l. cum proponas. la ij. C. de pact. & Iaſ. in conſi. clxx. lib. ij. Quod fortius procederet, vbi eſſet ex fœdere pactum non recedi ab inducijs, etiam ſi aliquid nouetur. Quod capitulum vidi appoſitum in illis decennalibus inducijs factis Niciæ. Et in hac materia eſt conſi. Bart. Sozi. cclxij. lib. ij. quem allegat Corſe. in tracta. de priuile. pacis, in

prin.nu.117.vbi latè hanc quæſtionem tractat,Ego aliàs cōtrariū
reſpondi,fretus autoritate Io.de Imo.qui hanc partem tenuit,in l.
quod ſeruum,ff.de ver.ob.quod latius cōfirmat Abb.in c.j.de treu.
& pa.& Archiep.floren.in ſum.in tertia parte,tit.iiij.c.ij.§.i. c.fi.
2 † Quod maximè verū puto in induciis lungi temporis, ne melio-
ris ſit conditionis fœdifragus,& perfidus quàm fidelis,& verax, &
quia malè ageretur in bello ſi quis ſoli vacet deffenſioni, dū alter
rapit per fas,& nefas, præſertim ſi loca hoſtilia ſint valde proxi-
ma,quod conſiderat & dicit Sal.in d.l.ab hoſtibus,C.de poſtli.re.
in ii. colum. verſicu. ſi antem nontantum ſe deffendit, dictum
verò Vin.poſſet procedere in treuga paucarū horarum, vel dierū,
& adhuc ex vrbanitate magis quàm deſtricto iure, Ad quòd ap-
poſitiſsimè congruit exemplum ſuperioris Affricani, Cum enim
induciarum tempore Cartaginenſes diſiectam vi tempeſtatis Ro
manam claſſem inuaſiſſent, & intra caſdem inducias Cartaginen-
ſium legatos fortuna ipſi Affricano in manum obieciſſet, Præfetus
ipſe eos non induciarum modo fidem, ſed etiam ipſum ius gētium
violaſſe, nihil tamen ſe facturum dixit nec inſtitutis Populi Ro-
mani, neque ſuis moribus indignum, ſicque liberos legatos dimi-
ſit,quod refert Liuius terciæ Dec.li. vltimo,& ſunt valde leues ra-
riones contrariæ partis,Nam quod dicit Arch. quòd licèt tu com
buras domum meam non itidem licèt, & mihi tuam., Et licet tu
proditionem facias,non etiam licet mihi, hæc militant inter pri-
3 uatos,† inter quos crimina & delicta mutua compenſatione non
tolluntur,l.ij.§.ſi publico.ff.de adul.At in caſu iſto debet eſſe locus
regulæ d.l.cum proponas,& c.peruenit,de iureiu.ac cap.fruſtra,de
4 reg.iur.in vj.quòd † frangenti fidem, fides frangatur eidem: quia
fruſtra legis auxilium poſtulat, qui in legem committit, & quod
dicitur in l.quòd ſeruum,ff.de ver.ob.quòd offendens ex noua cau
ſa ſuperuenta non dicitur pacem frangere: Alia etiam ratio quòd
poterit offenſus vlciſci finitis inducijs, non eſt honeſta neque tuta,
maximè ſi eſſent diutinę,Dicit etiam Corn.in conſi.xlij.ſub num.
8.lib.ij.quòd illud dictum Vincen.Hiſpani reſtringi debet vt non
procedat,niſi in actu promiſcuo,& qui non pertineat merè ad rem
bellicam, aliàs dicit, quòd nullibi terrarum ſeruaretur. Aequum
eſt igitur,vt qui ſibi vult obſeruari obſeruet etiam ipſe, quod etiā
5 inter priuatos procedit.† Neque decet cauillari pactiones & fœde-
ra,prout Spartanus ille,ſiue Cleomenes, ſeu quiuis alius, qui cum
triginta dierum inducias cum hoſte pepigiſſet, noctu agros hoſti-
les populabatur, quaſi de diebus non de noctibus eſſet conuētum.

Huc

Huc pertinet factũ quod vidi, Pactum erat de induciis, Antequam
publicandarum earundem dies aduenisset Dux alterius partis, cui
de induciis innotuerat, licèt non etiã innotuiſſet alteri, Cumque
pactum eſſet vt eis durantibus ita ab armis diſcederent vt eodẽ ſta
tu interim res eſſent, & vti poſsidebant, aut detinebant, ita poſside
rẽt, & detinerent, multos ex militibus ſuę partis, etiam ternos, aut
quaternos, diſperſit in quã plures vicos, & oppida, & cum in eis re-
perti fuerint momento publicatæ Treugæ, crediderunt illa loca
eis cedere belli & fœderis illius iure, fortè tamen de iure aliter ſe
habebat, quando ea cautela fortè vti non licuit, argumento eorũ
quæ dicuntur de decurione, cui innotuit diminuendum pretiũ tri
tici aut etiã curſum pecuniæ, & momento expendidit omne quod
habebat, de quo per Bar. in l. contra, ff. de legi. in l. quæro, ff. de ac.
emp. & argumento eius quod dicit idem Bar. in l. i. in prin. ff. ſi qs
teſt. lib. eſſe ius. fue. in q. de pręfecto vrbis, cui de more Imperator,
cùm coronatur ex ſoluit omne ęs alienum, & ipſe ſciẽs proximam
imminere coronationem, graue ęs alienum ſtudioſè contrahit, vbi
ẽt inducit Bar. ad eos qui in bello feſtinãt facinora cõmittere ſub
cõfidẽtia pacis de proximo fiendę. Neq; pręſentia aliquorũ pauco
6 rum militum proderat ad acquiſitionem illorum locorum, † cùm
neq; ſolo animo, neque ſolo corpore quęratur poſſeſsio, vt d. l. iii.
7 in prin. & l. quemadmodum, de acqui. poſ. † Neq; tam pauci homi-
nes poterant illa loca acquirere, & antiquum dominũ & poſſeſſorẽ
expellere, facit tex. in l. quod meo, §. fi. de acqui. poſ. & poteſt dici,
quòd illi pauci milites ſparſi per loca detinebantur verius, quàm
detinebant, quod in ſim. dixit Bar. in l. vt habet, §. i. in vltimis ver-
bis. ff. de preca. quod etiam infra latius dicetur. Diſceptatum ẽt
vidi ſuper alio caſu, occupabant Galli in Pedemontana hac patria
ſeu Ciſalpina loca quædã validis firmata præſidiis, inter quæ erant
Ciuitates, etiam metropolitanę, vt Caſale, & Taurinum, cùm autẽ
ex fędere & induciis, ſępè renouatis cautũ eſſet, vt partes ita poſ-
ſiderent ſicut bello poſſederant, cùm multi pagi, & villæ vtriſque
parerent belli tempore, vtriſque etiam conferrent in functioni-
bus, & muneribus, multa etiam diplomata ab vtriſque ducibus im-
petraſſent per quæ reducebantur ſub protectione, quam vocant
ſaluaguardiam, ipſorum præſtitiſſent etiam aliquæ ex eis vtriſ-
8 que fidelitatis iuramenta, † quærebatur vtris cederent Pagi il-
li, & villæ, & quòd vici, qui ſubſunt præſidio cedant præſidio, vi-
detur textus in l. qui ex vico, ff. ad municip. Imò etiam ei cedunt,
cui ſunt viciniora, argumento l. Inſula, ff. de acquiren. rerum

domi.

domi. Aut ſaltem cùm ea loca in bello vtriſque paterent, videbantur ex fœdere reſtare communia, iuxta l. ſi duo, ff. vti poſsi.
9 † Dicebam in iſta acquiſitione quæ fit ex ipſo iure gentium, naturale factum magis quàm ciuile debere inſpici, vnde vera, & fortis apprehenſio requiritur, iuxta l.j. in prin. de acquir. poſ. vbi omnes
10 not. maximè Iaſ. † Dum quærit, quare à corpore magis quàm ab animo poſſeſsio denominetur, ad quòd etiam facit text. in ea l. §.j. cum Glo. in ver. eam rem, & in l. denique. ff. ex qui. cau. ma. vbi dicitur quòd poſſeſsio plurimum habet facti, quod etiam tractatur in l. iij. in prin. de acqui. poſ. Ad hoc igitur vt pagi illi dicantur iure gentium, & belli quæſiti etiam præſuppoſita iuſtitia ex parte inferentis bellum, de qua non eſt nunc dicendi locus, vera, & actualis apprehenſio requiritur, neque acquiſitione, aut inuaſione partis ſequitur acquiſitio alterius partis non inuaſæ, l. quòd meo, in fi.
11 ff. de acquiren. poſ. xij. † Neque per iuramentum fidelitatis, vt de hoc incipiam dicere, quæſita eſt hoſtibus poſſeſsio, aut interuerſa domino, ita Inno. in c. dilectus, de capel. mona. quem Bald. ſequi-
12 tur, in l. ij. nume. 50. C. de ſerui. † Sicut neque per recognitionem factam à vaſallo quæritur ius directum illi cui eſt facta, vt per Odofre. C. de pac. l. traditionibus, quem Bal. ſequitur, in cap. j. num. 13. de cap. qui. cu. ven. vbi etiam Afflic. num. 59. No. Can. in c. verum, vbi Panor. de fo. competen. & in cap. eam te, per illum textum, de iureiur. in cap. olim. el. j. eodem tit. quod etiam voluit Aret. in cõſil. xiiij. col. iiij. fortius dixit Gloſſ. in l. j. in fi. ff. de vſufruc. quemadmo. ca. et in l. j. C. vti poſ. quod etiam ſi vaſallus trãdat rem feudalem non prę iudicat domino in ſua ciuili poſſeſsione; Quod tamen vix in materia bellica reciperetur, quia factum naturaliter attenditur, videnda ſunt etiam ea, quæ Doc. ſcribunt in l. interdum.
13 §. ſi qui alienam, de acquiren. poſ. † Neque pariter acquiritur poſſeſsio per illas præſtationes, & functiones ſiue reales, ſiue etiã perſonales, licet enim ex præceptis quibus paretur, maximè ſi in faciẽdo conſiſtant, acquiratur quaſi poſſeſsio iuriſditionis, vt per Inno. in cap. olim de reſtitu. ſpo. quem Bal. refert, & ſequitur, in d. l. ij. de ſerui. nu. 54. ſi tamen antiquus dominus interim poſsideat continuãtur eius iura, & dominij, & poſſeſsionis, vt l. quamuis. §. j. de acquiren. poſ. vbi Bar. notabiliter diſtinguit, quia aut is, cuius miniſterio poſsideo verè & naturaliter trãsfert poſſeſsionem in alium et ego eam amitto, Aut fictæ transfert, et eam non perdo. Quod ſi primus poſsidet, impoſsibile eſt vt alius poſsideat, per rationem; l. ſi vt certo. §. ſi duobus, ff. commo. & l. iij. §. ex contrario, de acquir.

poſſeſ.

poſſeſ. Quod fortius dicendum eſt cum ſupradicti actus eſſent indifferentes,& generales,ipſaſque perſonas vicaneorum magis quã ipſos vicos,afficientes, qui non propterea neceſſario inferunt occupationem locorum. Non igitur probatur per tales actus poſſeſſionis tranſlatio, ſed locus erit dicto Inn. quem Bal. refert in d.l.ij. nu.15.vbi dicit quòd actus indifferentes,pro miſcui & inordinati non probant poſſeſsionẽ.facit etiã quod dixit Bal.in l.j.col.iiij.C.
14 de ſer.fug.† quòd domini non pendent à ſubditis,qui poſsidentur
15 inuiti.† Et propterea infert,quòd ſi ſubditus meus ab aliquo detinetur inuitus,ipſe tamen vocat ſe ſubditum meum,& pro tali ſe gerit in eo quòd poteſt,non perdo poſſeſsionem meam, quam habeo in eo,vt ibi verſi.plus dico;loquitur tamẽ de ciuili poſſeſsione,ſed neque in huiuſmodi inuaſionibus vici cedunt ciuitati,vt per Bar. & alios in d.l.iij.in prin.per Bal.in d.l.ij.nu. 58.qui allegat l.j.§.Iulianus.ff.de iti.actuque pri.Et facit d.l.quòd meo, §.fi. Quæ tamen diſputationes nunquam fuerunt deciſę, quia non habebatur Iudicis copia,& ius in armis erat. Neque iuſtior aut melior fuit cauſa præfecti cuidam præſidio qui nobilem virum iter illac facientem rogauit, & coegit apud ſe manere illo veſpere,qui erat dies induciarum,Et cùm inſequenti nocte ſui inducias violaſſent,quod præfectus iam ſciebat euenturum, mane retinuit nobilem illum, tamquam iure belli captum,& eum coegit ad taleam mille ſcuto-
16 rum† Initium enim capturæ,eſt inſpiciendum, & cõſiderandum, vt l.iii.§.Scio.ff.de mino.vbi Gloſ.& Bart.Quod maximè procedit quãdo finis neceſſariò regulatur à principio,vt ibi Doc. declarãt, maximè Albe.ante fi.propter quod dico, quod ſi iſte nobilis ſponte ſua remanſiſſet ea noctè in præſidio, iuſtè capi poterat, iuxta tex.in l.in bello,§.itẽ in pace.ff.de capti. ſed cum calliditate præfecti, & contra voluntatem ſuam remanſerit verè dici debet eum veſpere retentum, & ſic induciarum tempore. Neque enim is ſolum qui vinctus eſt,ſed & qui intra parietes tenetur vim, & carcerem patitur,l.ſuccurritur,ff.ex qui.cau.ma.nam & carceratus dicitur qui non poteſt pro libito diſcedere,vt dixit Ang. in l.qui in carcerem,ff.de eo,quod me.cauſa,poteſt tamen dici cum Bald.illa loquebatur, nauem ſolebat Vlyſſes,ſic nobilis illæ,qui & erat iuriſcon.allegabat iura verè facientia pro ſe, & alter qui erat miles,armis,& vi tutatus eſt cauſam ſuam. Incidit & alia quæſtio die quinta februarii anni,vt puto,1555.Fuerũt factæ induciæ quinquennales vltra mõtes per Sereniſsimos Reges Philippum Hiſpaniarum, & Henricum Francorum, ea die citra montes Dominus de Briſac,

Dux,

Dux armorum Francorum, expugnauit Vignale vbi erat præſi-
dium Hiſpanicum,dicebatur autem in induciis ab hac die ſuſpen-
datur bellum &c.quærebatur an dies illa eſſet de inducijs,& con-
ſequenter præſidium retineri non poſſet, tamquam captum extra
18 tempus belli,† verba enim illa,ab hac die, poſſunt & incluſiuè in-
telligi,& excluſiuè, in dubio dicit Cy. qui tractat materiam iſtam
in l.à calligato,C.de nup.vbi etiam Bal.quòd ſi materia eſt fauora
bilis ſtabunt incluſiuè,vel excluſiuè ſi ſit odioſa,At treuga fauora-
bilior eſt quàm bellum,& retentio, quàm occupatio. Hanc eandē 1
quæſtionē latius tractat Bart.ff.de leg.iij.in l.patronus.§.j.& quòd
attinet ad tempus,dicit quòd ſi terminus poteſt contineri, ſtabit
19 incluſiuè,Ego credidi attendendum momentum.Nam† in his quæ
ſunt momenti ipſum valde inſpicitur,vt per Bal. C. de fideicom.l.
prædia,col.fi.& in,§.quin etiam,in tit.Epiſco.vel Abb. in vſi.feu.
quod hic maximè eſt dicendum. Abſonum eſt enim quòd perfe-
ctis induciis bellica vltra tractentur.Abſonum eſt etiam, antequā
concludantur, etiam dum tractantur, dicere quòd non ſit tempus
belli, & quòd non liceat omnia facere quæ ad bellum pertinent,
neque eſt veriſimile quòd partes in induciis voluerint includere
tempus iā elapſum,Debet igitur bello & fato imputari quidquid
ante inducias contigit.ſiue aduerſum ſiue proſperum, pro quo fa-
cit quod dicit Bar.in d.§.i.quòd ſequimur partem quæ excludit ir
rationabilem intellectum,quod etiam ſenſit Bal.in d.l.à calliga- 1
tó,in vltimis verbis, Dum dixit quòd ſtabunt dicta verba ſecun-
20 dum quòd dictabit recta ratio,& contrahentium intentio, † eſtq;
omnino abſurdum vitandum, prout in hac eadem materia dixit
Bal.in conſi.cccclvii.incipiente,Reuerendus pater,lib. i.quod eſt
repetitum,licet trunco capite libr.v.conſi.cccxii. Cum igitur ea
die,ante concluſas inducias,liceret tractare hoſtilia; & poſt con-
cluſas vltra non liceret,neceſſariò reducimus ad momentū, Quod
in terminis pacis,nempè quòd quidquid agitur pendeat à momen
to,dixit Bal.in l.contractus,col.iii. verſi. quæro quid de die,C.de
fi.inſtr.quod idem Bal.dicit eſſe no.quia vidit in facto continge
re,in l.ſi quis,§.ſi ſuo,verſi.ſed quam horam, ff.de vulg.ſub. Quæ-
21 ro etiam † an tranſacto induciarum tempore noua requiratur de
nuntiatio,ſeu diffidatio,& Bal.in tit.de pa. conſt.in §.vaſalli,lo vl
timo,diſtinguit,quia aut non erat indictum,neque ceptum bellū,
licèt fortè immineret,& eſſent iam partes in præparatoriis,& de-
nuntiatio requiritur,quia tempus,inquit,non eſt modus tollendæ
vel inducendæ obligationis,aut iam erat bellum,& non eſt neceſ-

ſaria; allegat l. ſi vnus, §.ſi cum eo,ff.de pac.quod ſupra arguebam poſſe reſtringi,niſi induciæ fuerint ad longus tempus,& vltra decennium.Gui.tamen Papæ Deci.cxcj.verſi.dic ergo,ſimpliciter tenet quòd non requiratur diffidatio Ang.etiam in d.l.ſi vnus,§.j.de pac.dicit quòd lapſis inducijs,reincidimus in illum actum qui fuit
22 per eas ſuſpen ſus,† Sed idem Bal.vt eſt in omni quæſtione inconſtans,in l.illud,in vltimis verbis,ff.de acqui.hær.dicit,quòd ſi non habentes guerram faciunt treugam.videtur tacitè actum inter eos vt lapſa treuga ſint in bello,quod tamen non puto bene dictum & forte Tutius eſt ſequi ſimpliciter,& indiſtinctè dictum Ang.

HIC INCIPIT SEXTA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Pacta illicitæ ſocietatis non ſiunt obligatoria.*
2 *Societas illicita non valet.*
3 *Socius an ſocio communicet quæſita ex ſocietate altera.*
4 *Societas non debet claudicare.*
5 *Cauſa proxima eſt attendenda non cauſa remota,& nu.8.el ij.*
6 *Amicos pro amicis inimicos p̱ inimicis habere paciſcẽtes quõ intelligatur.*
7 *Emens ab inimico fęderati,& dans illi pretium conuentum non dicitur facere contra ſœdera.*
8 *Ex,ob,pp,hę dictiones an importent cauſam immediatã an ẽt mediatam.*
9 *Vulnus letale qualiter intelligatur.*
10 *Penſionis remiſſio propter bellum an fieri debeat.*
11 *Conductori an fiat remiſſio pp modicũ damnũ,& qualiter hoc intelligatur.*
12 *Emphyteutæ an fiat remiſſio propter bellum.*
13 *Damnum quod quis ſua culpa ſentit ſibi imputet.*
14 *Quęſtuarijs an fiat remiſſio propter bellum.*
15 *Suſpicio,& timor belli an proſit ad remiſſionem penſionis.*

De varijs quæſtionibus bello contingentibus. Titulus primus.

SED VT ad ipſam belli materiam reuertamur, iam dixi ſupra licere militibus inter ſe paciſci de lucro ex hoſtibus quærendo inter ſe communicando, vt dixit Bal. in allegato conſi. ccclviij. lib. ij. qui allegat l. licet. C. de pac. Quæro igitur nunquid hæc pacta valeat inter latrunculos, id eſt eos qui verè non ſunt hoſtes, ſiue ẽt cùm veri milites ſocietatem contrahunt ad inconceſſa, puta cum prędan-
1 tur prouinciales ſuos, ſiue etiam hoſtiles, contra tamen fœdera, † & proculdubio non valent conſimilia pacta, per l. ſi reo, in fi. ff. de fi-
2 deius. vbi pulchrè & no. dicitur quòd † rei flagitioſæ coita ſocietas vim nullam habet, quod non minus eleganter dicitur in l. nec prætermittendum, ff. pro ſo. ibi, rerum inhoneſtarum nullam ſocietatẽ eſſe, neque eſt contra quòd Cice. in offi. dixit, leges eſſe, & latronũ quibus pareant, quas obſeruent, laudarique dicit Bargulum inſignem latronem Illyricum, Viriatumq́; Luſitanũ, qui propter æquabilem prędæ partitionem magnum nomen quæſiuere, magnasque opes. Nam quod dixit Cice. eſt facti, quod ego dixi eſt iuris, Cùm enim delictorum turpis, & fœda, vt dixi ſocietas ſit, vt etiam in l. quod autem. ff. pro ſoci o, dicitur, non ſe intromittet de eis Iudex,
3 neque pro eis datur actio. Incidit autem hic quæſtio de qua contigit mihi iudicare, † Duo commilitones, Titius, & Seius ſocietatem inierunt eorum quæ in vrbis direptione æquirerent, Titius ignorante Seio, Sempronium ſibi ſocium aſſumpſit, quæritur qualiter quæſita communicabuntur, Et quidem non eſſe Sempronium Seio ſocium certum eſt, ſocij enim mei ſocius meus ſocius non eſt, vt dicitur, in l. qui admittitur, in fi. cum l. ſeq. ff. pro ſo. communicabit igitur Titius, qui eum aſſumpſit, Sempronio, quidquid ex Sei ſocietate conſequetur, Seius verò nihil ei cõmunicabit vt l. quidquid, quæ ſequitur, d. l. qui admittitur, & d. l. Nam ſocij, & conſequenter dimidium partis Titij habebit Sempronius; Credo tamen ſi celauit Sempronium de priori ſocietate cum Seio, quod ei tenebitur

bitur ad intereſſe, iniquum eſt enim ſi quid lucratur Titius communicare cum Sempronio ſolum pro quarta parte, dimidium habi-
4 turus lucri ipſius, † Cum tamen non debeat claudicare ſocietas, l. Iulianus, §. à pupillo, ff. de ac. emp. qui eſt de caſibus in quibus damno eſt tacuiſſe, de quo per Glo. in l. ſcire, ff. pro ſoc. Sed an ſit communicaturus Seio Titius obuenta ad ſe ex ſocietate illa Sempronij? tex. in d. l. Et quidquid, ibi, ſed factum eius præſtabit ſocietati, innuit, quòd ſic, & ita Bald. intelligit in ſummario, d. l. q. admittitur, Dicit enim, qui aſſumpſit, ſolus aſſumpto communicat, & quod ab eo conſequitur, pariter primo ſocio communicat, quod eſt etiam de mente Fulg. ibi, Quod vereor verum ne non ſit. Societas enim hæc, quæſtus videtur ex propria perſona quærendi, non igitur extenditur ad aliundæ quæſita, l. coire, cũ lege ſeq. ff. pro ſo. vbi Bar. & Bald. ita ſummant. Pro ſocietate ſimpliciter contracta lucra tantum perſonalia communicantur, ad idem facit, l. cum duobus, §. fi. qui incipit, cum erant duo, ff. pro ſo. vbi dicitur, quòd vnius negociationis ſocietas ad aliam non prorrigitur. ad quòd etiam facit, §. Papinianus illa ea, l. aliàs eſt lex, ſi fratres, eſſent tamẽ, vt puto
5 † conſideranda verba contrahentium, & ſecundũ quòd latè aut ſtrictè ſunt concepta, ita iudicandum. In dubio vbi quæſita ex prẹda eſſent communicãda, non dicerem hoc lucrum quòd à Sempronio proceſsit eſſe ex prẹda, ſed verius ex quẹſtu, & contractu, inſpecta immediata cauſa & proxima, non primæua, & remota, vt d. l. quæſtus, ff. pro ſo. & propter dictionem ex, quẹ immediatam & ipſa cauſam reſpicit, propter quod dixit Bal. in c. j. §. iniuria, circa fi. de pa. iur. fir. quòd ſtatutum loquens de condemnato ex homicidio, non comprendit mandãtẽ, neque obſtat d. l. & quidquid, debet enim intelligi quòd prẹſtabit communitati factum ſocij, id eſt damnum iniuria vel incuria datum, quod declarant ſequentes ll. maximẽ, l. de illo, in prin. & ita intelligunt ibi Glo. & Doc. Quæro etiam, duo Principes fœdus inierunt, quo cautum eſt vt teneantur amicos vtriuſq; habere pro amicis & hoſtes pro hoſtibus, & quòd pro terris quas poſsident ſe inuicem iuuabunt, & bellum ac pacem faciẽt: modo alter ex eis emit à quodam alio Principe vnam ciuitatem, quam ante hoc fœdus occupauerat huic fœderato ſuo, an dicatur fœdus violaſſe? Pau. de Caſt. in conſi. ccxcv. viſo ſupraſcripto puncto, lib. j. concludit quòd non; quia fœdus loquitur de terris quas poſſident cùm ſit fœdus, non ergo extenditur ad ante illud amiſſas, ſed neque tenebatur, inquit, virtute fœderis auxiliari fœderato ſuo ſi bellum voluiſſet mouere pro illa ciuitatẽ, vel occupatorem illum

6 habere pro hoſte, † quia illud capitulum de tenendo amicos pro amicis,& hoſtes pro hoſtibus,intelligi debet quo ad bella neceſſaria,non quo ad voluntaria, Et quo ad iuſta, non ad iniuſta,Item & ad deffenſam non etiam ad offenſam, vnde neque inuaſor ille an-
7 tiquus, & ante fœdus, erat, vt dixi pro hoſte habendus, † neque ex eo quòd ſit ei data pecunia & pretium pro empta Ciuitate,dicitur fieri contra fœdera,aut pręberi hoſti auxilium,ita Pau. ſubiungitque ibi,in iiii. col. verſi.prætere a & vaſallus, quòd hic tercius Princeps erat prius amicitia coniunctus huic emptori, & erant compatres. incidimus ergo in circularem quæſtionem illā, quòd ſi ego debeo habere pro inimico inimicum tuum,& tu amicum eum qui eſt amicus meus,ſi idem ſit tibi inimicus,& mihi amicus iam non poterit ſtari pacto propter repugnantiam,vel præualebit quod eſt humanius. Quæro & de alia quæſtione,pactū eſt vt damna ex bello illata ſarciantur, reſtringentur ne pacta ad immediata illa damna quæ intulit calamitas belli, an verò,& ad illa etiam quę propter belli cauſam prouenerunt;& tex.in l.j.§.ex incēdio,ff.de incen.rui.naufra.dicit quòd bello amiſſum dicitur quod propter cauſam belli amittitur,& in hanc partem inclinat maior, & communior pars Doc.vt in d.§.ex incendio,& in *l.bello amiſsi*, ff.de excu.tu.Et propterea infert Alb.ibi, quod cum equus cuiuſdam nobilis de Sabaudia,qui erat prætor Patauii, in prælio fuiſſet vulneratus,& ſubinde mortuus,fuit ei equus ſatisfactus de conſilio Vber.de Bo.quòd etiam dicit ibi Bar.in principali quæſtione Puto diſtinguendum an propter ipſum bellum damnum contigerit aliàs non euenturum,tūc quaſi ex ipſo bello dicitur quis damnum illud pati, & erit tunc locus pacto vt reficiatur & ſatisfiat, Aut aliàs euenturum erat,& ſecus puto,facit in argumentum, l.ſocium qui in eo, §. ſocius, ff. pro ſo. dum ſit differentia an incidat quid in ſocietatem an verò propter ſocietatem, prout diſtinguitur an ex re mea proceſſerit pecunia,an verò propter meam rem,
8 vt in l. eo tempore, in fin. ff. de peccu. vbi Bartol. facit] † conſimilem differentiam inter ob, & ex,& inter de, & ex, per iura quæ allegat.Cauſa enim proxima, & immediata inſpicitur vt dictis iuribus, item & origininaria non accidentalis, l. ſi hæres, de acti.emptio.declaratur in l.vltim a in tercia oppo. C. de contrahen. emptio. Idem tamen Alber. in l. abeſſe. ff.ex quibus cau. ma. Dicit quòd ſi militibus ex pacto debent equi ſatisfieri qui peribunt in caualcata, ſi miles iuit Mediolanum miſſus à paciſcente, & incendio in hoſpitio exorto equum amiſit, dicit quòd debet

debet ei ſatisfieri, quia dicitur eſſe in caualcata quouſque ſit reuerſus, quod etiam dicit in l. legato .ff. de legatio. vbi dicit ſe obtinuiſſe in facto. Verum quia in hac materia iura videntur variè ſtatuiſſe, nam in dict. l. j. §. ex incendio. dicitur à pari procedere, ſiue ex bello damnum ſequatur, ſiue propter bellum, quod etiam dicitur in l. prætor .§. ſi cum ſeruum .ff. vi bo. rapto. alibi verò magna vis, & differentia ſit an aliquid ſequatur ex re vel propter rem, vt in l. vnica .C. ſi ſer. exte. in l. eo tempore, in fin. ff. de pecu. Doctores ſolent diſtinguere, aut caſus ſuperueniens habet neceſſariam conſequentiam ad Principem, aut non, primo caſu idem iudicatur vt de primo, ſecundo verò non ita Alber. in l. damni .§. Sabini, in ſummario .ff. de damno infecto, quod eſt conſonum ei, quod dixi ſuprà, an eſſet neceſſario euenturum, an non. Alibi verò diſtinguunt inter materiam correctiuam iuris communis, & eam quæ illud non corrigat, & inter materiam odioſam, & fauorabilem. in materia enim correctiua, vel odioſa, quod propter bellum fit non dicitur ex eo fieri, at cùm ſumus in fauorabilibus latius interpretamur, & cauſa etiam remota inſpicitur, ſiue etiam impulſiua, aut materialis, vt per Alber. in dicto §. ex incendio, in dicto §. Sabini, vbi inducit ad multas quæſtiones, & in l. bello amiſſi, per illum text. vbi etiam Bal. ff. de excuſatio. tutorum.

Et ex ſupradictis apparet quòd ex varietate caſuum variè poteſt ſtatui. Quid enim ſi ſtante ſtatuto aut pactione quòd equi militum, qui in bello morientur, vel boues quos villa mittere cogitur cum exercitu, ſatisfiant dominis ſi eos in exercitu mori contingat, & eueniat vt vulneretur equus in acie, & cum domum eſt reductus incendio vel ruina opprimatur in ſtabulo: vel bos laſſus dum dum reducitur incidit in latrones, qui illum rapiant; certè non dicentur bello amiſsi, facit in argumentum tex. in l. huic ſcripturę .§. ſi ſeruus, in l. item Mela .§. Celſus ff. ad l. Aquil. In caſu tamen bouis ſuadet æquitas contrarium, nam caſus ille ex latronibus contigit propter exercitum, cùm ille pauper ruſticus non eſſet aliàs illò iturus; In caſu etiam de equo vbi in acie ita eſſet vulneratus, quòd certum eſt eum euadere non poſſe, crederem attendi vulnera & non caſum ruinæ, argumen. l. ita vulneratus .§. j. ad legem Aquil. Et quamuis d. l. ita vulneratus, videatur contraria dictis legibus, Item Mela. §. Celſus, & dicto §. ſi ſeruus, dum vbique præſupponitur lætaliter vulneratum & tamen variè ſtatuitur, Puto pro ſolutione dicendum

quod

9 † quòd aliqua ſunt vulnera quæ videntur quidem medicis lętalia, vel ex loco vel ex alijs circumſtantijs, non ſunt tamen ſine ſpe auxilij, Aliqua verò ſunt omnino mortifera ita quòd impoſsibilis ex chirurgica arte conſpicitur eius curatio, & primo quidem caſu mors ex aliquo caſu ſuperueniens excuſabit primum vulnerantem,quod facit ad caſum,quem vidi in facto contingere, cùm quis eſſet grauiter vulneratus, & medici ab initio reſpondidiſſent vulnus aliquod videri lętale nō tamē omnino id eſſe certū & poſt mēſem ſuperuenit fębris,& mortuus eſt, cenſetur enim vel ex fębre,vel ex mala cura,aut malo regimine mortuus non ex vulneribus,& ita vidi conſultum per Sozi.Altero verò caſu quidquid poſtea contingat vulnerato,nō excuſabitur vulnerans,etiam à reatu,& pęna homicidij,ita eſt de mente Glo.in d.§.ſi ſeruus, in verſi. mortiferé,& in d.l.ita vulneratus,in ver.teneri. vide etiam aliqua in materia per Fely.extra de homici. c.ſignificaſti,el ij. col.ij.& in c.preſbyterum,col.j.eo.tit. Hinc etiam infertur ad quæſtionem
10 de Conductore † an ei debeat propter cauſam belli fieri remiſsio, & dic quòd aut pactum eſt, & ſtabitur pactis, quod dicitur, *in l.j.* C. de iu. emph.ibi,quæ inter partes placuerint illibata *ſeruentur,* Aut nihil eſt dictum,& tunc aut damnum eſt graue,& *fit remiſio,*
11 cùm ſit damnum fatale, l.ex conducto,§.j.ff.loca.† aut eſt leue,& nihil remittitur,quia modicum damnum debet pati coductor, cui immodicum lucrum non auffertur:vt dicitur: in l.conductor,§.ſi
12 merces,illo eo.tit.† In emphyteuta tamen ſolet aliter diſtingui, prout latè Iaſ.proſequitur in l.j.nu.81.de iu.emphy.& de mente antiquorum concludit nullam fieri remiſsionem, niſi cum nulli penitus percipiuntur fructus.Ego verò aliàs in facto reſpondi,quòd ſi nomen quidem contractus ſonet in emphyteuſim, effectus verò ſit ad inſtar locationis,vt cum reſpondet fictus, & penſio portioni dominicæ fructuum prout fit cōmuniter in ciuitate Aſten. in qua omnes vocant emphyteuſim,& nihilominus penſio eſt de quincuncæ,ſiue ad rationem quinque pro centum, ſequar effectum, magis quàm nomen,cum magis ſit conſiderādus effectus contractus, quā ipſum nomen,l.ſi vno,§.j.ff.loca.l.inſulam,ff.de preſcrip. ver. & c. conſtitutus,de relig.do.vbi emphyteuſis capitur pro cenſu,aliquādo etiam capitur pro locatione,vt per Iaſ.in d.l.j,nu.35.per Felyn. in c.in tantū,col.ij. de ſimo. & de materia poteſt videri Deci.cōſi. clx.col.j.clxiiij.col.ij.in fi.cccxv.nu.2.413.nu.5.& mille alijs lo-
13 cis. Solet etiam inſpici tempus celebrati contractus,† an potuerit conductor caſum præuidere, vt ſi in ipſo belli ardore contra-

xit,

xit, neque enim fit ei remiſsio, propter regulam damnum, quod quis ſua culpa ſentit &c. & eſt tex. i l. qui bona. §. de illo. ff. de dam. infec. quod Bal. tractat in tit. de pace conſtan. in §. vaſalli, qui tempore. Quæ autem dicatur magna, vel leuis læſio tractat Bart. in l. ſi vno, §. pen. ff. loca. Quærit etiam Bal. in conſi. ccxlvij. ſi propter
14 guerras, lib. iij. † An iſtis Quæſtuariis ſancti Bernardi, ſancti Antonij, ſancti Bouis, cęteriſque iſtiuſmodi, conducentibus, ſeu ementibus à Dominis Abbatibus illorum locorum, quæſtum iſtum annuum debeat fieri remiſsio propter bellum, & ad partem negatiuam dicit quòd videntur emiſſe iactum retis, aut aleę, contrarium tamen concludit, quia non eſt ſimilis in certitudo huius quęſtus, & aleæ cũ vno caſu ſit omnimoda incertitudo, Altera verò ſit quid
15 certum de incertis. An verò † ipſe timor belli ita proſit conductori ad remiſsionem impetrandam ſicut ipſum bellum, tetigi ſupra in quęſtione cui magis accedant inducię paci an bello, allegãdo Pe. de Ancha. conſi. lxxxviii. & præter ibi dicta vide Io. de Imo. in conſi. vii. verſi. reſtat videre, qui tenet quòd prodeſt, ipſumque refert, & ſequitur Dec. in conſi. DCXCVII. num. 12. & faciunt verba Cice. in oratione pro L. Manilia, ſupra relata, cõſideranda erunt tamen multa, & in ſpecie quàm diutinum fuerit tempus vigentis ſuſpicionis, quale, quantumuè damnum attulerit vanus ne fuerit timor, an omnium, vel maioris partis dubitatio, vt in l. habitatores, §. fi. ff. loca. in materia verò iſta dicit Ripa in trac. de peſte in c. de priui. nu. 133. quòd tempus, quo timetur renouari bellum, magis accedit bello, quàm paci, vbi etiam citat locum Cice. de quo ſupra licet dicat in oratione pro Gn. Pomp. quæ eſt tamen ea, quã dixi.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiati an propter bellum collectari poſſint.*
2 *Collecta ſi multiplicatur qualiter, & quos obliget.*
3 *Subrogatum eſt eiuſdem naturæ cum eo, cuius loco eſt ſubrogatum.*
4 *Collecta quando imponatur propter bellum his qui habent priuilegia immunitatis.*
5 *Immunitas in extrema neceſſitate non prodeſt.*
6 *Eccleſia quando teneatur conferre cum laicis.*
7 *Facultates laicorum non ſufficere quando dicantur.*
8 *Laici opido infeſti ſunt clericis.*
9 *Clerici ſunt ſanctiores laicis.*
10 *Clerici debent eſſe miſericordes erga laicos.*

Profeſſio

11 *Profeſſio, & deſiderium tuum inter ſe diſcrepant.*
12 *Eccleſiaſtici ragulariter ad onera, & collectas non tenentur.*
13 *Eccleſia an poſſit muniri pro propugnaculo.*

An priuilegiati conferant ad Bellum. Titulus II.

1 QVAERO etiam † an priuilegiati conferant in collectis & publicis alijs functionibus quæ imponuntur propter bellum? & tex. cum Glo. in l. j. C. vt ne. li. in emp. ſpe. ſe excu. lib. xij. dicit quòd ſic; & ibi hoc tenet Bar. qui allegat Dy. in l. ſi ex toto .ff. de lega. j. vbi hanc materiam explicant ſcrib. omnes, vbi Iaſ. dicit quòd opi. Dyn. cõmuniter tenetur; Bal. verò in conſil. cccclviij. cuius initium eſt, lata fuit ſententia, li. iij. quod eſt repetitum lib. v. conſ. ccccvj. latè examinat materiam d. l. j. & diſtinguit inter ſtipendia militaria, & cætera, quę propter bellum contingunt, ſtipendia quidem ipſa habent, inquit, certam, & ordinatam prouidentiam, & ad ea ſufficiunt vectigalia, & cętera quæ à collatoribus pręſtantur, vt in auc. vt iudi. ſine quo. ſuffra. §. oportet. At in his quę raro contingunt, neque facile pręuideri poſſunt, prout in emptione ſpecierum tempore famis, ſecus innuit, propter quod colligitur ex dictis eius quòd ſi deſint ſtipendia illi ſoli conferent, qui ſolent in cæteris conferre quæ ad ſtipendia pręſtantur; cum iſtud ſit grauamen ordinarium, habens ordinatam formam, neque grauabuntur priuilegiati, ſecus ſi quid contingat, inopinatum & graue; Quæ fuit fortè ratio ſpecialitatis quam dixit Ray. in d. l. ſi ex toto, licet Iaſo. non memor illius conſil. dicat, quòd illud eſt refugium miſerorum; & fortè etiam huc tendit ratio Bal. in d. l. ſi ex toto, dum diſtinguit an collecta imponatur per no-
2 mina multiplicatiua, an verò ſimpliciter; † dum enim ſimplex duplicatur vel multiplicatur is ſolus tenebitur ad multiplicatum qui tenebatur ad ſimplex, argu. eorum quæ dicit Bar. in l. j. verſ. quæro vtrum. C. de mulie. & in quo lo. li. x. Et Bal. C. de execu. rei iu. in l.
3 etiam, col. vlt. verſ. hòc modo, dum volunt † quòd quando vna pecunia ſubrogatur loco alterius ad aliquod munus publicum, inſpicitur origo, vt ſciamus qui teneantur; de quo etiam per Bal. in c. j. §. conuenticulas, col pen. & fi. de pa. iur. fir. & per Ripam lib. ij. reſpon. c. xxvj. col. vlt. quamuis Iaſ. in d. l. ſi ex toto col. iij. ver. iij. fuit opin. mordeat iſtam rationem Bal. At quando munus ſimpliciter imponitur, facilius poteſt priuilegiatis pręiudicari, poſſet tamen

eſſe tanta amplitudo clauſularum,& priuilegij quòd ēt caſus belli continebitur,quod dixit Paris.in conſi.lxviij.lib.j. quod reddidit dominis de Sarralunga conciuibus meis Alben.quod tamen priuilegiū in retrofluxis calamitatibus bellicis malè fuit eis obſeruatū.

4 † Et verè tāta tanquā vrgens poſſet eſſe neceſsitas,maximè ſi non poſſet ei prouideri ſine collatione priuilegiatorū, quòd túc ęquū eſſet ipſos debere conferre,quod dixit Soz.in .d.l.ſi ex toto.in iij. & iiij.concl.faciunt quę habētur et no.in c.non minus, de immu. eccle.ſi enim his caſibus confert eccleſia,quanto magis conferent qui habent priuilegia à principibus,qui non raro ſunt liberales,& munifici de alieno,quod reprehendit Lu.de Pen.in l.actores. C.de

5 exac.tribu.li.x.† Imò tanta poſſet eſſe neceſsitas quòd ēt conuentionalis immunitas,& quæ trāſiuiſſet in contractū,nō prodeſſet argumento l.Fiſtulas,§.frumenta,ff.de cont.emp.& eorū quæ Bar.dixit in l.Seio.§.medico,ff.de ann.lega.& quæ habentur,in l.ſed & ſi

6 quis.§.quæſitum.ff.ſi quis cau. vbi dicitur † quòd is, qui in ſe ſuſcipit omne periculum caſus fortuiti non tenetur de valde inſolido.

7 Quod autem dixi ſuprà † teneri eccleſiam conferre cum laicis quādo eorum facultates non ſunt habiles ad ferenda onera,extenditur etiam ad caſum quando damnum quod pecunia redimitur,futurū erat commune eccleſiaſticis ſicut laicis,prout in caſu quando imminet dirreptio ciuitatis, vel inuaſio, & deprædatio territorij, et fit compoſitio in pecunia,de quo per Bartol.in l.nullus,C.de curſu pub.lib.xii.quod latè tractat Iaſ.in d.l.ſi ex toto,nu.16.qui tamen non allegat Pet.de Anchar. in conſi. xcvj. ſuper dicto dubio. Quando verò dicantur laicorum facultates nōn ſuppetere,non de

8 claratur,ſolent autem ſępe laici occaſionem pro cauſa ſumere,† cū ſint opido infeſti clericis,c.clericos,& c.laici,ii.q.vij.Aequius eſt igitur hoc committere arbitrio Diœceſiani, cum & in d.cap.non minus dicatur, quòd Epiſcopus, & Clerus inſpiciant quanta ſit vtilitàs, & neceſsitàs occurrens,quando dicitur, quòd facultates

9 non ſunt idoneæ,& hoc videtur iuſtius, † cum ſint perfectiores laicis,& ſanctiores, et dignius ad ſe trahat minus dignum, argum. cap.quod indubijs,de conſecra.eccleſiæ,no.Bar.C. de appel.l.præ

10 cipimus.§.eo. † Sed & ipſi debent,cum verè ſubeſt cauſa,faciles ſe pbere collationi & ſubleuatiōi afflictorū,ne poſsit eis obijci quod Impator obiecit Philoſopho immunitatē à collectis perēti in l.pro

11 feſsio.C.de mun.patri.li.x.† profeſsio,& deſideriū,inquit,tuū inter ſe diſcrepant,nā cū Philoſophū te eſſe proponas vinceris auaritię rapacitate,quę verba ad hoc cōtra Clericos vſurpat.Lu. de Pe.ī

l.fi.circa fi.cō.verſ.honeſtè igitur facerēt clerici.C.de exac. tribu. libr. x.Et quamuis idem Lucas dè Penna,in d.l. vltima,in ſecunda colum.verſic.& quidem Eccleſiæ, enumeret multos caſus in qui-
12 bus eccleſia & clerici, tenentur conferrè cum laicis, † tutius & verius puto ſimpliciter dicere quòd ad nullos teneatur,extra duos ſupradictos,cū de cōi cōmodo agitur, & valde exhauſti ſunt laici,& deficientes ſub onere collectarū, quod adhuc intelligo ſecūdū diſtinctionē de qua in c.aduerſus,d.ti.de immu.eccle. vt fiat cō ſulta ſede Apoſtolica,niſi vrgeat neceſsitas: Fortè dici poſſet non ſufficere laicorū facultates qñ onera abſorbent paulo minus quàm totos annuos fructus & reditus,ar.l.qui bonis,ff.de ceſ.bo.vbi Bar. & per eū in l.pe.ff.de ali.& cibi lega. Hic verò incidenter quæ-
13 ro,† liceat ne tempore belli facere in eccleſia propugnacula, eāq; munire,ſeu vt aiunt,incaſtellare aduerſus hoſtes: Et legiſtæ dicunt quòd licet,ita Bal.C.de ſum.Tri.l.nullus,qui allegat ad hoc Iaco. de Are.Cy.& Pet. Dicit tamen, quòd Canoniſtę hoc non concedunt, & verè Can. in hoc diſtinguunt, Hoſt. enim in ſumm.§.in quantum, verſicu. item eccleſia, dicit quòd hoc non poſſunt facere qui bellum inferunt, maximè prædones, Tempore tamen neceſsitatis, cum licentia Epiſcopi, metu hæreticorum vel paganorum, ſeu etiam latronum, vel pro rebus eccleſiæ tuendis, dicit ad tempus poſſe hoc fieri, ita vt ceſſante difficultate & neceſsitate illa, demoliantur conſtructa, quod ſatis eſt de mente Arch. in cap. ſanctorum, x.q.ij. vbi breuius dicit poſſe hoc fieri ad defenſam, non ad offenſam, quod latius Abb. proſequitur in d.c.non minus, aliàs in c.cum eccleſia, d. tit.de immu. eccle.

HIC INCIPIT SEPTIMA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 Præmio,& pœna Reſpublica ſuſtinetur.
2 Pater donat filio,& vxor viro in caſtrenſem vſum.
3 Lucrum dotis an ſit mariti militantis an verò patris ipſius.
4 Filiusfa.miles teſtatur de caſtrenſibus.
5 Filiusfa.miles togatæ militiæ teſtatur etiam ipſe de ſuo peculio.
6 Cardinalis filiusfa.an validè teſtetur.
7 Filiusfa.miles ſubſtituit filio pupillariter.
8 Miles teſtatur vt vult,& vt poteſt.
9 Teſtes duo in teſtamento ſufficiunt,hoc tamen intellige vt ibi.
10 Clauſula codicillaris ſubintelligitur in teſtamento militis.
11 Miles in caſtrenſibus directo poteſt ſubſtituere omni tempore.
12 Intellectus nouus ad l. precibus, C.de impub.& alijs ſub.& ad l.Centurio,ff.de vulg.ſub.
13 Lex precibus,& lex Centurio aliter declaratæ quã alij Doc.intellexerint.
14 Miles poteſt decedere pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus.
15 Leges multæ, quæ videntur contrariæ declaratę in eo quòd dicitur quòd inſtitutus in re certa capit totum, quod in militis teſtamento videtur variè per ll.deciſum.
16 Ius accreſcendi an in teſtamento militis locum habeat.
17 Prohibitus ſuccedere per ius accreſcendi an cenſeatur prohibitus, & ab inteſtato.
18 Lex ſi filius, §. Papinianus. ff. de bo. libe. aliter declarata quàm Doct. intellexerint.
19 Hęreditas poteſt ad tempus per militem dari.
20 Filij natiuitas non rumpit teſtamentum militis.
21 Miles de ſtatu ſuo incertus poteſt teſtari.
22 Miles ita reuocat teſtamentum prout conficit.

23 *Teſtam.à pagano cōditū ua'et iure militari,ſi ita uelit miles poſtea factus.*
24 *Miles poteſt cum multis teſtamentis decedere.*
25 *Teſtamentum imperfectum poſteà factum irritat primum ſolemne.*
26 *L. miles ſi teſtamentum,ff.de mil.teſta.aliter quā à ceteris Doc.declarata.*
27 *Comites caſtrorum teſtantur iure militari.*
28 *Deſtinatus militiæ an habeatur pro milite.*
29 *Damnatus ad mortem teſtatur de caſtrenſibus.*
30 *Miles damnatus ad mortē trāſmittit bona Caſtrenſia ad legitimū hæredē.*
31 *Trebellianica an detrahatur de bonis militis.*
32 *Militia miſſus an retineat priuilegia teſtamenti militari iure facti.*
33 *Annus miſſionis aliqua habet priuilegia vt ibi cum duobus uerſ.ſeq.*
34 *Miſſio honeſta.*
35 *Milites poſt quot ſtipendia miſſionem acciperent.*
36 *Præmia emeritis debentur.*
37 *Exauctoratio,& miſſio in quo differant.*

De priuilegijs militum. Titulus primus.

1 SOLON,vt inquit Cicero.† duabus rebus Rempub.contineri dixit,pręmio, & pęna, digna talibus viris ſententia: Cum ſit impoſsibile diu Ciuitatē poſſe ſubſiſtere in qua non ſit virtuti honor & pręmium,Crimini autem pęna. Cùm igitur antiqui milites graues ferrent labores pro Repub.non immerito,& pręmia.& pręrogatiuę,ac priuilegia non pauca ſunt eis conſtituta; quæ ſi non omnia,maximam certè eorum partem re cenſere eſt animus, vt certent noſtri quoque milites fortiter, & bene faciendo dignos ſe præbere quibus ea ipſa ēt
2 nunc debeantur. Primum † ſit igitur priuilegium vt quęcumque miles à parentibus dono accepit,quæ ſint tamen vſui apta militari, Caſtrenſis iuris,& pęculii efficiantur,l.ſi mulier,l.miles, & l.Caſtrenſe, ff. de caſtren.pecu.quamuis aliàs non ſubſiſtant donationes parentum in liberos. Qua etiam ratione poteſt, & mulier ea donare viro ad militiam eunti,quæ & ipſa ſint apta militari vſui. ſi tamen dictum ſit donari ob militiam,vt l.ſi fortè, verſi.planè illo eodem titu.At ſi donet vxor ſimpliciter, ſiue ſi non congruant militię res datę,non valet donatio,neque ſi dictū ſit ob militiā donari

nari,hoc poſteriore caſu cum res inepta & indecens eſt militi; veritate verborum fuco magis valente,vt d.l. ſi fortè,de caſtren.pecu. poſſet tamen etiam in re inepta donum valere, ſi datum eſſet vt eo vendito apta coemantur,arma fortè aut equi,vt Bart.declarat in l.illa,variè igitur vt vides lector ſtatuitur in his quæ donat vxor viro in militia. Sed, & variè in alio notabili caſu inter eaſdem perſonas ſtatuunt iura; † cum militis vxor moritur, ſi is patrem habeat ſuperſtitem, nam ſi ad virum pacto vel ſtatuto deferatur dotis lucrum, id, ceu matrimonio cohærens, eius oneribus aſcribitur,liberiſque communibus, qui in aui ſunt poteſtate, confertur;At ſi hæreditas ipſa vxoris deferatur,aduentitio iure ipſi filiofa. quæritur,& inter caſtrenſia habetur, l.cotem,in princi.ff. de caſtren. peccu. in qua etiam l.in.§.j.vt id obiter dicam, ſtatuitur, quòd etiam fratris cõmilitonis hęreditas fratri delata iure caſtren ſi habeatur, ſi ipſi fratres in ijsdem caſtris, aut in eadem prouincia militent,at ſi in diuerſis ſecus;quaſi contubernium attendatur magiſquam ius ipſum ſanguinis;vſque adeo verò habet filiusfa.miles caſtrenſium liberam adminiſtrationem vt etiam ſi ſui iuris effectus rurſum ſe adoptione in patriã manum reponat adminiſtrationem nihilominus retineat,vt l.miles.§. paterfa. de caſtren. pecul.

3

4 Secundum eſt priuilegiũ † filij fa.militis vt liberè poſſit de caſtrẽſibus teſtari,l.ex militari.§.ſi filius,l.ſi certatũ.§.ſi pater, l. miles,& l.ſe.ff.de mili.te. † Quod priuilegiũ etiã ad inermẽ ſeu togatã militiã extenditur,vt l.fi.C. de inoff.teſ.Poterit igitur teſtari filius fa.Doctor de ſuo caſtrẽſi peculio vt ibi; Seruata tamẽ iuris cõmunis ſolẽnitate,vt ea l.§.in his, Ibi, vltima ſecũdũ leges condere elogia.Cuius legis nõ fuit memor Iaſ.in l. quãquã.C. de mil. teſt. nu.iiij.& v.in quæſt. de Cardinali filiofa. † an ei teſtari liceat,vbi Bal.reprobat,qui dixit quòd poterit teſtari iure militari,nã debet intelligi,vt puto,ſecũdũ diſtinctionẽ d.§.in his, Dixit tamẽ Mar. Lau.in trac.j.de Cardinali,q.xlij.quòd ſecundum Hoſt.Cardinales de conſuetudine Rom.Curiæ non poſſunt teſtari,niſi de licentia Papæ;ſed idem Lauden.in trac.ij.de Card.q. lvij. vbi etiam allegat dictum Hoſt.illud reſtringit ad monacum vel aliàs clauſtralem factum Cardinalem,vt per Bal.in auten.licet.C.de epiſ.& cleri.Aliàs dicit ſe nõ videre quid obſtet quominus teſtari poſſit,per iura in c.j.in c.cũ in officijs,& c.relatũ,de teſta.vbi tamẽ vera eſſet cõſuetudo dictæ Curiæ illa eſſet omnino ſeruãda; quod verũ puto.

5

6

7 Extẽditur † militare hoc teſtãdi priuilegiũ etiã quo ad pupillarẽ ſubſtitutionem, quod eſt quidẽ teſtamẽtũ filij,cõceditur tamen

patri

patri eidemque filiofa.illud condere,l.cum filiusfa.ff. de mil. teſt. Non poteſt tamen huic filio ſuo tutorem dare,ne incipiat auo eſſe iniurioſum priuilegium, vt ea l. Poteſt etiã hunc eundem filium ſuum à ſucceſsione caſtrenſium bonorum excludere,etiam incluſa legitima arg.l.ſi à milite,in fi.& l.ſeq.eo.ti.& per Bar.in l.preci bus,col.ij.in fi.C.de impub.et aliis ſub. quod latius infra explicabitur. Teſtabitur autem filio ſuo impuberi ſiue ſoli, ſiue ſecum
8 vt l.in fraudem.§.miles eo.tit. Aliud & quartum eſt circa † teſta menta ipſa priuilegium,vt quo modo velint, & quomodo poſsint teſtentur, l.j.de milita.teſta. cum diſtinctione tamen, quia aut in
9 Caſtris teſtatur, & extra omne vitæ diſcrimen, † & debet adeſſe teſtamento duo teſtes rogati, l. diuus,eo. titu. Aut in ipſo conflictu, et ſufficit probatio vel per duos fortuitos teſtes, vt eo. tit. l. Lucius; quod declarat Glo.in l.j. illo tit. Quinimò eo in caſu ſufficeret ſi in clypeo, aut in puluere,ſanguine forſitan ſuo,& digito, hæredem ſcripſerit,vt dicitur in l.milites.C.de mili.teſ. Aut teſtatur domi,& iure communi teſtabitur, vt d.l.milites. Eſt & aliud pri
10 uilegium, † vt in eius teſtamento quod iure communi condidit, ſub intelligatur clauſula,ſi non valet communi iure, valeat ſpeci
11 li, vt l.iij.ff. eod. tit. Eſt etiam aliud † vt poſsit in caſtrenſibus cuicumque hæredi directò ſubſtituere,ſicut ſi teſtaretur pater impuberi filio, l.milites,la i.vbi etiam Glo.eo. tit. Minus igitur mirum eſt quòd in l.Centurio,ff.de vul.ſub.dicitur quòd etiã filio ſuo poſt pubertatem eodem modo ſubſtituit, Erit tamen hæc differentia inter caſtrẽſia bona,& paganica,vt in illis quidem,etiã poſt pubertatem,valeat iure directo, intra ętatem verò pupillarẽ valeat quo ad omnia,verùm quia via hæc eſt ſalebricoſa, attende lector,
12 † Nam quòd pater poſsit filio impuberi intra pupillarem ætatem in omnibus bonis, etiam excluſa penitus matre, directò ſubſtituere & pupillariter, ex nullo verſatur militari priuilegio, ſed communi iure omnibus conceditur,l.Papinianus, §.ſed nec impuberi,ff.de inoff.teſta.no.omnes in l. precibus C. de impube. Sed in hoc priuilegiatur miles, quòd poteſt in omne tempus directò ſubſtituere,& valet ſemper,Quod eſt ſecus in pagano,quia poſt pubertatem expirat ſubſtitutio illa directa, penitus, vt per Glo. in d. l. Centurio. fateor tamen quòd in milite poſt pubertatem filij, non extenditur ſubſtitutio ad alia bona quàm quæ à patre obuenta ſunt,in quibus etiam mater excluditur,vt per Bar.in d.l.precibus, & in d.l. Cẽturio,& quamuis hæc iura videantur inuicem pugnan
13 tia,& ecõtraria,† quia in l.precibus,innuitur quòd in teſtamento militis

militis cõpendioſa ſubſtitutio poſt pubertatem trahatur ad fidei-commiſſariam, Et in d.l. Cẽturio probatur quod ſubſtinctur vti directa, pro cuius contrarij ſolutione Iaſ. in d.l. precibus, multũ laborat, Enarratis ſeptẽ opinionibus antiquorũ doctorũ qui varia ſenſerunt, vt ego homũcio pro paruitate ingenij aliquid dicã eius qđ ſentio, ſalua tantorum patrum reuerentia, Dicendum puto, quòd in d.l. precibus, ſit ſubſtitutio fideicõmiſſaria, & verba illa, velut ex cauſa fideicõmiſſi, vim habent veritatis non autem ſimilitudinis; quidquid Fulg. ibi, & Iaſ. ſubtilizent; Neque enim minus poteſt dictio, velut, nota eſſe veritatis quàm dictio, Quaſi, vt per Glo. & Doc. in c. gratum, de offic. del. vbi Feli. col. iiij. c. fi. more ſuo latè comprobat: At in l. Cẽturio, erat ſubſtitutio verè directa. Ratio autem differentiæ, ex facto non ex Iure inſurgit, nam in l. Centurio, clarè dicitur quòd miles vſque in vigeſimum quintum annum directò ſubſtituit, Conſtat igitur voluiſſe eum iure ſpeciali & militari teſtari, quando ita aliter non poterat in eam ętatem ſubſtituere niſi ex priuilegio, nimirum ſi totò illo tempore ex militari priuilegio valet vniformiter. At in l. precibus, apertè dicitur quòd miles nullum tempus expreſsit, vt ibi. Non vſque ad certam ætatem; & Glo. ibi, quę dicit, Idem ſi vſque ad vigeſimum quintum annum, deſtruit ſenſum illius legis: Et melius dixiſſet, Secus ſi vſque ad vigeſimum quintum annum, concordaſſet enim dictas ll. Poſtquam enim lex illa ętatem non deſignat, & poteſt ſubſtitutio valere iure communi, & etiam militari, in dubio cenſetur voluiſſe teſtari communi iure; iuxta l. in teſtamento, la j. C. de teſtamen. mili. qui intellectus, videtur mihi planiſsimus. ſuper quo tamen eſt cogitandum, cum ſit præter omnes alios. Eſt quoque ex militari
14 priuilegio † vt poſsit miles partim teſtatus decedere, partim inteſtatus, l. ſi miles vnum. ff. de teſtamen. mili. & l. j. & ij. C. eod. titu.

Vnde & correlariè ſequitur vt alterum caſtrenſium hæredem relinquat, paganicarumq́ue alterum, vt ff. eod. l. ſi certarum. §. j. Quo in caſu ſuum hęredem ſequetur cuiuſlibet patrimonij ęs alienum. Quòd ſi alter ex eis pręgrauatus repudiet, cum maxima eſſent fortè militaria & debita & relicta, alter (etiam ſi iam adierit) cogetur vel hanc quoque amplecti, vel vtraque carere, vt d. l. ſi
15 certum. Sed quod † in prin. illius l. dicitur, quod ſi miles totum ſuum patrimonium inter multos inſtitutos diuidat, erunt nihilo minus æquales hæredes, & vice pręlegatorum particulares illas inſtitutiones accipient, non puto ad militare priuilegium ſpectare, cum id habeat commune cum cæteris, prout & alia multa quę dictam

cam in alia parte,quod probatur in l. ex facto, in prin.& §.j.ff. de hęre.inſti.videntur tamen inuicem repugnantia iura in d.l. ſi miles vnum,& in d.l.ſi certarum,in princi.ac etiam iura in l.j. & in l. quamquam.C.eo.ti.Item & in l.cogi.§.ſed ſi miles.ff.ad Trebel. & in l. ſi filius.§. j. ff.de bo. lib. ſuper quo laborat Glo. in d. locis, & præſertim in d. l.j. vbi etiam ſcrib.omnes,& præcipuè Alex.& Iaſ. qui alios referunt, & Gloſſ.quidem vbique intelligit probari opportere quòd miles ea mente in re certa inſtituit,quia voluerit in reſiduo inteſtatus decedere,& hæc communiter tenetur,Saly.verò diſtinxit, aut miles in teſtando commune ius ſeruauit, & cenſendus eſt voluiſſe iure communi per omnia teſtari,locus ergo erit iuri accreſcendi,& in re certa inſtitutus totum conſequetur,niſi adſit dictio taxatiua: Aut ſolemnitas militaris eſt ſeruata, & nō erit locus iuri accreſcendi, quod habet rationem, quia vna & eadem res non debet diuerſo iure cenſeri: Alia fuit diſtinctio, Ioan. de Imol. prout refert ibi Alexand. quia aut miles inſtituit in re particulari, & certa,& reſiduum erit legitimi hæredis, aut totum patrimonium diſtribuit; & ad vniuerſa trahitur, vt d. l. ſi certarum,in princip.Aut inſtituit in quotas, puta alium in vncia,alium in ſextante,qui eſt caſus,d.l.quamquam,& credi poteſt voluiſſe vncias facere maiores,ita tamen vt totum exauriant,nēpè,vt qui ex vncia eſt vocatus capiat trientem,qui verò ex ſextante beſſem,quaſi nihil interſit inſtituerit alterum in tercia parte,alterum in duabus partibus,an alterum,vt dictum eſt,in vncia, & alterum in ſextante,ſiue in duabus,quod eſt dicere,quòd voluerit iure communi teſtari,per tex.Inſti.de hære.inſtit.§.hæreditas,verſi. non autem,& ſeq.& l.interdum.§.pater.ff.eo.quod non poteſt conſiderari cum facta eſt inſtitutio incertis ſpeciebus & corporibus, quam opi.ſequntur,ibi Fulgo.& Ro.& ad tex.in l.cogi.§.ſed ſi miles.ff.ad Treb.qui videtur facere in contrarium, dum ibi dicitur, quòd qua ratione valet militaris inſtitutio ex re certa, & actiones dantur: pariter tranſibunt ex Senatus conſulto illo pro re certa: & tamen certum eſt in hunc inſtitutum ex re certa actiones ex iure communi non tranſire,l.quoties. C.de hæ. inſti.reſpondent,ſubaudiendo ad d.§.ſed ſi miles,& ad verba illa,ex re certa,ſcilicet,vniuerſali,quod ſecundum Alex.eſt violare illum tex.licet, meo iudicio,nulla ad ſit violatio,quia in ipſo tex.præſupponitur quòd fidei commiſſum factum erat de re vniuerſali, nempè de rebus Italicis, vel prouincialibus, debet igitur ſequens illatio Iuriſconſulti ibi intelligi de caſu conſimili: Poteſt & illatio illa intelligi quod ſi in

re

re certa iniunctum ſit fideicommiſſum tranſibunt actiones, nẽpè ad rem illam, & eius occaſione quod ſenſit ibi Alex. in verſic. ideò ſubſtinendo, vel denique dici poteſt, quòd tranſibunt, ex iure ſpeciali, & militari prærogatiua: Non obſ.d.l. quoties, quæ loquitur in pagano, & ſecundum ius commune. Alia eſt diſtinctio Ange. vt etiam refert ibi Alexã. quia aut facta eſt inſtitutio in quantitate vel re certa, & in reſiduo eſt inteſtatus, aut in quota, & tunc ſecus, quod Alex. non placet, licet neque diſtinctio illa ſit dicenda abſo na, quia facilius quota portio trahit ad ſe reſiduum quàm ſi ſit facta in re certa, etiam in militari teſtamento: quia in habentibus ſymbolũ facilior eſt tranſitus, l. in rem, §. Item quęcunque, ff. de rei ven. ſed improbatur diſtinctio iſta in d.l.j. & ij. C. de mil. teſt. licet ſolui poſſet, propter diſtinctionem, ſpecialiter, quæ eſt in d.l.j. & propter aliam taxatiuam, tantummodo, quæ eſt in d.l.ij. Obſtat ẽt Glo. in d.l.j. in fi. dũ vult, quòd inſtitutio in paganicis vel caſtrenſibus non trahitur ad cętera: mihi videtur planius eſſe ſi dictam, l. ſi miles vnũ, ſimpliciter intelligamus prout iacet, videlicet, vt eo ipſo, quòd miles aliquem in fundo inſtituit, vel in alia re particulari, cętera omnia voluerit ad ĩteſtato ſucceſſuros pertinere, quod vbique dicitur, nempè in dictis ll.j. & ij. C. de mil. teſta. in d.l. ſed & ſi miles, & alijs conſimilibus iuribus: Neque obſtat, d.l. ſi certarum vera enim lectio, & germana ita habet, quòd alium vrbanarum, ruſticarum alterum, tertium verò cęterarum hæredes inſtituit, Quis enim, vel mediocriter latinus, tertium certarum diceret, aut quæ eſſet hæc locutio? & ita etiam loquitur text. in ea. l. §. i. alium caſtrenſium, alium cęterarum, ita in l. hæredes. §. i. ff. famil. erciſ. ita etiam in l. ſi filius. §. Papinianus. ff. de bonis libe. & ita illam, l. qui certarum, corrigit Haloander vt ego habeo in pandectis. Nurembergenſibus, ſecundum quem ſenſum concordantur omnia ſupradicta iura. Nam ſi miles commilitonem fecit hæredem paganicarum rerum, ſi quidem alium inſtituit in cæteris, is ea omnia conſequitur, quòd ſi repudiet, non accreſcet ininſtituto in paganicis, non enim ſunt cohęredes, quamuis cogatur vel totum amplecti, & omnibus ſoluere creditoribus, vel totum repudiare, vt dixi ſupra, allegando, d.l. ſi certarum, §. quod ſi alterutra. neque eſt inter ita inſtitutos iudiciũ fa. erciſ. cum ſint ad inſtar duarum, hæreditatũ, vt dicitur in d.l. ſi certarũ, §. j. & in l. hæredes, §. i. ff. fa. er. ſed ſi neminem vocabit ad reſiduum pertinebit ad hæredem legitimum, cum cenſeatur voluiſſe inteſtatus decedere, vt d.l. ſi miles vnum. ff. de mil. teſta. neque faciendã puto differentiã

ſiue pars illa in qua inſtituit ſit vniuerſalis ſiue particularis, quia eadem credenda eſt fuiſſe mens militis, vt in reſiduo voluerit inteſtatus mori: Cum enim hoc ſit eius priuilegium, quid refert, an in vno fundo quod habebat, puta in Gallia, hęredem inſtituat, an pro uincialium omniū bonorum quæ habet in Gallia: Aut cur hoc magis ſecundo caſu quàm primò inſtitutus omnia trahet ad ſe? quæ opinio probatur Inſt.de hære.inſt.§.hæreditas.verſi.neque enim ſi illum verſi.ibi, Niſi ſit miles, referas ad id quod iam ſupra dictum eſt in eo.§.ſi quis in ſemiſſe ſit inſtitutus quod totum as in ſemiſſe cōtinetur. Ad l.verò.iij.C.de teſt.mil. quæ videtur aduerſari huic dicto, dum in ea legitur, quòd filia quæ erat inſtituta in duabus vncijs.& vxor quæ in vna, totam capient hæreditatem, quaſi ita inſtitutę fuerint vt filia habeat beſſem vxor verò trientem. Reſpondeo id ibi eſſe, quia filia ipſa, quæ aliàs erat legitima hæres, fuit inſtituta vnde facilius eſt credere, quòd miles voluerit vncias maiores facere, & in tantum augere vt totum exhauriant, quod poteſt facere, prout, & paganus, vt d.§.hæreditas Inſt.de hęre.inſti. quàm quòd voluerit reſiduum, & dodrantem ab inteſtato tranſire, ad legitimos, poſtquam legitimus erat hęc ipſa filia inſtituta, in qua nō eſt adeò veriſimile voluiſſe militem tranſire, hæreditatem diuerſis modis, partim ſcilicet ex teſtamento & partim ab inteſtato, prout eſt veriſimile quòd iure communi vti voluerit, vncias, vt dixi, maiores faciendo: Nam quando miles extraneum in re certa inſtituit nullo inſtituto in reſiduo, creditur voluiſſe cętera ad legitimos pertinere, At quū ipſum legitimum ita inſtituit, quid poteſt credi voluiſſe aliud quàm id quod quaſi neceſſariò ius exigit, vt inſtitutus totum capiat ex teſtamento poſtquam non poteſt eſſe locus illi tacitę coniecturæ. Et licet obici poſsit quòd nihilominus in caſu, d.l.iij. poterat præſumi voluiſſe militem dodrantem illum iure inteſtati et ad filiā pertinere, poſtquā neutrā ex eis in illo inſtituerat, reſponderi poteſt concurrere in eo caſu duo ſpecialia, vnum vt eandem ipſam filiam voluerit partim ex teſtamento, partimque ab inteſtato ſibi hæredē eſſe, quod alibi in iure non inuenit: Alterū, quòd valeat inſtitutio illa pro parte, ſolū quo ad ipſam partem, neque trahat ad ſeſe reſiduū iure teſtamenti, cū tamē aliàs duo ſpecialia in iure non concurrant, vt habetur, in l.j. C. de do. promiſs. & hic intellectus parū eſt diformis ab eo quod dixit Imo. vt eſt ſupra relatum, niſi in quantum confirmatur alijs rationibus, quas fortè, & ipſe in animo habuit, Et quod dixi, ſupra nihil referre an ſit facta inſtitutio in re particulari, an in vniuerſali quæ non

totum

totum includat patrimonium,probatur,in l.qui non militabat,in prin.ff.de hæ.inſti.argumento à contrario ſumpto,ibi enim dicitur, quòd qui non militabat alterũ inſtituit in Pannonicis rebus, Alterum in Syrijs,& dicitur cenſeri eos ęqualiter,& in vniuerſum inſtitutos, quaſi inferatur ſecus eſſe in teſtamento militis:quid enim aliud inferri poteſt ex verbis illis, Qui non militabat,& ita dicit ibi Gloſſ.j.ſecus, inquit, in milite. Inſuper quod ad mate-
16 riam,d.l.qui non iure militari,attinet,† certum eſt inter illos ita inſtitutos locum eſſe iuri accreſcendi, ſed puto aliud dicendũ eſſe ſi eodẽ modo teſtaretur miles,repudiata enim ab altero ex inſtitutis hæreditate,non accreſcet alteri,ſed ad inteſtatum ibit,vt dicitur in d.l.ſi filius.§.Papinianus,ff.de bo lib.in qua l. hærent Glo.& Doc.in d.l.i.C.de teſt.mil.vt per Alex.ibi nu.7.Dum ex l.illa no.
17 † quòd prohibitus venire per ius accreſcendi, non ideò cenſetur prohibitus ſuccedere ab inteſtato,quod neſcio quo ex illa l. colligatur, Nam neque ille Titius libertus talis erat qui poſſet legitimo iure ſuccedere, cum liberti non vocentur iure Roma. ad legitimas patronorum hæreditates, ſed contrà patroni ad libertorum,neque in illa.l.ſucceſsit libertus aliâ ex cauſa quã quia ad
18 caſtrenſia bona erat vocatus,† Et dum in tex.dicitur, Ab inteſtato addita eſt à Titio hæreditas,corruptè addita ſunt verba illa, Ab inteſtato,& non ſunt in correctis codicibus,quod etiam patet ex illa ipſa litera,dũ enim dicitur,quòd ſi adita ſit à Titio hæreditas nũdum competit patrono contratabulas, iam præſupponitur quòd etiam in paganicis alius erat factus hæres in illo teſtamento,nihil enim neceſſe erat patrono ab inteſtato cõtratabulare, vt l.iij.§.Patronus,imo neque etiam ex teſtamento, donec ſit hæreditas adita, vt ibi probatur,quod etiam dicit Glo.in d.§.Papinianus,vnde neque ille Titius ab inteſtato adiuit caſtrenſia in quibus erat inſtitutus, neque paganica, quæ caduca ſunt effecta per repudiationem alterius hęredis,ipſi Titio accreuerunt, ſed ad legitimum militis hæredem tranſierunt,Neque quicquam facit ille tex.ad illud propoſitum,quod prohibitus capere per ius accreſcendi non cenſeatur prohibitus capere ab inteſtato,forte tamen ſi is fuiſſet ille Titius,qui aliàs fuiſſet ab inteſtato ſucceſſurus teſtatori,ſi alius inſtitutus in paganicis repudiaſſet,etiam ſi non iure accreſcendi reſiduum accepiſſet,illud tamen accepiſſet iure inteſtati,voluit enim teſtator in eis pręferre ei hæredem ſcriptum, Sed ſi is repudiet, iam nihil obſtat quominus ſit iuri communi locus, & ab inteſtato ſuccedatur:Probatur tamen,in d.§.Papinianus id quod dixi ſupra

nihil referre inter inſtitutionem in re certa, vel incerta vniuerſi-
tate, vt ibi in verſi. ac ſi partes eiuſdem hæreditatis accepiſſet.
Et ibi etiam Gloſſ. quæ differentiam facit an ſint relictę par-
tes eiuſdem hæreditatis, an verò certa quædam vniuerſitas ex
duabus quæ finguntur eſſe in bonis defuncti militis; Aliud
etiam in militis teſtamento eſt no. in materia iſta iuris accreſcen-
di, quòd nedum inter inſtitutos in diuerſis patrimonijs, prout in
caſu d.l.ſi certarum.§.j.& d.§.Papinianus. Sed etiam in coniunctis
& indiſtinctè inſtitutis, ceſſat ius accreſcendi ſi alter repudiet; Ni
ſi hęc eſſe defuncti voluntas probetur, iuxta tex. ſingularem in l.ſi
duobus ff.de mil.te. vbi longè melius probatur quòd potentior eſt
cauſa inteſtati quàm ius accreſcendi, in teſtamēto militis. Poteſt
19 † etiam miles ad certū tēpus, & conditionem hęreditatem dare,
& poſtea adimere, & alij directo dare, vt d. l. in fraudem.§. miles,
de mil. teſta. quòd ſi neminem in teſtamento vocet, lapſo tēpore,
vel conditione defecta, capient legitimi hęredes eius, vt eo. titu.
20 l. miles ita, in prin. Eſt & inter priuilegia, † vt agnatione filij
non rumpatur teſtamentum, ſi ea ſit mente pater vt hæredem il-
lum malit habere quàm filium, vt dicta. l. qui iure militari, etiam
ſi id in genere cogitauerit, & voluerit; vnde, & allegatur paſsim
lex illa quòd ſufficit eſſe in genere cogitatum de illo iure cui
quis renunciat, niſi cum ſpecialis derogatio requiritur, quam ma-
teriam latè tractat Feli. de for. comp. c. ſi diligenti, col. iiij. Qui-
nimo ſi non ea fuit mens patris ab initio, ſuperuenerit tamen,
etiam nato filio, & rupto teſtamento, conualidabitur, vt eo. tit. l.
21 ſi filiusfam. ante fi. & l. idemque. Item eſt inter priuilegia, † vt
de ſuo ſtatu incertus validè teſtetur, vt eod. titu. l. ex militari.§.ſi
miles, quod eſt contra in pagano, vt ibi not. reſtringitur ta-
men quo ad illa dumtaxat bona, quę ſciebat teſtator ſe habere,
Quid enim ſi credebat patrem adhuc viuere, qui iam deceſſerat,
vtique paterna bona hæres non capiet vt d. l. ex militari, in fi. cum
l. ſeq. ſecus ſi id poſtea innoteſcat, & in ea voluntate perſeue-
ret, ſiue etiam ſi veteranus factus decedat, vt eodem titulo. l.
idem eſt, cum prin. l. ſequen. quod priuilegium tractat Bald. in l.
22 j. in xiiij. q. C. de ſacroſan. eccleſ. Sunt & eadem priuilegia † in
reuocando teſtamento, quæ & in condendo, vt d. l. in fraudem,
§. j. quod habet rationem, nihil enim tam naturale &c. Et hoc
eſt militi vſque adeò permiſſum, vt permiſſa ſit ei variatio, etiam
ſępius, nempè hæredem ſcribere, inducere, rurſumque reno-
uare, vt ſola relinquatur quæſtio voluntatis, vt dict.§.j. Neque
filij

filij natiuitas inter media hoc impedit fieri, vt l. Centurio, de mil. teſt. Vſque adeò etiam fauetur militibus in condendis teſta-
23 mentis vt etiam † à pagano militari modo factum, conualidetur ſi is miles poſtea decedat, vt d. l. in fraudem. §. teſtamentum, vbi Bal. no. quòd eo ipſo quòd illud non mutat, confirmare videtur, Debet tamen probari quod miles ita voluerit, l. Tribunus. §. j. & l. Titius, illo eo. tit. quamuis enim dici poſsit teſtamentum militis, quod factum eſt ante militiam, non eſt tamen teſtamentum factum
24 à milite. Neque minus eſt inter priuilegia, † quòd poteſt miles cum duobus teſtamentis, ſeparatim factis, vtroque valido, decedere, ſiue primum velit valere iure fideicommiſsi, ſiue directo, imò & poteſt codicillos antea factos, ex noua diſpoſitione, ad directam inſtitutionem perducere, ſi tamen eum ita voluiſſe appareat, vt probantur hæc omnia, in l. quærebatur, in eodem titul. Et poteſt eoſdem codicillos ſtatim vt directo valeant iubere, & vt ſint teſtamentum, vt eodem titul. l. militis, in princ. Puto, & inter priuilegia aſcribendum id quod iam dixi ſuprà, vt inter duos, etiam æqualiter inſtitutos, non ſit locus iuri accreſcendi ſi alter repudiet, vt d. l. ſi duobus, licet eam Doc. aliter intelli-
25 gant. Item eſt inter priuilegia, † vt etiam ex imperfecto teſtamento reuocaretur anterius ſolemne, ſiue communi iure ſiue militari factum, vt dicitur, ind. l. eius militis, de mili. teſta. Hoc tamen differunt factum prius teſtamentum communi iure, ab illo quod eſt factum iure ſpeciali, vt illud non reuocetur per imperfectũ ſequens, conditũ poſt miſsionem, intra annũ tamen ab ea, hoc verò poſterius reuocetur, ēt ſi intra annũ à miſsione factũ ſit, vt d. l. eius militis, in fi. & l. ſeq. propter quod, & ſolent allegari iura illa
26 quod facilius derogatur iuri ſpeciali quàm cõi. † Poteſt ēt ad aliud allegari, d. l. ſequens, quæ incipit miles, ſi teſtamentũ, in vltimis ver. quòd poteſt miles, ēt magno ex interuallo, & multis diebus, teſtamentũ condere, quod eſt ſecus in pagano, quod erit, & inter priuilegia, vt in l. hæredes. §. fi. ff. de teſta. Et in l. cũ antiquitas, C. eo. tit. Aliter tamen intelligunt Doc. d. l. miles. Nã Ang. ibi dicit, quòd qui diuerſis diebus teſtando diſponit, diuerſa intelligitur facere teſtamenta, & propterea vltimũ præualet, quod neſcio quid ad militare teſtamentum attineat cum idem ſit in pagani teſtaméto, vnde rectius intelligemus verba illa, qui plura per varios dies ſcribit ſepè teſtamentũ facere videtur, ſecundum ſenſum meum ſupradictum, cum ſit aliud dicere ſępè fieri teſtamentum, id eſt, accedi ad illud conficiendum, Et aliud, multa fieri teſtamenta prout

aliud

aliud eſt plura ſcribere,& aliud pluries, quòd poteſt pertinere ad plura capitula, aliud verò, quòd plura ſcribat teſtamenta. Non ſolum autem militibus ipſis fauetur in hac teſtamẽtorum factione
27 † ſed & eorum Aſſeclis,& cęteris quòd caſtra comitãtur,ſi & ipſi, dum in hoſtico inueniuntur teſtamentum faciant,Nam & ipſi militari iure teſtabuntur,quòd dicitur in l.vlt.ff.de mili.teſta.Quod tamen minus bene videtur intellexiſſe Bal.qui in ſummario illius legis intelligit,in hoſtico,id eſt in manu hoſtium, eſſet enim is hoſtium ſeruus & inteſtabilis,ſiue ſit miles ſeu quiuis alius;l.in bello. §.codicilli.ff.de capti.& poſtli.re. vnde tempore quo erat Imperator cum exercitu in Germania,vel inter Partos,aut etiam cum hac noſtra tempeſtate erat Carolus Imperator ſupra Tunetum,vel ſupra Algerium, hoc iure teſtari potuiſſent quot quot erant in caſtris, & hoc idem dicitur in l.j. ff.de bo.poſ.ex teſtamento milita. Fortius etiam dixit idem Bal. in l.j. C. de vxo. mil. quòd etiam militum vt ipſe dicit, ſcutiferi, & familiares, ſi ſint eis neceſſarij pro dignitate perſonæ, gaudẽt dominorũ ſeu militum priuilegijs.
28 An autem militiæ deſtinatus, † nundum tamen in numeros relatus;poſsit iure militari teſtari variè videntur iura ſtatuere, nam in l.ex eo tempore,quæ eſt lex antepenulti.C.de mil.teſta.dicitur quòd non;etiam ſi ſit electus Tiro, & iam publica impenſa iter faciat;in l.autem ſtatim ſeq.quæ eſt pen.dicitur quòd filius familiàs equeſtri militia exornatus,& in comitatu Principis retentus, cingique confeſtim iuſſus,teſtamentum de caſtrenſi peculio poteſt facere,vnde,& no. Glo.illum tex. quòd de proximo fiendum habetur pro iam facto; Poteſt ſolui , quòd Tiro non eſt ita de proximo aſſumendus ſicut iam aſſumptus & deſcribi iuſſus,quę eſt etiam ratio d.l.vnicæ in ti.de bo. poſſeſſ. ex teſta.dum & ibi dicitur quòd ex alio numero tranſlatus ad alium,quamuis à primò iam ſit exemptus & nundum ad alium peruenerit,poteſt tamen hoc iure teſtari,ſecundum eſt etiam quòd Tirocinio electus adhuc poterat reici ſi dum exercebatur inueniebatur inhabilis, ita Vegetius lib. j. cap. viij. quod non poteſt de eo dici quem Princeps cingi iuſsit.
29 Priuilegiatur etiam † miles qui ad mortem damnatur vt de caſtrenſibus bonis,non etiam de reliquis, militarique ſolum iure, teſtari poſsit,d.l.ex militari,in princi.de mili.teſta.& l. ſi quis filio. §. ſed & ſi quis fuerit.ff. de iniu. rup. quod etiam præter ſupradictos duos modos, reſtringitur ſi id à iudice impetrauerit, vel ſit ei in ſententia reſeruatum,vt l.cum hic ſtatus.§. ſi miles. ff. de dona.inter vir. & vxor. Item & reſtringitur ad damnatos ex militari

crimine,

crimine non etiam ex communi,vt d.§.ſed & ſi quis,& l. & militi
bus.C.eo.tit.& l.j.de vetera.mil.ſucceſſ.Imò & in ipſo militari cri
mine adhuc reſtringitur vt non habeat locum ſi ſacramenti fides
rupta ſit, vt d.l.ex militari, vbi Bal.& Ange. fratres notant quòd
damnati de fide rupta non habent teſtamenti factionem,quod for
tè alium habet ſenſum,cum longè aliud putem & ſpecialiorem in
fidelitatem,ſacramenti militaris fidem violare,aliud aliter fidem
fallere,& de militari ſacramento habetur in Gloſ.ff. de infa. l.ij.§.
30 miles,& dixi ſupra. Eſt & aliud priuilegium huic affine † vt in
Caſtrenſi peculio damnati militis,quamuis non ſit teſtatus, ſucce
dant proximi, ad quintum vſque gradum, fiſco excluſo l. j. & ij.
ff.de vetera.mil.ſucceſ.vbi Gloſſ.no.& no.latius in d. l. militibus.

Annumeratur & priuilegiis vt poſsit miles deportatum inſti-
tuere,l.neque enim.§.j.de mili.teſta.& l.deportati §.ſi miles,de le-
ga.iij.quod eſt ſecus in pagano,vt l.j.C de hęre.inſti.verum ſi poſt
annum à miſsione moriatur miles,corruit illa inſtitutio,quod ſin
gulariter dicitur in l.nam ſi miles,ff.de iniu.rup. Item quamuis
communi iure tria inſpiciãtur tempora,vt conſtet capax ne ſit hæ
res inſtitutionis an non,nempè inſtitutionis, mortis,& adite hæ-
reditatis,vt l.ſi alienum.§.j.ff.de hære.inſt.in hærede tamen mili-
tis ſufficit ſi ſit capax,mortis tempore,vt d.l.neque enim.§.j.de mi
li.teſta. In ea etiam l.in fi.dicitur fauore militis fideicommiſſa
riam libertatem trahi ad directam,cum tamen in pagani teſtamen
to diſtinguatur,prout in l.tractabatur,illo eo.tit. Solebat & in-
31 ter priuilegia militaria cenſeri † quòd in eorum teſtamentis ne-
que falcidia,neque Trebellianica detraheretur, ſed id poſteà fuit
per nouiſsima iura ſublatum,quod infra dicetur. Vnum eſt ta-
32 men in hac militaris teſtamenti materia maximè notandũ † quòd
ita demum valet hoc teſtamentum,ſi teſtator in militia, aut intra
annum miſsionis moriatur,vt inſti.de mili. teſta.§.& quod in ca-
33 ſtris.† Sed neque exiſtimari,velim nihil in cęteris referre militiæ
ne tempore quis teſtamentum vel codicillos faciat,an intra annũ
ipſum à miſsione, ea enim quę in militia fiũt Trebellianicam,
aut Falcidiam iure veteri non patiuntur,iſta autem patiuntur ẽt
antiquo iure,quod idem eſt de fideicommiſſo,vt l.ſi miles.ff.ad l.
34 Falc. Sed & eorum † quæ intra annum miſsionis fiunt nulla erũt
priuilegia,niſi miſsio honeſta ſit,non etiam ſi ignominioſa,vt l.ex
teſtamento,C.de teſta.mil.& l.teſtamento,ff.eod. Aliud etiam.
& tertiò cenſeo circa hunc annum hancque miſsionem cauendũ,
vt ad eos ſolos reſtringãtur,ſupra dicta qui mitti ſolent, vt l.quod
conſtitu-

conſtitutum,ff.de mil.teſt.Mitti inquam intelligas, non vt Gloſſ-
ibi exponit,ideſt remitti.ſed qui miſsionem,hoc eſt commeatum à Duce impetrant,vt militia ſoluantur, ita vt de cętero vltra non militent,non autem ad tribunos præfectos, & alios eiuſmodi,qui mitti non ſolent,ſed à principe ſuorum officiorum ſucceſſores expectant,vt d.l.quod conſtitutum,Quod fortè & hodie rectius eſſet obſeruari quàm prò Ducũ libidine aſcribi, & mitti: Neque enim vt hoc obiter dicam, paſsim licebat tempore & iure illo nomen militiæ dare, vt iam dixi ſuprà ſub tit. qui mil.poſ.neque pariter licebat militiã deſerere, ſed mittebantur,aut ſi ex primis erãt ordinibus,ſucceſſores à Principe expectabant,vel emeritis ſtipen-
35 dijs exauctorabantur,† Erantque præſtituta tempora militiæ,qui
36 bus elapſis veterani,atque emeriti ſoluebantur ſacramento,† præ
miis acceptis:vt no.in tex. & Gl.in l.ii.§.ignominiæ, ff.de his qui no.infa.& l.ſed & ſi miles.ff.de excuſ.tu.vnde & apud Corne.Tacitũ,li.ſuorũ annaliũ,primò in ſeditione illa Pannonica,cõquerebãtur Ro.milites quòd tricena aut quadragena ſtipendia tolerarent quòd traherentur in diuerſas terras,vbi per nomen agrorum, vliginoſas paludes,& incultos montes prǫmio acciperent.Quodq; denis in diem aſsibus anima,& corpus eis ęſtimaretur,compoſitaque eſt tandem ſeditio,cõſtituto ac conceſſo, inter cętera, miſsionem dari vicena ſtipendia emeritis, quod intellige qui viginti annis militaſſent,retineri ſub vexillo tamen, cętererorum omnium immunes,pręterquam pro pulſandi hoſtis: qui ſenadena feciſſent,hęc
37 ipſe, † vnde & intelligis quid differant exauctoratio, & miſsio.

SVMMARIVM.

1 *Denarius quid.*
2 *As,& aſſes quid,& nu.5.*
3 *Sextertius,*
4 *Denarius Turonenſis idem quòd quatrinus Mediolanenſis.*
6 *Denarius Drachma eſt argenti.*
7 *Denarij antiqui vario pondere fuerunt.*

De denario & ſtipendio militis Romani. Tit. II.

SED vt alind obiter dicam,ex verbis illis Taciti,Denis in diem aſsibus vitam extimari.quæ proculdubio ad ſtipẽdium quod eis de publico pendebant intelligentur, ita

1 Alcia.ea declarat, oſtendit, inquit, † hic locus denarium decem aſ ſes æris eſſe, quod erat diurnum, ſtipendium militis, quam ſummam Germani pedites in præſentiarum accipiunt, tres videlicet coronatos ſingulis menſibus; Cui ſententiæ ad ſtipidatur Germanus quidam qui libellum de ponde.& menſu. antiquis & vocabula quędam rei numerarię conſcripſit, Decem inquit, denarij valent vno coronato, quòd nos ſcutũ appellamus. Neq; eſt abſimile ꝙ Bu-
2 deus in opuſculo quod breuiariũ aſsis dicitur, † Duo inquit Aſſes,
3 & ſemis † ſeſterciũ faciunt, id eſt Caroleũ vnũ, & ſemiſſem denarioli, & rurſum, Denarius quaternos valet ſeſtertios nummos, hoc eſt
4 quaternos Caroleos, & binos denariolos Turonẽſes, † Eſt autẽ hic denariolus id quod Mediolani, vocãt quatrinũ: Caroleus enim, vt dicitur in ſupputatione Gallicorũ nũmum ad Germanicos, decem valet denariolis Turonẽſibus, porro Caroleus, quã nos parpagliolã dicimus, decẽ valet quatrinus Mediolanẽſibus, ſeu duobus ſolidis
5 & ſemis, duobus autẽ groſsis noſtris Pedemõntanis. † Qua ratione perpẽdimus fuiſſe Romanis Aſsẽ æris id, quod eſt Mediolanẽſibus ſolidus: Erũt igitur decẽ illi diurni Aſſes, idẽ ferè quod numiſma Hiſpanũ, quod hodie Regale vocamus, Quod ante Budeum, & alios Prefatos, declarauerat Leo nar. Portius, Iuriſcon. Vicẽtinus in opuſculo quod inſcribitur de ſeſtertio ponde. & menſu. anti. in quo
6 pluribus in locis dicit, quòd ſeſtertius pars eſt quarta denarij: † Denarius verò drachma eſt argenti, propter quod infert, ſatis probatum eſt, inquit decem aſſes denarium, Triginta autem denarios antiquos, triginta Iulios, vel triginta ſex marcellos. Aureos verò tres noſtri temporis cõficere. In eadem eſt ſententia de Aſſe & ſeſtertio Dioniſius lãbini nouiſ. interpres Horatianus ſup ſatira iij. li. ij. As, inquit, nũmus erat ab initio libralis ęrens, & per l. ſcribebatur, valebatque quattuor noſtros Turonẽſes, ideſt vnum marchetũ Venetũ, In quo tamẽ fallitur quarta enim parte minor eſt marchetus q̃ ſolidus. Itaque ſeſtertius, inquit, qui duos aſſes & ſemiſsẽ valet, per duo ll. & S. à veteribus notabatur, hoc modo lls. nõ vt hodie in ſcite Hs. taleq; repetit in epiſtola ij. li. j. vnde miror in hoc cõueni re omnes idẽ eſſe decẽ Aſſes, quod denariũ, quod Alci. ex loco Taciti ſupra citato colligit. Cũ tamẽ ſubinferat eodẽ loco Tacitus, Neq; aliud leuamẽtũ quàm ſi certis ſub legibus militia inirctur, vt ſingulos denarios mererẽt, ſextus decimus ſtipendij annus finẽ afferret. Hęc enim erãt militũ in ſeditione illa poſtulata, ſi igitur diurnos illos decẽ Aſſes denario commutari poſcebãt, iã ſequitur plus eſſe aliquid denariũ: Aut eſt igitur ille Taciti locus corruptus, aut aliquid,

7 vt dixi plus erat denarius. † Quod & arguitur ex opuſculo Geor. Agrico.de ponde.Ro. libro iiij.dum de hoc ipſo loquitur. Denarius,inquit,primò aſſes decem valebat, vnde & nomen traxit, ſubiungitq́ue,vt habent Gręci Drachmam nummum argenteum,ſic habent Romani Denarium.Et hæc ille:Denarium etiam fuiſſe pōdere drachmę dicit Didacus Hiſpa.in opuſculo qui eſt inſcriptus, veterum collatio Numiſmatum.c.ij. Cuius iſta ſunt verba. Denarius octaua eſt pars vncię,ſubiungitq́ue,ſi velimus denarios conferre nummis,argenteis,caſtellanis,denarium Romanum parem inueniemus in pondere argenteo Regali quo aurifices vtuntur, qui vſualem vincit octaua parte:Additq́ue. Quibuſdam placuit denarium à Drachma ita differre vt ſit Denarius ſeptima pars vncię, prout eſt drachma octaua,Iterumq́;,illud,inquit, certiſsimum eſt denarios non ſemper eiuſdem ponderis fuiſſe,oſtenditq́ue Agrippę denarium pendere drachmam Atticam cum dimidia:Rurſumq́ue,etenim poſt Claudium Imperatorem,inquit, è libra ſignauerunt nonaginta ſex denarios,& ſic drachmales, Cùm igitur ſeditio illa Pannonica,de qua Tacitus loquitur, fuerit ſub Tiberio, & ſic ante Claudium,credi poteſt denarium ſub ipſo Tiberio maiorē fuiſſe quàm decem Aſſes.& quàm drachmam, ideoq́ue congruere loco denum Aſsium,quòd erat diurnum militis ſtipendium, & ſic regale,vel circiter,petiiſſe eos vt eſſet denarius,qui ſi fuiſſet,vt didacus credit, par illi quem vidit ſub nomine Agrippæ, iam eſſet paulò minus quàm quinta pars vnciæ penderetq́ue denarius eiuſmodi,plus minus,ſolidos ſexdecim Mediolanenſe qui ſunt nobis, plus minus,groſsi quatuordecim,quòd erat ſtipendium diurnum priuati militis, Quod ſi illud referas ad denarium (qui ſeptima ſit vnciæ pars)decreſcet ab iſto quem dixi,hac portione,eritq́ue vſualis monetæ.Mediolanen.ſolidorum circiter tredecim,groſſorumque Aſtenſium plus minus duodecim, ſed & de militum ſtipendio aliquid dicetur inferius.

SVMMARIVM.

1 *Pueri ad militares dignitates prouecti.*

2 *Meretrix non capit ex teſtamento militis.*

3 *Miles excuſatur à tutela,fallit tamen in pupillo militis.*

4 *Ignorantia iuris conceſſa militibus,quòd tamen intellige vt ibi, cū multis verſi.ſeq.*

4 *Trebellianica,& falcidia in teſtamento militis locum non habet.*

Miles

5 Miles vectigal non ſoluens, vel non conſignans prędium non amittit rem.
6 Lex à Calligato, C. de nup. nouiter declarata.
7 Calligati milites cur dicti.
8 Præſcriptio non currit militibus.
9 Miles non condemnatur niſi in quantum facere poteſt.
10 Miles non poteſt ad mortem damnari niſi conſulto Principe.
10 Miles appellationem deſertam poteſt proſequi.
11 Militi capto an currant ſtipendia.
11 Militi abſenti ex licentia an currant ſtipendia.
12 Miles anno à miſſione in integrum reſtituitur aduerſus paſſa in militia.
13 Miles non patitur ſecundum decretum.
14 Et ſi patiatur recuperat bona, pretio perſoluto.
15 Accidens attenditur magisquam natura.
16 Milites habent priuilegium fori.
17 Iudices competentes militis qui ſint.
18 Theſaurarius Principis eſt inter primos magiſtratus.
19 Maiores officiales principum non ſubſunt præſidibus prouinciarum, ſed ſoli Principi.
20 Duces, Theſaurarij & alij eiuſmodi, etiam offitio perfuncti, gaudent priuilegio vt ſoli Principi ſubſint in cauſis criminalibus.
21 Principales perſonę non damnatur inconſulto Principe.
22 Matricula quem non continet priuatur priuilegio.
23 Collegiati non gaudent antiquis priuilegijs corporatorum.
24 Exec. non poteſt fieri in ſtipendijs militaribus.
25 Milites non tenentur ad angarias.
26 Milites an teneantur ad hoſpitationem ſi domum habeant.
27 Pactum de inuicem ſuccedendo valet inter milites.
28 Caporalis poteſt ſtipulari pro tota cohorte.
29 Res empta de pecunia militis efficitur militis.
30 Miles teſtis inuitus eſſe non cogitur.
31 Miles damnari in metallum non poteſt.
32 Neque Torqueri.
33 Neque ſuſpendi.
33 Furcarum pęna grauior quàm gladij.
34 Doc. gaudent priuilegijs militum.
34 Filij militũ gaudent ꝓrogatiua patris, circa torturã & alia ſupraſcripta.
35 Decuriones ſunt & ipſi priuilegiati in ſupraſcriptis pœnis.
36 Doctores quibus gaudeant priuilegijs ex militaribus.
37 Milites noſtri temporis an gaudeant antiquis priuilegijs.
37 Princeps licite donat meretrici, licet ſecus ſit in inferioribus militibus.

38 *Milites ex priuilegio, quibus gaudeant priuilegiis.*
39 *Miles ex priuilegio ſordida exercens amittit priuilegium.*
40 *Priuilegium non competit, cui non congruit.*
41 *Equites aurei non ſunt propriè milites.*
42 *Equites aurati per pecuniam facti non gaudent priuilegio.*

Rurſum de priuilegiis militum. Titulus III.

SED vt in ſemitam reuertar, vnum eſt poſtremo in
hac teſtamentaria militarium priuilegiorum ratio-
ne ſciendum, quòd licet priſco illo quo conſueuiſ-
ſent Primipilatus, Tribunatus, cęteraque huiuſmo-
di officia quandoque etiam indignis conferri, cùm
ſemper in vſu fuerit vulgaris illa lex, quod fauo-
1 re, C. de legi. † vnde etiam impuberibus obueniebant, quòd proba-
tur, in l. ſed & ſi miles. §, iam autem, ff. de excu. tu. & C. de teſta. mi-
li. l. fina. Huic tamen impuberi non licebat communi ſiue etiam
militari iure teſtari, ne ſupra voluntatem concedentis amplietur
priuilegium, Et ne in perniciem vertatur quod ſalubriter eſt con-
ceſſum, & denique ne via fraudibus aperiatur, propter lubricum
conſilium illius ętatis, per quas rationes Imperator correxit iura
antiqua, quæ aliud volebant, vt dicitur in d. l. vlt. C. de teſta.
Reſtringe etiam lector totam hanc largam teſtamenti milita-
2 ris poteſtatem, ad honeſta, & conceſſa, † ſi enim miles meretricem
aut amaſiam inſtitueret neque illa haberet, Inſuperque haberet
fiſcus auferens vt ab indigno, ſi tamen miles vel in militia vel in-
tra miſsionis annum moriatur, vt l. mulierem, ff. de his qui. vt in-
di. Sunt & alia multa eorum priuilegia præter hæc teſtamen-
3 taria, † excuſantur enim à tutela, etiam ſi iam miſsi fuerint, niſi
ignominioſa eſſet miſsio, l. ſed, & ſi miles, ff. de excuſat. tutorum,
Niſi eſſet militis filius, pupillus, cum indecens ſit commilitonis
filium contemnere, ęquiuſue ſit inter priuilegiatos ceſſare priuile-
gium, vt ibi no. ſed neque miſsi omnes hanc excuſationem habēt,
ſed veterani, et emeritis ſtipendijs, vt ea l. §. j. vrbano tamen cohor-
tes vtebantur priuilegio qualiſcunque cauſaria miſsio obtigiſ-
ſet, vt ea l. §. planè. Habent & ex priuilegio milites, † vt eis iu-
ra ignorare liceat, cum arma eos ſcire magis deceat, l. regula. §. j.
ff. de iu. & fac. igno. l. fina. in princip. C. de iure delib. quod tamen
fallit in delictis, vt l. miles, in princip. in ſecundò reſpon. ff. ad le-
gem Iuliam, de adul. Natura quippè ipſa eos monet vt quòd ti-
bi

bi non vis fieri, id tu alijs ne facias, Quod verbum Lampridius in vita Alexandri Imperatoris dicit eum ſemper in ore habuiſſe, cũ eſſet tamen extra Chriſtianam religionem, & pietatem, Albinus etiam militem, quòd hoſpitis vxorem ſtuprauerat, reclinatis duobus arboribus, & alligatis pedibus proſcindi fecit, Totilas etiam Gottorum Rex, quamuis barbarus, armigerum ſuum, qui ſtuprauerat virginem, morte mulctauit, vt ex Procopio refert Tiraq. in legi. connub. li. & cap. xiij. At hodie quotus eſt, vel gregarius ac caligatus miles, qui non conijciat oculos in matrem ſa. aut filiam, & de ea conſpurcanda non laboret, atque in hoſpitio ima ſummis non miſceat, donec peruicerit? Hoc tamen priuilegium iuris ignorantiæ valde reſtringit Bal. in conſi. cclxiij. verba inſtrumenti, nume. 5. lib. j. vbi illud dicit competere quo ad ſubtilitates, & apices iuris, Additque, quòd in actibus voluntarijs non magis eis fauetur quàm cęteris, neque magis pro eis præſumitur, inferens quod & imputatur ei ſi non cogitauit de cogitandis, et ſi non conſuluit peritiores, quod tamẽ ego vereor nimis reſtringere hoc priuilegium, poſtquam etiam Iuriſperiti excuſantur ſi perperam intelligant ea quę ſunt de apicibus iuris, vt idẽ Bald. dicit in c. j. §. iudices, nu. 4. in tit. de pa. iu. fir. Dixit etiam Oldendor. in trac. de iu. mil. dum enumerat caſus in quibus ceſſant militum priuilegia, nu. 2. quòd eis non ſubuenitur quando conſulto & ſcienter omittunt allegare factum vel ius, vt quando conſuluerunt peritos, iam enim non ex ignorantia patiuntur, quod ſatis congruit dicto cõſ. Bal. ſuper quo etiam dubito, cum ignorent licitè quale ſit acceptũ
4 conſilium periti. Priuilegiatur etiã miles † ſi inconſulto adeat hæreditatem vt non teneatur vltra vires hæreditatis. l. fi. in princ. C. de iu. delibe. quod & repetitur in fi. legis, Gl. tamẽ ibi dicit hoc eſſe correctũ per ius nouiſsimum, quod et dixit in auc. de hæred. & fal. §. quia verò, in ver. militari, quæ etiam dicit quòd inuentario non confecto amittet falcidiam, ſecus ſi illud confecerit, etiam ſi ſit teſtamentum militis, quod facit ad id quod dixi ſupra de priuilegio falcidię, & Trebellianicæ, quod etiam voluit Bart. in l. j. §. in filij, ff. ad Treb. Aliqui tamen illum text. in §. quia verò intellexerunt vt loquatur in milite inſtituto, non etiam in teſtante, quod Gloſſ. ibi reprobat. Ego ęquius & ſanius crederem è contra intelligendum eſſe non in milite teſtante ſed in adeunte, cui licere debet ignorare illam tutelam; & leuamen inuentarij faciendi, cui ſenſui applaudet textus. ille, ibi, vt omnia teſtamenta ſiue nuncupatiua, ſiue in ſcriptis ita obſeruent, ſiue

priuata

priuata ſit perſona,ſiue militaris; quæ verba reſpiciunt teſtamenti facturam, non inuentarij;non eſt tamen à Glo.& communi ſententia recedendum, maximè cum in eo tex. dicatur, communem namque hanc legem omnibus hominibus imponimus; quamuis dicat Are. in conſil. xij. col. j quòd illa Gloſſ. ſibi nunquam placuit.

5 Item † ſi miles neque profiteatur,neque ſoluat vectigal non cadent res ſuę in commiſſum,vt l.ij.C.de vectigal.quòd poteſt extendi ad profeſsione immobilium, Cum renouantur cenſus, quos alij regiſtra, alij caſtra vocant. Priuilegium eſt etiam vt à Caligato vſque ad Protectorem liceat matrimonia ſine vlla penitus ſolénitate contrahere, ſi tamen ingenuam vxorem ducat; l. à Caliga-

6 to.C.de nup. † verum quòd Doc. ibi notant licere indiſtinctè militibus à minore vſque ad maiorem ſine vlla ſolemnitate vxorem ducere,longe eſt aliter intelligendum;Et videlicet vt à Caligato, quòd eſt infimus gradus militaris, vſque ad protectorem, qui eſt gradus non ſupremus ſed mediocris,liceat ita vxorem capere;at a Protectore ſupra,non liceat;quòd quamuis doc.non dicant,probatur in auc.vt li.ma.& auiæ.§.illo indubitanter,vbi refertur conſtitutio Conſtantini, per quam abiectarum mulierum coniunctiones quibusdam militibus interdicebantur,Idque Iuſtinianus ibi corrigit, concedens mulieres quaſcunque ſi tamen ſint ingenuæ, poſſe militibus copulari,niſi magnis dignitatibus decorentur, quo caſu iuſsit vt dotalia inſtrumenta faciant, quòd etiam ſtatuit in auct. quib.mo.na.effi. leg.in.§. hęc ergo, & in.§. ſequen. De Protectore aliquid dixi ſupra ſub cap.de ſpeciebus militiæ,& fortè habebant

7 ſingulæ ſcolæ ſuos Protectores,prout & ſuos primicerios; † Caligati verò dicebantur à Caliga qua gregarij vtebantur,quòd erat calciamenti genus,quòd hodiè vſurpamus in tegmine crurum, & pedum, quòd declarat Taci. is enim lib. j. de Caio Germanici filio, qui Tiberio poſtea ſucceſsit,loquens,Infans, inquit, in contubernio legionum educatus,quem militari vocabulo Caligulam vocabant,quia plerunque ad concilianda vulgi ſtudia,eo pedum tegmine vtebatur,Erat igitur vt vides vulgarium vſitatio;Quod alibi ex eodem Tacito dignoſcitur,dum de hoc ipſo Caligula(inquit)filiã gregali habitu circumferat,Caligulam appellari velit;Hæc verba

8 erant indignantis Tiberij. Sed neque quamdiu † quis militat currunt ei tempora longeuo præſcriptionis,l.fi.C.qui.non ob.lon. tempo. pręſcrip. quòd etiam extenditur ad militum aſſeclas, aut alios qui ſunt in caſtris neceſſarij,quales ſunt Chirurgi, aut Phiſi-

9 ci, vt eo.tit. l. ij. Eſt & inter priuilegia † ne condemnati vltra

quam

quàm facere poſſunt exigantur,deducto etiam ne egeant,l.miles, ff.de re iu.Quod tamen non procedit ſi ęs illud turpiter contraxit vt vagando per mundum,vel ſi ſit ignominia miſſus,vt per Gl.ibi & hoc priuilegio gaudent etiam togati milites,item,& celeſtis mi litiæ,vt ibi per Bar. Aliud mihi viſum eſt colligi eorum priui-
10 legium ex l.de militibus,ff.de cuſto.ex exhib.re.†vt neque ipſi du ci exercitus liceat in ſontes animaduertere, niſi conſulto Principe,exceptis calligatis,& qui infimi ſunt ordinis: vt quid enim eſſet in l.illa implicatiua,etiam in caligatis ius eum habere,niſi pro hiberetur quo ad alios maioris gradus,Cui opi. congruit quòd in l.officium.§.fi.ff.de re mil.Dicitur Tribunorum officium eſſe in ca ſtigandis militibus modum ſuæ auctoritatis non excedere, & ad huc magis congruit,quòd apud Tacitum legitur, in ſeditione illa de qua iam eſt pluries ſupra ſermo habitus Minutium Præfectum caſtrorum,pęnes quem erat tunc ſumma rei,cùm abeſſet Dux,ceptam ſeditionem ſedaſſe duorum militum ſupplicio:bono,inquit, magis exemplo,quàm conceſſo iure,At hodie,mitto Ducē ipſum, mitto legatos,qui mihi ij ferè videntur quos colonella nuncupāt etiam Centuriones,ſiue vt vulgo dicitur Capitanei,vel leuiſsimis de cauſis, in ipſos inſaniunt, nulla penitus iudiciali via, aut diſciplina militari. & regula ſeruata,ſed dici poteſt cum Cy.tranſeat cùm cęteris erroribus eorum,De legato autem & de præfecto caſtrorum vide Vegetium, lib.ij.titul.nono & Decimo.

10 Eſt & priuilegium † ſi contra minorem feratur ſententia & appellet Curator eius,neque proſequatur,ſi interim adultus fiat miles,poterit finita quantocunque poſt tempore militia,appellationem illam proſequi,abſque eo quòd Curatorem conueniat ob rem neglectam,l.negotiorum.§.j.ff.de appella. Priuilegium quoque
11 eſt militis, † vt quamdiu eſt in captiuitate & hoſtium manu currant ei tempora,ac ſi militaret, vnde ſi compleantur interim tempora eius militiæ,premia cum cæteris veteranis accipiet, vt l. non omnes.§.qui ab hoſtibus. ff.de re mil. & l.iij.§.ſed ſi ex improuiſo; An vero currant ei interim ſtipendia huius temporis, variè videtur deciſum.Nam in l.pe.ff.de re mil.dicitur quòd debentur. Cuius contrarium dicitur.C.eo.tit.l.j.Glo.in ipſa l.j.ſoluit quòd ſi ca piatur præſidio, id eſt prę uiſo, & ſua leuitate, procedat lex prima, At ſi ex improuiſo,& dum iter facit, aut defert epiſtolam, & procedit,d.l.pen.quòd ibi ſequitur Io.de Pla.Alia eſt ſol.Gl.quòd aliud ſtricto iure,aliud ex Principis indulgentia,quòd repugnat, l.cum allegatis.C. eo.tit.vbi dicitur non deberi ſtipendium temporis

poris quo quis in deſertione fuit, etiam ſi ex indulgentia Princi-
pis militię ſit reſtitutus, fortè tamē aliter poſſunt concordari om-
nia iſta iura, ita intelligendo, vt d.l.j.& l.cum allegatis, loquantur
in vero deſertore.& eo, qui voluntate ſua fuit apud hoſtes, d. verò
lex pen. in eo cui intentabatur crimen ipſum deſertionis, non fuit
tamen probatum, vt ibi, neque deſerto rem fuiſſe apparuerit; fortè
enim probauit ſe ex commeatu abſuiſſe, nimirum ſi ſtipendia il-
lius temporis accipit; Et quòd in caſu.d. l.j. quis voluntariè fuiſſet
apud hoſtes innuit verbum illud reſtituto, quid enim opus erat re
ſtitutione poſtliminio reuerſo? niſi & culpa aliqua intercederet?
Marti. tamen Lauden. hanc quæſtionem tractans in ſuo tractatu
de milite, q.iiij. dicit ſimpliciter deberi ſtipendium temporis quo
quis fuit in captiuitate. Contrarium verò dixit in ſuo trac. de bel
lo, q.xljx. vbi allegat Bal. ita dicentem in l.vlt. in fi. C.de condi. in-
ſer. fortè etiam intelligi debet vt currant milite capto ſtipendia
id eſt anni ſtipendiorum, ſed non ſtipendia, id eſt æra ſtipendio-
rum; quando ſtipendia vicena, & tricena dicimus, id eſt viginti an
11 norum & triginta. An verò † militi qui ex commeatu abeſt à ſi-
gnis ſtipendium debeatur quæſiuit Bal. qui omnia tractat, & te-
net quòd ſic, in l.iij. in vlt. ver. C.de condi. inſer. Roma. idem tenet
in ſing. ccccxlviij. allegat tex. quem dicit ſing. in l. hac lege. C. de
prox. ſacro. ſcri. lib. xij. Idem etiam Bal. in d.l. vlt. de condi. inſer.
tenet ſimpliciter quòd dixi ſupra. Sunt, & alia militum priuile-
12 gia, † quanto enim cunque tempore militauerit, & quantacunque
ſint tempora decurſa, intra annum à finita militia in integrum ad
uerſus præſcriptionem reſtituetur, & rem ſuam reuocabit, l.iij.C.
13 de reſti. mil. & l.iij.C.de tempo. in inte. reſti. Item † ſi non de-
fendantur poſsideri quidem poſſunt eorum bona, non tamen om-
14 nino creditoribus addici, l. ignorare. C.eo. tit. Item † ſi credito
res militis bona diſtraxerint ex pignoris iure, & ſecundum for-
mam l. fi. C. de iu. do. impe. reſtituetur vt perſoluto debito, ſeu
etiam pretio venditionis, ſi minus ſit quàm debitum, bona recupe
ret, l. ſi cum militaribus. C.eo. tit. ſola tamen ratio temporis quo
militauit eſt habenda, non etiam temporis quo domi manſit, vel
15 peruagatus eſt, vt eo. tit. l. vltim. Minor † etiam militans ex die
miſsionis, nō ex die perfectæ ætatis, tēpora cōputat, vt reſtituatur
in integrū, & ſic vides quòd magis attēditur accidēs quàm natura,
vt in l.j.C.de tempo. in int. reſt. Gl. tamē & Doc. ibi alio ſenſu acci
piunt; Alibi etiā natura inſpicitur potiuſq; accidens, etiam in mili
te; nam ſi minor cum fratre paciſcitur de paterno fideicomiſſo, ſuc

curritur ei,ſecus ſi maior,& ſi etiam ſit miles, quia conuentis parẽ bit,l.de fideicõmiſſo,C.de tranſ. Reſtituitur etiam miles aduerſus lapſum temporis quod ei cui ſuccesſit lapſum erat, ſi tamen & illi competebat reſtitutio,ſi intra tempora petendæ reſtitutionis nomen dedit militiæ, idque obtinet ex defuncti perſona, vt l.ij.C.de tempo. in integ. reſtitutio. quod tamen non puto eſſe ex militari prærogatiua; prout neque in caſu l.iiij.eodem titulo dum ibi dicitur quòd militis hæres ex illius perſona reſtituetur aduerſus tempus quod durante militia lapſum eſt. Cuicunque enim hæredi competit, ex defuncti perſona ius atque actio
16 quod ipſi defuncto competebat. Habent † etiam milites fori priuilegium, neque conueniuntur niſi coram ſuo Iudice; cum diſtinctione tamen, Aut eſt enim cauſa criminalis aut ciuilis, primo caſu, aut crimen eſt militare, & ad ſolum militum iudicem ſpectat cognitio, vt l. tertia in principio.ff. de re militari, aut eſt crimen commune, & leue, & idem, vt in Gloſſ. ibi, etiam ſi remittendus veniat, vt eſt etiam ibi in tex. aut crimen eſt graue, & punitur vbi deliquit, ac per Præſidem Prouinciæ l.prima .C. vbi de crimi. agi oppor. Quod intelli-
17 ge niſi concurrant Præſes & Dux, aut Magiſter militum, † præfertur enim proprius militum Iudex, vt probatur in l.penultima .C. de iurisdictio. omni. iudi. Imo ſi is non adeſſet, poſſet miles petere ſe ad eum remitti, quod in dicta l. penul. dixit Pau. de Caſtr. Et probatur in l. de militibus, ff. de cuſto. ex exhiben. reo. & C. eod. titu. l. prima Et ſecundum hæc iura debet intelligi text. in l.vltima .ff. de acuſationi. Imò quòd etiam in graui crimine remittatur ſuo Iudici probatur in l.prima.§.ſi verò miles, C. de falſa mone. Dicitur etiam in l.prima.C. de offic.magiſt.mili. quòd ipſe nullam habet in Prouinciales iurisdictionem, neque viciſim Præſes in viros militares, Cui non eſt abſimile quod dicitur manum militarem ſe non extendere in priuatorum negotia, vt l.j.C.de off.mili.iu. & l. ne quis iudicum C.de offic.rect.Prouin. Ciuiles autem ipſorum cauſas, ſi conueniantur, ſolus cognoſcet eorum iudex, vt d.l. penul.ſimplicius tamen puto dici poſſe militem pro communi delicto, in Prouincia vel ciuitate facto in qua non militat, non eſſe remittendum, ſed ibi per Præſidem, vel magiſtratum, Cuius de ea re eſt in Prouincia vel ciuitate notio puniendum, per d.l.j.C. vbi de cri. agi op. Aliud eſt etiam nõ. in hoc fori priuilegio, nam Principes viri, & qui ſummos Magiſtratus geſſerunt, illique præcipuè,

X qui

18 qui enumerantur in l.fi.in prin.C.vbi ſena.vel claríſ.† inter quos eſt Theſaurarius Principis vel Auguſtæ, ſi de crimine, quantum-
19 uis graui, iam depoſita adminiſtratione, accuſentur,† nullius al-
20 terius iudicis ſubſunt auctoritati† niſi ipſiusmet Principis, aut
21 eius, cui in ſpecie commiſit, † Sed neque ipſe ſpecialis delegatus Principis conuictum reum condemnare poterit, ſed ipſum Principem admonebit, qui pro ſua clementia de eo ſtatuet quod ei videbitur, quando ſunt adeò in eo pene omnes arbitrariæ vt etiam ſontem poſsit abſoluere, quæ omnia habentur, in d.l.fina.C. vbi ſena.vel cla.& ibi ſcrib.no.maximè Bal. & Saly. Poterit tamen delegatus abſoluere inconſulto Principe, ne aliàs vertatur in odiũ quòd fauore introductum eſt, vt etiam, ea l. Et hoc vltimum, quod ſolam habeat iudex cognitionem non etiam condemnationem, procedit etiam in his qui ex priuilegio ea pollent dignitate, etiam ſi actu eam non exerceant, aut quandoque exercuerint, vt ea l. §. penul. & vlt. Et iſtud priuilegium non eſt obliuiſcendum. Nam ſi is, qui fuit Dux armorum Regis vbicunque terrarum, ſiue qui fuit eius Theſaurarius, ad priuatam redeat fortunam, & in aliqua prouincia Regis deliquerit, Puta, in Regno Neapolis, non ſuberit viceregi, neque ab eo poterit puniri, per d. l. Quod non debet abſonum aut iniquum videri, tum propter reliquias geſti honoris, tum, & quia multa in iure ſunt conceſſa Principibus viris, quæ non ſunt conceſſa inferioribus, & tenuioribus, vt eſt in caſu.l.diui.§.j.& vlti.ff.de pęn. vbi ſi notabilis perſona crimen comittat propter quod releganda ſit, non relegabitur inconſulto Principe, Imò neque eo caſu Præſidis plena eſt notio. ſed detinebit, ac cuſtodiet, Principe poſteà admonito, vt ea l. in fin.
22 Hoc etiam fori priuilegium non ſtipendiatis non competit, vt C. de offi.mag.mil.l.iij.vbi Gloſ.no.contra non deſcriptos in matricula, quòd vulgo dicitur non arrolat os, Rollum enim ac matricula ſunt chartulæ illæ in quibus militum nomina recenſentur.

Poteſt, & inter priuilegia cenſeri, quod Nauiculariorum curialium, Cohortalium, Fabricenſium, militum quę omnium hæreditates, ſi abſque legitimis moriantur hæredibus, non fiſco ſed eorum collegijs, & vexillationibus deferuntur, quod dicitur in toto
23 tit.C.de hære.decu.† Quod tamen non auſim extendere ad corporatos ſiue collegia noſtri temporis, ſiue ea ſint profana, ſiue etiam pia, puta cerdonum, aut diſciplinatorum, quidquid Barto. dixerit in l.ſi quis filio, §. eius qui, ff.de iniu.rup. & Bal. C. de conſtit. prin.l.recepticia, in vltimis verbis, illæ enim leges omnes, d.titu,

de

de hęrę. decu.inducunt iura ſpecialia,vt optimè declarat ibi Saly.
ꝑtereà corpora illa pertinebant ad Rempublicã, cui militabant,
& cui erant eorum bona obnoxia,vt de Nauicularijs probatur, C.
de nauicu.& naucle. per totum tit. et C.de præd.& om.re nauicul.
l.ii.& iii.lib.xi.de cohartalibus dicitur in l.quiſquis. C. de cohar.
& idem de fabricenſibus,nam & totum ipſum corpus tenebatur dę
facto cuiuſlibet ex corporatis,l.iure.C. de fabricen. & probatur in
l.vlt.C.de decre.decu. nimirum igitur ſi ipſi corpori conceſſum
eſt quoddam velut ſucceſſorium edictum, quę rationes ceſſant in
24 ſupradictis collegiis noſtri temporis. Priuilegio † eſt etiam ne
in militum ſtipendia mittatur exequutioni ſententia in eos prola
ta,ſi aliunde poſsit ſatisfieri,vt l.ſtipendia.C.de execu. re.iud.
Item eſt inter priuilegia vt qui in necem conſpirant eorum qui
cum Principe militant,crimine leſę maieſtatis obligentur,l.quiſ-
quis.C.ad l.Iul.maie.quæ tamen verba,vel cuiuslibet qui nobis mi
litat,non puto extendi ad omnes Imperatoris milites, ſed ad illos
duntaxat qui ei aſsiſtunt,quancunque exerceant militiam,ſiue ar
matam ſiue togatam. Poteſt & inter priuilegia illud cenſeri, li
cet infauſtum & non ominandum, vt quinquennium quod datur
viro ad accuſandum vxorem iure mariti,non currat quamdiu quis
25 militat,vt l.ſi quondam C.de adul. Fauorabilius † priuilegiatur
26 miles ne ad angarias teneatur,† ne ve ad hoſpitia,l.ab his oneri-
bus,in prin.ff.de vaca.& excu.mu.& l.maximarũ.C.eo.ti.li.x. Sed
in eo quod dixi de hoſpitatione contradicit tex.in l.ſunt munera,
d.tit.de vaca.mu.quę iura videntur ſibi inuicem contradicere, cũ
in l.his oneribus,dicatur quòd militi remittitur hoſpitis recipien
di neceſsitas,in alia dicitur quòd neque merita militiæ tribuũt ex
cuſationem à recipiendo hoſpite,Dic pro ſolutione,ſubaudiendo
ibi merita militiæ,ſcilicet retroactæ, vel dic quòd quædam eſt ho
ſpitatio repentina,& quæ rei non cohęret, & ab iſta miles non ex-
cuſatur,Alia eſt prouiſa,& quæ rei cohæret,& excuſatur.ita diſtin
guit Gloſ.quæ tamen loquitur in eccleſia, in l.j.C.de ep.& cle.ve-
rè tamen hęc ſol.confunditur ex d.l.ſunt munera,loquitur enim in
onere,quod cohæret rei,& tamen dicit non excuſari militem, vn
de melius ſoluitur quòd aliquando,hoc munus inducitur nullo ha
bito reſpectu ad rem,Et tũc priuilegiatur miles,aliquãdo eſt onus
rei,& tunc qui rem habet illud ferre cogitur,regulariter tamẽ hoc
eſt munus patrimonij, l.iij.§. munus hoſpitis.ff.de mune. & hono.
ſed quòd competat militi hæc immunitas probatur, in l.vl.§. ſiue
27 autem,eo.ti. Eſt & militare priuilegium † vt quòd valeat pactũ

de inuicem ſuccedendo, quod probat lex ad hoc ſingul. C. de pac. l. licet, vbi Bartol. not. inter paganos verò lunge eſt aliter, improbantur enim pacta eiuſmodi, prout Bartol. reſpondet in conſi. lxx. Et rurſum in conſi. ccxij. promitto tibi, & tu mihi, quem ſequitur Deci. in conſi. ccxxv. colum. iij. ccxxxvj. colum. penul. cxj. & plv. ac etiam in l. pactum quod dotali. C. de pac.

Quod verò (ſi de captiuo certent comilitones apud quem cuſtodiendus ſit donec taleam perſoluerit) & ſtatutum eſt vt præferatur cęteris is qui eſt nobilior, quod dixit Tiraquell. in tracta. de nobili. capitu. xx. numer. 177. magis eſt prærogatiua
28 nobilitatis quàm militiæ. Priuilegium eſt etiam † quòd Centurio vel alę præfectus ſtipulari poteſt pro tota ſua ala ſeu manipulo quod dixit Angel. ff. de pact. l. item magiſtri, vbi dicit quòd conteſtabilis poteſt ſtipulari, pro ſua ſquadra.

Priuilegium quoque eſt quòd poteſt miles peremptoriam exceptionem opponere etiam in ipſa exequutione ſententiæ, licet regulariter ſecus ſit, vt l. j. C. de iu. & fac. igno. quod pendet ab eo quod dictum eſt ſupra de permiſſa ei iuris ignorantia.

Non ſubiacet etiam querelæ teſtamentum militare, vt l. teſtamentum. C. de inoffi. teſta. quod ſupra inter teſtamentaria priui-
29 legia reponendum eſt. Prout & priuilegio † habet miles vt empta res ex pecunia ipſius efficiatur eius, etiam ſi non ſit empta ipſius nomine, l. ſi vt proponis. C. de rei ven. quod conſultus in facto reſpondet Abb. in conſi. xciiij. in quæſtione hæredum. col. j. lib. ij.

Item & quòd in l. ij. C. de naui. non excu. lib. xi. ſtatuitur vt capi poſsint animalia prouincialium ad transferendos exercitui commeatus, quod ſępiſsimè fit diebus noſtris, dum commeant aliquo milites, non eſt extra eorum priuilegia. Quod verò per ſacros Canones prouiſum erat ne vterentur Chriſtiani in bellis ſuis, ſagittis, aut baliſtis, vt quantum fieri poterat tolerentur ſeuitiæ, & necis inſtrumenta, quod etiam ſub anathematis vinculo interdicitur, vt in c. vni. extra de ſagit. Poterat inter militaria priuilegia reponi, quando, & ipſi prima commoda, imò ſoli, eius legis ſentiebant. ſed tantum hodie abeſt vt illi conſtitutioni ſit locus, vt etiam ignea tormenta mille nominum ſint aptiſsima atque vſitatiſſ. armorum inſtrumenta, quaſi pauca ad mortem eſſent per tot ſecula inuenta, niſi patrum noſtrorum ętas, cum Deo de fulmine certãs, hoc inueniſſet, vnde vel vnico ictu, poſsint centena hominum orco mandari. Item licet is qui pecuniam tradit alicui, nihil expreſſo cur det, ſi eam repetat grauetur onere probandi quod ſine

causa

cauſa,ſiue ex ſibi commoda dederit,in milite tamen eſt aliud, cõ-
paratur enim in hoc minori , & pupillo , ita vt aduerſam partem
opporteat vel reſtituere vel cauſam retentionis iuſtæ comprobare
ita Bal. in l.cum de indebito,verſi.ſi autem is qui indebitam,ff.de
30 conditio.inde. Item † non cogitur miles inuitus teſtimonium
dicere , l.inuiti , ff. de teſti. Neque cum dicunt à ſignis auocan-
tur , vt l. teſtium , §. fina. illo eodem titu. Sed neque à ſenten-
tia prolata ſuper annona militari poteſt appellari , vt l. fina.C.de
appella. quod intellige ſi ſit in rem militum , ne appelletur, ne
aliàs vertatur in perniciem quod eorum fauore eſt inuentum, ita
Ang.ibi, Tedet me iamdiu cenſuræ huius, & tam prolixæ reci-
tacionis priuilegiorum, cogitent tamen milites , ſi in aliquorum
manum incidet opuſculum iſtud , quanta caritate, & quanta cura
Imperatores Romani ſuos milites,imò omnis ęui, poſtquam,vt iã
iam proſequar , perdurant in eis priuilegia hæc omnia, & ample-
xi ſint,& fouerint eorumque commodis , & beneficijs ſtuduerint,
præſtent & ipſi ſuis Ducibus,ſuis Regibus,& Principibus eam ope
ram,eam ve militiam , quam fortiſsimi illi quibus ſucceſſerunt
ſuis præſtiterunt quos ſua fortitudine , & virtute , ſuo ſanguine
terrarum Dominos effecerunt , & vt iam tandem modum his
priuilegiis recenſendis imponam. Eſt poſtremo inter priuile-
31 gia , † ne in metallum milites damnentur, ne ve in metalli opus,
Cui pœnę non eſt abſimilis damnatio quæ fit in præſentiarum,
32 ad triremes . † Item & ne torqueantur , l.tertia.§.j.ff. de re mi-
33 lita.vbi addit Gloſſ. † neque furcis ſuſpendi eos poſſe, aut aliis
plebeiorum pœnis affici , quod Bald. ibi dicit vſitari in Italia,
ſed non in Francia , vbi furcarum pœna non habetur adeò pro
ignominioſa ſicut in Italia . Cui congtuit quod Philoſophus qui-
dam Tyranno hanç pœnam minitanti reſpondit, Quid refert hu-
mi an ſublime computreſcam ? Et quòd non ſuſpendantur di-
xit etiam Bald.in tit.de pa.te.§.ſi ruſticus,in vltimis verbis,quòd
etiam pro no.collegit & excerpſit Martin.Lauden. in trac. de of-
fi. domi. quæſtio. clxii. allegat Bartol. in l.capitalem . §. ſerui.ff.
de pœn. vbi Bartol. hoc dicit eſſe generale in omnibus nobi-
libus , & cunctis popularibus diuitibus , & honeſtioribus , quod
etiam dixerunt Panor. & Felyn. in capitulo cum quidam , extra
de iureiu.Dicit etiam Bal.in conſi. ccccxxvi. quod incipit præmi
33 tendum ad euidentiam,li.i.quod † furcarum pœna maior eſt quàm
decapitationis:quia iſta eſt inſtantanea , illa verò habet tractum
temporis , & eſt ignominiſior , Et propterea non poteſt, vt dicit,

inferre

inferre militibus, de quo eſt tex. no. qui non allegatur per eos. C.
34 de quæſt.l.milites, † Et hoc priuilegium Doctores vbiq; extendūt etiā ad milites togatę militiæ, prout ſunt ipſi Doc.quod Cy. dixit in d.l.milites,vbi etiā Bart.qui dicit quòd ita deffendit vnū præto rem in ſyndicatu contra quem vigebant indicia ad torturam; ſed in eo caſu Prætor ille erat miles Et hoc idem dixit in l.j. C. de aduo.diuer.iudi. Et quòd doctores non torqueantur, etiam contraria conſuetudine non obſtante,dixit Roma.ſing.cccclxxxviij.incipiente milites,quod in facto reſpondet Fulg.in conſi.cclxxiij.in cauſa inquiſitionis circa fi. Fortius dixit Bar.in l.medicos.C.de profeſſ.& medi.lib.xj.quòd doctores non poſſunt perſonaliter capi,neque duci ad curiam,aut aliter vexari. Et ſic neque eos poteſt familia perſcrutari pro delatione armorum. Excipitur tamen in his omnibus caſus legis Iuliæ maieſtatis, priuilegium enim nihil hoc caſu eis prodeſt,l.nullus.C.ad l.Iul.maie.Bal.in trac.quęſt.c.j. col.ij. vbi etiam hoc extendit ad quędam alia crimina vt ſi quis ſit
35 transfuga vt dixi ſupra. Extenditur etiam hoc priuilegium † ad iſtorum progeniem vſque ad pronepotes l.diuo Marco.C.de quæſtio. quæ tamen reſtringitur ad eos qui ad eminentiſsimatus vel perfectiſsimatus dignitatem ſunt prouecti vt ex ea colligitur
36 † Item extenditur ad Decuriones vt l. Decuriones. C. de quęſtio. et d.l. Diuo Marco.Dicit tamen ibi Albe.quòd hoc in eis de conſuetudine non ſeruatur,quod ſimpliciter ref.Mart.de Lau. in trac.
37 de conſil.domi.q.vij. Incidenter hic quęro † an priuilegia militaria hic collecta & per tot iura ſparſa conueniant; & ſeruari debeant militibus noſtri æui,hanc quæſt.tractant Doc. omnes in l.j. C.de iu.& fac.igno.et aliqui, maximè Alex. in l. Centurio. ff. de vulg. ſubſt.et fortè magis cōmuniter dicunt quòd non, mouentur quia noſtri milites non habent ſolemnia quæ exigit Glo.in l.pen. ff.ex qui.cau.ma. Item quia qui nudum habet nomen ſine effectu, non gaudet priuilegio, l.qui ſub prætextu. C. de ſacroſan. eccleſ. quæ lex eſt ad verbum repetita in l. j. C. de collegia. & Carthoſil. lib.xj.(quamuis dicat Iuſti.in l.j.C.de no.cod.fa.ſe nihil reliquiſſe in iure ſuperuacuum) quod etiam multis alijs locis oſtenditur non ſeruatum.Item quia vacant negot ijs,contra tex. nego. ne mili.Item quia etiam antiqui illi,& veri milites,cum vacabant ocio, & domi manebant,amittebant priuilegia vt l.fi.C.de in inte. reſt. mil.& iſti noſtri domi ſemper manēt,Item quia ceſſante cauſa &c. Item quia non ſunt deſcripti in matricula militum, contra l.eos. C.de appa.mag.mil.quæ eſt l.vlt.quod etiam probatur in l. per Illyricum,

lyricum,C.de cohartal.lib.xj.ibi.Non illi qui vano militiæ nomine lucra ſectantur, ſed qui neceſsitatem officij debitis ſolicitudinibus exequntur, Et per iſtas rationes Alex. vt dixi in d.l.Centurio,num.24.concludit communem eſſe opin.quòd antiquis priuilegijs non gaudeant,quod etiam Iaſ.dixit in d.l.j.nu.vij. C. de iu. fac.igno.Excepto,inquiunt, quòd non torquentur, quod puto eos excepiſſe ob Bar.reuerentiam,aut metum, Poſtquam is dixerat ſe defendiſſe in ſyndicatu Prætorem illum ſuum; de quo dixi ſupra. Ego ſalua ipſorum reuerentia credo eſſe diſtinguendum, quia aut ij noſtri, et ipſi actu militant,& pares in omnibus illos facio antiquis,quamuis enim ſtigmata non accipiant,& maxima pars antiquarum ſolemnitatum,& ceremoniarum exoluerit,ſucceſſerunt tamen alia per nouos Principes, inducta quę obſeruant , quòd ſufficit:quod Bal.dixit in l.j.in vlt.verbis.C.qui bo.ce.poſſ. facit quod dixit Rom.in cōſ.xliij.in iiij.quæſitio,ruſunque in cōſ. 606. col.j. quod milites noſtri qui,qui ſunt in cōtinuo armorū exercitio,antiquis fruūtur priuilegijs,propter quod cōcludit nō valere in caſu illo,donationē eius in amaſiam, quod Bal. prolixius tractat in cōſi. cclxvij. ad euidētiā,lib.j.quod eſt repetitū in v.lib.cōſ.cccclvij. & idē dixit in cōſ.cccclvj.recolo me cōſuluiſſe.Et licet Bal.aliter cōcludat quàm Roma.in caſu illo miles idem erat & Princeps qui eſt ſupra milites,& ſupra leges,faterurque Bal. quòd non audet in illo caſu ſuo aliter dicere, quia incurreret odium illarum Dominarum quibus Bernabos Dux tunc Mediolani donauerat multa,& pariter filiabus earum , fortè ex illo adulterio progenitis, Et fruſtra
38 niteretur,odium inſuper ſibi quærendo. † Et verè rationabile eſt indulgere Principi vt largius poſſit impendere in ſuos amores quam miles:Et poſtquam immenſa eſt vis huius affectus, vt vincat etiam optimos, aliàs Principes, liceat etiam iniuriam paſsis pręmium irreuocabile accipere pro illata ignominia, quæ non paruam habet excuſationem, propter immenſam Principis poteſtatem,qui poteſt vel ipſo nutu metum inferre,Iuxta illud.

Nutu totum tremefecit olimpum.

Dificile enim eſſet inuenire quæ auderet negare Principi , quod & de Berſabe illa legitur,laudata alioqui fœmina,quę vocata à Rege in amplexus ſtatim paruit vt habetur Regum.2.c.11.Et vt in ſemitam recurram nulla eſt culpa militum quòd hodie nō ſeruent ſolemnia illa antiqua,poſtquam Principes ea contemnunt, & alia induxerunt quæ ſufficit ſi obſeruent, quando,& Antiqui illi non pauca immutauerant Priſcis ſecutis obſeruata . Aut ſunt milites

38 tes † ex Principis indulto,& priuilegio, & iterum diſtinguo, aut ſunt militiæ apti & idonei,quales ſunt maxima illorum pars, qui hoc hodie,impetrant à Cæſare,aut à Regibus,Et hos puto illis frui priuilegijs quæ ad decorem faciunt,qualia ſunt multa ex ſupra recitatis,ne pro delatione armorum perſcrutentur,ne carceri mancipentur, ne torqueantur, ne damnati pœnas Plebeiorum luant. Et ſi quæ ſunt alia conſimilia,fortè etiam teſtantes illis etiam fruẽtur quæ dixi ſupra competere militibus extra aciem, quod maximè procederet ſi in priuilegio diceretur quod veris militibus adęquentur, & eis ſimiles ſint, prout in ſimili dicitur de eo quod ex priuilegio factus eſt Ciuis,quod nihilo eſt minus ciuis quàm originarij,quod dixit Bar.in l.ſi is qui pro emptore, in xiiij.col. in fi. ff.de vſucap.ref.Bal.& ſequitur in l.iij.§.hęc verba ff. de nego. ge. quod omnes tractant in l.adoptiuum.§.patronum ff.de in ius vo. licet obſtet tex.in d.l.fi.C. vbi ſena. vel clariſ.§. viros, vbi Saly. no. quod non eſt tanto honore dignus qui habet dignitatem ex priuilegio,quanto is qui eam ſuo ſudore quæſiuit,quod patet vel ignaris & indoctis,ſed licet non tanto digni,non tamen omnino indigni;& quòd noſtri æui milites antiquis gaudeant priuilegijs reſpõdet Pau.de Ca.in conſil.ccccxiiij.viſo,& examinato, col. & lib. ij. vbi ſuſtinet propterea teſtamentum militis factum domi, quo fuerat delatus vt curaretur,ex vulneribus in bello acceptis, ac ſi eſſet factum in caſtris;Idem,& reſpondet Sozi.conſ.xxxiij.nu.4.lib. iij. vbi hanc atteſtatur communem ſententiam,loquens in teſtamento filij fam. de peculio ſuo teſtantis, idque domi, & indiſtinctè, &
39 quandocunque,quod dicit carere omni dubio. Aut ita † priuilegiati miſcent ſe ſordidis actibus,collatam dignitatem fędantes, & tunc eos puto indignos omni priuilegio, cum illud amittat qui eo abutitur,lxxiiij.diſtinct.c. vbi iſta.C.de iudę.l.Iudęos,in fi.& l. libera, in Glo.ff. de pecul. quod latiſs. more ſuo tractat Tiraq. in tract.de Nobili.c.xxvij.Turpibus enim lucris inhiantes nulla ſunt dignitate honeſtandi,l.ne quis C.de digni.Saly.tamen hanc ipſam materiam tractans in d.l.j.C.de iu.& fac.igno.poſt Iac.de Bel.quẽ ſequitur,breuius diſtinguit,intuendam enim dicit rationem pri-
40 uilegij, † nam ſi conuenit competit,ſi non,non; vnde actu militantes gaudebunt omnibus illis priuilegijs antiquis, alij verò qui ad decorem,& ornatum armantur,& non ad ſudorem neque ad ſanguinem,his ſolis gaudebunt quæ honoris cauſa dantur. Quæ non eſt reprobanda diſtinctio, & ſatis congruit his quæ dicta ſunt ſupra, ſed quod actu militantes admittit ad quęcunque priuilegia

habet

habet ſequacem Deci. qui in conſil. dlxxviij. tenet quòd etiam poſt pubertatem poteſt directo miles ſubſtituere licet in cæteris quæ ſupra diſtincta ſunt non ita concordetur.

41 Ad vnum tamen animaduertendum eſt, † quòd licèt Doctores paſsim vocent milites, hos quos aureatos nuncupant, quo nomine vtitur Deci. in d. conſi. Et ante eum Iaſ. in d. l. j. de iu. & fac. ignor. vbi etiam Saly. ſubobſcure, & quos Italico nomine dicimus Caualieri, iſti tamen vel reclamantibus omnibus, milites non dicuntur, quòd ſcitè dixit Tiraquel. vir multe lectionis, & doctrinæ, in d. trac. de nobil. cap. viii. nume. 13. Cenſeo etiam quòd non de-
42 bent hoc priuilegio gaudere iſti milites ſeu equites † quos aureatos vocant, qui hoc impetrant per pecuniam, quòd vidi vſitari, & frequentari in Canzellaria Caroli quinti, in qua etiam ſalis venditores, mediantibus vigintiquinque, vel circiter aureis nummis, impetrabant hunc honorem, etiam cum poteſtate legitimandi quoſcunque ſpurios creandi notarios, & cum centum alijs prærogatiuis, qui tamen non ideò magis ſunt inter nobiles numerandi neque recipiendi, prout neque de facto à verè nobilibus recipiuntur, quòd etiam dixit Pet. de Antibo. Doctor Gallicus, in trac. de mune. §. iiij. num. 62. Et per iſta finem facio his militaribus priuilegiis recitandis. Vnum addo, quod poſt peractũ hunc qualemcunque laborem meum venit mihi in manum tractatus celebris Iuriſconſulti. Mantuæ de priuilegiis militum, verùm quod ego ex eius fontibus hæc mea non auſerim neque labores eius ſurripuerim puto facile, perſuaſum iri iis qui vtraque legent.

SVMMARIVM.

1 *Aetas noſtra verè aurea.*
2 *Duces triumphales.*
3 *Statue equeſtres.*
4 *Corona aurea. P. Decio.*
5 *Centum boues premio dati.*
6 *Corona graminea.*
7 *Duplicatum frumentum præmium militare.*
8 *Decem boues, Et aurea corona Coruino, & Torquato.*
9 *Armillæ aureæ.*
10 *Præmium primò aſcendenti muros hoſtiles cui detur ſi multi conſcendant.*

11 *Capta ex hoſtibus antiquitus non erant capientium.*
12 *Dona in Imperatorem collata ab exercitu.*
13 *Coronæ aliæ multa & militaria dona.*
Vacatio à militia ad tempus olim militare pręmium.
14 *Ciuica corona honoratior alijs.*
15 *Vacatio à militia pręmium militare.*
16 *Milites donati conceſsione vſus ſpeciariarum.*

De militum pręmijs & ſtipendijs. Titulus IIII.

NON ſatis viſum & Ducibus & Principibus honorari milites priuilegijs niſi allicerent et pręmijs, Quæ verò ea ſint, et qualia neque dictu eſt facile, neque inuentu, quando ex tempore, ex re, ex loco, ex perſona, ex ſucceſſu ipſo atque euentu, ex arbitrio denique & liberalitate donantis totum hoc pendeat, ſed & ſeculorum non leuis neque parua eſt differentia, & varietas. Rudi enim illo, & Priſco ſeculo Romanarum rerum, & virorum, qui res Italas eò prouexerunt vt ęterno penè futura ſint miraculo, & parcius conferebantur pręmia quòd poſsideretur anguſtius, & capiebantur honoratius, & rectius quòd deſiderabantur lunge
1 minus ambitioſus, atque auarius. At hoc †noſtro verè aureo ſeculo, dici enim poteſt cum antiquo poëta.

Aurea nunc verè ſunt ſecula, Plurimus auro.
Venit honor.

Quis enim neget aureum ſeculum, cum ad aurum referantur omnia? nullaque ſint in pretio pręmia niſi quæ magno conſtant, & magno veneunt. Neque tam ſunt culpandi milites quàm ipſi Principes viri, & Duces, quotus enim quiſque audacię, periculorum, egregiè factorum, pręmia accipitur, qui minus accipiunt quàm qui vulnera, & mortes ſubeunt, aut qui magis quàm quos minus decet? ſint proceribus, ſint Principibus, ſint Aulicis noti, etiam ſi per facinora, & dedecora qui poſcunt præmia, & large expectent, ſed & his ipſis Aulicis, & proceribus effuſę immenſę prodigales dantur opes, tenuioribus verò nullę aut perexiguę, ita vt nunquam alio ęuo, magis quàm huic noſtro congruerit euangelicum illud. Habenti dabitur, Neque mirum ſi corruptiſsimis moribus, peſſundata omni diſciplina caſtrorum, cum neque bonis ſint parata pręmia neque ſontibus pęnę, aduerſi caſus, peſsimique euentus in dies contingunt, rariſsimaque, ac perexigua virtutis & bellicę for
titudinis

titudinis exempla. libet igitur aliqua ex antiquis referre, quæ ſi
non proſint exemplo, delectent ſaltem lectione.

2 Atque vt ab ipſo militum † Duce, atque Imperatore exordiar nõ
contemnendum viſum eſt eis pręmium quòd re bene geſta fugatis
& ceſis aut deuictis hoſtibus triumpharent; vel ſi res minore eſſet
acta gloria ouantes ſaltem vrbem ingrederentur; quę gloria ſat eis
tum erat pro pręmio. ſic Camillus deuictis Volſcis curru, & albis
equis inuectus, Romam eſt ingreſſus, quod ſupra humanũ faſtigiũ
eſt viſum, viſus eſt tamen lunge poſtea. M. Ant. Triunir, poſt victos
Brutum, & Caſsium, eãdem vrbem curru leonibus ducto inuectus.
peſsimo Romanæ libertatis omine, leonibus iugo ad actis, & freno
3 perdomitis. Addita, & multis pręter Triumphalem honorũ † eque
ſtris ſtatua in foro poſita, qui honos innumeris pęne Romanis ci-
uibus tam explebe quàm ex patribus eſt collatus. Priuatis verò
alia collata ſunt pręmia, Manlius ille cui ſeruatum capitolium co
gnomen adiecit, ob hoc ipſum facinus à ducibus laudatus, milita-
ri conſenſu à ſingulis ſelibras farris, & vini quartarium accepit,
rem, vt Liuij referam verba, dictu paruam, verùm inopia eam in-
4 gens caritatis argumentum oſtendit: † Amplius multo, atque ho-
no rificentius donatus fuit, P. Decius liberauerat hic ſuo conſilio
ſuoque cum delectis aliquot periculo, conſulem atque exercitum
ex anguſtijs & magno diſcrimine, eademque virtute, & animi for-
titudine ſe ſuoſque delectos commilitones ſeruauerat, coronam
5 igitur auream accepit, † & centum boues vno inter eos opimo, au-
6 ratis cornibus † Inſuperque coronam duplicem gramineam ob
7 ſeruatum, Et exercitum & præſidium, † ſed & delecti illi milites
8 duplici in perpetuum frumento donati fuerunt. † Valerius etiam,
qui & Coruinus poſt cęſum Gallum eſt cognominatus, decem bo-
bus, & corona aurea donatus fuit. Quod ante eum obtigerat Tor-
quato, propter obtruncatum alium prouocatorem Gallum. Cui &
9 Torquè cum cognomento illo eripuit † Acceperunt & dona cen-
turiones quattuor cum Haſtatorum manipulo, à Papirio curſore,
armillas, aureaſque coronas, quòd primi Aquiloniæ muros con-
10 ſcendiſſent, † Quod facit ad quæſtionem legiſtarum de prœmio,
quòd eſt propoſitum conſcendenti primum muros hoſtiles, ſi mul
ti vnà conſcendant, eodemque momento temporis quid de prœ-
mio agendum, de quo in prima conſtitutione digeſtorum, in L.
Aretuſa. ff. de ſta. ho. & in l. ex duobus, de vulg. & pup. ſub. nam hic
vides omnes qui vnà conſcenderant æquale accepiſſe pręmium.
Quod & P. ſcipio fecit in expugnatione Cartaginis in Hiſpania,

Dedit & vniuerſo exercitui Camillus prædam ex volſcis captam.
Idem fecit, & cęſis Etruſcis. Quod Fabius, auro tamen, atque ar-
11 gento excepto.† Neque enim, ne id ſilentio præteream, priſcis il-
lis ea erat militaris licentia vt capta ſiue in acie ſiue in vrbis dire
ptione, ſibi ipſis retinerent, ſed ea Duci conſignabant, qui aliquan
do prædam in publicum redigebat; aliquando etiam, ſed raro, in
milites diſtribuebat, quòd apud Liuium legitur non paucis in lo-
cis, quorum vnum libet referre. Caſtra, inquit, faliſcorum capta,
præda ad quæſtores redacta, cum magna militum ira, ſed ſeue-
ritate Imperij victi eandem virtutem oderant, & mirabantur. Do
natiuum etiam in ſuos milites contulit. Quod Fabius poſt cęſos
ſamnites, nam ęris octogeni bini denarij, ij erant, vt ſupra oſten-
di regales totidem, niſi aliud eſſent denarij ęris quàm alii, ſa-
gaque, & Tunicę ſingulis donata pręmia, vt inquit Liuius, il-
la ętate non ſpernenda. Econtra verò P. valerius conſul Caruen-
tanam hoſtium arcem cum vi cepiſſet, prædam ſub haſta vendi-
dit, & in ęrarium redegit, tum prædicans prædę participem fu-
turum militem, cum militiam non abnuiſſet. Tunc enim nomen
12 inuiti militiæ dederat plebes. † Quin & ipſi Imperatori ſunt
ab vniuerſo exercitu dona quandoque facta, Cum enim Q. illæ
Cincinatus, à rurali opere ad Dictaturam euocatus, conſulem
cum eius exercitu ab Equis obſeſſum bellica virtute ac deui-
ctis hoſtibus liberaſſet, & prædam omnem ſuo exercitui diuiſiſ-
ſet, alio conſulari illa priuato, Inſuperque ipſi conſuli abroga-
to Imperio, Beneficij tamen magis quàm iniurię memor conſu-
laris exercitus, auream coronam, libræ pondo, Cincinnato de-
creuit, & abeuntem eum patronum ſalutauit, ſic & patronum
conſalutauit Fabium Maximum exercitus Minutij Magiſtri mi-
litum temeritate Hannibali obiectus trucidandus & delendus,
ſed & Præneſtinos milites qui Caſsilinum contra Hannibalem
diu tenuerant, Et extremam famem tolerauerant, duplici ſti-
pendio, & quinquennij vacatione à militia ſenatus donauit. Quid
ego ſingula dona enumero, Cum neque integer liber omnibus
13 enarrandis ſit ſuffecturus? † Quis tot coronas pręmijs deſtina-
tas facile conſcribat, Ciuicas, Murales, Roſtiatas, Valares, quis
haſtas puras, Faleras, Torques, Armillas, atque alia virtutis,
14 & fortitudinis pręmia enarret, † Præferabantur tamen inter co-
ronas omnes Ciuicę, quamuis Roboreæ, vt quibus inſludis. Etiam
15 à ſenatu, aſſurgeretur, † vacatio munerum tribueretur, Tanti
16 erat ciuem in acie ſeruaſſe.† Donauit denique Cęſar dictator ali-
quot

quot ſuos milites, inter cętera, vt ſpeciarijs vti poſſent, At quis hodie miles tale donum non merito irrideatur, quando & ſpeciarijs, & cunctis lautitijs non ſecus in acie, & bello quàm domi. atque in ocio oblectentur. Et cum caſtra hodie comittentur vt dicam cum Comico, Cupedenarij, Cetarij, Lanij, Coqui, Fartores, Piſcatores, Aucupes, vinum verò ſi vel vna die deſit, res parum aberit à ſeditione, Quod ſi conetur Dux ad Bucellatum eos, laridumque & acetum reducere facilius Turcam pellet, ex Europa ſed & Clauarium, quæ erat donatiui ſpecies legere eſt apud Tacitum.

SVMMARIVM.

1 *Romani milites trecentis plus annis ſuo ſumptu militarunt.*
2 *Quando primum Romanis peditibus ceptum dari ſtipendium.*
3 *Romani quando primum argenteos nummos cudere ceperunt.*
4 *Equitibus Romanis quando ceptum dari ſtipendium.*
5 *Stipendium peditis Romani quantum eſſet.*
6 *Stipendium equitis Romani quantum eſſet.*
7 *Stipendia militum Romanorum, præſtabantur partim in pecunia partim in ſpeciebus, id eſt veſtibus, Cibarijs, & eiuſmodi rebus.*

Rurſum de ſtipendijs militum. Titulus quintus.

SVPRADICTA autem extraordinaria erant militum pręmia, ordinaria verò erant ipſa ſtipendia,
1 † Et ante ea ſua impenſa Romanos illos militaſſe,
2 vel hic locus Liuij luculenter oſtendit, † Nam cum C. valerius Potitus, Q. Fabius vibulanus. C. ſeruilius Hala, l. furius Medulinus, Tribuni, conſulari poteſtate, tribus exercitibus volſcos infeſtarent, Anxurque, opulentum eorum opidum, diripuiſſent, ſenatus tunc primum ſtatuit, vt ſtipendium miles de publico acciperet, cum ante id tempus de ſuo quiſque eo munere fungeretur. Ita Liui. libr. iiii. primę Dec. capitulo fina. fuit autem hic annus ab vrbe condita ſeptimus & quadrageſimus, ſupra trecenteſimum, tertius verò, & centeſimus ab expulſis Regibus, ſi credimus Haloan-
3 dro in opuſculo poſt codicem de annis Conſulum. † Quo

tempore

tempore Romam nundum ſignato argento vſam ſcribit Liuius,
4 ſed ęre tantum ſignaſſe; † Neque poſt multo, anno ſiquidem ab in de vndecimo, cum obſiderentur Veij, equis merere primum equites cęperunt, vt eſt apud Liuium lib. v. Ipſa verò ſingulorum mi
5 litum ſtipendia † quanta eſſent nullibi, quòd meminerim, clariuſque ex citato ſupra Taciti loco oſtenditur, Diurnus nempè denarius, qui pendebat plus paulo quàm argenti drachmam, quo põdere ſunt Regalia Hiſpanica, Et aurea ſcuta; quæ in menſem collecta plus minus ſunt aurea tria ſcuta; quod & hodie eſt menſtruũ
6 ſimplex peditis ſtipendium. † At equitis ſtipendium quod eſſet, vt verũ fatear, neſcio an vnquam leggerim. Leonar. quidem Portius in eo libello de quo ſupra mentionem feci, de ſeſter. lib. ij. dicit quòd erat triplex ſtipendium euis quod preſtabatur pediti. Mihi verò mirum valde videtur nihil creuiſse tot ſeculis peditum ſtipendium, tanto autem decreuiſse ſtipendium equitis, Cum hodie quinque ſola accipiant aurea ſcuta; Vnus autem Liuij locus, ſi non eſt corruptus liber meus, oſtendit etiam antiquos equites quinque ſcuta menſtrua conſtituta habuiſſe, Deuictis euim Campanis qui deſciuerãt, Equitibus Campanis, inquit, Liuius, qui in fide manſerant, Ciuitas data, monumentumque vt eſſet, ęneam tabulam Romę in æde Caſtoris fecerũt, vectigalque eis Campanus populus iuſſus pendere, in ſingulos, quotannis, fuerunt autem mil le ſexcenti, denarij nummi quadrageni, quini, vt eſt lib. viij. primę dec. Hos igitur quadragenos, quinos denarios, ſi intelligamus men ſtruos, quotannis datos, vt ſolent eſſe ſtipendia, iam videmus idem ferè eſſe, quòd quina aurea ſcuta, vel ſupereſſe pauxil - lum, ſi denarium augeas in pondere prout ſupra de hoc ipſo denario loquens explicaui. Dum dixi factos eos leniores poſt Cladium Cæſarem; neque quotannis, tam exiguum ſtipendium illud fuiſſe credi debet, neque etiam diurnum, cum nimis multo, excederet id quod credi æquum eſt, & veriſsimile. Di-
7 xit etiam idem Leonar. Portius, loco ſuperius citato, † quòd ex illo annuo triginta ſex aureorum ſtipendio peditis, duæ partes ſoluebantur in pecunia, Tercia verò in veſtibus, & alijs ad victum neceſſarijs; quod & comprobant quam plures loci ex Liuio. Dum Socios Romanorum pecunia frumento, & veſtibus milites atque exercitum iuuiſſe ſcribit Damnatos etiam in hæc eadem deuictos hoſtes.

S V M-

SVMMARIVM.

1 *Annonę magna debet eſſe cura Duci,*
2 *Frumentum nouum non eſt tribuendum niſi conſumpto antiquo.*
3 *Nominatores officialis tenentur pro malè geſtis nominati,*
4 *Ratio ſępe redenda eſt, quia furta facilius manifeſtantur,*
5 *Veſtimenta quando tradenda militibus, ſiue æſtiua ſiue hiemalia,*
6 *Solatium militis quid.*
7 *Frumentum qui negligit capere tempore abundantiæ, non poteſt illud pete re tempore penurię.*
8 *Milites prouincialibus nihil debent extorquere.*
9 *Oleum, ligna, culcitra non obligantur prouinciales tradere militi.*
10 *Domus qualiter diuidenda ſit, cum milite hoſpitio recepto.*
11 *Diſcretio militaris, eadem cum lupina, atque etiam peior.*
12 *Princeps quum bellum facit non debet grauare externos populos.*
13 *Milites contenti ſint ſuo ſtipendio.*
14 *Turcæ minima impenſa in caſtris viuunt.*
15 *Miles malè armis vtetur, ſi ea ferre dedignatur.*
16 *Gradus in militia.*
17 *Princeps ſolus poteſt ſubrogare milites in locum demortuorum.*
18 *Ille debet eſſe potior qui diutius militauit.*
19 *Panes ciuiles.*
20 *Annonæ ciuiles.*
21 *Sextarius quid.*
22 *Panis, & caro atque alia iuſſu Imperatoris donata magnis viris.*
23 *Soldata, & feudum de caneua.*

De Annonis cęteriſque exercitui neceſſariis. Titulus Sextus.

CVRAE erat ſuper omnia tã Reipublicę, quã Princi
1 pi, poſtquam haberi, eſt ceptus, † Annona, ne fame,
aut inopia laboraret exercitus: ſępius enim vt ait
Vegetius, exercitus conſumitur penuria quàm pu
gna, & ferrè ſęuior eſt fames. hinc leges Cęſarum,
de cõditis in pub. hor. inter quas, ſtatuitur ne prius
2 † incipiant noua erogari frumenta quàm vetuſta fuerint conſum-
pta, aut ſi hæc ſint corrupta tantum miſceatur ex recenti quãtum
ſufficit

ſufficit ad velandam corruptionem, vt eo.tit.l.j.hinc & horreorum cura, vt ſarta fectaque ſint, ne inficiantur impluuio frumenta. Inhibetur etiam ne ad ea quis manum apponat tollendi cauſa, pœna deportationis, cum bonorum iactura contrafacienti, vt eodem titulo l. ſecunda & iij. Iuſſum etiam nemini, inexorabiliter, parci in collatione ſpecierum vt l.vnica.C.vt ne. licc.in emp. ſpecu.&c. nemini etiam parci in excoctione, & translatione Bucellati, vt l.ij. C.de excoc.mil.anno.lib.xij. Adiecti, & horreis publicis præpoſiti, & ſuſceptores, qui, & tenebantur accepta ſtatim in publicis horreis recondere, vt l.diu.C.de ſuſcepto. Neque priuatorum frumenta pati debent ſuſceptores in eis recondi, vt eod. titu.l. frumenta.
3 † Deligebat autem officiales iſtos curia, & ad nominatores pertinebat periculum perperam geſtorum, l.ij.& l. exactores, eod. titu.
4 quod intellige poſt conuentos ipſos officiales; † Cogebantur autẽ ſuſceptores anno ſingulo rationem reddere geſtorum; ratioque adducitur, quia facilius recens furtum, & deprenditur, & emendatur quam antiquum, vt eo.tit.l.neminem. Hodie omnis cura iſta pertinet ad Præfectum annonæ, quem vt iam alio loco ſupra dixi, vocant Commiſſarium generalem, ſed qua cura exercuerint vidi-
5 mus ſępè. Dabantur verò, vt dixi, † militibus etiam veſtes de publico, & erant in eorum præſtatione conſtituta Prouincialibus præſtationum tempora, quod intellige collationum in hanc cauſam veſtimentorum, nempè à menſe Septembris in menſem Aprilis, ſed militibus ipſis dabantur veſtes Septembri ipſo hiemales, & Aprili æſtiuæ l.j.C.de mili.veſt. ca. lib. xij. quam l. allegat ad hoc Specu.titu.de procura.§.j. verſi.Item quod eſt miles, quod tamen non dicitur ibi in text. ſed in Gloſſ. Dabatur etiam cum his, vt
6 etiam dictum eſt ſuprà, † pecunia, & quandoque eam capiebat miles ſub ſolatij nomine, vt in l.pen. in prin. C. de errog. mil. anno. vel id erat quod hodie dicunt la preſtanza, ſiue il ſoccorſo; vel quid ſimile, quod ex l.illa dignoſcitur. Ordinariè verò dabatur ſub ſtipendij nomine, vt l.j.& l.cum allegatis, C. de re mil. Extra expeditionem tamen, puto quod ex annonæ pręſtatione vt plurimum ſuſtentarētur, quod oſtenditur ex l.iij.& l.ſeq.& l. fortiſsimi, C.de er
7 rog.mil. anno. lib. xij. Et in d.l. fortiſsimi ſtatuitur † quod miles qui negligit competenti & ſtatuto tempore partem annonę ſibi contingentem recipere, fortè quia eſt vilior, & ipſe poteſt aliunde ſe facile ſuſtentare, & callidè cogitat differre exactionem in tempus penuriæ, amittit omne ius ſuum, neque poteſt poſtea eam petere, quod etiam dicitur eo. tit. l. nulli, vbi Glo. ponit exemplum

Alberti

Alberti Calui,qui commodabat triticum ruſticis,Et recuſabat illud recipere dum eſſet vile, quam etiam l. inducit Bal. in l. acceptam.C.de vſur.in xvj.q.ad lectores quibus ſatisfit in grano.Dicit tamen quod pœna illa amiſsionis non habebit locum extra caſum d.l.ſed ſolum ſatisfiet ſecundum tempus præteritæ vbertatis quo erat ſoluendum. His autem contenti milites quæ de publico ac
8 cipiunt † nihil debent extorquere à Prouincialibus,vt d l. iii.de
9 erog.mil.anno,† vnde neque ligna,neque oleum,neque ipſam cul citram poſtulabit,vt l.vni.C.de ſalga.hoſp.nō pręb. eo.li. nihil de nique quòd vel hominis vel iumenti alimoniæ ſit neceſſarium, l. deuotum.C.de meta.eo.li.felicia ſecula,Dignos Principes qui im perarent quibus orbis pareret,quando neque Balneum petere cō cedebatur ab hoſpite.Imò,& cū etiam ſponte tradentes pęna non carerent,Credo ob corruptam diſciplinā,vt d.l.deuotum, & ſeq.
10 †Quid quòd & ipſa hoſpitia,ad concuſsiones omnes,& iurgia in ter milites & dominos vitanda,erant per ipſas leges ferè deſtincta iubebant ſiquidē vt tres partes de ea faceret Dominus, Primāque, & ipſe deſumeret ſecundā miles, tertiā itidem Dominus,adeo vt neque peſsimam haberet miles hanc ſuam tertiam partem neque electiſsimam.Quod ſi erat ex illuſtribus,recipiendus hoſpitio,ex ęquo diuidebatur domns.Quanto nunc diſsimiles mores,nobiliſſimum receptorē detrudet vel gregarius miles in angulum domus vix condecens famulo, ipſamque matrem familias deturbabit à ſuo thalamo Adnotant Bar.& alii, in l. cenaticorū quæ eſt lex.iii. C.de erog.mil.anno,quòd non poſſunt milites Comitatenſes grauare,vt parent eis quòd comedant, quod forte intellexerunt non de ſumptu ipſo,ſed de ſeruitio.At hodie vtinā ſola quarta anni par te non eſſet parandū,& dandū,vtinam ēt parco contenti, & eo,vel
11 paulò ēt pluri,quod ipſi ſibi met parant dum ſuo ære faciunt.† Diſcretionem hanc vocant cum gratis comedunt, Lupina, Leonina, Diabolica verius diſcretio, illi enim comedunt quòd ſat eſt, iſti autem farciunt,ingurgitant,abliguriūt,poſtremo etiam redimūt, vtinā Principes,Duces,officiales,cęteri ſi non homines verētur,at Deū timerent,neq; enim hęc paterentur,vtinā non, & magna pars officialium, ac primorum non eadem lege vterentur, vtinam
12 non ſemitam facerent cęteris, † vtinam ſaltem ſuos tantum prouinciales grauarent Reges. At externos, & aliorum principum qui nulla ſunt eis lege obſtricti, qua id ratione faciant, qua iuſtitia, qua conſcientia viderint ipſi viderint eorum conſiliarii, viderint qui ſemper eos comitantur,Confeſſores,& Prędicatores.

Z Qui

Qui cùm debeant eſſe piſcatores hominum expiſcantur Epiſcopatus & dignitates reliquas. In quorum manus vtinam hæc noſtra
13 incidant, erubeſcent ſaltem ſi non corrigentur; † Iuſsit Ioannes Romanis militibus vt ſuis contenti ſtipendijs, vt iam dixi alio loco, & iuuat repetere, neminem concutiant, neminem grauent, Illique qui neque Deum ſciebant, erant tamen de ſalute ſua ſoliciti, iſta verò contemnunt qui ſe Chriſtianos profitentur. Non immerito igitur contra eoſdem milites inuehitur Luc. de Pen. in d.l. fortiſsimi, de errog. mil. anno. ſi in expeditionem, inquit, eos ire contingit iumenta non ferro, ſed vino onerant, non lanceis ſed caſeis, non enſibus, ſed vtribus. Ita vt eos ad conuiuium credas perge
14 re non ad bellum; quod ibi latius proſequitur; † Quaſi non Turcæ minima impenſa in caſtris viuant; quaſi non plura impedimenta vnum ex noſtris exercitibus Denum milium hominum ſequantur, quàm illos qui cum Tricenis hominum milibus expeditiones faciunt; vidi ego ſæpiſsimè, dum exercitus noſtri iter facerent, nō paucos, neque eos gregarios, loricam, & galeam in iumentum, haſtam verò, quam picham vocant, in famulum, verè armigerum, rei cientes, dum ipſi vel meretriculam comitantur, vel ſaltem commo dius pergunt, vt minus fatigentur; Cum tamen dixerit Quintilia-
15 nus † non poſſe eum bene armis vti, qui ea ferre non nouit; Quanto melius antiqui milites, quibus præter arma in tirocinio ponde ra adijciebantur ſexaginta librarum, atque ita iter facere gradu militari cogebantur, quo gradu viginti milia paſſuum vna die facere conſueuerant, vt eſt apud Vegetium libro primo c.ix. & c.xx. vbi, & dicit ſingulos milites arma atque annonam ſibi in humeris ferre in arduis expeditionibus neceſſe habuiſſe. Quod declarat & Ciceronis locus in Tuſculanis noſtri, inquit, exercitus primum vn de nomen habeant vides, Deinde qui labor, quantus agminis, ferre plus dimidiati menſis cibaria, ferre ſi quid ad vſum velint, fer re vallum. Nam ſcutum, gladium, galleam in onere noſtri milites non plus numerantque humeros, lacertos, manus, Arma enim mē bra militum eſſe dicunt; Quæ quidem, inquit, ita feruntur apte vt ſi vſus foret, abiectis oneribus, expeditis armis, vt membris pugna re poſsint, hæc Cicero. Excuſant milites, & hanc culpam declinant quòd in ſua ſtipendia computantur eis hæc tempora diſcretionum, quod quantum eos liberet à Prouincialibus ipſi viderint, At Principes qua id ratione compenſant, & ſibi vſurpant, ſed non hæc tam eſt fortè eorum culpa quàm miniſtrorum, qui conſulunt Regis commodo magiſque honori, & ſaluti. Sunt poſtremo

16 † in militia dignitatum gradus;prouehuntur enim à numeris ad
17 alios maiores numeros pro ſua virtute & fortitudine, † ſoli tamen licet Principi eos promouere,l.contra publicam.C.de re mil.in fi. & l.fi.C. de offi.mag. offi. et clarius in l.j. & ij. ibi nemo, ſuffragio
18 niſi labore proueniat, & ibi, † quós ordo militię, quem ſtipendia longiora, & prolixior labor fecerit anteire, quæ ll.poſſunt hodie de capitularibus aboleri, licet tamen ipſi magiſtro officiorum re gradare milité ita merentem,vt l.iij.C.eod.tit. Hodie tamen Dux ipſe exceptis officijs,aliquot ſublimioribus, et promouet,& remo uet ſua voluntate,& etiam in mortuorum locum ſufficit,quod erat antiquo iure ſolius Principis,vt in l.fi.& l.neminem. C. de re mi-
19 lita. Et ne vltra circa hæc præmia vagemur, † poterant,& inter militaria pręmia reputari panes ciuiles, de quibus fit mentio in l. fina.§.præterea.C.de iu.do.in auct.de depo.& atteſt. & de erog.pa num ciui.quæ eſt conſtitutio lxxxviii. Dicebantur & alio nomi-
20 ne. † Annonæ ciuiles,et de his loquuntur iura in auc.de non alie. §.hoc ergo, Et generali nomine vocabatur militia, vt in l.omni-modo.§.imputari.C.de inoffi.teſta.in l.illud,in prin.C.de colla.in l.fina.C.de pigno. in l. creditor. §.inter venditorem, ff. de actio. empti.in l.fideicommiſſa. §. ſi ſeruo alieno, de lega. iii. in auct. de exhiben.re.§.optimum, in auct.de argenta. contract. quæ eſt conſtitutio cxxxvi. in §. ſecundum verò, & aliis multis in locis, Ita verò nuncupata hæc arbitratur Alcia.li.parer.viii.c.v.eo quòd eſſent hæc ab initio congiaria Plebi per Imperatores data,quæ po ſtea in certũ reditũ tranſierint,& propterea reprendit Eluiũ Dona tũ qui in Virgilii vita dicit eũ conieciaſſe Auguſtũ ex piſtore natũ, eo quod ſibi ꝓ carminibus ſępius panes retribuiſſet, quaſi fuerint panes ciuiles,ſi panes dati fuerunt;Ego tamen arbitror poſſe verũ eſſe quod Donatus dixit veros nempè panes ac triticeos datos.Qđ ex Flauio Vopiſco oſtenditur,in Aureliani vita,Datos enim ei di cit Valeriani Auguſti iuſſu dum Romæ eſſet diurnos panes mundos militares ſexdecim,Alios militares panes Caſtrenſes,quos pu to ſecundarij panis, quadraginta, vini menſalis ſextarios quadraginta; Neque tamen velim credas conſimiles eos fuiſſe ijs quibus
21 hodie paſsim vtimur, ſed erat † ſextarius, vt declarat Alciatus lib.parer.primo cap.xxv.vnciarum ſexdecim.Cui congruit Horatianum illud;in tenui & parco victus.

Panis ematur,olus,vini ſextarius.

Erunt igitur quadrageni illi ſextarij boccalica plus minus viginti
22 quattuor † Dari inſuper ei iuſsit Porcelli dimidium, pullos gali-

naceos duos; Porcinæ carnis pondo, ſiue libras triginta, bubulæ octuaginta, Olei ſextarium vnum rurſum olei ſecundi alterum, liquaminis tantundem, atque & tantundem ſalis. Hæcque eadem ſcribit data Claudio eiuſdem Valeriani iuſſu cum eſſet ad Imperiale culmē Promotus. Vnde vides veros Panes datos. Non impro bo tamen Alcia. dum ad pecuniarium compendium dicit redactos panes illos, Huic enim ſenſui congrue denominatio ipſas nempè quòd ciuiles vocētur, vides etiam quàm parco cōtenti eſſent Principes viri, qui ad ipſum Imperiale conſcenderunt faſtigicem. Parum verò mihi differre videntur panes illis Ciuiles ab his penſionibus quas hodie Reges aſsignant militibus atque aliis de eorum ſeruitio benemeritis, Qualem mihi donauit Philippus Hiſpaniarum rex omnium regum qui nunc ſunt munificentiſsimus. Conſti
23 tuit enim mihi ſchuta quadringenta annua quo ad viuā.† Hę ſunt quas feudales conſtitutiones vocant feudum ſoldatę, ſiue de Canua. Verum quia in multis iuribus fit mentio de ciuilibus panibus, de Annonis ciuilibus, de teſſera frumētaria vt in legibus pau lò ſupra citatis in l. mortuo. §. i. in l. Titia Seio, in prin. ff. de lega. ii. liber aliquid de eis dicere. Pręmitto autem, quòd hæc ſolebant communi nomine militię appellari. Conſtituebant autem in annuis quibuſdam reditibus militiam habenti de publico, ſiue etiam à priuata perſona, pręſtari conſuetis. Qualia ſunt, aut non multo abſimilia, quæ Ianuæ dicuntur loca in Comperis ſanti Georgii, ſeu verius qualia ſunt ea, quas Romæ vocant Portiones Ripæ, & alia quàm plura officia, Nam loca illa Ianuæ ſunt in multis vtriſq; diſsimilia. Arbitror autem quòd teſſere illæ non eſſent in eadem perſona multiplicabiles, Et militias certum eſt non fuiſſe omnes eiuſdem qualitatis & naturæ: quædam enim erat in libero commertio, & ad hæredes tranſmiſsibiles, quædam non, vt probant iura in l. vltima. C. de pigno. in l. omnimmodo. §. imputare. C. de inoffic. teſtamen. in §. optimum in auct. de exhibenre. Aliquæ eſto quòd morte finirentur obligabant tamen eum cuius id cedebat commodo vt certam daret pecuniam hæredi, vt d. §. imputari, Teſſeram etiam illa frumentarias menſtruam vel annuam puto habuiſſe præſtationem forte tribubus, ſi non omnibus, ſaltem tenuioribus dari ſolibam, Eas etiam puto fuiſſe promercales, vt quiſque enim erat in tribus deſcriptus, poterat ſuum nomen alteri vendere quòd non eſſet ex contribulibus, hæc ferè omnia mihi probata videntur, in d. l. Titia Seio, in princ. iuſsit enim Titia Seio emi teſſeram frumētariam, & cum

teſſoram

teſſoram aliunde Seius ex cauſa lucratiua eſſet conſecutus damnatur hæres eſtimationi ei teſſere, præſtare,ſi eſſet enim in eiuſdem perſona teſſere reiterabilis iam non eſtimatio ſed ſpecies ipſa præſtanda fuerat ſe & erat teſſere illa imaginarium quoddam corpus quod enim non eſſet verum & certum corpus apparet ex tex. illo ibi, quoniam tale fideicommiſſum magis in quantitate quàm in corpore conſiſtit præterea cum ad libertum teſſera ex cauſa lucratiua peruenerit ſi certum eſſet corpus, neque ipſum neque eſtimatio fuiſſet ab hęrede præſtandi quia duæ cauſæ lucratiuæ non concurrunt, vt inſti. de lega. §. ſi res aliena, & l. omnes, ff. de ac. & ob. Probatur etiam, in d. l. mortuo §. i. dū ibi dicitur quòd ęſtimatio non teſſera ipſa legata cenſetur, ex quo text. probatur ēt quod militia illa morte expirabat. Niſi enim, ita eſſet, proculdubio legatarius eam ad hæredem tranſmiſiſſet, cum tamē dicat ibi Iuriſconſ. Ideo non extingui legatum per mórtem legatarii, quia eſtimatio ipſa relicta dicitur. Et hinc videtur mihi poſſe argui ſi grauauit teſtator hæredem, vt Gaio amico Romæ degenti officium emat, puta ſcriptoriam Apoſtolicam, ſi moriatur Gaius poſt diem legati ceſſam, transmittere cum legato ad hęredem ſuum, videlicet eſtimationem & pretium offitii, neque morte extinguetur eſtimatio ipſa licèt extinctum foret officium ſi verè emptum fuiſſet ſimilis etiam caſus in l. Patronus, in princ. ff. de lega. iii. Iuſſit Patronus emi Tribuni liberto ſuo, hæres fuit in lunga more emendi & mortuus eſt pœna libertus, viro clariſsimo quodam hærede inſtituto, dicitur in ea l. deberi hæredi liberti eſtimationem tribus. Quærit ibi Glo. cur non ei præſtabitur ſpecies ipſa, & tribus & reſpondet ideò non deberi quia certa erat deſignata perſonà cui preſtaretur, ego lunge alium puto illius l. ſenſum, ſi enim exponas cum Gloſſ. Tribum, id eſt progeniem ſeruorum, quod obſtat quominus idem liberti hæredi debeatur, non autem eſtimatio? Ego puto Tribum illam eſſe quid ſimile annonæ Ciuili, aut Teſſeræ, frumentariæ forte enim dabantur tenuioribus Tribulibus quædam diaria, aut menſtrua ſiue annua, quæ non capiebant qui non erant ex Tribulibus, neque etiam ea capiebant maioris cenſus homines, Cum igitur vir ille Clariſsimus liberti hæres non eſſet illius, legati capax ex ſua perſona, videbatur nihil ad eum hoc nomine libertum tranſmiſiſſe, Contrarium ibi ſtatuitur, nempè ęſtimationem tribus deberi, quia ipſa verè erat in legato, & ſic eſt eadem ratio quæ in d. l. mortuo. §. primo. Hæc de Teſſera &

de

de Tribus longè aliter & Accur.& Bar.& ſcrib.omnes intelligunt, Cui hæc non probabuntur,promat meliora vel ſequatur vetera. Sed vt militiæ huius materiam proſequar, ſciendum eſt quòd ab initio non fuit vlla militia in libero commercio,erat enim publica,& quæ nullum haberet quæſtum,ſed ex ſola Principis liberalitate proueniebat,& propterea neque vendebãtur,neque oppignorabãtur,neque fortè ad hæredes transmittebantur,vt habẽtur hæc omnia in d.§.optimum,in auct.de .exhib.reis, ceperunt poſteà & vendi & ad hæredes tranſire,atqueetiam oppignorari,vt in l.vlti. C.de pigno. Diſtinguebatur tamen an creditor pecuniam in hæc ipſum crediſſet vt militia emeretur, & ipſe erat omnibus creditoribus potior,etiam deterioribus,ita probatur in d.l.vlt. verſic. dum tamen contrarium,iuncta l.licet. C. qui po. in pig hab. Aut ſola generalis hypotheca erat contracta & ſuo loco creditor militiam à debitore vendicabat, quod intellige per hypothecariam, vel ab hærede conſequebatur quantum ex ea redigi pòterat, ſiue etiam,cum per mortem extinguebatur,id quòd à Principe ex more percipiebatur,vt in ea l.vlt.§.quòd ita,& d.§.imputari. Erat ẽt potior illo creditore generalem hypothecam habẽnte, vxor ſiue etiam eius filii ad dotem agentes, vt in auth. quod obtinet C. de pigno.& in auc.vnde ſumpta eſt,vbi fortius dicitur nihil prodeſſe in ipſam militiæ emptionem eſſe pecuniam creditam niſi hoc expreſſo in ſcriptis actum ſit, Ita vt nihil proſint in hoc teſtimonia. At in d.§.optimum,in auc.de exhi.re.latius hæc omnia leguntur conſtituta, conceſsit enim Imperator vt tam in ſpecie, quàm in genere obligari militię poſsit, & tam ei quę in hoc pecuniam dedit quàm vxori, & filiis atque etiam aliis creditoribus. Et poſſet tex.ille meo iudicio induci,quòd in feudo emptitio, quod tamen emptum fuerit ab ipſo Principe poſsit ſatisfieri vxori pro dote atque ẽt Creditoribus,ſaltem his qui in hoc pecuniam crediderunt,cogita tamẽ quia à nemine ad hoc inducitur lex illa,ſeu cõſtitutio. Aliud etiã ex eo tex.no. poteſt quàm magna eſſet munificentia Imperialis, qui quod donabat ſtabile volebat eſſe atq; perpetuum, Hodie autem ſi quam exercent Reges liberalitatem in ſuos benemeritos,ſi quas penſiones conſtituunt, quæ ſunt proculdubio militiæ,adijciẽt,clauſulam.Dum benefecerit & noſtræ fuerit voluntatis, quaſi nihil ſint profutura præterita ſeruitia,niſi feratur perpetuo iugum.Donant alij ad vitam,etiam ſi donent ſexagenario,qui tota vita ſua militauerit, Atque vtinam data eſſent quæ donant. Militiæ venditor ad nihil aliud emptori

tenebatur

tenebatur,quàm vt actiones extraordinarias emptori cederet aduerſus eum qui annuum illum prouentum præſtabat,vt dicitur in l.creditor,§.inter venditorem,ff.de ac.emp. Item qui militiam alicui emere erat obligatus,ſi quid præter eius pretium erogabatur,fortè,vt eſt moris etiam hodie, in ſecretarios aliquid pro honorario,etiam illud impendere,vt in l.pe.§.pe.& vlti.ff.de leg.iij.

An verò militia quàm pater emit filio imputetur ei in legitimam,ſiue etiam conferatur fratribus: tractat latè Bar.in l.j.§. nec caſtrenſe,ff.de colla.bo.& ſufficeret ad eum remittere,ſummatim tamen perſtringendo eius dicta.diſtingue, Aut ea eſt militia quæ neque vendi poteſt,neque ad hæredem tranſmitti,vt ſunt,inquit, præbendæ, & eccleſiaſtica beneficia, & quantumcunque pater in eis impenderit,nihil filio imputabitur.Vidi tamen aliquando aliter conſtitutum in teſtamentis nobilium,ſed malè.Aut ea eſt militia quæ vendi poteſt,non tamen tranſmitti, quales ſunt,vt puto, Portiones illæ Ripæ quas dixi,ſiue etiam officia illa Romanæ Curiæ, quales etiam audio eſſe dignitates ſenatorias in tota Gallia, & iſta militia imputabitur, & conferetur. Sciendum eſt tamen quòd non totum ipſum pretiũ quo empta fuit imputatur,ſed quanti vendi poteſt cum pater moritur,ita Bart.ibi, col.ij.quod tamen iterum eſt ſubintelligẽdum, vt ex hoc pretio quo in morte patris vendi poſſet,ſubducatur illud quòd dignitas ipſa fert ſecum oneris, Finge enim Iuriſconſulto emiſſe patrem in Curia Pariſienſi locum ſenatorium,qui duobus milibus in morte patris veniſſet,non tota hæc quantitas imputabitur,aut conferetur,ſed habebitur ratio cultus comitatus, ſumptus quos affert dignitas, cum non deceat eam omnino vendi & filium ad priuatam redire fortunã. Ita colligitur ex verbis Bar.in d.§.nec caſtrenſe,col.iij.dum dixit conferendum quãtum ex vendita militia exactum foret, deducto onere militiæ,quæ verba aliter intellecta nihil operarentur,Cum vendita militia ceſſent ſumptus dignitatis.hoc etiam probat tex.ibi, in ver.ſed an id quod.ita etiam intellexit Gl. in d.l.illud, §.j.C.de colla.in ver.lucrum,& in d.l.omnimodo,§.imputari, ſi verò militia & vendi poteſt & tranſmitti, tanto magis imputabitur & conferetur. Quòd ſi eſſet dignitas, etiam prophana, ſiue (vt aiunt) ſecularis quæ vendi non conſueuiſſet, vt ſunt ferè vbiq; terrarum ſenatorias dignitates, & ferè omnes magiſtratus, etiã ſi ad vitam dentur, eſt quod obtenta fuerint a Principe miniſterio vnius ex Curialibus,quod plerunque capiunt pro eis munera non leuia, impenſa hæc filio neutiquã imputabitur, vt d.§. nec caſtren. verſi.

ſed an id quod. In ſilentiarijs tamen fallit regula illa imputationis & collationis quantumcunque venalis ſit eorum militia, vt l. vlti. C. de ſilentia. lib. xij.& d.§.imputari. Quod eſt addendum ad ea quæ dixi inter priuilegia militaria, primo priuilegio, quod ea quę de pater filio ad militiam efficiuntur caſtrenſis peculij, licet enim verum ſit, imputabuntur tamẽ ei in legitimam quia aliàs nulla eſſet ſpecialitas in ſilentiarijs, quod ſtatuitur de iuribus.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus non poteſt à milite hæres inſtitui.*
2 *Miles meretricem hęredem relinquere non poteſt.*
3 *Seruus non poteſt a milite inſtitui ſine libertate.*
4. *Spurium filium non poteſt pater miles inſtituere.*
5 *Milites agrum emere non poſſunt in Prouincia in qua militant.*
6 *Licet per alium quòd non licet per ſe ipſum.*
7 *Officiales an & qui poſſint acquirere immobilia.*
8 *Perpetuum dicitur quòd eſt conceſſum ad beneplacitum Principis.*
9 *Pretij iniquitas arguit malam fidem in contractu interueniſſe.*
Mala fides ex iniquitate pretij vbi ſupra.
10 *Contractus aliquando claudicat.*
11 *Mutuans pecuniam officiali dicitur eum corrumpere.*
12 *Plus & minus non faciunt diferre ſpecie.*
13 *Collectarij qui dicantur.*
14 *Coactores qui ſint.*
15 *Miles poteſt emere domum in prouincia, & quæ ſit ratio cur non itidem agrum.*
16 *Fratres mendicantes pro prædijs quæ poſſident de facto maximè Sancti Franciſci, tenentur ad collectas.*
17 *Milites non debent vxores ſuas ſecum ducere in Prouinciam.*
18 *Milites prohibentur agrum conducere.*
19 *Miles concubine donare non poteſt.*
20 *Milites animalis ſua non poſſunt immittere in paſcua vel prata aliena.*
21 *Milites prohibentur accuſare.*
22 *Miles procurator eſſe non poteſt.*
23 *Miles tutor eſſe non poteſt.*
24 *Miles delator eſſe non poteſt.*

Quæ ſint militibus à Iure prohibita. Titulus VII.

TANTA verò erat Cæſari cura de militibus vt boni
patrifamiliâs inſtar in multis eis indulgeret, mul-
tis etiam interdiceret, Namque vt à teſtamentis
exordiar, non quemlibet poteſt hæredem relinque
1 re, ſed quos lex non in ſpecie prohibet; † Prohibet
2 verò hæreticum, l. fi. C. de hære. † Item & eam in
qua cadit turpis ſuſpicio, l. miles ita, §. mulier. ff. de teſtamen. mili.
3 † Neque proprium ſeruum ſine libertate; In quo tamen alia viget
4 ratio, l. neque enim. §. ſi ſeruum, eo. tit. † Item ſpurium ſuum, quod
Bal. dixit in l. ſi miles. ff. de iniu. rup. allegans inconſuetiſſimam ho
die rationem, quia pudicitiæ, inquit, ratio à militibus exigitur
pluſquam ab alijs, quam etiam rationem allegat in d. §. mulier, &
ita ex facto conſultus reſpondet Calca. in conſ. lix. requiſitus, nu. 5.
Quod eſt ſummè no. maximè cũ ſit ſuprà cõcluſum etiam in mili-
5 tibus noſtri tẽporis vigere hæc iura. Prohibentur etiã † milites
agrũ cõparare in prouincia ĩ qua merẽt, l. milites & l. milites agrũ,
in prin. ff. de re mil. l. non licet, & l. qui officij. ff. de cont. em. Quod
neque poteſt per interpoſitã perſonam facere, vt d. l. non licet, in
l. aufertur, §. quòd à præſide, ff. de iure fi. & l. ij. §. j. ff. de ad. re. ad ci-
6 ui. perti. Repugnare tamen videtur quod alibi dicitur † licere
per aliũ facere, & nõ licere per ſe, Nobilis enim miniſterio põt vti
ſeruorũ ad vilia etiam lucra. Item & honeſta materfamiliâs poteſt
cauponam exercere miniſterio, vilioris famuli, citra notam, quod
latius Tiraq. proſequitur in tract. de nobil. c. xxviij. nu. 7. vſque in
fi. qui ſoluit obiectũ iſtud duobus modis, primo quòd non dicitur
propriè facere qui facit per aliũ. ſecundo modo dicit attẽdi an lex
inſpiciat factũ pſonę, ego puto verius ſolui ex eo, quod Bal. diſtin-
guit in l. vni. §. ne autẽ col. j. & ij. C. de cad. tol. maximè in verſ. qui-
dã ſunt actus, Nã in actibus qui conſiderantur reſpectu finis atque
effectus & non reſpectu efficientis, tunc nihil refert, an per ſe fiat,
an ſe mãdãte p aliũ, in his verò actibus qui ſunt formaliter inſerti,
& in quibus perſona ipſa eſt pro forma, tũc qui facit alterius mini
ſterio nõ dicitur facere. At in hac prohibitione finis eſt in cõſidera
tione, vt nõ deferãt milites ſigna dulcedine ruſticãdi, vt d. l. mili-
tes agrũ, poteſt tamẽ miles recuperare ſua met prædia, ſiue etiam

paterna,ſi fortè ſint fiſco,delata;vt d.l.milites,la j.& d.l.qui officij.

Neque minùs eſt interdicta emptio iſta præfectis, Præſidibus, ſiue etiam ipſi Duci,aut cęteris officialibus Dominorum,d.l.aufer tur.§.quod à Præſide,l.principalibus,ff.ſi cer.pet.l.j.C.de contrac. Iu.vbi etiam donata prohibetur accipere. Habet tamen hæc ma
7 teria non minimam dificultatem, vnde eſt diſtinguendum, † aut quis eſt officialis cum iuriſdictione,& prohibetur contrahere, l.j. de contrac.iu.d.l.Principalibus, & l.præſidis.ff.ſi cer. pe. Niſi quis officialis ſit in ſua patria,vt d.l.præſidis,vel niſi ſit perpetuus: ſi ta
8 men bona fide emat, † Dicitur autem perpetuus etiam is qui eſt deputatus ad beneplacitum Principis,iuxta Gloſſ. in cle. ij. de reſcrip.vel niſi emat victui neceſſaria,Item niſi contrahat cum non ſubdito,quòd adhuc de mente Cy.reſtringitur ne emat mercimonij gratia,quem ref.& ſequitur Bal.in conſi.ſtatim allegando;Aut eſt officialis abſque iuriſdictione, & ſi contrahit circa ea quæ reſpiciunt adminiſtrationem ſuam, & ei non licet, etiam ſi palam contrahat,quod Bal.tenuit in l.quiſquis.C.ſi cer.pet.propter vim dicit ipſe,repręſentatiuam;quod eſt dicere, quòd vis quædam reuerentialis arguitur;& faciunt iura in d.l.non licet,in d.l.qui officij,in d.l.principalibus,cum l.ſeq.& d.l.j.de contrac.iu. quæ indiſtinctè loquuntur,ſiue palam,ſiue clam fiat;Quod tamen intellige ſemper in officiali ad tempus. Et quamuis Bar.in d. l. aufertur, §. quod à pręſide,aliter dicat,& Fulg.in d.l.non licet,& d.l.principalibus,in verſ.mementote,Primum tamē dictum eſt verius, illudq́; magis communiter Doc.ſequũtur, vt per Iaſ.in d.l. principalibus, col.iij.Et multum ad hoc facit lex illa,quæ prohibet negotiari,qui tamen non ſolet eſſe actus clandeſtinus; Aut contrahit extra ea quæ adminiſtrationem ſuam concernunt, & valet quod fit, vt per Bar. in d.§. quod à Principe, ſi tamen fide bona res agatur, vt ibi.
9 Vnum tamen ſcias † quòd ſi pretium non inueniatur iuſtum bona fides non præſumitur, etiam ſi ſit citra dimidium.Ita Bal.ſummat d.l. quiſquis. Quę omnia habent etiam locum in officialibus Dominorum, et eorum curialibus l. fi. vbi no.C. de reſcin. vend.

Hanc verò materiam, præter ſupraſcripta loca, tractat Bald. in conſil. cccxxxiij. pręmitto quòd Iacobus But. lib. iij. & ibi mirabiliter tenet quòd neque ad ipſius officialis, præiudicium tenet contractus, quod vix auderem iudicando dicere. Hæc enim iura videntur mihi in eorum odium condita, vt eorum rapinis, & malitijs obuietur, vnde & pœna eſt eis adiecta, etiam quadrupli, vt dicta l. non licet, & dicta l.prima, non igitur debet in

eorum

10 eorum fauorem conuerti, †minus enim eſt abſurdum, quòd clau-
dicet contractus, quàm quod violetur naturalis ratio, de qua in l.
quod fauore, C. de legi. ad quod multa, inſtituto & more ſuo, con-
gerit Fel. in c. dilectus, el ij. col. iiij. & v. de reſcr. in c. intelleximus,
j. no. de iud. quòd autem fauore prouincialiū ſint hæc iura inducta
probatur in d. l. j. de contrac. iudi. vbi dicitur, quòd eſt in faculta-
te donantis confirmare donationem finito officio. In mutuo tamē
fateor eſſe inductum in vtriuſq; odium, vnde, & vterq; punitur, vt
11 in d. l. quiſquis, vbi dicitur, †quòd qui mutuam pecuniam dat offi
ciali dicitur eum corrumpere, quod ibi Bal. no. Idē dicitur in col-
lectario, ſi pecuniam ei ad ambiendum honorem dederit, grauiter
enim vterque punitur: verum quia d. l. quiſquis, & d. l. præſidijs, vi
dentur inuicem pugnare, cum altera vetet fenebrē pecuniam ac-
cipere, altera permittat, Glo. ſoluit quòd aliud in perpetuo, quia
poteſt, vt l. præſidis, aliud in temporali, qui non poteſt, vt d. l. quiſ-
quis. Alcia. verò li. parer. j. cap. xxv. aliter ſoluit, videlicet, quòd d.
l. præſidis, verè loquitur de magiſtratu maiore. Et qui à Principe
deſtinatur, alia verò in inferiore quales ſunt municipales, quæ de
12 ſtinctio neque iure probatur, neque habet concordantem. †Et ma
ius vel minus non facit differre ſpecie, & obſtat l. eos, quæ eſt iij.
C. eod. titu. & d. §. quod à præſide, parcs facit præſidem ipſum fiſci
procuratorem, vel alios quoſlibet. non eſt igitur à Glo. & commu-
ni diſcedendum, quamuis non parum ob. d. l. eos, ibi tempore ſui
officij, quæ verba innuunt eum eſſe temporalem, ſed neque Pro-
conſulum, Proprætorum, aut aliorum prouinciarum Rectorum
erant perpetua officia, imò temporalia, atque annalia, quod mul-
tæ Ciceronis epiſtolæ declarant, quibus ipſe, dum eſſet Cilicię Prę-
poſitus, obnixe amicos regat, ne annum ſibi prorogari patiantur,
non parum tamen facit ratio, de qua in l. præſidis, ibi, quia perpe-
tui ſunt, quod & dicitur in d. breuiario ad Theodoſium, dum lo-
13 quitur de præſide. †Qui verò ſint collectarij, de quibus loquitur
14 d. l. quiſquis. declarat idem Alcia. li. parer. j. c. xxiiij. †quos & coa-
ctores alio nomine dictos credit: Et ij ſunt, qui reſidua illa ſemirā
cida mercatorum nomina exigenda certa portione ſumunt.
15 Conceditur etiam militi, † vt vrbanum prædium emat, ceſſat
enim ratio digreſsionis à ſignis, vt dicta l. milites agrum, ſi tamen
agrum emat, & dimittatur antequam fiſco delatū ſit, parcitur ei:
vt vtraq; l. milites, ſupra allegat. Sed an ipſi præſidi liceat do-
mum emere? generalitas d. l. j. & d. §. quod à præſide, innuit quòd
non. neque etiam in d. l. diſtinguitur inter vrbana prædia & ruſti-

ca,& ęquè viget ratio præſumptæ impreſsionis: Niſi contrarium malis cum ſit perpetuus,per id quod dixi ſupra hoc eo. cap. Na uem quoque onerariam prohibetur Præſes ædificare,vt dicitur in ſępè allegato.§.quod à præſide, & idem in ſenatore ſtatuitur, l.hi qui naues.§.j.ff.de vaca.& excu.mu,vbi etiam dicitur, quòd nō ha bet pro naue ſenator excuſationem, quia eam habet lege prohibē
16 te,† Quod facit ad iſtos ordines mendicātium,& præſentim.S.frā ciſci.qui poſsident immobilia,quòd non excuſentur in collectis, poſtquam illa poſsidēt regula,& iure prohibente, vt in cle. exiui.
17 de ver.ſig.quod & alij prius dixerunt. Prohibentur † etiam mi lites vxorem ſecum ducere in prouinciam in qua militant,niſi id à principe obtineant,vt probatur vtrunque in l.quicunque. C.de re mil.& in l.inter ſocerum.§.conuenit.ff.de pac.do.Non erit tamen idem in ipſo Duce,aut prouinciæ Rectore,vt in l.obſeruare.§.pro ficiſci,de offic.procon.vbi recitatur ſenatus conſultum de hoc factum,non ne comitentur vxores viros in prouinciam,ſed quòd te neantur mariti pro vxorum delictis.ſed de prohibēdo ne ire poſ ſint diſceptatum quandoque eſt acerrimè in ſenatu,ſed fruſtra,cō trarijs ac repugnantibus melioribus:vt eſt in Annal.Taciti,lib.iii. ſed neq; puto cum militibus dificulter in hoc diſpenſatum, poſt quam multa iura oſtendunt eas in prouinciam ductas, maximè, lex j.& ij.C.de vxo.mili.& l.quicunque.C.de re mil. Et qua ratio ne prohibetur ducere,eadem & prohibetur in prouincia ſumere, & accipere,l.eos.ff.de ritu nup .et l.ſi quis officium, poteſt tamen ſi iam ante erant contracta ſponſalia,prout,& poteſt ipſa contra here ſponſalia in prouincia,vt d.iuribus, ſi tamen vxorem ducat, finita militia conualidatur matrimonium, vt l.Et ſi contra, C de nup. Et quòd dixi ſupra eſſe interdictam militibus agrorū em
18 ptionem,†dic idem eſſe ſi velint agrum conducere,vt l.milites.C. loca.vbi etiam duplex ratio adducitur,ne omittant armorum ſtu dium,& ne graues vicinis & prouincialibus eſſe incipiant,quæ ra tio allegatur etiam,in l.etiam,illo eo.tit.vbi ſunt no.verba,ibi & armorum attrocitatem non contra hoſtes ſed in vicinos, & miſe ros colonos oſtendant, quibus debent eſſe ſubſidio, Ibique etiam Prohibentur pro alijs ea conducentibus fideiubere,quod etiam di
19 citur in d.l.milites,& l.ſeq.C.de re mil. Prohibetur † etiam mi les donare focariæ vel meretrici,vt l.ij.C.de don.inter vi.& vxo.
20 Prohibentur † etiam milites equos ſuos in paſcua immitterre in prata Principis aut prouincialium,vt l.ii.& iij.C.de paſ.pu.lib.xi. Prouideant tamen Curiales vt ſine prouincialium damno paſcui

militarium

militarium animalium conſulatur, vt in d. l. ij. dicitur, per quod apparet hunc ſumptum non poſſe fieri de priuato, quod malè ſeruatur.
21 Prohibentur † poſtremo milites accuſare, niſi cum ſuam aut ſuorum iniuriam perſequuntur, vt l. non prohibentur, C. qui accuſa. non poſ. excepto in cauſa criminis leſę maieſtatis. C. eo. ti.
22 l. famoſi. Item † prohibentur procurare, etiam pro parente vel vxore, l. militem. C. de procur. poteſt tamen pro ſe ipſo, vt eodem tit. l. qui ſtipendia. Item pro ſuo numero, & ordine, l. filiusfa. § veterani, ff. eo. vel cum cauſa ſtatus agitur ſibi coniuncti, l. iii. §. i. ff. de lib. cauſa, ſi tamen exceptio hæc non opponatur ante litem conteſta. non poteſt vltra opponi, l. ita demum. C. de procura.

Ratio verò huius prohibitionis, ſecundum Bart. eſt duplex ne à ſuis muneribus auocetur, & ne ſit aduerſario ſuo durior, & terribilior quã principalis, poteſt, & addi. tertia ne occupentur circa miniſteria ſordida, & pręſertim illi qui ſunt ſublimioris gradus, cum hoc miniſterium ſit viliſsimum, l. ſi quis procurationem. C. de decu. lib. x. ibi, infamoſiſsimam ſuſcipiens vtilitatem. Arcentur, & milites ab inceſtis nuptiis, vt in auct. de inceſtis nup. in prin. pœna adiecta amiſsionis cinguli, & bonorum, niſi alia adſit legitima ſoboles cui reſeruentur, imò punitur fuſtigatione, & exilio ſi ſit vilior, vt diſcat caſtè viuere, & intra naturæ fines ſe continere, vt ibi
23 dicitur, neque excuſat hoc caſu iuris ignorantia. Item † prohibetur miles tutelam ſuſcipere, etiam ſi ſit teſtamentaria, C. qui da. tu. poſ. l. militiæ, fallit tamen in tutela pupilli qui ſit militis filius
24 quod dixi ſupra inter priuilegia. Prohibetur † etiam crimina, in fiſcum deferre, cum ſit hoc flagitios. & turpis viri officium, vetatque id ſtipendiorum honor, vt in l. deferre. §. item milites, ff. de iu. fi. Prohibentur denique milites, Diuino ipſo monitu, prouinciales concutere, aut eis calumniam inferre, Lucæ iij. & Matthęi xxii. & cap. militare, xxiii, quæſtio. ii. militare enim per ſe permittitur, At propter prædam militare non eſt conceſſum. At hodie quis eſt, qui non rapiendi animo, per fas, aut nefas cumulandi, militiam ſequatur? Ita vt verè concludi poſsit. Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum; Et ſi qui adſunt, poteſt verè dici.

Apparent rari nantes in gurgite vaſto.
Et aliud.
Et Coruo rarior albo.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum reddit militem ad inſtar pagani,*
2. *Miles renunciando fideicommiſſo ſibi præiudicat.*
3 *Miles mercator ſubeſt iudicibus mercatorum.*
4 *Militi non eſt parcendum,cũ telo ei neceſſe eſt occurere tamquã latroni.*
5 *Miles rem communem cum alio recuperat ſolum pro parte ſua,& ſic.*
6 *Socius propter ſocium priuilegiatum non vtitur nec gaudet priuilegio.*
7 *Miles repetit turpiter donata.*
8 *In pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis.*
9 *Miles falſum deponens ſortitur forum etiam non ſuum.*
10 *Miles non poteſt ſibi aſcribere in teſtamento commilitonis.*
11 *Miles hereticus non habet teſtamenti factionem.*
12 *Miles actor ſequitur forum Rei.*

Quando vtantur milites Iure communi cum cęteris. Titulus octauus.

EXTRA caſus qui ſunt à iure notati in prærogatiuã & fauorem militum,poteſt vno verbo dici iure eos communi vti debere ſicut cęteri, libet tamen aliquot leges referre eos exęquantes: vtitur ergo pri-
1 mum communi iure minor, & miles,† ſi cum iuramento alienationi ſuę rei conſentiat, vt l.j.C.ſi ad. uer.ven.quæ cum ſit Alexandri ethnici, multo magis id procedit
2 Chriſtianorum Principum iure, vt in auth.poſt d.l. poſita.† Idem ſi fideicommiſſo paterno cum fratre paciſcendo renunciet, vt C. de tranſac.l.de fideicommiſſo, Item in caſu.l.ſi pacto quo pœnam, C.de pac.in caſu,l.j.C.in inte.reſt.poſtul.&c. iuncta l.j. C.de repu. ta,In caſu,l.neque Reip.C.de reſti.mili.in caſu,l.fi.C.iuriſdi.om.
3 iu.† vbi ſi miles negociatur, iubetur Iuriſditioni ſubeſſe Iudicis illius negociationis: Quod bene facerent iudices eccleſiaſtici ſi paterentur in clericis ſuis negotiantibus,quod etiam ſtatuitur,in l. ij.C. vbi de racioci.Item in caſu, l.j.vbi ſena. vel cla. vbi ſtatuitur quòd in delictis à clariſsimis,& infra non competit fori prærogatiua,quominus ibi de crimine cognoſcatur vbi eſt patratũ, quod facit ad materiam de qua dixi ſupra inter priuilegia, in priuilegio xxxix.per diſcurſum,Item in caſu,l.j.C.quando li.ſi.iu.ſe vindi.

4 di. †Ita enim licèt noctu reſiſtere militi inuaſori,ſicut cuicunque
alij,Neque enim parcendum eſt militi, cui telo occurere oppor-
tet vti latroni,vt in ea l.dicitur.Item in caſu,l.iiii.C. de rei vendi.
vbi non prodeſt militia aduerſus præſcriptionem,ſi iam erat com
5 pleta,cum cepta eſt militia,† Item in caſu,l.ij.C.communi.di.vbi
6 rei diſtractę communis, partem tantum auocat miles,† Et ſic ſo-
cius propter ſocium priuilegiatum non fruitur priuilegio,niſi cũ
nõ patitur commodam diuiſionem,quod etiam ſtatuitur, in l.iiij.
C.de re.commu.alie.Item in caſu,l.iiij.C.de condi.ob cau.vbi da-
7 tum militi ob cauſam repetitur ea non ſequuta.† In caſu,l.iij.C.de
condi.ob tur.cauſam,iuncta Glo.vbi dicitur quòd datum ob tur-
pem cauſam per militem repetitur,ex eo quia,vt dicit Gloſſ.erat
inhabilis militiæ, vnde erat ſolum turpitudo ex parte dantis, ſe-
quitur ergo,quod ſi fuiſſet ex parte vtriuſque non repetiiſſet, ad
quod facit etiam quod dicit Glo.in l.cum te.C.quod me.cau.quæ
iura videntur contraria,poteſt tamen ſolui aliter quàm faciat Gl.
& Doc.nam dicere,quòd in caſu d.l.iii.ille miles,vt dixi, erat in-
habilis militiæ,eſt mera diuinatio, imò aduerſatur inſcriptio le-
gis, quę vocat eum militem,planius igitur dici poteſt quòd mi-
les repetit,etiam ſi turpiter dedit,quando etiam alius turpiter ac
cipit,& hoc fauore militiæ,quod eſt addendum àd alia ſupra reci
tata,quod erat in caſu d.l.aderat enim ibi concuſſio accipientis à
milite,& peccantis ſub clypeo officij,delectui enim præpoſitus,ac
ceperat ne tirocinio aſcriberet,Cum tamen ille fuerit,vt dixi, aſ-
ſumptus:Regula eſt igitur ſecundum d.l.cũ te, quæ eſt lex ij.quòd
8 † in pari cauſa melior eſt conditio poſsidentis,licèt ſecus ſit fauo-
re militiæ.Obſtat tamen d.legi,ſecundæ alia lex,ſecũda,& ipſa,C.
de dona.inter vi.& vxo.quæ dicit mancipia data focariæ militi re
ſtitui,additurque ratio,quia milites meos,inquit,Imperator An-
toninus,à focariis ſuis hac ratione, fictiſque adulationibus ſpolia
ri nolo,poteſt ſolui, quod in d.l.ij. C.de dona. non erat donatum,
ſed fuerat color quæſitus emendo ſimulatè mancipia illa nomine
focariæ,neque tamen poteſt inficiari quin donandi animo quæſi-
tus eſſet color ille:obſtat tamen d.l.ii.de cond. ob tur.cauſam,nã
ſupra inter priuilegia dixi reuocari donatũ à milite turpi ex cau-
ſa, vt d.l.ii.C.de dona.inter vir. & vxo. cum tamenècontra dica-
tur in d.l. ij.de cond.ob tur.cauſam,non reuocari donata.vera ſol.
eſt quòd in d.l.ij.de do.ob tur.cauſam ille donator non erat miles
& in hoc verſatur priuilegium. Itẽ vtitur miles iure communi in
9 caſu,l.nullum.C.de teſti.† nam ſi falſum teſtimonium dixit ſubij-
citur

citur illi iudici ſicut paganus, Item in caſu. l. ſicut. C. de fide inſtr. Item in materia vectigalium, quia ęqua conditione cum cęteris in ſoluendo eſſe debent, l. ex præſtatione. C. de vectigal. licet ſecus ſit in pœna commiſsi, ſi non profiteantur, neque ſoluant, vt dixi inter priui legia, in caſu. l. fina. C. de commer. & merca. In quo non minus quàm cœteri prohibetur ire ad loca barbarica, & inſida tranſcendendo mercimonii gratia, Imperii limites. Item cum ea facit, quæ citra ius, & nomen hæredis nequeunt fieri, cenſetur enim adiiſſe ſicut paganus, vt l. ii. C. de iur. deliber. Item cum hominem caſu occidit & non ex propoſito. l. i. C. ad l. Corne.
10 de ſicca. † Item cum ſibi aſcribit in comilitonis teſtamento, l. pe. C. de his qui ſibi aſcrib. amittit enim relictum licet priuilegietur vt pœna ei remittatur, licet ſecus in patre militis, filio aſcribente
11 vt eo. tit. l. ſi pater, Item in caſu, l. vlt. C. de hære. † nam & miles hæreticus amittit teſtamenti factionem paſsiuam, vt ibi dicitur, Itē
12 in caſu, l. penul. de offic. præfect. prætor. † vbi pro iniu ria facta militi neceſſe habet adire Iudicem iniuriantis. Item in caſu, d. l. de fideicommiſſo, de tranſac. dum filii natiuitas non magis ei prodeſt quàm aliis in redeundo ad fideicommiſſum de quo tranſegit. Remanent etiam in parentum poteſtate, l. iii. C. de caſtren. pecu. Item ſuperueniens militia non eximit eum à foro quod iam erat ſortitus, l. ſi quis poſtea, ff. de iudi. Cœteros caſus inueniet diligentior inueſtigator.

HIC INCIPIT OCTAVA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Militiam detrectans grauiter offendit.*
2 *Pater filium pœnę offerens leuat eum pœna.*
3 *Emanſor quis dicatur.*
4 *Deſertor quis dicatur.*
5 *Deſertor grauius punitur pro temporis qualitate, & alijs circunſtantijs.*
6 *Tiro mitius punitur.*
7 *Recidiuans magis punitur.*
8 *Lex iij. §.ſi præſidis,ff.de re mil.aliter intellecta, quàm per Docto.alios.*
9 *Transfuga proditori ſimilis.*
10 *Lex iij.§.is qui ad hoſtes,aliter intellecta quàm à cæteris.*
11 *Affectus punitur etiam non ſequuto effectu.*
12 *Numerum militum fraudare ſurreptis ſtipendijs graue eſt crimen.*
13 *Furcæ pœna grauior, quàm gladij.*
14 *Emanſoris pœna.*
15 *Dormiens in ſtatione qualiter puniatur.*
16 *Transfugæ eſt ſimilis, qui cum poteſt ad ſuos non reuertitur.*
17 *Capto ab hoſtibus an & quando liceat aufugere.*
18 *Captus in præſidio æqua eſt conditione cum transfuga.*
19 *Dedens ſe hoſtibus non habet ius poſtliminij.*
20 *Accurſius malè intellexit l.non omnis,§.qui, captus ff.de re mil.*
21 *Præſidium quid.*
22 *Coniecturis datur intelligi caſu,an ex propoſito quid factum ſit.*
23 *Vita anteacta demonſtrat de animo.*
24 *Credendum non eſt facilè multa policentibus.*
25 *An aliqua ex cã liceat trãsfugere ab vnis ad alteros exiſtimatione ſalua.*
26 *Perfugæ paciuntur maximam capitis diminutionem.*
27 *Subdito nulla ex cauſa licet transfugere.*

28 *Militia intẽpeſtiue deſeri non debet, etiam ab eo qui non ſit ſubditus.*
29 *Princeps caueat ne in exercitu plus habeat externarũ viriũ quàm ſuarũ.*
30 *Stipẽdiorũ retẽtio aut dilatio nõ eſt iuſta cã deſerẽdi, minusq; trãsfugiẽdi.*
31 *Tranſitio ab vnis Caſtris ad altera vt ſit in cæteris excuſata, inexcuſabilis, eſt tamen inconſtantiæ.*
32 *Conceſſa non vtilia debent attendi.*
33 *Honos habitus ſæpè transfugis, & data illis præmia.*
34 *Tranſitio vt excuſata ſit maxima ex cauſa & omnibus probata fiat.*
35 *Perfugas non expedit principibus contemnere.*
36 *Homines perfidi animum cum fortuna ſumunt & deponunt.*
37 *Transeundum ſi ſit, ſemel tantum eſt.*
38 *Oppida quæ ſe hoſtibus dedunt, ſi ſponte, proditionis tenentur.*
39 *Hoſtem prodere licitum eſt.*
40 *Prima fides potior quàm ſecunda.*
41 *Fides quę hoſti ſeruatur non fides eſt, ſed perfidia.*
42 *Oppida quæ ſe hoſtibus dedunt propter magnum metum excuſantur.*
43 *Transfuga crimen læſæ Maieſtatis committit.*
44 *Exploratorum pœna.*
45 *Nobili viro an liceat ſimulata tranſitione hoſtilia explorare conſilia.*
46 *Honor, & turpitudo ex moribus ciuitatis æſtimantur.*
47 *Intentio & propoſitum diſtingunt maleficia.*
48 *Exploratores ſtudio ſciſcitandi aliena, non occultant ſua.*
49 *Seditionis concitator capite puniendus.*
50 *Seditioſi milites qualiter puniendi.*
51 *Lex iij. §. qui ſeditionem ff. de re mil. declarata aliter quàm ab alijs.*
52 *Arma amittere noxe eſt militi.*
53 *Quę de nouo emergunt non ſubſunt prioribus decretis.*
54 *Diſciplina militari contempta corruunt omnia.*
55 *Contumacia militis digna morte.*
56 *Agmine excedentes noxam committunt.*
57 *Neceſſitas tollit, aut ſaltem differt priuilegium.*
58 *Miles reſiſtens ſuo prepoſito noxam committit.*
59 *Milites abſque dedecore caſtigantur à ſuo præpoſito.*
60 *Miles ſuam ſalutem debet periculo obijcere pro ſalute ſui præpoſiti.*
61 *Saluti propriæ licet conſulere quando vis eſt cui reſiſti non poteſt.*
62 *Fugam incipiens morte eſt dignus.*
63 *Segnities militis eſt in crimine.*
64 *Miles languorem ſimulans grauiter punitur, etiam morte.*
65 *Præfectus dedens præſidium, etiam metu vis, vix excuſatur.*
66 *Præſidium dedens hoſtibus, læſæ maieſtatis crimine tenetur.*

Læſæ

67 *Læſæ maieſtatis capita quæ ſint.*
68 *Arcem muniens, & tenens, inuito Principe læſę maieſtatis pęna tenetur.*
69 *Ingredi per tranſuerſum in præſidium vel caſtrum, capitale eſt.*
70 *Commilitonem feriens grauem noxam committit.*
71 *Vinum excuſat delictum.*
72 *Carcere effracto aufugiens mortem meretur, ſecus ſi ſine fractura.*
73 *Cuſtos carceris ſinens fugere vinctum tenetur eius pœna.*
74 *Miles in parentem irreuerens militia reijcitur.*
75 *Miles à ſignis diſcedens grauiter puniendus.*
76 *Pœnæ militares.*
77 *Pœnæ pro ducum ſeueritate, & natura imponuntur.*
78 *Decimatio militaris ob fugam.*
79 *Milites ſtantes manducare iuſſi quandiu militarent.*
80 *Corbulo inexorabilis Dux, & etiam in leuioribus delictis ſeuerus.*
81 *Seueritas in re militari miſericordia eſt melior.*
82 *Milites damnati ob pullum ſurreptum.*
83 *Buccelatum lardum, & acetum largus militum commeatus & prouiſio.*
84 *Facilitas veniæ fomentum eſt ad delicta.*
85 *Crimine grauia fugiunt qui ſciunt non ignoſci leuibus.*
86 *Peccari quàm minimum opportet in re militari.*
87 *Pœnæ omnes in Principe ſunt arbitrariæ.*
88 *Caporalis ſine decumanus tenetur de facto ſui manipuli.*
89 *Ignominia miſſus non poteſt morari in loco vbi ſit Princeps.*
90 *Stipendia intercipiens qua pœna puniatur.*

De delictis militaribus & eorum pœnis.
Titulus Vnicus.

MVLTA dixi ſupra de militum priuilegijs eorumque pręrogatiuis & præmijs, verum quia quos non inuitat ad bene, fortiterque agendum virtus ipſa, honorque & merces quæ ei eſt multis modis parata, Continet ſæpè intra conceſsi limites criminum pœna, iuxta illud.

Oderunt peccare mali formidine pœnę.
Manca enim eſſet res ipſa publica itidemque & militaris & velut altero

crure debilitata, vel altero oculo orbata ſi, vt habet conſtituta bonis præmia, non deſtinaſſet & ſontibus pęnam, iam igitur ad ipſa militaria crimina, non quæ habent cum cœteris communia, ſed quæ eorum ſunt propria, deuenio, & ad eorum pęnam. Peccat igitur quicunque nomen militiæ dedit, cùm ei non liceret, neque enim paſsim, vt iam alio lóco dixi, licebat per Romanas leges nomen dare militiæ text. eſt in l. ij. ff. de re milit. & quanto is digniorem ſuſcipit gradum, tanto grauius, & committit, & plectitur, vt ea
1 l. dicitur, in fi. Grauius † multo offendit qui electus ſe militiæ ſubtrahit, l. qui cum vno. §. grauius, eo. tit. vnde & pater qui filium ſubtrahit, exilio punitur, & parte bonorum, ſi tamen id faciat
2 cum bellum ingruit, nam in pace fuſtibus cęditur, † parcitur tamē filio ſi à patre poſteà offeratur, d. l. qui cum vno, §. qui filium, qui tex. ſolet paſsim per Doct. allegari ad hoc quòd parcitur filio, vt mitius puniatur, cum pater eum præſentat curiæ, quòd etiam probatur in l. milites agrum. §. deſertorem, eo. tit. Et hoc not. Saly. in l. propter inſidias, C. qui accuſa. non poſſunt, Fely. in c. accuſaſti, de accuſa. Alcia. in tra. de præſump. Reg. j. præſump. iiii. Grauius multo, peccat, & plectitur pater ſi filium propter hoc etiam debilitet, vt minus ſit aptus militiæ, d. l. qui cum vno. §. eum qui. Peccant
3 grauius emanſores, ac Deſertores, † Eſt autem emanſor quod & nomen ipſum indicat, quòd manet extra caſtra, & longè à ſignis, ani
4 mo tamen reuertendi, † Deſertor verò qui ita abeſt vt animum reuertendi non habeat, Prout in ſimili difert in ſeruis, erro à fugitiuis: ita probatur, in l. iij. §. Emanſor, & §. Deſertorem, ff. de re mili. quod etiam probatur in d. l. qui cum vno, §. edictum, licet Gloſ. in d. §. deſertorem, differentiā faciat inter diu abeſſe, & prolixo tempore abeſſe, quaſi plus ſit prolixum quàm diu, probatur tamen con
5 trarium, in d. §. edictum. † Non tamen eadem pœna caſtigantur deſertores omnes, ſed ad multa reſpicitur, Bello an pace quis deſerat, l. non omnes. §. qui in pace, eo. tit. militiæ etiam ordo, & ſtipendiorum numerus, vita etiam ante acta, ſiue ad dignoſcendum quo animo abfuerit. ſiue etiam vt mitius, vel acrius pro anteacta vita caſtiges, locus etiam, tempus, effectus denique ipſe conſideratur, ſolus ne, an multis comitatus abierit, eoſque forſan exemplo ſuo tra
6 xerit, † Tiro ne ſit, an veteranus, † Tiroque ipſe an aliàs deſeruerit
7 an non, quæ vt ſunt alia alijs leuiora, aut grauiora, ita, & augent pœnam atque diminuunt, aliquando enim in deteriorem militiam dantur, aliquando deportantur, quandoque etiam capite puniuntur, vt ſunt iura in d. §. qui in pace, in d. §. qui in deſertione,

in d.

in d.l.milites agrum.§. fina. & d.§. deſertor, & d.l. iij.§.ſi plures, vbi etiam probatur quòd grauius punitur recidiuans. Emanſoris verò vt culpa eſt leuior, ita & pœna remiſsior, examinantur, & in eo cauſę, cur, & vbi fuerit, & quid egerit, Daturque venia valetudini, Affectioni parentum, aut etiam affinium, Aut ſi equum vel ſeruum fugientem eſt perſequutus, forte etiam ſi amicam cucurrerit viſere, quod non raro faciunt noſtri milites, Quando & in exemplo eſt parci poſſe huic culpæ Imperator quidam ex Romanis, qui cum audiſſet militem quendam, forte m aliàs vir um amore ſcorti ſepè extra caſtra pernoctare, ſcortum adduci iuſcit, & militi offerens, Iam te, inquit, diligentiorem habebo, ne cures ta men militem illum in culpa emulari, ſed in fortitudine, quando non omnium Ducum eadem eſt manſuetudo. fit etiam vtriſque copia ſui defendendi, ac docendi ſe ita abfuiſſe vt ſint digni venia, vel minore pœna, vt d.l.iiij.§.ſi ad diem, & vide infra carta ſecunda, verſiculo quod verò de emanſore. Inſtar eſt etiam Deſertoris qui à propoſiti, vel præſidis exequutione deſiſtit, d.l.iij.§.
8 ſi præſidis, † quod ego ad ſequelam refero, quaſi à ſequendo deſumptum, cœteri vt volent intelligant, Parum enim à deſertore abeſt qui Præpoſitum non ſequitur, & malè congruit quòd de exe
9 quutore Gloſſ. ibi intelligit. Grauiſsimè peccat † Transfuga, Crimenque eſt proditioni haud abſimile, iſque, pro hoſte non pro milite eſt habendus, l.proditores.ff.de re milita.l.poſtliminiū §.transfugæ, ff.de cap.& poſtli.re.nimirum ſi & torqueri poſſunt, & ad beſtias dari, ſiue etiam furca ſuſpendi, quæ ſunt indigna milite, prout inter priuilegia eſt dictum, vt d.l.iii.§.is qui ad hoſtes,
10 † Imò, & qui cepit transfugere, & qui, (vt dicam cum Comico) qui exornat fugam, pro transfuga habetur, & ſi apprendatur capite punitur, vt d.§.is qui ad hoſtes, in fi. Et hic videtur planior ſenſus quàm dicere, cum Gloſſ. volens, id eſt qui voluntariè transfugit, de quo tamen per Gloſſ. & Docto. in l.fina.ff. de rerum diuiſio. Quis enim dicetur apurehenſus niſi in ipſo facinore? Nimirum ſi in atrocioribus, & cum iam ceptum eſt fieri, & patrari
11 ſcelus, † punitur affectus ipſe pœna conſumati criminis, de quo per Bald.C.de epiſcop. & cleri. l. ſi quis non dicam rapere, colum ſecunda, in vj.oppo. Quis enim non voluntariè transfugit, & eſt arg.tex.in l.quis ſit fugitiuus.§. idem Cęlius ait ſi ſeruus, ff. de ędili. edict. Neque eſt dubium quin ſi transfuga aliud crimen huic adiungat grauiori ſit dignus pœna, quando etiam exacerbantur, & mortes, Exemplo ſunt duo illi Allobroges partium

Cęſaris

Cęſaris qui ab eo reprehenſi quòd de numero equitum fraudarēt, & mentirentur, quòd ve eorum interciperent ſtipendia, cum ſtatuiſſent ad Pompeium transfugere, cogitauerūt de occidēdo equitum Pręfecto, quod quia nō ſucceſsit, magno ęre in Cęſaris caſtris mutuo ſumpto transfugerunt, prout Cęſar ipſe refert in ſuis comētariis belli ciuilis. Atque vt id obiter dicam, non tamen a pro-
12 poſito inſtituto & tractatu alienum, † non leue eſt crimen de militum numero mentiri, & ſtipendia eorum intercipere, neque modica eſt ei adiecta pęna quod in l.fi.§.hoc autē, C.de offi.præf. præto. Affr. imperator ſtatuit, cuius viſum eſt verba ipſa recitare, magis enim debent Duces & Tribuni, inquit, ſupra deputata ſibi emolumenta ſecundum labores ſuos de noſtra liberalitate remunerationem ſperare, & non de commeatis militum, vel de eorum ſtipēdiis ſibi lucrum acquirere, Nam ad hoc, inquit, ordinati ſunt milites, vt per eos prouincia defendatur, & eſt eis prouiſum de emolumentis, & ſtipendiis, qui & ſperare debēt ſecūdum eorum labores & merita ad gradus prouei meliores, & maiores conſequi dignitates, abſq; eo quòd hæc turpia lucra ſectentur, ita ibi dicitur. Quod tamen hodie male obſeruant Capitanei noſtri, quos vocant, tam peditum quàm equitum, nullum habent enim magis certum quæſtum, quam quem capiunt ex huiuſmodi aucupio, ſed vt ad perfugarum materiam reuertar legitur, & in Antiquorum annalibus acerrimè cum eis vindicatum ſeculis illis, Grauius inquit Liuius, de perfugis quàm de fugitiuis conſultum, nam qui nominis latini erant, ſecuri percuſsi, Romani in crucem ſublati, vnde & comprobatur quod dixi ſupra, mitius agi cum ſeruis quàm cū liberis, gra-
13 uius etiam cum ciue quàm cum ſocio, aut externo, † grauiorem etiam eſſe furcę pęnam quàm gladij, Alibi etiam dicit Liuius, Recepti perfugę trecenti ſeptuaginta, quos cum Romam miſiſſet cōſul. virgis in comitio cęſi omnes ac de ſaxo præcipitati. Quod
14 verò de † emanſore ſupra dictum eſt nunquam puniri eum morte, fallit niſi emanet hoſtibus inſiſtentibus, aut etiam qui tunc à foſſa recedit, vt l.iij.§.is qui.ff.de re mil. At qui ſtationis munus relinquit plusquam Emanſor eſt, & pro qualitate facti punitur, vt ea l.§.qui ſtationis. Noſtri præpoſiti non ſolum deſertorem ſtationis ſed etiam eum qui in ea obdormiat morte afficiunt quod ego barbarum exiſtimo, niſi cum magna vrget cauſa, vt cum vicini ſunt
15 hoſtes, † Debent igitur, ij citra mortem, regulariter plecti, vt ea l. Deſertor etiam, qui Principis excubias deſerat morte & ipſe afficitur, l.quòd excubias, ff.de re mil. Lauden. in trac. de principe on.

16 clxxxii. Transfugę † eſt ſimilis qui ab hoſtibus captus negligit ad
ſuos redire cum poteſt,l.non omnis.§.qui captus,ff,eo.nã qui ani-
mo cum hoſtibus eſt,iam à ſuis deſciſit,& transfugit, vt dicitur in
l.poſtliminii.§.captiuus.ff.de capti.& poſtli.re.& l.in bello.§.ma-
numittendo.Et propterea dubium redditur quod dixit Pet.de An
cha.in reg.peccatum de reg.iur.quem refert.& ſequitur Aret.in l.
qui à latronibus.ff.de teſta.Et vtrunque allegat,& ſequitur.Natta
in conſi.cclxxxiiii.nu.6.quod cum adhuc hodie in bello, quod ha
bent Chriſtiani cum Turcis obſeruentur iura captiuitatis,& ſerui
tutis, non licebit captis ab eorum Dominis aufugere, hoc enim
ego non puto indiſtincte verum, Quinimo hoc ſemper debent in
animo gerere, & exequi cum primum poſſunt,ne incipiãt pro trã
sfugis haberi,Et iſtud optime perpendit ibi Are.qui dicit non li-
cere eis aufugere vt ſe pro liberis gerant inter hoſtes atque exte-
17 ros illos,quia furtum ſui faciunt, † licebit tamen ſi hoc faciant vt
ad ſuos reuertantur, quod multi. Hyſpani fecerunt ex his qui ca-
pti fuerunt in caſtro nouo in Illyrico, Hoc tamen vltimum fortè
non erit abſonum reſtringere, vt liceat quàm diu viget bellum,at
pace facta,& ſequuto fędere,niſi aliud conuenit de captiuis,fortè
non licebit fugere,Cum enim ceſſet bellum,ceſſat,& belli ac gen-
tium ius,vt alteris contra alteros acquirere liceat,& hoc mihi cõ
cludit tex.in l.Poſtliminii,in princ. ff. de capti.Ibi,nam ſi eodem
bello,quis reuerſus fuit,quæ verba,eodem bello,eſſent ſuperuacua
ſi quocunque tempore liceret reuerti.Hac tamen conſcientia ne-
mo(vt puto)vteretur Ego verò ius recito,non facta ſeu etiam fien-
da. Item & pro transfuga habetur etiam qui induciarum tempo
re perfugit,aut etiam qui ad exteros vadit cum quibus neque bel-
lum ſit neque fędera vlla aut amicitia,d.l.poſtliminii.§. transfuga
18 fortius dicitur in l. non omnes.§. † Item cum.quod qui captus eſt
in præſidio ęqua eſt conditione cum transfuga, quod valde eſt du
rum,vt metus ex vi hoſtili ita ſit noxę ſicut ipſe maculatus animus
ſuos deſerendi Ita tamen illam,l.intelligit ibi Accur.quod aper-
tius etiam probatur in l. poſtliminio carent iuncta d. l. poſtlimi-
19 nium.§.transfugę.ff.de capti. † vtrobique enim dicitur quod &
qui armis victis ſe dedidit,& qui rransfugit, ius amittit poſtlimi-
20 nii,† Perperam vero exponit Accur.in d.§.qui captus Præſidio,id
21 eſt exploratione vel ſpia,quaſi à præſciendo, † Cum ſit præſidium
locus ſeptus,& munitus,cui eſt militaris cuſtodia & defenſio adie-
cta,Arceram inquit Liuius, primo ſtatim aduentu eiectis qui in
præſidio erant recepit:Prædatores per negligentiam ex præſidio
dilapſi

dilapſi occaſionem præbuerant ad inuadendum, ſed & præſidium dicitur manus ipſa militaris loci defenſioni appoſita; Regiũ etiam nuncium, inquit idem Liuius, mittit ad præſidij præfectum quod ibi à conſule locatum erat, Item & alio loco, Hirpini, & Lucani traditis præſidijs Hannibalis, quæ in vrbibus erant, ſe dediderunt. Alia longe ſignificatione in l. ſi chorus. §. j. ff. de leg. iij. metaphoricè pręſidium, dicitur pecunia illa quam in extremos caſus habet prudens paterfa. ſepoſitam. hinc illud Celſi pecuniam ſine peculio fragilem eſſe, vt in l. ſi chorus, ff. de leg. iij. ſed vt ad rem redeam durum id quidem vt extrema paſsi, & armis victi, ac dediti poſtliminium amittant, Imò & plectantur ſi caſu reuertantur ad ſuos, poteſt tamen dici cum Iuriſcon. in l. proſpexit, ff. qui & à qui. Durum id quidem, ſed ferendum poſtquam ita conſtitutum eſt; Contigit hoc priſco illo ſeculo poſt cannenſem cladem, aliquot enim Romanorum millia quæ in caſtris erant, Hannibali ſe dediderunt, poterantque paruo redimi, tantũ verò egebat Reſpub. milite vt octo ſeruorum milia emerit, & in militiam aſcripſerit, neque tamen de dititios illos redimi de publico conſenſit. Quod ſi de proprio redimerentur noluit tamen eos in Italia manere, aut in ea militare. Neque ſi alibi militarent præmia vlla, aut honores capere, Neque quandiu eſſet Hannibal in Italia, Domum eos reuerti poſſe; ſi tamen miles dum iter facit in hoſtes incidat, qui eum capiant, hoc comperto, parcitur ei, d. l. iij. §. ſed ſi ex improuiſo, de re mil. & d. l. non omnes, §. item eum, in fi. & §. qui ab hoſtibus. In dubio vero,
22 † & cùm ignoratur captus ne quis ſit an verò transfugerit itur
23 ad coniecturas, † Et ante acta vita inquiritur; ſi bonus miles antea fuerit, ſtabitur tunc eius dicto: ſi emanſor, aut ſegnis, aut negligẽs, non ſtabitur, maximè ſi longo poſt tempore reuerſus ſit, vt d. Iuribus. Quod multum eſt conſiderandum in noſtris militibus, præſertim in iſtis gregarijs Italis, qui ſolent facillimè ab vno exercitu transfugere in alterum, nam ſi inquiſiti velint ſe excuſare quòd fuerint capti & non perfugerint, vix eis credetur, niſi ſecundum diſtinctionem de qua ſupra, facile tamen hodie contemnitur hæc pęna, & hoc crimen, propter fœdera quæ ſolent fieri tam bello quàm pace, vt ea ſint conditione perfugæ, ſi capiantur, qua omnes alij milites, ſed, & in culpa ſunt quos vocant Capitaneos, & Collonellos, qui dum nouos, delectus faciunt, & nouas cohortes conſcribunt nullo diſcrimine id faciunt, nihilque curant aliud niſi, vt numeros expleant; & quàm minimo poſſunt milites tamquam pecora conducunt, & coemũt, Neque eſt qui ad diſciplinam reuocet; Imò

neque

que fortè id expediret his, qui hodie de miſera Italia decertant; Parcitur tamen vno caſu transfugis, cùm latrones & alios transfugas demonſtrant, aut alio inſigni beneficio demerentur; † Neque tamen facile multa policentibus credi debet, vt d.l.non omnes.§. ſi. Libet autem priuſquam ad alia progrediar pauliſper circa hanc perfugarũ materiam immorari, cum ea ſit frequens hoc noſtro infelici & corrupto ſeculo, Cum paſsim videamus Gallos non nullos, Italos, multo plures, ex Francorum exercitu tranſire ad Cęſareum, atque Hiſpanum, viciſsimque Hiſpanos, Germanos hoſque ipſos Italos ab hoc exercitu, ad illum perfugere, Et quod multo eſt fœdius, multos, præſertim Italos, loquor de gregarijs, & vilibus, quando nobiles hoc crimine abſtinent, ab vno ad alium conuolare ſępius ſoleant & frequentius, quàm apes à floribus ad ſuos alueos, † videndum eſt igitur tam de more antiquorum quàm de iure, an & quando hęc ſint conceſſa: In primis igitur diſtinguendum puto inter ſubditos, & non ſubditos, ſubditos autem hic generaliter intelligo etiam vaſallos, & alios quoſcunque origine aut domicilio ſuppoſitos; Et ſubditis omninò interdictum volo hoc perfugio, Ita vt nulla eos excuſet ratio, vel cauſa, non ſi ſtipendijs defraudentur, non ſi militia mittantur, non denique ſi etiam carcere effugiant, & ſolum vertant; qui poteſt enim citrà perfidiæ crimen ad hoſtes ire, arma contra Principem, & patriam ferre; cum etiam qui contra eius proſperitatem machinatur rebellionis crimen, ſeu perduellionis incurrat? vt in extrauagan. qui ſint rebel. in verſiculo machinari, quod verborum tantum offenſam importat; vt per Gloſſ. ibi; & cùm vel inobediens, crimen illud committat, vt ibi in verſicu. rebellando, & in verſicu. tenore, † vnde, & meritò huiuſmodi perfugæ maximam patiuntur capitis diminutionem, l. ammiſsione .§. deficere .ff. de capi. diminution. Quæ autem poteſt eſſe excuſatio ob retenta ſtipendia: Cum videamus de facto prouinciales ſupplere ad victum, & cum præſtet deſerere quàm transfugere, E t cum denique apud Xenophontem legas lib. ij. Græca rerum, Spartanos qui in Chio Inſula ſub Eteonico militabant, durante æſtate, ex his quę de agris ſumebant, volentibus dominis. Item & mercede operam ſuam locantes, victitaſſe, cum deeſſent ſtipendia, ne iniunctum munus deſererent? Quæ etiam poteſt eſſe excuſatio ſolum ex crimine vertentibus, Cum crimen addatur crimini, Cum neque ipſe Socrates, vir optimus, & magna iniuria damnatus, crediderit licere vim afferre legibus, neque è carcere effuge-

Cc re

27 re vt in dialogo quiCrito inſcribitur dixit plato ? † ſubditis igi-
tur omnino interdictum ſit perfugium. Non ſubditi verò lũ
ge alia eſt ratio, is enim ſola fide tenetur, eius igitur in primis eſt
28 habenda ratio.† Non licebit ergo ei intempeſtiue militiam deſe
rere, ſicuti neque in contractibus licet ſocio intempeſtiue renun-
ciare ſocietati, l. ſi conuenerit. ff. pro ſoc. & faciunt quæ dixi ſupra
in operis initio de vaſallo deſerente dominum in bello, etiam ſi
non in Prælio, Quis enim non merito damnet factum Celtibero-
rum, qui cum P. Scipione patre militabant in Hiſpania, perſuaſi
enim ab Hasdrubale, pecunia accepta, in ipſo belli ardore, Ingruẽ
tibus hoſtibus, Romanos deſeruerunt, Cum atrox non videretur fa
cinus quod non in eos arma verterent etiam ſi eos trucidandos ho
ſti relinquerent, quod & factum fuit. Hi ſunt Celtiberi quos pri-
mos mercennarios milites habuiſſe Romanos ſcribit Liuius libro
29 iiij. terciæ Dec. Qui, & addit, † Perpetuo exemplo, & æterno docu
mento habendum ne tantum fidat Principes externo militi, vt nõ
longe plus habeat ſui roboris, & ſuarum virium, quòd Romanos
perpetuo obſeruaſſe, ſcribit Vegetius, lib. iii. cap. j. in fi. Hoc etiam
exemplo Ludouicus Sfortia, quem Maurum adhuc vocant, proden
tibus Heluetijs, noſtra pęnę ętate, & Mediolano excidit, & *in ma-*
num venit Ludouici xij. francorum Regis. Improbè igitur faciens
mercennarij milites, & auxiliares ita diſcedentes, Hoc in vaſallo
perfidiæ aſcribit Bal. in c. j. in prin. verſi. ij. quærit Gloſſ. quib. mo,
feu. amit. etiam in caſu cum dominum iuuare non te nebatur, & ibi
etiam Afflict. col. v. vbi etiam in non vaſallo dicit hoc facientem
30 teneri ad intereſſe. Sed neque † eis pro legitima cauſa conceſſe
rim ſi abeant propter dilata ſtipendia, quòd ſępè contingit in bel
lo, ſi tamen aliunde poſsint alimoniæ conſulere, vel ſi Principes ip
ſe de victu interim prouideat, maximè cum hoc fieri poſsit, ſi cura
adhibeatur per prouinciales, etiam abſque eorum impenſa, & dã-
no vt cum habetur Ratio impenſorum, in ſtipendijs, cum aduenit
commoditas, & de eis ſatisfit quod eſt habitum. Quod tamen non
eſt in vſu. Optimi tamẽ eſſet principis ita inducere. Si verò cau
ſa legitima adſit abeundi, neque id fit intempeſtiue, & petitur cõ-
meatus, ſeu licentia abeundi, puto id licere abſque nota infamiæ,
31 Præſertim ſi domum eatur, & non ad hoſtes, † vix enim poſſet etiã
hoc caſu, ab vnis caſtris tranſiri ad alia, ſine labe ſaltem inconſtã-
32 tiæ, & præſertim inter Chriſtianos, † quos decet res metiri ex con
ceſſo, & non ex ſuo commodo, cum iam dixerim ſupra non licere
33 mercennario militi auxiliari iniuſtè bellanti, † legimus tamen

in

in annalibus multis perfugis,& qui ab vnis ad alios tranſierunt, & honorem habitum & pręmia data. Nam & Arpiſ. ij.bello punico Hiſpani paulò minus mille, qui pro chartaginenſibus ibi erant in pręſidio, pacti cum Romanis, vt cartaginenſibus qui cum eis erāt liceret ſine fraude abire, ad eos tranſierunt. Eorumque forti, & fideli opera Romani poſteà vſi ſunt, Ita Liuius, ob irā credo aliquā inquit, alio loco Liuius, aut ſpe liberalioris militiæ, mille ducenti ſeptuaginta duo equites, mixti. Numide,& Hiſpani, ad Marcellum transfugerunt, eorum fideli opera in eo bello vſi ſunt Romani. Ager. Hiſpanis in Hiſpania Numidis in affrica poſt bellum, virtutis cauſa, latus datus eſt. Refert idem Liuius Soz. ſiracuſanū, quo Duce ſiracuſæ noctu captæ ſunt,& Mericum Hiſpanum, qui naſſum ſiracuſanam arcem prodiderat, ampla dona conſecutos, Soſin quingenta agri iugera,& domum ſiracuſis, Merico & ſuis Hiſpanis vrbs Murgantia,& prædia data in Hiſpania, Imò. & ei qui Mericū perſuaſerat, data ſunt quadringēta agri Iugera in Sicilia; Mutines etiam Affer ciuitate ipſa eſt donatus. Et ante illam ætatem, Qui veientum, Capenatum,& Faliſcorem, inquit Liuius, ad Romanos transfugerant in Ciues ſunt aſſumpti,& agris donati, Tanta erat accepti beneficij,& referendæ gratiæ, cura,& memoria. Non decet Maſsiniſſam tantum Regem, tam conſtantem Po. Ro. amicum, numerare inter perfugas, quamuis,& ipſi diu pro Cartaginenſibus dimicauerit, magno tamen ſuo,& honore,& dignitate ac amplitudine, ad Romanos tranſijt, Potentiſsimus enim Regum omnium ſuæ ætatis illa amicitia euaſit, eamque in extremam ſenectam tenuit ſemper,& coluit. Poſſent alij non pauci referri & priorum ſeculorum,& noſtri æui, quibus hæ tranſitiones Decori fuerunt, &

34 commodo, ſed huic Regi non eſt addendus Comes, † Et vt concludam felicius, atque honeſtius puto ſi quis vni tantum adhereat, Quod ſi tranſeundum eſt, id tam graui ex cauſa, tam aperta fiat, tā omnibus probata, vt honori & famæ præ cunctis omnibus conſula

35 tur.† Caueant etiam Principes ne perfugas cōtemnant, neque eorum commoda,& dignitatem negligant, Cum enim neque decori, neque munificentiæ ſatisfaciant, Tum neque ſuo proſpiciunt commodo, cùm exemplo eorum qui ſpreti ſunt. Cœteri conſultius ſuis conſulant rebus, ſcio tamen quibus promiſsi ſunt montes aurei, qui poſt tranſitionem pane indigebant,& ſi Diis placet, indigent, ſed deſcendere ad particularia, vt eſt in prouerbio, vetat pla

36 to, Sunt, † et qui tam diu fideles ſunt partium quam diu fortunam pro ſuis ſtantem vident, at cùm inclinat fortuna tum & ipſi

cum ea fidem muttant,hos ego vnico exemplo admonebo quid fa
cto opus ſit, ſi rebus ſuis conſultum velint. Altinius Arpos vrbem
ſuam curauerat, poſt Cannenſem Cladem,{deficere ad Hanniba-
lem,ſubinde, cum rem Romanam vidit ſubleuari,& attolli pœni-
tentia ductus, clam noctu venit in caſtra Romana, Conſuli pro-
mittens,vt ſibi prœmio foret,Arpos dediturum, Res eſt in conſi-
lium perducta,conſul crædi ei oportere non cenſebat, verberari
potius,inſuperque & necari virum animum & fidem cum fortuna,
incipientem & mutantem,Contra verò pater, & legatus Conſulis
Fabius,tempori dicebat ſeruiendum, & occaſioni,tandem eſt con
cluſum Altinium retineri, & clam in amicam ciuitatem cuſto-
diendum tranſmitti, vt finito bello de eo conſilium ferretur, hic
37 eſt horum finis atque exitus, † Rurſumque moneo ne quis facile
tranſeat,neue ex leui cauſa,ne ue ſępius,etiam ſi cauſa ſubſit. Indi-
bilis Hiſpanus regulus,cum à Penis ad Scipionem defeciſſet cum
fratre Mandonio,Scio,inquit,transfugæ nomen eſſe veteribus ſo-
cijs execrabile, nouis verò ſuſpectum, Cauſam tamen non ipſum
nomen eſſe intuendam,Hæc igitur verſent in animo qui tranſitio
38 nes concipiunt. Inſtar etiam,† & perfugij,& proditiones comit
tunt oppida,quæ ad hoſtes ſua voluntate tranſeunt,quod qua pœ-
na ſit dignum ex effectu, & ęſtimatione domini offenſi accipitur,
quod vno exemplo in omne æuum memorabili oſtenditur, Defe-
cit,poſt iam ſupra relatam Cannenſem cladem,à Romanis Capua,
Cuius exemplum ſunt ſecutæ multæ,& vrbes, & populi, Ea poſteà
per vim eſt à Romanis recuperata,Conſules qui obſederant, ſena
tores omnes viuos captos ſecuri percuti iuſſerunt,aliorum qui ęua
ſerant bona publicauerunt, liberi atque vxores pro ſeruis venditi
exceptis filiabus ante expugnationem nuptis,alij in vincula con-
iecti,vt de eis poſteà deliberaretur; quæ latius videbis apud Liuiū
libr. vj. terciæ Dec. ſed Capuanorum, fraudem auxit quòd ciuitas
potens,ſocia atque amica,quæ nullam vim hoſtilem timebat,pri-
ma deffecerat, exemploque etiam offenderat, Mitius tamen eadē
illa tempeſtate,Cum Hirpini,Lucani,& Volſcentes,traditis Han-
nibalis pręſidijs,Q.Fuluio conſuli ſe dedidiſſent,verbis ab eo caſti
gati ob præteritum errorem,Defecerant enim, & ipſi cum Capua
nis,,clementer fuere recepti,tantum refert volentes an coacti re-
39 uertantur ad priorem Principem.† Atque vt id obiter dicam,lau
de ego dignos cenſeo illos populos,qui Hannibalem ita prodide-
40 runt,† quando prior fides debet ſecunda eſſe potior,† Cùm neque
41 hæc fides ſit,ſed perfidia,vel ſaltem vis, atque metus, Cuius pur-
gandi

gandi, cum primum ſe offert occaſio, ea non poteſt citra noxam omitti, quod iam ſupra in capto milite eſt dictum, qui ſi ſtatim cum poteſt ad ſuos non reuertitur pro transfuga eſſe incipit, vt l. non omnes.§.qui captus.ff.de re mili. Et propterea noxa, & crimine non libero multa oppida in hac noſtra Pedemōtana patria,quę proximè actis bellis,hoſtilibus tenta præſidiis,cū ſępè eſſet occaſio oblata,& pauci intus remanſiſſet milites, ad priorem dominū reuerti vel timuerunt vel neglexerunt,tantum abeſt, vt hoc faciē tem perfidie arguam. Lungè tamen refert ad hoſtes Ciuitas de
42 ficiat, † an per vim ab eis inuadatur, atque occupetur, peccant quidem illi grauiſsimè, poſſuntque caſtigari acerrimè, ſed vim paſsi quid meruere? aut quo ſunt minore amore quàm prius habē di ſi recipiantur? Sutrium Romanorum vrbem ſociam obſidebant, inquit Liuius, Equi, cum vltra non valerent Sutrij reſiſtere, vrbem dediderunt, eam vrbem Romani per vim receptam inuiolatam, atque integram tam à ſe ipſis quàm ab hoſtibus, qui neque ipſi eam diripuerant, quòd eam per deditionem ceperant, oppidanis reſtituerunt. A Suſtrio Nepete exercitus eſt ductus, quòd per deditionem acceptum hoſtes detinebant, parte Nepeſinorum prodente ciuitatem, ea tamen & ipſa per vim recuperata, deditionis auctores ſunt ſecuri percuſsi, innoxiæ multitudini ſuæ res redditę. vtinam hæc exempla ſibi ante oculos, ponerent Duces, Præfecti, Capitanei, militeſque noſtri, qui hæc infelicia loca, citra omnem noxam ſuam ad hoſtes obuenta, Imò, ſi dijs placet, etiam quædam militum incuria, fortè etiam aliquorum ex eis proditione, ſi recuperent, ſiue vi, ſiue etiam per deditionem, non minus diripiunt, nihiloque minus cędibus, ſtupris, rapinis, abſtinent, quàm ſi Turcarum vrbem magno labore, & ſanguine quæſiuiſſent. Neque mirum quòd ſeculo illo parceretur coactis atque inſontibus, quando ea erant modeſtia, & æquitate Ciuitates illæ vt quos populos non poterant ſuis tutari ab hoſtibus viribus, paterentur, hortarentur etiam, ſuis vt rebus conſulerent, & adhærerent hoſtibus. Implorabant Petelini ſecundò illo bello Punico ſenatus auxilium aduerſus Pœnos, fateri Romani coacti ſunt, circunſpectis Imperij viribus, nihil iam ſupereſſe in ſe præſidij longinquis ſocijs conſulerent igitur ipſi ſuę Ciuitati quando fidem ad vltimum expleuerant. Hæc Liuius.

Ingenuè etiam Lacedemonij, vt inter Grœcas res ſcribit, Xenophon, Nam cum Polidamas, Pharſalius opem aduerſus Iaſonem, Theſallum imploraturus Spartam veniſſet, viribus

ipſi

ipſi ſuis penſatis,auxilium ferrè ſe non poſſe faſsi ſunt, iret igitur
& ſibi ſuęque ciuitati conſuleret,Mitiora hæc atque æquiora,hoc
multo grauius,obſidebant Athenienſes Bizantinm, quæ eſt hodie
Conſtantinopolis, Lacedemonius, Præfectus Clearcus,qui intus
erat,frumentum omne in ciuitate inuentum ſuis diuiſit militibus,
Oppidani verò vrbem hoſtibus prodiderunt,& cum ſparte prodi-
tionis auctores accuſarentur,venerunt, & hac defenſione vſi ſunt,
Nos non tam prodendæ vrbis,quàm ſeruandæ conſilium cepimus
cum omnes cerneremus famæ,atque inedia perire,hac ratione ab-
ſoluti, & dimiſsi ſunt. Nugæ verò atque aniles fabulæ hæc om-
nia reputarentur apud Duces noſtros,& quod gentes illæ naturali
ſola ratione ductæ faciebant,ipſi qui neque domo exeunt niſi ſa-
cro Celebrato,& re diuina curata,æquitatis & iuſtitiæ, populorũ-
que ſalutis obliuiſcuntur. Quod vero excuſentur loca quæ iuſto
impellente metu dedunt ſe hoſti, tenet Imo. in conſi.xxxiiij.in ij.
du.Soz.conſi. xxxix.nu.8.li.iij.Deci.conſi.dcxc.nu. 14.& declarat
Fely.in c.cum contingat,col.vlt.de fo. compe. Pudet immorari
circa hæc Leuia,& à propoſito inſtituto deuia,atque extranea, tẽ-
perare tamen nequeo cum Capuanorum pœnam retulerim, quin
etiam retributam,& relatam gratiam recitem in ea ipſa vrbe ca-
pua ijs,qui inuenti ſunt bene de Romanis meriti, compertum eſt,
inquit Liuius,duas mulieres Beſtiam Appiam, & faenulam Clu-
niam,meretricem hanc egentibus captiuis Romanorum clam ſup
peditaſſe alimenta, illam verò quotidie ſacrificaſſe pro ſalute, &
victoria Romanorum,capta, & directa Capua, ex ſenatuſconſulto
& plebiſcito libertas eis reſtituta eſt & bona,ipſe verò Romam ve
nire ſunt iuſſæ,vt quæ præmia vellent à ſenatu peterent:Beneme-
ritam vrbem quæ imperaret,cui omnes affecti eſſent,atque adhuc
43 ſint. Nedum † verò crimine,& pęnis prædictis tenentur transfu
gæ ſed etiam lęſę maieſtatis,vt l.ij.ff.ad l.Iul.ma, & in l.ſi quis ali-
44 quid.§.j.ff.de pę. vbi dicitur † quòd tam iſti,quàm exploratores,
id eſt conſiliorum noſtrorum renunciatores, viui exuruntur, aut
furca ſuſpenduntur,in l.etiam.iij.§.vlt.ff.ad l.Corne.de ſicca.dici
tur quod vbicunque inuenti transfugæ tanquam publici hoſtes
poſſunt interfici. Incidit autem hic quæſtio de qua inter no-
45 biles milites ſępe audiui diſputari, † liceat ne nobili viro, Du-
cis aut Principis ſui iuſſu, ad hoſtes transfugere, vt eorum res
videat, & renunciet, Multis viſum eſt hoc factum bono, & no-
46 bili viro indecens, nam & factum, & pœna ſunt viliſsima. † Il-
lud eſt etiam vile quod boni omnes cenſent vile, quando etiam

honeſta vel ex legibus vel ex moribus cenſentur, vt l. prima. §. primo, & l. vlti. §. ſed ea quæ, ff. de mune. & ho. Item non eſt honori quod ſalua dignitate non poteſt fieri, l. honor, in prin. eo. tit. & d. l. vlti. §. j. hinc etiã dixit Tiraq. in d. trac. de nobil. quod conſuetudo nobilitatem tribuit atque adimit, erit igitur dedecori quæ vtentium moribus, imputari ſolet dedecori, vt ipſe latius ibi proſequitur, vnde eo. trac. c. xxxiiij. in princi. dicitur quod vſus, & communis exiſtimatio, facit actum honeſtum aut turpem; Contrariam tenentes partem dicebant hoc factum, ita vt proponitur, non eſſe turpe, neque cenſendum tale, licet aliud ſit in iſtis miſerrimis & viliſsimis hominibus qui hanc artem profitentur mercedis gra-
47 tia, non, vt iſte, pro ſalute publica; Propoſitum † enim, & intentio diſtinguunt maleficia, l. qui iniurie, in princi. ff. de fur. & ff. de iniu. l. qui Reipublicæ. Obijcere autem ſe pro ſalute populi & ſeruitio Principis magno eſt honori, vnde & extollit hoc factum Poeta antiquus cum dicit.

Dulce & decorum eſt pro Patria mori.

Exemplo etiam ſunt, non eſſe hoc factum dedecori, inter Romanos ſextus Tarquinius, qui ſimulata patris ſæuitia & odio, Gabios transfugit, vt eſt apud Liuium lib. j. Et Araſpa nobiliſs. Medus ex Cyri Comitibus inter externos, qui Cyri iuſſu ad Aſſyrium Regem perfugit, & exploratis hoſtilibus copijs, & conſilijs, ad Cyrum eſt reuerſus, & ab eo in publica concione laudatus, vt eſt apud Xenofontem in Pædia Cyri lib. vj. fuit & nuper Mediolani captus Nobilis vir ex hoſtibus Gallis, qui ignotus & pagano habitu, ſine conſueto militari ſigno, occupationem Arcis tentabat, neque id ei aut noxæ fuit aut pœnæ. Neque quid referat video tranſeas vt arcem capias, vel vt conſilia explores. Item innoteſcas publicę, an omnes lateas. Exemplo ſunt & Romani illi quos ex primoribus ordinibus ſeruorum loco cum legatis ſuis miſit Scipio ad Syphacẽ & Asdrubalem, vt dum pacem legati tractarent, ipſi per hoſtium caſtra vagarentur, & cuncta inſpicerent, que cum arundine facta, & palea vidiſſent, noctu igne immiſſo Scipio victoriam ex eis retulit. Quod ego in Cęſaris caſtris non ſemel timui, cum ad eum modum Germani omnes caſas ſibi in caſtris conſtruant. Ego factũ huius trãsfugæ, & audax, & fidele, æquè ac periculoſum exiſtimo, non tamen turpe, vulgus tamen horum exploratorum, ex flamma, vt Comicus dixit, cibum capiunt; & deprehenſi capitis pœnas luunt, l. omne delictum. §. exploratores. ff. de re milit. loquitur autem lex illa de his qui ſuorum ſecreta enunciant, nõ hoſtilium, qui deprehendũ-

tur

48 tur,horum tamen vidi pęnam non abſimilem†Sed & eorum qui fidelem impendunt operam,periculoſam dixit Tacitus,fidem eſſe, atque intutam,Cura enim,inquit,diuerſa atque hoſtilia ſiſcitādi, ſua non occultant,& vt ſunt viles, atque ignobiles, pauci ſunt qui
49 non vtrique parti inſeruiant,quò ſint tutiores.Capite † etiam plectitur qui atrocem ſeditionem concitauerit,l.iij.§.qui ſeditionē,
50 de re mil.† ſi verò leuis ſit,& quæ intra vociferationem, aut querelam contineatur,punitur deteriore gradu militiæ, aut etiā miſſione,vt ibi,pro ſeueritate,etiam aut manſuetudine Ducis, & ſeuerius, & mitius vindicatur tam hoc crimen quàm cętera militaria omnia, Scipio in Hiſpania in auctores ſeditionis vindicauit triginta quinque ex eis,virgis ceſsis & ſecuri percuſsis,ſenatus ipſe longè acerbius,legionem enim,quæ Regium, interfectis ciuitatis primoribus,occupauerat,ad vnum iuſsit occidi,cum eſſent hominum quattuor milia.Acerbiſsimè etiam compreſſa fuit ſeditio illa Pannonica de qua ſupra facta eſt mentio ex Tacito, ſub filio Tiberij Druſo,is enim Vibulenum,& Pecennium,ſeditionis capita,ad ſe acitos interfici iuſsit,atque in ſuo tabernaculo obrui, Cæteri turbatores conquiſiti, & à centurionibus ac militibus cœſi. Atrocius etiam multo vindicatum eſt eo tempore in ſeditione Germanica,Boni enim,re inter ſe cōmunicata.Prius tamen à Duce ſubmoniti de improuiſo in alios ignaros,& nihil tale ſuſpicantes ferrum ſtringunt, & trucidant,factaque eſt ſtrages non parua. Alia etiam illius exercitus pars, omnes enim quaſi fatalis labes inuaſerat,ad hunc modum eſt ſeditione liberata,ſtabant pro concione legiones diſtrictis gladijs,milites ſigillatim in ſuggeſtu oſtendebantur,ſi nocentem acclamauerant, præceps datus trucidabatur,ſi comprobabatur innocens, deſcendebat ſecurus, ita Tacitus, lib.I.At noſtra hæc tempeſtate ſingulis ferè annis ſeditiones,& pene defectiones vidimus militum,etiam in ſingulis præſidiis, nulla tamen viſa vnquam eſt caſtigatio, nulla pœna, nimirum igitur ſi nulla diſciplina,nulla Ducum reuerentia,& quod dixi de legione
51 quæ Regium occupauerat,eò pertinet,quod Iuriſcon.† dixit in d. l.iij.§.qui ſeditionem,de re mil.quod ſi legio deficiat,auocari militia ſolet,Deficere enim eſt legato,aut Duci rebellare, neque dicto eius parere,licèt longè aliter Accur. ibi intelligat & declaret.
52 Arma † etiam amittere in bello militem graue eſt crimen, & morte dignum, Idemque ſi ea alienet, vt d.l.iij.§.miles, humane tamen regradatur,vt ibi.Refert etiam quæ arma alienauerit,nam ſi tibiale aut humerale,verberibus caſtigatur, ſi verò gladium aut loricam,

loricam,ſcutum,vel galeam,deſertori eſt ſimilis,vt eo.tit.l. ante-
penul.§. arma; In his tamen omnibus mitius agitur cum tirone,vt
ea l. in fi. ſed & qui aliena arma ſurripit gradu militiæ deteriore
locatur,d.l.iij.§.qui aliena. Qui mandata Ducis in bello non ſer
uat,aut contra ea facit,capite caſtigatur,etiam ſi res bene ceſſerit,
vt d.l.iij.§.in bello,quod infeliciſsimè contigit Torquati filio, qui
iniuſſu patris cum hoſte conflixit, & vicit & capite pœnas dedit,
vnde in exemplo, & prouerbio fuerunt Manliana Imperia. Di-
ctum verò .§. in bello, pro ſing. ad hoc adnotauit Fran. Cremen.
53 nota. ol. mandatum fuit; † limitat tamen niſi aliqua emergat oc-
culta cauſa,vel vetus ſubſit & detegatur quæ erat Duci ignota,al-
legat l.ſi hominem in fi.ff.manda.vbi dicitur quòd ex magna cau-
ſa,quæ ſuperueniat,receditur à iuris diſpoſitione,& etiam homi-
nis:quam materiam,more ſuo,latè proſequitur Felyn. in c. j. col.
xiiij.de conſti.& ibi inducit ad multas quæſtiones, & ad aliam in
c.quod ſuper,col.iij.de maio.& obe. Quã limitationẽ vereor vera
ne ſit;legiturque contrarium ſeruatum apud Liuium,lib. viij. pri-
mæ Dec, Q. enim Fabius Rutilianus aduerſus Samnites dimicauit
felici certamine,debellauit enim hoſtes,idque non ob aliam rem
niſi quia abſente L. Papirio Dictatore diſſolutiores ac negligen-
tiores erant hoſtes effecti,imò & inſolẽtiores,quę erat vtriq; noua
exorta cauſa,in ius tamẽ corã ſe vocauit Dictator Magiſtrũ militũ
Fabium , quòd ſuo iniuſſu certaſſet cum hoſte,vixque euaſit quin
pœnas daret contemptæ diſciplinæ,ſtabant,inquit Liuius,pro Fa-
bio ſenatus maieſtas,fauor populi, Tribunicium auxilium,memo-
ria abſentis exercitus, Ex altera parte Imperium inuictum Popu-
li Romani,diſciplina rei militaris, Dictatoris edictum,& Manlia
54 na Imperia. Et poſt paulo addit,† cum poluta ſemel diſciplina, non
miles Centuriones,non Centurio Tribuni,non Tribunus legati,
non legatus cõſulis,non Magiſter equitum Dictatoris pareat Im
perio,ſine commeatu vagi milites in pacato, in hoſtico errent,in
frequentia ſigna deſerant latrocinij, modo, cęca fortuna pro ſacra
ta ſit militia:hæc Liuius. Quę vtinã non eſſet noſtra hodierna mili
tia,vix tandẽ à Fabio eſt obtentũ,vt populus Ro.ad preces verſus,
veniam ei impetraret,vt non eximeretur noxę reus, ſed noxę dã-
natus donaretur Populo Ro.d.verò lex ſi hominem, poteſt locum
habere in re non adeo graui,& à qua ſalus etiam publica pendeat.
Poteſt & exemplum Fabij confirmari auctoritate Cæſ.is enim lib.
iij.de bello ci.ita ſcribit, At plerique exiſtimant ſi acrius inſequi
voluiſſet bellũ eo die potuiſſe finiri,is de Silla legato ſuo loquitur,

Cuius conſilium reprehendendum non videtur, Aliç enim, inquit, ſunt legati partes, Atque Imperatoris, alter omnia agere ad præſcriptum, alter liberè ad ſummam rerum conſulere debet.

55 Omnis † etiam militis contumacia erga Ducem mortis eſt merita, d.l.omne delictum.§.contumacia.de re mil. Caſtigantur &
56 milites, ſed mitius.† qui agmine excedunt, fuſtibus enim cęduntur, vel militiam muttant Hodie verò hoc ad eius offitium ſpectat quem ſargentum maiorem vocant, qui tamen vix efficit vt ordine iter faciant, & non circumquaque per agros deuiaque, atque inuia vagentur, quærentes ſi quid eſt quod infelicibus agricolis, ſiue ſuæ partis ſiue alienæ, furentur & rapiant. Grauiter etiam animadnertebatur in eos qui militiæ nomen dare recuſabant, datiq; ſunt aliquando in ſeruitutem, ceu proditores publicæ libertatis, vt l. qui cum vno. §. grauius. de re mil. aliquando autem ſunt cęſi qui ad nomina non reſpondiſſent, & in vincula ducti, Ita Liuius, li.vij. aliquando etiam neci dati. Cum paucis (de Valerio conſule inquit Liuius, lib.iiij.) Tribunum appellantibus collum torſiſſet, Cœteri
57 ob metum, ſacramentum dixerunt. † In tantum verò curæ erat de lectus, vt ſi vrgeret neceſsitas, etiam qui vacationem *militiæ prætendebant*, ſacramento adigerētur; cognitione immunitatis poſt bellum dilata, cum eſſet tamen præiudicialis exceptio, quòd dictator Poſthumius feciſſe legitur apud Liu.lib.etiam iiij. Morti
54 † etiam datur qui manus intulit ſuo Præpoſito, Augeturque hoc crimen dignitate præpoſiti, d.l.omne.§.qui manus, Imò & ſi cedenti ſe præpoſito reſiſtat eadem pœna eſt dignus, d.l.milites agrum.
59 §.irreuerens, de re mil. Et licet noxæ ſit quæuis reſiſtentia, ſolet tamen diſtingui qualis ſit, vt ibi dicitur. Atque (vt id obiter dicam) non ſolum à Tribuno, vel centurione ſuo coercetur miles, ſed etiam à principali, qui eſt vtroque gradu inferior, quorum Principalium frequenter fit mentio in legibus, et præſertim, in d.§.irreuerens, vbi tamen corrupta lectio habet à Principe, Sed repugnat implicatiua etiam, quæ eſt in text. erant enim Principes, vt dixi ſupra ti.de mili.arma.mil.militaris gradus, propter quod inſcro licere etiam hodie, inferioris gradus Præpoſito coerere irreuerentem gregarium militem, vt puta ſergento, aut decumano, quem caporalem vocant, Neque mirum videri debet quod dixi ſi cędenti reſiſtat, cœdebantur enim fuſtibus ſiue etiam vite mili-
59 tes, † neque erat eis ignominiæ aut infamiæ, magis quàm ſit puero ſi eum flagris cędat ludi magiſter, quod ſcio Puerile viſum iri & ridiculum glorioſis militibus noſtri ęui, iura tamen militaria

ita

ita ſunt conſcripta cum non cederent illi dignitate, & uirtute noſtris vt d.l.iij.§.1.& §.in bello, Hinc apud Tacitum legitur Plagoſo cuidam Centurioni, qui facta vite in militis tergo alteram poſce
60 bat, Inditum cognomen, Cedo alteram. Tanta † veró eſſe debet militis erga ſuum præpoſitum obſeruantia vt debeat ſe periculo offerre pro ſalute eius, & ſi non protegat eum cum poteſt, ſimilis eſt inuaſori, vt l.omne delictum, §.fin. quòd ſi moriatur præpoſitus
61 milites qui eum deſeruerunt morti addicuntur, d.l.iij.in fi.† Si tamen ea erat vis cui reſiſti non poterat, licebat militi ſaluti conſulere, & vitę, vt d.§.fin. ſecundum quam diſtinctionem fortè debent intelligi iura feudorum in vaſallo, qui dominũ dereliquit in prælio, de quo in c.j.§.qui dominum, quæ ſit prima cauſa bene, amitte, in c.j.quib.mo.feu.amit.in c. ſi quis miles, quib.mo.feu.amit.el ij. Quam tamen diſtinctionem Doc. ibi nõ ita explicitè faciunt, vbi enim non poteſt ei prodeſſe meum auxilium, quid proderit mors vel captiuitas? Caueat tamen vaſallus ne occaſionem capiat pro cauſa, quia præter quod notam ſubibit dedecoris, & infamiæ, ipſum inſuper Dominum eſt habiturus in iudicem, vel ſaltem eius ſucceſſorem, à quo ſeuerè iudicabitur. Hinc etiam cor
62 relariè ſequitur, † vt qui prior fugã in acie facit morte ſit dignus, d.l.omne delictum.§.qui in acie, in qua l.etiam dicitur quòd ſegni
63 ties ipſa militis, & deſidia fraudi eſt. Ea † verò poſſet eſſe ſegni
64 ties militis adeòque intẽpeſtiua vt morte ſit digna, † Quid enim ſi miles, etiam caligatus ſimulato languore militiam detrectet, certè fugienti eſt ſimilis, ita eſt tex.in l.omne delictum.§. exploratores, verſi.ſed & caligatus, de re mil. Quod crimen vidi obiectũ Capitaneo cuidam ex parte Cœſarea, qui cum noctu iter faceret auxilium laturus ſuo Præſidio, quod hoſtes obſidebant, contorto vt dicebat, talo, non eſt ingreſſus præſidium, & cum dedito, eodem ferè momento, præſidio ipſo, viſus fuerit rectus ambulare cre ditum fuit quod languorem ſimulaſſet, neque defuit qui dixit Duci, dignum eum eſſe morte, & dictum §.exploratores adno. ad hoc, Ang.in l.j.§.non autem.ff.ſi quis teſta.lib.eſſe ius fue. qui dat exẽplum de Brunaldo Bononienſi qui ſic fecit. Admonet † factum huius Capitaneij vt aliud referam non multũ abſimile, Præfectus præſidio, Cùm verè eum non haberet militum numerum vt poſſet hoſtibus reſiſtere, inſuperque Oppidanorũ magnus numerus ad eũ veniſſet proteſtarenturque, niſi ipſe ſibi conſilium caperet, ſeſe ſibi, & Oppido conſulturos, neque paſſuros vt diriperetur, his anguſtijs tẽtus vrbem dedidit, quod ei fraudi & ſegnitiei poſtea daba-

tur,neque ſine magna & impenſa,& cura fuit abſolutus. Contin-
git ſimilis ferè caſus.Etnę,vrbi Siculę, Lu.Pinarius ei erat Præfe-
ctus cum præſidio Romano,fauebant autem Etnenſes Pęnis,petie
runt igitur à prefecto, vt portarũ claues ipſamq; arcẽ eis cõmitte
ret,vt volentes magisquã coacti Romanarũ partiũ cõprobarẽtur,
p̄fectus excuſabat,Capitale Romanis eſſe,aut claues dare,aut præ
ſidio decedere,vrgentibus verò ciuibus,& ad vim paratis, rẽ ipſę
in alterã diẽ diſtulit,Interim cõuocatis militibus quid facto opus
ſit & quid fieri velit admonet, Altera aũt die,cùm eadem de Arce,
& clauibus peterentur,Præfectus verò eiſdem ex cauſis excuſaret,
iamq; minę intentarentur,ipſe ſigno militibus dato,vt iam conue
nerat,illi inermes,& imparati à præparatis atq; armatis militibus
ſunt trucidati,Ciuitas aut malo aut neceſſario facinore retenta.
Hóc tamen non adeò tuto, aut conſulto facere licuiſſet ſuperiore
caſu,cùm & minor eſſet præſidij numerus,& foris pro muris iã ſta
rent hoſtes,propter quod & ego eũ abſoluendum cenſui,quod è ſen
tentia ipſius Cęſaris factum fuit,Caueant igitur præfecti ab huiuſ-
modi deditionibus,Cum & honoris, & vitæ afferant diſcrimen,&
66 mortem præferant ambiguo,& fortè etiam turpi facto,† quando,
& crimine & pęna.l.Iuliæ maieſtatis damnetur qui arcem non te-
nuerit,& qui hoſtibus caſtra conceſſerit,vt dicitur in l.iii.in prin.
ff.ad l.Iul.maie.quod tamen referendum puto ad dolo malo factũ
67 vel ſignitie manifeſta. Sunt & alia pleraque huius † legis capita
ad materiam hanc noſtram pertinentia,nam,& qui ſua auctorita-
te & iniuſſu Principis delectum habuerit, exercitum comparaue-
rit,bellum geſſerit,in eam legem committit,vt d.l.iij.eo.tit.Exer
citum verò intellige non multos milites, ſed multos numeros, id
eſt cohortes,ſiue,vt vulgo dicunt,compagnias,vt ff.de his, qui no.
68 infa.l.ij.§.exercitum. Alias verò in d.l.iij.dicitur, † Arcemue te-
nuerit,quód ad eos refertur qui Ducis iniuſſu ſuaq; auctoritate ar
ces ſeu caſtella firmant,& muniunt ac retinent,quod vno ex antea
ctis bellis fecit Salzedus Hiſpanus in arce Curtismilij. Eiuſdem
l.pœna tenetur qui ſucceſſorem non admiſerit eique prouinciam
non remiſerit,Quod Antonius Leiua fecit anteactis bellis,cũ Cę-
ſar ſucceſſorẽ miſit cũ Germano exercitu Ducẽ de Brandenburg.
ſiue de Branſuich,quem tamen non admiſit,neque id ei propterea
fraudi fuit,fortè tamen ſecretiora interceſſerant mãdata. Item
& qui exercitum in inſidias deduxerit,& qui hoſtes commeatu,ar
mis,equis,pecunia,aut alia reuiuerit,cùm neque ipſis hoſtium le-
gatis arma vendi liceat,vt l.ij. C. quæ res expor.non de. imò neq;

materia

materia vnde ipſa poſsint arma confici, vt ea l. Item & qui in necem officialis Principis, qui cum Imperio ſit, proruperit, vt eodem titu. l. prima. Qui Regem amicum abalienauerit, qui commiſit quominus hoſtes in poteſtatem venerint, qui hoſtes ex amicis fecerit: Qui nuncium, literas, ſignum hoſtibus miſerit aut dederit, dolo tamen malo, d. l. prima, & l. iiii. hinc dixit Bartol. quòd etiam delatores literarum proditiones. tractantium, in hoc crimen incidunt, vt eodem titu. l. j. in fin. vbi Alexand. in add. & in add. in l. j. §. incidit. ff. ad Turpil. quod & dixit Bald. C. de cadu. toll. l. vnica. §. ne autem, verſicu. extra quæro. Qui ſeditionem militarem concitauerit contra principem, vt d. l. prima. in fin. Cuius etiam conſilio, dolo malo, Ciuitas vel Prouincia hoſtibus eſt prodita, vt eodem titu. l. penul. Cœtera verò capita illius legis fermè hanc noſtram materiam non contingunt, Præter caſum ſi cuius opera, aut conniuentia; hoſtes prædam egerunt ex amico territorio, is enim igne comburitur vt l. ſi
69 quis à barbaris. C. de re mil. Capitale † eſt etiam militi ſi per tranſuerſum præſidiũ ingreditur, ſed ſi ſolam transgrediatur foſſam, mitius punitur, d. l. iii. §. in bello, in fi. de re milit. Quod etiam ipſi vrbis conditori Remo noxæ fuit, vt in l. ſanctum. in fi. ff. de re.
70 diui. Capitale † quoque eſt ſi commilitonem quis gladio feriat, d. l. omne delictum. §. ſi quis commilitonem, quod grauius puto cõſtitutum vt obuiam eatur ſeditioni militari, quæ facile inde poſ-
71 ſet exoriri, dum accurrit quiſque ad defendendum ſuos: † Mitius tamen agitur ſi id per vinum aut laſciuiam contingat, vt ea l. §. vinum, quod excuſat frequentiſsimas rixas Germanorum, & Heluetiorum, qui tamen de criminibus ſuis vſu, & moribus ſuis iudicant, & non Romanis legibus. Seruo etiam eſt capitale ſi ſe in militiam dare auſus ſit l. ab omni militia, ff. de re mili
72 ta. Item † & militi qui eſt in carcere, ſi eo effracto effugerit, non ſi aſtu, fortè per feneſtram, vel hoſtio aperto, neque tunc pro deſertore habebitur. Carcerem enim non militiam deſeruit, vt dicitur in d. l. milites agrum. §. eius fugam. in l. autem ſi quis aliquid. §. penult. ff. de pœn. dicitur quòd ſi dato ſibi gladio erumpat ęquè erit capitale. Miles etiam turbator pacis morte eſt dignus. l. vlti. ff. de re milita. Pari † etiam pœna plectitur miles cuſtos car-
73 ceris, ſi militem paſſus ſit aufugere, qua ipſe fugiens, d. l. ſi quis aliquid. §. ſi miles, de pœn. latius tamen atque æquius diſtinguitur in l. milites. C. de cuſto. & exhi. re. Caſu an ob nimiam cuſtodis negligentiam effugerit, ſolus an cum multis.

Eſt

74 Eſt † & crimini militi in parentes impietas, etiam verbotenus, vt ſi eos maledictis, & conuicio inceſſerit, vt ſi matrem maleficam vocauerit, militia enim reijcitur, l. j. in fin. de obſe. à li. pa. prę.
75 Miles † denique à ſignis abſcedens, etiam viſendorum prędiorum gratia, grauiter punitur, l. tribuni. C. de re mil. In ſupraſcriptis tamen caſibus, cęteriſque omnibus, cum de pœna agitur, locus omninò ſit diſtinctioni l. abſentem, §. vlt. ff. de pœnis, Conſultò ne quis admiſſerit an caſu, vt iuſta pęna exigatur vel mitior.
76 Cæterorum † verò criminum communiter hę ſunt pœnæ, caſtigatio, pecuniaria mulcta, munerum interdictio, eorum vt arbitror quę honorem habent, l. reſcripto. §. ſciendum, & l. honor, in prin. ff. de munc. & hono. non autem aliorum; ne eſſe incipiat pœna præmio, l. relegatorum. §. vlti. ff. de inter. & releg. Item militiè mutatio, gradus deiectio, ignominioſa miſsio. vt ſæpè allegata l. iij. §. j. de re mil. Cætera verò, & militum crimina, & ipſa pœnarum genera, tum pro reliquis delictis, tum & pro relatis, & tam priuatim in ſingulos, quàm generaliter in vniuerſos impoſsibile arbitror re
77 ferre, † Cum ab ipſius imperatoris arbitrio, & quandoq; moribus, pendeant, pro facti qualitate, & temporis, pro temeritate, pro exẽ
78 plo, pro euẽtu, & alijs quæ nimis eſſet dificile inueſtigare; † Apius Conſul Exercitum ſuum omnem, pro fœda fuga, caſtigauit, ſigniferos qui ſigna amiſerant, Centuriones & dupliciarios qui ordines reliquerant, virgis cæſos, ſecuri percuſsit; Cæteram multitudinem ſorte lectam, & decimum quemque ſupplicio affecit. Aſperrimè quidem ob fugam, etiam ſi conſulto, vt erat, & voluntate factam, Ita Liuius lib. ij. Cohortes alibi quę ſigna amiſerant, extra vallum, ſine tentorijs deſtitutas, & hoſti penè obiectas dixit libro. x. Mitiſsimè omnium Gracchus, vt lib. iij. tertiæ Dec. Is enim quatuor milia volonum, qui pugnauerant ſegnius, neque in hoſtium caſtra irruperant cum cæteris victoribus, & colem caſtris vicinum, metu pœnæ, cęperant, vocatos increpuit quòd pugnam detrectaſſent, &
79 quòd ſe ceſsiſſent † Iure igitur iurando eos adegit ne aliter quàm ſtantes cibum aut potum ſumerent quandiu militarent, excepto cùm morbo impedirentur, ij ſunt volones quos ſupra retuli ſeruos emptos, & milites factos poſt Cãnenſem pugnam. grauiſsimè è cõtra Senatus militibus illis, qui ſe ſe, vt dixi ſupra, dediderunt, neque commilitones ſuos noctu erumpentes ſequi auſi fuerant, & quos redimi publica impenſa vetuerat, Rempublicam vltra non committendam proconſuli Marcello ſcripſit, ſi aliud ei videretur, faceret, Dum nemo ex eis munere vacaret, ne ve dono militari,

etiam

etiam virtutis gratia, donaretur, neque in Italiam, vnde erant eie-
cti, reportarentur donec hoſtis in ea eſſet. Lenius etiam hic idem
M. Marcellus, Cohortibus quæ ſigna amiſerant dum cùm Hanniba
le dimicaſſet hordeum pro tritico dari in cibum iuſsit, Centurio-
nes manipulorum qui ſigna amiſerant gladijs diſcinctos deſtituit,
alia pœna non exacta E contra, antiquum rarumque ea tempeſtate
exemplum, vt Taciti vtar verbis, Lu. Apronius, Dux in Affrica con
tra Tacfarinatem perfugam, Decumum quemque cohortis quæ
80 prior in acie fugam fecerat, ſorte electum fuſte necari iuſsit; † legi
tur & apud eundem Tacitum, cùm fluxos legionum, quę in Germa
nia erant, mores ad veterem modum quæreret Corbulo Dux redu
cere, iuſsiſſe ne quis agmine excederet, ne iniuſſus pugnaret, vt ſta
tiones, viglias, diurna ac nocturna munia quæcunque armati obi-
rent, peccata verò ita ſeuerè corripuit, vt militem quia vallum nõ
accinctus foderet, aliumque quia ſolo pugione, & non etiam gla-
dio eſſet accinctus, morte affecerit; Inexorabilem eum, inquit, ad
magna delicta ſciebant milites, cum tanta eſſet aſperitate in leuio
ribus. Idem quoque Corbulo, cum eſſet in Armenia bellum cum
partis pro Tiberio, ſeu fortè Nerone faciens, Romanos milites, in-
ter quos ne veterani quidem ſtationes aut vigilias inibant, multi-
que ex eis neque vallum neque foſſam viderant, ſine galleis, ſine lo
ricis, nitidos, per oppida ocio marcentes, cum ad militiæ duritiem
reuocaret, omnem exercitum aſperrima hyeme ſub pelibus ha-
buit, vbi ambuſti multorum artus vi frigoris, exanimati aliqui in
ter excubias, miles etiam viſus qui cũm faſcem lignorum ferret ita
ei manus priguerunt vt trũcis brachijs deciderent. Ipſe verò Dux
leui cultu, capite in tecto, in labore, in agmine, cũctis exẽplo erat.
Hæc mala refugientibus, & ſigna deſerentibus, remedium à ſeueri
tate Dux accepit, nam qui ſigna linquebat ſtatim capite pœnas da
81 bat, Compertum eſt, inquit Tacitus, † ſeueritatem illam multo mi
ſericordia ſalubriorem, nam pauciores ea caſtra relinquebant,
quàm alia in quibus facile parcebatur. Eandem vim frigoris paſ-
ſus eſt Caroli Exercitus tempeſtate hac noſtra, dum Metenſem ci-
uitatem obſideret, magnaque pars exercitus vi frigoris perijt, &
quod de ſeueritate dixi, confirmant hæc Vegetij verba, libro iij. c.
x. Autoritatem, inquit, maximam à ſeueritate Dux ſumat, culpas
militares legibus vindicet, nulli errantium credatur ignoſcere;
Sed vt ad Corbulonem redeam, Præfectos ac milites qui hoſti in
acie ceſſerant increpitos tendere omnes extra vallum iuſsit, & diu
82 ita tentis vix, vniuerſi exercitus precibus, pepercit; † At Peſcen-
nius,

nius Niger, vt in eius vita Fla. Vopiſcus refert, decē milites qui gallinaceum pullum ſurripuerant iuſsit occidi, vixque ab omni exercitu, etiam tumultuāte eſt impetratū vt eis parceretur, voluit tamen vt ſingulos quiſque pullos reſtituerent Domino, & tota illa expeditione nemo ex illis focum accenderet, neque recens coctū cibum ſumeret, adiectis etiam ſpeculatoribus qui eos obſeruarēt
83 † Tantæ verò idem hic Peſcennius fuiſſe ſeueritatis dicitur, vt in expeditione vinum bibere prohibuerit milites, ſed aceto eſſe contentos. Piſtores etiam caſtra ſequi noluerit, iubens milites bucellato viuere, quod hodie, biſcoctum dicunt. Dum etiam quererentur in Aegipto milites quòd deeſſet vinum, Nilum inquit habetis & vinum quęritis? Auidium etiam Caſsium ſcribit idem Vopiſcus ſtatuiſſe ne quicquam in expeditione milites ferrent præter laridum, bucellatum atque acetum, & de bucellato, ne videantur hæc ſomnia, habetur in quam plurimis legibus, Codicis, & præſertim in l.j.de erog.mil.anno.& in l.ij.de exac.& tranſla.mil. anno. lib. xij.& multis alijs in locis. Qui mores vtinam obſeruarentur hodie, longe enim minor turba lixarum & cæteræ inutilis plebis ſequeretur caſtra. Quamuis etiam multa ex ſupraſcriptis pœnis ſciam viſa iri, & leuia, & ridicula Ducibus noſtris, ſi in eorum vnquam manum hæc noſtra qualiacunque ſcripta inciderint; vnum tamen velim vt cogitent, procliues eſſe omnes homines ad malum, & præ-
84 ſertim milites, † Facilitatem verò veniæ fomentum eſſe peccati
85 & criminis; † Ad illud denique Corbulonis conſiderent, pertinuiſſe milites ſub eo grauia committere crimina quem ſcirent ine-
86 xorabilem ad leuia. † Oportet etiam in re militari quàm minimè peccari, quando & minima ſcintilla magna poſsit conflare incendia; Neque alia poteſt certior doctrina tradi in hac pœnarum
87 materia, † quando in Principe omnes pœnæ ſint arbitrariæ. quod dixit Bal.in l.j.col.vj.in vlt.opp.per illum tex.C.de ſum. Trin. Ex cæleſti enim motu ſumitur eius arbitrium, vt ibi dicitur: Caueant igitur qui ſub eis agunt ea committere quæ pœnam mereantur, poſtquam ignorant qualis ea futura ſit. Vnum tamen obmitten
88 dum non putaui, † quòd neque à pœna eſt abſimile, quòd ſi Tribunus Centurio, vel alius quiuis Pręfectus cum manipularibus ſuis damnum iniuria intulit, tenetur ipſe de facto omnium, Ita Bal. C. de ſer.fug.l.j.col.iiij.verſ.ſed quæro qui dicantur Caporales, quod etiam dixit Marti.de Laude in trac.de mil.q.vlti. Imò neque exactus poteſt à manipularibus, & commilitonibus ſuis aliquid repetere, l.j.§ ſi plures, vbi Ang.poſt Bar.no.ff.de eo per quem fac.erit.

Prout

Prout neque milites ipſi, eo in caſu, poſſunt contra eũ agere ſi quo damno in expeditione illa fuerunt affecti, quod voluit Barto. in l. quoniam multa facinora. C. ad l. Iu. de vi in vlt. verbis vbi hoc dicit eſſe perpetuo notan. Graue eſt etiam militi ſi ludicram artem exerceat aut ſi ſe in ſeruitutem det, quòd intellige de vera ſer

89 uitute, non de famulatu, vt l. quædam. ff. de pe. Eſt † & inter pœnas quod in l. ij. §. ignominiè. ff. de his qui no. infa. ſtatuitur, & in l. ij. C. de re mil. quod ignominia miſſus neque in vrbe Roma. neque in alia poteſt conſiſtere vbi Princeps ſit. Caſtigatur poſtremo miles, ſui honoris prodigus, ſi enim pecunia tranſigat. Cum mecho propriæ vxoris, ſacramẽto ſoluitur, & deportatur, l. miles, in princip. ff. de adul. Et ne ſolis militibus timendam pœnam arbitremur, etiam Duces ipſos, ſi quid commiſſerint, manet, Nam & ipſum cuſtoditum vna cum miniſtris ſuis remitti ad Prouinciam, quam nudauit: & in quadruplum rapta reſtituere iubetur, vt l. j. C. ad l. Iul. repe. quod tamen hodie non

90 eſt in vſu. Idem † & ſi falſum referat numerum militum, ſtipendia intercipiens, vt l. vlt. §. ſicut. C. de offic. præfec. prȩto. Affr. quod iam alio loco eſt dictum ſupra. Alia quædam de flagitijs ſeu delictis mliitaribus tractat Paris de pu. in trac. de ſindica. ſub titu. de exceſ. mil. quem videbis cum voles.

Ee

HIC INCIPIT NONA

PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Saluus conductus cur ita dictus.*
2 *Saluumconductum dare cui ſpectat & late diſtinguitur.*
3 *Dominus Caſtri, Prætor, Præſes, dat ſaluũ cõductũ, ſed intra ſuos limites.*
4 *Commeatus militi à quo dari poſſit.*
5 *Dux ipſe aliquando prohibetur commeatum dare militi.*
5 *Limitaneis militibus neque Dux commeatum dare poteſt.*
6 *Milites non poſſunt ex commeatu caſtris abeſſe vltra triginta.*
7 *Saluusconductus datus non obſtantibus criminibus, & condemnatione facta, ac alijs contra honorẽ patratis comprehendit crimina occulta.*
8 *Saluumconductum Impetrans bene conſideret verba, & bene ſibi conſulat & nu 10. inſi.*
9 *Saluus conductus eſt fragilis cautio.*
10 *Saluumconductus Iudex an poſſit concedere.*
11 *Saluusconductus non publicatus non prodeſt bannito quin licitè occidatur ſi id liceat per ſtatuta, vide etiam in tit. pacis fed. ad quos exten. num e. 35. verſi. an uerò liceat.*
12 *Saluusconductus datus pro uehendis lignis extenditur ad ea inueſtigandũ & perquirendum.*
13 *Saluusconductus datus marito cum rebus ſuis prodeſt vxori venienti cùm rebus mariti abſque eo.*
14 *Saluusconductus datus pro eundo ex Piſis Parmam comprehendit etiam territorium ipſum Piſarum, eſto quòd ſit hoſtile.*
15 *Saluusconductus datus Petro, & eius ſocijs non prodeſt quin inter ſeipſos agant, & ſe conueniat eo nõn obſtante.*
15 *Saluiconductus uerba debent ſtrictè interpretari.*
17 *Saluumconductum dat ſolus Princeps.*
18 *A, & Ab, an incluſiue accipiantur an uerò excluſiue.*

Saluuscon-

19 *Saluusconductus datus pro eundo à Taurino Romam non comprehendit ipſum locum à quo.*
20 *Verba declarantur à proferente.*
21 *Saluusconductus datus pro eundo non ſemper cenſetur datus pro redeundo, ſed diſtinguitur ut ibi per diſcurſum.*
22 *Saluusconductus Titio, & iiij. ſocijs continet etiam ſocium Iudæum.*
23 *Socij in materia ſaluiconductus qui dicantur.*
24 *Saluusconductus an expiret per primum actum Diſtingue ut ibi.*
25 *Beneplacitum quando expiret.*
26 *Prohibita delatione omnis generis armorum ad hoſtes an liceat deferre uaginas enſium.*
27 *In penalibus non recedimus à uerborum proprietate.*
28 *Pœna adiecta matrimonio non extenditur ad ſponſalia.*
29 *Saluusconductus tacite extenditur ad familiam neceſſariam impetranti.*
30 *Saluusconductus conceſſus tempore induciarum an extendatur ad tempus belli interim ſuperuenienti.*
31 *Saluumconductum Iudex delinquenti an dare poſſit.*
32 *Saluusconductus non prodeſt nouum committenti delictum.*
33 *Offendi timens licitè poteſt petere à Iudice ut cogat inimicum ad ſibi cauendum de non offendendo.*
34 *Iudex poteſt dare licentiam ei qui timet offendi ut ſecum ducat amicos & ſocios.*
35 *Saluusconductus debitori poteſt dari per creditores.*
36 *Creditorum maior pars poteſt dare ſecuritatem debitori alijs inuitis.*
37 *Maior pars intelligitur pro quantitate debita, non pro numero creditorũ.*
38 *Electio eſt debitoris an cedat bonis an uerò habeat inducias quiunquẽnales*
39 *Quinquennio lapſo debitor cogitur præcisè etiam per carcerem.*
40 *Ceſſio bonorum eſt miſerabile refugium.*
41 *Statutum quòd ceſſio fiat cum dedecore an valeat.*
42 *Cedens bonis an pœnitere poſſit, ita vt bona recuperet & ſatisfaciat.*
43 *Cedens bonis debent agnoſcere & fateri debitum ac condemnari.*
44 *Cedens bonis ſi ſuperueniant bona tenetur integrum ſoluere, in quantum tamen facere poteſt, non ultra.*
45 *Alimenta debent præſtari ex fructu prædiorũ non ex alienatione bonorũ.*
46 *Quantitas, & qualitas quomodo intelligantur.*
47 *Cedens bonis cum ignominia liberatur penitus.*
48 *Cedere bonis quilibet poteſt, etiam collegium.*
49 *Soluendo qui eſt poteſt bonis cedere.*
50 *Perſonæ quæ ſint quę habent priuilegium ne exigantur niſi in quantum facere poſſunt.*

51 *Muneri pub'ico obnoxius tenetur in quantum facere poteſt.*
52 *Verba deducto ne egeat qualiter intelligantur.*
53 *Par ratio ſi viget vtrinque, tunc inſolidum fit exactio priuilegio non obſtante, quia præfertur qui tractat de damno vitando.*
54 *Debitores aliquando iure Ro. dabantur creditoribus nexu ſeu ligati.*
55 *Ceſſioni bonorum renunciari an poſsit.*
56 *Ceſſioni renunciãs tenetur inſolidum, non autem deducto ne egeat.*
57 *Ceſſio non admittitur in obligato pro delicto, etiam ſi pecuniam debeat.*
58 *Ceſſio cum fit debent vocari omnes creditores.*
59 *Saluusconductus generalis non extenditur ad crimina.*
60 *Neque ad fiſcalia debita.*
61 *Neque datus furi prodeſt ſi de nouo contrectet.*
62 *Inducias quinquennales Impetrans cauere debet de ſoluendo adueniente tempore.*
63 *Saluusconductus non extenditur ad debitum iuratum.*
64 *Saluumconductum concedens tenetur damna illata Impetranti ſua culpa, & in ſui iniuriam, ſarcire.*

De ſaluis conductibus. Titulus *Vnicus.*

1 CONSVEVERVNT vigentibus bellis, impetrari Diplomata† quos ſaluoscõductos appellant, nomine à re ipſa deſumpto quòd Impetrantes ſeruent, ſaluosque plerunque deducant atque reducant, non eſt igitur hæc pars ſilentio prætereunda. Quæro igitur
2 primò, † Cui hæc conceſsio ſpectet, & diſtinguendum puto. Aut enim ſuis dantur hæc diſplomata, & ſecuritates, aut alicui ex hoſtibus, rurſumque ſuis, aut eundi ad loca hoſtilia, aut per ſuorum fines, ſuis intra ſuos fines dabit qui in illum Iuriſdictionem habet,
3 Puta, † Prouinciali, Dominus Caſtri, Pretor vrbis, Preſes, aut Rector prouinciæ, non tamen protendetur extra concedentis territorium, extra illud enim impune ei non paretur, l. vltima, cum ſua materia, ff. de iuriſdic. omnium iud. fruſtra tamen precibus poſtulatur quòd crimini iure eſt conceſſus, eliſi ſit perſona ſuſpecta, Cui ſit interdictum exire vrbe † Militi autem ne
4 mo commeatum dabit niſi tribunus, Magiſter militum, Præfectus

ctus caſtrorum, aut etiam quandoque ſolus ipſe Dux exercitus, l.officium de re milita. Imò neque Dux ipſe: ſi enim magna ingruat vis Barbarorum atque incurſus, aut ſi expeditionis tempus immineat, neque Dux commeatum dabit: Capitale eſt enim ſi dederit, l. prima. C. de commea. lib. xii. vbi Ioan. à Pla. dicit
5 etiam ipſi Capitaneo exercitus eſſe illam l. poſitam, † Sed neque limitaneis militibus, ij ſunt, qui limites & confinia custodiunt commeatũ, Dux pręſtabit, ſub pœna deiectionis gradu l.ij. §.hæc autem C.de off. præfec. præto. Affr. Imò neque eum omnia tuta videntur paſsim Duces aut Præfecti commeatum militibus
6 dabunt, neque † vltra triginta militum numerum; ſat multos enim abeſſe Imperator à ſignis cenſuit, cum triginta abeſſent, l. iubemus. §.ſuper his.C.de errog.mil.anno.quod ſi pluribus detur ſtipẽdia ſuperextantium in fiſcũ referuntur,& iubetur eis de ſuo ſatisfacere is qui commeatum dedit, Præter pœnam amiſsionis cinguli, vt dixi, vt d.l.iubemus.§.ſi verò,& §.ſcientibus, Hodie verò quàm ſit his legibus abrogatum, quantum ſint deſpectui, imò & irriſui, nemo ignorat: At vſque ad ſupraſcriptum numerum currunt ſtipẽdia,& ſi cõtingat ea perſolui, aſſeruãtur pęnes principia, qui, vt dixi, eſt ordo militum, donec abſentes illi redierint, vt d.l. iubemus.

Sed vt in ſemitam redeam. Aliquando agitur de commeatu hoſtibus dando,& ad ſolum Ducem belli ſpectat arg.l.relegati in fi. ff.de pœn. Idemque cenſeo ſi agatur de ſecuritate danda prouincialibus, ſiue noſtris eundi ad hoſtilem terram, ſiue alteris veniendi in noſtram. Quod etiam pacis aut induciarum tempore eſt interdictum, vt l.mercatores C.de commer. & merca. vbi no. redditur ratio, ne videlicet alieni regni ſcrutentnr arcana. vidimus tamen ſeuiente bello Pręſidiorum præfectos paſsim ſaluoscõductus. Prouincialibus tam ſuis quàm externis concedere & vagãdi & merces circumferendi, quod erat ipſis Præfectis in magno aucupio, & quamuis non ignorarent ſua hæc diplomata fines ſibi commiſſos egredi, rogabant tamẽ ex eis cæteros Pręfectos ne illa violari ſinerent: erãtq; illi morigeri, neque ab re, nã vt eſt in prouerbio, manus manũ lauat. Vtinãque nõ ipſi Duces magnũ hinc ſumpſiſsẽt mercimoniũ: Paſsim enim permittebant mercatores ſub generali diplomate, de quo inuicẽ pepigerant, loca hoſtilia adire, mercesque omnis ferè generis, circumferre: datis Præpoſitis qui eos ad alteros deducerẽt. Qui Paulo erãt fideliores quàm ipſi quos deducebãt. Nemo dabit igitur cõmeatũ hoſti aut ad hoſtẽ niſi Dux ipſe, quod Bar.dixit,& omnes cõprobãt in l.cõuẽtionũ.ff.de pac in l.j. §.non

§. non fuit vbi etiã Alex.in add. ff. de dolo. Incidunt huic mate-
7 riæ quæſtiones & dubitationes non paucæ; † quæſiuit Bal.in conſi. ccccxc.incipiente ponitur quod quidam Nicodemus, lib.j. de hac quæſtione, Dux Mediolani Nicodemo illi ſecuritatem fecit in hęc verba, Concedimus fidantiam Nicodemo, vt de quacunque parte venire poſsit ad nos, & ſuper territorio noſtro ire & redire, ac ſtare ſecure, non obſtantibus aliquibus hinc retro per eum contra nos eſt ſtatum noſtrum ac honorem factis, & non obſtante aliqua condemnatione, & banno dato occaſione homicidij, vel alia quauis condemnatione pro quocunque crimine facta; Iſte autem Nicodemus fecerat quædam furta, neque de eis fuerat vnquam cognitum, Hic caſus non videbatur comprehenſus in diplomate, primum enim eius caput dat ſecuritatem pro geſtis aduerſus honorem, & ſtatum Principis, & furta non videntur comprehenſa his verbis; minusque continebantur alio ſecũdo capite, loquitur enim de criminibus pro quibus factæ erant condemnationes, Bal. contrarium reſpondet, tum quia crimina quæcunque offendunt honorem Principis, tum, & quia qui tutus eſt ex criminibus quibuſcunque de quibus eſt ſecuta condemnatio, multo magis debet eſſe tutus pro leuioribus, Et de quibus non eſt condemnatus. Caueant
8 † tamen Impetrantes, & rectè conſiderent verba horum diplomatum: ſæpè enim contingit, vt qui cadit à ſillaba cadat à toto: contingitque plerunque de eis diſceptari, & de verborum interpretatione tractare, & hi ſunt aliquando Iudices qui ſeruiunt commodo, ſeruiunt amicitię, quandoque etiam ambitioni: & ſi credunt ſe placere Domino, extendunt leges, vt Cerdones corium ſuum:
9 † Nimirum ſi dicitur quod ſaluus conductus eſt fragilis cautio, & quod non cogitur quis ei ſe committere: quod habetur & no. in c. accedens, el ij. extra vt lit. non conteſt. & in c. ex tranſmiſſa, de reſti. ſpol. recitaturque pro vafro, & falſo, dictum cuiusdam magni viri, qui cum rebellem ſuum magnis policitationibus & ſecuritatibus adductum decreuiſſet tollere, fidesque data obiceretur, reſpondet, Non fuit leue etiam ſic eum huc perducere. Et poſtquã huc ſermo deuenit, non erit impertinens etiam aliqua tractare de ſaluocon ductu, crimino ſo & delinquenti aut exuli ſeu bannito, vt
10 noſtri dicunt, concedendo: † Quęro igitur an Iudex illud poſsit concedere, Glo. in auct. de manda. prin. §. ſed neque in verſi. neque cuſtodias, vno verbo ſe expedit, neque dabit eum, inquit, neque datum ſeruabit, Iac. de bel. & de Rauen. ſequuntur ibi Gl ſed Bar. ſequitur Petrum à bella per. qui dixit male feciſſe Iudicem qui dedit,

dit, fidem tamen præſtabit: Alij diſtinguunt inter iudicem cuius eſt iuriſdictio propria, & eum cui eſt conceſſa, latiores enim habentur habenę in re propria, Ita Fely. in d.c. accedens, in ij.col. Saly. in l. cum indulgentia C. de ſen. paſ. dicit quod nemo magiſtratus de crimine de quo iam eſt pronunciatum dabit ſaluum conductum, propter d.l. relegati: Imò in l. is qui reus, vbi hanc materiam, poſt Bar. plenè tractat, diſtinguit ſic, Aut datur hoſti, & ex legis auctoritate, Et ſeruare debet, aut datur abſque auctoritate, legis, & tunc aut concedens reuocat propter vindictam, & bonum publicum, & bene facit, aut reuocat ex ſua libidine, & male facit. Aut datur, inquit ſubdito, & diſtingue vt ſuperiore caſu, an lex aſsiſtat vel reſiſtat; aut conceditur non ſubdito, etiam ſi non hoſti, & tunc aut ſolemnis eſt promiſsio, tam ex fide quàm ex modo obligandi, & ſeruari debet, graue eſt enim fidem fallere, Idem erit ſi ſit obligatoria, non tamen ſolemnis, vt cùm verè eſt data, ſed non extat ſcriptura, vel eſt male concepta, ſeruanda enim eſt. aut ècontra legitimè probatur ſed nuda fuit pollicitatio, & de iuris rigore non cogitur ſeruare, ſed ſecus de ęquitate canonica, Ita Imo. Bart. verò in d.l. is qui reus, in pen. col. dicit quòd ſi bannitus ex vno delicto inculpatur de altero de quo velit ſe purgare, poteſt iudex ei ſecuritatem concedere, debetque eam ſeruare, Puto tamen quòd de crimine illo de quo ſe purgatum venit, non erit ſecurus: vnde, ſi hoc ferat qualitas cauſæ poterit torqueri, ſiue etiam damnari, & plecti cùm exceptio nō ſit de regula; Dicunt etiam Saly. & Imo. in ſupra ſcriptis locis, quòd exiſtenti intra territorium non debet ſaluus conductus concedi, exiſtenti extra eum, & ſic in loco tuto. data ei fides ſeruanda eſt, hæc ſunt ferme Doc. verba, & ſententiæ in hac re, At Pau. de Ca. in conſi. ccccxxiij. quòd incipit quia ſcio; col. vij. eademque pen. lib. j. dicit quod quilibet Iudex, ex cauſa legitima, poteſt ſecuritatem concedere, ſed in Principe eſt pro ratione volūtas, Imò qui contra faceret, cùm Princeps, dedit læſę Maieſtatis crimen committeret, vt ibi per eum, quod probatur, in d.l.j. vbi Bar. ff. ad l. Iul. ma. vbi etiam dicit quòd quando ſecuritas eſt data ab eo qui dare potuit, etiam ſi dare non debuit, debet tamen ſeruari, Dixit etiam Io. de Imo. in conſi. lij. quod electi ſuper bono, & pacifico ſtatu Ciuitatis non habent poteſtatem concedendi ſaluumconductum, ſi priuatum concernat commodum, Ego, vt me interponam tam multis, & tam grauibus viris, cenſeo prudentis, & circumſpecti eſſe iudicis fines ſuæ poteſtatis diligenter inſpicere, vt nihil ſupra eas attemptet, & ſi quid promiſerit, ſeruet, cum nō de-

ceat fidem ſuam eſſe cuique pro laqueo: Sed & caueant Impetrantes cui fidant, & poſtquam de grauiſsimo eorum intereſſe tractatur, inueſtigent diligenter, & verba diplomatis & poteſtatem con
11 cedentis, ne ſera ſit pœnitentia.† Dixit etiam Nellus in trac. Banni. in ij. parte ij. temporis, q. xv. & Paul. de Ca. in conſi. cxcix. quod incipit licet iſta ſit quæſtio. lib. j. prout vtrunque refert & ſequitur Goza. in conſi. lxj. nu. 10. quod ſi bannitus impetrauit ſaluumconductum, & non fuit publicatus, licebatque ex forma ſtatutorũ bannitum occidere iſte occiſus non facit reum legis corneliæ occiſſorem, ſed excuſabitur. Occurrunt & circa diplomata bellica, dubia nõ pauca, vt in caſu de quo per Io. de Imo. in conſ. xxxiij.
12 quod incipit, in caſu præmiſſo,† data fuit per Ducem quendam armorũ cuidã Ioanni magno ſecuritas tranſmittendi quatuor equos duos currus, cum duobus bubulcis, & quatuor famulis captum ligna, fenum, & ſtipulam per territoriũ Imolæ, inuenti ſunt quidam famuli, & bubulci huius Ioannis in dicto territorio, vna cum alijs multis extraneis cum vno tantum equo, & ſine vllo curru, & capti fuerunt omnes, Io. de Imo. reſpõdet famulos & Bubulcos eſſe tutos, & ſub fide data comprehendi, quamuis multi alii eſſent cum eis, & quamuis eſſent extra actum deferendi ligna, & alia concelſa, Dicebant enim ſe iuiſſe perquiſitum vbi illa eſſent, vnde cui eſt conceſſa delatio, conceſſa ſunt, & eius præambula, quę eſt ipſa perquiſitio, & inueſtigatio. Bal. etiam in conſi. cccc xiiij. cuius eſt initium
13 conceſſus fuit ſaluusconductus, lib. v. dixit,† cùm eſſet data ſecuritas cuidam M. veniendi ad Ciuitatem Aſtenſem cum decẽ equis, cum armis, bonis, arneſijs, & perſonis quod licuit dicto M. trãſmittere vxorem ſuam loco ſui, & æquè erunt comprenſa arma equi & aliæ res ſupranominate, ac ſi ipſe veniſſet, & quia diſputabatur principaliter de rebus & non de perſona vxoris, & res ipſæ vtique erant verbis expreſsis in diplomate contentæ, res erat clarior, ſed & de perſona vxoris poſſet idem dici, propter vnitatem vigentem inter coniugatos, qui ſunt eadem caro, maius exoriretur dubium ſi & ipſa eſſet rebellis atque hoſtis, quod vltra non proſequor.

Ang. in conſi. ccclxiii. cuius initium eſt, quid dolo malo quę-
14 rit,† cum eſſet lucenſibus bellum, cum Piſanis data fuit per lucenſes ſecuritas Chriſtophoro Parmenſi militi Piſanorum, tuto eundi ex piſis Parmam tranſeundo per agrum lucenſem, cũ ſex equis, & totidem equitibus cum eorum armis, &c. excurrentes autem lucenſes milites per agrum Piſanum obuium hunc Chriſtophorum euntem Parmam cum dicto ſaluoconductu captiuum fecerũt. Di-

xit

xit Ang. eum iniuria captum; legati enim hoſtium, inquit, ita ſunt
tuti cum adhuc ſunt intra præſidia tranſmittentium ſicut cum iam
ad hoſtes peruenerunt, l. vlti. ff. de legatio. in qua tamen l. hoc non
dicitur. Item quia aliquo conceſſo, conceſſum etiam cenſetur eius
neceſſarium præambulum, & ſine quo inefficax eſſet conceſsio,
vnde auſtu aquæ, aut ſepulchri iure conceſſo, conceſſum cenſetur
& iter ad vtrunque, & variè in caſu ſuo verba ipſa conceſsionis de
ſeruiebant: Ibi, Recedendo Piſis, & eundo in Lombardiam, quę
ſunt verba clara. Commune Anconæ conceſsit ſaluumcondu-
ctum Berengario de Barchinona pro ſe & rebus ſuis ac ſociorum
eius in lata forma, etiam vt eſſet tutus à ſuis creditoribus, erat
Anconæ Conſul qui ius reddebat inter Aragonenſes mandato
Regis Aragonum conſentiente Populo & communi Anconæ, Hic 1
Conſul retinuit merces dicti Berengarij requiſitione eius ſocij
Hiſpani. Reſpondet Paul. de Caſtr. iure id fieri licuiſſe, quia d.
Conſul erat Iudex competens ratione originis, ratione rei de qua
agebatur, item & ratione contractus. Dicebatur etiam quòd res
ei captæ non erant eius propriæ quòd ſaluusconductus non ex-
tendatur etiam ad poſſeſſa per eum, ſi probetur quòd ad alium
15 pertineant. Neque † etiam proderit ſaluusconductus ita impe-
tranti, ſi inter eũ, & ſocios in eo comprehenſos contingat de re-
bus ipſis diſceptari: Ita ſuper his omnibus reſpondet Paul. de Caſt.
in conſil. cciij. viſo quodam ſaluoconductu, col. penul. & vlti. lib. j.

Valde proximè ad caſum in quo conſuluit Ang. in dict. conſil.
ccclxiij. contigit diſceptari non ſunt multi menſes, nam Illu-
ſtriſsimus Ioannes de Figueroa, Dux armorum exercitus Sere-
niſsimi, atque optimi Regis Philippi Regis Hiſpaniarum, con-
ceſsit ſaluumconductum Marchioni Meſſerani eundi à caſtro ſuo
candelli Venetias, contigit, durante tempore conceſsionis, quòd
prædictus Dux cum ſuo exercitu inuaſit terras dicti Marchionis.
qui erat factionis Gallicæ, & ipſe Marchio fuit factus captiuus,
& compoſuit in magna talea, quam pro parte perſoluit, pro qua-
dam parte dedit fideiuſſores, & pro reſiduo fuit ei habita fides,
etiam iuramento ab eo exacto de ſoluendo in termino conuento,
Die verò ſolutionis iam præterita, conuentus ſe defendebat quòd
non fuerat iure captus, & quòd non tenebatur ad ſolutionem con-
uentam, Imò poterat, vt obijciebat, condicere ea quæ perſoluerat:
fundamẽta eius hæc fermè erãt, quòd ipſe cũ captus fuit ſe prępara
bat ad ſuũ iter, & quòd propterea haberi debuit pro iã itinerante,

l.legatio.ff.de legatio.l.qui mittuntur,§.ſimiliter,in Gloſſ.in ver.
agere,ff.ex qui.cau.ma.Barto.ff.de mil.teſt.l. pen.Item quòd ſi li-
cebat ei quod eſt plus,quod eſt tranſire per territorium hoſtile,li-
cebat & multo magis quod erat minus, videlicet morari tuto in
ſuo caſtro donec ſe præparaſſet, Item dicebatur quòd lata erat fiẽ
da interpretatio quod in hac materia dixit Deci.in conſi.lj.col.ij.
allegando, d.conſi.Bal.ccccxc.li.j.Item dicebatur pro eo quòd pa
ria ſunt retinere eum domi ſuæ ne diſcederet,vel retinere cum iã
diſceſsiſſet l.nec eximendi,ver.ſed & ſi eo loco,ff.ne quis cum &c.
Poſtremoque dicebatur non decere cauillari verba,& conceſsionẽ
Principis,quod etiam dixit Deci.in d.conſi.lj. allegando l.j. C.de
his qui ve.ęta.impe.Michi,cum eſſem vnus ex cognitoribus,& iu-
16 dicibus huius cauſæ,valde dubia viſa eſt captiui iuſtitia, † Primò
quidem quia non pro claro apud me erat quòd conceſsio illa eſſet
latè interpretanda, Imò ècontra ſtrictè & propriè videbatur intel
ligenda, ita vt vltra non extenderetur quàm verba patiebantur,
conceſsio enim illa eſt contra ius,tum quia eſt conceſſa hoſti,tum
17 quia per illum qui ſupremam non habet poteſtatem,† Solus enim
Princeps poteſt commeatum aut remeatum dare, *vt d. l. relegati,*
de pęnis.& priuilegia Principis intelliguntur ſtrictè, & propriè,*l.*
vlt.vbi omnes,no.ff.de conſti.prin. latè proſequitur Fely. in c.cau
ſam quæ,col.vij.verſi.interprætatio priuilegij, de reſcrip. Et cùm
in hac materia dicat Bal.in d. conſi. cccccxiiij.quòd mens conce-
dentis ea fuiſſe præſumitur quæ fuiſſet in animo viri prudentis &
boni,profecto nemo prudens veriſimiliter credet eam fuiſſe men-
tem concedentis vt hoſtem,dum eſt in terra hoſtili,in qua & con-
ſilio & opibus,& totis viribus poteſt hoſtibus fauere,velit frui cõ-
modo ſecuritatis,& cõfirmantur iſta ex dictis Bal.in cõſi.cccclvij.
incipiente Reuer.pater,lib.j.quod eſt repe.truncato capite,in cõ-
18 ſi.ccccxij.F.locauit. T.lib.v.† vbi dicit quòd ne ſequatur abſurdũ
monoſillaba à vel ab,capitur excluſiuè,quod etiam dixit Barto.in
l.patronus.§.j.col.ij.verſi.Item quandoque,ff.de leg. iij. Imò veriſi
militer neque impetrans neque concedens de hoc caſu cogitauit,
ſed ſolum quæſiuit Impetrans vt tuto poſſet iter facere,non etiam
domi ſecurè morari,Barto.in d.l.patronus,§.j.verſi.Item ex veriſi-
19 militudine. Præterea † idem eſt iudicandum de termino à quo
quod de termino ad quem, neque enim ſubeſt ratio cur magis in-
tra vnumque intra alterum facta fuerit conceſsio, ſed in termino
ad quẽ non opportuit ſaluumconductum impetrare,ergo neque in
alio

alio, verba etiam deſignant ſecuritatem dum res eſt in motu &
actu eundi, non igitur extendi debent ad quietem, facit in argu-
mentum tex. in l. iij. §. Item qui hoc interdicto. ff. de itine. ac. que
pri. dum ibi dicitur poſſe eo interdicto agi, vt ire liceat, neque ta-
20 men agi aliquando poſſe vt liceat reficere. Præterea † cum eſt dif-
ficultas in verbis ſtamus declarationi, ſiue pręcedat ſiue ſequatur,
Bald. in d. conſi. ccccl vij. Ibi, dicendum eſt ergo, quòd aut conſtat
ex verbis &c. ſed hic ſecuta præponitur declaratio ipſius concedẽ
tis, qui declarauit eum iuſtè captum, Certum eſt autem, quòd verẽ
borum declaratio ſpectat proferenti, l. ſi quis intẽtione ambigua,
ff. de iud. cum vulg. Pręterea iurauit ſoluere, & lapſum eſt tempus,
& iuramentum obligat præciſſè, debuit igitur ſoluere, & poſteà re
petere, iuxta ea quę no. in c. ad noſtrã, el j. de iureiu. Ad allegata
contrarium videbatur poſse reſpõderi, & primò ad d. Iura ff. de le
gatio. quòd vigebat diuerſa ratio, quia illa eſt materia fauorabilis
hic odioſa; & lex ibi vltra proceſsit declarando, & ſtatuendo; Pręte
reà illa iura loquuntur de tempore, nos loquimur de loco; In caſu
autem in quo Ang. cõſuluit, quod conſi. allegabatur pro Marchio
ne pro caſu inter. reſpondebatur, quòd illi milites iam erant in
actu eundi, & verba ſaluiconductus erant clara, dicebant enim, eũ-
di Piſis vſque Parmam, & inuenti ſunt in actu eundi, Res tamen
non fuit deciſa, quia Don. Ioannes de Gueuara, cui debebatur ta
lea, litem non eſt proſecutus, lectoris erit iudicium facere vtra
partium iuſtitia foueat, Ego enim motiuando loquor, & nihil
determino, quia lis adhuc eſt indeciſa. In hac materia dicunt
21 Doc. † quòd ſecuritas data pro eundo cenſetur etiam data pro re-
deundo, Ita Bar. & Ang. in l. vtimur. ff. de ſepul. vio. idem Bart. vbi
etiam alij, in l. j. C. de nauicu. libr. xj. ratio eſt ſecundum eos, quia
non dicetur ſecurè veniſſe cui non licet tuto recedere, propter
quam rationem dixit Abb. in cap. quia diuerſitatem, nu. 6. de præ
ben. quòd tempus acceſſus, manſionis, & regreſſus à pari iudican-
tur, & qui vult conſequens, vult & ſuum neceſſarium antecedens,
Gemi. in c. vlti. de treu. & pa. & in c. diſciplina xlv. diſt. contrariũ
tenuit & pro eo videtur tex. in d. l. j. de nauicu. vbi venientes, & re
cedentes priuilegiantur. quod motiuum tangit ibi Barto. & eſt
conſi. Alex. xlvi. quod incipit ponderatis verbis, libr. ii. vbi dicit,
quòd priuilegium datum venientibus ad mercatum Lugi, non cen
ſetur datum recedentibus ab eo, Ego puto variè poſſe reſponde-
ri ex ſubiecta materia & mente concedentis. Quid enim ſi hoſti
concedat Dux Belli ſecuritatem veniendi in ſuum præſiduum. &

Ff 2 ibi

ibi commorandi per triduum, an nō licebit lapſo triduo tutò abire? At ſi concedet vt eas Romam, vt eas in Galliam, ex ipſa itione conſumatur actus, & nihil ſequitur impertinens, non igitur erit à verbis recedendum, & hoc in valde proximo caſu dixit Felyn. in d. cap. vlti. de treu. & pac. colum. iii. verſicu. crederem dictum Cald. facit textus, in capi. ſtatutum. §. penul. de reſcrip. in vi. vbi & Gem. not. quòd fruſtra eſſet ibi adiectum de reuerſione, ſi ius ita intelligi vellet, licet Fran. ibi contra notet. Quòd ſi ſubiecta materia ſit & ipſa dubia ita vt neſcias, an & ipſam reuerſionem contineat cum ſimus in materia odioſa, in priuilegijs quæ debent propriè, & ſtrictè intelligi, fortè non erit abſonum interpretari contra eum qui ſe fundat ex ſcriptura, argumento l. Labeo. ff. de contrahen. emptio. & l. veteribus. ff. de pact. & ita Alexand. reſpondet in conſi. ii. numer. 6. & in conſi. cvi. numero 6. libro iiii. ac conſi. cxxviij. circa fin. libro v. Cogita tamen quia Doctor. communiter ſine aliqua diſtinctione videntur concludere quòd datus pro eundo extendatur ad reuerten. neque facile eſt à via in ſemitam tranſeundum.

22 Quæri etiam ſolet† an ſecuritas Titio data cum decē ſocijs extendatur ad Iudæum inter eos exiſtentem, Et Bar. dixit *quòd ſic*, in l. j. ad l. Iul. ma. & Doc. paſsim ſequuntur, vt Ang. in d. l. vtimur, & refert Deci. in d. conſi. lj. Non comprehendet tamen, ſecundum eum hæreticum, aut ſarracenum, aut eum qui ſit de numero hoſtium, vt per eum ibi, Quod tamen dixit de hoſtibus, puto reſtringendum, niſi impetrans eſſet de numero hoſtium & ipſe, tūc enim in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus. Dixit etiam An-

23 gel. in d. l. i. ad l. Iul. ma. † quòd cum data eſt ſecuritas Titio, & ſociis quòd debent tales determinato propoſito ſocialiter venire, non autem incidenter atque ex caſu, vnde neque dicentur ſocij ſi ſe ſimul coniunxerunt quilibet pro ſuis ſeparatis negociis. Et pro ptercà admonet vt caueant ne ſeorſum diuerſa adeant hoſpitia, quod tamen nimis mihi videtur anguſtare & coarctare hanc materiā latamq; anſam præbere militibus cauillandi has conceſſiones, vnde ſat eſſe exiſtimo ſi ex propoſito omnes vnà veniant, neque quiſquam ex eis ſit ſpeciali nota dignus vt dictum eſt de hæretico, de hoſte, & aliis conſimilibus, vt de bannito, qui ex veriſimili mente concedentis non continentur in generali conceſsione.

24 Quęrunt etiam Doc. † an data ſecuritas reſtringatur ad primum actum, an verò ferat iterationem, & communiter dicunt reſtringi ad primum actum, Cum diſtinctione tamen, nam aut præ-

ceſsit

ceſsit determinata petitio,& ſequitur conceſsio,& refertur ad pe-
titionem,ſiue determinata ſiue indeterminata conceſsio ipſa fue
rit.Aut indeterminata eſt petitio,& determinata conceſsio , & ſta
mus certo,ſed ſi vtrunq; ſit indeterminatū,reſtringitur,vt dixi,ad
primum actum,ita Bar.in d.l.j.ad l.Iu.ma.poſt Old. quem allegat,
Et hoc magis placet quàm quod dixit Abb.in d.capi.vlt.de treu.&
pa.vbi Fely.ſequitur , quòd quando habet tempus determinatum
poteſt intra illud quandocunque fieri , & etiam quotienſcunque.
Cenſendum eſt enim quòd mens concedentis ea ſit vt ſemel tan-
tum fiat , & cum ſcriptura hunc ſenſum recipiat , etiam ſi recipiat
alterum quoque in dubio fiet interpretatio contra eum qui ſe fun
dat ex ſcriptura,maximè in materia odioſa & ſtricta ,per ea quæ
dixi ſupra . Hoc tamen fallit ſi ſubiecta materia aliud ſuadeat,
Quid enim ſi arbitris electis ſuper tractanda pace fiat ſecuri-
tas , vt durante menſe certo loco conueniant , Aut quid ſi , vt in
caſu Imò data ſit ſecuritas durante menſe deferendi in vrbem
ligna , aut aliud quidpiam ? Crederem ſępius licere, Cum tamen
periculoſæ eſſe , ſoleant hæ diſceptationes , & dum diſputatur
impetrans eſt intra hoſtiles , & Barbaras manus , Cautius eſt tu-
to negociari, & ſe in diſcrimen non mittere curareque vt ver-
ba ſint valde clara , & aperta Credantque impetrantes ſe nun-
quam nimis claris , & certis verbis impetraturos . Quòd autem
reſtringatur in dubio conceſsio ad primum actum concludit per
multa ſimilia Alexand. in conſi. xvi. quod incipit breuiter in ca-
ſu præmiſſo,lib.iiii. Vſque adeò autem proprietas verborum at
tenditur,vt ſi ſit data ſecuritas caſtelano qui arcem dedidit vt ei
liceat tuto abire cum ſuis ſociis & cum ſuis bonis , non extenda-
tur ad bona ſociorum, ita dixit ſe reſpondiſſe Duci Carmagnoliæ
Floria.in l.loci corpus , in princip.ff.ſi ſer.ven.propter illud poſ-
ſeſsiuum ſuis, quod dominium importat , fuit autem , vt id obi-
ter dicam, Carmagnolia magnus armorum Dux , & aliquando
Venetum exercitui Præfectus , eo ſeculo quo magni erant in Ita-
lia nominis ſforciadæ, & Picinini, ab Oppido Pedemontano
Carmagnolia oriundus . Cui tamen tandem Veneti caput abſcin-
di iuſſerunt . Et quamuis Deci. in d. conſi.li. videatur contra-
rium reſpondiſſe , dic tamen quòd nulla adeſt repugnantia ,
verba enim in caſu Decij erant apta comprehendere etiam ipſa
bona ſociorum , vnde nulla eſſe debet in verbis captio . Quæro
25 etiam † ſi dux belli concedat ſaluumconductum duraturum ad ſui
beneplacitum,an eo de medio per mortem ſublato, ſiue etiam re-

moto

moto, duret in tẽpus ſucceſſoris,Can.hoc examinant in c.ſi gratioſè,de reſcrip.in vj.& Bar.in l.centeſimis.§.vlt.ff.de verb. ob. Concluſio communis Doc. eſt, quòd paria ſint ſiue moriatur concedẽs ſiue officio fungatur; & vtroque caſu expirat beneplacitum:cum enim ſonet in voluntatem,qui moritur iam velle deſinit:& pariter qui officio eſt perfunctus,eius eſt enim velle,qui poteſt & nolle,& è contra,l.eius,ff.de reg.iur. niſi verba ad dignitatem ſeu officium referantur,vt per Iaſ.in d.§.vlt. quod incipit ſi ita ſtipulatus, nume.13.de quo tamen Franchus dubitat in d.c.ſi gratioſè.Quod tamen intellige quando conceſsio ſonat, vt dixi in beneplacitum, ſed ſi loquitur per alia verba illa ſunt conſideranda:Et poteſt dari pro regula, quod quando conceſsio non reuocatur niſi per mutationem voluntatis tunc qui moritur non dicitur voluntatem mutare, ſed velle deſinit, ideò non reuocatur conceſsio. Aut conceſsio exigit voluntatis præſeruantiam,& ea per mortem finitur.huc videntur mihi reduci poſſe omnia dicta Doc. in d.l.centeſimis, & in d.c.ſi gratioſè,qui plura volet ſcire videat Iaſ.qui per iij.col. rẽ tractat in d.l.centeſimis.§. vlt.aliquid per Bal. in l. j. C. de poſtul.

Vidi & nouam quæſtionem in hac materia, quam nolo ſilentio
26 prætermittere:†Duces belli conuenerant vt quædam merces poſſent vltro,citroque deferri non obſtante bello, prohibita erant tamen arma omnis generis,euenit vt mercator quidã partis Cęſareę deferret inter merces conceſſas, forte quinquaginta aut centum vaginas ad recondendos enſes, Dicebatur contrauentum eſſe fœderibus,& propterea merces cecidiſſe in commiſum,quia ſublato principali,videtur ſublatum & eius acceſſorium,l.quod dictum.ff. de pac.l.cũ lex.ff.de fideiuſ. l. ij.cũ ſua materia.ff.de iur.om.iu.vbi dicitur ꝙ aliquo prohibito etiam illud prohibetur ſine quo aliud eſſe nõ poteſt,de quo eſt tex.in l.oratio.ff.de ſpõſa.no. in c. pręterea de off.del. quod maximè procedit cũ eadẽ in vtroque viget ratio,quæ eſt ſol.l.ſi quis officium.ff. de ritu nup. quæ videtur repugnare d.l.oratio,cum hæc prohibito matrimonio, prohibeat etiã ſponſalia,& contrarium dicitur in d. l. ſi quis officium. no. ſcrib. omnes in l.j.C. ſi rec. prouin.Porrò nulla alia eſt ratio prohibendi delationem armorum ad hoſtes quam ne inſtruantur ad rem bellicam,quæ ratio conuenit etiam vaginis,ſine quibus enſes non deferuntur.facit ad idem reg. connexorum,de quibus idem fit iudicium,c.tranſlatio,de conſti.c.quanto, de iudi. l. quæ religioſis. ff. de rei vẽ.facit in ar.l.legatis,ff.de ali. & cib.lega.vbi relictis alimẽtis etiam veſtes continentur.ſic hoc caſu vaginæ continentur,quæ

ſunt

27 ſunt indumenta enſium. In contrarium videbatur, † nam in odioſis & pœnalibus non recedimus à proprietate verborum, hinc dixit Bal. in l. j. C. de interdic. quòd ſtatutum puniens delinquentem in platea non comprehendet delinquentem in palatio illi annexo, neque puniens ferientem in gula comprehendet ferientem etiam grauius in parte vicina: quod latè Iaſ. proſequitur in d. l. ij. de iur. om. iu. col. vlt. vbi propterea infert quòd in caſu d. l. oratio.
28 † ſi pœna ſit adiecta matrimonio non extēdetur ad ſpōſalia, quam uis enim vno prohibito ſit, & prohibitum alterum, pœna tamen nō æquè ad alterum extenditur, quod poſſet latius comprobari, ſed non eſt pręſentis loci huc trahere extenſionis materiam, quam no uiſſ. latè tractat D. Craue. in ſuo trac. de anti. temp. Neque vagina eſt neceſſarium connexum aut acceſſorium ad enſem, quod tamen exigitur. Vt idem in vtroque ſtatuatur, vt l. vlt. §. Lucius. ff. de condi. inde. latè Fely. de reſcrip. c. poſtulaſti, col. xij. & ſeq. Nam neque credi debet ſtatim inuento vſu enſis, inuentas vaginas & Balteos, prout neque ſtatim inuento vſu equi inuenta eſt ſella, & alia in hunc vſum ephippia, ſed multa vſus, & dies ſuperaddidit. Præterea licèt in fauorabilibus idem ſit de connexis quod de principali, ſecus tamen in pœnalibus, propter reg. odia reſtringi &c. quod Iaſo. in d. l. ij. in vlti. col. inducit ad tres no. quæſti. Inſuper panni, & lanea, ac linea, non minus ſunt neceſſaria indumenta militum, quā vaginæ enſium, quæ tamen non ſunt prohibita, etiam caligæ & his ſimilia: Et quòd in odioſis alimentorum appellatio veſtimenta nō contineat, dicitur in l. cum hi. §. qui tranſigit, ff. de trāſ. Quidquid tamen ſit mercatori illi malè contigit, omnes enim merces amiſit quas ſexcentis ſcutis redemit, eo prętextu, quòd licitum propter illicitum caderet in commiſſum, de quo tamen vlti. eſt videndus Bar. in l. cotem. §. dominus. ff. de publica. in l. iij. C. de nauti. fe. Benè igitur ſibi conſulant impetrantes, & fidentes his ſaluis conductibus, nam & milites ſciunt verba appendere in ſtatera: & iuſtitia caſtrorū ſæpè fit abſque libris, & non rarò, cū leui conſideratione.

Vnum etiam not. in materia, quod dixit Ang. in l. Papinia-
29 nus. §. ſi quis mortis. ff. de inoff. teſt. † quòd ſaluusconductus datus, extenditur ad familiam neceſſariam, quod euidentem habet rationem, ſi enim datus ſit nobili, non debet ire pedeſter, neque ſolus, ſed ducet ſecum ſolitam familiam. Cautius eſt tamen legem aper-
30 tius impetrare. † Subijcio quæſtionem aliam, quæ in facto contigit, anno quinquageſimo primo, ſuprà milleſimum quingenteſimum. Quum vigeret pax inter Cæſarem, & Gallorum Regem,

Germa-

Germanicus quidam Sauorgnanus Regis miles haud ignobilis, impetrauit à Don Franciſco Eſtenſe, Ferrandi Gonzaghę Imperia lis Ducis, & vicarij ſubſtituto, Haſtenſiſque præſidij ac totius limi tis Pedemontani Pręfecto, diploma, & ſaluum, vt vocant, conductũ diuertendi ad Aquas Statilienſium in Liguria. Curationis gratia, quo vix deuenerat cum Galli duo pręſidia Cæſarea inuaſerũt, ſubi toque exarſit bellum. Diffidens igitur, Germanicus diplomati, re uertebatur ad ſuos, retentuſque eſt Haſtæ per eundem Præfectum quærebatur an retineri poſſet. Quòd videbatur ex multis, quia cõ ceſsio, & diſpoſitio omnis intelligitur rebus in eodem ſtatu perſi ſtentibus, at hic ſecuta erat maxima rerum nouatio, & perturba tio, facto etiã, & culpa aduerſariorũ, quos non decebat gaudere, & frui ſpeciali fędere, & fide, qui publicã violaſsẽt. Neq; hic ipſe mi nus erat in culpa, cũ ſpecies & indiuidua ſint ſub genere, & cũ ad eos rediret iuuãdos quorum propterea factũ cõprobabatur, valde etiã intererat Cęſaris cũ retineri, qui Haſtã ipſam viderat, circũ ſpexerat, caſtroruque ac munitionum vitia pacis fiducia, vir in ea caſtrorum munitione verſatus, & qui nihil magis profiteretur, ſuo arbitratu notauerat. Hanc etiam partem adiuuabat præcedens fa ctum, Quòd Gallicus quidam præfectus, Cæſareæ ditionis homi nem nundum moto bello, calliditate, vique ferè aperta, detinue rat, Dicebatque vices rependi; eoque ille iniquius, vigente adhuc pace: ſi enim ob iniuriam ſubdito illatam, licet ad reprę ſalias, quas vocant, quę belli eſt ſpecies, confugere, ſi tamen præcedat moni tio, quanto id magis notoria iniuria, indicto, atque aperto iam bello? Dixi ego hæc omnia, & plura fortaſis, vtriſque Ducibus, & Ferdinando, & Franciſco, qui me hac de re conſulebant. Addidi tamen valde in contrarium fidem Principis vrgere, quam non de cebat argumentis, aut cauillis obtegi, aut ſubuerti. Neque id ferre decere eum qui & fidem eſſet pollicitus, & detentionis eſſet ac li berationis arbiter. Qui enim paci publicoque fœderi non confide rat Certiuſque ac firmius munimentum parauerat, non erat fallen dus. Quæ vel vna ratio præualuit, ea eſt fidei religio, & virtus apud bonos; dimiſſuſque Germanicus, tamen aliquanto ſeruius, cum de bilitate caſtrorum Haſtenſium & præſidij, tum & occultiore ex

31 cauſa quam nihil nunc attinet afferri. † Alia quędam in materia ſaluiconductus tractat Ang. de Are. in trac. ſuo malefi. in glo. quod fama pub. in v. q. & poſt eum Aug. ibi, qui multas dat remiſsiones, diſtinguitque & ipſe quando dare poſsit iudex ſecuritatem banni to aut criminoſo, & quando ſeruare datam debeat, dicitque inter

cætera,

cętera, quòd ſi crimen ſit tale quòd cōmittens poteſt de eccleſia ex trahi, poterit ei ſecuritas violari, Aliàs diſtīguit an datus ſit cū cau ſa, & cauſæ cognitione, & ſeruabitur, aut inconſulto, & tunc ſecus.
32 † Dicit ēt ibi quòd ſi Impetrans, nouum crimen cōmittat, poterit tuto violari ſecuritas, allegat Glo. in c. noli ęſtimare, xxiij. q. j. quæ mihi hoc nō probat, ſed ſolum quòd ſi ſit timor ne captiuus turbet pacem non debet ei parci, ſed poteſt ad mortem damnari, puto tamen dictū Ang. verū, quia legis beneficium non meretur, qui in legem committit. Materiam etiam ſecuritatū tractat Bart. in l.
33 illicitas. §. ne potētiores. ff. de offi. præſ. † Et in ea quæ datur à per ſona perſonæ, quæ eſt propriè materia noſtra, vt cum quis dubitat de priuato inimico ſuo ne eū offendat, & dicit quòd ex cauſa pōt ab eo ſecuritatem & cautionem petere, quòd non offendetur, & da bitur tam per ſe ipſum quàm etiam per familiares ſuos ac compli ces, atque etiam pro familiaribus petentis, dicitque quòd data ſe curitas proderit etiā in alieno territorio, vnde ſi mihi cauiſti Ha ſtæ & offendas Mediolani, pęna committitur, & dicitur aduerſus ſecuritatem factum, ita vt etiam agi poſsit Mediolani ad conuen tionalem pęnam; ſi enim intelligas Bar. loqui, agi poſſe ad pęnam pro crimine & offenſa ibi facta quæ eſſet dubitatio? cùm ſemper ſortiatur quis forum vbi delinquit, iuxta no. in auth. qua in pro-
34 uincia. C. vbi de crim. agi. oppor. Item dicit † quòd ſi videbitur Iudici dare licentiam timenti vt ſecum ducat amicos, & familia res qui eum protegant, ſua tamē impenſa, id facere poterit, vt per eum in l. ſanctum. ff. de re diu. Effectus verò huius ſecuritatis exa ctæ ab inimico eſt, vt ſi contrafaciat acrius puniatur, quā ſi non eſ ſęt exacta, quod videtur indubitatū: grauius enim peccat qui poſi tū ſub iudicis cautela, & ſecuritate offendit, quā qui aliter & abſq; ea, ita Bart. ibi, ego hoc inſtar proditionis exiſtimo & grauiſsima dignum animaduerſione. Præter ſecuritatē, quæ datur hoſtibus, & alterā quę datur criminoſis, eſt & tertia ſpecies quæ datur debi toribus vt ſint à ſuis creditoribus tuti, de qua pauca quedam ſubii
35 ciā † Dare autem eam poſſunt ipſimet creditores, vt dicitur in
36 l. vltima. C. de his qui bo. ced. poſſ. † Quod ſi non conueniant, ſta bitur dicto maioris partis, habito reſpectu ad maius intereſ-
37 ſe, † ſi enim vni debentur mille, & decem aliis debeantur quin gente in totum, ille ſolus faciet maiorem partem poſtque res ipſa inſpicitur non perſona, ita ſtatuitur in d. l. vlti. Et datur di latio quinquennalis, Ita vt ſit ſecundum aliquos in electione credi torum dicere nos volumus bona ſtatim, & ex nunc vendere, non

expectato quinquennio,neque audietur debitor volens eis inuitis vti dilatione,vt per Albe.in d.l.vlt.quod probatur in tex.ibi & electio detur creditoribus &c.vnde mirum eſt quòd ibi dicat Alb.debitorem,ſi ſtatim velit bonis cedere, debere audiri, & quòd eius
38 erit electio,repugnant enim dicta verba tex.† Niſi dicas quòd dicta verba ſũt verba debitoris relata ab Imperatore, petierat enim vt ad ceſsionis miſerabile admitteretur auxilium, data creditori-
39 bus electione &c. † valde enim eſſet iniquum, ſi fortè eligerent creditores dare quinquennium vt eo elapſo damnaretur in carcerem ſine vlla ſpe cęſsionis,quod Bal.ibi dixit fieri deberé, ſi malit ipſe ſtatim bonis cędere,vnde verior eſt hæc pars. In illa autem l.vlt.dixit Bal.quòd iſti decoctores, & foro ceſsi, quorum magna hodie habetur copia, qui non ex aduerſa fortuna,ſed per dolum, & in fraudem creditorum foro cedunt, deberent capti tradi dilaniandoribus: Contra hoc tamen ipſi ſibi proſpiciunt, priùs enim deligunt ſibi locum tuti refugij, Impetrantque latas ſecuritates à Principibus,quos,ſi liceret,dicerem malefacere ita paſsim concedendo,meliusquàm facturos vel non dando vel datam reuocando, monito priùs impetrante, vt ſibi conſulat, multò enim pauciores hac fraude vterentur,& multum conſuleretur bono publico. *Di-*
40 xit etiam Bal.in d.l.vlt. quòd †remedium illud ceſsionis bonorũ eſt valde miſerabile,cùm vix pannicularia cedens retineat,præter quòd etiam in multis locis ſunt ſtatuta quę ad dedecus cogunt, vt
41 quòd cedens percutiat lapidem cum natibus.† Quod ſtatutum dicit ipſe nõ valere,allegat,l.cum ſupra virentis. C. de re mil.li.xii. melius videtur probari in d.l.vlt.ibi, ſalua eorum exiſtimatione, quæ verba gl.exponit,quia non efficitur infamis,quis enim dicet hominis ad eum actum compulſi exiſtimationem ſaluam? facit etiam tex.in l.vlti.ff.de ceſ.bo.vbi dicitur poſſe bonis cedi per nũcium vel per Epiſtolam,contrarium tamen innuitur ex no.per Alcia.li.parergon.ii.c.xlvii.ſuntque rationabiles cõſtitutiones quas ibi allegat in C.Theodoſiano.in l.j.qui bo.ce.poſ.& in nouella conſti.Iuſtiniani.cxxxv.vt qui non luxu,ſed fato labuntur, ad id dedecoris non compellantur. Adrianus tamen imperator vt in eius vita Spartianus refert,ſanxerat vt huiuſmodi decoctores catamidiati in foro oſtenderentur,cuius loci Alcia.ibi non meminit, tractatur etiam materia hæc per Can.in c.Odoardus,de ſolu.& nihil horum allegat Iaſ.in §.cum quæſtio.nu.19.Inſt.de ac.vbi hanc materiam tractat, ſed ſimpliciter dicit ſtatutum non valere. Dixit
42 etiam Bal.in d.l. vlt.quòd † poſt ceſsionem non eſt licita ceden-

ti

ti pęnitentia ſi facta ſit coram Iudice, & conſentientibus credito-
ribus, allegat. l. pęn. ff. eo. titu. quæ hoc non dicit, ſed in ea dicitur
43 quòd † oportet cedentem bonis debitum prius agnoſcere, ac con
demnari, aut confiteri, Cuius dicti poteſt duplex eſſe ratio, vel vt
cautum ſit creditori ad cuius inſtantiam fit ceſsio, ne iterato coga
tur cum alijs fortè creditoribus, de ſuo iure oſtendere, quod Bart.
dixit in d. l. pen. ſiue etiam vt ipſi creditori cautum ſit pro reſiduo
44 vbi ex bonis ceſsis integrum non capiat ſuum es, † debitore ad
meliorem fortunam perueniente, quando, & in eum caſum ius ei
45 ſaluum manet, vt ff. de ceſ. bo. l. iii. intellige tamen † vt ex poſteà
quæſitis conueniatur debitor ciuilius, atque vrbanius, & videlicet
in quantum facere poteſt, vt ea l. in prin. Et contra Bald. in eo quod
dixit non eſſe conceſſam pœnitentiam, tenuit Barto. in d. l. pen.
verſi. quæro vtrum poſt ceſsionem, & eſt tex. in eo. tit. l. quem pœ-
nitet, & in l. iij. fallit tamen ſi iam bona ſint diſtracta. vt l. ii. C. eo.
titu. Quod verò dixi conueniri debitorem poſt ceſsionem ſuper
uenientis ei bonis, intellige non inſolidum vt prius, ſed in quan-
tum facere poteſt. Et in bonis ſuperuentis conſideratur quanti-
tas non qualitas, iuxta l. qui bonis. ff. de ceſs. bo. per quæ verba di-
cit ibi Bar. quòd debet inſpici quis ſit fructus rei, non quæ ſit eius
qualitas; & ſic, ſecundum eum, ſi eſſet vnum magnum palatium vel
aliquid ſimile, ſatisfieret creditori inſpecto fructu locationis, hinc
dixit Ang. in l. diuus, in prin. ff. de pe. hę. ſe conſuluiſſe cum Bal. fra
45 tre ſuo apud Ariminum, † quòd quando alimenta debentur ſecun-
dum vires patrimonij, debent præſtari pro quantitate redituum,
neque vendentur fundi, etiam ſi reditus non ſufficiant, ſecus verò
quando alimenta debentur ſimpliciter, allegat pro caſu ſingu. &
quem dicit non eſſe alibi in iure, d. l. qui bonis, ſecundum Bar. ibi,
& quòd non vendantur fundi in alimenta dixit Bar. in l. pęn. ff. de
ali. & cib. lega. ſequitur Imo. in l. Imperator, prima col. ff. ad Treb.
Alexan. in conſi. c. li. j. quod incipit ſuper primo caſu, in vlt. verbis,
quod poſſet latius comprobari, verùm Alex. in l. maritum, in vlti.
verbis, ff. ſol. mat. dicit quòd quando alimenta debentur titulo lu-
cratiuo, procedit dictum Barto. ſecus ſi ſint debita ex titulo one-
roſo, Bald. tamen in l. ſecunda. C. quod cum eo, verba illa vtrum
ex quantitate eius quod acquiſitum eſt, an verò ex qualitate,
46 de quibus in d. l. qui bonis, aliter intelligit, † dicit enim quòd
quantitas inſpicitur ideſt communis valor, non autem qualitas,
id eſt pretium affectionis, vt in d. l. ſecunda. verſic. iuxta prædicta
quod etiam dixit in l. quod nomine, in vlti, verbis, ff. de condi. in-

de.quem ſenſum lex illa non recipit,quę ſolam conſtituit differentiam inter quantum & quale, Neque poteſt eſſe quale, quin adſit, & quantum;neque enim poteſt eſſe qualitas ſine ſubiecto l.eius qui in prouincia.§.quid ſi ſtipulatus, ff. ſi cer. pet. verùm cùm dictum ſit in l.illa,quod ſi is qui ceſsit bonis modicum quid acquirat, iterum eius bona non veneunt, quęritur quis erit modus, vt ſcilicet ſciamus modicum ſit,an multum, & dicitur quantitatem non qualitatem intuendam ,Quid enim ſi magnum familiæ ſuæ palatium legitima ad eum ſucceſsione peruenerit quod vendi non deceat, arg.l.ſi in emptionem,ff.de mino.& l.lex quæ tutores,§.nec domū C.de admi. tu. Certè eius quantitas æſtimabitur quanti eſt in fructu,non quanti in venditione, & quamuis ſecundum hunc ſenſum videantur confundi proprietates illarum vocum,quantitas & qualitas,Dixit tamen Tiraq.in trac.ſuo retrac.in Glo.xxj.nume.2.allegando hanc eandem l.qui bonis,quòd quantitas, & qualitas idē propemodum ſubiectum reſpiciunt,Dico etiam quòd tam de quāto, quàm & de quali iudicabit Prætor quid hoc caſu fieri debeat, vt probatur in l.ſi debitoris, d. tit. de ceſſ.bo. Ibi.ſi tales tamen facultates &c. dictio enim tales,proculdubio qualitatem reſpicit, Bal.tamen in l.vlti.verſi.quęro quidam,C.qui bo.ce.poſſ.dicit eſſe arbitrarium Iudicis, pro qualitate perſonæ an domus pretioſa vel turris vendi debeat,Ad d.l.qui bonis, reſpondet quòd non conſideratur qualitas, id eſt, vtrum ſit pretioſa, benē tamen inſpicitur quanti ſit valoris, Cur autem ex primis bonis ſatisfiat diuenditis omnibus,ſecus verò in poſtea quæſitis ratio redditur in.§.vlti. inſti. de act. quia inhumatum eſt ſpoliatum omnibus fortunis
47 ſuis,inſolidum damnari. Puto † etiam in caſu cum ad turpem illam ceſsionem debitor compellitur omninò eum liberari, ita vt ſuperuentis etiam bonis ad nihil vltra erga creditorem teneatur qui eum ad talem perduxit ignominiam, argu. l. interdum.§. qui furem.ff.de fur.quod recolo me alibi legiſſe licet nunc oblitus ſim loci. Et poſtque huc ſermo eſt delapſus non erit fortè inutilis labor ſi aliqua ſubijciam, vt clarius hæc materia inoteſcat.
48 Eſt igitur regula quòd † cuilibet debitori licet bonis cedere ſiue is ſit paterfamilias,ſiue filius,fœmina,aut maſculus,l.pen.C.qui bo.ced.poſſ.vbi Bar.& alij no.Imò etiam vniuerſitas, puta collegium,aut eccleſia,in auc.vt deter.ſit.nu.cle.§. ſi quis aūt, quā Reg. duodecim modis limitat Iaſ.inſt.de ac.§.eū quoq;,col.iij.& iiij. verum ſuper ipſa xij.lim.hæret Iaſ.quia Bal.quem allegat,in l.j.col.
49 ij.ver. † quęro nunquid ille.C.qui bo.ce. poſ.dicit eum qui habet
vnde

vnde ſatisfaciat non poſſe bonis cedere; quem ſequitur Nicol. de
Neap. in d.§.eum quoque, contra quem eſt tex. in l. illud, ver. quid
tamen.ff.de tribu.cui tex.reſpondit Iaſ.ibi ſed non fuit recordatus
de eo quod dicit Bal.in d.l.vlt.verſi. quęrò cum nemini, qui dicit
quòd etiam is qui verè nihil debet, vt vitet indebitas vexationęs,
& litium execrationes, poteſt bonis cedere, quod Glo. ibi tenuit,
quòd procedit ad eius pacem, licet non ad creditorum commo-
dum: Et hęc pars videtur verior. Aliud etiam no. quòd non ſo-
lum is qui ſemel ceſsit bonis exigitur in quantum facere poteſt de
50 ducto ne egeat, † ſed & multæ aliæ ſunt perſonæ quæ hoc gaudent
priuilegio quas enumeratas videbis in l. ſunt qui, cum multis ll.
ſeq. ff. de re iud. quæ ſunt infraſcriptæ ſocius omnium bonorum,
Parentes, Patronus. Patrona, Parenteſque eorum, & liberi, maritus,
vterque ſocer, tam mariti quàm nurus, cum diſtinctione tamen vt
vt in l. ſicut & l. ſeq. eod. tit. Miles, quod & ad cæleſtes milites exten
51 dit Glo. in l. miles, in princ. eod. tit. † Item conueniuntur in quan
tum facere poſſunt ij qui honori, aut muneri publico ſunt obno-
xij, neque enim coguntur bonis cædere, ita videtur mihi intelli-
genda lex, propter honorem, C. qui bon. ced. poſſ. Doc. tamen om-
nes aliter intelligunt, vertunt enim illius l. ſenſum; quòd quis non
poſsit bonis cedere vt euitet publicas functiones, cum tamen re-
pugnent verba l. ibi. inuidioſam ceſsionem admitti, & tex. eod. tit.
l. iij. vbi dicitur quòd pater bonis ceſsit propter onera ciuilia, Gl.
ibi dat alium ſenſum præter hunc meum, & communem, vt loqua-
tur in eo qui vocatus ad munus cui eſt inhabilis cogitur bonis ce-
dere; ſed non congruit verbum, Admitti, de quo in illo tex. Item
liberalis donator eodem fruitur priuilegio, ſolusque ipſæ æs alie-
num deducit atque etiam id quod ei eſt neceſſarium ad condi-
gnum victum, & de reſiduo ſatisfacit donatario, ſed alij ęs alienum
52 non deducunt l. inter eos. §. is quoque, ff. de re iu. † forte etiam vi-
deretur dici poſſe vt ſolus ipſę exigatur deducto ne egeat prout
innuitur in d. §. quoque, ibi Imò nec totum, ſi enim eſt hoc regu-
lare in omnibus qui ita obligantur, quid neceſſe erat verba illa
in d. text. apponere? repugnat tamen text. in l. in condemnatio-
ne, in princi. ff. de reg. iur. dixi l. illam reſtringas ad certas perſo-
nas prout Glo. j. ibi tangit Cogita tamen quia omnes aliter intel-
ligunt. Verba autem illa deducto ne egeat referunt Doc. ad hone-
ſtum & commodum, ita Glo. in d. l. in condemnatione, & declarat
Dec. in l. diuus, in fi. eo. tit. Et inſpicietur perſonę qualitas. Aliud
53 † eſt etiam in hac materia notabile quòd cum hoc priuilegium

Ne quis

Ne quis exigatur vltra quã facere poteſt detur miſerationis gratia, ſi vtrinque par & æqualis ſit ratio miſerationis in debitore videlicet & creditore potior erit creditor ſi de damno vitando tractet, Ita Bar.in l.maritum, verſi.quæro quid ſi maritus, ff. ſolu.ma. quod latius ibi Alex.tractat,& in l.ſi maritus, illo eo.tit. Scien-
54 dum † eſt poſtremo ceſsionis remedium non ſtatim per leges Romanas fuiſſe adinuentum, Imò vſque adeò fuerunt quandoque debitores creditoribus obnoxij vt neque corpora eorum eſſent tuta, quod comprobatur ex Liuio, Is enim libro ſecundo, dicit, fremebant Plebei & propter æs alienum nexe foris ſe ſe pro libertate dimicantes, domi à ciuibus captos & oppreſſos eſſe, Ac poſt paulo, Nexu vincti ſolutique ſe vndique in publicum proripiunt. Tandem edictum eſt per Conſulem ne quis ciuem Romanum vinctum aut clauſum teneret non quis militis, donec in caſtris eſſet, bona poſsideret aut venderet, liberos nepotesue eius moraretur, Quibus verbis oſtẽditur etiam genus & familiam creditoribus patuiſſe obnoxiam, Eòque eſt res deducta vt ſe ceſſerit plebes in ſacrum montem, cõceſsi ei Tribuni qui plebem contra patres atque omnem patriciorum iniuriam tutarentur, quod anno decimo ſeptimo ab expulſis regibus dixit Pomponius vt in l. ij. §. iiſdem temporibus, ff.de origi. iu. Quod verò ad bonorum ceſsionem attinet lata eſt poſteà lex Iulia quæ Romanis & fortè etiam cunctis Italis hoc ceſsionis remedium adinuenit, Conſtitutionibus poſtremo Imperialibus etiam ad prouinciales eſt exporrectum, l. legis Iuliȩ ff. qui bon.ce. poſſ. fortè tamen hoc ab Imperatore precibus impetrabatur, vt innuit lex vlt.in prin.eo.tit.in C. licet Glo. ibi, verbis illis.(A noſtra Maieſtate) ſubaudiat, vel alio Iudice, At ho-
55 die paſsim licet ad funeſtum hoc remedium confugere. † An verò ei renunciari poſsit latè explicat Fely.in c. ſi diligenti.col.j.de fo.
56 compe.& in c.ex reſcripto, col.iiij.de iureiuran. † ſcias tamẽ quòd quamuis ei renunciari non poſsit in hoc tamen nocet renuntiatio vt amittat quis propter eam auxilium illud aliàs ſibi fortè competens, ne conueniatur vltra quàm facere poteſt. ita Ro.deciſ.dlxvij.
57 Nota quòd ſecundum aliquos in antiquis, † Sed neque hoc beneficium habet qui conuenitur ex delicto, etiam ſi ad pecuniam, & ſi ciuiliter actum ſit. Ita Bal.in conſi.cccc.quod incipit Iacobus, lib.
58 j.in vltimis verbis. Dic tandem quòd dũ vult † quis bonis cedere vt carcere educatur citari debent omnes eius creditores, Neque habet hoc caſu locum regula Iuris Quod poteſt inuitis, ita Bal.conſi.cccj.ad euidentiam lib.j. Niſi ad vnius tantum inſtantiã

captus

captus eſſet,tũc enim ſufficit illum ſolũ citari.ita Bal. ibi. Reaſſumo nũc ſaluiconductus materiã,in qua Bal.in d. conſi. cccc. mul
59 ta dicit non obliuiſcenda.† primò quòd ſecuritas iſta non extenditur ad maleficia,quòd intellige de præteritis,nam de committẽ
60 dis non eſt dubitandum.† Item neque extenditur ad fiſcalia debita,& loquitur de fiſco externo,& non concedentis, Item & tercio non prodeſt fugitiuis,niſi ſit apertè dictum,Item & quartò reſtringitur ne quis contra alium concedat quod nollet concedi contra
61 ſe,Et conceſſum propter debita non extenditur ad crimina † Neque data furi prodeſt ei ſi veniat cum re furtiua, propter nouã contrectationem,& conſequenter nouum crimen, Neque conceſſum pro rebus ſuis includit alienas,Et conſi.illud eſt contra officialem cuiuſdam magni Domini qui aufugerat cum pecuniis Domini, caueant igitur impetrantes. Adde etiam ad materiam d. l.vlti.C. qui bo.ce.poſ.dixit Alex.in conſi.ccv. viſis,ver.ſecundo caſu,li. ij.
62 † quòd volens vti quinquennalibus illis induciis cauere debet de ſoluendo finita dilatione.allegat l.vniuerſa.C.de preci.Imp.offer. ſed Albe.in d.l.vlt.dicit cõtrarium,& reſpondet, d.l.quod vniuerſa,quòd loquitur in dilatione data à Principe,ſecus in data à creditoribus.Quòd ſi quæras quomodo cautum erit creditoribus,dic quòd per capturam perſonæ,vt dictũ eſt ſupra,& iſtud magis pla-
63 cet.Dixit etiam Alex. in d.conſ.† quòd ſaluusconductus non extẽditur ad debitum iuratum,niſi aliud in eo expreſſum ſit,quod etiã dixit in conſi.xxxviii.col.ii.lib.iij.latè tractat Fely. in c.conſtitutus,col.iiii.de reſcrip.Idemque Alex.conſi.cxxxvij.col.ii. verſicu. circa ſecundam dubitationem.lib.vj. An verò ſaluusconductus comprehendat perſonas maiores expreſsis, & an ipſummet concedentem vide eundem Alex.in conſi.ccxxxv.incip.poſt reditum
64 conſi.col.ix. & vl.lib.vj.Quòd ſi † dominus caſtri dederit ſecuritatem mercatoribus in ſuo caſtro & propter inimicitias ipſius Domini inuadant hoſtes caſtrum & deprædentur mercatores illos dixit Ancha. obligari concedentẽ ſarcire eis quod deperiit, vt in conſi.cxxii. quod incipit viſis pactis, Cætera in hac materia requirat diligentior inueſtigator.

✻

HIC INCIPIT DECIMA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Contraria ſunt natura coniuncta.*
2 *Extrema gaudij luctus occupat.*
3 *Belli finis eſt pax.*
4 *Bellum propter pacem dumtaxat fieri debet.*
5 *Pax eſt quærenda & amplectenda.*
6 *Pacis encomium.*
7 *Pax à vitijs.*
8 *Pacem ſi vis para bellum.*
9 *Bellum tutius eſt quàm pax inſidioſa.*
10 *Pax quid,& tit.ſeq.nu.26.verſi.imò etiam ſi eſſet.*
11 *Fœderum tria genera.*
12 *Bello ſublato tollitur omnis eius effectus.*
13 *Banniti ante bellum non reſtituuntur propter ſecutam pacem.*
14 *Prædia amiſſa propter bellum in pace debent reſtitui.*
15 *Mobilia & im mobilia ſecuta pace debent reſtitui.*
16 *Pax eſt ad inſtar reſtitutionis in integrum.*
17 *Capitula pacis ſunt præ cæteris pro lege ſeruanda.*
18 *Bona an & quando in pace debeant rebellibus reſtitui.*
19 *Bona in crimine læſæ maieſtatis an ſint ipſo iure confiſcata.*
20 *Indulgentia & Abolitio criminis an comprehendat bona.*
21 *Reſtitutio principis an comprehendat bona in tercium tranſlata.*
22 *Nomina debitorum ſi ſit exacta in bello, quod ſtatuetur de eis in pace.*
23 *Bella an ſint ex iure Romano.*
24 *Exteri lunge aliud quàm hoſtes.*
25 *Exteri qui ſint.*

De

De pace. Titulus Primus.

VT VERO iam tandē Placidiora & potiora tractemus, illud ſciēdū eſt natura ita cōparatū & conſtitutū eſſe † vt con
1 traria contrarijs cohæreant, & quæ videntur hominibus pugnātiſsima ea tamen ſint inter ſe coniuncta, Et huc tēdit quod omnium hominū ſapientiſsi
2 mus ille Salomon dixit † quòd extrema gaudij luctus occupat, ſic vitam mors nullo interſticio conſequitur, propter quod in l. qui duos ff. de man. teſta. dicitur, quod viuens moritur, ſic incipit caleſcere quod frigeſcere deſinit. Hocq; eſt quod plato in Phædone dicit ita omnia fieri, Nempè contraria ex contrarijs, generationemque eſſe viciſim alterius in alterum. Quod & latinus vates quidam ita cecinit.

Tamen omnia fiunt.
Ex ipſis, & in ipſa cadunt, reſolutaque tellus.
In liquidas rareſcit aquas tenuatur in auras.
Aeraque humor habet, Dempto quoque pondere rurſus.
In ſuperos aer tenuiſſimus emicat ignes.
Inde retro redeunt idemque retexitur ordo.

3 Nimirum ſi & nos, ſequentes naturam, † bello pacem coniūgemus;
4 eique affinem eam & cognatam dabimus. † Nam neque alia debet eſſe bellantis populi aut regis intentio quā vt pacē conſequatur, c. noli. §. pacem. xxiij. q. j. Et bella nō cupiditate aut crudelitate, ſed pacis ſtudio ſunt gerenda, c. apud veròs, ea cauſa, & q. vnde & dixit Calde. in conſi. primo. de treu. & pa. quòd bellamus vt abſque iniuria in pace viuamus. Quæ fuit Ciceronis ſententia, is enim ſic di-
5 xit, † Bellum ita ſuſcipiatur vt nihil aliud niſi pax quęſita videatur. Hanc diuina eloquia iubent inquiri, amplecti, teneri, Inquire pacē
6 dicitur pſalmo xxxiij. & ſequere eā, In alio ēt pſalmo dicitur, † iuſtitia & pax oſculatę ſunt, Et Eſæ dixit erit opus iuſticiæ pax. Hāc Dominus & ſeruator noſter in terra deſcendens nunciari & præcipi iuſſit, Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax ijs qui bona ſunt voluntate, hanc rurſum cœlum repetens pro maximo munere amicis ſuis reliquit, Dicens, Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hanc iubet nos Paulus amplecti cum dicit, Ad pacem vocati ſumus, & rurſum cum ait, Pacis autor Deus, vn-

vnde & iubet nos cum omnibus hominibus (quãtum eſt in nobis) Pacem habeamus; Nimirum igitur ſi & beatus Tho. ſecunda ſecundæ articulo tertio, & quarto, hanc virtutem affectumque caritatis nuncupat. Eamque dicit appetere cuncta creata. Fateor tamen, ſupradictas ferè omnes auctoritates referri † ad pacem ſpiritus, propter quod & ſubiungitur in vna ex eis. Non quomodo mundus dat ego do vobis: prout & de hac ipſa intelligit Propheta cum dicit. Non eſt pax impio. prout eſt enim ſpiritale bellum de quo in epiſtola Iacobi, c. iiij. bella, inquit, in nobis ex noſtris cõcupiſcentijs, de qua pariter ſenſit Iob cum dixit, militia eſt vita hominis ſuper terra, quod & dixi in initio operis, ita & habetur ſpiritalis Pax, vt cùm parent rationi affectus noſtri, neque repugnant inferiora ſuperioribus, ſed & vulgaris illa mundi Pax ſolet eſſe optatiſsima & gratiſsima, hanc cecinit egregius Poeta cum dixit.

7 (margin, at "pradictas")

Aurea condet.
Secula quæ rurſus latro regnata per arua.
Saturno quondam.

Hęc eſt pax quam ſex de cauſis dixit Gl. lunge fieri à nobis in c. ij.
8 in ver. Pacem, de re iud. in vj. † Cuſtoditur autem Pax & conſeruatur ſi ſit Princeps paratus ad bellum, Quod & confirmat Dominus noſter cùm dicit, ſi fortis armatus cuſtodit atriũ ſuum in pace ſunt omniaque poſsidet. Eſtque in ore omnium, ſi vis Pacem, para bellum, quod & Vegetius in proęmio tertij libri de re mil. expreſsit
9 his verbis, Qui deſiderat Pacem præparet bellum, † ſuſpecta tamẽ pace tutius eſſe bellũ dixit Cornelius Tacitus, quod & Cicero dixit verbis ſupra citatis, Pacis quæ nihil ſit habitura inſidiarum, cui & congruit Priuernatis liberum in ſenatu Romano reſponſum, ſi bonam, reſpondit Pacem dederitis, Perpetuam ſeruabimus, ſi malã non diuturnam. Dixit etiam Bal. in tit. de pa. iur. fir. in prin. in vlt. verbis, quòd Pax debet eſſe vera & perpetua, quod ſi in ea latent inſidiæ non eſt Pax ſed dolus. Quòd verò ſubdit ex diuo Auguſtino quòd quandiu pugnatur nõ habetur vera Pax ad pacem animæ pertinet. Nihil igitur mirum ſi Principes noſtri toties renouant fœdera, totiens, Treugas, Inducias, Paces, bella. Ipſa nanque impellente neceſsitate, & præſertim ærarij exinanitione, confugiunt ad Pacẽ, non ex animi tranquilitate, non populorum miſeratione, non denique Dei timore & reuerentia, nimirum igitur ſi repleto ærario tanquã ceſſante cauſa, ceſſat effectus & Pax: Pacis etiã encomiũ cecinit Bal. in tit. de pa. conſtan. in fi. operis, in §. hæc ſunt nomina nu. 3. Vt igitur aliqua ad Pacis materiam ſpectantia tractemus

quæro

quæro,primò quid ſit Pax;† Eam,reprobata difinitione Goffredi, dixit Bar.nihil eſſe aliud quàm pactum per quod bello introducto finis inponitur,ita ipſe dixit in conſi.lxvj.quod incipit,ad decla-tionem,Alibi dixit Bal.nihil eſſe aliud pacem quàm ipſa pacis capitula, vt in conſi. cxcv. incipiente laudare vos,& cõmendare,in ij.col.verſi.præterea dato,li.ij.fortè tamẽ melior eſt difinitio Goffre.Poteſt enim eſſe Pax abſque pactis & capitulis, vt cũ Princeps, deuictis hoſtibus,ſublato quandoque omni regio genere Pacẽ dat Prouinciæ,quod Alexander Macedo fecit deuicto Dario,& Turca capta Conſtantinopoli,Multa etiã de pace dixit Roma. in cõſi.vl. col.v.&Io.de Ligna. in trac.de pace per totum. Aliò tamen reſpicit quod Auguſtinus dixit in lib.xij.de ciui.Dei,quòd nihil aliud
11 eſt pax quàm ordinata concordia. Omnia † autem fœderum genera recenſet Liuius,quibus reges & populi in amicitiam coeant, vnum cum victis leges dicuntur,vbi enim ei qui armis plus potuit omnia dedita ſunt, quibus victos mulctari velit quæve eos habere eius eſt ius atque poteſtas;Alterũ eſt cũ pares bello ęquo fędere in pacẽ & amicitiã veniunt, tunc enim repeti reddique per conuentionẽ res,& ſi quarũ eſt bello turbata poſſeſſio, eas aut ex ęquo ſimul,aut ex iuris antiqui,aut partis vtriuſque cõmodo cõponi,tercium verò eſt genus cũ qui hoſtes nunquam fuerint ad iungendã amicitiam ſociali fędere conueniunt, quo caſu neutri leges dant vel accipiunt cũ id victoris ſit ac victi.Ita Liuius.Primò illi generi nõ fuit ea pax abſimilis quam Carolus Imperator dedit Duci Saxonię & cæteris Germanis qui Ducem ſequebantur.Secundo autem generi conueniunt toties repetita fędera eiuſdem Caroli cum Franciſco Francorum rege, atque etiam cum Henrico ab anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto vſque in quinquageſimũ octauum quo hæc ſcribimus, & quo facta eſt pax inter Philippum Hiſpaniæ regem & Henricum antedictum,regem Francię,reſtitutis Duci Sabaudiæ . Em. Philiberto vrbibus & Prouincijs quas bello amiſerat,retentis tamen per Gallos quinque Oppidis in Pedemontana Prouincia,quæ ſunt Taurinum, Cherium, Villanoua,Pinerolium,& Clauaſium,reſtituenda lapſo triennio, & diſcuſſis interea ac dilucidatis iuribus & actionibus quæ contra ipſum Ducem atque vrbes quas tenet prætendit dictus rex Franciæ,
12 quam pacem Deus perpetuam ſeruet. Subſequenter quæro † ſicut per pacem tollitur bellum an ita & tollatur omnis effectus belli,Bal.in tit.de pace conſtan.in §.priuilegia omnia,nume.38.dicit quod idem quoque innuit in eod.tit.in §.ſententiæ quoque,nu.82

dũ vult quòd ſententiæ cõtra rebelles prolatæ rebellionis & belli prætextu ſecuta pace cenſentur reuocatæ, ſecus aliò reſpiciant. pu ta quia ex cauſa mutui aut alia ciuili. Et † propterea inferò quòd e xititij Mediolanenſes qui ante bellum verterant ſolum, & erant vt vulgo diciturbanniti, propter crimẽ, quãuis ſit in genere parci tum rebellibus in fœdere & pace, non tamen cenſebantur patriæ
14 reſtituti, niſi amplitudo fœderis aliud ſuadeat. † Infert etiam Bal. in d. tit. de pa. conſtan. in §. poſſeſsiones, nu. 85. quòd prædia amiſſa propter bellum, & quæ quis ante eum poſsidebant debent, eo fini to, reſtitui prioribus poſſeſſoribus, Et ſi ipſimet ea fortè interint occupauerint debent in ſua poſſeſsione defendi, & obſtabit aduer ſario de ſpolio agẽti, exceptio dolo petis, quod & repetit Bal. in §.
15 omnes, nu. 92. eo. tit. Dixit † etiam Ang. in l. ſi quos. C. de poſtli. re. quòd ſecuta pace fieri debet reſtitutio antiquis dominis nõ ſo lum immobilium raptorum in bello ſed etiam mobilium; loquitur tamen in caſu cum ita cautum fuit in fœderibus. Et cũ eo quod dixit Bal. in d. §. priuilegia, concordat Afflic. in c. j. col. xj. de vaſal.
16 decre. gta. dum vult † quòd pax nedum eſt loco ſimplicis indulgen tiæ, ſed etiam reſtitutionis in integrum, etiam ad *præiudiciũ* tertij in quẽ fortè bona erant trãſlata, allegat ad hoc *Ful. conſ. cxliij.*
17 & Alexan. conſi. cxc. & conſi. ccxvj. li. ij. † Ego ſuper omnia inſpicienda cenſeo capitula & verba fœderis, habent enim inſtar legis. Aut ſunt igitur ita latè concepta vt poſsint omnia continere & continebunt omnia, etiam mobilia, vt Angel. dixit, conuentis enim parendum eſt, l. j. §. ſi conuenerit, ff. depo. l. contractus, ff.
18 reg. iur. Aut fuit ſimplex pax & parcitur rebellibus, † nihil dictũ de bonis reſtituendis, & hoc caſu non puto eos recuperare bona, præſertim quæ ſint ad tertios tranſlata, quia Princeps qui ea tranſtulit ſubeſt legi cõtractus, l. digna vox, cum ſua materia, C. de legi. ita Bal. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum, ff. de lib. & poſthu. qui refert Cy. dicentem fuiſſe ita iudicatum Bononiæ, faciunt ea quæ in valde proximis terminis dixit Bart. in l. vl. col. iij. verſicu. & pro huius. C. de ſen. paſ. dum diſtinguit inter ſimplicem indulgẽtiã & eam quæ fit cum adiectione, Item & inter limitatã reſtitutionẽ & abſolutã, ſeu ſimplicem, limitata enim continetur ſuis limitibus, at ſimplex continet omnia. Differentiã verò inter Indulgentiã & reſtitutionẽ intelliges ex Glo. inſtit. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. cũ au tem. Ang. tamen in d. §. & quid ſi tantum, col. vl. ver. ij. no. abſolutè & indiſtinctè dicit quòd reſtitutio à Principe facta nunquã trahitur ad alienata, imò neq; ad fructus alienatorũ quos prius percepit

fiſcus

fiſcus, Et propterea monet exules vt ſint cauti & curent apponi in capitulis fęderis clauſulam quæ ēt alienata contineat, quod dicit ſeruatū fuiſſe in pace facta per Peruſinos cum ſede Apoſtolica, latius tamen complectendo hanc materiā diſtinguendū puto de mente doctorum: quia aut loquimur in ſententia iudicis abſolutoria, poſito quòd quis verè deliquerit, & nihil prodeſt abſolutio, ita Afflic. in tit. quæ ſit prima cauſa be. amit. c. j. §. præterea, in Glo. iij. num. 90. qui allegat Iſer. ibi, quiquidem Iſer. ibi, in §. item qu dominum, col. v. verſi. Itē quid ſi Princeps, dicit quòd ſi Princeps, indulſit Primogenito vaſalli qui felloniam commiſerat, perinde eſt ac ſi non commiſiſſet, proptereàque ſuccedet in feudo excluſo fratre ſuo, ſecus, dicit ipſe, ſi abſolutus fuiſſet à Iudice, allegat l. palā. §. quæ in adulterio, ff. de ri. nup. ibi, quia factū lex non ſententiam notauit, & l. qui cum vno. §. ignominia, ff. de re milit. & quia diferentia eſt inter Principem & Iudicem, arg. l. j. C. qui pro ſua iuriſd.

Ego, quidquid ipſi dicant, crederē quòd ſi iudex cauſa cognita inter fiſcū & vaſallum reū ipſum abſoluat, tutus erit non ſecus quā ſi eſſet à Principe abſolutus, quia ſentētia facit ius, l. ingenuū, de ſta. ho. cū ſi. quod maximè procedit in criminalibus, vt per Bald. ibi in ij. col. Neq; obſtant iura in d. l. palam. §. quæ in adulterio, longè eſt enim diſsimilis caſus, Ipſa enim deprehenſio infamat ſicut adulteriū, nimirū ſi abſolutio nihil prodeſt. Idē eſt ēt in d. §. ignominia, nā miſsio ipſa infamat nulla expectata ſententia, nimirum ſi nihil prodeſt abſolutio, Idē ēt dicerem in quolibet alio caſu in quo lex ſtatim & ipſo iure pęnā pro crimine irrogaret, prout in crimine lęſę maieſtatis, vt l. vlt. C. ad l. Iu. ma. his enim caſibus iudicis ſententia abſolutoria non immutaret legis diſpoſitionē, quod tamen dixi de crimine lęſę maieſtatis videbis intra latius diſcuſſum, in ſe-
19 quenti, tit. nu. 76. verſi. quæro nunc de alia. Aut † loquimur de indulgentia, & per eā dico quòd reatus & culpa remittitur, & conſequēter eius pœna, ſed bona non reſtituuntur, Gl. inſti. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. cum aūt, in Glo. vl. faciunt ēt iura in l. ij. in l. tutor cum trib. legib. ſequentibus, & l. ſi pater. C. de ſen. paſ. fallit ſi plenius aliquid in indulgentia adijciatur, illud enim ſequēdum eſt, vt eo.
20 tit. l. pe. † Aut eſt reſtitutio, & ſic aliquid plus quàm ſimplex indul
21 gentia, & cōprehenduntur bona, ſi nundū ſit in aliū tranſlata, † ſed ſi ſint tranſlata & tunc ſecus, ita Bar. in eo. tit. l. vl. col. iij. & hæc eſt cōis omnium ſententia, vt per omnes, in d. §. & quid ſi tantū, Limitatur tamen vt locū non habeat d. regula in eo in quo fiſcus reperitur factus locupletior, vt ſi bona vendidit, reſtituet enim pretiū, vt

ibi

ibi no. Bar. Quod ẽt no. contra id quod dixi ſupra de fructibus per
ceptis per fiſcũ antequã alienaret bona, allegãdo Ang. in d. §. & q̃d
ſi tãtũ qui tamẽ loquitur de ipſa reſtitutiõe, vnde fortè male loqui
tur. Limitatur ſecundo niſi tertius ille in quẽ ſunt tranſlata côſe
cutus eſt ea Iuris miniſterio quod proceſſerit à ſententia côdemna
toria prolata ſuper iſto met crimine, omnis enim alienatio quę im
mediatè prouenit à ſententia reuocatur, reuocata ipſa ſententia,
etiam ſi per reſtitutionem reuocetur, ita Ang. dixit in l. ſi pater fi-
lium, ff. de adop. & fuit originale dictum Cyn. in d. §. & quid ſi tan
tum, vt refert ibi Alex. ſub nume. 19. verſi. quod intellige, & opti-
mè probatur in l. ſi libertus, aliàs incipit ſiue patronus, ff. de iure
patro. & eſt conſimilis tex. in l. iij. §. ſi deportatus, ff. de bo. liber. Ne
que Imo. in hoc contradicit quamuis ibi dicat quòd in d. l. ſiue pa-
tronus, fuit potius quędam ſuppreſsio quàm tranſlatio, quod eſt di
cere quòd ex ſententia qua deportatur Dominus videtur potius
de medio ſublatus quàm ius liberto delatum, quod neque poteſt
inficiari. Et fortè poſſet idem dici in alia quæſt. de certa parte quæ
per ſentẽtiam defertur hæredibus occiſi, forte in emẽdam damni,
ſi poſteà ſequatur reſtitutio quidquid ſecus dicant Bal. & Alex. ibi.
Nam licet illa portio deferatur propter damnum offenſi dici tamẽ
poteſt quòd lex ſuum non etiam tuum tibi negat auxilium, reſtitu
tio enim reſcindit ſententiam omnemque effectum eius ſaluũ ta-
men erit hæredi ius agendi ad intereſſe. Ratio autem eſt, quia cum
ad tertium ſit hoc ius delatum mero rigore iuris ciuilis, etiam con
tra ius naturale, quod neque propter delictum priuat quem re ſua,
nimirum ſi poteſt Princeps temperare hunc rigorem: quam ratio-
nem adduxit in hoc propoſitum Aegi. Bellame. in deci. dccxliiij.
quę incipit his ſuppoſitis in prin. Poſſet etiam aliter diſtingui an
portio illa per ſententiam offenſo adiudicata eſſet ei aliàs debita,
fortè ex ſtatuto, an verò Iudex ita ſua ęquitate ſtatuerit, vt primo
caſu reſtitutio non auocet partem illam adiudicatam, per ea quæ
voluit Bar. quem Doc. ſequũtur in l. venia. C. de in ius vocãdum con-
cludunt quòd ſi Princeps componię ſuper delicto non cenſetur re-
miſſa pęna ad pręiudiciũ tertij, cui ius erat quæſitum aliũde quàm
ex ſententia, vt in caſu illius l. vbi deferebatur patrono pœna ſeu
mulcta ex iure cõmuni, ſecũdo verò caſu cũ merè ex ſententia ipſa
ius tertio quæritur nocebit ei remiſsio iuxta d. regulã Ang. in d. l.
ſi pater filium. Durũ eſſet tamẽ & fortè etiam periculoſum recede
re à recepta & communi ſententia: Limitatur tertiò ſi ita expreſ-
ſe dicatur in reſtitutione, propter quod monet Aduocatum Alex.
in d.

in d.§.& quid ſi tantum, vt bene cōcipiat reſtitutionis verba. vtraque tamen limitatio redditur dubia ex his quæ dixit Deci. in conſil. DXXV. nu. 8. dum improbat illam doctrinam Cy. & Ang. & multa allegat in contrarium. Erat tamen in illo caſu ſuo facta reſtitutio per legatum. Cuius minor eſt autoritas, ſed in principe diſtinguēdum puto an ſit quæſtio voluntatis an poteſtatis, Primo caſu, aut eſt facta in alium tranſlatio conſecutiuè propter ſententiam, & tenēdum puto cū Cy. & Ang. aut facta eſt tranſlatio ex cōtractu, etiam ſi ſit gratuitus, & credo bona nō debere reſtitui. Aut certū eſt de mente Principis & quæritur an potuerit etiam alienata reſtituere, & adhuc ſubdiſtinguam an ex contractu gratuito alienatio ſit facta an ex oneroſo: primo caſu auocabūtur, ſecūdo caſu verum erit quod dixit Dec. ea non auocari, vt in eius conſi. ccccvij. nu. 17. vbi hoc latè cōprobat. Quod tamē vltimum reſtringe niſi reuocet Princeps ex cauſa quę publicā vtilitatem reſpiciat, maximè ſi ſint diſtricta in ſubditum, quā materiā latè videbis explicatam per Felyn. in c. quæ in eccleſiarum, col. viij. & ix. de conſtitu.

Limitatur quarto quando non eſt explicitè dictum in reſtitutione vt veniant etiam bona, appoſita eſt tamē dictio aliqua prægnans quæ hoc afferat, vt ſi adſit dictio Plenariè, aut alia conſimilis, vt per Fely. in c. inter quatuor, col. vlt. de maio. & obe. Dum tamen dixi ſuprà quòd pax omnia in priſtinum reſtituit. ita vt quòd bellū ademit ipſa pax reponat, Roma. vno caſu contrariū dixit, Nam ſi Piſani & Lucenſes erant inuicem alteri apud alteros ex priuilegio ciues, & exoriatur inter eos bellū, per quod tollitur priuilegium iſtud, Pax ſuperueniens hanc ciuilitatem non reſtituet, vt per eum conſi. ccccl ix. in ſecundo dubio. argumenta ibi videre poteris. Quod etiam dixi ſuprà fructus bonorum perceptos durante bello non eſſe in pace reſtituendos, etiam ſi oporteat bona reſtituere. confirmatur per Alber. de Ro. & Saly. in auth. idē eſt de Neſtorianis, C. de hære. & per Bal. in d. l. vlti. C. de ſen. paſ. col. ante

22 pen. verſi. item oppo. & videtur. Quærò † quid de nominibus debitorum quæ fortè habebant exules in ciuitate, & dic quòd aut fuerūt ab initio extincta, fortè quia prouiſum eſt ita per ſtatuta quòd intereunt omnia eorū iura & actiones, & proculdubio reuiuiſcent per pacem & reſtitutionem, ita Aegi. in d. dcci. DCCXLIIIJ. Aut trāſiuerunt in fiſcum, & diſtinguendum eſt inter indulgentiam & reſtitutionem, vt eſt dictum ſuprà. Aut fuerunt alijs ceſſa vel donata qui ea exegerunt, & quæritur an exactor ille & ceſſionarius teneatur exacta reſtituere, & pręter ea quæ ſupra fuerunt dicta quæ

parum

parum aut nihil diferunt ab iſta quæſtione valde inſpici oportet ipſa verba fœderis,ſunt enim, vt iam dixi ſuprà, pro lege habēda & niſi ſint valde ampla & generalia hunc caſum non comprehendunt, ſi verò quęramus an debitor poſsit iterum exigi, dic quòd cum euenit caſus exactionis propter bellum debitor iam erat in mora ſoluendi, & iterum exigitur, ſibi quæ imputet ſi bis ſoluit, neque enim fuiſſet alteri illud nomen addictum ſi ipſe in tempore ſoluiſſet vero creditori, non debet igitur eius culpa damno eſſe alteri, Aut non erat in mora, & erit ſecurus poſtquam exactus fuit in creditoris iniuriam:hæc latè tractat Afflic. in deciſ. ccl. quæ incipit Rex Alphonſus, Obſtat tamen quod dixit Ioan. And. in add.Spec.in titu.de obliga. & ſolu. §.nunc aliqua, in addi. quæ incipit ſecundum Alber. Gal. Ibi enim dicit quòd Homobonus, Doct.Cremonenſis diſputauit hanc quęſtionem. Exorta eſt guerra inter Cremonenſes & Parmenſes, commune Cremonæ exegit à ſuo ciue quod debebat Parmenſi,quæritur an ſit tutus à ſuo creditore,& concludit quòd non:allegat l.ſi ſeruus plurium,§.j.ff. de lega.j.l.ſi per imprudentiam, ff.de euic.l.iij.in fi.ff. quod me.cau. & l. nec magiſtratibus, ff. de iniu.In quibus locis dicitur *quòd iniurioſum* factum ſuperioris non excuſat aduerſus tertium. *Neque* obſtat dicit ipſe,ius belli, quia iſti non ſunt veri hoſtes; Ego contrarium puto verius, Neque enim verum puto illud præſuppoſitum illius Homoboni, nam, ſuppoſito quòd ciuitates illæ tempore belli eſſent liberæ, habebat vtraque ius belli indicendi, prout dixi ſuprà in initio operis. Neque eſt bona illa eius illatio Populus Romanus bellum non indixit ergo non ſunt hoſtes, Ius enim Romanum bella & hoſtilitatem non induxit, ſed fuerunt dudum ante Romam conditam, introducta de iure gentium, quod dicitur in l.ex hoc iure, ff.de iuſti.& iur. vbi Alber. hoc in noſtris ter. dicit.Potuit igitur capi quod erat hoſtile & fiſco addici, ius enim
24 belli hoc fert vt latè oſtenſum eſt ſuprà ſuo loco. Quod † etiam conſiderabat ille doct. quòd dictæ ciuitates non erant inuicem hoſtes,propter difinitionem de qua in l.hoſtes,ff.de cap.& poſtli. reuer.& in l.hoſtes,ff.de verbo.ſignifica.ſed quòd erant tamen tanquam exteri, ad inſtar eorum populorum cum quibus neque fœdera neque amicitiæ habentur, propter quod dubitat de ſua deciſ.cum inter exteros illos licitę ſint captiuitates, & hoc relinquit ibi indeciſum,Hoc videtur mihi abſurdius quàm aliud ſuum pręcedens dictum, Neque enim fieri poteſt vt duæ ciuitates proximę & coniunctæ tot anteactis ſeculis nulla cōtraxerint vnquam

hoſpitij,

hoſpitij,amicitię,Pacis,connubiorũ etiam,fędera,præſertim cum fuerit vtraque Romanorum Colonia, Neque ſequitur ſi inter ſe diſſentiam,ſiue etiam ſi ad arma & bellum procedant, etiam ſi nõ eſſent inter ſe hoſtes,vt ipſe præſupponit, quod tamen ego verũ non puto præſuppoſita autoritate & iuſtitia belli, non inquam ſe-
25 quitur, non ſunt hoſtes, ſunt igitur exteri,† ſunt enim exteri qui nullo vnquã tempore fuerunt inter ſe amicitia aut fędere vllo coniuncti,neque bello aut Pace cogniti,vt l.poſtliminii.§.j. ff. de cap. & poſtl.re. Quales erant Luſitanis atque Hiſpanis gentes illę lunga oceani nauigatione.

SVMMARIVM.

1 *Pax an comprehendat Adhærentes contrahentium.*
2 *Pax eſt ſtricti iuris ſicut tranſactio.*
3 *Bello indicto an includantur adhærentes, & dicitur quòd non, reprobata contraria opi. Bal.*
4 *Adhærentes variè intelliguntur.*
5 *Adhærentes parum differunt à uaſallis.*
6 *Adhærentes qui dicantur.*
7 *Adhærentiam non confert iuriſditionem in adhærentem.*
8 *Adhærentes ſunt ſub protectione, non ſub iuriſditione*
9 *Adhærentes defendi debent etiam cum armis, & nu. 32.*
10 *Adhærentes cenſentur reſeruaſſe ius Domini ſui.*
11 *Vaſſallus põt alteri domino adhærere ſi aliter non põt reſiſtere inimicis.*
12 *Adhærens inimico Domini amittit feudum.*
13 *Inſigna inimici Domini depingens in caſtro amittit feudum.*
14 *Famulus contrauenieus paci an faciat dominum ſuum, incurrere in pœnam pacis violatæ.*
15 *Principalis aliter obligatur quàm Aſſecla ſiue adhærens.*
16 *Commodatarius non tenetur de caſufortuito.*
17 *Conſilia reuelantes hoſtibus ſunt proditores.*
18 *Præuaricatores an gaudeant beneficio pacis.*
19 *Dux belli non poteſt facere pacem.*
20 *Damna belli an poſſint in pace remitti.*
21 *Damna remiſſa in pace non ſunt remiſſa quo ad Deum.*
22 *Milites rapientes in bello iniuſto non excuſantur per fędera, quo ad Deum.*
23 *Capta amicis pro tutela, finito bello debent eis reſtitui.*
24 *Rapta ſuis etiam amiſſa cum hoſtibus, tenentur raptores reſtituere.*
25 *Caſtrum uaſalli põt dominus munire, debet tñ gratis reſtituere finito bello.*

59 *Pater pacem facere poteſt pro filij iniuria.*
60 *Quid è contra an filius pro facta patri viuenti.*
61 *Abbas pacem facit de iniuria monaci.*
62 *Epiſcopus pacem facit pro offenſo clerico.*
63 *Pacem an faciant ſyndici pro iniuria ciuitatis.*
64 *Spurius an accuſet, an etiam pacem faciat de nece patris.*
65 *Pax an fieri poſſit ita vt offendens det ſe in manum offenſi ad eius diſcretionem.*
66 *Diſcretio & arbitrium quale eo in caſu eſſe debeat.*
67 *Submittens ſe bonæ gratiæ non poteſt in perſonam puniri.*
68 *Idem ſi ſe ſubmittat voluntati.*
69 *Alids debet reponi in priorem ſtatum.*
70 *Diſcretio importat arbitrium boni viri.*
71 *Pacem facere partes cogi poſſunt.*
72 *Papa cogit Principes ad pacem.*
73 *Abolitio facta ſubditis an comprehendat etiam mediatos, uidelicet, homines ſubditos vaſallo Principis.*
74 *Pax cum reſtitutione rebellium continet etiam defunctos.*
75 *Si hoſtes debent ex fœdere decedere de Prouincia relictis caſtris non extenditur fœdus ad eos qui habent bona iure ſuo priuato.*
76 *Principis aſſertioni an ſit credendum in tertij præiudicium,*
77 *Rebellis ex aſſertione Principis cum bonorũ confiſcatione cauſa non cognita, an iuſtè bona recuperet vbi latè examinantur cõſi. Decij.* 410. 544
78 *Inſtrumentum de crimine fieri non poteſt.*
79 *Aſſertio Principis præiudicat cum diſtinctione vt ibi.*
80 *Notorius Rebellis poteſt ſpoliari & exequi abſque vlla ſententia.*
81 *Diſpoſitio cle. i. de proba. procedit ſolùm in ſupremo Principe.*
82 *Vicarius Imperialis minor eſt Imperatore.*
83 *Impetrans bona Rebellis poteſt petere vt cauſa cognita declaretur talis, Et alter poteſt ſe opponere, & recipientur vtriuſque probationes.*
84 *Rebellis etiam occultus poteſt impunè occidi. Et poſt homicidium quæretur de eius iuſtitia uel iniuſtitia.*
85 *Fœdera de non recipiendis exulibus an reſtringantur ad tẽpus præſens an uerò contineantur, etiam futuri temporis exules.*
86 *Item an extendantur ad exulem reſtitutum, & denuò ex bannitum.*
87 *Bona alienata de conſenſu creditoris, & redempta non reuertuntur in priorem hypothecam, & ſi bona futura ſint oppignerata, & ratio ibi dicitur.*
88 *Recedens de licentia creditoris, reuerſus reincidit in prius vinculum de non recedendo.*

89 *Recomendo uerbum transfert coſtodiam.*
90 *Cuſtos exercet ea quæ ad cuſtodiam ſunt neceſſaria.*
91 *Cuſtos arcis an habeat exercitum Iuriſditionis aut Imperij.*
92 *Capitaneus guardiæ habet conceſſam modicam coertionem ſed grauiora refert ad dominum.*
93 *Cuſtos arcis amiſſæ, ad quid obligetur.*
94 *Cuſtos id quod eſt eſſe non deſinat.*
95 *Pęnę omnes in Principe ſunt arbitrariæ.*
96 *Somnus non excuſat etiam quandoque à morte.*
97 *Cuſtos mercenarius tenetur etiam ex damno fatali.*
98 *Cuſtos ſubſtituens alium, qui amittit caſtrum excuſatur ſi ſubſtituit nobilem non aliàs.*
99 *Cuſtodia aduerſus vim parum proficit.*
100 *Culpa pręcedens caſum non excuſat.*
101 *Cuſtos non obligatur ad impoſſibile, & nu. 102. in fi. & nu. 109.*
102 *Cuſtos tenetur etiam de vi, quando accepit cuſtodiam tempore belli.*
103 *Cuſtos ſtipendiarius tenetur de damnis fatalibus.*
104 *Cuſtos arcis etiam furtiuæ debet eam reſtituere ei à quo accepit, non vero domino, etiam ſi Papa aliud iuberet.*
105 *Dedentes arces malè faciunt pecuniam accipiendo etiam cùm non poſſunt reſiſtere.*
106 *Caſtellanus neque verba faciat de deditione.*
107 *Caſtelliani fideiuſſor tenetur ad quanti intereſt, non ad pęnam conuentam.*
108 *Item neque tenetur ſi is arcem prodidit ſaltem corporalem.*
109 *Præfectus præſidio qui patitur hoſtes prædari cum poſſit prohibere grauiter punitur.*
110 *Caſtellani ad ſonum tubæ fugere non debent.*
111 *Pace facta, alteri occidunt vnum ex alijs, & domum eius expoliant, an duplex pœna conuentionalis committatur diſtingue.*
112 *Pax eſt unica, non tot Paces quot perſonæ.*
113 *Furtum non fit iacenti hæreditati.*
114 *Hæreditati iacenti, vis, & clamdeſtinitas inferri poteſt etiam ſi non furtū*
115 *Item & datur aquilia pro damno dato, ea iacente.*
116 *Ratio autem cur furti actio non datur, etiam adita hæreditate datur ibi præter alios.*
117 *Intellectus nouus ad legem ſi homo, ff. de uſucap.*
118 *Qui tenetur de pœna pacis fractæ an teneatur pęna opem præſtantis.*
119 *Quis non poteſt eſſe ex eodem facto pr.ncipalis, & acceſſorius.*
120 *Delicta plura quando confundantur.*
121 *Præſtans opem duobus tenetur tantum de vno auxilio.*

Ignorantia

122 *Ignorantia aliquando excuſat crimen.*
123 *Animus & intentio quando attendatur in delictis remiſſiuè.*
124 *Iniuria debet ſtatim ad animum reuocare.*
125 *Iniuria præſumitur remiſſa ſi ſequantur ſigna reconciliationis.*
126 *Signa reconciliationis quæ ſint.*
127 *Confeſſio pęnitentialis an arguat ad remiſſionem iniuriæ.*
128 *Duellum eſt à iure improbatum.*
129 *Duellum eſt furia contra omnem humanitatem.*
130 *Duellum debet eſſe vltimum refugium.*
131 *Duellum ex generali conſuetudine non eſt illicitum.*
132 *Duellum etiam pro innocentia defendenda eſt exoſum legibus.*
133 *Conſuetudo non excuſat duellantes.*
134 *Signa reconciliationis debent eſſe certa & concludentia.*
135 *Equiuoca probatio non prodeſt.*
136 *Lex filio,ff.de libe.præte.declarata aliter quàm ab alijs Doc.*
137 *Adoptio naturalis filij,& emancipati ac exhæredati non tollit ipſam exhæredationem,rationem uide ibi.*

Pacis fędera ad quos extendantur. Titulus II.

1 QVAERO †etiam facta pace inter ipſos Principa-
les belli auctores, puta inter hos potentiſsi. Reges
Hiſpaniarũ,& Galliæ,an extendatur ad eorũ ſubdi
tos,Adhærẽtes,amicos fœderatos?& quòd ad fœde
ratos nõ extendatur no.Gem.& Fran.in c.ad apo-
ſtolicę,in prin.de re iu.in vj.Idẽ dixit Panor.in c.j.
de poſtul. præla.in viii.col.ver.ex prædictis,Alex.contrarium te-
net in l.ſi conuenerit.§.ſi nuda,in prima add.ad Bar.in fi.ff.de pig.
ac.allegat,d.c.j.de poſtu.præla.& Inno.ac Io.An.in d.c.ad apoſtoli
cę Ang.verò,in l.quæ religioſis,ff.de rei ven.diſtinguit aut verba
pacis ſunt concepta in rem,& includunt Adhærentes, aut in perſo
nam,& non includunt maximè ſi ſit adiecta ſtipulatio, cuius eſt vis
ne paciatur extenſionem, Niſi hoc vltimo caſu vbi adhærentes
non contineantur non poſsit aliter eſſe conſultum principali,
Sed, & Bald. in d. conſi. cxcv. laudare vos,libro ij. in iiij. colum.
2 verſicu. Sed vt dictum eſt, dicit † quòd pax ipſa eſt ſtricti iuris
velut contractus tranſactionis, & propterea infert quòd ob-
miſſum debet haberi pro omiſſo, Tutius eſt ergo clarè paci-

ſci. & de eis claram, & expreſſam mentionem facere quod Angel. dixit in d. l. quę religioſis, & colligitur ex dictis Innoc. in d. capitu. j. prout refert ibi Panor. dum commendat fidem ſedis Apoſtolicæ quæ non conſueuit pacem facere neque tractare niſi comprehendantur Adhærentes ſui, infertque ibi quòd malè faciunt, & infideliter qui eos non includunt. Vidimus tamen anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto pacem factam inter Carolum Imperatorem & Franciſcum Franciæ Regem in qua non fuit incluſus Henricus Britaniæ Rex tunc fœderatus Caroli, ſed vt erat Cæſar Conſtantis fidei credendum eſt factum id fuiſſe conſentiente Henrico forte etiam vterque Rex erat Principalis in bello, & vterque ſuis auſpicijs Galliæ bellum indixerat, Et vide quæ dixi ſuprà tit. In quos fideicõmiſſo, & denunciatio belli exerce. num. 3. Et ſecundum ſupraſcripta valde dubium redditur dictum Bal. in l. ij. col. xiij. verſi. & no. quòd quando aliquis di-
3 fidatur C. de ſerui. tit. generali vbi concludit † quòd cum Principi bellum indicitur cenſetur etiam indictum contra omnes eius complices, & auxiliantes, quod ſimpliciter, more ſuo, refert, & ſequitur Iac. à Santo Geor. in ſua inueſt. in tit. de adheren. nu. 14. Nam cum non comprehendantur in pace, quod eſt factum fauorabile, & latè intelligendum, multo minus extendetur vt eos comprehen-
4 dat factum odioſum † Poſſet forte non abſurdè diſtingui inter adhęrẽtes de quibus loquitur Fely. in rub. de treu. & pa. nu. 11. qui aſſiſtunt principali ope, conſilio, & voluntate quales ſunt familiares, & domeſtici, quibus ipſa nominis etymologia & proprietas aſſiſtit eo quòd illi adhęreant, & quaſi illo fulciantur, & ſuſtentur; ad quod facit illud, mihi autem adhęrere Deo bonum eſt, & alibi, Adhæſit anima mea poſt te, & iſtos rationabile eſt dicere comprehendi tam in bello quàm etiam in pace. Et forte idem in perpetuò fœderatis & adhærentibus de quibus loquitur tex. in l. non dubito, ff. de capti. & poſt li. reuer. quales ſunt ij, qui de feudis ſuis faciũt
5 adhęrentias, maioribus Dominis & Principibus, † qui licet nõ efficiantur eorum ſubditi neque vaſalli, parum tamen ab eis differunt & inter adhærentes æquales, auctoritate ſaltem, & libertatem, & tunc crederem eos non comprehendi cum ſint digni ſpeciali nota: argumento l. item apud Labeonem. §. hoc edictum, ff. de iniu. Et cum ſint multi æquè Principales, etiam ſi vnus eximatur alter non liberatur & eſt etiam arg. tex. in l. vlti. ff. de duo. re. quam ad conſimilem quęſtionem inducit Bar. ibi in ij. q. de pluribus qui ſimul fecerunt pacem & promiſerunt ſub pœna non offende-

re,

re, an pœna commiſſa ex contrauentione vnius committatur contra omnes illius partis, quod etiam Bar. tractat in autē. hoc ita in
6 xiij. q. C. eo. tit. de quo dicam aliquid infra. Qui verò † dicantur adhęrentes declarat Ang. in auc. de hęre. & fal. in princi. in ij. col. verſi. ex hoc no. vbi etiam loquitur de ſequacibus, participibus attinentibus, & caporali, ſunt etiam remiſsiones de hoc apud Fely. in c. olim, el. ij. col. ij. in fi. verſi. no. ibi in eos adhærentes de cauſa vbi allegando Ang. dicit quòd adhęrentes ſunt ſubditi quod debet intelligi ſecundum primum modum ſuprà per me dictum. De his etiam loquitur Fely. in rub. de treug. & pa. in v. declaratione vbi etiam dicit quòd faciens pacem debet promittere de familiaribus, ſocialibus, adhęrentibus, & cęteris conſimilibus, vbi etiam dixit Bal. in l. j. verſi. vj. operatur C. de epiſco. & cler. dixit etiā Bar. in l. j. C. ſi rector prouin. quòd ſi fiat pax pro complicibus, & participibus continebuntur etiam filij, nepotes, & propinqui, Item & conſiliarij, ac domeſtici vnde, & dixit Bal. in l. j. in v. not. C. de rap. virgi. quòd iniuria facta vni, cenſetur facta toti conſanguinitati & caſatę. Verum vt materia iſta adhęrentium magis innoteſcat.
7 Notandum eſt primò quòd regulariter ex huiuſmodi † adhærentia nulla confertur iurisdictio in eum cui quis adhæret ita Bal. in conſi. dvj. in tres marchiones lib. v. And. Sic. quem vocant Barba. in cōſi. xj. Illud afferam in medium, ſub nu. 31. in fi. lib. ij. vbi dicit
8 † quòd non ſunt ſub illius dominio cui adhærent, Sed ſub eius protectione, allegat tex. vbi optimè probatur in c. recipimus, in fi.
9 de priui. † Et dicit quòd debet eos defendere etiam cum armis ſi oporteat vt per Bal. in prima conſti. ffeudorum. in princi. nu. 7. quod tamen intellige, & reſtringe ſi iniuſti opprimantur iuxta Glo. in d. c. recepimus, & Barba. in d. conſi. xj. numero 32. circa medium,
10 vbi dicit aliud not. † quòd in dubio is qui adhæret cenſetur reſeruaſſe ius ſuperioris, & domini ſui quod prius dixerat ſub numero 15. & rurſum nu. 35. in fi. & ſub nume 42. verſic. ſtat ergo vera concluſio, Dicit tamen Bal. in d. conſi. dvj. quòd ſi conſtet, quòd fœderatus vel adhærens voluit ſubijci, ſibi præiudicat, Diſtinguit tamen quia aut talis ſubmiſsio accedit contractui innominato, & non erit locus pœnitentiæ aut eſt ſimpliciter facta vel eſt ſimplex prorogatio & tūc ſecus, quod latius ibi videbis in fi. cōſilij. Di-
11 xit etiā Bru. in cōſ. lxxxvj. dubitatur an Regis Maieſtas † quòd vaſallus Imperatoris etiam ſine eius licentia poteſt facere adhærentiam, & ligam, ſeu confęderationem cum Rege quando habet vicinos potentes, quibus non poſſet reſiſtere, & Imperator longè abeſt,

neque

neque ei poteſt commodè ſubuenire allegat Bar.in extrauag.qui
ſint reb.& Bal.in c.j.de iudicijs,& etiam ipſe dicit quòd hæc confe
deratio non inducit ſuperioritatem aut ſubiectionem,ibi etiam di
cit quòd ſi vnus ex adhęrentibus expellat alium poterit Rex de eo
ſe intromittere vrbanè tamen,& expulſos reſtituere ac defende-
re.Imò etiam cum armis,& allegat Ray. ff. de re mil.l. non omnes.
Additque poſtremo quòd ſi per mille annos alter ex fœderatis
alium non requireret ad defenſionem quia caſus non euenit, non
eſt propterea decurſa pręſcriptio. Dicit etiam Barba.in d.conſ.
12 xi.nume.19. † quòd ſi quis adhærentiam faciat cum inimico do-
mini ſui perdit ipſo iure feudum, quia eo ipſo præſumitur prodi-
tor,Quod & dixit verum eſſe etiam ſi inimicitia adhuc erat vela-
ta,& latens,erat tamen in procinctu erūpendi. Allegat Bal. in c. i.
qui.mo.feu.amit. quam materiam latè videbis apud Cur. in trac.
13 feu.in iiii.par.principali q.xv. † De eo etiam qui adhæſit inimico
Domini ſui,& depingi fecit eius inſignia, & arma ſuprà ſuum ca-
ſtrum quòd ſit feudo priuandus dixit Sozi.in conſ.lxxxvii.ſub nu.
14 21.lib.iii. An autem † facta pace inter priuatos ſi famuli inter
ſe alteri contra alteros rixentur dicatur contrauentum pàci per
Dominos,videndus eſt Bar.in l.i.§.familiæ,ff.de publica.& in l.ne
quid,de incen.rui.naufra.& diſtinguendum videtur,aut peccat fa-
mulus circa ea in quibus erat à domino præpoſitus, & eum obli-
gat,aut in extraneis & non obligat. In hoc tamen de pace cenſerē
Dn̄m teneri exhibere famulū, vt per Bar.in l.i.ff.ad l.Iul.rep.dum
dicit quòd eum exhibendo liberatur. Aliàs vix vt puto excuſare-
tur,niſi oſtenderet nouam exortam cauſam rixæ,quod infra latius
proſequar;quamuis dicat Bal.in l.ad inuidiam C.quod me. cauſa,
quòd non preſumitur factum de ſcientia Domini,verum propter
pœnalem ſtipulationem quæ ſolet paci apponi crederem Domi-
num indiſtinctè obligari ad pœnam. Poteſt autem (vt id obiter
15 dicam) † longè referre an quis tanquam principalis, ſiue vt vo-
cant, Caporalis interuenerit facto an verò vti aſſecla ſiue ſequax
atque adhærens, maximè in caſu cum alicui damnum eſt iniuria
datum,quod propterea ſarciendum venit,qui enim, vti aſſecla ac-
ceſſit tenetur de facto ſuo dumtaxat,Qui verò alios coegit, & con
uocauit tenetur inſolidum,& de facto omnium;Ita Bar.in l.ii.§. ſi
quis non hominem,C.vi bon.rapto.vbi infert ad caſum cuiuſdam
Comitis Alberti qui opem tulit exulibus Bononienſibus,cuius co-
mitis fecit etiam mentionem Bal.in l.i.col.iiii.verſi.ſed quęro qui
dicantur principales, C. de ſer. fug. vbi tamen infert quòd dictus

Comes

Comes tenebitur de facto omnium quos ſecum duxit, vnde, vides quòd diuerſo reſpectu vnus atque idē poteſt conſiderari vti principalis & vti aſſecla, quàm ēt materiā latè Alex. proſequitur in cōſi. ciij. li. j. vbi etiam declarat quis dicatur caporalis, & qualiter obligetur. tenentur ēt iſti principales ad aliud, nā ſi conuocatis à ſe dāni aliquid contingat debent illud ſatisfacere, niſi factum erat illicitum, quod & dixi ſupra alio in loco, ita Bart. in l. quoniam multa facinora, C. ad l. Iul. de vi. quod latè tractat An. de Eu. in c. olim, el j. col. vj. verſi. venio ad ſextum quæſitum de reſti. ſpo. vbi etiam dicit vocatis ad iuſtum bellum damna non refici per vocantem, quādo ipſi ſponte ſecuti ſunt eum. Puta propter pietatem, comitatem, vel affinitatem, vel niſi eum ſecuti ſint ex debito, cum ad id tene-
16 rentur, Ibique addit Anto. † vnum quod idiotis & vulgaribus videbitur iniuſtum, quòd ſi ego commodaui equum vel quid aliud Ituro ad prælium vel ad aliud periculum, ſi illum amittat non tenetur illum mihi ſatisfacere, quia de natura huius contractus eſt vt caſus in re commodata ſuperueniens, citra culpam ſuſcipientis, cedat damno comodantis, qui debuit cogitare hoc euenire poſſe, Ego tamen cum equum ita ab amico commodato accepiſſem, iſque in regreſſum captus fuiſſet ab hoſtibus famulo commodantis, quem mecum miſerat vt eum reduceret, perſolui ei pretium, ne daretur occaſio detractioni, & quia multa licent vt ait Apoſtolus, quę tamen non expediunt, qui tamen iure vti vellet iniuriam nullam infert. Quod verò ſupra dictum eſt ex Bal. pacem factam pro ſe, & adhærentibus ac cōplicibus ēt attinentes, & propinquos cōprehendere videtur habere contradictorē Bart. & multos alios qui in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus, de ver. ob. dixit quòd qui offendit fratrē eius, cū quo pacē fecit nō tenetur pęna pacis violatæ ſeu fractæ, Diſtinguendū & tamen, latè an ſtrictè pax cōcluſa ſit, ſi enim ſtrictè, & ſimpliciter fiat, non egreditur perſonas contrahentes, & procedit dictū Bar. Niſi ex vetere odio conſtaret offenſum fratrē quod tamen Alex. neq; alij, in d. §. Chyſogonus nō tangunt, & infra ſuo loco tractabitur, aliàs verò ſi verba ſint latè concepta vera eſt aliorum opinio. Qui verò plura de adhęrentibus volet ſcire videat Iac. à S. Geor. in d. trac. de adhæ. vbi īter cętera quæ colligit ex aliorum ſcriptis vnū tractat, quòd in ſeq. quæſtione latius inueſtigare conſtitui, cum ſit factum his noſtris bellicis temporibus & conueniens, & frequentatum, multi enim ſiue vt rem augerent, ſiue vt tuto domi eſſent, & rebus ſuis conſulerent dum eſſent maſculini (vt grammatici loquuntur) generis elegerunt eſſe generis promiſcui.

17 Quæro igitur † quidam nobilis Cæſareæ partis Incolatu,corpore & iuramento feudali,more præuaricatorum,qui ex vtraque parte conſiſtunt,imò ex altera vt dicitur in l.j.ff. de præuarica. & qui prodita ſuorum cauſa diuerſam partem adiuuăt,vt in l.athletas .§. prǽuaricator.ff.de his qui,no.infa.& de quibus dicitur,in c.j.q.iii. diſt.cum corpore nobiſcum eſſe videantur mente tamen atq; animo contra nos ſunt,multoque ſunt nequiores hoſtes quàm qui foris ſunt,De quibus etiam loquitur,tex.in c.j.verſic. Item præcepit Dominus.xiij.q.j.mus in pera,ſerpens in gremio,ignis in ſinu,ſuos remunerant hoſpites,cũ nihil proſit corpore domi eſſe,ſi quis mente alienus,atque exterus aut hoſtis ſit vt dicitur,in l.nihil intereſt, ff.de capti.& poſtli.re.Hos verò proditores vocat,Bald.in c.j.col. vj.verſi.de proditore,qui.bo.feu. amit. reuelator inquit ſecretorũ proditor eſt.Infames etiam hos eſſe probat, d.§.Itẽ præuaricator, Hos etiam infideles,& rebelles dicit Barto.in trac. qui ſint reb.in verſi,rebellis,verſi.quædam eſt infidelitas,& verſi.Item no.Quod vſque adeò in comperto eſt,vt ſua ipſorum cõſcientia vt arbitror nequeant excuſari , Hic inquam nobilis, verè inquam , & nobilis, & notabilis,quando;& ignominioſa eſt ẽt notio,De qua Catullus.

Quid eſt,qualibet eſſe notus optas?

18 Hic igitur † durante bello conſilio , & rellatione ac monitis fauit hoſtibus quantum potuit detecto facinore poſt ſecutam pacem vt carcerem,& pœnam facinoris huius euadat allegat fædera quibus generaliter cauetur parci rebellibus vtriuſque partis , & fautoribus ac ſequacibus an prodeſſe valeat hæc excuſatio? Hunc caſum conſultus in factu Ang. latè diſcutit,in conſi. celvij. quod incipit inter capitula pacis, concludens illum comprǽhendi in fœdere cũ verè ſit ex adhærentibus hoſtium quod magno facinore comprobatum eſt,cùm propriam proderet Patriam,& per alia multa argumenta quibus vtitur,Ego in primis inſpicienda puto capitula fœderis quod iam multoties dixi , latè enim adeò poſſent eſſe conceptas vt hunc caſum continerent,Aliàs verò vbi in verbis poſſet eſſe ambiguitas non putarem errare Iudicem,qui tantum crimen in ultum non ſineret , Nam & in re dubia contra eum ſit interpretatio qui ſe fundat ex ſcriptura iuxta , vulg.l.veteribus. ff.de pac. & l.Labeo.ff.de contrahen.emp.& quià cum certum & inexcuſabile ſit crimen , etiam in re in iure ambigua , fauorabilius eſt publico proſpicere commodo,quod etiam in pǽnis poteſt fieri,vt per Dy. in reg.odia de reg.iu.in vj. Caueant igitur omnes à tanto ſcelere,& præſertim nobiles , quos magis decent boni & ſancti mores,

ne rem

ne rem omnem, famam, vitam, animam denique ipſam ponant in diſcrimine, cum neque hoc ſit licitum apud Deum neque impunitum apud homines. Imò cùm & progeniem, & totam agnationem infamet, quando & in eis paterna crimina metuuntur digniq́ue videntur qui paterno mereantur perire ſupplicio, vt l. quiſquis. §. j. C. ad l. Iu. maieſ. Quod Cicer. ipſe ne credamus Imperiale culmen pœnę accerbitate ſibi voluiſſe proſpicere, magna ratione inductū dicit in epiſtola ad M. Brutum inter familiares, Præclarè hoc inquit legibus comparatum eſt vt caritas liberorum amiciores parē
19 tes redderet Reipublicæ. Quæro etiam † an Duci Belli, quē hodie Capitaneum generalem vocant, liceat pacem facere? & iam, ſupra reſpondi dum de poteſtate eius in faciendis inducijs diſtinxi, Dic ergo vt ibi. quia ſi non eſt ipſe Princeps, aut non habet ab eo ſpeciale mandatum, nòn poteſt pacem facere, neque cõtinetur ſub generali mandato, vt l. mandato generali, ff. de procu. ita volunt in ſpecie Bar. Ang. & alij, in l. conuentionem. ff. de pac. Item quæro
20 † an Princeps, vel Ciuitas libera faciens pacem poſsit ex pacto remittere reſtitutionem damnorum ſuis ciuibus, & ſubditis illatorum, Bal. in l. ſi domus. ff. de ſerui. vrba. præ. allegat Hoſt. in ſum. dicentem quòd non poteſt, niſi populus, & damnū paſsi conſentiant. quod etiam ſequi videtur Panor. in c. quanto, in iiij. no. de iureiu. Et quamuis iſtud ſit regulariter verum ſecus tamē ſi Princeps hoc faciat ex cauſa quę publicam vtilitatem reſpiciat, vt hoc ipſo caſu cum ſit pro bono pacis, ita no. dicit Deci. conſi. DXX. nu. 4. & ſequē. vbi multa allegat pro confirmatione, & dicit quòd hęc opi. eſt cõmunis à qua nemo diſentit, At Io. Lupi, in trac. de bello, in §. rogo bonæ dicit quòd ſi pax aliter fieri non poteſt ferendum eſt quod facit Princeps remittendo damna, quamuis enim valde præiudicet in hoc ſubditis, magno tamen viciſsim afficit eos beneficio dū pacem eis conficit, quod ſatis eſt conſonum aliorum dictis ſola igitur relinquitur quæſtio voluntatis, quod reſoluitur ex verbis fœ-
21 deris. Sed an † is qui damnum intulit ſit tutus in conſcientia &
22 apud Deum ex huiuſmodi remiſsione, & fœdere, & loquor † tã de ipſo Principe qui fecit bellum, quàm de militibus eius, & ſiue quis bellum iniuſtè inferat, ſiue iuſtè, ſibi illatum iniuſtè defendat concludunt Doct. non eſſe eos tutos, ita concludit præfatus Lupi, in d. tracta. de bello loco ſupra allegato & Apertius Auge. de Claua. in ſua ſumm. in verſi. bellum. §. xiiij. vbi tenet quòd non poteſt Princeps qui iniuſtum fecit bellum remittere damna, etiam ſuorū ſubditorū, quod facit ad præcedentē quęſtionē, quia pauperes ſubditi

non ſunt in culpa,etiam ſi bellum ſit iniuſtum quia ducuntur velut pecudes per paſtorem quocunque volunt rectores,& Duces,Neque hoc repugnat his quæ dixi ſupra ſi bellum ſit iuſtum licere deprædari contrarios ſubditos, hoc enim licèt excuſet hoſtes, quia iuſtè faciunt vt ibi,non tamen excuſat Principem iniuſtè reſiſtentem, & cauſam damno ſuorum afferentem vt hic, Multo ergo minus erit ſecurus à damnis illatis per ſuos milites aduerſæ parti, quidquid dicatur in fœdere & capitulis pacis, Et huc pertinet, quod dixit Barba.in conſi.xxxviij.colum.iij. lib.j. allegando Pet. de Ancha.in c.ad apoſtolicæ,de re iu. & in reg. peccati venia, de regu.iur.in vj. quòd eſto quòd ciuitates ex fœdere pepigerint ne fiat ius pro inuicem ablatis,non erunt tamen tuti raptores in conſcientia imò & poterit vt ipſe dicit, dominus rei ablatæ condicere eam,non obſtante fędere,Quod fortè erit reſtringendum ad id quod proximè dicam,in verſic.vnum tamen, vel fortè poteſt ſimpliciter dici, quòd etiam fœdere non obſtante cùm tractetur de materia peccati, recurri poterit ad iudicem eccleſiaſticum,vtendo euangelica illa monitione de qua latè Can. tractant, in capit. nouit,extra de iudi.in Principe verò ex cuius parte erat iuſtitia Belli,dicit Angel.quòd ſi aliter non poteſt pacem conſequi niſi remittat offenſas, & damna excuſatur quo ad Deum ſi damno afficit ſuos populos,poſtque cogitur ſic facere,Neque tamen hoc pactum vt dixi, proderit aduerſario Principi quo ad Deum neque eius ſequacibus, cum non poſsit Princeps abſque cauſa relaxare ea quæ ſunt iuris Diuini, prout eſt præceptum, Ne furtum facias, ſub quo proculdubio rapina continetur quod eſt improbius furtum, & omnis illicita vſurpatio vt dicitur in ea ſum. in verſicul. furtum. §. xxxiiij. Caueant igitur Principes ne bellum leui ex cauſa ſuſcipiant,ne ve ex iniuſta,Et ſi enim ſoluti ſint legibus,non ſunt tamen ſoluti Deo, & quamuis habeant ſæpè pernicioſos conſultores ad latus,& tam eccleſiaſticos,quàm laicos,qui vel adulatione vel metu omnia ad nutum eorum loquuntur, & confingunt ac expiſcantur iuſtificationes ex parte ſua vt videantur iuſtè moueri, de quibus verè dici poteſt quærentes excuſationes in peccatis vtantur Reges, vtantur Principes boni, intellectu, & prudentia ſua & ſcrutentur ſuamet corda,quia in eis inuenient recta conſilia, & veritatem ac iuſtitiam belli. Caueant etiam milites, & præſertim voluntarij qui ſolo ſtipendio incitantur, nullam enim ſunt habituri excuſationem apud Deum pro damnis quæ inferunt ſiue populo, ſuę partis. Siue etiam partis hoſtilis

ſtilis, quod dixi ſupra titulo. an ſemper parendum ſit princip. ad mili. vo. numero 4. Vnum tamen dixit Afflict. in hac materia remiſsionis damnorum quod non eſt ſilentio prætermittendum, & videlicet quod ſupradicta concluſio procedit in pace generali, & quæ fit cum aduerſario ſui iuris & libero, ſecus ſi cum ſubdito: vt ſi Rex Franciæ moueat bellum Duci Borboni, hoc enim caſu non poteſt Rex in fœdere & pace remittere Duci, & ſuis damna quæ intulit ſubditis Regni, niſi velit eis Rex de ſuo ſatisfacere, Ita ipſe in vſi.feu.in titu.de cap.qui cu. ven.capit.j.§.ſimiliter,numero 25.& fortè potiſsima huius dicti ratio in hoc conſiſtit, quia cum poſsit Rex veriſsimiliter ſuum cogere vaſallum vt damna iſta reſarciat, nulla ſubeſt neceſsitas publici boni, quæ ſuadeat remitti damna illata, fortè tamen etiam hoc caſu diſtinguendum eſſet, vt in alio ſuperiore, an poſſet commodè, Rex pacem facere abſque iſta remiſsione an non. Ipſe tamen Afflic. ſimpliciter loquitur, & nihil horum dicit, Allegat etiam quædam conſilia Alexan. quæ ego non inuenio, fortè quia liber meus, eſt corruptus. Aliud poſtremo, no. ad hanc reſtitutionis raptorum materiam quod dixit Bald. in l. vlti. C. de conditio. ob tur.

23 cauſam † quòd ciuitates quæ tempore belli inuadunt caſtra, quæ nolunt poſteà reſtituere, niſi accepta pecunia turpiter eam accipiunt, & poteſt pecunia illa ab eis condici, etiam capitulis ſubſequutę pacis non obſtantibus, & credo quòd loquatur de caſtris captis alijsquam hoſtibus, nam capta ex hoſtibus præſuppoſitā belli iuſtitia conceſſum eſt omni iure retinere tam diuino, quàm gentium, vt eſt ſupra ſuo loco dictum, Additque ibi Bald. idem eſſe in iſtis latrunculis, & prædonibus quos ipſi Maſcalzones vocat, qui

24 nolunt prædam reſtituere, niſi accepto pretio † Idem quoque dicit in Sacomanis qui ſunt iſti famuli militi qui capiunt & furãtur alieno boues & alius eis extorquet etiam ſi ſint hoſtes qui extorqueãt quod teneantur nihilominus eos ſatisfacere domino cuius erant, poſſuntque puniri de furto, & abiegatu, quod omninò procedit ẽt in militibus, qui vim ſuam non debent conuertere ab hoſtibus in ſuos, vt dicitur, in l. etiã. C. loca. quod tamẽ diebus noſtris frequentiſsime fit, atque impunè. Quod verò dixi ſupra proximè, quòd caſtra capta ſuis ſunt Dominis reſtituenda abſque pretio, dic eſſe verũ ẽt ſi Princeps, vel ciuitas magnã in eo muniẽdo feciſſet impẽſam, quod vtiq; põt facere tã in re feudali, & quę ſit ſua pro directo iure, quàm etiam in ea quæ pleniſsimo iure ad ſubditum ſpectet vt eſt textus. in l. ſi ita legatus. §. Dominus, ff. de vſu. & habi. vbi

Albe.

Albe.no.& Bal.in c.j.§.quid ergo,de inueſti.de re alie.fac. vbi dicit quòd Dominus cuſtodiri faciet hoc caſu caſtrū non eiecto vaſallo,& nullo malo ingenio, quod eſt dicere non eſſe confingendā neceſsitatem ſi verè non ſubeſt,neque ſumendam occaſionem pro cauſa,quod quandoque faciunt miniſtri Principum.Hoc idem tractat Bal.in l.ſi in aliquam,verſi. extra quæro,ff.de offi.procon.& lega. vbi etiam dicit quòd nullam repetit impenſam à domino rei ſeu vaſallo,cum ſui ipſius intuitu & commodo ac bono publico eā fecerit,Neque debet mirum videri quòd caſtrum vel alia res priuati poſsit ex cauſa vtilitatis, publicæ vſurpari, & muniri quando hoc etiam de eccleſia ipſa fieri poſſe tenuerunt Pe.& Cy.prout refert Bal.in l.ij.C.de ſum.Tri.quod latius tractaui ſupra ſuo loco.

Aliud etiam no.quod valde pertinet ad concluſionem factam ſupra quòd poſsint damna remitti ex fœdere, quòd ſi facta ſit pax, & remiſſa ſunt inuicem damna iniuriæ,& intereſſe cum pacto ſolēni de vltra non petendo, poterit nihilominus vendicari caſtrum indebitè occupatum , quia ſupraſcriptum pactum rei vendicationem non continet,ita Alex.in conſi.clxviij.requiſitus vt breuibus dicam,lib.ij.Caue tamen quia loquitur in caſtro ante bellum indebitè occupato , ſed ſi eſſet occupatū in bello eſſetque inter eos qui auctoritatem habeant belli faciendi,& iuſtè moti fuiſſent , crederem non poſſe caſtrum vendicari,tum propter ius gentium, & belli,tum,& propter fœdera quæ ſi non excludunt vendicationem eā, tamen non includunt , niſi eſſet caſtrum hominis priuati captum fortè quia erat alterius partis,vt ſæpè contingit his noſtris bellis, tunc enim abſolutè verum eſſet quod Alex.dixit.De quo etiam ſu
26 pra eſt habitus ſermo alio loco. Quæro inſuper † an facta pace liceat principi conſtruere caſtella,& munire loca quæ habet in limitrophis,& confinibus alterius cum quo facta eſt in ſuo tamen,& Bar.in Rub.C.de metha.li.xij.videtur concludere quòd non.videtur tamen loqui in caſu cum ita erat ex fœdere conuentum,quo caſu res eſt clara.Bal.verò,qui nihil reliquit intactum,latè hoc examinat in conſi.cxcv.laudare vos,iam bis ſupra allegato,in ii.li.Ibi enim , ſecuta pace inter Ducem Mediolani,& Duces Ferrariæ,& Mantuæ qua cautū erat neutrā partē innaturam externos tranſitu pontibus,armis,equis ,commeatu neq; aliis eiuſmodi,Mantuanus ſeu Ferrarienſis fecerat Pontē ſupra Padū,Mediolanenſis verò diuertebat eius aquā,& cōſtruebat quoddā fortilitiū,quærit Ibi Bal. an,& quis ex eis dicatur cōtrauenire cōuentis,& more ſuo ſubtiliter loqtur,& multa pulchra dicit in materia,cōcluſio ſua eſt quod

Caſtellum

Caſtellũ poſsit cõſtrui,& muniri,& flumẽ ipſũ auerti,& dicit quòd ita videmus de cõſuetudine obſeruari,quia Rex Franciæ conſtruit caſtella in cõfinibus Regis Angliæ,& èconuerſo,Idẽ facit Rex Angliæ; Habebat enim eo tempore Rex Angliæ in continenti, & citra mare prouincias, & oppida, quæ ſucceſſu temporis effecta ſunt ditionis Franciæ, prout, & nouiſsimè reuerſus eſt ſub poteſtate eius Ieius portus antiquis dictus, qui hodie vulgo dicitur Cales, & ſubiũgit ibi Bal.quòd hoc faciũt omnes Domini mũdi,quia vnuſquiſque poteſt,inquit,ſe in territorio ſuo præmunire,& non dicetur hoc propterea facere ad emulationem,ſed ad cautelam, & defenſionem:Hoc tamen,vt ego puto,apparebit ex circumſtantijs:& conſiderata qualitate perſonarum, & rerum. Nam ſi debilior, & impotentior Princeps muniat loca aliqua in confinibus potentioris,veriſimilius eſt quòd id faciat vt ſit tutior quàm vt ſit audacior in inuaſione, quod fortius crederem dicendum ſi iam paſſus eſſet occupationem & damna ab eodem Principe. Prudentis enim eſſet ad futuros caſus reſpicere,& ex præteritis futura penſare;Inſuper aliud eſt, Dicit Bal. quòd quid ſit in potentia nocendi, aliud quòd ſit in actu,Primo enim caſu nihil ſit contra pacem, ſicut in ſimili poſthumus, inquit, teſtamentum non rumpit antequam naſcatur, eſto quod ſit in potentia naſcendi,quia potentia prinſquã ad actum perducatur ſimilis eſt conditioni pendenti,Imò etiam ſi eſſet,inquit,in actu nocendi, ſi non noceatur, non dicetur contra pacem fieri, ſi hic caſus non ſit expreſſus;nihil aliud enim eſt, ait, pax,quàm ipſa pacis capitula;Additque ibi quòd duplex eſt pax, vna quæ conſiderat præterita, altera quæ futura, & ſucceſsiua; & hæc ſecunda requirit perſeuerantiam tranquilitatis, ne recidiuis
27 iniurijs,iterum ad arma procedatur. Et noua † cauſa exoriens, & quæ non dependet à primis cauſis, non pertinet ad pacis violationem,ſicut non facit aduerſus tranſactionem aut ſententiam qui agit ex nouo Iure ſuperuento; quia pax eſt ſtricti Iuris, Prout neque per iudiciales controuerſias violatur pax,ſiue ſit publica, ſiue
28 priuata. Neque etiam † leui ex cauſa, neque etiam ex graui ſuſpicione,niſi ad actum ſit perducta,arg.c.j.§.ſi quis enim,qui. cau. feu.amit.Additque Bal.quòd ſi nouus & inopinatus caſus ſuperueniat cui pro bono publico oporteat prouideri,poteſt illi occuri,& remedio vti, neque tamen dicetur propterea paci contrauentum,
29 etiam ſi ei conſecutiuè repugnet non tamen principaliter; † Item addit quòd non infringit pacem is qui aufert lucrum quod alteri ex ſuo proueniebat,maximè ſi non fiat ad emulationẽ ſed ex cauſa neceſſaria.

neceſſaria. Diſtinguit etiam ibi cauſas, quæ belli occaſionem præbuerant, nam ſi ex perſonali offenſa proceſſerant non rumpitur pax niſi ex conſimili offenſa, cum pax & bellum ſint correlatiua: ſed ſi offenſæ præceſſerant & perſonales, & reales, pax omnia continebit, & qui in altero violat contrafacit omnibus, ſi tamen actus ſit retro ſimilis cæteris. Concludit poſtremò ibi Bal. quòd ſubtilitates & diſputationes circa iſta ſunt periculoſæ, & lites verius quàm leges, & propterea hortatur vt omnis belli occaſio prçcidantur, quia pax debet eſſe ſine inſidijs, vt ibi in fi. conſ. ex quibus ſoluitur quçſtio propoſita. Adde etiam quòd quando ex pacis fœdere caſtra vel alia loca capta in bello ſunt reſtituenda, debent reſtitui bona fide, Ita vt is cui reſtituuntur poſsidere ea tuto, & ſecurè poſsit ab ipſo qui prius inuaſerat, vnde nõ liceret ei in ip ſius caſtri vel loci proximo loco, etiam ad ſe ſpectante, conſtruere alium locum munitum, quia non diceretur reſtituere bona fide. Ita Bar. in l. ratio. §. j. ff. de ac. emp. & eum allegat, & ſequitur Bal. in l. vlti. verſ. ſed pone quidam nobilis, C. de pac. inter emp. & ven. vterque allegat, c. Piſanis, extra de reſti. ſpo. qui eſt tex. no. in hoc,

30 propoſito, & ibi planè tractatur hęc materia. Et ſicut ipſe † Princeps paciſcens non poteſt iſta noua caſtra conſtruere aut iam conſtructa tenere, ita neque poterit eius ſucceſſor, Ita Ro. conſi. lij. in quæſtione magnificorum, poſt medium, Et ibi circa fi. ſoluit obiectum quòd fieri poteſt quòd liceat in ſuo facere quod libet, neque enim licet ad æmulationem, quç, vt ibi dicit in dubio præſumitur, niſi neceſſaria ſint ad cuſtodiam, vt ibi, & quòd ſucceſſor teneatur promiſſa prædeceſſoris ſeruare confirmat plenius Idem Ro. in con

31 ſil. cxvj. viſis neceſſarijs circa fin. An verò poſsit † Princeps pro bono pacis vaſallum ſuum cedere alij Principi, puta ei cum quo bellũ geſsit, Io. Neuiza. inter conſ. Bru. conſ. xij. col. xxj. dicit quòd Azo. diſputauit iſtam quæſtionem pro Duce Bretaniæ quem Rex Franciæ in pace facta cum Rege Angliæ ei in vaſallum ceſſerat & dicit, quòd tenuit quòd non potuerit, quod latius dicit tenere Igneum in rep. l. donationes quas diuus, C. de don. inter vir. & vx quod latius proſequere. vt ibi Sozi. tamen in conſi. xxxix. col. pen. lib. iij. aliquid dicit in contrarium vide etiam ibi, & fortè in pace iſta vltima pars eſſet verior, quamuis regulariter non magis liceat Domino nouum dominum dare vaſallo, quàm ipſi vaſallo eum mutare. Et quamuis dixerit Paul. de Caſt. in conſil. lxx. nu. 6. lib. j. ſe

32 cundũ nouiſſ. impreſſ. quòd † Rex nõ donat ciuitatem vel loca Regni inuitis populis & inconſultis proceribus, ſed vt arbitror lungè

diſtant

diſtant donatio,& pacis ſeu etiam belli fœdera ſuper quo latius eſt cogitandũ.In hanc verò partẽ mouit me, quod dixit Alex. in cõſi. xciiij.quod incipit viſis & ſępius recenſitis,li.v.in pen.col.ver.ſed præmiſsis non obſtãtibus, dicit inquã ibi quod pôt Princeps pro bono pacis caſtrũ vaſallo penitus auferre,& dare alteri,quod eſt lũgè fortior caſus,& ibi allegat multa in hanc ſententiam. Quæro
33 ét † cũ ſupradictum ſit pacẽ extendi ad ſubditos,& ſecundum aliquos ét ad adhærentes maximè quãdo hoc fert amplitudo fœderis Quæro inquam an illos contineat qui poſteà efficiuntur adhærentes vel ſubditi, exempli gratia Rex Hiſpaniæ,& Rex Franciæ poſt diutinum,& lungum bellum venerunt ad pacem & concordiam,& ſub ea contineri voluerunt omnes ſuos adhærentes,colligatos, & amicos,contingit poſt hanc pacem Regem Hiſpaniæ indicere bellum,puta Lucenſibus,aut Ianuenſibus,qui ante fœdus non erant ex fœderatis Regis Franciæ.At bello hoc indicto,ſentientes ſe impares tanto Regi adhærent ſiue ét ſubmittunt ſe & ciuitatem ſuã Regi Franciæ,iuuabuntur ne propterea fœdere illo & pace, poſtquã ſunt in ea cõprehenſi fœderati adhærẽtes & ſubditi,Barba.tractat quæſtionem iſtam,in conſi.xxxviij.quod incipit ſcribitur parali. li.j.& in pen.col.& concludit hanc ciuitatem comprehendi ſub fœdere,Potiſsimum eius fundamentum eſt,quia omnis actus recipit declarationem,& interpretationem rebus ita ſe habentibus,& in eodem ſtatu perſeuerantibus,At ciuitas Lucẽſis inquit erat libera cũ ei indictum eſt bellum,non debet igitur extendi ad caſum,cum nunc effecta eſt ſui iuris,Poterat hic Doc. hanc ſuam partem tueri magno,& memorabili exemplo, Indixerunt priſco ſeculo Samnites bellum Cãpanis,fractis autem Cãpanorũ rebus, cũ propè eſſet, vt in Samnitum poteſtatẽ venirent legatos Romã auxiliũ implora tum miſerunt ,Reſpondit Senatus eſſe Campanos Pop.Ro.amicos, & fęderatos, eſſe itidem Samnites,neque propterea licere ſibi alteris aduerſus alteros opem ferre,legati hoc reſpõſo accepto,vt erãt à ſuis iuſsi,Romanis ſe ſe,atque vrbem dediderunt ſtatimq; Samnites,Po.Ro.monuit vt bello abſtinerẽt & dedititios ſuos damno afficere deſinerent,quod cum illi non facerent bellũ eis denuntiarũt quod & malè ceſsit Samnitibus vt eſt autor Liuius,li.vij.mihi ratio illa Barba.viſa eſt lenis & minus concludens, facto enim aduerſarij mei non debet ius meum fieri deterius iuxta regu. vulg. alteri per alterum iniqua conditio non affertur, & ratio illa ſua, rebus ita ſe habẽtibus, poteſt retorqueri,quia debet intelligi ſecũdũ tẽpus pacis,quo illi nõ erant ſubditi vel adhærẽtes. Argumẽta

ad vtranque partem præbent quæ dixit Bal. in l. damni.§. ſi is qui ædes.ff.de dam.infec.In quæſtione an mandatum ad cauſas trahatur ad futuras,ſed & in ſpecie quæſtionem iſtam tractat Ioan.And. in Spe.in tit. de treu.& pa. in rub. vbi dicit quòd ſi facta eſt pax, vallata pœna, pro ſe & ſubditis, extenditur ad villam quæ ſe poſteà ſubmiſsit,allegat l.ſi ſeruitus.ff.de ſer.vrba prę.Bal.verò contrarium inuit in tit.de pace conſtan.in ver.nos Romanorum,dum tenet quòd ſi in territorio vnius ex ciuitatibus enumeratis in pace illa conſtrueretur alia noua ciuitas, non extenderetur ad eam pax illa, vt ibi in verſi.quid autem ſi quædam ciuitas. Poſſet fortè ita diſtingui aut illa ciuitas adhęſit,vel ſe ſubmiſit antequam exoriatur bellum,& comprehendetur in fœdere argumento d.l.ſi ſeruitus,Et cum neque illa ciuitas, vltra poſsit bellum facere ſua auctoritate cum amplius non ſit libera, neque eſt conueniens; vt ei indicatur niſi requiſita iuſtitia ab eò qui inuenitur eius dominus, eo inſtanti quo tractatur de bello indicendo, etiam ſi cauſa indicendi belli pręceſſerat ſubiectionem vt ad inſtar vię iudicialis conſideretur tempus actionis intentandæ, & non tempus quo nata eſt & cępit competere:& faciunt ea quæ dicta ſunt ſuprà in prima parte operis in q.quis poſsit bellum indicere. Aut ſubmiſsio facta eſt poſt motum bellum,& hoc caſu crederem eam in fœdere non comprehendi, neque obligari ex capitulis fœderis Regem qui bellum intullit deſiſtere ab inceptis cum origo,& initium eſſet permiſ-
34 ſum, † poſtquam certum eſt quòd non comprehendebatur vt ex tunc in fœdere,& certum eſt iuitium eſſe conſiderandum, per ea quæ Bal. dicit in l.quod ait.§.quod ait,ff.ad l.Iul.de adul. quæ Deci.inducit ad aliam quęſt.in conſi.xxxvij.col. iiij.ſed an liceat alteri Regi Ciuitatem iſtam in ditionem ſuam ſuſcipere, eamque defendere aduerſus alium cum quo eſt in fœdere pendet; vt puto, à Iuſtitia vel iniuſtitia belli iam moti; Et exemplum ſuprà adductũ de popu.Roma.non facit ius:quia multa alia fecit quę non poſſent bene excuſari,faciunt etiam ad quęſtionem iſtam quæ dicam in ſe-
35 quenti quæſtione. Quæro igitur † ſi noua exoriatur cauſa propter quam moueantur arma, an dicatur violari pax, & Bar. in l. aut facta.§. cauſa.ff.de pœn.dixit quòd non. Idem etiam Bar.in l. qui ſeruum,ff.de ver.obli.dicit quòd qui fecit pacem, & promiſit non offendere, intelligi debet, niſi hoc faciat lege permittente, propter quod infert licere eum offendere, cum quo facta eſt pax, ſi exul fiat à Patria, & ex ſtatuto poſsint huiuſmodi exules offendi, pace nihil obſtante, de quo ſunt remiſsiones multæ in add.ad Bar. in d.§.

in d.§.cauſa,& de ipſo principali dicto eſt conſi.Alex.xix.col. j. & ij.lib.j.& conſi.cxv.nume.& lib.iiij.& conſi.Roma.cclviij. in caſu
36 propoſito, & conſi. clxxxiij. † An verò liceat offendere eum qui fuit bannitus poſt pacem cum eo factam,Bar.dixit quòd ſic in quęſtio.quæ incipit Lucanæ ciuitatis ſtatuto,ſed hoc dictum non placet Ioann.de Imo.in l.qui ſeruum,in vltimis verbis,ff.de verb.obliga.propter conſcientiam, ego etiam credo exiſtimationem lædi,maximè ſi erat nota cōtrahētibus qualitas illa bāni, quia omni nō graue eſt,atque indecens fidem fallere:de quo etiā videtur Pau.
37 de Caſt.in d. l.qui ſeruum,in vltimis verbis, † cui dicto eſt affine quod dixit Bar.in l.verum,ff.de furt.quòd ex adulterio in vxorem vel ſtupro in filiam commiſſo non dicitur pax violari, neque committitur pœna ob fractam pacem,quod etiam dixit Alex.in conſi.cxiij.viſo inſtrumento treugę.lib.ij.& in d.cōſ.cxv.nu.5.per Cor. conſi.lj.nu.4.lib.j. de quo tamen vide infra verſ. dixit etiam Ang. Et propterea dixit Bal.in l.vlti.col.etiam vlti.C. de ędil.ac. quòd id quòd non ſubijcitur materiæ belli non venit in naturam pacti, vel pacis,vnde & infert quòd qui promiſit non offendere per ſe, & ſuos,intelligitur promiſiſſe pro depēdentibus ab antecedēte guerra,nō pro alijs inimicitijs hominis ad hominē.quod dicit eſſe tenē
38 dū,mēti.Et ibi † vide no.diſtinctionē quid dicendū ſi dubiū ſit an offenſa præceſſerit,ex veteri cauſa an ex noua. Aut enī qualitas nouę offenſę correſpondet qualitati antiquę offenſę de qua facta erat pax,& pręſumitur ex antiqua cauſa,ideoq; pęna cōmittetur. quid enim, inquit Bal. ſi antiqua cauſa habebat graues offenſas, puta quia ſecuta erant homicidia inter duas familias, & ſecuta eſt pax, ex inde homo vnius partis noua ſuboriente cauſa, leuiter offendat,puta cum alapa & affinis percuſſi occidat percutientem præſumendum erit quòd non depoſuiſſet odium antiquum quia vindicta non correſpondet offenſæ,pœna igitur fractæ pacis cōmittetur contra occidentem,quod dictum refert & valde extollit Alex. in l.ſemel mora col.j.ff. de ſolu.ma. vbi dicit ſe ita conſuluiſſe apud Ceſſenam.Ego puto dictum Bal.verū,Nam ſi offenſa eſt adeò leuis quòd in alio offenſore fuiſſet veriſimiliter diſſimulata,& tolerata, aut ſaltem longè mitius vindicata, credendus erit occaſionē ſumpſiſſe pro cauſa,& veteres vltus offenſas. Verum exemplum
39 † de alapa non placet, longe eſt enim grauior offenſa quàm præſupponat, maximè inter graues & militares viros, nemo eſt enim qui non mallet graue accipere vulnus in rixa quàm alapam, Imò, & de eis vidi multum laborari inter nobiles, eum pro illato cola-

pho pax tractabatur longè enim plura exigebantur emendationis & ſatisfactionis ſigna ab offenſore, quàm cum ſunt illata vulnera.

Notabile eſt etiam exemplum Bald. in d. l. vlti. de ędil. ac. quid enim, inquit, ſi ex ſtatuto eſt prouiſum vt ſi offendam eum qui me aut agnatum meum vſque in quartum gradum offenderit dimidiũ pœnæ remittatur, Ei verò, qui affinem offenſoris ſui vulnerauerit manus præcidatur, contingat verò Antoniũ offendere me, & Philippum fratrem Antonij offendere Ioannem fratrem meum, Ioannesque vulneret ſubinde Antonium certè conſiderari poteſt vulnus illatum per Ioannem factum ad vindictam proprię ſuę iniurię quã, à Philippo fratre eius acceperat poteſt etiam intelligi factum ad vindictam offenſæ mihi per eũdem Antonium illatæ, quæ fiet igitur interpretatio, quæ pœna leuat ex ſtatuto permittente offendi propter iniuriam in ſuos collatam, an eſt contra, locus erit ſtatuto abſciſionis manus, propter alterum ſtatutum puniens vulnerantem attinentes offenſoris, intuebitur inquit Bal. animi motũ ex factorum qualitate, nam ſi offenſa, quam mihi intulerat Antonius erat leuis, & illa quàm Philippus Ioanni intulerat grauis, offenſaque in Antonium itidem grauis, Credetur Ioannes ſuam vltus offenſam in fratrem ſui offenſoris, non autem fraternam vltus iniuriam, propter diſsimilitudinem & ineptam correſpòndentiã vltionis ad fraternam offenſam. Et propterea, Pet. Pau. Pariſ. in conſi. clxv. pacem inter ſe, lib. iiij. in caſu cùm duæ agnationes inter ſe feciſſent pacem, & vnus poſteà obuiam factus cuidam de aduerſa familia cubito eum impegiſſet, & vt ipſe dicit vetaſſet propter quod ille impactus, cum multis ex ſuis attinẽtibus armata manu inſultum fecit, & aggreſſus eſt aliquos ex contrarijs, dum quæreretur quis dici poſſet pacis violator, an is qui cubito impegerat an verò impactus qui aliòs aggreſſus eſt, concludit impactum, & non primum qui impegit, quia cubitalis illa percuſsio potuit, inquit, caſualis fuiſſe, & non ſtudioſa, neque ex propoſito, & etiam ſi eſſet facta conſulto, erat tamen offenſa leuis, & propter leuem, inquit, ipſe, offenſam paci non fit contra.
40 † Quidquid tamen ipſe cõcludat vbi ille ex propoſito impegiſſet, crederem conſiderandam eſſe qualitatem perſonarũ, & facti, & alia multa, quæ ex Demoſtenis verbis dicit Iuriſconſultus conſideranda, in l. aut facta. §. qualitate, ff. de pœ. quæ gręca ſunt, & ea ita vertit Haloan. Nõ enim plaga irã concitat, ſed ipſa facti indignitas, neque tam eſt graue ingenuis cedique quamquã id graue ſit quã per contumeliam cœdi, ſiquidem multa is qui alium cœdit admittere poteſt quorum

magnā partē is qui verberibus affectus eſt habitu corporis vultu, vociferatione, nunc & contumeliā inferens, nunc vt inimicū ſe gerens, nūc pugnum ducens, nunc malam cedens alteri renuntiare, & repræſentare nequit, Hæc ipſa mouent, hæc de ſtatu mentis deturbant hominem propudij ac ſugillationis non aſſuetum, & ex his in animum inducet iudex quis dicatur illator iniuriæ, prouoca-
41 tor rixæ, & violator pacis, † Nam, & prouocator eſt rixæ, qui alium ad iracundiam prouocat eumque inducit ad rixandum, quod Bal. dixit in vſi. feu. in tit. hic fi. lex, &c. col. ij. verſicu. no. ergo, & conſi.
42 cxliiij. ſuper quæſtione, col. ij. lib. ij. † Et propterea dixit idē Bald. in add. Spe. ti. de accuſa. verſi. prouocatus poſt Spe. ibi, in §. j. verſi. quid ſi vocauit te, quòd non tenetur iniuriarum qui prouocatus, iniuriam intulit, quod dictum refert Felyn. in c. ſicut ex literis, quod eſt vlt. in eius lectura, col. vlt. de iureiu. Dum verò dixi ſupra ex adulterio ſiue, etiā ex furto commiſſo in familiā aduerſam non dici violatam pacē, vide in contrarium Bal. in c. j. §. vlt. ad fi. de pa. te. in vſi. feu. vbi clarè dicit quòd ex furto vel alio aperto, & graui dāno violatur pax. Quod ego crederē poſſe verū eſſe ſi poſſet conſtare id procedere ex antiqua cauſa, quid enim ſi prius contracta erat inimicitia propter furtum, aut propter adulterium iterumque ille idem furtum aliud, aut adulterium committat ſiue in eam rem, & perſonam ſiue etiam in aliàm, an non dicetur paci contrauentum? At ſi cauſa noua, nihil habeat cōe vel ſimile cum antiqua, tunc ſtarem cum cōi aliorū opin. de cauſa verò ipſa noua, ne ſit an antiqua cognoſcet iudex ex circumſtātijs, & ratio dicitur ex tex. in l. ſi cum exceptione. §. ſatis enim. ff. quod me. cau. Et ibi Ang. no. quòd licet metus actionē iniuriarū inducat, ſi tamen ad effectum prædę & rapinæ inferatur non pariet actionem iniuriarum, quia latrones, dicit ipſæ, non obſident vias eo propoſito vt iniuriam
43 inferant ſed propter lucrum, & vt prædentur. Quid verò † ſi facta ſit pax inter duas familias, & pręſentes promiſerunt pro abſentibus, cum promiſſione rati & adiectione pœnæ, An ſi aliquis ex abſentibus illis, priuſquā ratū habeat, offendat aliquē ex aduerſariis, pęna cōmittetur, & an teneantur pœna violatæ pacis promiſſores illi, vide Cor. cōſ. xl. col. & li. ij. cōcludentē cōmitti, ēt ſi neque
44 offenſus ille pacē ratā habuerat, † Erat enim iam nata actio contrahentibus ex pace, licet obſtaret vtriſque exceptio implementi non ſecuti, id eſt ratihabitionis, nundum factæ, quod tamen etiam poſt commiſſam ab altera parte pœnam potuit alia adimplere vt ibi numero xvj. & conſi. ſeq. numero 2. Quod ſi adſit
clauſula

45 clauſula,† Rato manẽte pacto,& altera pars,quæ fuit indebitè offenſa contraueniat paci etiam ipſa nõ committetur,ait pœna quo ad eam,maximè ſi aderat iuramentum in inſtrumento pacis, & cõ trahentes erant maiores propter,l.ſi quis maior.C. de tranſ.vt d. nu.16.Dum tamen dicit quòd pœna , committatur ex offenſa , et ante ratihabitionem,fuit quæſtio Dy.prout refert Bar.in l.ſi vxor. §.ſi quis vxorem,ff.de adul.& dicit Bartol. illam eſſe argumento quòd ſequens ratihabitio non trahatur retro,ſi res non ſit amplius integra,quod Bar.relinquit ibi indeciſum,ſed Pau.de Ca.contrarium decidit in l.bonorum,ff.rem ra.ha.& illi rationi Barto.quòd res non ſit amplius integra reſpondet quòd ſi non ſit integra facto,
46 & culpa aduerſarij perinde eſt ac ſi integra eſſet † Quod erat in caſu ſupradicto,quia offenſor ille non debuit committere ne eſſet in facultate aduerſarij ratam habere pacem quòd eſt etiam de mente Bal.in l.vlt.verſi.& per hoc determinatur quæſtio.C.ad Maced. vbi dicit quòd licet ille ratum nondum habuiſſet , non debuit temerè offendi neque pręcipiti feſtinantia inuadi,quod puto verius quàm quòd dixit in ſimili caſu.Idem Corn.in conſi. ccxviij.lib.ij. dicens pacem ſeu treugam non comprœhendere eum qui nundum fuerat nominatus,& interim fuit occiſus per rationes meo iudicio
47 multum leues,† Dicit tamen Ang.in d.§.ſi quis vxorem , quòd pœna non committetur ad commodum ipſius offenſi , ſed eorum qui pepigerant . Quod fortè eſt rationabile ſicut ècontra tenerentur ipſi ad pœnam ſi ſui parte ante ratihabitionem,ſecuta fuiſſet offenſa,quod dictum eſt ſupra,vnde ſecundum naturã eſt vt eum ſequãtur commoda quem ſequuntur incommoda,ff.de reg.iu.l.ſecundũ naturam,cum alijs vulg.vide tamen infra eo.verſi.Dum etiam dixi ſupra Nihil tamen horum dixit Corn. in dictis conſi. forte ob nimiam conſultorum feſtinãtiam. Vnum etiam no. quod dixit So
48 zin.in conſi.lxxxvij.col.pen.verſi.ſed tamen,iiij,li.† quòd qui facit pacem pro ſe,& ſuis ſequacibus tenetur curare & facere , quòd eam ratam habeant,alias ipſe tenetur,allegat Barto.ff.de procur.l. procurator qui pro euictione,& in l.licet,C.eo.tit. Addit tamen
49 Corn.in d.conſi.xl. nu.18.† quòd etiam fracta & violata pace , & commiſſa pœna , nõ cenſetur à pace receſſum quo ad alios,quia non propterea poterunt offendi,eſto quòd vnus de parte ipſorum contrauenerit paci,ſed ille punietur, quòd in priuata pace eſt rationabile, ſed in bello crederem conſiderandam diligentius qualitatem contrauentionis , quòd tamen vltra non proſequor , Et quod dixi ſolum illum obligari qui contrauenit non alios , fir-

mat

mat.idem Corn.conſi.clxvij.col.ij.verſi.& quando plures promit-
tunt,lib.iij.allegat Bar.ff.de duo.re.l.vlt.in ij.q.& in l.iiij.§. Cato.
in vj.q.ff.de verb.obli.& vide infra verſic. Dum etiam dixi ſupra,
50 Dixit etiam.Idem Corn.in d.conſi.clxvij † quòd ſi duo munici
pia fecerunt pacem , & promiſerunt de non offendendo inuicem,
tam in vniuerſo quàm in particulari, quòd intelligitur pactũ pro
puberibus illius temporis quo eſt concluſa pax,nõ pro illis qui po
ſteà adoleuerunt,confirmans, id quòd iam ſupra concluſum fuit,
quòd noua cauſa ſuperueniens non facit committi pœnam ſi ſequa
tur offenſa,tenebuntur tamen contrafacientes ad pœnam aliàs ex
delicto quod committunt indictam, ſubditque quòd ſi cum noua
exoritur cauſa vni,accurrunt eius antiqui fautores & colligati, &
ſunt ei auxilio,nemo tenebitur de pace violata, quia illa noua cau
ſa omnes excuſat & facit recedi à pace,vnde iam vltra non eſt pax,
& non entis nullæ ſunt qualitates. Dicit etiam Alex. in d.conſi.
51 cxiij.col.ij.verſi.alia ratione,libr.iiij.† quòd violata pace ex vna
parte ſi etiam altera contraueniat non committetur quo ad eam
pœna conuentionalis, etiam ſi erat in inſtrumento clauſula Rato
manente pacto,vel clauſula ita quòd committatur pœna toties quo
52 ties &c.† quia clauſulæ iſtæ dicit ipſe operantur ad ſolum commo
dum obſeruantis non etiam violantis, quia legis auxilium fruſtra
inuocat qui in legem committit,c.fi.de vſur.& c.fi.de immu.eccl.
quod etiam dixit Soz.in d.conſi.lxxxvij.col.pe.verſ.ij.qui à fratre,
de qua concluſione videndi ſunt ſcribentes, in l.qui ſeruum. ff.de
ver.ob.& in l.qui fidem.C.de pac.Et iſtam concluſionem reproba
ta contraria opi.Io.de Imo.dicit communem,Alex.ibi, Declarans
quòd clauſulæ illæ ſupradictæ debent intelligi quo ad violatorem,
quia ſine eis pœna ſemel tantum,& ex prima contrauentione com
mitteretur,ſed propter eas committitur pluries,licèt aliàs videa-
tur impoſsibile rumpi id quod iam vltra non eſt,contra dictam re
gulam,quòd non entis nullæ ſunt partes.l.eius qui in prouincia,ff.
ſi cer.pe.& l.ſi ſeruum.§.j.ff.de ac.emp.Bal.tamen,in l.ſemel mora,
ff.ſol.mat.dicit quòd ſi is qui contrauenit paci pœnam perſoluit
videtur reconſolidata pax,Et propterea etiam ſi alter aduerſæ par
tis violaret & ipſæ committeretur ẽt contra eum pœna,quod vide
tur rationabile,& ſequitur ibi Imo, inferẽs propterea quod ſi ipſe
primus violator pacis pœna ſoluta,offendatur agere poterit,& ip-
ſe ad pœnam conuentionalem pœna enim quam perſoluit eſt lo-
co implementi,quæ eſt ratio ibi adducta per Bald.Alex.tamen ibi
ſentit contrariũ,quod ſecundò offendens in pœnã nõ incidat,quod

& voluit Pau.de Caſt.in l.qui ſeruum,ff.de verb.obli.etiam ſi adſit clauſula Rato manente pacto,forte verius & æquius eſt quod dixit Bal.quia pœna ſucceſsit loco obſeruantiæ:vt no.dixit Bal. Cyn.in l.petens,verſi.quid dicemus C.de pac.vbi etiam Alex.num. 14. in quæſtione de eo qui promiſit permutare equum ſuum cũ alio ſub pœna,qui etiam ſi non permutet ſed ſoluit pœnam,& ea eſt æquiualens poteſt agere ad equum,vel dic,quòd eſt inſpiciendum an pœna exigatur propter contrauentionem, an loco intereſſe, primo caſu nihil prodeſt contrauenienti, quia de cætero non iuuabitur contractu, ſecundo caſu ſecus,ita Bald.ff. de tranſac.l.qui fidem, in ſecunda lectura, Et ibi not. ſcribentes omnes, quòd clauſula Rato manente pacto,nunquam amplius poteſt prodeſſe ei qui ſemel contrauenit; ita Iaſ. ibi col. vlti. verſicu. in Glo. ibi l. ſi vna. Niſi adſit alia clauſula cum ea,Qua pœna ſoluta vel non &c. vt ibi Iaſ.ſed neque ſic video quid poſsit prodeſſe conuenienti ſi vera eſt concluſio Doc.ſuprà dicta. Dixit etiam Angel.in d.l.ſi cum exceptione,§.ſatis,ff.quod me. cauſa, quòd is qui metum infert dicitur paci contranenire, & rationem reddit ibi Bal. ſub.§. poſt annum, Iniuria enim dicit ipſe habet in ſe violentiam quæ confundi tur cum metu,ſed furtum non afficit iniuria ſed damno,quæ ratio
53 repugnat † his quæ dicta ſunt ſuprà de adulterio, per ipſum enim grauiſsima infertur iniuria,vt patet in tit.qui.mo.feu.amit.§.Item ſi fidelis,imò & ipſa obſcena verba cum vxore habita iniuriam inferunt,vt Bald.dixit in eodem titu.in princi.nume. 18. quòd ſatis in comperto eſt,nemo enim non offenderetur ex hoc;Barto. ſenſit hoc motiuum in d.l.verum,de fur. & ſoluit quòd aliud in vaſallo aliud in penitus extraneo propter magnam reuerentiam quam vaſallus debet domino,quæ ratio non videtur concludens, quia vt dixi nemo honeſtior non egreferet,& non ſentiet ſe offenſum, ex hoc facto.Addit Bar.rationem aliam quæ videtur aptior,quia in inſtrumentis pacis ſolent, inquit apponi hæc verba, quòd promittunt non offendere ratione præcedentis vt ipſe dicit brighæ quod poteſt tolerari,ſi non ſint adiectæ aliæ clauſulæ pleniores,ſed ſi eſſet promiſſum de vltra non offendendo, crederem quòd etiam ex adulterio committeretur pœna, & faciunt ad hoc argumenta quæ in valde proxima q.adducunt Doct.quæ talis eſt,Titius pacem fecit cum Sempronio, & facta eſt promiſsio de non offendendo, poſteà Titius hic vulnerauit fratrem Sempronij, quæritur an dicatur paci contrauentum?Doct. communiter dicunt quòd non,vt no.in d.l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus,de verb.ob. & potiora argumẽ-

ta,

ta ſunt quia frater non agit pro iniuria facta fratri neq; ei cōpetit actio ſuo nomine ſed hæ rationes ceſſant in offenſa adulterij, quia vir eſt offenſus, & agit ſuo nomine, l.j.in fi.& l.cū qui nocentē.§.ſi nupta.ff.de iniu.accuſat enim iure mariti, & cæteris præfertur etiā patri.l.ij.in fi.& duabus ſeq.ff.de adul.& l.miles,§.ſocer.eo.titu. Et hæc videntur addenda ad id quòd dixi ſupra in q. Quæro igitur ſi noua in verſ.cui dicto eſt affinē.n. 37. verū cū Doc.cōiter tranſeāt in ſententiam quæ ibi eſt dicta non eſt temerè ab ea concluſione, recedendum. Dum etiam dixi ſupra in verſi. Addit tamen Cor. nu.49.quòd ſolus contraueniens, non ēt eius confœderati, & complices, tenetur pœna violatæ pacis, confirmatur ex his quæ dicit Bar.in l.vl.in ij.q.ff.de duo.re.quòd licet multi ex vtraq; parte interueniant paci & ſinguli pęnam inſolidum ſtipulentur aduerſus contrauenturos, ſi tamen vnus tantum contraueniat offendendo vnum ex alijs, ſolus offenſus aget ad pœnam, & nemo alius, quod clarius idem Barto. dixit in auc.hoc ita, in q.xiij.C.eodem tit.vbi etiam Alexan.in add.ad Barto.& Angel.in l.ſi ſeruus,§.j. verſic.ex prædictis etiam. ff. ſi quis cau.vbi dicit quòd de rigore omnes ex parte offenſoris deberent teneri pœna contrauentionis, de equitate tamen ſufficit, quod ille tantum exigatur qui contrauenit: quod etiam dixit Bart.in d.aut.hoc ita in vlti.verbis, dictæ quæſtionis. Ei tamen quòd dictum eſt ſolum offenſum agere ad pœnā obſtat quod dictum eſt ſupra in verſicu. quid verò ſi facta eſt pax, dum allegabam Ang. in l.ſi vxor.§.ſi quis vxorē.ff.de adul.dic pro ſolutione eſſe inſpiciendum qualiter verba ſtipulationis, & pacis ſint concepta, vt per Bart.in d.auth.hoc ita, col.x.in d.q.xiij. Aduertendum eſt, ēt, quod ſi multi ſuccedant facienti pac, & vnus ex eis controueniat pœna contra omnes cōmittetur, ęqualiter tamē, & non inſolidum cum omnes vnū repræſentent, prout dixit Ang. in l.ij.§.item ſi in facto, ff.de ver.ob.diſtinguendo tamen inter hæredem ſtipulatoris & promiſſoris, vt ibi, etiam per Barto.& alios, & diſtinguendo inter factum diuiduum, & indiuiduum vt etiam
54 & ibi in d. §.Cato. Quærunt etiam Doct.in d.§.Cato. † ſi ſtatutum velit homicidam componi in pœcuniam, ſi pacem habeat ab hæredibus occiſi.quod ſi eam non habeat puniatur morte, ſintque multi hæredes an ſit ab omnibus habenda, vel ſufficiat quod ab vno habeatur, Oldrad dixit ſufficere pacem vnius Bartol. ibi in vlti.colum.exigit conſenſum maioris partis, Alexand.verò requirit conſenſum omnium, quotquot ſint, in quam opin.inclinat etiam Iaſ.& Ripa atteſtatur eam communem, ſub numero 103.

55 Qualiter verò † diſtribuetur pœna conuentionalis in eos qui-
bus venit applicanda?dic vt per Alex.conſi.cxvj. viſo inſtrumento
pacis,lib.iiij. vbi conſiderandas dicit iſtas duas partes contrahen-
tes velut duo corpora vnde etiam ſi ex vna parte ſint decem viri,
& ex altera quinquaginta,vna tantum pœna committetur . & viri
tim diſtribuetur pro numero ſtipulantium,quòd eſt etiam de men
tē Bar.in l.ne quid,ver.quęro quando tenetur villa,ff.de incen.rui.
naufra. vbi hoc dat pro vniuerſali regula quod quando vniuerſitas
vel corpus myſticum tenetur ad pœnam pro delicto alterius, pęna
ipſa nunquam inſolidum committitur quo ad omnes, ſed vno ſol-
uente omnes liberantur . Et quòd dictum eſt ſuprà vbique pœ -
nam non committi cum quis prouocatus vlciſcitur, intellige de
pœna cōuentionali,nam bene agere poteſt fiſcus pro vindicta pu-
blica,l.ij.§.qui hoc dacit,ff.ad l.Iul.de adul. Proderit tamen etiam
quo ad fiſcum ſi pœna conuentionalis fortè venit ei pro parte ap-
plicanda, quia ſi non committitur, quo ad partem, ita neque quo
56 ad fiſcum,ita Cor.in cōſi.lj.ſub nu.9.lib.j. An verò † tutor poſ-
ſit pacem facere pro pupillo vel curator pro adulto tractat Bal. C.
de pac.l.pactum curatoris, & concludit poſſe addens tamen quòd
non poteſt pęnā adijcere,Neque eā pacē facere quæ ſit futura igno
miniosa, vt ibi etiā declarat Iaſ.Pau.tamen de Caſ.in l.tutoris quā
legit cū l.reſcriptū,§.plerūq;,ff.de pac.ſimpliciter tenet quòd poſ-
ſit tutor pacē facere pro pupillo, etiā iniuriā remittendo, quāuis
Iaſ. ibi dicat hoc indecēs eſſe,argumēto l.miles.§.ſocer,ff.de adul.
quę tamē lex parū facit,quicquid Iaſ.& ante eū Ang.dicant,Aliud
eſt enim pacis intuitu remittere iniuriā,aliud grauē offenſam habe
re venalē,quod in d.§. ſocer abominatur Iuriſcōſ.ibi,cōmodū do-
tis vindictę domus ſuę pręponere nō erubuit; principalē etiā quę-
ſtionē tractat Bal.in l.j.C. de in inte.reſt.mi.vbi dicit quod poteſt
pupillus cū tutoris auctoritate pacem facere, Imò, & ſolus tutor ſi
pupillus adhuc eſt infans ſub dubio tamē fortè,Itē,& ſolus hoc pōt
pupillus,ſi cōcurrat auctoritas Iudicis pro tutore ſupplētis,& ceſſa
57 bit his caſibus in int. reſt. Quęro etiā † an filius qui hæres nō ſit
patris poſsit pacē facere de eius morte ita vt proſit homicidę in ca
ſu ſtatuti ſupradicti tex.in l.pro hęrede,§.vl.ff.de acq.he.eſt in ar.
quod ſic; propter quod infert ibi Bar. quod ſi ita filius paciſcat, &
pecuniā accipiat dicit in miſceri hæreditati,ſed ſi ſtatutū diceret
quod pax habeat à filio ille actus nō cōcluderet in mixtionē imò
neq; ſi diceret ab hęredibus patris, qa exiſtētia ſui hęredis opera-
tur,vt hoc facere poſsit,licet abſtinuerit,p ea quę idē Bar.dixit in

l.ſi filius qui patri,ff.de vulg.ſubſt.vbi ad fin.comm.hoc idem tractat,videtur tamen,quòd eius verba in d.§.vlt.ſibi inuicem aduerſentur,nam ſi pax haberi debet ab hæredibus occiſi faciendo pacem,videtur tale quid facere,quòd citra nomen hæredis fieri non poteſt,& nihilominus dicit quòd quando ſtatutum vult,quòd pax habeatur ab hæredibus patris, exiſtentia ſui hæredis operatur, vt etiam abſtinendo poſsit pacem facere, arg.non eſt tale quid quod citra nomen hæredis nequeat fieri, quod tamen Bar.paulò ſupra dixerat.Niſi dicatur differentiam eſſe inter verba ſtatuti ſimpliciter ab hæredibus,& verba alia,ab hæredibus patris tantum.In quo tamen vix percipio poſſe differentiam conſiſtere. Doct. tamen in hac ipſa quæſtione videntur variè loquuti,nam Cy.& Bal.prout eos refert Alex.in d.l.ſi filius,col.vlt.volunt quòd eo ipſo quòd filius pacem facit,videtur immiſceri.Saly.verò in l.eum qui,C.arb. tu.diſtinguit,aut eam facit tanquàm filius,& non dicitur immiſceri,quia non propterea ſequitur,vt ea intentione fecerit, vt proſit pax ad effectum ſtatuti,Aut exprimitur,quod eam facit, vt poſsit locus eſſe ſtatuto, & cum iſtud non poſsit fieri citra nomen hæredis,cum ſit qualitas à ſtatuto requiſita,tunc dicitur hæreditati immixtus,quia verba debent intelligi in potiori ſignificato, & ſic in hærede verò effecto, & non nudo nomine. Ego puto melius eſſe ſimpliciter tenere,cum Bar.quod non dicatur immiſceri, & quod ſit nihilominus locus ſtatuto,quidquid etiam Iaſ.dixerit in d.§.vltimo.Certum eſt enim quòd exiſtentia ſuitatis operatur, vt filius etiam abſtinendo,dicatur hæres,ſiue id reſpiciat eius commodum tantum,ſiue etiam commodum eius & tertij,quod dixit Imo.in d. l.ſi filius,per illũ tex.quod maximè procedit quando eſt tale quid quòd non reſpicit hæreditatem ipſam, neque eam facit creſcere, aut diminui,prout hoc caſu,Nam filius iſte,etiam abſtentus eſt tamẽ hæres ad ſui commodum, Perinde ergo hoc caſu habebitur,ac ſi non abſtinuiſſet,& erunt quantum ad hoc, quaſi duo hæredes in ſolidum,filius quidem nomine,& etiam re, quo ad iſtud commodum,quod percepit,alter verò quo ad cætera omnia hæreditaria, proptereaque poterit vterque pacem facere,filius beneficio,& prærogatiua, ſuitatis & hæres ipſo hæreditario iure, ſicut aliàs dicimus in duobus reis credendi inſolidum, quod vtrique poteſt ſolui,& ab vtroque contingit liberatio,vt l.ij.ff.de duo.re.Ang.tamẽ in d.§.vlti.conſiderat, quòd ius vindictæ competit cuilibet inſolidum, ſed iſtud aliò tendit, & eſt diuerſum ab eo quòd dixi.
58 Quærit etiam Ang.in d.l.ſi filius qui patri,†an filia poſsit de pa-

tris morte pacem facere? & dicit quòd non,propter Glo. in §. hoc autem no.in tit. qui feu. dar.poſſ.quæ dicit hoc procedere de iure Longobardorum, quo filia non poteſt leuare faidam, ideſt vindictam facere,& illam Glo.allegat ad hoc Bal.in l.Titia, §. Lucius el ij.de legat.ij.Aliqui diſtinguunt aut adeſt etiam filius,& hoc ſpectat ſoli maſculo, cum ſit officium virile, tam vindicta quàm pax communiter tamen ſolet reprobari illa Glo. in.§.hoc autem no.& tenetur quod etiam filia poſsit pacem facere, ſiue ſola, ſiue cum maſculo,ſi cum eo concurrat,prout ibi dicit Bal.nu.14.quod latius proſequitur Alex.in d.l.ſi filius qui patri col.vlt.in prin.facit quia fœmina eſt appetentiſsima vindictæ quod ſatiricus poeta dixit.
59 An autē † poſsit pacē facere pater de iniuria illatā filio Bar. in l. ſed ſi vnus,§.filio familias,ff.de iniu.dicit quod ſic, idemque dicit in l.in perſonam in principio,ff.de pac.vbi & alij ſcrib. limitatur tamē niſi pater ſit vilis perſona ad cōparitionem filij, itē neque in perſona valde filio coniuncta, vt ſi erat vxor quæ iniuriam intulit l.Lucius,ſecundum vnā lecturam,ff.ſol.ma.vel ſi eſſet ex eius aſcen dentibus vt l. Papinianus in prin.ff. de inoff. teſta. & vtranque limitationem tangit Bar. in d. l. Lucius. Extra autem hos duos caſus fortior eſt pax, habita à patre de iniuria filij quam habita ab ipſomet filio,Nam vt dicit Pau.de Caſt.in d.l.in perſonam,quàm legit cum l.contra Iuris,§.ſi filiusfam.ff.de pac.Pater conſultius & prudentius accedit ad faciēdum pacem quàm ipſemet filius,I mò neque in caſu ſtatuti requirentis pacem ab offenſo prodeſſet quic quam habita pax à filio niſi,& habita eſſet à patre ſecundum Paul. de Caſtr. ibi.Conſideranda tamen puto verba ſtatuti, cum vere alia ſit perſona patris alia filij, & ſtatuta requirunt veritatem non fictionem. Niſi dicas quod propter maximam coniunctionem pater, & filius ſint eadem perſona, & vterque vere offendatur ex offenſa filij Ang. tamen in l.ſed ſi vnus, §. filiofam. ff. de iniu. dicit quod non ſufficit pax patris niſi ſtatutum loqueretur in rem,quod
60 credo verius. † Et ibi addit Ang.non poſſe viciſsim filium remittere iniuriam illatam patri,quòd intellige viuo patre. Conſimi
61 li etiam modo † quo pater poteſt Abbas cum capitulo facere pacem de iniuria facta ſuo monacho,quod Bal.dixit in l.præſes ad fi. cōm.C.de tranſac.neque id mirum fit enim iniuria ipſi monaſterio prout & fit eccleſiæ ſi inferatur eius rectori c. parrochianos, &
62 c.contingit de ſen.exco. Et in d.c.cōtingit,Dixit Panor.† quòd Epiſcopus agit propter interfectū presbyterū, & ſi actum ſit ciuiliter,pęna pro dimidio erit Eccleſię quā regebat,& pro reſiduo Epi-

ſcopi

ſcopi per tex.in c.ij.ſecundum vnam lec.de pęn.Dicit etiã in d.c. parrochianos,quod in eccleſia ſeculari cõpetit actio iniuriarũ, tã eccleſiæ quàm rectori & altera per alteram non tolletur, Et dicit quod ſi ſit presbyter habens plures eccleſias, conſideratur an alicuius earum intuitu fuerit illata iniuria; Item an alterum habeat in titulum,& alteram in commendam,quo caſu aget illa quam habet in titulum;quod ſi propter vtrãque eccleſiam ſit illata, vtraque aget. Ego vltra hæc puto inſpiciendum in qua fuerit offenſus, puta cum vna parte anni reſideret in vna, alia in altera. Non
63 † ita poterunt conſules, Sindici, vel priores populi, remittere iniuriam illatam ciuitati, ſed requiritur auctoritas conſilij generalis,ita Bal.in tit.de pa.iur.firman. nume.6. allegat l. prohibere.§. plane,ff.quòd vi aut clam,vbi etiam tangit, an poſsit agere dominus pro iniuria illata ſubdito ſuo, vel eam remittere, & diſtinguit inter burſalem & perſonalem,vide ibi. nume. 5. Solet & quæri
64 † an naturales tantum filij poſsint accuſare de patris morte, ſiue etiam de ea pacem facere quòd Inn. tractat in C. nonnulli de reſcript.& plenius Bar.in l.ij.ff.de accuſa.& Bal.in l.j.col.mihi ij.C. qui accuſa.non poſſ.in verſi.Quo ad ſecundum articulum.Et communiter concludunt quod non excluduntur, maxime ſi ſint certi de patre, quando, & idem dicunt in ſpurijs Erunt tamen omnino præferendi legitimi, & fortè etiam eis ſtantibus illi excluderentur arg.l.ij.§.ſi ſimul,ff.de adul.& C.eo.tit.l.quamuis, Imò Bar.in l.ij.ff.de accuſa.verſi.quæro quid de filia,dicit quod etiam filia ipſa naturalis,idem poterit,quòd facit minus dubitabile quod dictũ eſt ſuprà de filia legitima, quod poteſt pacem facere, Ego tamen valde dubito de his deciſ.quo ad pacem, maximè ſi naturalis non ſit hæres,& adſint propinqui,& agnati, fortè multum honeſti, quorum intereſt, cum offenſa, vt dictum eſt ſuprà reſpiciat ſæpè totã agnationẽ,& ideo credere poſſe eos accuſare, ſed non pacẽ facere, ſuper quo lectoris erit iudiciũ. Quero, & de alio caſu qui frequẽ
65 ter cõtingit, † Titius offendit Seiũ ignominioſa percuſsione, puta quia dedit ei alapã, aut percuſsit eũ cũ baculo, quod militares viri ſolẽt grauius multo ferre quàm ſi gladio cęſi forẽt, Tractatur inter
66 eos de pace, Seius dicit ego † volo quod ponat ſe in manu mea,& ad diſcretionẽ meã, quęritur an valeat huiuſmodi pactũ, & vbi ita cõ ueniat quã vindictã liceat Seio ſibi ſumere de iſto Titio, de primo eſt deciſ.Bar.quod non eſt licitũ, & nõ valet etiã ſi adeſſet cõſuetu do ita faciẽdi in illa prouincia vel ciuitate prout erat Piſis,ita Bar. in l.j.§.vſq;adeo,ff.de iniu.& ratio eſt quia nõ poteſt quis dare ſe in

alienam

alienam manum vt aliquid patiatur, quia hoc pertinet ad vindictã publicam, quæ non tollitur partium conſenſu propter quã rationẽ dicit Bal. in l. ſi is pęnes, quem C. depo. quòd non valet pactũ quod liceat tibi competentem ſumere vindictam de offendente, quod etiam dixit in auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. ven. ſtatim in prin. Dicit etiam Bar. in l. ſed ſi vnus. §. prætor. ff. de iniu. quod po ſito de facto tali caſu, qui & tolleretur non tamẽ poterit iſte Seius offenſus excedere modum vindictæ, & ſi excedat poterit puniri quia cenſetur Titius, inquit, ſe commiſiſſe ſecundum ius boni, & ęqui, & ſecundum arbitrium boni viri, quod facit ad ſecundũ mem
67 brum huius quæſtionis, & eſt ſimile † quòd dicitur quòd ſi quis ſe remittit bonę gratiæ alicuius, non tamen poterit corporaliter, offendi, eo enim ipſo quod ita ſe cõmittit: cenſetur tacitè actum
68 quod fiat gratia, & idem † eſt ſi ſe ſubmittat eius voluntati, vt per Inn. in c. veniens de renuncia. quem refert, & ſequitur Afflic.
69 de prohib. feud. alie. per fœd. §. inſuper. nu. 14. Et ſi alius † vellet abuti illa facultate ſibi conceſſa debet conſtitutus reponi in antiquum, & priorem ſtatum, ita Afflict. ibi, quod clarius dixit Imol. quem tamen ipſe non allegat, in l. vlt. ff. de præto. ſtip. vbi reddit ra tionẽ Cur latius interpretamur cũ quis ſe cõmittit volũtati tertij quã ſi ſe cõmitteret voluntati ſui aduerſarij quia hebetiores, & af fectioſiores ſumus ad propriã cauſam, quã ad alienã; quæ eſt naturalis, & patens ratio, Et iſta ſunt valde pertinẽtia ad rẽ Bellicã pro pter iſtos deditītios, qui cũ vltra non valent tueri præſidiũ cõmiſſum, dedunt ſe ad diſcretionẽ, & quãdoq; furcis ſuſpenduntur pro parte, & alij deportãtur ad Triremes, quę eſt diabolica diſcretio, &
70 nõ poteſt fieri. † Nã & diſcretio importat arbitriũ boni viri, quod dixit Bal. in l. vlt. col. vlt. C. de iu. do. & Alex. in conſi. xxxiij. col. j.
71 lib. j. Poſtremo quæro † an poſsint partes ad pacem compelli, et in c. placuit. xc. diſt. dicitur quòd ſic etiam per excommunicatio-
72 nis pœnam dicit etiam Car. in cle. ij. de re iu. in vj. no. † quod Papa poteſt Principes cogere ad pacem, quod dicit melius probari in c. nouit de iudi. Alij verò, inquit, ad hoc coguntur per ſuos iudices, d. c. placuit, & c. ſtudendum dixit etiam Bart. in l. furti, §. qui iuſſu. ff. de infa. quod iudex poteſt partes cogere ad concordiam, & pacem, quando, diu contenderunt, maximè ſi propterea inquietatur pax publica, aliàs ſecus: Hoc tamen indiſtinctè poſſet ordo decurionum, aut is, cui ipſæ committeret bonum publicum, & ea quę il lud concernunt, quod dixit Bar. in l. ambitioſa. col. iiij. verſi. decla ramus, ff. de decre. ab. or. fa. & tractatur materia ipſa, in l. æquiſſi-
mum

73 mum.ff.de vſufr. Quęro facta † eſt remiſsio per Principem rebel libus ſiue in genere ſiue in ſpecie, vtrum extendatur ad mediatos ſubditos, maximè ſi iam erant eorum bona deuoluta & incorpora ta fiſco immediati domini Pet.de Ancha. in conſi.clxj. quod incipit viſo diligenter,col.j.& ij.examinat,& concludit non extendi, erat tamen in caſu illo facta reſtitutio ex gratia,& ad partis poſtulationem,nimirum ſi immediato domino puta vaſallo non præiudicat vnde in publica,& generali remiſsione per pacē facta, & ad commodum Reip. maximè quando verba fœderis ſunt apta comprehendere hunc caſum, puto eum debere comprehendi.

74 Quærit etiam ibi Ancha.† an reſtitutio illa extendatur ad eos rebelles,qui vigente adhuc bello ſunt vita functi, & ad eorum bona,ita vt hæredes legitimi, aut etiam teſtamentarij ea recuperent & concludit quòd non reconualidatur teſtamētum,quod propter crimen factum erat irritum,quia extrema non ſunt habilia,& propterea neque hæredes bona conſequentur. Ego tamen in his fœderibus pluries ſecutis inter Imperatorem Carolum, & ſubſequēter Philippum Regem eius filium & Regem Franciæ ex quibus cautū erat parci exulibus,vtriuſque partis,& eis bona reſtitui,paſsim vidi bona indiſtinctè reſtitui,tam hæredibus defunctorum,quàm viuentibus quòd mihi viſum eſt æquiſsimum,ne deterioris eſſent cōditionis hæredes qui nihil peccauerant,quam ipſi delinquentes,& hoc vlt.eſt etiam de mente Ancha.in conſi.cclxxxvij.iſte B. in vlt. verbis,vbi dicit reconualidari teſtamentum defuncti de quo erat rogatus,notarius rebellis,quia ex reſtitutione omnia retrotrahuntur & retrogeſta cōfirmantur de quo eſt elegans conſi.Bal.ccxliij. quòd incipit quidam nobilis nomine Antonius lib.j.vbi dicit teſtamētum conualidari,& quod eſt ſpeciale fauore pacis, quia quid quid placet paciſcentibus legis habet vigorem. Item quæro de

75 quæſtione alia.† Rex vngariæ pacem fecit cùm Rep.Venetorum, conuenitque inter cætera,quod veneti infra certam diem decederent omnibus locis illo bello vſurpatus, & ne infra certos limites vllos haberent milites,aut magiſtratus, dubitatur an decedere ēt deberēt particulares Veneti illis locis quæ intra illos comites priuato iure poſsidebant item an ciuitati aut oppido Cuipiam liceret intra illos limites eligere ſibi Magiſtratum quempiam ex Venetis,præſuppoſita facultate deligendi,reſpondit de vtraque quæſtione interrogatus Pe.de Ancha.non cogi priuatos decedere, & in magiſtratus poſſe nominari,vt per eum in conſi.cciiij. incipien

76 te viſis,& ponderatis. Quæro nunc de alia,† Princeps per ſuum diploma

diploma narrat Titiũ multa indigna commiſiſſe in ſe, & eius Maieſtatem, atque Imperium, & præſertim quia hoſtes, commeatu, armis, propriaque perſona ſua iuit propter quod eius bona, inquit, confiſcauimus, & fiſco noſtro adiudicauimus, Et de eis gratiam fecimus Gaio fideli noſtro benemerito, quæritur an huic Principis aſſertioni credi debeat, Deci. in conſi. cccc x. latiſ. hanc quæſtionem examinat, etiam in fortiore caſu, cautum enim erat prouinciali decreto, quod in læſæ maieſtatis, crimine bona omnia fiſco eſſent addicta, & incorporata abſque vllo proceſſu, & declaratione, concludit tamen Dec. donationem illam Principis inualidã idem etiam reſpondit in conſi. ccccxlvj. col. xiij. cum ſeq. & conſi. dxliiij. quod eſt repetitum, conſi. dcvj. omnibus his locis iiſdem vti
77 tur argumentis, † Nempè quod aſſertioni eius non ſit credendum ad proprium eius commodum quod non priuatur vaſallus feudo niſi culpa conuicta, quod non valet ſententia temere, & vt ipſe dicit, ex abrupto prolata, quod oſtenditur, inquit, cum vno contextu & momento declarata ſit rebellio & facta donatio bonorum, Quod notorium enũciatum non poterat eſſe notum Principi niſi per auditum alienum, & illis teſtibus iniuratis credi non debuit. quæ fuit ratio Cald. & An. de Bu. in c. poſt ceſsionem de proba. prout refert Fely. in c. cum à nobis, col. j. circa fi. de teſti. Iſer. verò, quem ipſe Deci. allegat, videtur mihi aliter concludere, in tit. enim, quo tẽpore miles, in §. ſancimus, & in §. ſeq. quod incipit, ſi autem poſt lõgam diſputationem concludit eſſe neceſſariam ſententiam, vt in d. §. ſi autem, col. vlt. verſi. hæc diſputatio verum tamen ſi ſit notorium quòd liqueat iudici, tanquam iudici, vt in re quę facta eſt corã iudice aut domino pro tribunali aſsidẽte. Aut in notorio actus permanentis, ſiue etiam præſentis, prout eſt, inquit in eo qui tempore belli paſsim eſt cum hoſtibus, & illis inſeruit, aut in eo qui caſtrum ſuum tenet rebellatum contra dominum, aut qui in eo, dicit ibi Afflic. habet picta arma, atque inſignia hoſtium, nulla requiritur ſententia, & ſtatur Principis aſſertioni, & ſequitur Afflic. in d. §. ſancimus, in iiij. col. poſt Iac. Alua. col. pen. Adduntque ibi Iſer. & Afflic. primus in d. §. ſancimus, in j. col. & alter, in colũ. vij. quod bonum eſt quod de tali notoria culpa fiat inſtrumentum publicum vt in poſterum de ea poſsit apparere, Ego tamen non video quid hoc prodeſſe poſsit vbi enim intelligant de ipſo Principis diplomate iam certum eſt quod ſolet in ſcripturam redigi reincidimuſque propterea in illa argumenta Decij, quod huic aſſer-
78 tioni credi non debeat, † Quod ſi intelligunt vt de ipſo crimine

conficiatur

conficiatur inſtrumentum, obſtat quod dicitur de delicto inſtrumenta non poſſe fieri, l. diuus, ff. de custo. re. l. ſenatus, vbi Bart. not. ff. ad Turpil. Fel. latiſ. poſt alios, in c. cum in eccleſijs, de ma. & obe. prodeſſet tamen cautela iſta, vbi cauſa cognita teſtes examinarentur, hoc enim eſſet tutiſsimum remedium, Nihilominus etiam ex ipſo Principis diplomate puto tutum eſſe eum, cui bona ſunt donata, in dictis duobus caſibus exceptis, per Iſer. & alios, videlicet cum factum eſt notorium actus ſucceſsiui, etiam ſi non per petui, & actus præſentis; ſecus verò in notorio enunciato de actu præterito, vt per Afflic. d. §. ſancimus, col. vj. ver. Idem ſi vaſallus, & per eum, in titu. de contro. inter Epiſ. & vaſal. col. pen. conferuntque his ea quæ in facto conſultus reſpondit Bal. in conſi. cccxxviij. quæritur ſi Rex Romanorum, li. in pen. col. verſi. porrò in princi-
79 pe, vol. j. † Dicit enim ibi quòd ſi Imperator cauſam ſpecificè exprimit ſuæ diſpoſitionis, ſtatur verbis per eum proprio motu prolatis: ita vt non recipiatur contraria probatio, ſecundum Cy. ſi autem verbis eſt vſus generalibus, erit quidem præſumptio pro eo quod dixit, & fecit, verum recipietur contraria probatio: Infertq; propterea ibi Bald. quòd ſi dixit Imperator aliquem fuiſſe erga ſe ingratum, & quòd propterea priuat eum feudo non eſt neceſſaria ingratitudinis probatio: Confirmantur hæc ex conſi. Pe. de Anch. ccxciij. quod incipit vltra alia, verſicu. præterea, vbi dicit quòd ſi Princeps ſcienter ſuper tali enunciatione diſpoſuit, illa facti narratio tãtum operatur quantum diſpoſitio eius ex certa ſcientia. Itẽ ex his quæ dixit Idem Ancha. in conſi. cclxxvij. incipiente, ex prędicta facti narratione, quod eſt repetitum, conſi. ccccxxxix. cum
80 plena facti ſeriè vbi concludit † contra eiuſmodi notorios rebelles incipi poſſe ab executione, capiendo eorum bona atque donãdo, facto poſteà proceſſu, & adhuc confirmatur hæc pars, ex his quę dixit Afflic. in tit. de pa. te. §. ſi duo, nu. 15. quòd licet Principi ſpoliare notorium rebellẽ, ſiue ẽt hanc executionẽ alteri cedere neque huic ſpoliato contra ceſsionarium competet vllum interdictũ aut remediũ reſtitutoriũ, loquitur tamen in caſu magis claro, propter conſtitutionem quę de hoc eſt in illo regno contra huiuſmodi rebelles, quæ tamen vigebat etiam Mediolani in illo caſu Decii, de quo in d. conſi. cccccx. Erit igitur concluſio quòd in notorio actus præſentis, & ſucceſsiui, etiam ſi non perpetui, ſtabitur diſpoſitioni Principis quæ ſuper eius aſſertione fundetur, ſi verò ſit notorium actus momentanei, aut factum eſt coram ipſo domino, ad exemplum eius quod dictum eſt de eo quod fit co-

ram iudice pro tribunali ſedente, & idem erit, aut factum eſt in eius abſentia, ſiue etiam ſi in præteritum enunciatur factum fuiſſe,& tunc procedent quæ dixit Deci.in d.conſi.v.Imò etiã hoc caſu in ſupremo Principe qui de abſoluta poteſtate ita narrauerit & diſpoſuerit,adhuc dicendum erit credendum ei eſſe propter d. conſi.Bal.cccxxviij.cui conſi.ita reſpondet Deci. in d.conſi. ccccxlv.licèt eum alleget ſub alio nume.& propter d.conſi. Pet.de An
81 cha.ccxcv.† Hoc tamen reſtringendum puto ad Principem antonomaſticè in ſupremo inquam,ſecus in alio inferiore, in eo enim fortè non procedet diſpoſitio cle.j.de proba. quod dixit Deci. in d.conſi.ccccx.latè proſequitur Fely.in c.cum à nobis,col.ij.de teſti.vbi valde dubitat de dicto Card.qui in conſi.cliiij. contrarium reſpondit,etiam in Principe inferioris gradus, habente tamen in ſuo ſtatu iura Imperialia,ſed cum Card.tenet Soz.in conſi.iiij.col. iij.li.etiam iij.Et hanc differentiam inter ſupremum & alium inferiorem Principem comprobo ex his quæ voluit Ang.in l.j. verſi.in Glo.quæ incipit Imò derrogat,ff.de ferijs,quòd reſcribendo, ſententiando, vel epiſtolam transmittendo intelligitur Princeps legem condere,nemo tamen ab eo inferior hoc poteſt,verùm etiam Rex hac vtetur poteſtate:quod dictum refert,& ſequitur Alexã.in l.apud Iulianum.§.vlt.verſ.hoc eſt quod multum,ff.ad Trebel.latè
82 etiam comprobat Iaſ.in d.l.j.col.vlt. Et procedit † hæc concluſio etiam ſi ſit Princeps Vicarius Imperij,quia adhuc maior eſt dignitas,atque auctoritas Cæſaris in vniuerſo,quàm Vicarij in ſuo particulari,neque hoc caſu erit locus regulæ.l.quæ de tota,de rei ven. quod probat tex.in c.Dudum.§.nos igitur,de præben.in vj. vbi habetur,quòd quis eſt maior ſe ipſo,& ratio ponitur ibi,in Gloſſ.in add.Io.An.quia fons ſcaturiens melior eſt,quàm riuus,de eo procedens,& illum tex.ad hoc citat Bal.in prælu.feu.in Glo.quæ incipit aliqua ſed pauca de Principe, verſic. & quia maior. Adde etiam
83 † ad ſupradicta,quòd ſi contingat de bonis ita donatis quæſtionẽ exoriri inter antiquum Dominum,& illum qui ea habet ex Principis contractu,aut etiam liberalitate, vt quia dicat vnus ſe nunquã talem crimen commiſiſſe,alter verò èc contra illud dicat verè fuiſſe factum,recipiendæ erunt vtriuſque probationes, & illæ obtinebit qui melius probabit,ita colligitur ex his quæ voluit Bar.in tracta.qui ſint rebel.in Glo.rebellanda,circa medium, ibi, quia cum talem pœnam ipſo iure incurrant peti poſſet pronuntiari talem eſſe rebellem, & èc contra qui ſe putat de tali crimine infamatum poſſet petere pronunciari ſe non eſſe talem, & clarius circa fin. d.
Glo.

84 Gloſ.vbi dicit quæritur † an occultè rebellem liceat occidere, & dicit quòd ſic, quia ipſo facto in hanc pœnam incidit, & in iudicio, quod fiet de iſto homicidio liquidabitur de veritate obiectę rebellionis, & Bartolum ad hoc allegat Pe.de Ancha.in d.conſi. cclxxvij.col.ij. in fi. Quod eſt magni effectus, vt quis propter obiectum hoc crimen, etiam occultum, poſsit occidi, & ex poſt, ex ſuperuenientibus probationibus iuſtificetur homicidiũ. Quod not. in hac materia propter id quod dixit Deci.in d.conſi.ccccx.colũ. pe.nu.26. vbi concludit hodie non poſſe quæri de ipſa rebellione. Et ſupraſcripta deciſio Bart.multum repugnat dictis conſi.Decij, nam ſi tales rebelles poſſunt occidi, etiam ante detectum crimen, quanto magis in notoria culpa poterunt ei auferri bona, & alteri donari ſaltem vt liceat, quanto crimen ipſum refricatur in dubiũ iuſtificare confiſcationem ex nouis probationibus. Item quæro
85 de alia quęſtione, † Ianuenſes, & Piſani diutinum habuerunt bellum, tandem verò deuenerunt ad inducias duraturas vigintiquinque annis, & ſucceſsiuè per biennium duraturum, poſtquam eis elapſis, placuerit alteris bellum renouare, acto quòd Piſani non recipiant exules, & rebelles Ianuenſium, quæritur an intelligi debeant de rebellibus qui erant tempore initi fœderis an & de aliis poſteà factis, Ang.ſuper hoc ex facto conſultus, reſpondit quòd non comprehenduntur niſi qui erant tempore fœderis vt in eius conſi.cclxj.Thema prædictum, loquitur tamẽ in caſu quando tam diu perſeueratum fuit in inducijs quòd omnes qui tunc viuebant mortui ſunt, quia, iam lapſi erant anni centum, Item reſtringit ad caſum quando pactum non erat viciſitudinarium, ſecus enim ſecundum eum ſi vtrinque eſſet conceptum illud pactum de non recipiendis exulibus, tunc enim in omne tempus durantium induciarum ex-
86 tenditur. Mouet etiam in fi.d.conſi.dubium, † quid ſi quis erat exul tempore induciarum, & fuit ei facta remiſsio, reuerſus autem domum noua cauſa ſuperueniente factus eſt iterum exul, an comprehendatur in inducijs, & pacto illo prohibitiuo & non ſoluit,
87 dicit † tamen videri caſum quòd non comprehendatur, in l.ſolita prouidentia.C.de remiſ.pig.illa tamẽ lex nihil facit, duplex enim eſt eius ratio vt ibi dicit Alb.obligando enim quis præſentia, & ea quæ acquiret, id non poteſt intelligi de pręſentibus alienatis & reacquiſitis, cùm enim iam continerentur in obligatione facta de bonis præſentibus, non poteſt cenſeri eum etiam de eis cogitaſſe, vt de futuris, altera eſt ratio, quia quæſita ideò continentur, quia propter pactum finguntur iam tũc habita cum eſt facta obligatio,

quia res retrotrahitur, ſed ſecundum iſtam fictionem inuenitur ſubſecutus conſenſus creditoris de alienando, non igitur continebitur hæc res propter conſenſum, quæ rationes ceſſant in præſen-
88 ti caſu, Et † melius congruit caſus quæſtionis de qua ibi per Alb. de licentia quam dedit creditor ſcholari de recedendo non obſtante iuramento de non recedendo donec ſatisfecerit, quia ſi poſt licentiam reuertatur reincidit tamen in priorem obligationem de non recedendo, ſic dicam de iſto exule, rationes, vide per Albe. ibi. Quæro extra materiam ſupradictam de quæſtione alia, Qui
89 dam nobilis tempore belli dixit cuidam amico ſuo, † recomendo tibi hoc meum caſtrum, quid cenſebitur per hæc verba actum? Dic quòd cenſetur ei commiſſa cuſtodia, omnia igitur ad eius cu-
90 ſtodiam pertinentia expediet, † Et propterea ſi eſſet neceſſe aliquid facere de pertinentibus ad exercitum meri imperij propter ipſam cuſtodiam etiam hoc ei cenſeretur cõmiſum, poſito quòd dominus, & ipſe hoc poſſet. Si igitur cuſtodes, & milites peccarent aut forte proditionem tractarent, liceret ei in eos animaduertere, Item & poterit milites ad cuſtodiam neceſſarios conducere, ſtipendiumque eis perſoluere de ære domini vel de ſuo, & omnem impenſam à domino repetet Ita Ang. in conſ. xxxv. incip. quidam nobilis; Bal. tamen in l. j. C. manda. aliter loquitur di-
91 cit † enim debere conſiderari mandatum illi traditum, & quòd maleficia debet denuntiare domino, Sed idem Bal. in cõſi. cxciiij. incip. præmiſsis verbis col. & lib. ij. loquens de Capitaneo duarum triremium, dicit quòd habet iuriſdictionem in milites quibus præeſt ad inſtar magiſtri militum, Et quòd in hoſtes habet gladij poteſtatem, ſaltem de facto, Dixit etiam Alex. in l. j. in primis verbis ff. de iuriſ. om. iu. quòd officium eius eſt nudi miniſterij, & abſque iuriſdictione; Dixit quoque Bar. in l. j. ff. de offic. præfec. vig.
92 † quòd Capitaneus guardiæ habet modicam coerctionem in ſontes, ſed crimina grauiora debet denuntiare domino; de quo eſt tex. apertus, in l. vnica. C. eod. titu. & hoc puto verius, quàm quod dixit Ange. vel illud eius dictum de exercitio meri imperij debet ſecundum hoc dictum Bar. intelligi, & reſtringi: vide etiam ad hoc Luc. de Pen. in l. quicunque, col. ij. C. de exac. & execu. lib. xij.
93 Quæro modo an † hic cuſtos ad aliquid obligetur ſi commiſſam ſibi arcem amiſit, diſtingue, aut per incuriam, & ſomnolentiam, & proculdubio grauiter peccat, Ianitori enim vt in Euangelio dicitur, præceptum eſt vt vigilet, debetque ex ipſo nomine ſcire
94 quid eum facere oporteat, vt l. j. C. de offic. præfec. vrb. † cum enim

enim cuſtos ſit caſtri videre debet, vt id quod eſt eſſe non deſinat, l.defenſores, C.de defenſo.Ciui.caueantq; ab indignatione Princi
95 pis,† quãdo in eo ſunt pœnæ omnes arbitrariæ, Nam vidi ego iuſſu Principis caput amputari militi qui obdormiuit in cuſtodia cuiuſdam captiui magnæ importantiæ, dum duceretur ad Principem, & dum ille dormiret, aufugit captiuus, Et quamuis ſomnus ſit accidens naturalis, cui reſiſti non poteſt, cum nemo ſem-
96 per poſsit vigilare,† ſomnus tamen non excuſat in vera culpa, ita Bald.in l.iij.§.cognoſcit, in vltimis verbis, ff.de offi.præfec. vig. dicit etiam Gloſſ.in l.cum ita.§.ſpecies, ff.de leg. ij.quòd quando cuſtodiam quis debet præſtare ex incumbenti ſibi officio, non excuſatur propter caſum contingentem, niſi probet carẽtiam culpæ, not.ſcrib. in l. ſi quis ex argentarijs. §.an verò hæredi, ff. de eden. imò dicit Lu.de Pen.in d.l.quicunque, colum.iij.quòd cuſtos periculo capitis ſui tenetur ad cuſtodiam, & ibidem in colum. pe-
97 nul. † dicit quòd qui mercedem accipit pro cuſtodia tenetur etiam de damnis fatalibus. Oldrad. tamen plenius hanc materiam tractat, in conſi.xcii.quod incipit Rex habebat caſtrum, quæ
98 rit enim ibi † an commiſſo à Rege liceat alium ſubſtituere, & ſi hoc fecerit, & caſtrum amiſerit quid fiet, & ſi quidem nobilem ſubſtituit, excuſabitur, etiam ſi is ſua culpa amiſerit, ſi verò ignobilem non excuſatur, & hanc dicit eſſe conſuetudinem nobilium patriæ ſuæ, quam etiam dici iuri conformem, argumento l. vlt.in prin.ff.de cuſto.reo.& hoc dictum citat, & comprobat Felyn. in c. Petrus, in j.colum.extra de homici.& in cap.ſuper his, in fi. de accuſa.ſed neque cogetur hic cuſtos ſubſtitutum præſentare Regi, cum ſatis ſit quòd idoneus eſſet communi opinione, tempore ſubrogationis, ita ibi Oldr. Quòd ſi ipſemet deputatus à Rege caſtrum amiſit ſi quidem dolo proculdubio eſt inexcuſabilis. Idem ſi lata culpa, l.ad commentarienſem, C. de cuſto. reorum. Imò & tenebitur, de leui culpa, & de leuiſsima, non tam grauiter tamen puniendus, vt d. l. vltim. de cuſto. reo. §.j.& l.milites, ff.eodem.ſi verò nulla adſit culpa, vt ſi per vim, ſunt iura quòd excuſetur, in l. ſi ea res, ff. de actio. empti. & in l. ſed & de damno, ff. lo-
99 ca. ibi enim dicitur † quòd cuſtodia aduerſus vim parum profi-
100 cit: Oldrad. tamen diſtinguit † aut culpa præceſsit caſum, & proculdubio caſus non excuſat, quid enim ſi malè prouidit de commeatu, aut munitionibus, aut armis, aut quid (quod faciunt maxima pars caſtellanorum) ſi fraudat numerum militum vt intercipiat ſtipendia, & propterea caſtrũ amittatur, certè grauiter erit

punicudus

puniendus.Aut culpa non pręceſsit,& videretur abſoluendus,vt d. l.milites,circa fi. Vnde & dixit Bal.in d.l.iij.de offi.præfec.vig.
101 † quòd impoſsibile,à cuſtodibus non eſt exigendum, verum tamen adhuc hoc caſu dicit Oldra.in fi.d.conſi. quòd de iure nobi-
102 liũ id eſt de more,adhuc tenebitur cuſtos, †Cùm enim Rex ei,in quit cuſtodiam tempore belli aduerſus imminentem vim commiſerit,videtur etiam de iure obligari aduerſus vim arg.l.j. C. commo.vbi Iac.de Are.ita no.hęc Old.ibi,cuius verba, more ſuo tranſcripſit Ioan.An.in addi.Spec.in Rub.de loca. Additque multum nocere caſtellano quòd ipſe tempore belli recipit cuſtodiam,propter quod tacitè actum videtur vt ea ſit cuſtodia vt etiam vim nõ timeat,Dicit etiam ſe audiuiſſe fuiſſe iudicatum in curia quòd ex cuſatur caſtellanus,qui alterum ſubſtituit,ſi is erat nobilis,confirmatur verò id quod dicunt de eo qui tempore belli ſuſcepit cuſtodiam, ex eo quòd dicunt Doct. non fieri remiſsionem ei,qui conduxit belli tempore de quo per Bal.in l.ſi ea lege C. de vſur. in ij. col.& per Alex.in l.ſed & ſi quis,§.quæſitum.ff.ſi quis cau. nu.17. vbi allegat Ioan.And.in d.rub.de loca.Et dixit Luc.de Pen.in d.l.
103 quicunque † quòd cuſtos ſtipendiarius tenetur de damnis fatalibus,Et dixit in Rub.C. de lit.cuſto. col.ij. quòd tenetur reſiſtere violentiæ,ibi tamen reſtringit ad quantum poteſt.Et hoc ſi ſit bona fide intellectum,& factum,vt puto nemini domino diſplicebit, impoſsibilium enim nulla eſt obligatio, & eſſet pernicioſum aliter dicere,Imò neque inuenirent Principes,coſtodes ſub alia lege: quia qui fecit quidquid potuit legem adimpleuit. Supradicta ego quandoque inducebam ad caſum Ioann.Baptiſtæ Furnarij Ianuenſis, ipſe enim cum eſſet Pręfectus præſidio Albæ, quę eſt mihi originalis Patria,iuſſumque ei eſſet per Ducem exercitus,vt remiſſa ciuitatis cuſtodia ad ſe veniret, ipſe ſimulato, ſiue etiam vero languore,neque iuit,neque cuſtodiam remiſit,Intereaque Galli ciuitatem furtiuè ſurripuerunt, cum Furnarius vigilijs & cuſtodiæ ciuitatis ſuffeciſſet quendam Ricium de LechioRegnicolam,nouũ hominem atque incognitum,cui fortè mille ſcuta Ianuam deferenda non credidiſſet,ipſe tamen Furnarius cũ in vinculis cauſam diceret in ciuitate Alexandriæ,capiti ſuo metuens aufugit.

Caueant igitur iſti caſtellani, & arcium cuſtodes, & diu penſent, vt dicam cum Poeta.

Quid ferre recuſſent.
Quid valeant humeri.

Dum enim ambitioni,& lucro ſtudent,incauti, periculum capitis ſubeunt

ſubeunt: vidi enim ego cuſtodem arcis Valentiæ prope Alexandriam capite plecti propter deditam arcem Gallis, qui tamen cum magna vi aduenerant, cui fortè erat impoſsibile eũ reſiſtere.
104 Notabilis † eſt etiam in hac materia caſus in quo conſuluit Old. Rex Hiſpaniæ commiſit cuſtodiam quorundam caſtrorum, Templariorũ, magiſtro ordinis de Aleãtara, Papa pręcepit, ſiue eius executor & comiſſarius, dicto magiſtro, quòd dicta caſtra dictis templarijs reſtitueret, ipſe noluit eis reſtituere ſed reſtituit Regi propter quod fuit excommunicatus, defendit ibi Oldr. quòd debebat abſolui quia debuit curare de honore, & fide præſtita Regi quòd
105 multis agumentis comprobat. Caueant etiam † qui arces dedunt etiam cum maxima vis ingruit cui reſiſti non poteſt, ne pecuniam accipiant, quod quandoque Duces magno emunt, vt tempus redimant & propter incertos caſuum euentus ne contingat eis quod dixit Boerius in trac. de cuſt. cla. num. 25. contigiſſe cuidam Gallo cui arcem dedidit Iannuenſibus, & cum credidit Lugduni pecuniam à campſore, & numulario recipere fuit ei caput abſciſum, & cadauer poſitum in rota, Et ego ſuaſi idem fieri cuidam militi, qui arcem Eporediæ ſibi commiſſam, dedit hoſtibus, acceptis aliquot centenis ſcutorum ſub prætextu commeatus ſeu victualiũ, quæ dicebat ſe habere in caſtro; Duci tamen aliter eſt viſum.
106 Dixit etiam ibi Boerius † cauendum eſſe caſtellanis ne ſermonem faciant aut verba auſcultent de proditione & bene hortatur; nam auſcultatio ipſius dimidium eſt deditionis ſiue vt vulgo dicitur Rocha parlamentata e mento renduta. Item dixit aliud val-
107 de notabile, † quòd ſi cuſtos caſtri fideiuſsit pro cuſtodia & euenit caſus amiſsionis, fideiuſſor non obligatur ad ſolutionem pœnę conuentionalis, ſed ſolum ad quanti intereſt; allegat Dyn. in l. libertus. §. fideiuſſores, ff. ad municip. Alia quædam in materia cuſtodum arcium tractat Martin. Lauden. in trac. de caſtella. vbi in v. q. dicit idem quòd dixi ſuprà ſi culpa pręcedat caſum. In deci-
108 ma q. dicit † quòd is qui fideiuſsit pro caſtellano non tenetur ſi is arcem prodidit, Allegat Alb. in l. j. ff. de in litem iu. vbi hoc dicit & videtur tex. in l. j. C. de peri. eo. qui pro magi. inter. lib. xj. Ego tamen puto inſpicienda verba ſtipulationis, & promiſsionis, nullam tamen obligabunt ad pœnam corporalem, quia nimis eſſet abſurdum quòd de delicto alterius alter plecteretur. In q. xxj. di
109 cit quòd caſtellanus † qui patitur hoſtes deprędari territorium, debet viuus comburi, quod tamen bebet intelligi ſecundum l. quã allegat, quando habebat cum eis intelligentiam de hoc, & ſceleratam

ratam factionem,vel prædam cum eis partiebatur,aliàs enim, etiã ſi negligeret tutari ſuos fines non crederem eum tanta dignum pe
110 na. Dixit etiam ibi,in xxvj.q.quòd caſtellanus † qui audito ad uentu hoſtium aufugit,& reliquit caſtrum grauiter debet puniri, Allegat Ang.in l.metum,in prin.ff.quod me.cauſa,vbi dicit quòd non debet fugere ad ſonum tubæ vel timpani. Sed debet expectare obſidionem, & viriliter ſe defendere quòd ſi hoſtes per vim aggrediuntur,ſi fugit excuſatur,ita Ang.quòd debet intelligi pro qualitate arcis,& ne obligetur ad ĩpoſibilia, qui enim facit quod quilibet bonus in eo actu faceret, mihi videtur ſatisfeciſſe Deo, & mundo,Et hoc eſt valde arbitrarium Ducis, & Principis, Qui tamen ratione vti debet,eſt conſi.cxlviij.deciſionem,lib.iiij. Quæritur ſi ſtatutum grauat delictum & offenſam factam noctis tempore,leuat tamen pęnam ſi habita ſit pax, an ſi de ea facta ſit pax nulla tamen facta mẽtione quòd fuiſſet facta, prout verè erat,noctis tempore,proſit offenſori,Bal.in conſi.ccclxxviij. incipiente videtur mihi Bal.lib.iiij.dicit quòd prodeſt,rationes vide ibi. Tractat aliam notabilem quæſtionem Bald.in conſi.ccclxxxvij. quod
111 incipit proponitur quòd inter quoſdam inimicos,eo.lib.iiij.† ſi facta ſit pax,cum promiſsione de nõ offendendo in perſona neque in bonis ſub pœna centum toties committenda datis fideiuſſoribus,ex inde alteri occidant vnum ex contrarijs,& eius domum diripiant,& expolient an duplex pœna ſit commiſſa,videlicet homicidii,& ſpolij,& concludit quòd eſt diſtinguendum, nam, aut rapina præceſsit homicidium , & iteratur pœna,aut ècontra homicidium præcedit,& ſemel tantum pęna committitur, ratio hoc ſecũdo caſu eſt,quia per offenſam perſonalem rupta eſt pax , iam igitur vltra rumpi non poteſt quod nullum eſt,Item morte finitur cõtractus pacis,item defuncto non fit iam furtum neque offenſa , ſed neque iacenti hæreditati , l.j.§.Sceuola, ff.ſi quis teſta.lib. eſſe ius. &c.ſi tamen incontinenti homicidio adiungeretur rapina , anteque diuertant homicidæ ad extraneos actus duplicem reatum cõmittunt,& duplicem pœnam ita Bald.ibi. In hac ego quæſtione crederem latius diſtinguendum , quid enim ſi ſint multi contrahẽtes ex vtraque parte prout ibi præſuppoſuit Bal.in narratiõe facti, ſi vnus occidatur an non offenduntur cæteri , etiam ex rapina quæ mortem eſt ſecuta?quod ſi offenduntur,& contrafacit capitulo illi quo promiſſum eſt etiam in bonis non offendere,an non eſt ęquius & iuſtius dicere vtranque pœnam commiſſam ? Neque eſt concludens ratio dum dicebat ruptam & ſublatam pacem & conſequenter

ter illi iam vltra non poſſe contrafieri,quia propter clauſulam illā toties committenda, &c. poteſt pœna ſæpius committi, maximè contra ipſum violatorem,Alex.conſi.cxv.lib.iiii.Cor.conſi.xl.lib. ij.ſupra allegati. Erat prætereà vtputo, in dicto caſu Bal. conſideran.qualiter pacis fœdera eſſent concepta, vbi enim ex offenſa facta in perſonam,aut bona vnius ex vna parte fieret offenſa omnibus illius partis quod facti ſeries innuit,tunc etiam ſi non committeretur pœna propter bona rapta poſt mortem eo reſpectu quòd in eis neque furtum neque rapina committitur, cum hæreditas eſt iacens,l.j.§.Scęuola.ff.ſi quis teſta.lib.eſſe ius.fue.l. hæreditatis. ff. de fur.& l.à Titio,fieret tamen iniuria ſuper extantibus ex illa par
112 te offenſa,& eorū reſpectu cōmiſſa eſſet pœna, † cùm hæc ſit vna pax,quo ad omnes contrahentes,non aut ſunt tot paces quot perſonæ contrahentes,quod dixit Corne.in conſi.viii. circa primum, colum.ij.in fi.lib.iij.& in conſi.cxlviii. incipiente deciſionem colum.penul.nume.8.lib.iiii.hęc mihi circa illud conſi. Bal.conſide
113 ratione digna viſa ſunt. Quæro in d.conſi.Bal. dicit † hæreditati iacenti furtum fieri non poſſe,vetus eſt dictum, viſumque eſt Trebatio indubitabile apud omnes,propter quod illuſit Ciceroni dicenti fuiſſe quæſtionem de hoc inter veteres & ſuas partes tuetur Cicero dicens Sex.Elium M.Manlium,& M.Brutum contra ſenſiſſe,quamuis Cicero ipſe contra eos Scæuolę, & Trebatio aſſentiatur,vt eſt in eius epiſtola ad Trebatium, inter eas quas familiares vocant. Mirum verò videtur iacenti hæreditati furtum non fieri neque rapinam,vt l.i.§.Scæuola,ff.ſi quis teſta.lib. eſſe ius. fue.l. contra nurum,in fi.ff.re.amot.l.hæreditariæ,ff.de fur.l.in eo. §.eadem diſtinctionem,ff.de acquir.re.domi.Et propterea neque adita hæreditate furti aget hæres,vt dictis iuribus, licèt agere poſsit
114 † crimine expilatæ hæreditatis,vt vtrunque probatur,ſecundum Bart.licèt Pau.de Ca.aliter dicat in l.ſi homo,ff.de vſucap. cum tamen ſi vis aut clamdeſtinitas rei hæreditariæ incidat iacente hæreditate, competat hæredi poſt eam aditam interdictum quod vi,
115 aut clam, l.denique.§.quęſitum.ff.quod vi,aut clam Item † & datur Aquilia pro damno dato hæreditate iacente, l. ob id. ff.ad l.
116 Aqui.quod motiuum, Glo. ibi ſentit, & ſoluit dicens † aliud in furto aliud,in l.Aquilia,quæ eſt ratio eadem cum dicto.Bart.in d. l.hæreditarię,non opponit de dictis iuribus dicit tamē quòd ideò iacente hæreditate non ſit furtum,quia furtum eſt contrectatio inuito domino,& tunc nemo adeſt domi.Floria. in d.l.ob id, reprehendit Bar.quia iacente hęreditate datur actio furti tunc facti cō-

modatario, fructuario & ei qui habet rē pignori,qui tamē nō ſunt domini.Quę reprēſio nō eſt ęqua,nam non ſolū furti agit dominus ſed& omnis cuius intereſt rē non ſurripi iuſta ex cauſa l. cuius intereſt,cū duabus ll.ſeq.& l.is cuius,l.vl.ff.de fur.nihil igitur mirum ſi in illis tribus caſibus datur actio. Ipſe Floria.ſoluit quòd ratio diuerſitatis eſt ipſa poſſeſsio,nam dum hęreditas iacet nemo poſsidet,d.§.Scęuola,& vbi ceſſat poſſeſsio vel detentatio,impoſſibile eſt furtum committi, Mihi ratio hæc nihil omninò concludit,neque enim magis adeſt poſſeſſor cum datur Aquilia aut interdictum, quàm cum honoraria ſeu furti, imò contra vtranque ſol. & Bar.& Flo.videtur tex.in d.§.denique,dum ibi ideò interdictum competere dicitur quia hæreditas domini locum obtinet.vera igitur ſolutio ex ipſa l.ob id colligitur,quòd videlicet lex Aquilia dominium latius intelligat quàm lex xij.tabu.neque enim eum intelligit qui fuerit cum damnum daretur, ſed cum propter damnum agitur; quod ęquitate ſuadetur, ne aliàs actione, & auxilio deſtituatur damnū paſſus,cui alia nō eſt parata actio pro damno, At in furto, quamuis propter iuris rigorem conſeruandum ceſſet actio illa, non tamen auxilio dominus deſtituitur,cum crimine expilatę hæreditatis agere poſsit,ſiue vt ſuum conſequatur,ſiue etiam ob vindictam publicam,& cum ad exhibendum, & rei vendicatione agere poſsit l ij.ff.de crim.expil.hære.& l.vlti. C. eo. Dixit etiam Floria.in d.l.ob id, in vlti. verbis, etiam agi poſſe conditione ex l.cum quærebatur,C.vnde vi,recuperantur, & res petitione hæreditatis, vt l. iij.ff. eo. Nimirum igitur ſi tot paratis remedijs vno priuatur propter conſeruandum vt dixi rigorem Iuris. Obten-

117 dunt etiam ſcribentes, † velum d. l. ſi homo, ff. de vſucap. cum ſit tamen eius ſenſus planus atque apertus, quęrit enim ibi Iulianus an vſucapi poſsit ſeruus iacente hæreditate ſurreptus, cuius vſufructus erat legatus,& diſtinguit aut agi furti pōt, & nō procedit vſucapio,aut agi non poteſt,& procedit palam eſt autem hęredem agere furti non poſſe, de fructuario eſt quæſtio,aut enim ius ei fruendi iam quæſitum erat cum factum eſt furtum,& furti aget, conſequenterque vſucapio impedietur,aut frui non poterat,& neque aget furti, neque vſucapio prohibebitur; tunc autem dicitur frui poſſe,cum hęreditas eſt adita,Ipſique hæredi eſt pręſtita cautio de qua in l.vxori,ff.de vſufruc. lega. ſi autem non ſolum frui poterat ſed & fruebatur tunc & ipſe aget furti, & dominus idemque hæres,& ita intelligi debet lex aut in qua,& lex, his enim caſibus, quæ eſt l. ſequens ff.de fur. dū ibi dicitur, re ſurrepta in qua alius

vſufructum

vſufructum habet agere hæredem furti, videlicet ſi iam cepto vſufructu ſurrepta res ſit, hic videtur mihi verus d. l. ſi homo, intellectus, licet Pau. de Caſt. ibi dicat Bar. malè eam declaraſſe, & ipſe forte haud paulo confuſius, Cætera quæ ibi no. in Glo. an videlicet ſit dare caſum in quo furti agi poſsit, & tamen res ſit vſucapibilis ſiue è contra in quo furti agi non poſsit, neque tamen vſucapi, ſunt extra caſum illius legis, ſatis eſt enim quòd regula eſt quòd non procedat vſucapio ſi ſit qui furti agat vel procedere eam ſi nemo ſit, cui ea actio competat, in quo & Iulianus & Sabinus conueniũt.

118 Tractat Cor. in conſi. viij. lib. iij. quæſtionem iſtam; † multi inimici vnius partis pacem fecerunt cum alijs multis alterius partis, adiecta graui pœna violantibus, ſtatutum eſt etiam in ciuitate illa quòd opem præſtans delinquenti puniatur in centum, modo Titius vnus ex ſupraſcriptis inimicis, cum auxilio Sei, etiam de dictis contrahentibus, occiderunt Sempronium cum quo pacem fecerant, tenebitur ne Seius pœna pacis fractæ ex ſuo delicto, Item & pœna auxilij de qua in ſtatuto, & concludit ibi quòd ſola tenebi-

119 tur pœna conuentionali. Quia non † poteſt idem eſſe principalis, & acceſſorius, Item quia teneretur in plus opem præſtãs quàm

120 principalis, quod eſſet abſurdum. † Item quia minus crimen confunditur cum maiori, quod puto verum quando eſt vnum alteri cõſecutiuum. nam ſi eſſent diuerſæ ſpeciei, maius non abſorberet minus, niſi non eſſet pœna reiterabilis, per no. per Bal. in l. qui ſeruo, §. ſi duo, ff. de fur. ſequitur Ang. in trac. mal. in Glo. & d. malef. ſem-

121 per aſti. in prin. Quęrit etiam ibi † ſi quidam tertius puta Caius vtrique pręſtitit auxilium ad dictum homicidium an teneatur duplici pœna ſtatuti, vt tanquam opem præſtans Titio, Item, &

122 Seio an vna tantum, & concludit quòd vna; † Item tractat ibi an is Caius teneatur vti auxiliator ad pœnam pacis fractæ, poſito quòd ignoraret pacem, & concludit quòd non, quia eum auxiliator grauius punitur propter antiquam qualitatem, ſi illam ignorabat pœna non committitur, Hoc tamen de ſcientia fatetur ipſe

123 habere multam dubitationem, † quando autem attendatur animus delinquẽtis ſiue ad augendã ſiue ad diminuẽdum pęnam vide Bar. in l. diuus. ff. ad l. Cor. de ſic. in l. item apud, § ſi quis virginem, ff. de iniu. vbi Alex, in add. Bal. in l. ſi quis non dicã rapere, col. iij. C. de Epiſco. & cle. Cum autem multæ ex ſupraſcriptis quæſtionibus ad priuatam concordiam, & pacem pertineant, & non ad publicam, quædam circa eã pro cõplemẽto, & cõcluſione materiæ

124 ſubijciã. Et in primis † ſciẽdũ eſt quòd licet, ex iniurijs, & offen-

127 An verò † ex remiſsione iniurię facta in ſacramentali, ſeu pęnitentiali confeſsione cenſeatur facta reconciliatio, tractat Bar to. in l. ſi tibi decem. §. quædam. ff. de pac. & in l. non ſolum. §. j. ff. de iniu. vbi etiam Alex. in add. & ſcrib. omnes in d. §. quædam, & cõi ter dicunt quòd non cenſetur remiſſa iniuria, ſed ſolum depoſitum odium atque inordinatus appetitus vindictę. Et multo minus cen ſentur remiſſa damna ſi quæ fuerunt illata ex iniuria, Iaſ. in d. l. j. nu. 10. de pac. vbi etiam dicit quòd etiam ex pace facta, & de qua ſit confectum inſtrumentum publicum non cenſetur remiſſa rei vindicatio quæ competebat offenſo propter res captas ſeu aliàs vt cunque indebitè occupatas allegat Alex. qui verè ita latè conclu- dit, & comprobat, in conſil. clxviij. Cuius initium eſt, requiſitus vt breuiter dicam, lib. ij. quod & ſuprà alio in loco citatum eſt.
128 Et hæc ſunt notanda ad materiam duellarem, † Quamuis enim duellum ſit à iure reprobatum, vt c. monomachiam ij. q. v. c. ij. de cle. pugnan. in duel. c. ij. de purg. vulg. vnde & Bal. in conſ. cccxliij.
129 quod incipit Illuſtris domine, in ij. lib. † dicit quòd prouocare ad duellum eſt quædam furia contra omnem humanitatem, & con
130 tra omnem rationem naturalem, Et quòd † debet eſſe vltimum refugium, quod latius tractant qui volumina de eo compoſuerunt, vt Ioan. de Lignan. vt Paris de Pu. vt nouiſsime Alcia. ne peſsimo inuento leges deſint, & vt poſsint cum ratione inſanire homines, licet id viſum ſit impoſsibile, Comico. Quam materiam nolui huic tractatui inſerere ne eum plus iuſto grauarem, atque auge- rem, & ne priuata bella, & ſola diabolica inſtigatione inuenta mi- ſcerem cum publicis quæ iure gentium ſunt adinuenta, & diuino Iure conceſſa, & quæ finem habent pacem, ac publicum bonum, Hęc inquam ad ipſam duelli cauſam faciunt quam obſtinata ho- minum rabies in conſuetudinem perduxit, vnde, & dixit Bal. in l.
131 is penes quem, in vltimis verbis C. depo. † quòd non dicitur duel lum illicitum quod generalis conſuetudo induxit, Dixit tamen
132 idem Bal. in rub. C. de dediti. liber. tol. circa fi. † quòd etiam cũ ſit pro innocentia valde eſt exoſum legibus, quia tentatur Deus, & quia multos vidimus ſub iuſto Clypeo perire; vnde, & in Longo barda quo iure eſt inuentum duellum excuſatur quòd ex neceſsi- tate conceſſum fuit, quia propter conſuetudinem gentis prohibe- ri non poterat. Cui eſt ſimile quod de diuortio dicitur, Matthęi 19. quod ab initio non fuit ſic ſed propter duriciem cordium He-
133 braicorum conceſſum fuit, ſed quod dixit Bal. † de conſuetudi- ne non videtur mihi excuſare duellantes, cùm nullo tempore fir- metur

metur conſuetudo peccati inductiua, lex enim quęlibet etiam non ſcripta, quales ſunt hominum mores, & conſuetudines, debet eſſe iuſta æqua, rationabilis, Quæ eſt autem æquitas aut ratio vt armis dirimant duo vter ſit iuſtior vter melior vter innocentior? nihilo id magis conſonum quàm ſi gladijs decertent inter ſe duo Iuriſconſulti vel duo Philoſophi vter ſit doctior, Quid etiam iniquius quid improbius quàm innocentem virum, eumque vt ſæpè contigit, debiliorem & ætate & viribus, aduerſus audacem virum, & viribus præpotentem conſiſtere, verum pòſtquã neq; hoc Principibus eſt curæ præſertim in hac noſtra infelici & deſolata Italia, quam dominantium multitudo Tributariam fecit imò ſeruã de domina gentium, Præcidamus ſaltẽ prout valemus, aliquos ramos de infauſta arbore, cum igitur ſępè inter ludendum multa effuciãt, multa inconſulto, & per laſciuiam, & non ex animo dicant ſibi in uicem ſocij atque amici, multa ẽt faciant, ſi non ſtatim ea ad animũ reuocat qui ſe offenſum arbitratur, non poterit exinde ad duellum prouocare, neque iniuriam proſequi, longeq; id minus faciet ſi poſteà vnà luſerint, compotauerit, ſalutauerint, conuerſati ſint, aut tale aliud quippiam fecerint, Imò neque ſi is, qui eſt conuiciatus id ex animo feciſſet, & per iracundiam, neque enim ideò minus argumenta, Illa ad reconciliationem proderunt ad duelli pro

134 uocationem excludendam. Vnum tamen ſcias lector † non quibuſcunque argumentis cenſeri renunciatum iniuriæ atque offenſę cum eam quis ad animum reuocauerit, debent enim, vt ego cenſeo eſſe vera, & conuenientia, atque etiam concludentia non promiſcua, incerta, & æquiuoca, ſuſcepta enim voluntas, & animi affectio durare præſumitur, vt dixit Bal. in d.l. in ipſius, niſi cõcludentibus

135 argumentis appareat mutata, Nihil † enim prodeſt ęquiuoca probatio & quæ ſe ad vtrunque habeat, l. neque natales, C. de pro-

136 ba. cum vulg. & eſt caſus notabilis, & ſing. in † d.l. filio. ff. de lib. & poſthu. Ibi enim dicitur quòd filio quem pater exhæredauit, eman

137 cipauit, & poſtremo adoptauit, † non cenſetur ex adoptione ipſa remiſſa offenſa, neque deleta exhæredatio, Quod Baldo viſum eſt mirum, & cæteris omnibus, prout ibi adnotant, cum enim ſigna reconciliatæ paternæ mentis exhæredationẽ tollant, quod Barto. dixit, in l. iij. §. vlt. cum l. ſeq. per illa iura ff. de adi. lega. quis non dixiſſet adoptionem hoc præſtare? Pau. de Caſtr. in d.l. filio, de mente Bal. ſoluit obiectum iſtud, quòd ſicut ſolutio patriæ poteſtatis nõ præbuit cauſam exhęredationi nimirũ ſi redintegratio poteſtatis contrarium non inducit, quæ ſolutio non tollit obiectum, innuitur

tur,etiam in lectura, Paul. ibi alia ſol. quòd hic filius non habetur pro adoptiuo cum ſit naturalis, & cũ ceſſet fictio vbi adeſt veritas, reſtituit autem eum adoptio in priorem ſtatum, in quo erat cũ eſt emancipatus, nimirum ſi non reuocatur exhęredatio qua iam erat affectus, ſed neque hoc tollit præſumptam reconciliationem, poſt quam contrarijs argumentis reuocatur, vt Bar. cenſuit, ipſe Pau. aliter ſoluit, & Alex. ſequitur, quòd hoc operetur validitas paterni teſtamenti; Nam ſi ex adoptione reuocaretur exhęredatio filius inueniretur præteritus, & teſtamẽtũ corrueret, mihi hoc valde mirũ, & abſonum videtur vt affectio, quam habet teſtator ad validitatem ſui teſtamenti ſit fortior, & efficatior quàm paterna caritas. Imola ibi ſoluit, quòd cum exhæredatio eſſet ſolemnis & in teſtamento non tollitur per ſequentem actum minus ſolemnem, argu. l. hæredes palam. §. ſi quid poſt, ff. de hær. inſti. quod non immerito Alex. improbat, nam & ipſa adoptio eſt actus ſolemnis, & etiam ſolemne teſtamentum reuocatur, per aliud minus ſolemne, factum inter liberos, l. hac conſultiſsima, §. ex imperfecto. C. de teſta. fortè vera eſt ſolu. quam dixi ſupra, quòd argumentum, & ſignum ſequentis pœnitentiæ, debet eſſe vniuocum, non æquiuocum, concludens, & non promiſcuum, & adoptione factum eſt æquiuocum & ipſi filio odioſum, & præiudiciale poſtquam perit ei libertas, & rurſum alienæ poteſtati ſubijcitur: Potuitque pater etiam retenta animi offenſione adoptare, vt ſcilicet filius facilius caſtigaret ſic viciſsim filio eſt fauorabilis emancipatio ipſa, cum ex ea libertatem conſequatur & alia multa commoda.

❧

HIC INCIPIT VNDECIMA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Obſides qui ſint.*
2 *Obſides quo iure inuenti.*
3 *Obſides dantur etiam mulieres.*
4 *Obſides cur dentur.*
5 *Obſides ſtatum mutant.*
6 *Initium inſpiciendum eſt.*
7 *Obſides dantur nobiliores ex dantibus.*
8 *Obſides dantur à tenuioribus dignioribus.*
9 *Liber homo poteſt obſes dari.*
10 *Priuatum carcerem non committit qui habet per leges carcerem.*
11 *Priuatis non licet obſides dare.*
12 *Obſides dantur etiam pro cauſa pecuniaria. intellige tamen vt ibi.*
13 *Ciuitates poſſunt dare obſides.*
14 *Priuatus cum iuramento poteſt conſentire, ſe obſidem dari.*
15 *Papa dat clericum in obſidem.*
16 *Secus tamen in Epiſcopo qui eum non dabit.*
17 *Abbas dare poteſt obſidem ſuum monachum.*
18 *Monachus tamen ita datus inuitus non retinebitur.*
19 *Pater filium obſidem dare non poteſt.*
20 *Obſides etiam inuiti dari poſſunt.*
21 *Princeps & populus liber licitè poteſt auferre ſubdito rem ſuam.*
22 *Clericus inuitus obſes dari non poteſt, quod tamen intellige vt ibi.*

De

De obſidibus. Titulus Vnicus.

QVVM autem paci plerunque accedāt
obſides, aliqua de eis ſunt dicenda.
1 † ſunt autē obſides liberi homines in
poteſtatem pro obſeruandis fœderi-
2 bus alteris traditi. Inuentum † eius
eſſe de iure gentium ſicut bella, ſerui
tutes,& poſtliminia, dixit Bal. in l.ij.
verſi.nunquid obſides.C.de patri.qui.
3 ſi.diſtrax. Dantur autem † non ſolū
maſculi,ſed etiā fœminę ac virgines,
quod probat Liuij locus,dum enarrat
Clęliam aliasque aliquot virgines Porſennę à Romanis obſides da
tas.Quæ,& tranſnato Tiberij Romam refugerunt,& Tacitus, libr.
xv.de Tiridate Partho Armenię Rege,obſidē,inquit, interea filiā
4 traddit. Dantur plerunque † ab hoſtibus quo firmior ſit pax ſe-
cuta ac fœdera, ſeu deditiones aliæ vè pactiones,& promiſſa,ſed &
inter ſocios ac fœderatos dari vt tutius contrahentibus ſit fœde-
ra iri obſeruata,declarat locus Ceſ.in commentarijs,lib.vj.Et quo
niam de obſidibus,in præſentia,inquit,cauere inter ſe non pote-
rant ne res efferretur,iureiurando,& fide ſanxerunt. Quod iure
5 Romano obſides † ſtatum mutarent ac fierent eorum ſerui quibus
tradebantur probant iura, in l.diuus,ff.de iu.fi.in l.eius,in princ.&
l.obſides,ff.de teſta.Impetrabant tamen aliquando vſum togæ, &
tunc validè teſtabantur vnde,& erant ad inſtar liberum, l.ſed ſi ac
cepto,ff.de iu.fi.Bal.tamen,in d.l.obſides,mouit dubium cur ſerui
ſint qui ex hoſtibus,pace iam facta,deduntur pignori, Ang.ibi ſol
uit,diſtinguendo quia aut dantur à verè hoſtibus , quales ſunt no-
bis Turcę,& ſerui fiūt,aut inter impropriæ hoſtes,prout cùm Chri
ſtiani inuicem belligerant,& tunc non fiunt ſerui,quæ ſol.non tol
lit obiectum,Prout neque tollitur ex eo quod ibi dicit;Imò,ſequēs
Ang.quòd debet itelligi de obſidibus datis ab exteris, iuxta l.poſt
liminij ius.§.in pace,ff.de cap.hoc enim dictum preterquam quod
nihilo magis ſoluit obiectum , eſt etiam erroneum cùm non poſ-
ſint exteri appellari,ij , cum quibus bellum eſt habitum , & ſecuta
fœdera,vt d.l.poſtliminij,Gloſ.in d.l. obſides,dicit quòd de datis
pro pace componenda intelligitur,ſiue de iam compoſita tenenda
de quo vltimo procedit dubitatio Bald.poteſt dici quòd cum actū

6 eſt de fœderibus & de obſidibus adhuc erãt hoſtes † & initium vt in multis inſpicimus l. quod ait, §. j. ff. ad l. Iul. de adul. vbi Bar. cauſa enim dãdi nõ ſunt fœdera, aut pax, ſed hoſtilitas, & ſuſpicio ne violetur fœdera ipſa, vel dic, quòd ita fuit ab initio moribus ĩductum, facit l. non omnium, cum l. ſeq. de legi. Dantur etiam de more
7 † pro obſidibus nobiliſsimi ex gente dante, ſic apud Tacitum legitur cum Partorum legati ſub Tiberio Phrahaten Regis Phrahati filium obſidem aliquandiu Romæ retentum in Regem ſibi dari cõtra Artabanum crudeliter apud eos regnantem popoſcerunt, ſic etiam ſub Claudio Meherdaten ex Arſacidarum, & ipſum gente legati alij impetrauerunt. erat ea familia Regia apud eos. Dan
8 tur & plerumque † obſides dignioribus ac potentioribus atque his qui & maieſtate, & viribus præſtant, quod maximè declarat locus Cæſaris dum enim ab Heluetijs obſides ſibi dari petijſſet, Ita ſe à maioribus inſtitutos reſponderunt vt obſides accipere non dare
9 conſueuerint. Quærunt Doc. an liber † homo poſsit obſes dari, & Panor. in c. ex reſcriptó, de iureiur. diſtinguit, aut dandus eſt laicus, aut eccleſiaſticus, primo caſu, aut ab eis datur qui ius habent belli indicendi, & poteſt dari ſed mutat ſtatum, & ſeruus efficitur, Quod tamen eſt intelligendum in alijs quàm inter Chriſtianos, nam cum inter eos captiui non fiant ſerui, multo minus obſides, Aut dantur, inquit, inter alios, inferiores, & non valet quod fit, neque mutant ſtatum neque etiam ſunt loco pignoris, quia & hæc ſpecies quædam eſt ſeruitutis, & ſapit priuatum carcerem quod iura abominantur, in quo membro etiam confuſè, & imperfectè loquitur, Diſtinguendum eſt enim inter Principes (quamuis ſecundi
10 ordinis) & omnino priuatos. Neque † enim de Principe, etiam inferiore à ſupremo dici poteſt eum priuatum carcerem habere, quã uis poſsit habere iniuſtum atque iniurioſum. Et quamuis cùm nõ poſsint huiuſmodi Principes bellum indicere vt ſuprà probatum fuit, non etiam poſsint obſides dare quod eſt conſequens belli ac fœderum, vix tamẽ obtineretur quin & ipſi eos dare poſsint, cum, & multa ſibi arrogent ſupra conceſſa, & hoc eſt, quod dixit Bar. in d. l. obſides, de teſta. quod eſt vſurpatum vt vna ciuitas poſsit obſi-
11 des, alteri dare, quãuis dati nõ mutẽt ſtatũ. At inter † omninò priuatos non puto dari eos poſſe, neque datos, etiam conſentientes, obligari, cum ſit, vt dixit Abb. ſpecies carceris, ad quod nemo poteſt ſe obligare, vt eſt communis Docto. ſententia, in l. nemo poteſt. de leg. j. in l. alia. §. eleganter, ff. ſol. ma. in l. Titio centum, §. Titio centum, ff. de cond. & demo. Huc etiam tendit quod dicitur

in ſupra-

in ſupraſcriptis locis, & in Glo. xxiij. q. vlti. c. ſuppliciter, licet Doc. communiter allegent c. vt pridem, quòd pro cauſa publica vt pro pace dantur obſides, ſed pro pecuniaria cauſa non dantur, De-
12 bet † enim intelligi & reſtringi ad pecuniariam cauſam priuatorum, non etiam Principum, Nam & noſtro æuo vidimus Franciſcũ Frācorum Regem cùm fuit liberatus à Carolo Imperatore ſub grã di pecunia promiſſa & in certum tempus dilata, filios dediſſe inte
13 rim obſides. Et quod dixi ſuprà vſurpatum eſſe † vt etiam ciuitates dent ex ſuis ciuibus alijs ciuitatibus obſides, id etiam voluit Pau. in d. c. ex reſcripto, col. pen. verſi. ego credo, quòd etiam ibi dixit Inn. ſed pro publica cauſa vt pro pace, nõ pro pecuniaria, quod & dixit Imo. in d. l. obſides, & Bal. in d. l. ij. verſi. vlterius nunquid obſides. Et quamuis non erunt ſerui, erunt tamen inquit ad inſtar antiquę obſidationis, quia cum ſit ſequela belli ſicut & captiuita-
14 tes omnia licent ipſo gentium iure. Quod etiam dixi † non obligare conſenſum eius qui ſe obſidem dari paſſus eſt pro priuata cauſa, limitandum puto, niſi ſe iureiurando, obligauerit, tunc enim fortè obligabit, eum ipſa iuriſiurandi religio, etiam ſi eum non obliget ipſa obſidalis norma quod arguitur ex d. c. ſuppliciter, ibi, ne in aliquo anima veſtra aut noſtra de ſacramentis grauetur. Et faciũt vulg. de iuramēto quod ſeruari debet vbicũq; poteſt ſine præiudicio ſalutis vt in c. quamuis de pac. in vj. Dicit tamen Bal. in dict. l. ij. quòd cùm dantur inter priuatos non ſunt ſub pignore, neque coguntur ſeruire, retinentur tamen, inquit, propter eorum conſenſum, ſed per ſuum ſuperiorem poterunt in libertatem plenam vendicari ſiue etiam per patrem. Aut etiam ipſimet, ſi abſque proprio conſenſu dati ſunt, quod tamen in caſu de quo loquitur videlicet inter merè priuatos, puto minus bene dictum per ea quæ dixi ſuprà. Dixi de laicis, nunc quæro de ec-
15 cleſiaſticis, & de his dicit Abb. in d. c. ex reſcripto, quòd † Papa
16 licitè dabit clericum pro obſide, & erit verè obſes, † ſecus dicit in Epiſcopo, etiam ſi clericus ipſe conſentiat, licebit enim ei re-
17 cedere cum volet, dum tamen non iurauerit, † Permiſſum eſt etiam vt ait, ibi, Abbati dare in obſidem ſuum monachum etiam inuitum pro vtilitate ſui monaſterij: obligabitur verò vt ſtet certo loco conuento: & inuitus retinebitur propter Abbatis con-
18 ſenſum, ſed Bal. in d. l. ij. † dicit eum inuitum non poſſe reti-
19 neri, cui ego accedo, Nam ſi † patri non licet filium dare obſidem, quod Doc. omnes concludunt, vt per Bal. ibi, & Ripam, in l. obligatione generali, nu. 14. ff. de pigno. vbi hanc materiã trãctat,

vix eſt vt maior ſit poteſtas Abbatis in monachum, Sed dum Ripa
in d.l.obligatione, nu.12.in fi.verſi.id etiam quòd ex cauſa publi-
20 ca, † dixit obſides etiam ex cauſa inuitos dari non poſſe, fortè ita
indiſtinctè dictum non eſt verum. quid enim ſi nemo ſe dari cōſen
tiat non ne impedietur pax, & bonum publicum? verius eſt igitur,
vt dentur etiam inuiti & recuſantes, quos populos præſuppoſita
auctoritate, vel Princeps elegerit, facit in arg. tex. in l. Lucius, cum
ſua materia, ff. de euic. no. per Ang. & alios, in l. conuentionum, ff.
de pac. Idem Aug. in l. venditor. §. ſi conſtat, in fi. ff. com. præ. & latè
trac. Alexan. in conſi. cxc. lib. ij. & Deci. in conſi. dxx. colum. j. & ij.
21 † quòd liberæ ciuitati, & Principi licèt pro publico commodo au
22 ferre priuato rem ſuam. In † clerico autem dixit Abb. quòd inui
tus obſes dari non poteſt, & qui inuitum retineret, caderet in pœ
nam Canonis ſi quis ſuadente diabolo, xvij. q. iiij. quod etiam non
puto verum ſi ſit datus à Papa, cenſetur enim diſpenſaſſe cum acci
piente ſuper pœna, d. Can. quod vltra non proſequor. Et per iſta
ſit impoſitus finis huic tractatui, in quo ſi quid boni eſt dictum da
tori hominis & intellectus erit accepto ferendum: ſi quid verò per
peram & minus verè, imbecilitatem & tenuitati operarij nō egre
feretur aſcribi, qui & patienter audiet corrigentes, & meliora
proferentes.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A, Et ab, an incluſiuè accipiantur, an verò excluſiuè.nu.18. car.113
A, & ab, an ſient incluſiuè, vel excluſiuè, n.18. 64
Abutentes priuilegio illud amittunt.nu.8 38.
Abſurdum omninò eſt vitandum. 20 64
Abolitio facta ſubditis, an comprehendat etiam mediatos, videlicet homines ſubditos vaſallo Principis. 73 140.
Abraam etiam duxit ſecum extraneos in pugnam 6 44.
Abbas dare poteſt obſidem ſuum monachum.17 150
Abbas pacem facit de iniuria monachi. 61 138
Accurſius malè intelligit l. nō omnis.§ qui captus.ff.de re mil. 20 100
Accenſi. 15. 14
Accidēs attēditur magis q̄ natura. 15.80
Actuarij qui. 25 11
Adulterio violatur pax ſi ſit latè concepta. 53 136.
Adhærens inimico domini amittit feudum. 12 128.
Aduocatus fiſci.4 25
Aduocati militant.48 12.
Aduocatus fiſci debet adeſſe, cùm fiſcales cauſæ aguntur.12 26
Adoptio naturalis filij, & emancipati, & exhæredati non tollit ipſam exhæredationem.137 147
Adiutores qui.20 10
Aditio hæreditatis ſtat in pendenti, dum quis eſt apud hoſtes.19
Idem etiam ſi ſit redemptus, ſed nundum redemptori ſatisfecit.20 58
Aduocati fiſci neceſſarium malum.17 27
Adhærentes variè intelliguntur.4 127
Adhærentes parum differunt à vaſallis. nu.5 ead.
Adhærentes qui dicantur.6 128
Adhærentia non confert iuriſdictionem in adhærentiam.7 ead.
Adhærentes non ſunt ſub protectione, non ſub iuriſdictione.8 ead.
Adhærentes defendi debent etiam cum armis.nu 9.& nu.132 ead.
Adhærentes cenſentur reſeruaſſe ius domini ſui.10 ead.
Aedificia reficere quis cogitur, vel vendere.2 23
Aequitas in iudicijs multum eſt attendenda.9 59
Aequitas eſt ſubuenire defendenti, quam offen-

offendenti.13 36
Aetas militiæ apta.4 7
Aetas noſtra verè aurea.1 35
Aequiuoca probatio non prodeſt.135.147
Affectus punitur etiam non ſequuto effectu.11 99
Agmine excedẽtes noxã cõmittũt.56.105
Agri hoſtiles fiunt capientium, videlicet principis.2 40
Agrariæ leges.3 ead.
Agentes in rebus qui.19 11
Alimenta debent præſtari ex fructu prædiorũ nõ ex alienatione bonorũ.45. 118
Alexander dimicauit ſingulari certamine.2 41
Alapa, ſeu colaphus grauior eſt offenſa quàm vulnus.39 134
Amicos pro amicis, inimicos pro inimicis habere paciſcentes qũo intelligitur.6.66
Annus miſſionis aliqua habet priuilegia.33 76
Antiquarij qui.19 10
Animus, & intentio quando attendatur in delictis.123 146
Annonæ magna debet eſſe cura Duti.1.88
Annonæ ciuiles.20 90
Antepilani.10 14
Antiquarij qui.28 11
Animo non acquiritur, quod corporali aliquo miniſterio non apprehenditur.18.59
Apparitores qui.44 12
Archiatri.38 18
Arma clericorum orõnes, et lachrimæ.4. 8
Arcẽ muniens & tenens inuito Principe, læſę maieſtatis pęna tenetur.68 106
Arcem dedentes malè faciunt pecuniam accipiendo, etiam cum non poſſunt reſiſtere.105 144
Armata militia.2 10
Arma amittere noxæ eſt militi.52 104
Arma non habent poſtliminium.7 48.
Arma militiæ interna.4 2
Armorum ſtrepitus leges audiri non ſinit.9 3
Armillæ aureæ.9 86
Arbitrium an cedi poſſit, & nu.7.5. 54
Artificis egregij pęna differtur, conſulto interim principe.12 23
As & aſſes quid, nu.2 et 5. 77
Aſa Rex conduxit Regem infidelem contra populum Hebreum.3 44
Aſſertio principis præiudicat cum diſtinctione, vt ibi.79 141

B

Baldi opinio reprobata.9 57
Baldus varius in ſuis deciſionibus. nume.22 65
Banniti ante bellum non reſtituuntur propter ſecutam pacem 13 122
Bannitus poteſt offendi pace non obſtante, & quomodo hoc ibi intelligẽdum.36. 134
Barbarius fuit verè prætor.5 22
Baſtaga priuata.19 18
Bellum vnde dictum.1 1
Bellum poteſt exerceri in omnes ſubditos diffidati, ſi iuuant eum de perſona vel bonis.3 40
Bellum non exercetur in eum qui origine eſt hoſtis, ſed non incolatu.4 40
Bellum ad iniuriam propulſandum.9 28
Bellum non debet facere Princeps cum dãno ſubditorum.7 35
Bellum tutius eſt quam pax inſidioſa, nume.9 121
Bellũ pro patria & Principe licitũ.1 3.29
Bellum magna conſideratione præmiſſa inducendum.1 37
Bellum prius indicendum quàm mouendum.2 ea.
Bellum interim & externum.3 2

Bellum triplex.1 2
Bellum poteſt indici pro vindicanda iniuria,& vlciſcenda.7 4
Belli finis eſt pax.3 121
Bellum propter pacem dumtaxat fieri debet.4 ead.
Bello indicto an includantur adhærentes, & dicitur quòd non, reprobatur contraria opinio Bal.3 127
Bello ſublato tollitur omnis eius effectus, nu.12 122
Bellum pro Imperio & gloria.7 28
Bello iniuſto neceſſaria quæ ſint.2 27
Bella an ſint ex iure Romano.23 124
Bella quinque modis iniuſta.2 2
Bella vigebunt vſque in finem ſeculorum. nu.3 1
Bella iniuſta ſunt latrocinia.1 27
Beneplacitum quando expiret.25 115
Bona alienata de conſenſu creditoris,& redempta, non reuertuntur in priorem hypothecam, & ſi bona futura ſint oppignorata,& ratio ibi dicitur.87 242
Bona recuperata ex hoſtibus quando ſint prioribus dominis reſtituenda.13 50
Bona an & quando in pace debeant rebellibus reſtitui. 122
Bona in crimine læſæ maieſtatis an ſint ipſo iure confiſcata.19 123
Boues decem,& aurea corona Coruitio & Torquato data.8 86
Brauium debetur domino equi commodati in alium vſum non deſultori.11 59
Bucelatum, lardum, & acetum, largus militum commeatus & prouiſio. numero.83 108

C

Caligatos miles.1 14
Calamitates hominum à bello exortæ. numero.1 2
Calligati milites cur dicti.7 79
Capti in bello per Papam, & Imperatorem inducti,ſiunt ſerui capientium, fallit de conſuetudine.2 53
Capti in bello contra Imperatorem inter Chriſtianos non ſunt ſerui.1 45
Capta debent conſignari duci belli. numero.2 ead.
Capti inter Chriſtianos non ſunt ſerui. nume.11 5
Capta ex hoſtibus qualiter diuiduntur per legem Moſaicam.6 46
Capta quando hoſtium fiant, et quando in priorem ſtatum reuertantur.12 49
Capta in bello iniuſto non fiunt capientium.5 28
Capta ex hoſtibus antiquitus non erant capientium.11 86
Capta amicis pro tutela,finito bello debent eis reſtitui.23 131
Capti à piratis non amittunt libertatem. numero.6 40
Capta in bello fiunt capientium.1 ead.
Captiui à capiendo dicti.4 41 & 4.56
Captiuus an poſſit iterum ab alio eiuſdem partis capi.1 56
Captiuus an fiat is qui enſem aut baleam dedit in ſignum deditionis.2 ead.
Captiuus ſuæ relictus fidei in acie,aut prælio,an licitè ad ſuos reuertatur.3 56
Captiui occidi non poſſunt.8 41
Captiuus cedi an poſsit, vel vendi alteri. numero.1 54
Captiuus qui promiſit reuerti in carcerem hoſtis an fidem ſeruare debeat ſi princeps contrarium iubeat.5 58
Captiuitas abſque bello poteſt eſſe licita. nume.4 40
Captiuus ſub fide reuertendi liberatus, an reuerti debeat.1 57

Captus à latrunculis non tenetur fidem ſeruare.2 57
Capturæ initium eſt inſpiciendum.16 64
Captus etiam blanditijs in pace ab eo qui ſciebat bellum iri renouatum, non poteſt dici iure captus.17 ead.
Capto ab hoſtibus an & quando liceat aufugere.17 100
Captus in præſidio æqua eſt conditione cum transfuga.18 ead.
Caporalis poteſt ſtipulari pro tota cohorte.28. 82
Caporalis, ſiue Decumanus tenetur de facto ſui manipuli.88 108
Capitaneus guardiæ habet conceſſam modicam coertionem, ſed grauiora refert ad dominum.92 142
Capitula pacis ſunt præ cæteris pro lege ſeruanda.17 122
Carolus Andegauenſis pepigit de dimicando cum Petro Aragonenſi, vtri cederet Regnum Neapolis.5 43
Carcerem priuatum, non committit qui habet per leges carcerem.10 149
Carcere effracto aufugiens mortem meretur, ſecus ſi ſine fractura.72 107
Cardinalis filiusfamilias an validè teſtetur.6 71
Cartularij qui.26 11
Caſtellani ad ſonum tubæ fugere non debent.110 144
Caſtellanus neque verba faciat de deditione.106 ead.
*Caſtellani fideiuſſor tenetur ad quanti intereſt, non ad pœnam conuentam.107.*144
Item neque tenetur ſi is arcem prodidit ſaltem corporaliter.108 144
Caſtrum vaſalli põt dominus munire, debet tñ gratis reſtituere finito bello.25. 131
Caſtella in limitrophis poſſunt conſtrui etiã facta pace.26 ead.
Caſtrenſiarij qui.37 11
Cauſa in pari melior eſt conditio poſſidentis.8 96
Cauſa noua non pertinet ad antiqua fœdera.27 132
Cauſa proxima non eſt attendenda, & non cauſa remota.5 66
Cauſa ſi non ad cauſam redierit ſoluta repetuntur.14 59
Cedens bonis an pœnitere poſſit, ita ut bona recuperet, & ſatisfaciat.41 117
Cedens bonis debet agnoſcere & fateri debitum ac condemnari.43 118
Cedens bonis, ſi ſuperueniant bona, tenetur in integrum ſoluere, inquantum tamen facere poteſt, non vltra.44 ead.
Cedens bonis cum ignominia liberatur peni tus.47 ead.
Cedere bonis quilibet poteſt etiam collegium.48 ead.
Cedere quilibet poteſt iura ſua.4 54
Cenſuales qui.31 11
Centum boues premio dati.5 86
Centurio.3 14
Ceſſio bonorũ renũciari an poſſit.55 119
Ceſſioni renuncians tenetur inſolidum, non autem deducto ne egeat.56. ead.
Ceſſio non admittitur in obligato pro delicto, etiam ſi pecuniam debeat.57 ead.
Ceſſio cum fit, debent vocari omnes creditores.58 ead.
Ceſſio bonorũ ẽ miſerabile refugiũ.40 117
Ceſſionarius an poſſit taleam ceſſam ſuo arbitrio imponere.3 54
Chriſtiano non licet ſeruum facere captum ex hoſtibus Chriſtianis.12 46
Chriſtiani ſunt inuicem fratres.3 53
Chriſtiani capti à Chriſtianis hoſtibus an ſerui fiant.1 52
Chriſtianis licitum eſt bellari.11 29
Ciuilis militia.1 10

Ciuica corona honoratior alijs.nu. 14. 86
Ciuitates poſſunt dare obſides.13
Clauſula ſi pces veritate nitantur,debet apponi ĩ reſcripto,aliàs culpatur q̃ſtor.9. 25
Clauſulæ ſupradictæ ſolum operantur contra primum violatorem.52 136
Clauſula codicillaris ſubintelligitur in teſtamento militis.10 71
Clerici debent eſſe miſericordes erga laicos.10 69
Clerici ſunt ſanctiores laicis.9 ead.
Clerici à militia arceantur.3 8
Clerici arma capiẽtes,gradũ amittũt.5. 8
Clericus inuitus obſes dari non põt.2. 22
Coactores qui ſint.14 94
Coactores qui.51 13
Cohortales qui.45 12
Collectarij qui dicantur.13 94
Coloni excuſantur à militia.5 7
Collecta ſi multiplicatur qualiter,& quos obliget.2 68
Collecta quando imponatur propter bellum his qui habẽt priuilegia ĩmunitatis.4. 69
Collegiati non gaudent antiquis priuilegijs corporatorum 23 81
Comites ſcholarum.36 18
Comites primi ordinis.37 ea.
Comites domorum.35 ead.
Comites villularum non merentur hoc nomen.33 ead.
Comites metallorum.5 ea.
Comites caſtrorum teſtantur iure militari.27 75
Comites domeſticorum equitum, & peditum.46 19
Comites comerciorum.4 18
Comites titulorum largitionalium.17 ea.
Comites prouinciarum.31 ea.
Comites domeſticorum.34 ea.
Comites & Rationales ſummarum.6 ea.
Comites conſiſtoriani.32 ead.
Comites theſaurorum.34 ea.
Comitum dignitas.2 18
Comes ſacri ſtabuli.nu. 30 18
Comes ſacrarũ largitionũ.nu.3. & 28. ea.
Comes aurei.nu.16 ead.
Comes rei priuatæ ſacræ domus.n. 18.ead.
Comes veſtiarij.nu.15 ead.
Comes militaris an maior vicario.39.ead.
Commeatus.nu.4 8
Cõmeatus militi à quo dari poſſit.n.4. 110
Commeatus difficilimè militi dantur.5 8
Commilitones an captiuos ſibi inuicem rapere poſſint.nu.1
Et quid de reliqua præda.nu.2 53
Commilitonem feriens grauem noxam committit.nu.70 107
Commodatarius non tenetur de caſu fortuito.nu.16 129
Concilia reuelantes hoſtibus,ſunt proditores.nu.17 ead.
Comitatus quid.nu. 1 17
Conſules quando exorti.nu. 1 20
Conſulans exercitus quantus eſſet:n.2. 21
Conductori an fiat remiſſio propter modicũ dãnũ,& qualiter hoc intelligatur.11. 67
Conſuetudo nõ excuſat duellãtes.133. 147
Confeſſio pœnitentialis an arguat ad remiſſionem iniuriæ.nu. 127 ead.
Corona aurea P. Decio data.nu.4 86
Corona graminea.nu.6 ead.
Coronæ & militaria dona.nu.13 ea.
Contrauentio vnius an præiudicat alijs illius partis,quin pace fruantur.49 135
Conceſſa non vtilia debent attẽdi. 32. 101
Contractus aliquando claudicat.n.10 94
Contumacia militis digna morte.55 105
Contraria ſunt natura coniuncta.1 121
Cõtinẽs & cõtẽtũ à pari procedũt. 16. 59
Coniecturis datur intelligi caſu an ex propoſito quid factum ſit:nu,22 100
Cornicularij qui.nu.40 12

Corbulo inexorabilis dux, & etiam in leuioribus delictis ſeuerus.nu.80 108

Corradino fuit abſciſſum caput.3 43

Credendum non eſt facile multa pollicentibus 14 101

Creditorum maior pars poteſt dare debitori ſecuritatem alijs inuitis.36 117

Crimina grauia fugiunt, qui ſciunt non ignoſci leuibus.85 108

Cubicularij Principum.4 10

Culpa pręcedēs caſum nō excuſat.100 143

Curioſi qui.41 12

Cuſtos exercet ea quæ ad cuſtodiam ſunt neceſſaria.90 142

Cuſtos arcis an habeat exercitum iuriſdictionis, aut imperij.91 ead.

Cuſtos arcis amiſſę ad qd obligetur.93 ea.

Cuſtos id quod eſt eſſe non deſinat.94 ea.

Cuſtos carceris ſinens fugere vinctum, tenetur eius pœna.73 107

Cuſtos mercenarius tenetur etiam ex damno fatali.97 143

Cuſtos ſubſtituens alium, qui amittit caſtrū excuſatur ſi ſubſtituit nobilem.98 ead.

Cuſtodia aduerſus vim parū proficit.99 ea.

Cuſtos nō obligatur ad impoſſibile.101 ea.

Cuſtos tenetur etiam de vi quando accipit cuſtodiam tempore belli.102 143

Cuſtos ſtipendiarius tenetur de damnis fatalibus.103 ead.

Cuſtos arcis etiam furtiuæ debet eam ei reſtituere à quo accepit, non vero domino, etiam ſi Papa aliud iuberet.104 144

D

DAMNA *belli an proſint in pace remitti 20* 130

Damna remiſſa in pace non ſunt remiſſa quo ad Deum.21 ead.

Damnum quod quis ſua culpa ſentit, ſibi imputet.13 67

Damnatus ad mortem teſtatur de caſtrēſibus.29 75

Dauid diuertit ad infideles.1 43

Debitores aliquando Iure Romano dabantur creditoribus nexi ſeu ligati.54 119

Debitorum nomina ſi ſint exacta in bello, quid ſtatuetur de eis in pace.22 124

Decimatio militaris ob fugam.78 107

Decima prædæ Deo dicata.7 46

Decuriōes sūt priuilegiati in pœnis.35.83

Decuriati & Centuriati.3 5

Decani qui.39 11

Dedititij.2 41

Deditionis formula.3 ead.

Deditis non competit poſtliminium.4 48

Deditus hoſtibus an remaneat eius.7 37

Dedens ſe hoſtibus non habet ius poſtliminij 19 100

Defenſio iniuſta non eſt permiſſa.5 28

Delicta paria mutua compenſatione quando tollantur.3 62

Delicta plura qn̄ confundantur.120. 146

Delectus vnde dictus.1 5

Denarius Turonenſis idem quod quatrinus Mediolanenſis,4.& 5 77

Denarius quid.nunc.1 77

Denarius drachma eſt argenti.6 ead.

Denarij antiqui vario pōdere fuerūt.7 ea.

Deſtinatus militiæ an habeatur pro milite.28 75

Deſertor quis dicatur.4 98

Deſertor grauius punitur pro tēporis qualitate & alijs circumſtantijs.5 98

Dies quibus eſt à bello abſtinendum.1 39

Diffenſio non eſt licita ei contra quem bellum eſt licitè indictum.6 30

Differentia quæ ſit deſerere in bello, vel in prælio.9 34

Diffidatio noua an requiratur lapſa treuga.21 64

Diſcretio militum.17 36

Diſcretio ĩportat arbitriũ boni viri.70.1 39
Diſcretio & arbitrium quale eſſe debeat. nume.66 fol.139
Diſcretio militaris eadem cum lupina, atque etiam peior. 11 89
Diſciplina militari contempta corruunt omnia.nu.54. 105
Diſpoſitio cle.i.de prob.procedit ſolum in ſupremo principe.nu. 81 141
Diſpenſator:nu.5 25
Direptio vrbium non eſt licita, niſi vniuerſitas peccauerit.nu.23 60
Doctores quibus gaudeant priuilegijs ex militaribus.nu.36 83
Doctores gaudẽt priuilegijs militũ 34. 83
Dominus caſtri, Prætor, Præſes, dant ſaluũ cõductũ.ſed intra ſuos limites.n.3. 110
Dominus poteſt prohibere ne uadant ſubditi ad loca hoſtilia.nume.3 55
Domini non pendet à ſubditis.nu. 14. 64
Dominus non perdit poſſeſſionem ſui ſubditi per alium detenti. nu.15 64
Domum qui poſſidet, non poſſidet omnia quę ſunt intra eam.nu.19 59
Domino debent ſufficere ſui reditus, & vectigalia.2 35
Dominus licite grauat ſubditos, cùm magna vrget neceſſitas.3 35
Dominus grauat ſubditos vaſallorum, quando magna vrget neceſſitas.4 35
Fallit ſi in alio grauentur à dominis immediatis.5 35
Domus qualiter diuidenda ſit cum milite hoſpitio recepto.10 89
Domeſtici qui.13 10
Dona in Imperatorem collata ab exercitu.12 86
Dormiẽs in ſtatione q̃liter puniatur.15. 99
Duces prius officiorum nomina, nunc dignitatum.3 20
Duces, Theſaurarij & alij eiuſmodi, etiam officio perfuncti, gaudent priuilegio vt ſoli Principi ſubſint in cauſis criminalibus. num.20 car.81
Duces ſpectabiles.1 20
Duces multi.2 ead.
Duces triumphales.2 86
Duci belli capto an parci debeat.1 43
Duci an liceat vti ſingulari certamine.3.42
Ducennari.nu.4 14
Duellum eſt à iure improbatũ.n.128.
Duellum eſt furia contra omnem humanitatem. nume.129
Duellũ dẽt eẽ vltimũ refugiũ.nu.130.
Duellum ex generali conſuetudine nõ eſt illicitum.nu.131
Duellum etiam pro innocentia defendenda eſt exoſum legibus.nu.132
Duellum.num.2 4
Duplicatum frumentum premium militare.num.7 86
Dux ipſe aliquando prohibetur cõmeatum dare militi.num.5 111
Dux non poteſt donare immobilia in bello capta.num.9 46
Dux belli nõ poteſt facere pacẽ.n.19. 130
Dux belli debet ſpolia hoſtilia diuidere pro virtute militum.num.3 45

E

ECcleſia quando teneatur conferre cum laicis.nu.6 69
Eccleſia an poſſit muniri pro propugnaculo.nu.13 ead.
Eccleſiaſtici regulariter ad onera & collectas non tenentur.nu.12 ead.
Electio eſt debitoris an cedat bonis, an verò hẽat inducias quinquẽnales n.38 117
Emphiteutę an fiat remiſſio propter bellum.nu.12 67
Emanſor quis dicatur.nu.3 98
Emanſoris pœna. nu.14 99

Emens ab inimico fœderati,& dans illi pretium cõuentũ non dicitur facere contra fœdera.nu.7 66
Epiſcopus pacem facit pro offenſo clerico.nu.62 138
Epiſcopi hodie armis intendunt.nu.6 8
Equum cõmodans militi an participet de lucro facto in excurſione.num.12 52
Equites aureati non ſunt propriè milites. nu.41 fol.85
Equites aureati per pecuniam facti nõ gaudent priuilegio.nu.42 ead.
Equitibus Romanis quando ceptum dari ſtipendium.nu.4 87
Error communis facit ius,& qualiter intelligatur.num.7 22
Eſculenta qualiter capienda.nu.8 23
Eunuchi exercitibus præpoſiti.nu.1 8
Ex,ob,propter,hæ dictiones an importent cauſam immediatam, an etiam mediatam.num.8 66
Exercitus vnde appellatus.num.5 1
Exactores qui.nu.47 12
Exauctoratio & miſſio in quo differant. num.37 fol.76
Executio non poteſt fieri in ſtipendijs militaribus.nume.24 82
Fxploratores ſtudio ſciſcitandi aliena, non occultant ſua.nu.48. 104
Exploratorum pœna.nu.44 103
Extrema gaudij luctus occupat.nu.2. 121
Exteri longè aliud quàm hoſtes.n.24. 124
Exteri qui ſint.nume.25 125

F

Fabricenſes qui.nume.46 12
Facultates laicorum non ſufficere quando dicantur.nume.7 69
Facilitas veniæ fomentum eſt ad delicta. nume.84 108
Famulus contraueniens paci an faciat dominum ſuum incurrere in pœnã pacis violatæ.nume.14 128
Famulantes in palatio principis, militare dicuntur.nume.52 13
Feciales & feciale ius.nume.3 37
Fœdera quòd amicos habeant pro amicis, inimicos pro inimicis, debent intelligi ſalua iuſtitia.nume.8 44
Fœdera fidelis principis cum infideli aduerſus infidelem ſunt licita.num.4 44
Fœdera & pactiones cauillari non debent. nume.5 62
Fœdera de non recipiendis exulibus an reſtringantur ad tempus præſens, an verò contineantur etiam futuri temporis exules. nume.85
Item an extendatur ad exulem reſtitutum, & denuo ex bannitum.nume.86 142
Fœderatus cui ex multis fœderatis debet primo ſubuenire quando concurrunt. numer.11 36
Fœderati qui dicantur.nume.1 41
Fœderum tria genera.nume.11 122
Fedifragus non debet eſſe conditionis melioris quàm fidelis. nu.2 62
Fœminæ bellum patiuntur.nu.1 38
Fera vulnerata, non efficitur vulnerantis. nume.17 59
Fides prima potior quàm ſecunda. 40. 102
Fides quæ hoſti ſeruatur, non fides eſt, ſed perfidia.nume.41 102
Fides ſeruanda hoſtibus,nume.1 42
Fides prædonibus non eſt ſeruanda.n.2. 42
Fides ita obſtringit ſicut carcer. nu.5 57
Fideiuſſor pro talea captiui, ſi is interim moritur, non tenetur ad ſolutionẽ.n.22. 50
Filij militum gaudent prærogatiua patris circa torturam,& alia.nume. 34 83
Filij natiuitas non rumpit teſtamentum militis.nume.20 74

Filia poteſt facere pacem.nu.58 138
Filiusfamilias miles teſtatur de caſtrenſibus.nu.4 71
Filiusfamilias miles togatę militiæ teſtatur etiam ipſe de ſuo peculio.num.5. ead.
Filius non hæres an pacem faciat quæ proſit, ſtante ſtatuto quod pœnam leuat pace ab hęrede habita.nu.57 137
Filiusfamilias miles ſubſtituit filio pupillariter.nume.7 71
Filius qui habet patrem apud hoſtes, nõ poteſt paterna bona diſtrahere.nu.18 50
Fiſcales habent retia.num.14 26
Fiſcalium pœna ſi ſint contumelioſi & iniurij.nume.15 26
Fiſcus lieni ſimilis.nume.16 26
Frangenti fidẽ, fides frãgatur eidẽ.n.4. 62
Fratres mendicantes pro prædijs quæ poſſident de facto, maximè Sancti Franciſci, tenentur ad collectas.nu.16 94
Frumentum nouum non eſt tribuendum niſi conſumpto antiquo.nu.2 88
Frumentũ qui negligit capere tẽpore abundantiæ, non poteſt illud petere tempore penuriæ.num.7 ead.
Fugã incipiẽs morte eſt dignus.n.62. 106
Furcę pœna grauior quàm gladij.n.13. 99
Furcarũ pęna grauior quã gladij.n.33. 83
Furti actio cur non datur etiam adita hæreditate.nume, 16
Furtum nõ fit iacẽti hæreditati.nu. 113.
Furioſus debet à ſuis cuſtodiri.nu.3 23

G

Galli vini, & fructuum cauſa Italiam ingreſſi.nu.8 28
Genitus apud hoſtes, etiam inter coniugatos, non eſt legitimus quãtũ ad ll.n.14
Neque habet ius poſtliminij.nu.15
Neque patri hæres eſſet, niſi ei eſſet per conſtitutiones ſubuentum.nu.16 50
Gloſſa & Doc.in l.conuentionum de pactis quòd dux belli debet fidem hoſti ſeruare, ſed non miles, reprobantur.nu 6 58
Gothi abſtinebant ab eccleſijs in direptione vrbium.nu.22 60
Gradus in militia.nu.16 90
Gradus in ſcholis.num.12 7

H

Haſtati qui.nu.6 14
Hæres redempti non tenetur pretium redemptori reſtituere.nu.21 50
Hæreditas poteſt ad tempus per militem dari.nu.19 74
Hæreditati iacenti, vis, & clandeſtinitas inferri poteſt, etiã ſi nõ furtũ.nu.114
Item & datur Aquilia pro damno dato.nume.115
Hæreticus non poteſt à milite hæres inſtitui.1 93
Hæretici militare prohibentur.nu.7 8
Homo mortuus non ciet bellum.n.2 43
Homo captus in bello redigitur ad inſtar rei inanimatæ.nu.11 46
Homo liber poteſt obſes dari.nu.9
Homines perfidi animum cum fortuna ſumunt, & deponunt.nu.36 102
Honor & turpitudo ex moribus ciuitatis æſtimantur, n.46 103
Honor habitus ſæpè transfugit, & data illis pręmia.nu.33 101
Honorariũ qui ſemel ſoluit ꝓ officio honorario, nõ ſoluit iterũ ꝓ adminiſtratiõe.42.18
Hoſtis aliud eſt quàm rebellis.nu.10 4
Hoſtem prodere licitum eſt.nu.39 102
Hoſtes habent & ipſi poſtliminium, etiã in his quæ ex nobis acquiſierant.nu.27 51
Hoſtes nõ sũt, q ſunt ex locis occupati. & ſi oẽs ſubditi habeãtur ꝓ hoſtibus.n.5 40

Hoſtes ſi debent ex fœdere decedere de prouincia relictis caſtris, non extenditur fœdus ad eos qui habent bona iure ſuo priuato. nu. 5 140

Hoſtilia loca licet adire ex cauſa. nu. 1

Eſt tamen de genere prohibitorum. n. 2. 55

I

IAſon reprehenſus. 6 22

Indi ab Hiſpanis ſubacti licitè fiebant ſerui capientium. 5 40

Induciæ quid. 2 60

Induciæ an accedant paci, an bello. 1 61

Induciæ quinquennales perpetrans cauere debet de ſoluendo adueniente tempore. nu. 62 120

Inducias violanti an debeat obſeruari induciæ. 1 62

Inducias an licitè faciat dux belli. 3 60

Indulgentia & abolitio criminis an comprœhendat bona: 20 123

Ignominia miſſus non poteſt morari in loco vbi ſit princeps. 89 109

Ignorantia aliquando excuſat crimen. 122

Ignorantia iuris conceſſa militibus. 4 79

Immobilia ſunt principis. 8 46

Immunitas in extrema neceſſitate non prodeſt. 5 69

Imperator in terra Ducis, Marchionis, & comitis, eſt Dux, Comes, & Marchio. nume. 14 20

Infames militia arcentur. 9 8

Infidelium auxilio vti non debent fideles inter ſe belligerantes. 7 44

Ingredi per tranſuerſum in præſidium vel caſtrum capitale eſt. 69 107

Initium inſpiciendum eſt. 6

Innitium attenditur. 4 133. 34

Iniuſti ſunt rei ſanguinis effuſi. 9 55

Iniuria debet ſtatim ad animam reuocari. numero. 124

Iniuria præſumitur remiſſa ſi ſequantur ſigna reconciliationis. 125

Inſidiæ, quæ nihil habent perfidiæ, bonæ. nume. 3 42

Inſignia inimici domini depingens in caſtro amittit feudum. 13 128

Inſtrumentum de crimine fieri non poteſt. nume. 78 140

Intellectus, ad l. in bello, in princi. ff. de capti. 9 49

Intellectus, ad l. poſtliminij. §. in pace. & l. in bello. §. in pace. ff. de cap. & poſtli. reuer. 10 49

Intellectus ad l. quòd ſi filius. ff. de capt. & poſtli. re. 26 51

Intellectus nouus ad l. precibus. C. de impu. & aliis ſub. & ad l. continuo, ff. de vulg. ſub. 12 71

Intellectus nouus, ad l. ſi homo, ff. de vſucap. 117 145

Intentio & propoſitum diſtinguunt maleficia. 47 104

Inuentus cùm bellum renouatur, poteſt captiuari, etiam ſi venerit cum adhuc eſſet pax. 11 49

Iudex poteſt dare licentiam ei qui timet offendi vt ſecum ducat amicos, & ſocios, numero. 34 117

Iudices competentes militis qui ſint. 17. 81

Iudicium quandoque claudicat. 13 26

Iunior longè præſtantior præcedit ſeniorem numero. 44 19

Iuramentum militum Romanorum. 2 5

Iuramentum fidelitatis nõ operatur rei tra ditionem aut acquiſitionem. 11 63

Iuramentum tam de iure, quàm ex vſu armorum eſt ſeruandum. 3 58

Iuramentũ an ſeruandum ſit, ſi timor mortis, aut cruciatus immineat, in quo reprobatur opinio dicentium, quòd non. 4 ea.

Iuramen-

Iuramentum reddit militem ad inſtar pagani.1 95
Iuramentum illicitum non eſt ſeruandum. nu.9 44
Iuſtitia iniuſtorum.7 55
Ius accreſcendi an in teſtamento militis locum habeat.16 74

L

LAici oppidò infeſti ſunt clericis.8 69
Læſæ maieſtatis capita quæ ſint.67.106
Legati hoſtium tuti à bello.10 38
Legati aliquid hoſtile machinantes nõ ſunt ſecuri.11 39
Lex.iij.Cod.quando fiſ.vel pri.declarata. numero.9 26
Lex pen.C.de fi.inſtru.& iu.ha.fiſ.libr.x. aliter declarata,quàm ab Accurſio & cæteris Doctoribus.10 ead.
Lex iij.§.is qui ad hoſtes,aliter intellecta, quàm à cæteris.10 99
Lex precibus, & lex Centurio aliter declarata quàm alij Doc.intellexerint.13 71
Lex iij.§.ſi præſidis.ff.de re mil.aliter intellecta quàm per Doctores alios.8 99
Lex ſi filius,§.Papinianus,ff.de bo.lib.aliter declarata quã Doctores intellexerint nunc.18 74
Lex à Calligato.C.de nup.nouiter declarata.6 79
Lex miles ſi teſtamentum.ff.de milit.teſta. aliter quã à cæteris doc.declarata.26.75
L.filio.ff.de lib.præte.declarata aliter quã ab alijs Doctoribus.136 147
Lex iij.§.qui ſeditionem.ff.de re mil.declarata aliter quàm ab alijs.51 104
Leges multæ quæ videntur contrariæ declaratę,in eo quòd dicitur quòd inſtitutus, in re ſua capit totum,quod in militis teſtamẽto videtur variæ per ll.deciſum.15.72
Leuis armaturæ pedites.8 14
Libellenſes qui.21 10
Liber magis peccat quàm ſeruus.5 48
Licet per alium, quod non licet per ſe ipſum.nu.6 93
Limitaneis militibus neque dux commeatum dare poteſt.nu.5 111
Loca ſacra debent eſſe tuta etiam in vrbium conceſſa direptione.nu.21 60
Lucrum dotis an ſit mariti militantis,an verò patris ipſius.nu.3 71

M

MAchabei iunxerunt fœdus cum Romanis.nu.5 44
Magiſter officiorum.nu.6 17
Magiſter Epiſtolarum Græcarum.nu.4.ea.
Magiſter militum præſentalis.nu.1 16
Magiſter ſcriniorum.nu.1. ead.
Magiſter memoriæ.nu.2. ead.
Magiſtri libellorum.nu.5 17
Magiſtri veſtis priuatæ.nu.9 18
Magiſtri Epiſtolarum.nu.3 17
Magiſtri veſtis lineæ.nu.8 18
Magiſtri officiorum officium quale.7. 17
Maior pars creditorũ intelligitur pro quãtitate debita, non pro numero creditorum.nu.37 117
Mala fides ex iniquitate pretij.nu.9 93
Mancinus Numantinis deditus.nu.5.37
Manipuli.nu.7 14
Matricula quem non continet,priuatur priuilegio.nu.22 81
Matricula non inſcripti,non gaudent priuilegijs.nu.6 6
Matricula militum.nu.5 ead.
Meloproximi qui.nu.23 10
Menſores qui.nu.42 12
Memoriales qui.nu.18 10
Mercatores ſunt tuti à captiuitate.6 38
Mercatores.

Mercatores à militia arcentur.nu.2 8
Meretrix non capit ex teſtamento militis. nume.2 78
Metaræ qui.nn.43 12
Militare propter prædam non eſt licitum. nume.14 29
Militares cauſæ debent decidi ex bono & æquo.nu.10 59
Militia togata,ſiue ciuilis.nu.1 10
Militia intempeſtiuè deſeri nõ debet, etiam ab eo qui non ſit ſubditus.nu.18 101
Militia miſſus an retineat priuilegia teſtamenti militari iure facti.nu.32. 76
Militia ſoluti non debent pugnare.n.6 55
Militia armata.nu.2 10
Militiã detrectans grauiter offendit. 1.98
Miles rem communem cum alio recuperat ſolum pro parte ſua.nu.5 96
Miles eſſe non poteſt, qui eſt iuramento ſolutus.nu.3 55
Miles languorem ſimulans grauiter punitur,etiam morte.nu.64 106
Miles qui diutius militauit debet eſſe potior.nu.18 90
Miles repetit turpiter donata.nu.7 96
Miles meretricem hæredem relinquere non poteſt,nu.2 93
Miles in parentem irreuerens,militia reijcitur nu.74 107
Miles à ſignis recedens grauiter puniendus.nu.75 107
Miles teſtatur vt vult & vt poteſt.8.71
Miles falſum deponens ſortitur forum etiã non ſuum.nu.9 96
Miles non poteſt ſibi aſcribere in teſtamento commilitonis:nu.10 ead.
Miles hæreticus non habet teſtamenti factionem.nu.11 ead.
Miles actor ſequitur forum rei.nu. 2 .ead.
Miles teſtis inuitus eſſe non cogitur.30.83
Miles dannari in metallum nõ poteſt.31
Neque torqueri.nu.32
Neque ſuſpendi.nu.33 8
Miles renunciando fideicommiſſo ſibi præiudicat.nu.2 95
Miles procurator eſſe non poteſt.22 ead.
Miles tutor eſſe non poteſt.nu.23 ead.
Miles delator eſſe non poteſt.nu.24. ead.
Miles abſens à ſignis,etiam ex commeatu, non dicitur abeſſe cauſa reipublicæ.7 9
Miles de ſtatu ſuo incertus poteſt teſtari.nume.21 74
Miles ita reuocat teſtamentum, prout conficit.nu.22 ead.
Miles poteſt emere domum in prouincia,et quæ ſit ratio cur non ibidem agrum. numero 15 94
Miles damnatus ad mortem tranſmittit bona caſtrẽſia ad legitimum hæredẽ.30.76
Miles anno à miſſione in integrum reſtituitur aduerſus paſſa in militia.nu.12 80
Miles non patitur ſecundum decretum, & ſi patiatur,recuperat bona pretio perſoluto.nu.13. 80
Miles in caſtrenſibus directo poteſt ſubſtituere omni tempore.nu. 11 71
Miles excuſatur à tutela, fallit tamen in pupillo militis.nu. 3 78
Miles non condemnatur niſi inquantum facere poteſt.nu.9 79
Miles non poteſt ad mortem damnari niſi inconſulto principe.10 80
Miles appellationem deſertam poteſt proſequi.nu. 10 ead.
Miles ſeruiens in bello iniuſto tenetur ad damna illata aduerſariis:4 30
Miles reſiſtens ſuo præpoſito noxam committit.nu.58 105
Miles ſuam ſalutem debet periculo obijcere pro ſalute ſui præpoſiti.nu.60 106
Miles poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus.nu.14 72

Miles

Miles ex priuilegio ſordida exercens amittit priuilegium.nu.39 84
Miles mercator ſubeſt iudicibus mercatorum.nu.3 95
Miles malè armis vtetur, ſi ea ferrè dedignatur.nu.15 89
Miles concubinæ donare nõ poteſt. 19.94
Miles vectigal non ſoluens, vel non conſignans prædium non amittit rem.5 79
Miles poteſt cum multis teſtamentis decedere.nu.24 75
Militi capto an currant ſtipendia. 11 80
Militi abſenti ex licentia an currant ſtipẽdia,nu.11 ead.
Militi non eſt parcendum, cum telo ei neceſſe eſt occurere tanquam latroni. 4.96
Milites à prouincialibus nihil debent extorquere.nu.8 89
Milites rapientes in bello iniuſto, non excuſantur per fœdera, quo ad Deũ,22 130
Milites habent priuilegium fori.16 81
Milites ſtantes manducare iuſſi quàm diu militarent.n.79 107
*Milites contenti ſint ſuo ſtipendio.*13 89
Milites damnati ob pullum ſurreptum.nume.82 108
Milites non poſſunt ex commeatu caſtris abeſſe vltra triginta dies.nu.6 111
Milites agrum emere non poſſunt in prouincia in qua militant.nu.5 93
Milites togati non abſunt à puluere, & labore caſtrorum.nu.3 10
Milites noſtri temporis an gaudeant antiquis priuilegijs.nu.37 83
Milites cur dicti, & militia.nu.4 1
Milites non tenentur ad augarias.25 82
Milites abſque dedecore caſtigantur à ſuo præpoſito.nu.59 105
Milites non debent vxores ſuas ſecum ducere in prouinciam.nu.17 94
Milites prohibẽtur agrũ cõducere. 18.ea.
Milites vagabundi, & ſine cõmeatu debẽt à præſide prouinciæ detineri.nu.6 9
Milites donati conceſſione vſus ſpeciariarum.nu.16 86
Milites qui ad ſonũ timpani currunt ad bellum, nihil curantes de iuſtitia, ſunt in manifeſto ſtatu damnationis.nu.5 30
Milites an teneantur ad hoſpitationem ſi domum habeant.nu.26 82
Milites nõ debent damno afficere inſontes & ſi damnum dant prouincialibus in trãſitu, licitè offenduntur.nu.10 46
Milites romani ex gẽte q̃libet delecti. 14.7
Milites ex priuilegio quibus gaudeant priuilegijs.nu.38 84
Milites poſt quot ſtipendia miſſionem acciperent.nu.35 76
Milites animalia ſua non poſſunt immittere in paſcua, vel prata aliena.n.20. 94
Milites prohibentur accuſare.nu.21 95
Militum numerum fraudare ſurreptis ſtipendijs, graue eſt crimen.nu.12 99
*Militum Chriſtianorum præceptu.*12. 29
Miniſteriani qui.nu.38 11
Miſſio honeſta.nu.34 76
Mobilia & immobilia ſecuta pace debent reſtitui.nu.15 122
Momentum attenditur.nu.19 64
Monachus datus in obſidem inuitus non retinebitur.nu.18 150
Monaſterium capientes, an dicantur cepiſſe etiam ſingula loca intra eum, & omnes in eo reconditos.nu.15 59
Mortuus apud hoſtes hæreditatem paternam tranſmittitit, maternã non. 17.50
Mora quæ noceat, prima, an vltima. 6.43
Mos ex lege Moſaica diuidendæ prædæ hoſtilis.nu.5 46
Munera capiet procõſul modeſtiſſimè. 8.21
Muneri publico obnoxius tenetur in quantum facere poteſt.nu.51 119

N

NArſetes longobardos in Italiam induxit.nu.2 8
Naturale factum attenditur magis, quàm ciuile, cùm de acquirendo quæritur vi bellica.nu.9 63
Neceſſitas quatenus extenditur,eatenus, & ſubſidium,& nihil vltra.nu.16 36
Neceſſitas tollit aut ſaltem differt priuilegium.nu.57 105
Negligentia non debet eſſe impunita cùm damno alij cedit.nu.4 23
Nobili viro an liceat ſimulata tranſitione hoſtilia explorare conſilia.nu.45 103
Nobiliſſimi viri nõ ſubſunt præſidi,quo ad pęnam.nu.11 23
Nominatores officialis tenentur pro male geſtis nominati.nu.3 88
Notarij principum.nu.5 10
Numerarij qui.49.12. & 11.nu.24

O

OBediētia poſſeſſionem nõ transfert ad priuationem antiquioris domini,ſi et ipſe poſſideat.n.13 63
Obliuio inducitur ex cauſa longi temporis nume.4 61
Obſides etiam inuiti dari poſſunt.20 150
Obſides dantur etiam pro cauſa pecuniaria.nu.12 ead.
Obſides dantur nobiliores ex dantibus numero.7 149
Obſides dantur à tenuioribus dignioribus: numero 8 ead.
Obſides qui ſint.nu.1 ea.
Obſides quo iure inuenti.n.2 ead.
Obſides etiam dantur mulieres.n.3 ead.
Obſides cur dentur.n.4 ead.
Obſides ſtatum mutant.nu.5
Offenſa ex multis circumſtantijs conſideratur.nu.40 134
Offenſa in dubio an cenſeatur facta ex antiqua cauſa,an ex noua.n.38. 134
Offenſus reoffendens nõ tenetur de pace fracta,etiam ſi adſit clauſula, rato manente pacto,vel clauſula, pęna committenda toties quoties.nu.51 136
Offenſus non violat pacem,ſi offendit offenſorem.nu.44
Etiam ſi adſit clauſula, Rato manente pacto.nu.45 135
Offendi timens licitè poteſt petere à iudice vt cogat inimicũ ad ſibi cauendum de non offendendo.nu.33 117
Officiales maiores principum non ſubſunt præſidibus prouinciarum,ſed ſoli principi.nu.19 81
Officiales an & qui poſſint acquirere immobilia.nu.7 93
Officium Ducis.nu.3 8
Oleum,ligna,culcitram non obligatur prouinciales tradere militi n.9 89
Opinatores,ſiue opmatores,aut optiones, & quæ ſit verior lectio.nu.50 13
Oppida quæ ſe hoſtibus dedunt,ſi ſpõte,pro ditionis tenentur.nu.38 102
oppida, quæ ſe hoſtibus dedũt propter magnũ metum,excuſantur.nu.42 103
Ordo militum.nu.5 14

P

PActa contra publicum bonum non ſunt ſeruanda.nu.7 58
Pacta contra prius iuramentum non obligant.nu.8 ead.
Pacta illicitæ ſocietatis non ſunt obligatoria.nu.1 65
Pactum de inuicem ſuccedendo valet inter milites.nu.27 82

Pactiones & ſocietates militum ſuper præda hoſtilia ſunt conceſſæ.nu.13 59
Palatini rerum priuatarum.nu.35 11
Palatini ſacrarum largitionum.nu.32. ead.
Panes ciuiles.nu.19 90
Panis & caro, atque alia iuſſu Imperatoris donata magnis viris.nu.21 ead.
Papa dat clericum in obſidem.nu.5 15
Secus tamen in Epiſcopo.nu.15 16
Papa cogit principes ad pacem.n.72. 139
Par ratio ſi viget vtrinque, tunc inſolidum fit exactio priuilegio non obſtante, quia prefertur qui tractat de damno vitando. nume.53 119
Parricidium pro ſimplici homicidio.n.8. 25
Pax eſt vnica, non tot paces quot perſonæ. nume.112
Pax non dicitur violari ex leui re, neque etiam ex graui ſuſpicione.nu.28 132
Pax an comprehendat adhærentes contrahentium.nu.1 127
Pax eſt ſtricti iuris ſicut trãſactio.n.2. 127
Pax quid.nu.10 121
Pax aliud quàm induciæ.nu.2 61
Pax a vitijs.nu.7 121
Pax non eſt abſque iuſticia.nu.3 28
Pax an ſit neceſſaria ab omnibus hæredibus, ſi ex ſtatuto prodeſt pax.nu.54. 137
Pax obligat ſucceſſorem.nu.30 132
Pax eſt quærẽda et amplectẽda.nu.5. 121
Pax cum reſtitutione rebellium continet etiam defunctos.nu.74 143
Pax non violatur ſi noua cauſa nouam offenſam inducat.nume.35 135
Pax an violetur ex offenſa adhærentis qui nũdum ratam eam habuerat.nu.43. 135
Pax an violetur ex adulterio aut furto. nume.37 134
Pax an fieri poſſit ita vt offendens det ſe in manum offenſi ad eius diſcretionem. numero.65 139
Pax eſt ad inſtar reſtitutionis in integrum nume.16 122
Pax duarum villarum reſtringitur quo ad homines illius æui.nu.50 136
Pax pro adhærentibus an contineat adhærentes poſted factos.nu.33 133
Pacis encomium.nume.6 121
Pace facta, alteri occidunt vnum ex alijs, & domum eius expoliant, an duplex pœna conuentionalis committatur. numero.111 144
Pacem non violat qui aufert lucrum à ſe proueniens.nume.29 132
Pacẽ facere partes cogi poſſũt.n.71. 139
Panem an faciant ſyndici pro iniuria ciuitatis.nume.63 139
Pacem ſi vis para bellum.nu.8 121
Pacẽ tutor an faciat ꝓ pupillo.n.56. 137
Pater donat filio, & vxor viro in caſtrenſem vſum.nume.2 70
Pater filium pœnæ offerens, liberat eum pœna.nume.2 98
Pater filium obſidẽ dare non põt.n.19. 148
Pater pacem facere poteſt pro filij iniuria. nume.59
Quid è contra, an filius pro facto patri viuenti.nu.60 138
Pauci milites in loco reperti non dicuntur cum iure belli quæſiuiſſe.nu.7 63
Peccari quàm minimum oportet in re militari.nu.86 108
Pecuniam mutuans officiali, dicitur eum corrumpere.nu.11 94
Pœna ex conuentione qualiter diſtribuatur.55 137
Pœna adiecta matrimonio non extenditur ad ſponſalia.nu.28 136
Pœna an applicetur offenſo, an verò omnibus contrahentibus.nu.47 135
Pœnæ omnes in principe ſunt arbitrariæ. nume.94 143

Pœnæ militares.nu.76 107
Pœnæ pro ducum ſeueritate, & natura imponuntur.nu.77 ead.
Pœnæ omnes in principe ſunt arbitrariæ. nume.87 108
In pœnalibus non recedimus à verborum proprietate.nu.27 116
Perduelles.nu.3 1
Perfugæ patiuntur maximam capitis diminutionem.nu.26 101
Perfugas non expedit principibus contemnere.nu.35 102
Penſionis remiſſio propter bellum an fieri debeat.nu.10 67
Peregrini ſunt tuti à captiuitate.n.5. 38
Periculum vbi eſt in mora, capitur pecunia vbi eſt magis parata, ſed debet poſteà fieri peræquatio.nu.10 35
Perpetuum dicitur quod eſt conceſſum ad beneplacitum principis.nu.8 93
Perſonæ quæ ſint quæ habent priuilegium ne exigantur niſi in quantum facere poſſunt nume.50 119
Piratis non denunciandum bellum.n.1.39
Piratę poſſunt impunè à quocunque offendi.nu.2. 39
Plus et minus non faciunt differre ſpecie. nu.12. 94
Populus qui non recognoſcit ſuperiorē poteſt bellum indicere.nu.3 3
Populos alienos propter ſuam neceſſitatē non poteſt princeps grauare, etiam ſi de facto poſſit.nu.18 16
Poſſeſſio quare magis à corpore, quàm ab animo ſit dicta.nu.10 63
Poſſeſſio ſolo animo, aut ſolo corpore nō acquiritur.nu.6 ead.
Poſſeſſio & deſiderium tuum inter ſe diſcrepant.nu.11 69
Poſtliminium eſt de iuregentium.nu.1. 48
Poſtliminium pacis & belli,nu.8 49
Poſtliminium quid.nu.2 48
Poſtliminium quibus competat.nu.3. ea.
Præcedit, cæteris paribus, is qui prius eſt dignitatem adeptus, aut qui prior literas obtinuit.nu.3 16
Præda aliquando abſolutè fit capientium. nume.4 45
Cum prædonibus non agitur iure gentium. numero.12 5
Prædia amiſſa propter bellum in pace debent reſtitui.nu.14 122
Præfectus vigilum.nu.4 16
Præfectus prętorio orientis.nu.1 15
Præfectus prætorio cui comparetur ex hodiernis magiſtratibus.nu.6 ead.
Præfectus prætorio Affricæ.nu.5 15
Præfectus fabrūm.nu.5 16
Præfectus prætorio Illirici.nu.2 15
Præfectus prætorio Italiæ.nu.3 ead.
Præfectus prætorio Galliarum.nu.4 ea.
Præfectus operum.nu.8 16
Præfectus laborum.nu.7. ea.
Præfectus ætatis.nu.3 ead.
Præfectus præſidio, qui patitur hoſtes prædari, cùm poſſit prohibere, grauiter punitur.nu.109 144
Præfectus prætorio prærogatiuę.nu.7. 15
Præfectus vrbi quando primo inſtitutus. nu.1. ead.
Præfectus dedens præſidium etiā metu vis vix excuſatur.nu.65. 106
Præfectus caſtrorum.nu.6 16
Præfectus prætorio, vrbi, & magiſtri equitum & peditum æqualis dignitas.n.2.ea.
Præfecti theſaurorum.nu.7 18
Præfecti nomen generale.nu.9 16
Præfecti vrbi poteſtas.nu 2 ead.
Pręferri an debeat qui pluries eundē geſſit magiſtratū ei qui ſemel tātū.nu.40 18
Præferri an debeat emeritus ex priuilegio, an emeritus ex re.nu.45 19
Pręferri

Præferri an debeat qui prior honorarium officiorũ eſt adeptus, an qui poſterior, prior in adminiſtatione.nu.41 18
Prælatis an liceat bellum indicere.n.8. 4
Prælium in cœlo factum.nu.2 1
Præliares dies.nu.4. 39
Prẹmium primo aſcendenti muros hoſtiles. cui detur ſi multi conſcendant.nu.10. 86
Præmio et pęna Reſpu.ſuſtinetur.n.1 70
Prẹmia emeritis debentur.nu.36 76
Præpoſitus ſacri cubiculi æqua eſt dignitate cum præfecto pratorio.nu.4 16
Præpoſitus Baſtagarum.nu.14 18
Præpoſitus laborum.nu.16 10
Præpoſitus bellis.nu.17 ead.
Præpoſiti ſtabulorum.nu.21 18
Præpoſiti Gregum.nu.20 ead.
Præpoſiti Agentium in rebus.nu.30 11
Presbyteri aliiſque eccleſiaſtici ſunt ab hoſtibus tuti inter chriſtianos.nu.4 38
Præſes & officium eius.nu.1 22
Præſes prouincia ne exeat.nu.5 23
Præſes cognoſcet de ſua familia.nu.6 ead.
Præſes non poteſt deportare, & alia ei interdicta.nu.9. ead.
Præſidium quid.nu.21 100
Præſidum dedẽs hoſtibus, læſę maieſtatis crimine tenetur.nu.66 1
Præſcriptio nulla currit contra ius poſtlimiuij.nu.6 48
Præſcriptio non currit militibus.n.8. 79
Præſtans opem duobus tenetur tantum de vno auxilio.nu.121
Pretij iniquitas arguit malam fidem in contractu interueniſſe.nu.9. 93
Prætor debet in loco maiorum ius dicere. nu.4 22
Prætor ſpectabilis.nu.8 ead.
Prętor vnde dictus.nu.1 21
Prętoris poteſtas annalis.nu.3 22
Prętoris creandi formu la.nu.2 21
Prẹuaricatores an gaudeant beneficio pacis.nu.18 129
Primus in vrbe frater fratrẽ occidit.u.1. 1
Primicerius, ſecundicerius, tertiocerius, & quartocerius qui.nu.10 6
Primicerius moriens ad hęredem tranſmittit ſalarium anni cępti, & etiam ſequentis primi.nu.15 10
Primicerij in omni ſchola militum.n.11 6
Primipilus.nu.11 14
Primiſcrinius ſecuritatum.nu.26 18
Primiſcrinius canonum.nu.25 ead.
Primiſcrinius priuatarum largitionum numer.27 ead.
Primiſcrinius beneficiorum.nu.24 ead.
Principes.nu.9 14
Princeps debet ęqualiter omnes grauare, & proportionaliter.nu.9 35
Princeps caueat ne in exercitu plus habeat externarũ viriũ, quàm ſuarũ.n.29. 101
Princeps cùm bellum facit, non debet grauare externos populos.nu.12 89
Princeps licitè donat meretrici, licet ſecus ſit in inferioribus militibus.nu.37 84
Princeps non debet parcere ęrario ſuo grauando populares ſuos.nu.14 36
Princeps debet conſumere ęrarium ſuum, priuſquam mittat manum in burſam ſubditorum.nu.8 35
Princeps non poteſt bellum indicere ei, qui ſuperiorem recognoſcit, niſi prius ſupremo domino denuntiet cauſas.nu.6 4
Princeps, etiam inferior, poteſt bellũ facere cõtra vaſallum ſuum rebellem.nu.9. ead.
Princeps quilibet poteſt bellum indicere, qui alium non recognoſcit.nu.1 3
Princeps & populus liber licitè poteſt auferre ſubdito rem ſuam.nu.21
Princeps abutẽs ſua pecunia, illicitè extorquet à ſubditis etiam cum imminet neceſſitas.nume.15. 36

Princeps ſolus poteſt ſubrogare milites in locum demortuorum.n.17 90
Princeps non poteſt cogere ſubditum, aut vaſallum ad ſeruiendum ſibi in bello, ſi ſit euidenter iniuſtum.n.7 31
Principis aſſertioni an ſit credendum in tertij præiudicium.n.76 140
Principi vacanti ad bellum quomodo obediendum ſit.n.1 29
Principi non eſt obediendum contra præcepta Dei.n.2 ead.
Principales perſonæ non damnantur in cõſulto principe.n.21 81
Principalis aliter obligatur quàm aſecla ſiue adhærens.n.15 118
Priuilegium non competit, cui non congruit.n.40 84
Priuilegiati an propter bellum collectari poſſint.n.1 68
Priuatus cum iuramento poteſt conſentire ſe obſidem dari.n.1 14
Priuatis non licet obſides dare.n.11. 149
Proconſul non delegat cauſas meri imperij,6 Delegat tamen vnum articulũ. nume.7 21
Procõſul extra prouinciam ſuã iuriſdictionẽ non exercet, niſi voluntariã.n 4 ead.
Proconſul tenetur de delictis vxoris, quã in prouinciã ſecũ duxit.n.5 ea.
Proconſul in ſua prouincia maior eſt omnibus.n,9 ea.
Proconſul curare debet ne quis in ſua prouincia propter nimiam potentiam ſit horrori cæteris.n.10 ead.
Proconſul prouincia non excedit ante aduentum ſucceſſoris.n.11 ea.
Proconſul ſyndicatui ſtabit per quinquaginta dies.n.12 ea.
Proconſulis qualis poteſtas.n.3 ea.
Procurator Cæſaris de quibus cauſis cognoſcat.n.8 26
Procurator Cæſaris.n.1 25
Procurator fiſci.n.2 ead.
Procuratoris Cæſaris poteſtas in iure reddendo.n.7 ead.
Procuratori Cæſaris q̃ ſĩt ĩterdicta.11. 26
Procuratores lanificiorum.n.11 18
Procuratores monetarum. n.13 ea.
Procuratores ſaltuum.22 ea.
Procuratores gineciorum.10 ead
Procuratores Baffrorum.n.12 ead.
Proditionis inſtar eſt bellum mouere ſine diffidatione.n.6 37
Prohibita delatione omnis generis armorum ad hoſtes, an liceat deferre vaginas enſium.n.26 115
Prohibitus ſuccedere per ius accreſcẽdi an cenſeatur prohibitus & ab inteſtato.nume.17 74
Protectores.n.14 10
Prouinciales iuſſu Ducis licitè pugnant. nume.8 55
Prouinciales an licitè dimicent cum militibus hoſtibus.nu.1 55
Prouocatus ex iniuria non conuenitur iniuriarum.n.32 135
Proximi qui & cur ita dicti.n.22. 10
Pueri ad militares dignitates prouecti. numero 1 78
Pueri non deberent captiuari.n.3 38
Pueri à militia excuſantur.n.1 7
Pueri & ſenes non excuſantur. cùm magna eſt neceſſitas, à militia.n 3. ead.

Q

Quantitas & qualitas quomodo intelligantur.n.46 118
Quæſtura in præfectum ærarij translata. nume.6 24
Quæſtor illuſtris.n.2 ead.
Quæſtor magnificus.n.3 ea.
Quæſtor idem quòd magnus Cancellarius. nume,10 25

Quæſtoris cura & officium.nu.5 24
Quæſtoris dignitas.nu.12 25
Quæſtores vnde dicti.nu.1 24
Quæſtores parricidij.nu.7 25
Quæſtores candidati,& cancellati.11.ea.
Quæſtorum variæ ſpecies.nu.4 24
Quæſtuarijs an fiat remiſſio propter bellū numero 14 68
Quæſita per hoſtes & recuperata,ſi iterū eis quærantur,an in priorem ſtatum incidant.nu.28 51
Quæ denuo emergunt non ſubſunt prioribus decretis.nu.53 105
Qui ſuperiorem habet, debet Domino ſuo referre,non ſua auctoritate bellum indicere.nu.5 3
Qui ſtatus controuerſiam patiuntur,à militia arcentur.n.1 8
Qui facit pacem pro ſe, & pro ſuis tenetur facere.& curare quòd ratam habeāt nume.48 135
Qui tenetur de pęna pacis fructæ,an teneatur pœna opem præſtantis.nu.118. 146
Quis non poteſt eſſe ex eodem facto principalis & acceſſorius.n.119 ea.
Quinquennio elapſo debitor cogitur præciſè etiam per carcerem.nu.39 117

R

Rapta ſuis,etiam amiſſa cū hoſtibus, tenētur raptores reſtituere.24.131
Rapiens à commilitone prædam,tenetur ēt ſi poſſidere deſierit.nu.3 53
Ratihabitio non debet aduerſarium impediri præcipiti feſtinantia. nu.46 135
Ratio ſæpè reddenda eſt, quia furta facilius manifeſtantur.nu.4 88
Rationalis.nu.3 25
Rationalis eſt præſes computorum.n.6.25
Rationales rerum priuatarum.13 18
Rebellis notorius poteſt ſpoliari & exequi abſque vlla ſententia.nu.80 141
Rebellis bona Impetrans poteſt petere vt cauſa cognita declaretur talis,& aliter poteſt ſe opponere,& recipientur vtriuſque probationes.nu.83 141
Rebellis etiam occultus poteſt impunè occidi,& poſt eius homicidium quæretur de eius iuſtitia vel iniuſtitia.nu.84 142
Rebellis ex aſſertione principis cum bonorum confiſcatione,cauſa non cognita, an iuſtè bona recuperet.nu.77 140
Cum Rebelli non agitur iure gentium. nu.5 13
Recedens de licentia creditoris, reuerſus reincidit in prius vinculum de non recedēdo.nu.88 142
Recidiuans magis punitur.nu.7 98
Recognitio vaſalli non afficit poſſeſſionem Domini.nu.12 63
Recommenda verbum transfert cuſtodiā. nu.89 142
Reconciliationis ſigna quæ ſint.126 146
Reconciliationis ſigna debent eſſe certa,et concludentia.nu.134
Regnum non eſt committendum ſingulari pugnæ.nu.4 42
Reliquiæ honoris geſti remanent.43 18
Reſtitutio principis an comprehendat bona in tertium translata.nu.21. 123
Res empta de pecunia militis,efficitur militis.nu.29 82
Rex non donat loca regni inuitis populis, neque inconſultis proceribus.n.31. 132
Rixæ eſt auctor,qui iracundiam prouocat. nu.41 135
Romulus dimicauit ſingulari certamine cū Tatio Sabinorum Rege.nu.1 42
Romani milites trecētis plus armis ſuo ſumptu militarunt.nu.1 87
Romanis peditibus quando primum ceptū dari ſtipendium.nu.2 87
Romani quando primum argenteos nummos

mos cadere cœperunt nu.3 87
Rorarij.nu.14 14
Ruſtici tuti ſunt ab hoſtibus vnà cum eorũ animalibus.nu.7 38
Ruſtici in milites atrociſſimi.n.2 55

S

SAluuſconductus non extenditur ad debitum iuratum.nu.63 120
Saluum conductum concedens tenetur dã na illata impetrãti ſua culpa, & in ſui iniuriam ſarcire.nu.64 120
Saluus conductus generalis non extenditur ad crimina.nu.59
Neque ad fiſcalia debita.nu.60
Neque datus furi prodeſt ſi de nouo cõtrectet.nu.61 120
Saluumconductum impetrans bene conſideret verba, & bene ſibi conſulat, nu.8 & nume.10. 111
Saluusconductus eſt fragilis cautio.9.ea.
Saluumconductum iudex an poſſit concedere.nu.10 ead.
Saluusconductus nõ publicatus nõ prodeſt bãnito, quin licitè occidatur ſi id fiat per ſtatuta. vide etiam in titulo pacis fed. ad quos extenditur.nu.10.112 n.11
Saluus conductus datus pro vehendis lignis, extenditur ad ea inueſtigandum & perquirendum.12 ea.
Saluus conductus datus marito cum rebus ſuis, prodeſt vxori venienti cum rebus mariti abſque eo.nu.13 ead.
Saluus conductus datus pro eundo ex Piſis Parmam, comprehendit etiam territorium ipſum Piſarum eſto quod ſit hoſtile nu.14 ea.
Saluus conductus datus Petro &, eius ſocijs, non prodeſt quin inter ſe ipſos agãt, et ſe conueniant eo non obſtãte.15.113
Saluiconductus verba debent ſtrictè interpretari.nu.16 ead.
Saluũcõductum dat ſolus princeps.17.ea.
Saluusconductus tacitè extenditur ad familiam neceſſariam impetranti.19.116
Saluusconductus conceſſus tempore induciarũ, an extendatur ad tempus belli interim ſuperuenti.nu.30 ead.
Saluumcõductum iudex delinquenti an dare poſſit.nu.31 ead.
Saluusconductus non prodeſt nouum committenti delictum.nu.32 117
Saluusconductus datus pro eũdo non ſemper cenſetur datus pro redeundo 21.114
Saluuscõductus datus Titio & quatuor ſocijs, continet & ſocium Iudæum.22.ead.
Saluusconductus datus nõ obſtantibus criminibus, & condemnatione facta, ac alijs contra honorem patratis, comprehendit etiam crimina occulta.nu.7 111
Saluusconductus datus pro eundo à Taurino Romam, non comprehendit ipſum locum à quo.nu.19 113
Saluusconductus cur ita dictus.n.1 110
Saluumconductum dare cui ſpectat ter latè diſtinguitur.nu.2 110
Saluusconductus debitori poteſt dari per creditores.nu.35 117
Saluus conductus an expiret per primum actum. nu.24 114
Salus non eſt in gladio, neque in haſta.nu me.4 28
Saluti propriæ licet conſulere quando vis eſt cui reſiſti non poteſt.nu.61 106
Secretarij.nu.8 10
Seditionis concitator capite puniendus.nume.49 104
Seditioſi milites qualiter puniẽdi.50.104
Sedium quærendarum cauſa mouentur bella.nu.6 28
Segnities militis eſt in crimine.63 106
Senes à militia excuſantur.nu.2 7
Seruus non poteſt à milite inſtitui ſine libertate

bertate.nu.3 93
Serui militia arcentur.nu.1 6
Serui à ſeruando dicti.nu.7 40
Seruitutes & poſtliminia iuregentium indu ctaſunt, non iure Romano.nu.4 3
Seſtertius quid.nu.3 77
Seueritas in re militari miſericordia eſt melior.nu.81 108
Scholæ vndecim militares.nu.9 6
Sextarius quid.nu.21 90
Scriniarij qui.nu.27 11
Silentiarij.nu.6 10
Silentiarij ſunt ſpectabiles.nu.10 ea.
Silentiarij vacabant excubijs principis.numero.12 ead.
Silentiarij cur dicti.nu.7 ead.
Silentiarij idem quod conſiliarij principis. nume.9 ead.
Silentiarij idem quod decuriones principis. nume.11 ead.
Socius propter ſocium priuilegiatum non vtitur nec gaudet priuilegio.nu.6 96
Socius an ſocio communicet quæſita ex ſocietate altera.nu.1 65
Societas non debet claudicare.nu.4 66
Socij in materia ſaluiconductus qui dicantur.nu.23 114
Societas illicita non valet.nu.2 65
Societatis intempeſtiua ſolutio non conceditur.nu.10 34
Solatium militis quid.nu.6 88
Solomon contraxit affinitatem cum infideli.nu.2 44
Soldata & feudum de caneua.nu.23 90
Soluẽdo qui eſt põt bonis cedere.n.39. 118
Somnus non excuſat etiam quandoque à morte.nu.96
Spurius an accuſet, an etiam pacem faciat de nece patris.nu.64 139
Sp. Poſthumius Sãnitibus deditus.n.4.37
Spurium filium non poteſt pater miles inſti-
tuere.nume.4 91
Statuæ equeſtres.nu.1 86
Statutum quod ceſſio fiat cum dedecore an valeat.nu.41 117
Stigmata militum.nu 4 6
Stipendium peditis Romani quantum eſſet.nu.5 87
Stipendium æquitis Romani quantum eſſet.nu.6 ead.
Stipendia militum Romanorum præſtabantur partim in pecunia, partim in ſpeciebus, id eſt, veſtibus, cibarijs, & eiuſmodi rebus.nu.7 87
Stipendia intercipiens qua pœna puniatur. nume 90 109
Stipendiorum retentio aut dilatio non eſt iuſta cauſa deſerendi, minusque transfugiendi nume.30 101
Stratores ſiue ſtatores qui.nu.36 11
Subditi ſeruient domino de perſona, & bonis in caſu neceſſitatis .nu.6. 35
Subditi vaſalli non tenentur iurare fidelitatem ſupremo domino fallit tamen vt ibi. nume.8 32
Subditi quando poſſint grauari propter bellum.nume.1 35
Subdito non poteſt prohiberi ne vadat quo vult.nu.4 55
Subdito nulla ex cauſa licet transfugere. nume.27 101
Submittens ſe bonæ gratiæ nõ poteſt in perſonam puniri.nume.67
Idem ſi ſe ſubmittat volũtati.n.68
Aliàs debet reponi in priorem ſtatum.numero.69 139
Subrogatum eſt eiuſdem naturæ cum eo, cuius loco eſt ſubrogatum.nu.3 68
Subſtitutus debet eſſe æque idoneus. numero.5 35
Suſpicio & timor belli an proſit ad remiſſionem penſionis.nu.15 68

T

Tabulæ pupillares quando valeãt patre ſeruo hoſtium effecto, & quid ſi filio? nu.25 51
Ta'ea ſecundũ Baldũ eſt reiterabilis. 8. 57
Talea hodie ſucceſſit loco ſeruitutis 6. 54
Talea ſemel impoſita nõ põt augeri. 1. ea.
Talea ſuccedit loco ſeruitutis. n. 6 57
Taleæ ius in captiuum an cedi poſſit alteri. nu.2 54
Tempus quantum intercedere debeat à diffidatione ad bellum. nu.8 37
Teſtes duo in teſtamento ſufficiunt, hoc tamen intellige vt ibi. nu 9 71
Teſtamentum imperfectum poſteà factum irritat primum ſolenne, nu.25 75
Teſtamentum à pagano conditum valet iure militari, ſi ita velit miles poſteà factus nu.23 75
Theſaurenſes qui. nu.33 11
Theſaurarius principis eſt inter primos magiſtratus. nu.18 81
Tiro mitius punitur. nu.6 98
Tirones non debent veteranis anteferri. nu.13 7
Togata militia. nu.1 10
Transfuga proditori ſimilis. nu.9 99
Transfuga crimen læſæ maieſtatis cõmittit. nu.43 103
Transfugæ eſt ſimilis, qui cũ poteſt ad ſuos non reuertitur. nu.16 100
Transfugere an liceat ab vnis ad alios aliqua ex cauſa exiſtimatiõe ſalua. 25. 105
Tranſitio ab vnis caſtris ad altera, vt ſit in cæteris excuſata, in excuſabilis eſt tamen inconſtantia. nu.31 101
Tranſitio vt excuſata ſit maxima ex cauſa, & omnibus probata fiat. nu.34 102
Tranſeundũ ſi ſit, ſemel tantũ eſt. 37. 102
Trebellianica an detrahatur de bonis militis. nu.31 76
Trebellianica et Falcidia in teſtamento militis locum non habet. nu.4 79
Treuga canonica. nu.2 39
Treuga conuentionalis. nu.3 ead.
Treuga et treugare voces barbaræ. 1. 60
Triarij. nu.13 14
Tribunus. nu.2 ead.
Turcæ minima impenſa in caſtris viuunt. nu.14 89

V

Vacatio à militia ad tempus olim militare præmium nu.13. & 15 86
Vaſallus quibus caſibus excuſetur à ſeruitio in bello. nu.1 31
Vaſallus duorum belligerantium, cui ſeruiet. nu.2 ea.
Vaſallus Ligius dominum cunctis præferat nu.3 ea.
Vaſallus habens feudum non poteſt ab alio domino accipere feudum Ligium. 4 32
Vaſallus quid faciet quando ignorat quis ſit prior dominus, & antiquior. n.5. ead.
Vaſallus vaſalli quando ſeruiat primo Domino, nu.6 ead.
Vaſallus vaſalli mei nõ eſt vaſallus meus, qualiter intelligatur. nu.7 ead.
Vaſallus in vniuerſali bello debet ſeruire domino ſupremo, in particulari verò ſeruiet immediato. nu.12 33
Vaſallus ſequitur Dominum ad bellum extra prouinciam. nu.1 ea.
Vaſallus an ſequatur Dominũ in bello, ita in remotam, ſicut in vicinam prouinciam nume.2 ead.
Vaſallus an ita in inuadendo ſicut in defendendo, vel recuperando, ſequatur dominum extra prouinciam. nu.3 ead.
Vaſallus non debet in prælio dominũ ſuum deſerere. fallit ſi eum videat mortuũ, vel lætaliter vulneratum. Quid ſi eius præſentia non erat domino profutura? 1. ea.

Vaſallus

INDEX.

Vaſallus qui non poteſt conſulere domino, licitè conſulit ſibi ipſi.nu.11 34
Vaſallus an ſua impenſa auxilietur.1.ead.
Vaſallus an teneatur ſeruire domino ī bello iniuſto.nu.3 29
Vaſallus poteſt alteri domino adhærere, ſi alter nō poteſt reſiſtere inimicis.11.128
Vaſallus an cedi alteri poſſit pro bono pacis.nu.31 132
Vaſallus an cognoſcat de ſua offenſa.7.23
Vaſalli ſuo ſumptu debet comitari Imperatorem ad coronationem.nu.2
Aliàs mittant ſubſtitutum idoneum. 3
Aliàs dent dimidiū annalis reditus ſeu di.nu.4. 35
Vaſalli hæredes non obligantur omnes in ſolidum domino ſeruire.nu.10 32
Vaſalli Ducis ſeruiēt Regi domino Ducis, & non duci contra regem.nu.11 32
Vaſallo grauiter vulnerato licitum eſt recedere. Quid ſi fuga eius domino nihil nocuit. Quid ſi dominus mortuus eſt ex mala cura, cùm vulnera non eſſent lætalia, an excuſet fuga vaſalli. Et quid ſi metu aufugit ignorans quòd dominus eſſet ita vulneratus.nu.4 34
Vaſallo an liceat deſerere dominum in prælio, vel bello iniuſto.nu.8 ead.
Vectigalia læduntur etiam propter belli ſuſpicionem.nu.4 61
Venditio rei hoſtilis non valet.n 23 51
Venditio rei occupatæ per hoſtes valet.nume.24 ead.
Venetia communis patria.nu.2 3
Verba declarātur à proferente.n.20.114
Verba deductione egeat, qualiter intelligātur.nu.52 119
Veſtimenta quando tradendā militibus ſiue æſtiua, ſiue hyemalia.nu.5 88
Veterani pro tironibus non debent recipi nu.7 6
Vexillum.nu.12 14
Vicarius alter à principe datus, alius qui à magiſtratu, neque æquali gaudet prærogatiua.nu.3.& 4. 19
Vicarius Imperialis minor eſt Imperatore.nu.82 141
Vicarius eſt quaſi imago alterius.nu.2.19
Vicarius nolentis nemo eſſe poteſt.11.20
Vicarius poteſt reuocari etiam ſi ſit perpetuus.nu.5 19
Vicarij perpetui poteſtas pendet à commiſſione ei facta.nu 7 19
Vicarij Imperiales qui.nu.8 20
Vicarij perpetui prouinciarum ſimiles præfecto prætorio.nu.6 19
Vicarij nomen generale.nu.1 19
Vicarium Imperialem an poſſit Imperator alij.nu 9 ſubijcere, & an eū poſſit reuocare.nu.9.& 10. 20
Vicario poteſt Imperator dare correctorē, & ſuper intendentem. Quod maximè poteſt, cum enormiter grauat ſubditos. numero.12.& 13 20
Vicus an accedat ciuitati ſuæ captæ in bello.nu.8 61
Vim vi repellere licet.nu.4 & 55 29
Vinum excuſat delictum.nu.71 107
Viſus quando ſufficiat ad poſſeſſionem acquirendam.nu.20 60
Vita anteacta demonſtrat de aīo.23.100
Vltio non eſt permiſſa.nu.5 55
Vrgere aliud eſt quàm vrgeri.nu.12 36
Vſu eſt comprobatum vt captus, & fidei commiſſus nō poſſit ab alio capi.n.7.57
Vulnus lætale qualiter intelligatur.9.67

X

Xenophon in pedia principem effinxit.8.9

F I N I S.

REGISTRVM.

** ** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z*

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm

Nn Oo Pp Qq Rr Sſ.

Omnes ſunt duerni.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

VENETIIS Apud Franciſcum de Portonarijs, anno à Natiuitate Domini M D LXIII. menſis Mai, die octaua.